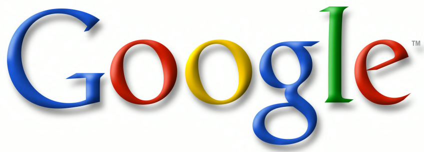

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

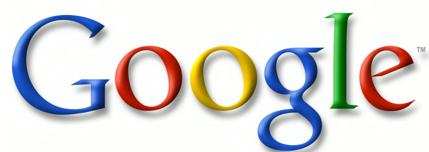
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07578287 4

Nord og Syd.

Et Ugeskrift.

Redigeret og udgivet af M. Goldschmidt.

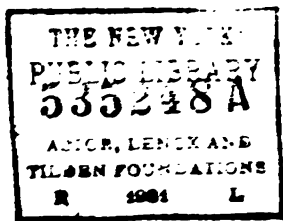
Sjette Bind.

(Januar—Marts).

Kjøbenhavn.
Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1851.

7

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
535248 A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R L

Indhold.

Side.

R. 9 com 4 March 1931 17 Vols.

Et Par Bemærkninger ved Aarskiftet.

Nu har der været Revolution og Reaction i Europa; vi have oplevet en af de store Begivenheder, som vi beundrede i Historien. Vi fik vort hemmelige Ønske opfyldt, have levet meget, have været gjennemstrømmede, gjennembævede af mangehaande Lidenskaber, have været opløftede af Begeistring og Glæde og maattet see Ulykken i Øinene, og have vi ikke lært Meget, saa burde vi det. Men hvad er udrettet? spørge de Fleste, der nu ere enten trætte eller mismodige. I Sandhed, saare Lidet! Alle vi, som for to, tre Aar siden syntes, at Menneskenes Udvikling gik saa hastig, at man næsten maatte kunne skimte den sidste store Slutning, vi see nu, at vi paa denne tilsyneladende Jernbanefart egenlig ikke ere komne et Skridt videre, end om vi havde gaaet ganske sindig. Vil man beskjæftige sig med det Ydre, Haandgribelige, saa finder man i en stor Deel af Europa Fremgangen tvivlsom, nogle Steder vil det endog synes at være gaaet tilbage. Hvad der er den store Bevægelses sande Resultat, ligger dybt og skjult, Strømmen er gaaet tilbage

til sine Kilder, og heri turde være det Mærkelige ved Slutningen af det nittende Aarhundredes første Halvdeel.

Der var i Gemytterne en Opløsning, hvorpaa baade før og under Revolutionen er blevet gjort opmærksom. At der var „Religion“, kan ikke nægtes; men den var gaaet fra det Indre og sad hos de Fleste udenpaa.

„Wenn die Blumen längst im Herzen starben,
Läßt man gern sie vor den Fenstern stehn“ —

kan anvendes paa de Fornemme og Velhavende, der iøvrigt ikke blot brugte „Gud“ til Blomsterprydelse, men som bekjendt ogsaa til Politiskilt. Og deres Modstandere, der som Følge heraf maatte fornægte og angribe, hvad man kaldte Guddom, kom herved til at fornægte Noget i deres eget Indre, den besynderlige, hemmelige Magt, der er selve Guden i Mennesket. Der var i det rigtudstyrede, kloge, mægtige Europa kommen en Tilstand, der politisk, social og aandelig var syg, og som tilsidst ikke kunde forbedres ved almindelige Foranstaltninger, ved Lovbud o. desl., men derved, at hver Enkelt voldsomt blev henviist til at søge Sundheden i sig selv.

Det, som nu viser sig, er altsaa, at medens den politiske Reaction haardt og ufkaansomt hævder den verdslige Myndighed, fører Mindet om den udstaaede Dødsangst, Fremtidens Usikkerhed, Følelsen af Egenkjærlighedens og Egenraadighedens Utilstrækkelighed Gemytterne tilbage til en aandelig Myndighed. Det er herved

ikke vor Opgave at sige, hvad vi ønske, men at minde om Kjendsgjerningerne, som de ere, nogle skjønne, andre uskjønne. Vi finde det smukt og godt, at der i Frankrig optræde Mænd, der ikke blot ville bøie Almuen under Kirken, men med Kraft og Energi søge at føre den høiere Klasse af Samfundet til et sandt og alvorligt Liv. Og hvad skulle disse Klasser ogsaa gjøre? De finde sig pludselig indeklemte mellem lutter Umuligheder. „Umulig er Henrik den 5te, umulig Greven af Paris, umuligt Bonapartes Keiserdømme, umulig Republiken med sit tørre Maskineri; alle hine Spørgsmaal, der nylig vare som Ild i Nærheden af en Krudttønde, have tabt deres Fyrighed, politik- og revolutionstræt søger man et fast Punkt, en sand Hvile og Styrkelse og synes imidlertid at lade sine politiske Idealer krympe ind i Skikkelse af en Politibetjent og en Underofficier". Men hvad der staaer Frankrig i Veien, er Katholicismen. Man føler den Mangel paa Tilfredsstillelse, som Religionen i denne Skikkelse kan byde et opvakt, af Naturen kritiserende Folk, og navnlig føler man, at de Montalembertske Bestræbelser bære altfor meget af det gamle Hykleri i sig, altfor meget ville bruge Gud til Skildvagt for Eiendommen; de Gemytter, som ad denne Vei geraade ind i blind Underkastelse under noget Menneskeligt, ville snart finde sig indviklede i Kamp der, hvor de ventede Hvile, og Enden paa denne stille Strid er ikke at overskue.

Noget Lignende vil man kunne bemærke i Tydsk-land*, man vil egenlig see, at Frankrig ogsaa nu gaaer foran, men ved at vende om efter at være kommen til det Yderste. Dersom man vil sige, at dette dog ikke er Andet, end hvad der viste sig 1815, da man paa en lignende Stemning kunde grunde den hellige Alliance, og ikke Andet, end hvad der har viist sig efter Pesten, efter alle store Ulykkes- eller Lidelsestider, saa udtaler man rigtig-nok herved det, som vi frygte; men paa den anden Side er der dog i den nuværende Bevægelse en vis mærkelig Frivillighed, hos de høiere Klasser skimtes Spor af en vis Fortrydelighed med deres indre Tilværelse, og om en saadan end viste sig paa hyklersk Maade 1815 og senere, saa traadte den dog ikke frem som et Princip, der med myndig Kritik behandlede Literaturen og Statslivet. Og saa meget er vist, at det gamle Europas Gjenfødelse kun kan foregaae gjennem Individernes Tilbage-venden i sig selv, gjennem Erhvervelsen af den sande personlige Frihed, hvoraf udgaaer den offenlige Frihed: „den frie Villie realiseret med Fornuft og Samvittighed". Paa denne Maade tør man haabe, at de Ideer, man har elsket og været begeistret for i 1848, ikke skulle være forjagne eller omkomne, men kun „hjemviste til ny og

* Vi skulle i en senere Afhandling mere omstændelig om-tale Religionsvæsenets Enkeltheder og Afdelinger.

bedre Behandling", og alle de sociale og politiske Forhold ligge da ogsaa som en rig Mark til at modtage dem. — Altsaa, der er i 1850 en Standsning; Bevægelsen, der har søgt Uendeligheden i det Ydre, stunder hen til Beskjæftigelse i det Indre.

Vender man sig fra Udlandet til Danmark, saa møder stadig den Bemærkning, at Forholdene her ere milde, at man her ikke er Vidne til de store Brud mellem Livets Kræfter, ikke til den vilde Fart og den stærke Tilbagegang, om vi end ikke ere fremmede for, hvad der rører sig andetsteds. Saaledes seer man i et Møllevært Hjulene gaae med forskjellig Hastighed, og dog bevæger dem den samme Kraft. Det meest synlige Tegn, man har her hjemme, er Modstanden mod det Spandetske Forslag. Vi have ikke været enige med en stor Deel af vore Medborgere i Bedømmelsen heraf; men dette kan ikke forhindre os fra at agte, hvad der i Bevægelsen kan være af sand Alvor og hjertelig Omsorg for noget Helligt, om man end kan tage feil af Midlerne, og om end personlig Erfaring har overbeviist os om, at Mange have dømt Forslaget uden at kjende det.

Denne „Reisning" taber imidlertid ogsaa i indre Betydning derved, at den er, om ikke fremgaaet af, saa dog nøie forbundet med en politisk Misstemning. Vi troe, at de Klasser, der for Øieblikket føle sig politisk trængte tilbage, med større eller mindre Bevidsthed have

gjennem denne Sag ladet dem, de ansee for Herskende, føle deres Uvillie. Denne politiske Misstemning i Landet eller blandt de egenligt Borgerklasser er noget af det Vigtigste, der frembyder sig ved Regnskabets Opgjørelse for det svundne Aar, og vi troe ikke, at man behøver at gaae langt for at finde Grunden. Der er ganske simpelt et Spring i vor Udvikling; i Constitutionstankerne før Martsbevægelsen var det en uomtvistet Forudsætning, at vi skulde have en gemytlig borgerlig Constitution, en behagelig Friheds og Selvherskelsestid, og de, som dengang vare den offenlige Mening, see nu en meget forskjellig Tilstand, de have den bestemte Følelse af, at de ere svagest i Antal, de vente hvert Dieblik at skulle blive fuldstændig beherskede af en Klasse Statsborgere, hvis Oplysning de ikke anerkjende, hvis Interesser de troe forskjellige fra deres egne, og hvis Repræsentanter fremtræde snart uden Skaansel, snart uden Princip. Mange Steder har man en Fornemmelse af, at der ikke er nogen „rigtig Regering", ingen Statsmyndighed; man seer, at der bliver bidt og snærret ad den, man troer, at den maa bøie sig for Vinden, og man erkjender mismodig, at som Tingene ere ordnede, er dette naturligt.

Hvad er herved at gjøre? Det simpleste, naturligste, ligefremmeste Middel, et Middel, som Enhver strax kan falde paa, er at forandre Valgloven. Dette synes saa

naturligt og tillige ufeilbarligt, fordi man ikke beregner, hvad Følgen vilde blive. Kunde man sige: Alle de Personer, der genere os, skulle ud af Landet, saa var det en simpel, fattelig og tillige grundig Tale. Nu bør det staae klart for Enhver, at dersom man ikke vil vove et for Samvittigheden meget misligt Forsøg, der er stemplet med et hæsligt Navn, men gaae den lovlige Vei, saa fordrer Grundloven en Tid af omtrent 3 Aar, inden Forandringen kunde komme istand, trende Gange vedtaget af begge Thingene, og imidlertid maatte enten Landets Sager hvile under Splid og Uorden eller det, man nu frygter, være fuldført. Grundloven lader en Aabning for statsretlige Forandringer, idet der skal gjøres Plads for Slesvig, overensstemmende med Fredsslutningen; men for indre, statsborgerlige Forandringer i Hast er der lukket, man maatte da anvende enten Svig eller Revolution, fra oven eller fra neden. Vi kunne ikke elske denne Grundlov paa samme Maade som de, der have givet den (i alt Fald behøves heller ingen sentimental Kjærlighed til en Lov); men dersom vi ere bundne, ere vi lovbundne, og vi ville have denne Landets Lov hævdet og holdt i Ære; vi og Andre bør have lært, hvad Følgen er af at rokke det legalt Givne, gjøre Folket svimmelt; vi stille os altsaa foran Grundloven, vi staae paa dens Enemærker; thi der er ingen andre. Det maa indrømmes, at det kan vise sig, at Statens Maskineri gjør Løsningen af Statens

Opgave umulig, og da kan det ogsaa vise sig, at alvorlige Mænd, med graahaarede Mænd i Spidsen, berede sig til „Fortvivlelsens Selvhjælp“, da spiller man et høit Spil, gjør Livet til Indsats, fordi det i Virkeligheden alligevel staaer paa Spil. Men det er saare langt fra, her at være kommet til en saadan Yderlighed; Tilstanden er endnu ikke ret prøvet, man er endnu altfor meget hildet i den gamle Tro, som blev prædiket af de gamle Constitutionelle: at Constitutionen er en Besparelses- og glad Lyksalighedstid. Den er og bør være en kostbar Tid, fordi Udgifterne betale sig, den er og bør være en Arbeidstid, fordi Arbeidet forlanger Personlighedens Optræden, Bestemthed, Selvbevidsthed; den er og bør være en Kamptid, imod Frihedens Misbrug maa man stille Frihedens Brug. Vi have endnu ikke brugt vore Kræfter, ikke benyttet vore Friheder, ikke leveret nogen Kamp, og der er desaarsag endnu hverken Seir eller Nederlag.

Ere I trætte? Længes I efter Hvile under en Myndighed, som I dog snart vilde blive kjede af, eller ville I søge Myndigheden hos Eder selv, opbydende den gode Kraft dertil? Her er Spørgsmaalet.

I denne Henseende maae vi nu sige, at vi med Tilfredsstillelse hilse en Forening, der ved Aarskiftet har dannet sig, og som har sat sig til Opgave at føre en Kamp paa de lovlige Enemærker. Det er Grundeierforeningen — et meget uskyldigt Navn, hvis ikke store Grundeiere havde

stillet sig i Spidsen, og hvis man ikke overførte sine Forestillinger fra en forsvunden Tid paa den nye Tid og ikke vilde forudsætte hos Mænd, at de ønske at indtage en Stilling, som de nye Forhold fornuftigviis nægte dem. Folk have en mærkværdig Fornøielse af at troe Ondt, ane List, men ikke den tilsvarende Nytte; thi i Almindelighed bliver man meest skuffet, fordi man skuffer sig selv. Vi tage Foreningen, som den giver sig, ærlig og ligefrem.

Foreningen anerkjender eller slutter sig til Grundloven, der jo ogsaa indbefatter Valgloven; men særlig har Formanden tillige udtalt sig for den nugjældende Stemmeret, med den Betingelse, at herved Folkesouveraineteten ikke anerkjendes. Efter vore Forhold kan dette ikke betyde Andet, end at man overfor Massernes Villie, ovenover Øieblikkets Bevægelighed, sætter noget Høiere, en forud given Betingelse for Stat og Samfund, og ønsker at see dette udtrykt i en virkelig Statsmyndighed, der med Værdighed hævder sin forfatningsmæssige Ret.

Hvad Foreningens Formaal angaaer, da er det sandsynligt, at den vil faae Partinavnet conservativ; men dette Ord har nu en egen Betydning.

Naar vi faae en Constitution, blive vi Alle Conservative, sagde engang „Fædrelandet“; men det har viist sig at være en vildledende Forestilling om Constitutionen. Man kunde med ligesaa megen Ret sige: Saa ophøre vi Alle at være Conservative. Under en lille Po-

lemik mod »Breve om Rigsdagen« bemærkede vi om Forfatteren (jvfr. Dagbogen af 9de Febr. 1850): »Han er conservativ. Men hvad vil han conservere? De gamle sociale Tilstande kunne jo ikke bevares uden de gamle politiske Former, og det er selvfølgelig ikke muligt for nærværende Tid at være conservativ uden i den Forstand, at man i Tanken fastsætter et bestemt Punkt, hvortil man vil gaae i Udviklingen, og da bliver conservativ i Forhold til dem, der ville gaae videre.« Grundeierforeningens Formaal er »at virke til en human og retfærdig Udvikling af Statslivet i Almindelighed og Eiendomsforholdene i Særdeleshed, overeensstemmende med den danske Grundlov og navnlig dens § 87.« Den vil befordre den materielle Udvikling ved, at Flid og Driftighed befries for hemmende Baand, men »ikke ved at noget Materielt tages fra den Ene og gives til den Anden«, og de Medlemmer af Foreningen, som eie Fæstegods, forpligte sig til i Medfør af dette Princip, at fremme Fæstes Overgang til fri Eiendom. — Hertil har et Blad, »Fædrelandet«, knyttet den Bemærkning:

»Naar en Lov fastsætter, at Fæstevæsenet skal afløses mod Erstatning, vilde en Modvirken herimod naturligviis være lovstridig, og en Forening med et saadant Formaal aabenbart være strafværdig.«

Vi vilde ogsaa gjerne være kløgtige, men maae tilstaae, at vi ikke forstaae denne mistænkeliggjørende Bemærkning. Foreningen dannes jo ikke for at modsætte

sig en Lov, men for at møde paa Thinge, for at faae Deel i Lovens Vedtagelse; vilde den modsætte sig Loven, saa var det en besynderlig Omvei, i den nærværende Tid, da Mange antage, at Grundloven kan komme til at helde, at tilbyde den Understøttelse. Os synes det, at her er gode og loyale Mænd, der ønske at befæste deres Fødelands Institutioner med al Varetagelse af deres egne Interesser, og det synes os endvidere, at de Betingelser, hvorunder de bevidst ville virke, maae forudsætte, at de med Ord og Gjerning ville søge at erhverve sig Tillid blandt deres Medborgere, navnlig paa Landet. Man maa være meget uvidende om Landets Forhold for ikke at indsee, at et saadant lovlig virkende, rolig fremskridende og frisindet conserverende Parti er nødvendigt, deels i og for sig som Modsætning til et ensidigt, ofte principløst Bevægelses- og Agitationsparti, deels som Middel til, at en Mængde Statsborgere faae en Følelse af Tryghed, af Tillid til Forholdenes sindige Udvikling, af Tro paa Muligheden af, at Friheden ogsaa kan bruges til at frembringe Fasthed og Værdighed. Det vilde virkelig være os ubegribeligt, om „fornemme" Folk i en saadan Optræden for deres særegne og Landets almindelige Interesser skulde have mindre Ret end Huusmænd, om vi efter at have tilintetgjort dem som Aristokrater ikke skulde modtage dem som Borgere, naar de fremstille sig som saadanne i den borgerlige Kamp.

Vi ere nu tilende med, hvad vi i denne Artikel nærmest havde at sige, men udbede os Tilladelse til at tilføie Noget af mere personlig Natur, Noget, som vi i Grunden kun udtale for at have Alting aabenlyst, „Kortene paa Bordet". Denne Forenings Tilblivelse kjende vi ikke blot, som andre Sager, af Bladene eller offenlig Omtale, men ved mere directe, personlig Meddelelse. Der har derved været Leilighed for os til at gjøre en Erfaring med Hensyn til nogle Herrer af Foreningen, og vi ville sige, som sandt er, skjøndt Nogle maaskee i Dieblikket ville forsøge at smile deraf, og det er, at vi her i Danmark endnu ikke have mødt liberalere, mere politisk velsindede Mænd. I de større Kredse, hvor vi tidligere saae Mænd som Lehmann, Balthazar Christensen, Tscherning fremtræde, var der altid noget Despotisk ved Friheden; her var et mildt, roligt Overblik og til en mærkelig Grad Resignation af gamle Anskuelser og gamle Interesser. Vi ere meget langt fra at paastaae, at Saadant almindelig gjælder om Gods- og Grundeiere; men heri ligger ogsaa en Opfordring for velsindede Mænd om at slutte sig til Foreningen og styrke den.

Men dernæst er det en Pligt mod os selv at tilføie Noget for at undgaae en Misforstaaelse og navnlig for ikke at bestyrke en Mening om, at vi skulle være udsete til at redigere et Blad for Foreningen. Vi ønske

ikke at redigere et Blad for Nogen; vi ønske ikke at slutte os til noget Parti, deels fordi man i saa Tilfælde nogenlunde burde have en fælleds Historie, samme aandige Gang gjennem Fortiden, deels fordi vi sætte en meget stor Priis paa at bevare vor fuldstændige Uafhængighed. Denne Uafhængighed bestaaer ikke i, som Nogle troe, at kunne smutte bort efter Lune, Lyst eller Fordeel, men i at staae fri med Sind og Tanke, i at kunne modsætte sig Gaarsdagens Ven, naar han idag fjerner sig fra det, man troede paa igaar og troer paa idag. Folk ere tilbøielige til at ansee dette for en meget tvivlsom Dyd, idetmindste antage de, at der er Kulde der, hvor de ikke finde den Slags Varme, de selv have; men lad det hermed være, som det vil. Vi ønske at bevare os selv i dette Forhold og anbefale med dette Ønske „Nord og Syd" til Læserne ved Aarskiftet.

Clara Raphael.

Tolv Breve udgivne af J. L. Heiberg.

Naar man har lagt Mærke til den Maade, hvorpaa en ikke liden Deel af Publikum læser, den Lethed, hvormed man glider over et Værks virkelige Indhold for at søge og beskjæftige sig med Biting, den liden Vigtighed, man tillægger sin Læsning, skjøndt man ikke kan undvære den, den Uselvstændighed, hvormed Mange fælde deres Dom, idet de mindre gjøre sig til Opgave at blive sig selv og deres Forhold til Værket klar end at komme i Overeensstemmelse med Venner og Bekjendte eller i det høieste føre Striden med dem paa et Terrain, der ikke fordrer hele Personlighedens bestemte Optræden — saa kan man ikke være misfornøiet med, at der findes en „Autoritet“ ɔ: en Mand, der antages at indeslutte Tidens æsthetiske og philosophiske Bevidsthed, gjør sig den Uleilighed at tænke paa Tidens Vegne og uden at give Grunde i en kort Dom sige Tiden, hvad den selv vilde tænke, hvis den tænkte dybt og alvorlig. Talen er her ikke om Kritiken; thi denne maa selv udtale sig vidtløftig og give

Grunde og er derved udsat for samme Skjæbne som Bogen. Hvis Autoriteten gjør sin Skyldighed, opnaaes idetmindste det Gode, at de, der begynde at hengive sig til Selvtænkning, have et Compas, at Letsindigheden ikke selv gjør sig til Autoritet, og at den alvorlige Deel af Publikum har en Understøttelse. J. L. Heiberg betragtes af Mange som en saadan Autoritet; αυτος εφα, „han selv har sagt det", er en Sætning, der giver æsthetisk Aflad og befrier de Troende fra den Skjersild, selv at skulle forsvare deres Mening.

Desto beklageligere er det, naar en saadan Mand gjør sig skyldig i Noget, han selv vilde misbillige hos Andre, naar han paatager sig at udgive en Bog med en Fortale og i Fortalen svigter de sande æsthetiske Hensyn. At han roser Bogen mere, end den efter en kritisk Undersøgelse turde fortjene, at han fordølger dens Svagheder og lægger et romantisk skuffende Billede af Jeanne d'Arc der, hvor vi Andre søge et virkeligt, ethisk Resultat, at han mere synes at have havt til Hensigt at skaffe Bogen Læsere, end at faae den godt læst, er endda ikke Hovedsagen; thi ved at sige dette stilles jo blot en Mening imod hans, og det maa komme an paa at skaffe Beviser. Men hvad man uden videre Debat og Beviisførelse kan forkaste som stridende mod Poesiens og Æsthetikens Væsen, er den Vægt, han lægger paa, at det er en virkelig ung Dame, en virkelig tyveaarig literair Jomfru fra Orleans, der

her optræder „i den ungdommelige Skjønheds første Blomstring“. Dette er ikke blot Noget, der for en kort Tid kan bringe en forstyrrende Bølgegang i Publikums Sind; det har en mere indgribende Virkning, som jeg — ved et Øieblik at foregribe Undersøgelsen af Bogens Indhold — skal paavise ved f. Ex. at gjøre opmærksom paa hiin Forsagelse, hiin Fornægtelse af Sandseligheden og den jordiske Kjærlighedslykke, som især fremtræder i Bogens Slutning. Tages denne Forsagelse som Resultat af en virkelig ungdommelig, skjøn, til Livsnydelse berettiget Persons stærke Villie — og som saadan vil Heiberg ved sin Fortale have den opfattet — saa fordrer den i og for sig en vis personlig Beundring; staaer den derimod blot paa Papiret, som Poesi, lig andre Digterværkers Indhold, saa bliver Forholdet et ganske andet, og man beundrer kun den poetiske Sandhed og Styrke, hvormed Saadant er gjort sandsynligt, og man kritiserer den givne Livsanskuelses Forhold til den almindelige, sædelige Bevidsthed.

Men, siger Heiberg, min Oplysning var nødvendig; thi var Forfatterinden f. Ex. en bedaget Dame, saa vilde hun have let ved at flye fra Verden til Gud, og Publikum vilde tabe Interessen for hendes Forsagelse. Men, svares da, skulle vi saaledes have at gjøre med den raae Virkelighed og fornægte Poesien som Kunst, saa lade vi os tilforladelig ikke nøie med Hr. Etatsraadens Forsikkring,

men fordre at see den unge, i den „ungdommelige Skjønheds første Blomstring“ staaende Dame lyslevende, og der maa da blive en almindelig Concurrence om, hvo der maaskee kan bringe hendes Forsagelse til at vakle og holde Vielsen i Frue Kirke tiltrods for alle Spandetter. Vor store æsthetiske Professor har saaledes selv forrykket Standpunktet, og hele Skaren farer afsted efter Forfatterindens Personlighed, om ikke just for at holde Vielse. Jeg skriver dette herude paa Landet, kort efter at have seet Mynderne fare afsted efter en Ræv, bemægtige sig den og erholde la curée, og jeg tager det som et Varsel, jeg er vis paa, at Jagten er tilende i Kjøbenhavn, at det første Menneske, jeg paa Banegaarden vil spørge: „Hvem er Clara Raphael?“ kan sige mig hendes virkelige Navn. „Saaledes gaaer det ofte med Anonymer“, vil man bemærke. Ja, men Jægeren vilde have anseet det for en utilgivelig Synd, om han selv havde hidset Mynderne paa en tilfældig Hare, da vort Formaal var en Rævejagt. Bogens Indhold er den sande Jægers Glæde, Mester Mikkel; Navnet, Kjønnet, Døbeattesten, den tilfældig opspringende Hare.

Lad os altsaa først og fremmest blive frie for al denne Forvirring og opstille den Sætning, at Forfatteren har intet Kjøn og ingen Alder. En bedaget Dame eller en ung Student eller hvosomhelst, kort sagt: Forfatteren, har udarbeidet et poetisk Værk, hvis Opgave er at vise

en ung, opvakt Pige i Forholdet til det nuværende „Selskab“ eller Samfundsliv og dets gjældende Anskuelser især med Hensyn til Kvinden. Der maa da først indrømmes Værket en stor Friskhed og Livfuldhed forenet med „en ualmindelig Modenhed i Fremstillingen“, som Heiberg siger, eller, som det ogsaa kunde siges, en stor Nøiagtighed i Sproget, en Tankens Selvbevidsthed og bestemte Udtryksmaade, Holdning, Stiil. Dette er meget heldigt for Forfatteren; thi saaledes skrive netop Damer, virkelige Damer. Man gjør Uret, naar man systemastisk vil paastaae, at Kvinder ikke ere gode Skribenter, tvertimod: en dannet Dames Breve have ofte en saadan Friskhed og Livfuldhed, en yndig Blødhed og Bøielighed, en fiin Satire i Udtrykket om Alt, hvad der angaaer hendes nærmeste Omraade, især naar hun tør være anonym. Heraf kommer det, at det Fortræffelige i Dameliteraturen er Breve, „Bekjendelser“, Memoirer, det væsenlig Subjektive, hvorimod det Objective, de correcte Characteertegninger, især af mandlige Personer, den veludtænkte og gjennemførte Handling er dens svage Side. En anden Evne, som Forf. ønsker sig, har han i høi Grad, nemlig Carl Bernhards Talent til at skildre det Middelmaadige, ja han har det i langt høiere Grad end Carl Bernhard, som maaskee er en Dame ..... hvo veed? og hvad kommer det os ved? Hine Skildringer af Præsten med Familie og af Forpagteren og Forpagterkonen ere ganske ypper-

lige, lyslevende, skjelmsk og ungdommelig kjækt tegnede og desuagtet rolige og veludførte. Dog kan det Middelmaadige og Hverdagslige ikke være Poesiens Formaal; det er ganske rigtig „at ligne ved Fyldningen i Bunden af couleurt Broderi, som er der, fordi der skal være Noget, og forresten kun tjener til at udhæve Figurerne". Forf. bliver heller ikke staaende herved, men fører netop noget Ideellere og mere Ophøiet frem, ikke blot til Modsætning, men til en ivrig Kamp mod det saakaldt „gemytlige" Spidsborgerliv, der er saa stolt af, at det

„gav Hvermand Sit, erhverved ufortrøden".

Meget i denne Kamp er saa friskt og kjækt, at man ret levende tiltales deraf, navnlig udhæver jeg de 16 Sider Pag. 55—71, imod hvilke der vel fra et theologisk eller dogmatisk Standpunkt mulig kan reises Indsigelse, men som i poetisk Henseende, som livfuldt og energisk Udtryk af en given Gemytsretning har en uafviselig Ret. Blandt de mange aandfulde og træffende Yttringer være det tilladt at afskrive en enkelt, Pag. 12. Clara siger: „Jeg elsker alle Soldaterne som Brødre, fordi de kjæmpe for vor fælleds Sag; hun (Camilla) bryder sig kun om Sagen, fordi hun kjender et Par af Officiererne, som ere med".

Man bliver rigtignok lidt betænkelig allerede ved nogle Ord Pag. 6 og 7, hvor Clara siger, at hun ingen Religion havde før den 21de Marts 1848, da de Danske

reiste sig til Krig; ved „Nationalfarverne“, „Avisartiklerne“ og „de tappre Landsoldater“ „fik hun Troen paa Gud“. Blot hun saa ikke mister Gud ved Fredslutningen! fristes man til at udbryde. Man bliver bange for, at denne Tro, denne Anskuelse af Livet og Evigheden, der ikke har arbeidet sig indenfra udad, er noget blot Æsthetisk og Spraglet, der savner Hold, at den humane Religion, hun med Ord bekjender, ikke er Hjertets sande Alvor. Men man tænker, at Podning lykkes undertiden ligesaa godt som Frølægning, man følger hende videre paa den livfulde, noget urolige Gang, man seer hendes Kamp, hører hendes Feltraab „Ideen! Ideen!“ — men til Slutning, da man vil see, hvad Kampen da egenlig gjælder om, og hvilke Frugter den bærer, opdager man, at den var saagodtsom Ingenting, det Hele var en smuk Sæbeboble. Ja, det gjør mig næsten ondt at skulle udtale det: der er i Enkelthederne saa meget Smukt, mangfoldige Tanker og skjøn Form, men Heelheden er formløs eller, hvad der æsthetisk omtrent er det Samme: indholdsløs.

Clara erklærer, at hun har faaet en Idee at leve for. — Hvilken? — Kvindens Emancipation. — Men saasnart hun bestemt og tydelig skal sige, hvad hun forstaaer herved, er hun i Forlegenhed. Etsteds (Pag. 51) forsikkrer hun, at den er hende aldeles klar, kun er der „saa meget at sige derom, at jeg kunde bruge hele min Levetid dertil“. Det er slemt; vi Mennesker vide jo

ikke, naar vi skulle bort, og maae derfor søge at fatte os i en vis Korthed. Det trøster mig dog paa Claras Vegne, at hun med Hensyn til sin Idee har Heiberg, paa hvem hun i paakommende Tilfælde kan anvende Hegels sidste Ord: „Nur Einer hat mich verstanden — und der hat mich auch nicht verstanden“.

Idet man saaledes ikke kan see, hvad Vedkommende mener, har man større Vanskelighed ved at behandle Sagen end hos de Forfattere, der have bragt „Ideen“ i et System, hvori der idetmindste er Methode. I Almindelighed kan man vel sige, at den bringes paa Bane, enten af en ung Jomfru, ligerviis som en Løvinde, vild og ubetvungen, der i Afstand betragter Samfundet med tindrende-dristige Øine, eller af en mindre ung Løvinde, der springer ud af det civiliserede „Menageri“ og giver sig til at føre et vildt Liv aparte (om Løverne, der gaae majestætisk-misfornøiede omkring og indbyde Løvinderne til Ørkenens frie Samfund, behøver her ikke at tales). Paa Begge mærker man strax det Skjæve i deres Stilling, det Isoleerte, Enestaaende, Betragtningen af Kvinden fra et ensidigt Standpunkt. Clara Raphael kaster Pag. 52 og 53 „et Blik ud over Menneskeslægten“, giver en Udsigt over Verdenskjønshistorien, der udmærker sig ved sin Korthed. Hun erkjender, at „Menneskeslægten er gaaet fremad“; men hun benægter, at det Samme „gjælder om Damerne“; hun seer ingen organisk eller

principiel Forbindelse mellem Damerne og „Menneskeslægten“, men indrømmer dog pludselig som noget Tilfældigt, at de „ere blevne hævede lidt ved Mændenes Stigen“. Her ligger Feilen; man kan ikke tale om Kvindens Emancipation uden tillige at tale om Mandens og vide, hvad Ordet i Almindelighed betyder. Ifølge Lexicon-Oversættelse betyder det Frigjørelse fra Trældom, Indtrædelse i sine naturlige Rettigheder; men disse betinges ligesaa „naturlig“ af de givne Forhold, af den moralske og physiske Verdensorden, af den Tvang, som Noget, der var før Menneskene, paalægger dem til deres eget Held. Hvad er nu Kvindens naturlige Ret overfor hiin guddommelige, forudbestemte, almeengyldige Tvang? Først den almindelige: at nyde Samfundets Beskyttelse, erholde Udvikling af sine gode Evner; dernæst den særegne: at turde frit vælge den, hendes Hjerte udkaarer, vorde Hustru og Moder. Over de Ufuldkommenheder, der for Lysthavende er i denne som i andre menneskelige Ting, klager Clara Raphael ikke, og der er altsaa ikke Anledning til at dvæle herved. Hvis Forsynet i Kvinden har villet udtrykke „Skjønhedsideen“, hvad Clara mener, og hvad der overfor en Dame i den „ungdommelige Skjønheds første Blomstring“ — vi forlade os stadig paa Heiberg som Autoritet — vilde være altfor ugalant at nægte, saa maa herved forstaaes den Skjønhed, som Menneskene fatte og røres af, Jomfruen i hendes Blufærdighed, Hustruen i hendes Troskab, Moderen

i hendes Forhold til Børnene. Saasnart en kvindelig „Idealist“, som Clara skal være, vilkaarlig sætter sig et andet Ideal, bliver hun unaturlig og uskjøn. Det her angivne Formaal udelukker imidlertid ikke mangfoldige andre skjønne Forhold til Samfundet, og overalt, hvor Skjønheden dyrkes, modtages Kvindens frie Tjeneste med Paaskjønnelse og stilles hun jevnbyrdig ved Mandens Side — man behøver blot at nævne Skuespilkunsten. Ligesaa i Literaturen; selve den her omhandlede Bog er et Beviis: Heiberg udgiver Forf. for en Dame, benyttende Navnet som en Anbefaling for Bogen, og den fornuftige Læseverden forlanger af dette Værk kun Skjønhed, vil kun reise sig imod dets Uskjønhed. Den Slags Virksomhed, som hidtil ved fælleds Overeenskomst er overdraget Manden, og som kan henfalde under Skjønheden, nemlig Krigsførelsen, kan vel en Kvinde et Øieblik have Lyst til; men dersom Lysten er meer en Stemning under et nationalt, krigersk Opsving, dersom hun af Princip vil være „Valkyrie“, saa er det en Overspændthed, der „lokker høit et Smiil paa Heltens Læber“ og bringer ham til, polisk at snoe sin Knebelsbart. Spørgsmaalet bliver stadig dette: om den Tvang, som Samfundet udøver, er i Overeensstemmelse med Kvindens sande Væsen, altsaa, om hun i Virkeligheden adlyder sin egen Lov. Hun har den videste Frihed til selv at prøve det, hvis ingen indre Stemme holder hende tilbage, og

„Ein Thor ist immer willig,
Wenn eine Thörin will.“

Jeg veed ikke, om der i Emancipationsideens Interesse kunde gjøres Noget for de ærgjerrige Damer, det vil sige for saadanne, der vel ville leve for det almindelig anerkjendte Kvindeligheds-Ideal, men ikke ønske at stille deres Lys under en Skjæppe. Jeg skal forklare mig. Det tør nemlig siges, at — maaskee paa faa mærkelige Undtagelser nær — er ingen Mand bleven stor i aandig eller krigersk Bedrift uden ved en Kvinde, at dersom han gaaer over til Udødeligheden, da flyver en Kvindes Sjæl med. Der kunde maaskee nu ansættes en særlig Historiograph til at protokollere slige Tilfælde nøiagtigere, end hidtil er skeet, og det kunde annonceres i Bladene; men jeg troer paa Kvindekjønnets Vegne at føle en vis Uvillie over den blotte Tanke, jeg troer, at den Kvinde, der har levet et rigt og herligt Liv som en Mands Genius, drager bort med lykkeligt, indadvendt Blik, og hvis hun kunde, vilde hun slaae Sløret ned, naar Veien gik gjennem Mængden. Noget findes jo altid i Bøger overleveret Slægterne til Efterlevelse; men om det Vigtigste har enhver god Kvinde en stille Samviden med sig selv. Om emanciperede Kvinders Himmelfart er mig iøvrigt Intet bekjendt; hun, om hvis Himmelfart Katholikerne synge vemodighenrykte, steg ved sin Ydmyghed og som sit Barns Moder.

Vistnok, Livets Paaskjønnelse og Erkjendtlighed skal ikke

nægtes Kvinden, ligesaa lidt som hendes Begavelse skal tues eller holdes skjult i et Harem. Men jo mere Samfundslivet udvikler sig i Frihed og tiltager i Dannelse, desto høiere skattes ogsaa Kvindens Aand, og desto større bliver dens Virkekreds; hvad Aspasia var for Perikles, var paa en ædlere Maade Damer som Rolland for Girondens Helte og Reçamier for en sildigere Tids Statsmænd og Digtere; Napoleon kunde ikke lide Mad. Staël, fordi hun var forfængelig, paatrængende og skarp ..... her er givet Clara Raphael et Par Punkter, tjenlige til „et Blik ud over Menneskeslægten„ og Damerne.

Vi berøre imidlertid her det Emne, hvorom Frøken Clara taler meest, og som giver hende rigest Anledning til Klager, nemlig den Tilsidesættelse, den Ringeagt for Kvindens Aand, som Mændene udvise. Paa alle disse Klager er kun det ene Svar at give, at Clara Raphael har været uheldig og ikke befundet sig i godt Selskab, saa at hendes Skildring som Billede af det almindelige danske Selskabsliv bliver ligefrem uberettiget. Naar hun lader „en af de interessanteste Herrer i Egnen“ sige, at Damerne ere skabte af et ringere Stof end Mændene (Pag. 20), og en Anden meget sindrig bemærke, at aandelig Beskjæftigelse er gavnlig, men det Materielle heller ikke at forsømme (Pag. 13), saa indrømmer man hende ikke Ret til, derpaa at begrunde en almindelig Polemik mod Mændenes Dannelse og for Kvindens Be-

frielse, men paastaaer, at hun gjør sig den selvvalgte Strid altfor let. Hendes Ret er at stifte Opholdssted, Forf.s Pligt kunde det være, at lade hende gjøre det. Og det bliver da latterligt, at hun for saadanne Herrers Skyld vil hellige sig til Vestalinde og ugift Forkjæmperske for sit hele Kjøn, da den naturligste og virksomste Hævn for hende som for enhver anden Dame er at ægte den virkelig elskværdige Mand, hun jo senere træffer paa. — Tænker man sig imidlertid staaende udenfor Bogen og betragtende Clara som en virkelig Person, saa falder man paa at troe, at hine „interessante“ Herrer blot ere ironiske imod hende formedelst hendes Stridbarhed og altfor directe Fordringer paa Anerkjendelse. De tør ikke være uartige, følgelig anstille de sig enfoldige og drille Clara hermed. Overhovedet bliver Resultatet, at Clara ikke møder Modstand, Spydighed, Chicane, fordi hun er begavet, men fordi hun vil ansees derfor, fordi hun ikke er mild, fordi der virkelig er saa megen Utaalmodighed eller Intolerance i hendes Begeistring, fordi hun har valgt en lille indskrænket Kreds til Gjenstand for sine verdensreformatoriske Experimenter ligesom Rasmus Montanus. Høist paafaldende er det, at hun undertiden har en sand, elskelig Kvinde overfor sig, en Frøken Carlsen, hvem hun skizzerer i faa, tydelige Træk, men at hun forcerer sig selv ud over hende, ud efter et falsk Ideal, gaaende „op og ned ad Gulvet“.

Naar altsaa Clara spørger: „Hvad Ret have Mændene til at undertrykke os?“ saa spørges til Gjensvar: Hvad Ret har hun til at klage over Undertrykkelse som Virkning af Samfundstilstanden? Hvad hun i denne virkelig lider under, er ikke hendes eller Kvindens særlige Lidelse, det er Noget, som tynger det hele Samfund, det er borgerlig Feighed, Egennytte, Uvidenhed, Forfængelighed, Fordom o. s. v. Hvo der kjæmper for Menneskehedens almindelige høie Interesser, for Friheden ɔ: Aandens og Sandhedens livlige Herredømme, kjæmper ogsaa for Kvinden og hendes sande Ret, undgaaer at blive latterlig ved Phraser om det særlige Kjøn og dettes særegne Interesser, undgaaer i Kampen „med Pen og Røst“ at skade Poesien med kolde Abstractioner.

Hermed ere vi imidlertid ikke færdige; thi Claras Emancipationsidee har en eiendommelig, skjøndt noget skjult Side. Det fremgaaer nemlig ved at sammenstille forskjellige adspredte Yttringer, at hvad der meer eller mindre bevidst behersker hende, er Skjønheden. Hun dvæler derved baade hos sig selv, næsten mere end skjønt er, og hos Andre; hun behøver den ydre Skjønhed, hun er Æsthetiker, med en ypperlig Villie henimod det Ethiske; men foreløbig er hun hovedsagelig Æsthetiker, endog i Religionen. Ganske morsomt viser sig Skjønhedsideens Usikkerhed, nemlig i hendes Aristokratisme. Den Gjenstand, hun skal elske, er Baron, hvorpaa aldeles Intet er

at sige; men det synes, at hun ved at have givet ham denne Titel, troer at have gjort hans Elskværdighed indlysende for Alle Andre; hun finder hjerteligt Behag i Grevindens og Baronessens almindelige Conversation, skjøndt hun tidligere har erklæret sig for Principfjende af en saadan Underholdning i „almindelige Talemaader“. Denne Skjønhed med tilhørende Elegance øver ogsaa sit Herredømme i Emancipationslæren, velgjørende og vildledende. Clara sætter for en stor Deel Kvindens Værd i den ungdommelige, rene, jomfruelige Skjønhed. Hendes Ytringer: „Du kjender min Afsky for alt det forliebte Væsen“, og: „Der er noget Uskjønt ved Herrerne“, ere Glimt, der lyse videre, end her kan forfølges. Men Clara betænker ikke i sin Ungdoms-Overmod, at Tiden er ustaansom og kan bringe en Henvisnen, medens Moderen forynges og gjenfødes i Slægterne, og hun betænker ikke Ægteskabets sande Betydning, hvilken f. Ex. Poul Møller kort har udtalt i de Ord: „Jeg føler klart, at jeg ikke kan elske det Himmelske, naar jeg ei paa mine Veie kan træffe en Mæglerinde mellem mig og Vorherre“.* Hun sværmer for Schillers Johanne, som en ung Student kan sværme for Karl Moor, Danton eller St. Just, uden at lægge Mærke til, at det sande Æsthetiske er det Ethiske i dets skjønne

* Brev til Fru Gyllembourg, August 1817.

Fremtræden. — Bogens Slutning er et heftigt Sammenstød af disse to divergerende Retninger, og det viser sig da, at Clara i Virkeligheden — maaskee til hendes egen Forbauselse — er revolutionair, aldeles „rød“. Den Idee eller, som den snarere bør kaldes, det Indfald, at hun ikke kan opfylde sin Bestemmelse i Verden, naar hun gifter sig, fører ligefrem til den socialistiske eller communistiske Fornægtelse af Ægteskabet og Familien. Idet en ung Pige behandler dette Emne, eller idet Forf. lader en ung Pige optræde talende og handlende, er det naturligt, at hendes Forestillinger maae gaae en anden, i det Formelle renere Vei end f. Ex. Fourier, der sætter Idealet i, at en Mand har tre Kvinder, en Elskerinde, favorite, med hvem han kan leve platonisk, og to andre, foruden et ubestemt Antal af liaisons sans conséquences, hvilken samme Frihed tilstaaes Damerne. Tilsyneladende er der en uhyre Forskjel mellem Clara Raphael og Fourier, men Ideen er i sit Resultat den samme: Begge fornægte det nuværende Ægteskabs- og Familieliv, hendes overdrevne Sædelighed fører ikke til Andet end til Fouriers aabent erklærede Usædelighed. Man kan ikke sige, at dette Ideal er Noget, hun forbeholder sig selv; thi det optræder jo kjæmpende i en videre Kreds, og Forf. siger selv i Fortalen, at „det er paa Tiden at skaffe Amor en Medbeiler i Ideen“. Man veed ikke, om man skal troe, at det er Alvor, eller ei; meest ligner det

et overmodigt Indfald, skjøndt det unægtelig fremstiller sig som Alvor.

Hermed er ogsaa Staven brudt over den tydsk-romantisk-clauren'sk-sentimentale Slutning. Clara, der har levet i de selvvalgte spidsborgerlige Omgivelser, forelsker sig i den første virkelige Mand, hun seer eller troer at see, den unge Baron, der tilligemed sin hele Familie overvældes af Claras Ynde. Det er gjensidig en aldeles hendaaende Forelskelse; men da Baronen frier og Clara vil give ham sit Ja, falder hun, Fornuftreligionens Clara, den forelskede Pige, paa at lade sig sin Skjæbne spaae af den Bog, hvori hans Brev har ligget; hun slaaer op og finder den hellige Jomfrues Aabenbarelsesord til Jeanne d'Arc angaaende, at en reen Jomfru formaaer at udføre alt Herligt paa Jorden, naar hun modstaaer den jordiske Kjærlighed; som sagt, saa gjort, Tilfældet raader, Clara optager sin Theori, sit Kald, sin Idee, og vil ikke ægte ham; hun besvimer derved og bliver syg, men holder Stand, og hendes Veninde, Baronens Søster, tager Pennen, medens Clara er besvimet eller syg, og underretter Publikum om det Passerede, hvorefter erfares, at der er Udsigt til et Ægteskab, i hvilket de To skulle være som Broder og som Søster, favori & favorite. — Nous verrons.

Man har, som sagt, Vanskelighed ved at betragte Alt dette som Alvor, men snarere som et Indfald og just

ikke originalt Indfald. Thi Baronens Yttringer til sin over Claras Forsagelse forbausede Søster: at han forstaaer Clara og hendes Idee, at hun er en Engel o. s. v., ere nøiagtig calquerede paa den første Scene af Schillers svulstige eller romantiklede Tragedie „Die Jungfrau von Orleans". Faderen siger:

„Das Herz gefällt mir nicht, das streng und kalt
Sich zuschließt in den Jahren des Gefühls."

— hvortil Elskeren, Raimond, svarer:

„Laßt's gut seyn, Vater Arc! Laßt sie gewähren!
Die Liebe meiner trefflichen Johanna
Ist eine edle zarte Himmelsfrucht,
Und still allmählig reift das Köstliche!
Jetzt liebt sie noch zu wohnen auf den Bergen,
Und von der freien Heide fürchtet sie
Herabzusteigen in das niedre Dach
Der Menschen, wo die engen Sorgen wohnen.
Oft seh' ich ihr aus tiefem Thal mit stillem
Erstaunen zu, wenn sie auf hoher Trift
In Mitte ihrer Herde ragend steht,
Mit edelm Leibe, und den ernsten Blick
Herabsenkt auf der Erde kleine Länder.
Da scheint sie mir was Höh'res zu bedeuten,
Und dünkt mir's oft, sie stamm' aus andern Zeiten."

Hvad skal man nu troe? Heiberg anbefaler det Hele som en vis Virkelighed, og i Virkeligheden synes det, som om vi her blot have en æsthetisk Phantasi over en Scene af et Digterværk.

Dette er dog kun et af Exemplerne paa den underlige Tvedragt, der hersker i Bogen, paa Usik-

kerheden i den skildrede Personligheds eller i Forf.s Tilværelse — det er paa dette Punkt ikke let at adskille dem, da de selv trænge sig ind i hinanden. Man har lagt Mærke til Claras Utaalmodighed og Stridbarhed overfor Menneskene. Hun kan „tilgive Ænderne, at de ikke ere Svaner“, men ikke Menneskene, at de ikke ere Idealer; hun vil kjæmpe for det Gode og beskjæftiger sig daglig med at støde dem fra sig, paa hvem hun skulde virke godt. Man fristes til at antage, at alt det Gode og Skjønne, hun tillægger sit Væsen, kun er tilstede æsthetisk, nemlig naar hun er ene og skriver, men at hendes Fremtræden blandt de andre Personer er uskjøn og frastødende. Man føler en Mangel paa Oprigtighed; den indre Splid i Værket kommer maaskee af, at hun tildigter sig en Skjæbne, som hun vilde have, hvis hun var skjøn, „næsten en Engel“, „straalende Baldame“ o. s. v., men som hun ikke kan faae. Hvis man saae Clara i Virkeligheden og fandt en lille, ubetydelig Pige, der under dette Ydre skjulte en dristig og livfuld Aand, saa vilde man maaskee forstaae hele Bogen og især forstaae, at hun ikke gifter sig med Baronen; thi i Virkeligheden har han aldrig friet til hende. Jeg har Lov til at benytte min fuldkomne Uvidenhed om Forf. og at tænke mig ham — eller lad det nu være: hende — i en opdigtet Virkelighed og gjøre denne Fiction til Gjenstand for en psychologisk Jagttagelse. Jeg vil da i denne Forudsætning sige, at hvad Forf. behøver,

er Resignation, Kraft til at vedkjende sig sin sande Personlighed, for ikke med Pennen i Haanden at maatte twinge sit sande Væsen tilbage. Men selv, hvis jeg tager feil heri, er det, han eller hun behøver, desuagtet Resignation, slet ikke hiin twivlsomme Forsagelse i hiin twivlsomme Giftermaalshistorie, men Ydmyghed overfor Menneskene, Anerkjendelsen af Mildhed og Overbærenhed som de rette Vaaben til at stride „med Pen og med Røst“. Først naar man har Mildheden mod de Svage, har man Ret til at være streng mod de Slette.

Formedelst den megen Forvirring og det Meget, som Tydskerne kalde Gespreiztheit, der hersker i Bogen, kunde man fristes til at behandle den paa en blot spøgende og spottende Maade; men man har Ærbødighed for de skjønne og ungdommelige Kræfter, der ere tilstede — Ungdommen er tydelig uden Hjælp af Fortale — og haaber, at de ville modnes og klares.

Dagbog.

d. 5te Januar.

Af de Forslag, der i Dresden ere gjorte til Ordningen af det fremtidige tydske Forbund, turde det Bayerske have en særlig Interesse for Danmark. Det er fremsat paa de fire Kongerigers Vegne (Bayern, Würtemberg, Sachsen og Hannover) og gaaer ud paa at tilveiebringe en tydsk Trehed eller et Forbund mellem tre Statsgrupper: Østerrig, Preussen — maaskee med de smaa Fyrster, der ere blevne Unionen troe — og de øvrige Stater, der skulde danne en særlig Union lig den preussiske og optræde som politisk Enhed i Forbundet. Den udøvende Magt skulde i dette Forbund overgives til tre Prindser, nemlig en østerrigsk, en preussisk og een valgt blandt de andre Fyrstehuse. Den lovgivende Magt skulde tilhøre to Kamre, et „Ständehaus“ — bestaaende af 150 Medlemmer, deels forhenværende rigsumiddelbare Herrer, deels sendte af vedkommende Regeringer, deels valgte af Staternes Førstekamre — og et Folkehuus paa 300 Medlemmer, valgte af Staternes Folkekamre. Hvad der i denne Plan først og fremmest skaffer sig Modstand, er Forslaget om de to Kamre, som, hvis det antages, ikke blot vilde tvinge Østerrig til, strax at ordne sin Tilværelse paa constitutionel Maade, men ogsaa forøge Vanskelighederne ved Østerrigs Forhold til Tydskland. Rimeligviis er det ikke engang fuldstændig Alvor hos de mindre Staters Regeringer at faae

en saadan Repræsentation bragt tilveie, men kun et Middel til foreløbig at skaffe sig Popularitet og derved opretholde deres Uafhængighed, ligesom det er et Spørgsmaal, om Forbundet kunde bestaae rolig og »erhaben« ved saadanne tildeels bevægelige og stiftende Elementer i sin Midte. Hovedsagen er imidlertid Tydsklands tredeelte Enhed, en Ordning, paa hvis geographiske, historiske og politiske Naturlighed vi hidtil for alvorlig have yttret vor Tro, til at vi ikke ogsaa nu skulde ansee den for mulig og heldbringende — heldbringende ogsaa for Danmark, som herved for Holsteens Vedkommende kunde slutte sig til en Deel af Tydskland, der skinsyg vilde vogte paa Preussens Udvidelseslyst. Om den danske Gesandt i Dresden kan virke Noget for Planen, vide vi ikke; Spørgsmaalet reiser sig kun i Modsætning til de Politikere, som mene, at Danmark af Princip skal holde sig fra det Tydske, endog fra Indvirkning paa eller Deelagtighed i de tydske Forholds Gang, at det i barsk Nordiskhed skal holde sig stiv med Sværdet i den ene Haand og Vægtskaalen i den anden, ligesom Retfærdighedens Gudinde udenfor Nørreport, og uden at lade sig anfægte, om end Vægtskaalen gaaer istykker ligesom paa denne Gudinde. Sagen er, at under den almindelige Solidaritet, der omslutter Staterne og især Nabolande, kunne vi ikke skille vor Skjæbne fra Tydsklands, men bør søge der at skaffe os Alliancer, og Alliancer, Hjælp finder man kun ved i rette Tid at byde Andre sin Hjælp. En Betænkelighed, som kan reises, er den, at hine mindre Stater for at skaffe sig Popularitet ville vise sig slesvigholsteenskfindede; men man tager feil, hvis man troer, at enten Preussen eller Østerrig ville vise sig mere uegennyttige, naar det gjælder om at skaffe sig en øieblikkelig Folkestemning til Hjælp for deres Planer. Nu synes os desaarsag atter en saadan Tilstand indtraadt som den, hvorpaa vi gjorde opmærk-

som forrige Efteraar, nemlig et gunstigt Øieblik for en klog dansk Diplomati. Men dertil behøves som den første Betingelse et Ministerium, som danner en sluttet Enhed og veed, hvad det vil. Det bedste Fartøi og det bedste Compas nytter ikke, naar der sidde to stridende Styrmænd ved Roret, eller naar de enes om at lade Vinden føre Skibet. Ifjor forekom det os, at Noget blev forsømt fra dansk Side; men Actstykkerne foreligge ikke endnu, saa at vi hverken kunne faae Vished for eller imod denne Mening. Iaar vil det snart erfares; thi nu er det, som Tydskerne pleie at sige, »den elevte Time«.

— (H. C.) Det er bekjendt nok, at den electriske Telegraph er hurtigere end Vinden, og for at bevise denne Sætnings praktiske Sandhed, har man i Amerika begyndt at anvende Telegraphen til at angive Vindens Retning. Telegraphen i Chicago og Toledo f. Ex. underretter Rhederne i Cleveland og Buffalo og op til Ontariosøen om en Nordvestsforms Nærmelse. En Orcan gjennemfarer Luften med en Hastighed af 12—14 Miil i Timen; et Skib i Havnen ved New-York, der vil løbe ud til New-Orleans, kan saaledes vide 20 Timer forud, at en Storm er i Anmarsch fra den mexikanske Bugt.

d. 6te Januar.

Den franske Nationalforsamling har i de sidste Dage af Aaret 1850 været beskjæftiget med det særegne Tilfælde, en Folkerepræsentants Fængsling for Gjæld. Da Saadant ikke udtrykkelig er formeent i den nye Constitution, som i den foregaaende, havde vedkommende Retsbetjente ikke troet at kunne modsætte sig Creditors Fordring. Den Repræsentant, det angik, var Mauguin, en aldrende Mand (66 Aar gl.), berømt Advokat under Restaurationen, ivrig Orleanist og Deeltager i Julirevolutionen

1830; dengang blev han Medlem af den provisoriske Regering, men traadte snart i Opposition til Ludvig Philips Politik, dog uden at slutte sig til Republikanerne. Det var ham, som næsten hvert Aar holdt en vidtløftig Tale i Deputeretkammeret om Frankrigs udenlandske Politik og forresten stadig holdt Udkig med alle Stormagterne, og, naar han opdagede noget Mistænkeligt, fremkom med en Interpellation. Af indenrigske Spørgsmaal beskjæftigede han sig meest med dem, der angik Viinavlen. Under Republiken og navnlig siden Ludvig Napoleons Tid har han holdt med de Conservative eller Reactionaire og bl. A. billiget Toget mod Rom. Hr. Mauguin stod i en sex Aars gammel Gjæld paa omtrent 1000 Fr. til en Haandværker, og for denne blev han arresteret. Sagen blev af Larochejaquelein bragt paa Bane i Nationalforsamlingen som et Indgreb i dens Souverainetet, og trods Justitsministerens, Hr. Rouhers, Modstand lykkedes det Legitimister og Republikanere tilligemed endeel Orleanister at faae Majoritet. Endeel af Mauguins gamle Venner stemte imod hans Løsladelse for at understøtte Ministeren. Justitsministeren lod sig i Vreden over sit Nederlag underhaanden forlyde med, at han ikke vilde udføre Forsamlingens Beslutning, hvorpaa Partistillingen igjen forandrede sig og man sluttede sig sammen for at hævde Forsamlingens „Souverainetet". En af Qvæstorerne, den myndige og ivrige Hr. Baze, erholdt af Præsidenten Dupin Fuldmagt til at sætte Mauguin i Frihed og, om fornødent, udføre det med militair Magt. Han begav sig, ledsaget af en Huissier, til Gjældsfængslet, og da Directeuren forlangte Betænkningstid, erklærede Baze, at hvis han ikke øieblikkelig fik Mauguin med sig, vilde han med en Bataillon bemægtige sig Fængslet og opbryde Dørene. Mauguin blev nu hentet ned. Da han saae Baze, troede han, at

denne ogsaa var fængslet for Gjæld, og sagde medlidende: „Ogsaa De her, kjære Collega?“ men blev snart paa en behagelig Maade bragt ud af sin Vildfarelse. Forsamlingen har saaledes hævdet sin republikanske Souverainetet uden Hensyn til Creditors souveraine Eiendomsret til sine Penge. Det vilde ikke kunne kaldes noget egenligt Sammenstød med den dømmende Magt, da det snarere er en eneståaende Politiforanstaltning; men man veed aldrig, hvad der kan komme ud af et enkelt Tilfælde, der fjerner sig fra den strenge Ret.

— En fransk Forfatter, Gustave d'Alaux, giver følgende Beskrivelse af Faustin den 1ste, Keiser af Haïti: I Aaret 1847 døde den begavede og kraftige Præsident Riché, og da der var to fortjenstfulde Generaler, Paul og Souffrant, som beilede til Værdigheden, enedes Senatet, for ikke ved ensidig Tilsidesættelse at vække Tvedragt, om at vælge General Faustin Soulouque. NB. Naar man her læser om Præsidenter, Generaler, Senat o. s. v., maae man stadig huske, at Talen er om et Land, der har Journaler og Troldmænd, et Bourgeoisi og Fetischer, og hvor Klapperslange-Tilbedere i de sidste 40 Aar jevnlig have proklameret demokratiske Constitutioner „for det høieste Væsens Aasyn“. — Soulouque var en god, tyk og fredsommelig Neger, som siden 1804, da han blev Tjener hos General Lamarre, havde gjennemgaaet alle Landets forvirrede, rædselfulde Begivenheder, uden at efterlade Spor enten af Godt eller Ondt. I 1810 blev Lamarre dræbt under Forsvaret for Le Môle imod Christoph, og Soulouque, der var bleven sin Herres Adjutant, fik det Ærinde at overbringe hans Hjerte til Petion. Denne gjorde ham til Lieutenant i sin Hestgarde og testamenterede ham senere til Boyer som et Møbel i Præsident-Palladset. Boyer udnævnte ham til Capitain og gav ham Ærestjenesten hos Mdmslle Joute, en gyldenhudet Troldkvinde, der havde været to Præsidenters Præsidentinde. Soulouque var nu fuldstændig glemt indtil 1843; men nu hjalp hver Revolution ham til at krybe en Tomme videre opad denne mât de Cocagne, hvor han næppe ventede, at han skulde hente sig en Krone. Under Præsident Hérard blev han Escadronschef, under Guerrier Oberst, under Riché General og Overstcommanderende over Palladsets Garde. — Præsident Faustin Soulouque var omtrent 60 Aar gammel, men hans klare, livlige Øine, hans Huds skinnende Sorthed, hans begsorte Haar gjorde ham yngre af Udseende; man vilde ved første Øiekast ansætte ham i de Fyrretyve. Den regelmæssige lille Skaldethed, som blottede det Øverste af hans Pande, lod kun den smukke senegalske, det vil sige: næsten europæiske Typus træde bedre frem, en temme-

lig lige Næse, kun lidet opstaaende Læber, og Kinder, der ikke svulmede overdrevent. Fra Øinene, der havde et overordenlig blidt Udtryk, foer engang imellem usikkre Glimt, der snart erindrede om et Barns uskyldige, forundrede Blik, snart om Hankattens fine, halvsovende Snildhed. Ene Rynkerne fra begge Hjørner af Næsen ned mod Munden, stode ved deres Dybde i Strid med dette ungdommelige, tiltalende Physiognomi. — Blot Præsidentens store Undselighed indgjød hans Venner Frygt, men paa hans Vegne; thi af Blyhed stammede han, saa at man næsten ikke kunde forstaae ham; dog viste det sig ved den kirkelige Høitid, som fulgte hans Udnævnelse, at dette ikke var hans eneste moralske Svaghed; thi han afslog haardnakket at sidde paa Æressædet, fordi han mistænkte det for at være forhexet. Men denne stakkels Mand, som troede Stolen forhexet og troer paa Troldmænd og er undselig og bliver rød for Enhver, der kan see en sort Hud rødme, denne stakkels Mand har forstaaet at bringe Mulatter og Sorte fra Smiil til Rædsel, og over sine gamle Negerskuldre at kaste en Keiserkaabe, som, hvor latterlig den end kan synes, dog virkelig er en Purpurkaabe; thi han har et heelt Aar dyppet den i Blod.

— I Götheborg er gjort en interessant Opdagelse eller Opfindelse, hvorpaa der burde tages Patent; men som al sand Fortjeneste skjuler Opfinderen sig beskeden. Hvo kjender Redacteuren af „Götheborg-Posten"? Ingen. Ukjendt, eensom og forladt sidder denne Mand, oppe i Thule, beskjæftigende sig med Ideer, beherskende Aander, der ville forbause Verden. Han har uden Hjælp af nogetsomhelst philosophisk Apparat, uden Kikkert og uden Lærdom opdaget, at Etatsraad Spandet rigtig beseet er en Jøde. Læser, Du bliver vred paa mig, Du siger, at jeg ikke med en høittravende Indledning burde spænde Din Nysgjerrighed for saaledes at skuffe den. Læser, jeg har ikke skuffet Dig; thi Du veed endnu slet Intet, Hovedsagen er tilbage. Etatsraad Spandet er jødisk Agent og handler efter Vink, der meddeles ham fra den store „europæiske Jødesammensværgelse", og vil foreløbig afskaffe Vielsen og tvinge de christne Kvinder til at fornægte Christus. Men Opfinderen er ikke blot Mand for at ane og paavise en Sammensværgelse, han gaaer ogsaa ud at opdage og arrestere den. Dette var den 23de Novbr. f. A. Den 21de Decbr. kom han tilbage. Han havde foreløbig ikke opdaget Andet, end, at naar de christne Kvinder bleve tvungne til at fornægte Christendommen, saa vilde man tilsidst riskere, at Danmark blev befolket af lutter Jøder. Denne Slutning synes simpel, men ikke enhver Mand kan gjøre den; thi det svenske Geni har paa samme Tid med Genialitetens Hast viist, at Jø-

derne ville udrydde Katholiker, Mormoner o. s. v., for hvilke Hs. Excel. Bispoppen har yttret sin Bekymring og Angst. — Enhver Mand, der kommer hjem efter en lang og besværlig Reise og er træt, har Lov til at sove. Denne naturlige Ret indrømme vi endog Geniet, og det svenske Geni lagde sig til at sove og fik da en Aabenbaring af Jomfru Maria. Dette vil han formodenlig søge at nægte, naar I spørge ham derom, og det staaer rigtignok ikke i Götheborg-Posten; men jeg er heller ikke tabt bag af en Vogn og kan ogsaa opfinde. Jeg vil ogsaa spørge Enhver, om Opfinderen uden Hjælp af en saadan Aabenbaring kunde kjende Indholdet af den danske Rigsdagstidende og meddele de Troende, at „de skamløseste Foredrag" (skamlösaste föredrag) ere blevne holdte til Gunst for dette nesliga Forslag, medens Nationen dog reiser sig mod den djefvulska Plan. — Den 28de Decbr. i den hellige Juleuge, bringer han Menigheden det Glædens Budskab, at Sløret nu er slaaet tilside fra Jøde-Intriguen, at man nu veed, hvad man har at holde sig til, og med mørkt flammende Blik forkynder han, at Jødernes dybe Fjendskab til Danmark, nok vil finde sin velfortjente Løn. Ordet velfortjent er stærkt betonet — høre I den Götheborgske Bartholomæusklokker ringe?

— I sidste Nr. af „Danskeren", hvor Grundtvig forsvarer Troesfrihed og sin „lovfaste Ven" Etatsraad Spandet, fremfører han bl. A. den slaaende Sætning mod de Jvrige, at Morten Luther „selv indgik et borgerligt Ægteskab, der ikke blot var ukirkeligt, men stred, som Ægteskabet mellem en Munk og en Nonne, mod alle hans Tids Begreber om et Ægteskab."

Udgivet den 10de Januar.

Digtere.

I.

Det er vor Agt at forsøge en Række Skildringer af Digtere, baade danske og fremmede; ved nogle af disse vil der meest være Tale om deres æsthetiske Betydning, ved andre fremtræder mere Forholdet til deres Samtid, den almindelige sociale Bevægelse, hvorfor de enten ere et Udtryk, eller hvormed de have kjæmpet. I efterstaaende, temmelig frie Oversættelse — der nærmest frembyder sig i Anledning af, at Lord Byron nylig har været bragt under Omtale — vil man finde mindre Vægt lagt paa de æsthetiske Principer, hvorimod den maaskee kan ansees som et Mønster paa Fremstillingen af en Digters Forhold til sin Tid. Den er efter den franske Kritiker Nisard.

Lord Byron og det engelske Samfund.

I. Om Lord Byrons Popularitet. Literaire og moralske Aarsager dertil.

I Nyheden eller i det Gamle, som igjen bliver nyt, finder man den væsenligste Grund til den Lykke, Bøger gjøre, og det var ikke det mindst Tiltrækkende ved Lord Byron. Det maa indrømmes, at det Nye i hans Digterværker er selve Poesien: Siden Popes og Drydens Tid havde England havt flere Skribenter, der udtalte smukke Tanker paa Vers, men det havde ikke havt nogen stor

Digter. Det var en Række af beskrivende eller didactiske Digte, som udelukkende henvendte sig til Forstanden; undertiden var der vel en Slags Følelse tilstede, men denne var snarere en Pynt, som Digteren anvendte, end Udtryk af et Hjerte, der var alvorlig bevæget af de menneskelige Tings Skjæbne. Siden Pope havde skrevet „Windsor-Skoven", havde enhver Bæk sin Najade og ethvert Træ sin Dryade, og foruden andre kjølige Fornemmelser, som disse Poesier frembringe, føler man en kuldegysende Medynk med de stakkels Nympher, der vare hidskaffede fra Grækenland til de fugtige Skove i et Land, som har opfundet de vandtætte Mackintosher. Man feiler næppe meget ved at sige, at Popes og Drydens Efterfølgere ikke vare Andet end en Afspeiling af det franske 18de Aarhundrede, af vor abstracte Idealisme eller af vor Begeistring for et arcadisk Naturliv. Henimod Aarhundredets Slutning gjorde Crabbe Forsøg paa at forlade den abstracte Digtekunst, Oderne til Idealer og Guddomme, og den „klassiske" Bane. Han berørte de sociale Forhold, skildrede den Fattige og den Rige, skildrede Hytten, ikke den, der er anbragt for den maleriske Virknings Skyld i en aristokratisk Park, men den virkelige, hvor Nøden frembringer ukjendte Smerter og Lidenskaber. Med større Opfindelsesevne vilde han have været en Byron; han var nu dennes energiske Forgænger. Efter ham og paa den Tid, da Lord Byron skrev sine første Vers, levede der behagelige Digtere, Wordsworth, Thomas Moore, Walter Scott, Southey, m. Fl.; imellem det abstracte Menneske fra den Popeske Skole og det virkelige Menneske, saaledes som Crabbe havde for-

søgt at tegne det, fandt de det romantiske Menneske, Legendernes og Balladernes Skabning.

Med saadan Poesi morede sig disse Oboere, der frygtede Franskmændenes Landgang paa deres Kyster, Kjøbmænd, der vare truede med Blokade eller beskjæftigede med Priser, Adelsmænd, der stredes i Parlementet eller sloges paa Fastlandet. Dette Slags Poesi tilfredsstillede et Folk, hvis Phantasi var overvældet af de kjæmpemæssige Slag, og som hos Digterne snarere syntes at søge Adspredelse og Glemsel end Sindsbevægelse.

Stor var dette Samfunds Overraskelse, da i Januar 1812 de to første Sange af Childe Harold forkyndte det en stor Digter. Det var tilstrækkeligt til næsten at aflede Opmærksomheden fra Rygterne om Felttoget 1812; Storbrittanien, der var ifærd med at gjøre sit sidste, anstrængte, fortvivlede Forsøg, kaste Rusland med dets hele Vægt paa Napoleon, vendte sig om og betragtede denne unge Mand, der i uforskammede, men henrykkende Vers spottede over Alt, hvad det elskede, endog over dets krigerske Hæder, som det dog vurderede efter Omkostningerne. Man blev samtidig udfordret ved denne stolte Foragt for Alt, hvad der gik som national Troesartikel, og forført af saa megen Ynde, saa megen Kraft, saa megen Tankedybde, saa megen Ungdom, kort, af denne hensynsløse Udtalelse, der var Mange en hemmelig Lindring under den Tvang, som den offenlige Mening og de nationale Sæder paalagde dem.

Vil man kun betragte den literaire Side af Childe Harold, saa kan man forestille sig den store uvante Fornøielse, det maatte være Engelskmændene, som af Napo-

leon vare indmurede paa deres Ø, at kunne reise med Lord Byron i Spanien og i Orienten. For nærværende Tid er selve Orienten, med dens Sol, Røgelser, Perler, skjønne sorte Øine bag det hvide Slør, med dens hemmelighedsfulde Kjærlighed under en Yatagans Od, blevet en Hverdagssag; men hvor maatte ikke paa hiin Tid Mahomeds Asien og Ali Paschas Grækenland synes skjønne, i Sammenligning med det Asien og det Grækenland, som man kjendte fra Homer oversat af Pope! Hvor meget maatte ikke Byrons livfulde Maleri vinde ved Sammenligning med de nyere Digteres Beskrivelser paa anden Haand eller ud af Phantasien! Og imidlertid var i Childe Harold selve Beskrivelsen af Orienten kun en Ramme; inde i Rammen var et Maleri, det originaleste og meest interessante af alle Malerier: en uafhængig Aand, og det i et Land, hvor Alverden er underkastet en streng Regel; en dristig Tænker, og det blandt et Folk, der af alle Folkeslag paalægger sig selv meest Tvang; en Mand, der talte om sig selv og ikke taug om Andre, og det i et Samfund, hvor man hverken taler om sig selv eller om Andre.

Det var ved Rammen, at Lord Byron havde draget de Forbigaaende til sig, ved Maleriet fængslede han den alvorlige Opmærksomhed. Imidlertid talte man kun om Rammen, et Beviis paa, at man var langt mere tiltalt af Maleriet. Thi, saasom man i England ikke taler om sig selv, gav Ingen sig af med at udtale en Ros eller en Daddel, der kunde være en Tilstaaelse om hans eget Indre. Det engelske Folk er det frieste Folk i Verden; men det engelske Samfund er det, hvor man paalægger sig selv størst Tvang. Vær tilstede ved et politisk Møde, ved

en meeting: Personlige Angreb, Daddel, endog Bagvaskelse træder frem under en politisk Maske; hvis man holder Maade, saa er det, ikke fordi Friheden er begrændset, eller fordi man har nogensomhelst Straf at frygte; men det er, fordi i denne som i saa mange andre Henseender Sæderne formilde Friheden. I ville samtidig være forskrækkede over det, der bliver sagt, og forundrede over, at der ikke bliver sagt Mere.

Det er langtfra, at vi ere et saa frit Folk som Engelskmændene; men det er ligesaa langt fra, at det engelske Selskab er saa elskværdigt som vort. Vi elske ikke mindre end vore Naboer Familielivet; men de kjende ikke som vi Selskabslivets Behageligheder. Vi indespærre os ikke hos os selv, Huset kalder Gjæster. Det største Værelse er ikke det, hvor Familien opholder sig, men det, hvor man modtager sine Venner; det er Salon'en, for hvis Skyld Mange boe slet. Dette er den skjønne Selskabstilbøieligheds Bagside. I denne Sal samtale vi meget frit, endog over forbudne Ting; man blander sig imellem hinanden, gnider, glatter hinanden, lader gode Indfald sprudle frem; Enhver betaler sin Andeel, taler om sig selv, taler om Andre, der give ham det tilbage med Renter. Dette er Frankrigs skjønne Privilegium; det lader os begaae mange Feil, men det bringer selv Husvalelse, naar vi lide derfor. Jeg siger her kun, hvad Alverden veed. I at samtale ere vi de Første, fordi vi danne det frieste Selskab i Verden, og hvis vor Conversation er saa fortræffelig, saa er det, fordi vi tale saa meget om Andre og om os selv. Forudsat, at i det, man siger om Andre, en vis Overbærenhed formilder

Ondskaben, og at i det, man siger om sig selv, en vis Naivetet formilder Forfængeligheden, overgaaer Intet denne Art Samtale. Det er ogsaa den eneste originale. Man kan ikke conversere om Regering, Religion, Videnskaber: man afgjør, man dømmer; man kan over saadanne Ting holde glimrende Taler, men ikke samtale, og desuden er det ikke til at undgaae, at man jo er paavirket af Talerstolen eller af Dagbladene. Nei, man er kun original, naar man taler om Andre eller om sig selv; der er ingen Gjenstand, hvorom man mere uvilkaarlig og umiddelbart udtaler sig, og er man aandrig, saa er det her, at denne Evne viser sig.

England har ingen Conversation, fordi man der hverken taler om Andre eller om sig selv. Taler man da om Religion, Politik eller om literaire Anliggender? Heller ikke. Med Hensyn til Politiken er man meget tilbageholden, og Grunden dertil er, at man kun taler om det, man forstaaer, og fordi man ikke troer at forstaae sig paa Politik. Om Religionen strides man ikke i Selskabet med Anderledestroende; mellem Meningsfæller er det Væsenlige strax udtalt. Hvad Literaturen angaaer, hvorledes skulde man kunne tale om den uden at forraade sin Smag og derved sig selv? Men naar man hverken taler om Regering, Religion eller Literatur, hverken om Andre eller om sig selv, hvorom taler man da? Om Alt, hvad der ligger i Omkredsen af disse Ting, men ikke om Tingene selv. Man taler om Alt, som ikke fordrer Svar af Samvittigheden og aabner den Talendes Inderste; man taler om det sidste Piknik, om en landlig Udflugt, om en Prædikant, der er i Mode, om den sidste store Criminal-

proces, og om Regnen, om Regnen! og om det smukke Veir, naar der er Anledning. Jægere og Landadelsmænd tale om Heste, Jagt og Valg, Dissidenter om deres Bible-meeting, om Fattigbøssens Indtægt o. s. v. o. s. v. — Hvert Spørgsmaal faaer et kort, bestemt Svar, og det, som i England kaldes „at tilbagekaste Samtalens Bolt", bestaaer i en Slags Catechismus med Spørgsmaal og Svar. Samtalen er almindelig, men tør; man leer endog — er det over et Indfald, en Skjemt? Nei, Latteren er en Maade at tilkjendegive sit Bifald paa, en velvillig, forbindtlig Yttring istedenfor: Ja, De har Ret. I første Øieblik er man i det engelske Selskab overrasket af denne Lethed, hvormed Alle tale, af den hyppige Latter hos et saa alvorligt Folk; men snart oplyses det Hele. Denne Lethed kommer af, at Alle have samme Formel, Latteren er den høfligste og tillige ubestemteste Bifaldsyttring.

Hos os elsker man Aandrighed, Alverden hjælper til at frembringe den; i England er den en dristig Forret, som En tager sig, og Alle blive ængstelige derved. Saadanne dristige Folk, der springe ud af Overeenskomstens Cirkel, kalder man excentriske.

Det er sandt, at da man hverken taler om sig selv eller om Andre, kjender man i det engelske Selskab hverken Forfængelighed eller Bagvaskelse. Dog skal man ikke stole for meget derpaa. De kjende ligesaa godt som vi deres egne gode og Andres svage Sider; men de nyde deres Fornøielse herover i afsluttet Ensomhed, og sige de intet Ondt om Andre, saa er det ikke, fordi de jo tænke det.

Religionen begunstiger paafaldende denne Tilbage-

holdenhed. De meest yndede Prædikanter tale Meget om Dogmet, om forskjellige Udtydninger af den hellige Skrift, om Retfærdiggjørelse ved Troen; men om Verden, det vil sige: om os selv og om Andre, tale de Lidet eller Intet. Den protestantiske Kirke formoder, at vi kjende os selv godt nok, og at, naar vi have Troen, have vi Moralen. Vor Kirke troer, at vi kjende Lidet eller Intet til os selv; den tvinger os til at see ind i vore skjulteste Kroge, den fremskynder de Langsomme, hjælper de Kortsynede og tillader ikke de Skarpsynede at vende Blikket bort. Troen befaler, Moralen overtaler; det var Hovedtrækket hos vore største geistlige Talere, der ogsaa ere vore dybeste Moralister. Protestantismen har ikke altid foragtet Alliancen mellem Dogme og Moral; men den nuværende geistlige Veltalenhed i den engelske Kirke er udelukkende dogmatisk.

Hvad der gjælder om den engelske Samtale, gjælder ogsaa om det skrevne Ord; man skulde troe, at det er Slægten, ikke den Enkelte, der fører Pennen eller Ordet. Der er en vis regelmæssig, ensformig, men ædel Skjønhed, som viser, hvor stærk Disciplinen er hos dette frie Folk; Sproget har, i Mangel af den Enkeltes Originalitet, en Bestemthed og Kraft, som tilhører denne normanniske Slægt, og som kunde bringe En til at antage den første Engelskmand, man hører, for en usædvanlig Mand.

Nogle ville mene, at hiin Tilbageholdenhed i det engelske Selskab bør kaldes Hykleri, Andre ville kun ansee den som Tegn paa en overordenlig, pirrelig Egenkjærlighed. Men i ethvert Tilfælde er Virkningen alligé-

vel frembragt ved Tvang, ved Arbeide, ved en vis Selvfornægtelse, og allerede det er en Selvfornægtelse, at det engelske Selskab kjeder sig. Velan, kast da midt i dette tvungne, kolde Selskab, hvor man skjuler sig for hele Verden og for sig selv, midt imellem disse Mennesker, der holde deres Personlighed tilbage, midt imellem disse Skygger — en Mand, der udbryder i de hensynsløseste Bekjendelser angaaende sig selv og dem, som udtaler det Gode og det Onde, det Gode uden Begeistring og det Onde uden Dølgsmaal, som tager disse Mennesker, imod deres Villie, næsten skamfulde, til Fortrolige, disse Folk, der Intet ville høre om Andre, for at man ikke skal ville vide Noget om dem selv; kast midt i denne Salon, hvor man morer sig saa lidt, skjøndt man leer saa meget, en mægtig Bog, der afslører de Tilstedeværende for dem selv, angiver den Ene for den Anden, og forestiller Eder Virkningen! Det er denne Virkning, denne „Skandale", som Childe Harold's første Bekjendelser gjorde. De Helte, der senere optraadte i Digtet, fuldstændiggjorde hine Bekjendelser. Lord Byron bragte Rødmen paa mangen Pande, der hidtil kun var bleven bevæget af tilladelige Sindsstemninger; han vakte i dette Selskab, der hidtil af Vane og Beregning havde hvilet i Tro, en Tvivl om alle Samfundsprinciper; han lettede en Mængde Hjerter, bragte dem en hemmelig Lindring for den Tvang, som Selskabet paalagde dem.

Paa hiin Tid bleve i England mange Ting ansete for utvivlsomme Sandheder f. Ex. Engelskmændenes Seire over Napoleon, deres brave spanske og portugisiske Allieredes Tapperhed. Byron var for meget Engelskmand

til at benægte Seirene; men han benægtede den krigerske Hæder og Heltemodet og gjorde sig lystig over de brave Allieredes Tapperhed. Han vendte ogsaa Tvivlen mod mindre omtvistelige Sandheder, f. Ex. Sjælens Udødelighed. Trods dette, eller snarere: paa Grund heraf behagede han. Dog, behage er et for svagt Udtryk; han rørte op, han oprørte, han bragte det engelske Phlegma ud af sig selv. Den Enkeltes hemmelige Glæde stod i nøiagtigt Forhold til den Haan, som blev viist de offenlige Sæder.

For de frie Tænkere, der ganske hemmelig vare af Byrons Mening, var Glæden over ham en Slags Udfrielse af Trældom. De indsugede i dybe Drag denne ophøiede Foragt for anerkjendte Ting, dette Had til ethvert Aag og, med Uafhængighedens vilde Nydelse, dens dybe Kummer og Modløshed. Den engelske Spleen gjenkjendte sig selv paa den Overmættelsens Sygdom, der fortærer Childe Harold, paa dette Hjerte, som Sandselighed har gjort haardt, paa denne Fornedrelse, der Tid efter anden gjennemfares af Anger, og som iøvrigt mindre er Følgen af et slet Hjerte end af Skuffelse og Ligegyldighed efter Erfaring i de menneskelige Ting.

De derimod, hvem saa megen Dristighed forfærdede, havde ikke mindre Fornøielse, skjøndt de mindre tilstode den for sig selv. Man kan være dydig nok til, i Betragtning af de politiske Fordele at anerkjende alle Skranker, al Tvang i det engelske Samfund; men var nogen Dyd istand til at modstaae den Fristelse, et Øieblik at kunne i Tanken frigjøre sig ved at læse et nyt Digt? Man nød Tænkefriheden under en Andens Ansvar, man kunde be-

skjæftige sig med Andre, tale om sig selv til sig selv; Alt, hvad man nægtede sig i Selskabslivet, tillod den tause Bog, og man havde Nydelsen uden selv at vise sig „excentrisk“ og gjøre Skandale. Desuden, et Brud paa Reglen styrker undertiden Reglen. For Nogle var Byron altsaa en Befrier, for Andre en Frister, Alle berusede han ved Skjønheden, Alle nærede et hemmeligt og besynderligt Venskab for ham.

Følger heraf, at man talte meget om ham i Selskabet? Om den frie Tænker — Ingen. Men man roste Digteren, som man i England roser saa mange Ting, i Almindelighed og efter en Formel. En af hans Samtidige har meddeelt mig en Prøve paa Samtalerne: — Har De læst det nye Digt? — Very beautiful! Meget smukt! lød Svaret med dæmpet Udraab. Det var det Hele. Man citerede en Beskrivelse, et skjønt Vers, aldrig en Tanke eller et moralsk Maleri, som man ikke havde kunnet rose eller dadle uden at aabne sig selv. England spiste af den forbudne Frugt, men vilde hverken selv tilstaae det eller tillade, at man sagde det.

Dette var den almindeligste Aarsag til den Opsigt, Byron vakte. Men desuden gjorde han Lykke hos Damerne af en særegen, romantisk Grund. De forelskede sig hemmelig i hans Helte eller snarere i den Characteer, han har givet dem alle, i Blandingen af det Gode, drevet indtil Heltemod, og det Onde, drevet indtil Forbrydelse. Blandingen er fuldført saaledes, at alt det Gode er Personens, Heltens egen Fortjeneste, det Onde falder paa Samfundet, der ikke har givet ham den rette Plads eller tilstrækkelig Luft. Ved sin Villie bliver han stor,

ved Omstændighederne slet — en forførerisk Typus, der behager alle Kvinder i alle Lande, uden Tvivl ved vor Feil, fordi vi vise dem en borgerlig Blanding af smaa Dyder og smaa Feil.

Med denne særegne Tiltrækningskraft forenede hans Helte en Egenskab, der er den første af alle mandlige Dyder i Kvindens Øine og især, siger man, for det engelske smukke Kjøn: Troskab i Kjærlighed. Alle Byrons Helte ere troe. Giaur'en, Selim i „Bruden fra Abydos", Conrad i „Corsaren" og i den Roman, hvor han senere optræder under Navnet Lara, Hugo i Parisina, ere alle Mønstre paa Troskab. Den ældste af hans poetiske Børn, Childe Harold, som fra sin Ungdom af er led ved Alt og ved sig selv, som reiser for at undflye sig selv, og som synes at ville give Alverden Skyld for sin Overmættelse, bevarer dog paa Bunden af sit Hjerte en eneste Kjærlighed lig den sidste Levning af en ufordærvet Sjæl. „Han havde kun sukket for altfor mange Kvinder, men kun elsket en eneste." Endelig er der ikke engang Don Juan, som mellem sine talrige Kjærligheds-eventyr jo er tro paa sin Maade. I Modsætning til den spanske Don Juan elsker han kun een Kvinde ad Gangen, og naar han forlader hende, er det af Nødvendighed, ikke af Lune.

Kvinder ere maaskee især tilbøielige til i en Bog at see Noget, der ligger udenfor Bogen, at sammenblande Virkelighed og Poesi og under Nydelsen af et Digterværk lade deres Phantasi gaae paa egen Haand og være poetisk. Derfor finder man saa tidt, at en genial Forfatters romantiske Characterer blive elskede af

Forfatterens Læserinder. I det 18de Aarhundrede vilde alle unge Piger, der læste „den nye Heloïse“, have St. Preux til Lærer, og alle Kvinder beklagede, at de ikke havde havt Leilighed til at elske som Julie. Efter St. Preux er fulgt Werther og i hele Frankrigs Rige Chateaubriands René: Hiins Kjærlighed, der gik indtil Selvmord, Dennes sørgmodige Ringeagt, tungsindige Ligegyldighed for en Elskov, som han endnu ikke havde kjendt. Man danner sine Idealer efter sin Læsning; heri er intet Ondt, naar man kun ikke lader sig beherske, men anvender sin egen Skjønsomhed.

Men naar Forfatteren til disse Poesier lever, naar man ydermere erfarer, at han er en ung Adelsmand, naar der er den største Sandsynlighed for, at han har aftegnet sig selv i sine Helte, saa er det til ham, at alle Sukkene gaae. Lord Byron er et slaaende Beviis herpaa. Jeg troer ikke, at der har levet nogen Digter, for hvem flere Kvindehjerter hemmelig have banket. Forgjæves nægtede han i sine Fortaler enhver Lighed mellem sig og sine Helte — jo mere han nægtede, jo mere troede man det. Det, som man vidste om ham, eller som Rygtet idetmindste sagde om ham, retfærdiggjorde Sammenblandingen. I sit korte og stormfulde Liv spillede Lord Byron en eller anden Deel af sine Heltes Roller; hiin Blanding af den yderste Høimodighed og den yderste Foragt for Menneskeheden er hele hans Historie. Paa en Gravsteen, der ikke var reist over et Menneske, vovede han at skrive, at en Hund er mere værd end et Menneske, og for Menneskeheden, repræsenteret i det un-

dertrykte Grækenland, offrede han sin Formue, sin Sundhed, sit Liv.

Man troede altsaa at vide, at han ved at male sine Helte mere havde raadført sig med sit Speil end med sin Indbildningskraft, og at han havde gjort det meget godt. Faa havde uden Beundring seet det stolte og milde Blik, den begeistrede Pande omgiven af krøllede Lokker, det blege Aasyn, der paa eengang forraadte Lidenskab og Tungsind, den antike Hals, skjødesløst omslynget af et Tørklæde, der hverken skjulte Formen eller Hvidheden. Før den berømte Pascha af Janina havde man erkjendt hans aristokratiske Fødsel af hans smaa Ører og smaa hvide Hænder*. Kobberstikket havde udbredt hans skjønne Portrait malet af Philipps, hvorfra synes at udstraale Lidenskab, Ungdom, Geni. Hans Samtid havde kun seet ham som Barn, Yngling og ungt Menneske, og hans Død var kun Ungdommens Ophør. Naar Forfatteræren kunde bevirke, at man fandt J. J. Rousseau smuk, selv efter at han i sin Særhed havde skiftet Klædedragt og bedækket sig med en rund Paryk, hvad Indtryk maatte da Lord Byron gjøre paa sit Lands Kvinder! Og denne Mand der var adelig, ung, smuk og rig, var en stor Digter! Sangerkunsten forhøier Alt. Personerne i en Roman vække ikke den samme Beundring som Helten i et Digt; den romantiske Prosa kan danne skjønne Typer, men kun Sangens Poesi kan skabe et Ideal. Angrebene i en

---

* Paschaen gjorde ham en Compliment. Byrons Breve til sine Moder.

Roman paa et Samfunds Meninger og Sæder ville aldrig være Andet end en veltalende Polemik; men i en stor Digters Vers antage disse Angreb Skikkelse af en souverain Ringeagt, kastet ned fra ophøiede Steder paa de smaa Interesser, der kives paa Jorden. Skjønheden er deri skjønnere, og Styghèden kommer mindre tilsyne; det forekommer Læserne, at intet Smaaligt kan vove at fremstille sig i dette de Udvalgtes Sprog, at man uden Mistillid kan overgive sig til en genial Digters melodirige Anskuelser.

Disse vare, hvis jeg ikke tager feil, Aarsagerne til Lord Byrons Popularitet. Denne Popularitet var som en Feber, almindelig, heftig, glødende. Salget af hans Værker er en af de mærkeligste Kjendsgjerninger i Literaturens Historie. Giaur'en, der fulgte de to første Sange af Childe Harold, blev udgivet i Mai 1813, og i Januar 1814 anmeldte Quarterly Review den ellevte Udgave. I samme Maaned udkom syvende Oplag af „Bruden fra Abydos", der var udgivet i December 1813. „Corsaren", der var paabegyndt den 18de Decbr. 1813 og endt den 31te, udkom i Januar 1814, og i sit Nr. for April omtalte Edinburg Review den 5te Udgave. Kritiken kostede mere Tid end Digtene. Paa saadan Maade skaffede en Digterstemme sig Lyd midt under Larmen af Keiser Napoleons sammenstyrtende Skjæbne. En Digter henrykkede ved sine Beskrivelser og Fortællinger fra Orienten det trætte og blødende England. Folkets Indbildningskraft var deelt imellem Opbrændelsen af Paschaens Flaade i „Corsaren" og Slagene ved Dresden, Leipzig, Hanau og Vittoria. Selims Død, i „Bruden

fra Abydos«, og den elskværdige Zuleikas Død, bedrøvede England i de sidste Dage af Aaret 1813; disse Dødsfald forstyrrede den Glæde, man havde over at see alle Tydsklands Fæstninger rømmede af vore hundredetusinde gamle Soldater, der trak sig tilbage for den europæiske Coalition, følgende Keiserørnen, der var bleven dødelig ramt paa Leipzigs Sletter.

Afhandlingen er for lang til, at vi kunde faae den trykt i eet Nr. Vi afbryde derfor her. Man har nu seet Lord Byrons Lykke stige; i det Følgende kommer dens Fald og Grunden dertil.

Dagbog.

Den store Krisis blev afgjort i Fredags, Folkethinget tog sin Beslutning om den danske Politiks Gjennemførelse overfor Europa — ved at bevilge Hr. Madvig 5000 Rbd. til en Synode. Det lyder underligt, det er, som om en Mand vilde kjøbe et Stykke Klæde og i den Anledning handlede om en Theepotte og saa kjøbte Klædet ubeseet. Da man paa det grundigste havde undersøgt Cultusministerens Forslag om en Synode, bevilgede man ham Pengene af Hensyn til hans europæiske Politik, som man ikke havde undersøgt. Det var den udmærkede Politiker og Rigsdagsmand Hr. Schack forbeholdt at erklære, at han efterat have undersøgt Theepotten kjøbte Klædet, og denne Erklæring blev hilst med „overordenligt Bifald“.

„Ja, paa Tro og Love“, vil man sige; „vi have Tillid til Madvig“. Ja, men have I da Tillid til Forholdene? I forsøge at kaste Madvig, Statsraadet og hele Danmark ind etsteds for at hente Eders Ønskers Opfyldelse frem; men have I undersøgt dette „etsteds“, Forholdene, Politiken? Nei; der har nu været dansk Rigsforsamling og dansk Rigsdag siden 1848; men Ingen har vovet at bringe „Livsspørgsmaalet“, den politiske Stilling, under offenlig, oplysende Debat, endnu er der ikke forefaldet nogen Discussion, der klart og forstandig fremstillede Virkeligheden; men Alle have forsigtig holdt sig inde i Ønskernes Uklarhed, og selv i Pressen har det Parti, der nu raaber Victoria, ikke formaaet at sige, hvad det troer at kunne.

Det var igaar Marts 1848, vi ere ikke komne et Skridt videre; og for at gjøre det aldeles tydeligt var Redacteuren af det afdøde Blad „1848“ Ordfører.

Imidlertid, det var allerede forud afgjort i Statsraadet, at

Grev Sponneck i et overordentligt Ærinde skulde gaae til Wien. Saa urimeligt vi end finde det, at en Folkerepræsentation tager en Beslutning iblinde eller i Smug, saa glædelig forekommer os derimod denne sidste Begivenhed. Den danske Politik har altsaa nu ophørt at være tvedeelt, i Ministeriet strides man ikke længer om Roret, den fornemste Betingelse for en kraftig Afgjørelse er indtraadt: een Villie hersker. Det Parti, der troer at have Monopol paa Klogskab og Fædrelandskjærlighed og kalder enhver anden Mening unational og forrædersk, siger nu, at det har alle Danmarks Kræfter i sin Haand, at det selv er ude for at frelse sig og os Allesammen, og det møder ikke nogen dansk Hindring, ganske som i Aaret 1848. Enten løser det nu sin Opgave, og, i Sandhed! vi skulle da af Hjertet unde Sponneck, Madvig eller Clausen en Borgerkrone og finde det i sin Orden, om Nogen optræder i Senátet som Cicero og siger, at man bør kalde en af dem Fædrelandets 2den Fader, ligesom man kalder Monrad eller Tscherning den 1ste — eller det danske Folk gjør en ny Erfaring, og dennegang sagtens, forhaabenlig uden Blod.

At Sponneck gaaer eller maa gaae til Wien, finde vi rigtignok slet ikke glædeligt, og vi skulle angive Grunden, idet vi henvise til den Mening, vi for lang Tid siden have yttret: at Ministeriet ikke burde blive staaende usikkert og uenigt med sig selv og vente paa, at Forholdene udviklede sig i Tydskland, at Østerrig fik Overmagten, men i rette Tid interessere andre Magter for sig, navnlig England (Nogle have troet, at Englands Interesse stærkt kunde været vakt, hvis man havde forsøgt at skaffe en Søn af Dronning Victoria Arvefølge i Danmark). Man har nu ventet, indtil Alt er afgjort, England seer til, Østerrigerne sende 25,000 Mand ind over Elben. At knytte

sentimentale Forhaabninger til Schwartzembergs Person, at vente en personlig Gunst imod Danmark som Følge af hans formodede gode Stemning i hans Lykke, vilde være urimeligt. Han er ikke bleven mægtig og rig, som en Mand, der pludselig har vundet i Lotteriet og kan laane Penge ud, han er fattig, han er Træl af den nuværende europæiske Politik, som han rigtignok har været med at skabe, men som lig en fremmanet Aand holder ham indenfor en afmaalt Kreds, han er Træl af sit eget Lands Tilstand. Principer og Fornødenheder. Hvorfor er nu Grev Sponneck reist til ham? Eller — da dette vel ikke kunde besvares høit: — Hvad er han ikke reist efter? Thi ifølge Yttringer, der fremkomme i Pressen, skulde man troe, at Statsraadet i sin Midte havde opdaget et farligt Complot af høiforræderske og slesvigholsteenske Ministre, hvis Dom ikke kunde bringes i Udførelse, før den var undertegnet af Schwartzemberg. Men dette „Schleswigholstein“ er naturligviis ikke Andet end den Tactik, et vist Parti saa ofte anvender, idet man maner Spøgelser eller gjør en Flue til en Elephant for bagefter at vise, hvormange Elephanter man har nedlagt. Skulde Sponneck da være reist for med eet Slag at gjennemføre den gamle Martspolitik, for at imponere Schwartzemberg eller selv blive imponeret, gjøre Schwartzemberg Sponnecksk eller Sponneck Schwartzembergsk? Man skulde virkelig efter det „seirende“ Parties første Raab troe, at Sponneck var reist som skandinavisk Minister; men, imedens man betænker Sagen og alle dens Hindringer, glider det „seirende“ Parti til Siden. Idet vi vilde slutte disse Bemærkninger med at indføre Schwartzemberg og en dansk Martsdiplomat talende, møde vi navnlig følgende Yttring i „Fædrelandet“ (14de): „Vi ere slet ikke blinde for, at det maaskee engang kan vise sig nødvendigt, at Danmark, hvis

det ikke kan opnaae en skandinavisk Forbindelse*, nærmer sig Tydskland; men i intet Tilfælde bør dette skee, inden Grændseforholdet er klart og bestemt«. — I disse Ord ligger da den fuldstændigste Tilintetgjørelse af »Fædrelandets« faa Linier i Forveien fremførte, ubeviste Indvending mod Føderativstatsplanen: at Holsteen, hvis det sluttede sig til Danmark, kun vilde gjøre det for engang i Tiden at drage Danmark til Tydskland. Naar dette Sidste forudsættes som en Nødvendighed, man ikke er blind for, men vil fatte sig paa og finde sig i under visse Betingelser, hvortil da de store Ord om, at de, der have indseet denne Nødvendighed før „Fædrelandet“, ikke have Bladets »vidtskuende Statsmandsblik«! Hvortil da disse Parti-Seirsraab, der ikke lette den Bekymring, man upartisk føler som Dansk.

d. 14de Januar.

Naar Spandet, deels gjennem en almindelig Betragtning af Troesfrihedens, Religiøsitetens og den geistlige Vielses Væsen, deels vel af særligt Hensyn til Mængden af løse Forbindelser den arbeidende Klasse, kommer til at foreslaae borgerlig Vielse og uden Betaling, saa raaber man, at han »sætter Præmie paa borgerligt Ægteskab, paa Fornægtelsen af gamle, helligede Sædvaner, og „uden Betaling“ maa først opgives. Hvad vil man nu sige om Præsten Blædels Forslag til en Magdalenestiftelse, en Stiftelse, der skal optage offenlige Fruentimmer, naar de blive aldrende? Vil man ikke consequent maatte angribe den velærværdige Herre og paastaae, at han vil sætte Præmie for Letsindigheden og Usædeligheden? Men hvorledes man end betragter Sagen, saa er det vanskeligt at fælde en Dom. Oprettelsen af en Magdalenestiftelse er en Proklamation, Sam

* Dette „hvis“ er nu ikke Andet end en Afskedshilsen.

fundet siger og kunde skrive det over Stiftelsens Dør: Jeg forbruger aarlig en Mængde Kvinder; de nedsynke i den dybeste Fortabthed, overgives til den forfærdeligste Ulykke; jeg kan ikke forhindre det, ikke hjælpe dem, men her modtager jeg Levningerne af dem, der engang vare Kvinder. — Vil man sige dette, saa er det idetmindste ærligt; men hvad skulde Samfundet gjøre, naar det vilde optræde paa en bedre Maade? Vi vide det ikke bestemt; Oplysning, Velvære, Sædelighed skal fremhjælpes, ja, det er almindelige Sætninger, der ikke finde øieblikkelig Anvendelse paa dette særegne Anliggende. Det synes os, at man snarest maatte henvende sin Opmærksomhed paa de unge Fruentimmer og ikke vente, til man som Lægen eller Præsten gjør deres Bekjendtskab paa Hospitalet; men til at udføre dette Kald behøvedes ganske særlig opoffrende Kvinder af den dannede velhavende Stand, ja, det moderne Samfund behøver Missionairer og Apostle til sin Frigjørelse fra meget Ondt, ligesaavel som det hedenske behøvede dem. Gjennem Politiet vilde der aabnes en saadan Mission Leilighed til at træde i Forbindelse med de ulykkelige Fruentimmer i samme Øieblik, som de fuldstændig ville kaste sig ud i Elendigheden. Hvad da milde og gode Kvinders Ord i Forbindelse med virkelig Hjælp og maaskee Fjernelse fra Byen vilde bevirke, er ogsaa vanskeligt at sige. Dog dvæle vi helst ved denne Redningstanke; det synes os bedre, om en Pige blev reddet, før hun kom i Malstrømmen, end at hun bliver truffen paa Land, naar hun halvdød driver om, og naar Samfundet aldrig mere vil aabne sig og modtage hende som en Levende. Vor evindelige lille Polemik mod det kvindelige Velgjørenhedsselskab kommer her igjen; vi have bedet dette Selskab om, hellere at agte paa de unge Tjenestepiger end de gamle, hvis Trang var meget tvivlsom; vi have overhovedet ønsket

mere Samvirken mellem de velgjørende Selskaber; ved en simplere Mekanisme i vor store, beundringsværdig store Velgjørenhedsvirksomhed vilde der maaskee udrettes Mere. — Med disse Bemærkninger tillade vi os at ledsage den menneskekjærlige Tanke i Pastor Blædels Forslag; især synes Pastoren os at fortjene Tak, forbi han har talt høit om en af de Samfundsulykker, som man nødigst hører om, men som voxe i Taushed.

d. 13de Januar.

Man erindrer sikkert at have læst, omtrent for 1½ Aar siden, da Ledru-Rollin gjorde sit Revolutionsforsøg, at Changarnier havde udstedt en Dagsbefaling, hvori han anbefalede Officierer og Soldater visse Forholdsregler og navnlig befalede dem at dræbe Enhver, der under Kampen vilde udbrede det Rygte, at Generalen var falden. Hele Tilstanden var stillet paa en Knivsod, Alting holdt sig kun ved Troen paa en eneste Personlighed, og selv om han faldt, skulde det ikke vides, før han havde seiret. Denne Dagsbefaling er nu ved det Napoleonske Parties Omsorg bleven offenliggjort i dens hele Udstrækning. Det er frygtelige Forholdsregler: dræbe, dræbe. Man skal nedskyde Forrædere, ligeledes dem, der udbrede falske Rygter, uden at der sees at være givet Tid til at undersøge Forræderiet og Rygterne; man skal nedskyde de Soldater, der vise sig lunkne under Kampen; ikke vise Skaansel mod de Nationalgardister, man fanger; lade brænde, hvor det brænder; ikke lyde Folkerepræsentanters Befalinger; ei heller høre paa civile Embedsmænd, Dommere o. s. v.; anfalde og nedsable Oprørerne med den største Bestemthed, hvorsomhelst man møder dem. Det er Befalinger, som om man kjæmpede ved Nattetid i Sahara eller mellem Atlasbjergene, det er en afrikansk Krigsførelse; men man

kan ogsaa sige, at Borgerkrige, Gadekampe, mellem dem, der have fælleds Sprog og ofte fælleds Felttegn, ere farligere end et Slag med Araberne; da Romerne kjæmpede mod Latinerne, gik de ogsaa i mere sluttede Legioner end ellers, bræbte for Fode, og selv Consulens Søn blev halshugget for den blotte Forseelse at være traadt udenfor Linien til en Enekamp. Imidlertid er man dog i Paris endeel civiliseret, og denne Dagsbefaling, der har ligget over Staden som en Vampyr, vækker Rædsel. Coursen falder ved den blotte Tanke om, hvor dybt den kunde være falden. Bankierer, Repræsentanter, Friseurer, Urtekræmmere og andre Borgermænd have aldeles glemt, at i Juni 1849 var denne Dagsbefaling netop et Udtryk af deres Sindsstemning, af deres Had til de Røde og Angst for Socialismen, de have glemt, at endeel af Nationalgarden vaklede, at Oberst Guinard førte et socialistisk Artilleri. Nu istemme de Raabet mod Changarnier, raabe med Napoleonisterne, der frygte denne energiske Mand, og med »de Røde«, der hade ham. Changarnier kan nu gjøre nogle alvorlige Betragtninger, medens han seer fine Actier synke paa Børsen. Efter at have hjulpet Ludvig Napoleons Actier i Veiret, trækker denne sig fra ham, og han bliver en Actie uden Udbytte; hans Cours bliver ikke engang noteret, naar han er uden Commandoens Magtfylde. Men Ludvig Napoleon, som har hjulpet den reactionaire og royalistiske Majoritets Actier i Veiret, som har indskrænket den almindelige Stemmeret og betegnet sin Præsidentskabstid med Tvangslove og med faa eller ingen ordnende, frugtbringende Love, hvorledes ville hans Actier staae i 1852? Allerede nu forsøger Majoriteten at vise ham, at han ikke længer er nødvendig eller brugbar. Saaledes gaaer det dem, der plante deres Lykkestræ i Børsens Papirer, lægge Vægt paa det skuffende Tegn iste-

denfor paa den rette Aarsag, Folkets sande Vel; en Vind kommer og fører det rodløse Træ bort, enten en ganske sagte Vind, udgaaende fra en Cabinetscabale, eller en Storm fra Folkets Ocean. Hvad Majoriteten angaaer, da er den jo alt eengang bleven blæst bort; men som hine flittige Smaadyr, der øieblikkelig begynde at opbygge, naar man nedriver deres Bolig, og altid begynde forfra, saa tidt det skal være, med evindelig Taalmodighed, saaledes vender den samme Majoritet tilbage til Børsen og spiller sit gamle Spil. Folket kan ikke faae Ro til ikke at være revolutionairt.

Changarniers Affættelse kommer iøvrigt hovedkulds og ganske i Modsætning til parlementarisk Skik og Brug. Ministeriet havde lidt forskjellige smaa Nederlag, og navnlig var Rouher kommen i Minoriteten i den Mauguinske Fængslingssag. Et nyt Ministerium dannes, der udgiver sig for at tilhøre Majoriteten, Changarnier har trods Bladenes Angreb, trods alle Paastande om, at han ikke vilde have ladet Soldaterne hjælpe Baze og den souveraine Nationalforsamling, ikke tabt Majoritetens ubetingede Tillid, og dog er hans Affættelse Ministeriets første Handling, Betingelsen for dets Dannelse, hans Commando bliver deelt mellem Flere, og i den væsenligste Deel af hans Myndighed, Befalingen over Linietropperne i Paris og Omegn, indtræder hans personlige Uven, Bonapartisten Baraguay-d'Hilliers, hvem han nylig fik fordrevet af Ministeriet. Det er altsaa ligefrem en Udfordring til Majoriteten, især da Rouher tilligemed Baroche og Fould er bleven paa sin Plads, og det er desuagtet intet republikansk Ministerium, det er Bonapartisk eller Napoleonsk, skjøndt flere af dets Medlemmer ikke ere Ludvig Napoleon hengivne. Ludvig Napoleon, der har ladet Majoriteten kue Friheden, stræber alt bestemtere at kue Majoriteten,

bringer flere af sine Venner ind i betydende Embeder, og medens man saaledes ligger og drybes i Strømmen, fører Strømmen dem Alle til Vandfaldet 1852.

Mødet den 10de, da Sagen officielt blev meddeelt Forsamlingen, var heftigt, larmende og blandet med de bekjendte Afbrydelser. Men der var Methode deri, det var en lidenskabelig Kamp i velførte Geledder, man havde en bestemt Forbittrelse og en bestemt Gjenstand for den, man var Majoritet og behøvede altsaa ikke de Midler som en afmægtig-harmfuld Minoritet, og desuden var det dennegang et Angreb, der blev ført af de gamle, parlementarisk opdragne Statsmænd. Remusat, Sønnen af en Napoleonsk Kammerherre (født 1797), Dattersøn af Lafayette, Neveu af Casimir Périer, forhenværende Statsminister under Ludvig Philip, optraadte for at fordre Grunden til det Skete og en Udtalelse om Ministeriets Politik. Han sagde bl. A. med stolt Eftertryk: „Denne Forsamling har frelst Landet, og Andre kunne kun have den Ære at følge den.“ Baroche sagde ikke Andet om Changarniers Afsættelse, end at den var lovlig og constitutionel, hvori han havde fuldstændig Ret, den lovgivende Magt har Intet at sætte herimod. Om Ministeriets Politik sagde han, at den vilde være constitutionel, søge at enes med Majoriteten som hidtil; de nuværende Ministre vare ærlige og alvorlige Mænd ligesom de forrige (her brast Forsamlingen i Latter). Han truede nu med en Appel til Folket, hvis Majoriteten var stridig, men udtalte sig saa listig, at det blev en Trudsel, man ikke kunde gribe; ogsaa sagde han, at Ministeriet vilde beskjæftige sig med Massens Velvære, mere end hidtil var skeet; paa disse snedige Ord maatte Majoriteten blive Svar skyldig, thi den har brudt med Masserne. Kun Dufaure sagde senere med en vis Ironi, at hvergang et Cabi-

net var i Forlegenhed, talte det om at hjælpe Massen. Ligeledes optraadte Berryer og udtalte den fælleds Misfornøielse over, at man havde berøvet Majoriteten dens Sværd og dens Skjold, Changarnier, uden at Ministeriet vilde give nogen bestemt Forklaring. Ogsaa han kom med en Trudsel: »Tiden er kommen, da Frankrig maa udtale hele sin Tanke«, og han lovede, at han snart vilde komme med sin. Men man kunde ikke faae Ministrene til at træde bestemt op; det var, som om deres Samvittighed var tynget af Noget, de ikke turde sige. Fra Majoritetens Side blev da udtalt, at man ikke kunde give Ministeriet noget Tillidsvotum, og med 330 Stemmer mod 272 besluttede man uopholdelig at undersøge, hvad man havde at gjøre. — Et republikansk Blad, der giver Præsidenten Ret i, at han afskedigede Changarnier, fordi Majoriteten under denne Krigsmands Beskyttelse nærede ulovlige Planer og Forhaabninger, siger om hine 330 Stemmers Beslutning, at den enten maa frembringe Faxe eller vise Afmagt. Imidlertid vente de paakaldte Masser i dyb Taushed.

d. 15de Januar.

Vi have saa mange Gange seet »Fædrelandet« gjøre sig ensbetydende med en stor Sag, f. Ex. med Friheden, Nationaliteten, Statens Udelelighed, og derpaa af en Feiltagelse erklære sig selv for Sagen, ja for saa helliget ved Sagen, at det havde optaget dennes hele Hellighed i sig og havde Tilladelse til at krænke den. Denne souveraine Myndighed er i sit Væsen af poetisk Natur og derfor ikke uden Skjønhed; Poeterne personliggjøre gjerne Alt, de kunne ikke magte de usikkre eller abstracte Ting, men maae have dem ind i en Skikkelse; saaledes er allerede i gamle Dage Morgenrøden bleven gjort til Aurora, Vinens begeistrende Duft til Bacchus o. s. v.; »Fædrelandet« er blot lidt

egoistisk i sin Poesi og gjør Alting til sig selv. Undertiden gjør dette et ubehageligt, frastødende Indtryk, undertiden kan det være meget underholdende, og det er navnlig Tilfældet med »Fdrl.« for iaften, der henleder Publikums alvorlige Opmærksomhed paa et »fjendsk Sindelag« mod Grundloven, en Fjendskhed, »der maaskee intetsteds er traadt tydeligere frem«. Hvo er saa Forbryderen? — »Berlingske Tidende«. — Man tænke sig! Den skikkelige »Berlingske Tidende«! B. T. skulde vise Fjendskab mod Grundloven, skulde pønse paa Ondt, paa Opstand, Omstyrtelse? Hvormange Hoveder troer man da, at Berl. Tid. har at miste? Og hvad har samme Tidende da gjort? Man høre: Kritiseret og dadlet Rigsdagens Finansudvalgs=Betænkning over den Grønlandske Handel! Da jeg saae, at det var paa det grønlandske Gebeet, at B. T. havde syndet, troede jeg, at den vilde dele Landet, at den vilde føre en Coloni Slesvigholstenere derhen, eller at den vilde have Eskimoerne til Deputerede paa Rigsdagen eller andre slige criminalia. Nei, ikke dette, noget langt Værre: B. T. har bittert dadlet Finansudvalget; den har, som der stod i den gamle Presselov, skumlet med Bitterhed og anvendt sin Skummelhed paa det ukrænkelige Finansudvalgs Tal. Quelle horreur! Men hvorfor ere nu Finansudvalget og Rigsdagens Udvalgs Meninger blevne ukrænkelige og hellige? Fordi »Fædrelandet« forleden sagde sin Mening om Rigsdagen, dadlede, hvad der var at dadle, roste, hvad der var at rose. Nu er Alting sagt, ethvert Ord fra en af os Andre er af det Onde.

d. 16de Januar.

»Berlingske Tidende« er, som man kunde vente, bleven indigneret, yttrer den dybeste Uvillie over hiin Beskyldning i »Fædrelandet«, og, oprigtig talt, det er slemt, at man skal be-

skyldes for at være „høiforræderst“ findet. (Hensigten er vel, at da det nu lider ad Enden med Brugen af det skrækkelige Ord hemmelig Slesvigholstener, skal der anskaffes et nyt Ord: hemmelig Høiforræder). „Berlingske Tidende“ siger derfor ogsaa med sin sædvanlige Aabenhed, at den „ikke er tilsinds oftere at taale „Fædls.“ uforskammede og grundløse Sigtelser.“ Sligt har Berlingske Tidende rigtignok sagt temmelig ofte; men i første Aar af det nittende Aarhundredes anden Halvdeel er og bør det være Alvor, og den vil tage „passende Forholdsregler“.

— Netop naar man holder fast ved den bestaaende Forfatning, vil søge at styrke og forsvare den, maa Pressen i vid Udstrækning anvende sin Kritik. Dette bliver tydeligst ved den Tanke, at hvo der vilde forandre Forfatningen, maatte tvinge Pressen og Kritiken til Taushed. Staden Kjøbenhavns Magt og Indflydelse skal tildeels bestaae i, at Rigsdagen, dens Handlinger og Personer, befinde sig under den offenlig udtalte Menings Krydsild og ikke kunne finde Hvile i Coterier. Dermed indtage altsaa hvert Angreb sin berettigede Plads ovenfor den offenlige Samvittighed. — Vi erindre ved denne Leilighed, at vi ikke have omtalt nogle Episoder, der forefaldt, efter at sidste Nr. af „Nord og Syd“ var udkommet i December, og skulle nu indhente det Forsømte (større Overſigt over Partierne og Lovene forbeholdt). Den ene af disse Episoder fik kun sin Betydning ved de Forventninger, den et Øieblik vakte. Folkethingsmanden Hr. Ingstrup var en Morgen gaaet forbi Hovedvagten og havde seet en Soldat i Bais Trøie komme ud, bleg og medtaget. Han havde menneskekjærlig udspurgt Soldaten og erfaret, at han havde ligget krum (men ikke hvorfor). Paa Spørgsmaalet om hans Helbredstilstand havde Soldaten svaret: Aa, Gud hjælpe mig, jeg bliver aldrig Menneske mere! ved hvilken Lægeattest

en barbarisk Tilstand i Armeen var beviist. Man fik paa Grund heraf en Interpellation, der ligesom en bekjendt Forfatters Romaner kunde hedde „Fra Gaden eller saaledes forholder det sig“. Naturligst og tankerigtigst maatte Interpellationen eller Foresporgslen været formuleret i de Ord: „Hvordan befinder sig den straffede Soldat?“ men Hr. Ingstrup og hans Venner bleve enige om, at man skulde have et Princip, og saaledes kom man til at forlange af Krigsministeren en Liste over alle Straffede og tale om Misbrug i Almindelighed samt Krumslutnings Ophør i Særdeleshed. Stor Forventning herskede i Staden; man troede, at det store Slag skulde leveres, at alle de i Pressen forberedte Anfald paa Krigsministeren skulde finde Sted, Æren for Slaget ved Fredericia undersøges, Brevaabningen og den særegne militaire Disciplin revses, Krigsministeren styrtes og Cabinettet forandres. Men det blev ikke saa: Rollerne vare feilagtig uddeelte; Angrebet kom fra Venstre og i en uheldig Form; i vor Armee, der ikke blot hædres efter Fortjeneste, men med hvilken Alle nu coquettere, i hvem Nogle endog ville see „Spiren til Danmarks moralske Frelse“, er der unægtelig ved Stillingsvæsenet indbragt Personer, der selv have „moralsk Frelse“ nødig og maae holdes strengt; hvad Krumslutning angaaer, saa er der fra Ministeriets Side aabnet Udsigt til dens Forandring — altsaa Terrainet var ikke godt, og „Fædrelands“-Partiet med Monrad i Spidsen skyndte sig med at reise Krigsministerens Standart og falde de fremstormende Bondevenner i Flanken. Balthazar Christensen kjæmpede ved Ingstrups Side og gik haardt paa; men Tscherning agerede ikke med Kraft, han maatte rykke frem med Varsomhed; thi, som det endelig opdagedes, han havde som Krigsminister foranlediget Krumslutningens hyppige Anvendelse. Dog opnaaede han for sit Parti saa Meget, at

Krigsministeren forandrede sin Beslutning og lovede at fremlægge Listerne; men da man vilde trække sig tilbage, belæsset med dette Bytte, blev man anfaldet af Hall og berøvet Byttet, idet han paa det tydeligste og muntreste beviste, at Listerne ikke vare til nogen Nytte, fordi man ikke havde Forstand paa dem, fordi deres Indhold ikke kunde bruges til at begrunde en Dom.

Ogsaa Grundtvig er fremkommen med en Interpellation. Ordet er »pluddervælsk« og bør oversættes: Det kommer af inter, imellem, og pelle, en Hakke, og betyder altsaa at hakke løs engang imellem. Grundtvig interpellerede den 13de f. M. i Anledning af, at Indenrigsministeren, da de to Maaneder vare udløbne, havde meddeelt Rigsdagen Kongens Samtykke til, at den forblev længere samlet. Grundtvig erkjendte Kongens Ret til at hæve Rigsdagen, men kunde ikke lide den »Høitidelighed", hvormed Indenrigsministeren (i en Skrivelse til Formanden) havde meddeelt dette Samtykke, der burde forudsættes som givet stiltiende; han fandt, at Ministerens Adfærd var en »uklædelig Skik«. Indenrigsministeren oplæste Grundlovens § 24: »Uden Kongens Samtykke kan den (Rigsdagen) ikke forblive længere sammen end i to Maaneder«, og tilføiede den Bemærkning, at Ministeriet jo maatte henvende sig til Kongen for at erfare hans Villie og derpaa meddele denne kongelige Villie. Monrad optraadte herimod og yttrede, at baade Formænd og Medlemmer vilde svigte deres Pligt, hvis de ikke mødte efter de to Maaneders Udløb uden kongeligt Samtykke, naar blot ikke kongelig Indsigelse var udtalt. Monrads Anskuelse vilde være utvivlsom rigtig, hvis der stod i Grundloven: Rigsdagen forbliver samlet, indtil Kongen opløser den. Sagen er reent formel; den gode Overeensstemmelse mellem Statsmagterne bør altid forudsættes, og man maa troe, at Regeringen lader Rigsdagen Frihed til at fuldføre sine nødvendige Arbeider. Men i Constitutionen er saa meget formelt; Meget er en frivillig Skuffelse, Kongens Magt er i Virkeligheden betydelig indskrænket, og desuagtet skal der ifølge Constitutionens Tanke være en fri kongelig Magt til at gjøre det Gode, en Høihed, der forestiller Statens arvelige Uendelighed. Selv i England, der ikke har nogen skreven Forfatning og bestemt afpælede Rettigheder for Parlementet, anerkjender man denne Form som nødvendig, og Underhusets Præsident beder ved hver Sessions Begyndelse ydmygelig Dronningen om Tilladelse for Medlemmerne til at tale frit. Under vor politiske Tilstand er der Opfordring nok til, endog i Formen at have Omsorg for, at Constitutionens monarkiske Princip ikke synes at geraade i Forglemmelse; Hermelinen har ikke godt af at hænge i Pulterkammeret. Naar Rigsdagsmændene samle sig i deres

Myndighed og der kan være den sagteste Tvivl om den kongelige Villie, saa bør denne træde frem, at ikke Nogen, naar den ikke viser sig, skal tænke: Aa, den! — Men Feilen er rigtignok, at Ministeriet ifjor glemte at gjøre det »høie« Thing en lignende Meddelelse.

— Man har opført »Kong Renés Datter« paa Théâtre Gymnase i Paris. Det fulgte efter et Stykke, hvori Jenny Lind er bragt paa Scenen; den berømte, velgjørende Sangerinde bliver anmodet om at synge, blot en lille Arie. Ja, hvad giver I mig? spørger Sangerinden, jeg vil have Betaling. — Hvor meget? — 1,800,000 Frs. — Og hun faaer en Vexel paa 1,800,000 Frs., at indkassere hos Skatmesteren ved Odeon-Theatret, hvis Finanser (i Fortrolighed) ere maadelige. — Efter saadan og lignende Lystighed, der indviede det nyopbyggede Theater, kom Henrik Hertz's Stykke. Jules Janin har i Journal des débats anmeldt det; det blide, ridderlige Digt, med sin lyriske Stemning, der fordrer et roligt, imødekommende Sind, staaer ligeoverfor den ægteste franske Sommerfuglenatur. Sommerfuglen udtaler sig med kritisk Lærdom, som følger: »Det er et Stykke, der er meer end tydsk, det er ungarsk; det maa have fundet stort Bifald hos Jellachich, den værdige Ban. Næppe havde Pariserne hørt 25 eller 30 Ord af denne Idyl, før de ikke længer hørte efter. Det er en mærkelig og beundringsværdig Kjendsgjerning, at Paris's Publikum gjætter ethvert Indhold efter Udskriften paa Æsken. Det er en Dommer, der kan sige som Laubardemont: „Giv mig tre Ord af en Mands Haandskrift, og jeg skal skaffe ham hængt.« Man tog altsaa strax sin Beslutning overfor den gode Kong René og hans blinde Datter og vilde ikke høre Mere. Forgjæves syntes den elskværdige og elskelige Skuespillerinde Mdm. Rose Chéri med fine skjønne taarefyldte Øine at anraabe Publikum om Overbærenhed — forgjæves, Stykket styrtede i Afgrunden, det faldt uden Larm, uden Skrig, ved Faldets egen Magt, og saaledes som Alt det falder, der er falsk. Det Falske kjender ingen Grændser; det er en Ting uden Ende, og som taber sig i sig selv, og Godnat med det! — Dersom I endelig ville vide Navnet paa den Ungarer, der har bragt dette Stykke til Verden, saa hedder han Henrik Hertz; hans Lands Literatur anerkjender ham som ægte Magyar og har tilkjendt ham en Æres-Stigbøile.«

Jules Janin er Spaamand; »hans Land« har virkelig igaar tilkjendt ham og to andre Digtere en Æres-Pension paa 1,000 Rbd., hvad ogsaa de Landsmænd, der ikke anerkjende alle hans Værker, bifalde og glæde sig over. Men nu vorde kun ikke politisk Fjendskab mellem os og Frankrig formedelst den

nationale Fornærmelse! Det var et Misgreb at bringe »Kong Renés Datter« paa den franske Scene, selv i Théâtre français vilde det næppe gjøre Lykke, fordi det maa ansees for en Umulighed, at Stykkets lyriske Diction, den rhytmiske, poetiske Duft, so maatte tabe sig i Oversættelsen; den blotte Handling kan ikke fængsle, Indholdet faaer kun sin Magt ved den skjønne Form. I Paris maatte Stykket henvende sig til det meest udvalgte Publikum, der altsaa vilde søge og savne det meest Udvalgte; Tydskerne maae tage tiltakke, da de selv staae tilbage i dramatisk Henseende.

Til R. S. i Kbhposten. — De har i Anledning af Kritiken over »Clara Raphael« henvendt den Bemærkning til »Nord og Syd«, at en Bog ogsaa har Betydning som »literaturhistorisk Phænomen«, »og i saa Henseende«, siger De, „er Forfatterens Personlighed ingenlunde ligegyldig«. De tager vistnok feil, og det ved at sammenblande den virkelige og den literaire Personlighed. En aldeles ubekjendt Forfatter kunde udgive tyve, tredive Bøger efter hinanden, hans virkelige Personlighed kunde desuagtet være ligegyldig; men der dannede sig en »literaturhistorisk« Personlighed, Kritiken vilde følge og paavise dennes Udvikling. Navnløs og Navngiven komme her i samme Stilling; man vilde som Literaturhistoriker betragte f. Ex. Henrik Hertz's Værker paa samme Maade som »Hverdagshistorierne« uden at bekymre sig om Manden Henrik Hertz eller om Manden »Hverdagshistorie-Forfatteren. Kunde man bevise, at en af dem var Kvinde, maatte det skee ud af Værkerne. Der er en biographisk og psychologisk Retning, som kan bringes ind under Literaturhistorien: Indblik i Forfatteres og Digteres Kamp med deres Sind og Skjæbne, deres Forhold til det sociale Liv, til Tidens Kampe o. s. v.; jeg overlader til dem selv, Hr. R. S., at see, om Heibergs Fortale er af saadan Art. „Hvad vilde De sige, hvis De erfoer, at Heiberg ved sin Fortale havde narret Dem? Det var jo tænkeligt, og Bogen selv, det Kvindelige og Ungdommelige i den, blev dog det Samme.

Tør Sibyllas Brev trykkes?

Udgivet den 17de Januar.

Digtere.

I.

Lord Byron og det engelske Samfund.

II. Grundene til, at Lord Byron sank i den offenlige Mening. Hans frivillige Landflygtighed.

Allerede i det Foregaaende er der i Fremstillingen af Lord Byrons Lykke Noget, der tilkjendegiver, at en Storm maatte nærme sig; under Beundringen laa for megen Uvillie, det „besynderlige Venskab“ var for meget iblandet med Fjendtlighed, og den dumpe Vrede mod Digteren gik en Omvei og ramte Manden. Nisard vedbliver:

Samtidig med den dybeste Beundring over Poesien og Skjønheden havde Kritiken udtalt visse Forbehold med Hensyn til Byrons Anskuelser. Disse Forbehold bleve bestemtere og strengere, alt som Digteren tiltog i Storhed, medens Beundringen dog ingenlunde kjølnedes. Hertil kom nu Publikums haardnakkede Tro paa, at Digteren var det Samme som de digtede Helte. Det, som Rygtet fortalte om hans Liv, bekræftede kun altfor meget denne Mistanke. Newsteads Hvælvinger havde ikke været tause, og hvad man fortalte herom, vilde have skræmmet endog et mindre snærpet Samfund end det engelske. I Frankrig,

hvor vi baade ere mere overbærende og mere literaire, rører Kritiken ikke ved Personen og forvexler ikke Skribentens Tankefrihed med Mandens Levnet. Anderledes gik det med Lord Byron; det varede ikke længe, før hans nærmeste Venner bleve usikkre og vaklende i deres Forhold til ham, uvilkaarlig tvungne af Gemytternes dumpe Gjæring.

Lord Byron blev rystet derved. Medens han stærkest beherskede sit Publikum, havde han en Følelse af, at han aldrig blev Herre over Sæderne, og efter den vidunderlige Lykke, som „Corsaren" gjorde, tænkte han et Øieblik paa, ikke at skrive Mere og at tilbagekjøbe Alt, hvad der allerede var udkommet. Hans Forlægger Murray's interesserede Raad, men end mere Hæderen, der endnu var altfor ung til at have tabt sin berusende Magt, og desuden det forfærdelige Digt „Lara", som dengang spirede i hans Sind, afholdt ham fra at udføre denne sære Beslutning. Dog tænkte han hyppig derpaa. „Hvis jeg gifter mig", skrev han i sin Dagbog, „og hvis min Kone føder en Søn, saa vil jeg anvise ham den meest upoetiske Vei, jeg kan finde; jeg vil gjøre ham til Sagfører eller til Sørøver eller enhversomhelst anden Ting; og dersom han skriver Digte, vil jeg deri see Beviis paa, at han ikke er min Søn". Hvor overdrevent dette end var udtrykt, saa laa dog en alvorlig Sindsstemning til Grund, deels en Følelse af Afmagt overfor Samfundet, deels den bittre Mismod, der altid følger med den literaire Hæder. Stemningen forsvandt, medens han digtede „Lara"; men dens Aarsag vedblev, et sikkert Instinct

havde sagt ham, at han blev uforenelig med sit Land i samme Forhold, som hans Berømmelse voxede.

Under denne stedse voxende, retfærdige eller uretfærdige Fordom imod ham kunde Lord Byron ikke ustraffet begaae en Feil. Hans Skilsmisse var en huuslig Ulykke, men Publikum gjorde deraf en Forbrydelse. England dømte ham ikke som Jury; det saae en ung, agtet Hustru forlade sin Mands Huus og tye til sin Fader; Mere behøvedes ikke. Fra nu af tænkte Lord Byron paa Landsflygtigheden, „idet han følte“, skriver han i et Brev til d'Israeli, „at naar Alt det, man hviskede, mumlede, bragte i Rygte, lod snige sig om, var sandt, saa var han ikke skabt for England; var det falsk, saa var England ikke skabt for ham“.

I Aaret 1821 forlod han virkelig sit Fødeland for aldrig at vende tilbage. Han havde villet kjæmpe mod det engelske Samfund og var bleven overvunden; denne Mand, hvis Bøger vare i Alles Hænder, hvis Person var beskyttet ved alle Aristokratiets Privilegier og ved hans Fødelands liberale Love; som hverken havde at frygte, at et Parlement skulde udstede Arrestbefaling imod ham, hvad f. Ex. vort Parlement gjorde ved Jean Jacques Rousseau, eller blive sat i Bastillen, hvad Frankrigs Konge gjorde ved Voltaire; som frit og aabent kunde trodse sit Lands Tro og Fordom; denne populaire, berømte Digter maatte vige for sin Nations Sæder, beundret for sit Geni, forjaget formedelst den Brug, han havde gjort deraf. Det kom ikke til Skandale, uagtet Lord Byrons Forfængelighed havde haabet det. I et Brev til d'Israeli dvæler han med Tilfredsstillelse ved

de Rygter, som dengang vare i Omløb. Han kunde ikke vise sig i Theatret, sagde man, uden at udsætte sig for at blive udpebet, ei heller begive sig til Parlementet uden at blive fornærmet; Mængden vilde ved hans Afreise samle sig om hans Vogn og tilføie ham Overlast. Der blev hverken pebet i Theatret — hvor han i al Rolighed kunde see Kean spille — eller hviet, naar han begav sig til Parlementet; hans Afreise foranledigede hverken Opløb eller Mishandling, og den store Digter reiste, saaledes som Plato vilde, at man skulde sende Digterne ud af hans ideale Republik: med en Blomsterkrands, som England satte paa hans Hoved, medens det gjorde sig selv Bebreidelser derfor.

Den engelske Banlysning er ikke larmende, som den athenienfiske. Hvad der tvang Byron til at gaae i Landflygtighed, var hverken en lovlig Dom eller en Opstand, det var et Vindpust, breath; han har selv følt det, og han har sagt det. Men dette Vindpust var stærkt nok til at bøie en Normanner-Ætlings stolte Nakke (Lord Byron gav sig gjerne hiint Tilnavn). Ingen har bedre end han selv skildret denne særegne Domfældelse, der overgik ham: „En Mand, der bliver forjaget af et Parti — skriver han til d'Israeli — kan trøste sig med den Tanke, at han er Martyr, han holdes oppe af Haabet og af Sagens virkelige eller formeentlige Storhed; den, der forlader sit Land for at unddrage sig en Gjældsbyrde, har nogen Trøst ved den Tanke, at Tiden og et fornuftigt Levnet kan gjenoprette hans Formue; den, der er bragt ud af Landet ifølge Dom, seer en Ende paa sin Straf eller drømmer derom eller kan finde og paavise en bestemt

Uretfærdighed i Loven eller i dens Anvendelse paa ham; men den, som er forviist af den offenlige Mening uden at være Gjenstand enten for politisk Forfølgelse eller for Lovens Uretfærdighed eller for ubarmhjertige Creditorer, han er fordømt til al Landflygtighedens Bitterhed uden dens Haab, uden dens Stolthed, uden dens Lindring."

Saadan var Lord Byrons Stilling, og, visselig, ved at læse denne veltalende Klage, fristes man i første Øieblik til at finde den begrundet. Om end Geniet samtidig med Himlens Gaver har faaet Frihed til at benytte dem godt, saa blander sig dog i denne Frihed saa mange bydende og ufrivillige Bevægelser, at man synes at burde tage Parti for Digteren imod Samfundet. Criminalloven tillader Dommeren at anvende „formildende Omstændigheder" overfor Forbryderen; hvorfor da ikke tage Hensyn til den uvilkaarlige Lidenskab, til de mægtige Bølgeslag, der gaae igjennem de begavede Menneskers Blod, og som synes at være en af Betingelserne for deres Begavelse? Og dette feige Samfund, der hengiver sig til Beundring, som ved sit Bifald ansporer Synderen, og pludselig, naar det bliver træt af at synde med ham, trækker sig dybt rødmende tilbage og lægger al Skylden paa ham, overvælder ham med hele Syndens og Angerens Bitterhed for selv kun at beholde Nydelsen! Snærper og Hyklere og alle Middelmaadigheder fordømme et saadant Menneske uden Barmhjertighed — lad saa være! Men de Retskafne og Forstandige trække paa Skuldren. Hvor sjeldent er det, at disse Gode og Retskafne forlade deres Ro, stille sig hos det urolige, lidende Geni, lade ham føle deres Menings Vægt og deres Understøttelses Værdi. Disse Gode

indskrænke sig til at holde Ligtalen ved hans Undergang og takkende folde Hænderne hjemme i deres Stue, naar han med egne Kræfter frelser sig selv. Ingen staaer mere eensom og forladt end en saadan begavet Mand.

Disse ere de første Tanker, der vækkes ved hiint Brev, og man har maaskee Grund til at gjemme nogle af dem; men ved længere Overveielse kommer man til at stille sig, om ikke blandt de Snærpede, som domfældte og forjoge Lord Byron, saa dog blandt de Forstandige, der traf paa Skuldren, det vil sige: lode ham drage bort. Hvis Noget er mere agtværdigt end et Geni, saa er det uden Tvivl en Nation, der forsvarer sine Sæder. Lad der i disse Sæder være Fordomme — et Folk, der troer, at man ikke kan udrydde disse uden at udsætte hine for Fare, gjør Ret i at forsvare begge. Det viser derved sin Kløgt; thi det har begrebet, at naar man med Magt vil skille Vildfarelse fra Sandhed, saa udsætter man sig for, hos Mange at ryste Grundvolden for deres moralske Tilværelse. Det, man kalder Fordom, er jo i mange Tilfælde ikke Andet end Sandheden, der er gjort tilgængelig for Mængdens Fatteevne! Hiint Folk veed det; det veed, at en vis Philosophi, der sætter sig som udelukkende Opgave, skaanselløst at angribe Fordommen, kun er en grusom Kunstfærdighed i at berøve Mængden de eneste Sandheder, der ere den tilgængelige. Vistnok er denne Philosophi en Ret, der tilkommer den menneskelige Aand; men jeg anseer det for godt, at en klog Nation skaffer den en Modvægt ved en anden Ret: Retten til at bevare sig selv ved at bevare sine Sæder og Skikke, og

især finder jeg Behag i den Maade, hvorpaa England forstaaer at gjøre dette.

Af alle Forskjelligheder mellem det engelske og det franske Samfund er denne maaskee den meest iøinefaldende. Hos os er Talentet ikke alene ikke nødt til at gaae i Landflygtighed; men det kommer aldrig til at betragte sig som fortabt. Det, vi kalde esprit, har hos os en Alt overveiende Betydning. Det er ogsaa ganske naturligt. Vi have jo proklameret „Ideens" Overhøihed, og vor Ærbødighed for Ideerne gaaer saavidt, at vi ere bange for at fornærme de ukjendte Ideer, der mulig kunde reise sig efter Anerkjendelsen af de allerfrieste, som nu kjendes. Hvor alle Ideer ere saa frie som hos os, er man nødt ved at betragte dem alle som lige berettigede. Sophisten, der faaer Mængden til at elske den Gift, der dræber den, er hos os kun en genial Tænker, som aabner Udsigten til nye Ideer. Intet er hos os absolut sandt eller absolut falsk; det Falske er idethøieste en ubetimelig Sandhed, det Sande er kun noget Falsk, der er gjort sandt ved vilkaarlig Overeenskomst. Og naar en Mand med Talent, med esprit, optræder imod os, imod Samfundet og dets Grundbetingelser, ere vi saa forfængelige, saa bange for at skulle synes, ikke at have esprit, at vi alene af denne Grund gjerne søge en Smule Enighed med ham. Saa kommer en Tid, da det Onde har gjort for store Fremskridt, og saa forsvare vi os med Lovbud, med Domfældelser, og da viser vor Afmagt sig. Havde Lord Byron levet i Frankrig, vilde han ikke havt nødig at gaae i Landflygtighed; det Værste, han havde risikeret, var at blive Minister.

Jeg veed nok, at dette er meest elskværdigt — o, ja, naar man er langt fra Revolutionerne. Men Dagen efter en almindelig Omstyrtelse, efter forfærdelige Kampe, hvori Ideeforvirringen har havt meest Skyld, foretrækker man Synet af et Samfund, hos hvilket en Digters Geni ikke opveier den Feil at tænke slet. Og hvo vil ikke, til Ære for den menneskelige Aand, foretrække Sædernes hemmelige, umærkelige Politi for Lovens besværlige og ubekvemlige Politi, der stedse til Slutningen bliver til Skade for Samfundets Regering? Tænke- og Ytringsfrihedens Misbrug ere af en saa særegen Art, deres Oprindelse er ofte saa reen, Hensigten ofte saa agtværdig, at Straffen, der anvendes paa dem, hyppig faaer Udseende af en Hævn, som Magten og Styrken tager over Aanden. Jernstængerne i en Forfatters Fængsel nedsætte ofte Dommeren meer end Forfatteren i den offentlige Mening; hvorimod, naar et Folks Sæder idømme Straffen, saa er det den Skyldige, som selv bringer den i Anvendelse paa sig. Paa denne Maade hævnede det engelske Samfund sig for de Angreb, Lord Byron gjorde paa dets Troessætninger. Det er sandt, at han hverken anerkjendte Dommen eller Straffen; han tilstod blot, at der var Uforenelighed mellem hans Land og ham. Dermed staae begge Parter som Procesførende overfor en upartisk Fremtid.

Imidlertid, Lord Byron har beskyldt det engelske Samfund for Hykleri. Om denne cant, „den meest skrigende Synd i denne Tid med tvetydigt Ord og tvetydig Handling", taler han ofte i sine Breve og i Digtene. Jeg troer, at en Enkelt kan hykle, mindre troer

jeg, at en heel Klasse, og endnu mindre, at et heelt Folk kan det. Der er en vis Adfærd, som undertiden iagttages af dem, der ville lede Folket; men jeg veed ikke, om denne just kan kaldes hyklersk. Romerne vare f. Ex. et meget religiøst Folk, og denne Egenskab, hvori de ligne Engelskmændene, bidrog Meget til deres Storhed. I Republikens sidste Tider havde de Anførere og Senatorer, som maaskee vare mere hengivne til Lucrets's Philosophi end til Jupiter-Dyrkelsen; men i Statslivet overholdt de dog Ærefrygten for Forfædrenes Guder. Skal man kalde dette Hykleri? Og havde det været bedre, om men istedenfor Religionen havde anbefalet Folket de ærlige Mænds Tvivl eller de fordærvede Mænds Vantro? Men hvilken af Lord Byrons Beundrere vilde gaae saa vidt at paastaae, at Englands Adfærd imod dets store Digter kun var en dobbelt, politisk og religiøs Maske? I det Øieblik, da England kjæmpede næsten sin Fortvivlelseskamp, kastede Byron paa Krigen og Vaabenæren, ikke en Christens Fordømmelsesdom over Hadet eller en Menneskevens milde, forsonende Ord, men en haanlig Ironi, idet han som Partimand søgte at vanære Krigen i de Mænd, der dengang styrede Riget, Krigerhæderen i de Anførere, der vandt Seirene. Han angreb Landets Lidenskaber, i det Øieblik, da Landet maatte gjøre sine sidste Anstrængelser, da dets Lidenskaber vare et Forsvarsvaaben. Ved en grusom Inconseqvens beskrev han med en christelig Tænkers tungsindige Dybde Menneskenes Svaghed, Nydelsens Tomhed, alle jordiske Tings Forfængelighed, og angreb samtidig den Tro, der giver Forklaring over disse Ulykker og giver Trøst. Paa samme Tid

som han udvidede Saaret, bortstødte han den lægende Haand, han forøgede Kummeren og borttog Haabet.

Dog var der vistnok nogen cant. Ordet er engelsk, og Tingen er da vel ogsaa lidt engelsk. Der er saaledes den største Rimelighed for, at Toryerne baade viste sig mere oprørte og forargede, end de virkelig vare, og at de have overdrevet Faren. Byron var Whig*. Men dersom man end heri vil finde Noget, der taler hans Sag, dersom man overhovedet i det engelske Samfund, i de Anstrængelser, det gjør for at vedligeholde Disciplinen, i den Kastedeling, det vedligeholder saavel af Instinct som af Beregning, i den religiøse og politiske Pligtopfyldelse, det viser af Vane og Klogskab saagodtsom ifølge Tro, vil finde Anledning baade til Undren over Samfundets Selvbeherskelse og til Uvillie mod dets Hykleri,

---

* Rikard berører her Noget, som han ikke tør udføre videre, fordi han selv er Partimand. Det var Toryerne, som førte Krigen mod Napoleon, det var dem, der seirede, medens de havde megen Modstand i England selv. Efter Seiren kom den franske Revolutions fuldstændige Undertrykkelse, Udslettelse af saa mange Spor som muligt, den store europæiske Reaction. Den hellige Alliance blev sluttet under Toryernes Bifald, for ikke at sige Beskyttelse; under deres hellige Alliance i England blev Byron knækket; selve Folket var saa bøiet under deres Herredømme, under Følgerne af Krigen, at Parlementsreformen først kunde komme istand 17 Aar efter. I en saadan Tid er det, at Fordommen ikke tør angribes, ei alene fordi den saa ofte hænger sammen med Sandheden, men ogsaa fordi Fordommen selv bliver hellig; thi den er de Herskendes Styrke. Ordenspartiet i Frankrig skaaner heller ikke Fordommen blot for Sandhedens Skyld.

il man dog ikke kunne undskylde Lord Byron per-
; for, at han over Toryernes Hoveder angreb de
itutioner, som han havde at takke for en aristokratisk
g og Rigdom, for Evnen til at føre et ørkesløst Liv
landet, fjern fra de Pligter, ved hvis Opfyldelse det
iske Aristokrati betaler sine Privilegier. Lord Byron
de selv Meget af det, han angreb, og saare ofte var
aldeles ikke hellig Begeistring, der førte ham, men
en efter Effect. Han har selv tilstaaet denne usalige
wielighed, der ødelægger baade Poesien og Poeten.
gaaer overhovedet igjennem Lord Byrons Liv og
ken saa hyppig en kold Egenkjærlighed, et be-
erligt Nag og en Ærgjerrighed uden Maal, der
ne fjerner os fra ham og i hans levende Live
hans Ulykke. Walter Scott har i Anledning af
de Harold bemærket: „Midlerne til at blive lykkelig,
vil sige: opnaae den Lykke, der er forenelig med vor
lige Tilværelse, ere rigelig udbredte rundt om os;
selv den overordnede Mand maa bukke sig for at
dem op; der er ingen Kongevei eller poetisk Vei,
fører til Tankens Hvile eller til Hjertets Fred. I
Samfundsklasser kan man naae hertil, og den meest
ændsede Forstand er ikke udelukket. At indskrænke
Ønsker og Længsler til, hvad der er os muligt at
ae; i vore Ulykker undersøge vor egen Skyld; under-
e den sygelige Irritabilitet, som snart vil gjøre sig
herre, naar den ikke bliver beherskét; undgaae den
kens Heftighed og vilde Søgen, der piner Aanden,
om vor Digter selv har beskrevet i sit glødende Sprog:
Jeg har tænkt saa længe og saa dybt, at min Hjerne,

der arbeidede og kogte i sin egen Hvirvel, blev et Svælg af Flammer« —; angre, om end taust, hvis vi have fornærmet Andre; betragte Verden mindre som en Fjende end som en lunefuld og utilforladelig Ven, over hvis Bifald vi kunne glæde os uden at beile ydmyg til den eller foragte den, see, dette er vistnok Midler til at bevare eller gjenvinde Sindets Rolighed«. Disse Ord ere frugtesløse som Bebreidelser mod Lord Byron; men de ere næppe ilde anvendte i en Tid, der saa lidt som den nærværende har søgt den sande Tilfredsstillelse og valgt den sande Vei, da, tvertimod, saa Manges Sind fare vildt afsted.

III. Om Grundene til den Ugunst, hvori Lord Byrons Digte ere faldne.

Efter Lord Byrons Død har det engelske Samfund vedblevet at forsvare sig mod den store Digters Hæder. Flere Omstændigheder ere heri komne det tilhjælp. Det Særegne ved hine Værker, hvis fornemste Skjønhed bestaaer i Udmalingen af Digterens personlige Følelser, er, at Beundringen maatte tabe sig eller ophøre ved Digterens Død. Saa længe han levede, vare hans Værker en Roman, hvis Helt levede, og Intet interesserer mere end en Roman, som man antager for en sandfærdig Historie; der var heri et Trylleri, som maatte finde sit Ophør ved Catastrophen i Missolunghi. De Døde ere snart glemte og snarest de, der have talt meest om sig selv; medens de Mænd, der have helliget sig til Udbredelsen af almindelige Sandheder, voxe hver Dag i usvkyldig Berømmelse, have de, der ophidsede Gemytterne med flatterede eller overdrevne Skildringer af deres Sinds-

bevægelser, stor Møie med at holde sig oppe paa Glemselens Hav. Idealet for Lord Byrons Digte var hans Personlighed — med Personligheden forsvandt Idealet.

Tiden, der gaaer saa hurtig over de Døde, medførte en anden Aarsag. I hans Digte var der to Slags Nyheder: en varig Skjønhed og forgængelige Prydelser. De sidstnævnte havde været de meest beundrede, de vare ogsaa dem, hvoraf man først blev kjed. Deres Tillokkelse og Magt over Læserne havde især bestaaet i, at de afløste den gamle Hedningdom, Windsor-Skovens Mythologi og den metaphysiske Poesi fra det 18de Aarhundrede. Man var træt af disse Rustninger fra en forsvunden Tids Pulterkammer, da Lord Byron kom; men man blev ogsaa kjed af de orientalske Rustninger, som Lord Byron satte i deres Sted.

Dog, den meest betydende Aarsag til den Ugunst, som forfølger Lord Byrons Digte, er hans Lands stigende Religiøsitet. England er mere religiøst nu, end det var paa Lord Byrons Tid, og endsige paa den Tid, da Voltaire kunde erklære med Sandhed: »Der er i Storbritannien ikke mere Religion end den Smule, som behøves for at adskille Partierne«. Men saa stor er for Tiden de religiøse Ideers Magt, at næppe nogetsomhelst Talent vilde bryde igjennem med Gudsfornægtelse. Man vilde ikke hindre ham i Forsøget; men man vilde ophøre at læse hans Værker. Det er paa denne Maade, at man i England behandler de farlige Friheder; Engelskmanden har Frihed til at sige Alt, fordi det engelske Samfund ikke troer sig forpligtet til at høre Alt. Der vækkes kun Forargelse, naar Publikum selv hjælper til; i England

gaaer Publikum bort fra Forargelsen, og der bliver øde om Den, fra hvem den kommer.

Hvorfra kommer denne religiøse Stemning? Det er ikke den Tilbagevenden til Gud, der pleier at følge efter store offenlige Ulykker; England er allerede langt fra sin store Ængstelsestid, og led det end i Kampen mod Napoleon, saa gik det dog seirrigt ud af Kampen. Er det spleen, Lede ved menneskelig Lyksalighed? Heller ikke; England er saa langt fra at være ligegyldigt ved sin Rigdom, at det tvertimod er henrykt over den, og dets Holdning er i Øieblikket for stolt og udfordrende overfor andre Folkeslag, til at det skulde ligne en Nation, der bøier sig under Tugtens Riis. Men i selve Lykken og Medgangen har man bevaret Mindet om Ulykker, og man har i Ro og med Alvor ligesom indsat nye Troesfjedre i Værket. Man troer for at troe, og fordi det er af Vigtighed for Samfundet, at der bliver troet. Engelskmanden veed, at naar han forretter Bønnen i sin Familie, omgiven af sine Huusfolk, saa gjør han Noget for sin egen Skyld og Noget for den offenlige Velfærds Skyld. Jeg fordølger ikke, at der er noget Jordiskt i disse Følelser, Intet ligner mindre en Santa Theresas Henrykkelse; men Staten befinder sig vel derved, og jeg indseer ikke, at den enkelte Personligheds Bøn, i hvilken blander sig Tanken om at opfylde en borgerlig Pligt, skulde være mindre værd end en pøniterende Munks eensomme Iver for sin Sjælefrelse. Og er denne Forestilling om Religionens offenlige Nytte indskrænket til England? Er man f. Ex. i Frankrig mindre overbeviist om Religionens Hensigtsmæssighed som Middel til en god Regering? Tvert-

imod, man nøies ikke med at troe det, man siger det uden Ophør. Hvormange Folk gjentage ikke med dybsindig Mine, at der behøves en Religion for Folkets Skyld*. Hvormange unge Fritænkere sige ikke, at de kun ville ægte en Pige, der er opdraget hos Nonnerne! Det er vistnok sandt, at de mindre tænke paa det almene Bedste end paa sig selv; hvad de ville, er at kunne ustraffet være middelmaadige Ægtemand eller noget endnu Værre. De Fleste ere imidlertid overtydede om, at af alle Baand, der holde Samfundet sammen, er intet stærkere end Religionens, ja, de vilde gjerne styrke det ved Lovbud. Selve Anarkiet gjør sig Umage for at have Christus paa sin Side. Men meget Faa ville bekvemme sig til at gaae foran og give et godt Exempel. Vi ville nok have en Tvang, der yder os Sikkerhed imod Andre, men ikke anerkjende en Pligt, der tvinger os selv for det almindelige Bedstes Skyld.

I England er der paa meget faa, „excentriske“ Undtagelser nær, Ingen, der forlanger Lovbud til Hjælp for Religionen. Man vil snarere i dette store Rige bemærke en modsat Stræben. Ikke at tale om de Emancipationslove, der allerede ere vedtagne eller uundgaaelig ville blive det (f. Ex. Lov om Jøders Adgang til Parlamentet), saa finder man, at Lovene i Almindelighed snarere bære et almindelig humant end et religiøst Præg, og skjøndt Statens Overhoved tillige er Kirkens, søger man mere og mere at skille Staten fra Kirken og gjøre Re-

* Robespierre sagde: Dersom Gud ikke var til, maatte man opfinde ham.

geringen verdslig. Og man har Ret, man bør ikke anvende Gud som politisk Redskab og ikke udsætte sig for, at Folket søger Grunden til Regeringens Ufuldkommenhed og Feil hos Gud og vender sin Uvillie mod ham.

Religionens Magt som Middel til offenlig Lydighed bør ene og alene komme fra Sæderne; der behøves ikke Love, men Exempler, og det er saaledes, at det engelske Folk har opfattet Sagen. Man nøies ikke med at rose Religionen, man udøver den, Forældrene vise Børnene Vei, Herskabet dets Tyende, de Store de Smaa. De Ikketroende forsvinde i denne umaadelige Mængde af Troende, og dersom Nogle ere Hyklere, saa er der mere Rimelighed for, at de af Mængden ville modtage Troen, end at de ville omvende Mængden til deres Hykleri. Men idetmindste gjør et saadant almindeligt Exempel een Virkning: det vækker Agtelse. Hvad kan være skjønnere og mere gribende end Synet af Westminsters Skib en Søndag? Der beder Faderen ved Siden af sin Søn, Ægtemanden ved Siden af sin Hustru, Broderen med sin Søster, Herren med sin Tjener. Gud, der kjender Hjerterne, veed, om der i denne Forsamling, som synes ydmyg-opbygget af Ordet, der nedstiger fra Prædikestolen, er en Fader, som tænker paa at sikkre sig sin Søns Lydighed, en Ægtemand, som søger at bevare sin Kones Fromhed, fordi han har den nødig, en Husbond, der i Templet hykler christelig Mildhed for at kunne være haard og streng i sit Huus; den Fremmede, der træder ind under disse Hvælvinger, seer her kun Opfyldelsen af en offenlig Pligt, hvorfra Ingen unddrager sig, og et Øieblikks almindelig Lighed overfor den fælleds Fader.

England har ogsaa gjort Mere end noget andet Folk for at vedligeholde og udbrede sin Tro; det har ydet til dette Formaal Meget af, hvad det især har Ord for at elske: Penge. Da Protestantismens Væsen især fordrer Læsningen af den hellige Skrift, saa er der intet Middel, man jo anvender for at lokke Læsere. Paa Biblen er det, at Bogtrykker- og Tegnekunsten anvender sin største Sindrighed. Man seer kun Bibler forskjønnede med Tegninger af de hellige Steder, af Personerne i deres antike Dragt, af Husenes Indre, ja af Meubler og Huusgeraad, hvis saadanne omtales i Texten. Dissidenternes Bibler ere mindre pragtfulde; men de indeholde idetmindste Kort over de hellige Steder, optagne af de bedste Geographer. Selv om man er Katholik, kan man foretrække Saadant for de af Pile gjennemborede Hjerter og de plumpe Kobberstik, der pryde en Mængde af vore Andagtsbøger.

Her er iøvrigt ikke Spørgsmaal om at dømme mellem to Kirker; jeg bedømmer her ikkun Forholdet mellem et Folks religiøse Skikke og dets Sæder, og jeg beundrer dette Forhold. Foreningen mellem det kirkelige Dogma og praktiske Anskuelser — der falde saa meget i Engelskmændenes Smag — kommer Dogmet tilgode. Ungdommen, der har lært Religionen af Bøger, hvori man har søgt at forene dens Videbegjærlighed med Troen, bevarer Indtryk, der undertiden kunne bidrage til at holde Tvivlen borte, men i alt Fald vedligeholde Agtelsen. Den Indbildningskraft, til hvilken man saaledes henvender sig, er vissælig ikke af den Art, som ophidser ved noget Mystisk og undertiden frembringer Fanatikere; det

er et praktisk Folks Indbildningskraft, der knytter Tanken til Christendommens Historie og til de fremmede Steder, hvorfra Troen er kommen. „Engelskmanden er i sit Væsen reiselysten“, sagde nylig Lord Palmerston, og Mange sige det med ham; den illustrerede Bibel er en Bibel for Reiselystne.

Det er altsaa disse Sæder, der stille sig fjendtlig imod alt det Fristende, som er i Byrons Digterværker. Hos Dissidenterne, de meget Strenge i Troen, er Byron forbudt; i disse ivrige Familier er han ikke et Haar bedre end Djævelen selv. Høikirkens Tilhængere have hans Værker i deres Bibliothek, sjelden fuldstændige, aldrig i deres Salon'er. Spørg dem aldrig om deres Mening om ham; en triviel Formel, et intetsigende Udtryk af Beundring over hans skjønne Vers er hele Svaret.

Endelig har Lord Byron sin sidste Fjende i Selskabets stedse tiltagende Ligegyldighed for Digtekunsten i strengere Forstand, for Sangens høie, alvorlige Muse. Deri ligner det Frankrig; man skulde troe sig i Frankrig, naar man bemærker den Gunst, hvori Romanerne staae. Ak, Dickens og Tackeray ere Gjenstand for den samme Beundring, som omgav Lord Byron for tredive Aar siden! Det er, som om Gemytterne ikke have Kraft nok til at fæste Opmærksomheden paa den strenge, udvalgte Poesies Værker. Digterne forsvinde fra vort industrielle og økonomistuderende Europa. Man nærmer sig ikke længer Literaturens Værker med hiin Begeistring, hiin Tilbøielighed til med Villie og Tanke at opfatte og bemægtige sig en Digters Følelser og Tanker, man søger ikke længer hiin skjønne Vellyst, der gjør En ligegyldig

for falske Glæder; man begjærer kun Adspredelse efter Arbeidet, Hvile efter den Uro, hvori endog det rigeste Samfund bliver kastet ved Demokratiets Spaadomme og Trudsler. Dog, det vilde være en altfor skjøn Skjæbne, der var forbeholdt England, hvis det med samme Held, hvormed det forsvarede sine Sæder mod sine Digtere, kunde have forsvaret sin tidligere fine og udvalgte Smag imod sine nye Romanskrivere. Men det er intet Samfund givet at vinde uden Tab. Det engelske Samfund gjør allerede Nok baade for sig selv og til Exempel for Andre, ved at vide at forene Civilisation med Religion, Fremgang med Varighed, og ved at udvikle sin moralske Sands midt under Forhold, der ere saa godt egnede til at fordærve den. Dets Hemmelighed ligger i Foreningen af to velbekjendte Ord: selv-government og self-denial, Ord, der udtrykke de to Sider af Selvbeherskelse: Selvregering og Selvfornægtelse — hvad her vil sige: et Folk, der forstaaer at vogte sin Frihed, fordi det forstaaer at betvinge sig.

Sidste Deel af Afhandlingen angaaer »de blivende Skjønheder i Lord Byrons Digte«; vi ere ikke sikkre paa at have Plads til den i de første Numere, men kunne ved Leilighed give den idetmindste i Uddrag.

Dagbog.

d. 21de Januar.

Det synes, at »Clara Raphael« skal være det Værk, der æsthetisk beskjæftiger det danske Samfund, medens Rigets Skjæbne afgjøres, ligesom ifølge Rikard Byrons Digte beskjæftigede det engelske i 1813. Sammenstillingen bliver kun smigrende for det danske Samfund, forsaavidt den giver Vidnesbyrd om Folkets Beskedenhed og Nøisomhed. Vi ville nu dele det saaledes, at Alt, hvad der angaaer Kvindens Ret og Frihed i Samfundet, beholder sit Krav paa Ærbødighed som enhver anden god Sag, hvorimod Clara Raphaels Emancipationsidee engang for alle er ophængt blandt de Urimeligheder, som Tiden frembringer, og medens samtidig Forfatterens Lune og Talent i andre Retninger engang for alle er anerkjendt. Uden denne Adskillelse bliver man ikke fri for den uendeligste Disput. Hvad særlig angaaer den Contrakritik, som Kjøbenhavnsposten har leveret imod os, da er her en anden særlig Grund til at holde sig tilbage. »Kjøbenhavnsposten« er vistnok et aldrende, sat Blad; men dens Æsthetik er, som det sig hør og bør, evig ung. Derved er det skeet, at samme Æsthetik har forelsket sig i Clara Raphael; den har ikke kunnet modstaae saa megen englelig, tyveaarig, blomstrende Skjønhed, saa megen »moden Reflexion« hos en »straalende Baldame«, saa megen Kjækhed hos en Kvinde, der viser, hvilken ubetvungen Energi hun bærer i

sig, der fremstiller sig amazoneagtig i rask Ridt, hilser, lokker, rider bort, efterladende Følelser, hun aldrig vil dele. »Kjøbenhavnspostens« Æsthetik har en faible for Beriderster, og nu en saadan Beriderske, en saadan faur Jomfru, en af de syv militaire Piger, som Heiberg synes at ville samle om sig for at være deres Commandant, deres Guerra, deres Choragos. »Kjøbenhavnspostens« Æsthetik er altsaa bleven forelsket. Man mærkede det strax i de første Artikler paa den eiendommelige lyriske Aand i Kritiken, paa disse sagte Suk mellem Linierne, paa denne Ridderlighed, hvormed den slutteligt selv steg tilhest, for selv at blive Berider og realisere Idealet. Det Eneste, »Kbhvnspostens« Æsthetik alvorlig bebreidede hende, var, at hun ikke vilde gifte sig rigtig; det have vi Andre ogsaa gjort; men ifølge det Foregaaende tør man mistænke Kbhp. for skjulte egoistiske Hensigter, hvilket bliver bestyrket ved Slutningslinierne. Her henvender Æsthetiken sig til Forfatterinden, hilser, tager Afsked og siger, at det beroer paa hende, om de atter skulle mødes: gaaer hun til Høire, er hun tabt for ham, til Venstre vil hun altid finde ham — hvilke Ord vi have forstaaet som et Tilbud om, at Baronesse Raphael kan lade sig vie til Kbhpostens Æsthetik ved venstre Haand. Da vi nu ikke nære ringeste Tvivl om, at Clara omvender sig fra sin Idee, og da vi, som bekjendt, ikke troe, at Historien med Baronen er Andet end en Opdigtelse, saa betragte vi Clara og Kbhpostens Æsthetik som offenlig Forlovede, og naar Kbhstens Æsthetik contrakritiserer vor Anmeldelse af Clara Raphael, saa betragte vi det som umoralsk at optræde imod den, føre Vaaben mod en Brudgom, der forsvarer sin Brud. Vi indskrænke os til at ønske, at Fremtiden maa bringe skjønne Smaaværker af Hr. og Fru Kjøbenhavnspost-Raphael.

— I hvad Forbindelse staae Menneskenes Revolutioner med Naturbegivenhederne og Jordens indre Gjæring? Det veed man ikke og faaer ikke let at vide. At Menneskenes Kampe ere af moralsk Oprindelse og Betydning og ikke Naturprocesser, er tydeligt nok; men hvor er Berørings- og Adskillelsespunktet mellem det Physiske, Naturbundne, og det Moralske? I grotta del cane og i Solfataradalen er man i en anden Sindsstemning end paa en Iisbræ, mellem høie Bjerge gaaer Phantasien og Reflexionen en ganske anden Vei end ved Havet, drikker man Sydens Viin, er man anderledes tilmode, end naar man drikker den engelske Porter. Den uhyre Jord, paa hvis yderste Rand vi boe, fra hvilken vi komme og til hvilken vi skulle tilbage, vor fælleds Moder og Ernærer, lider ofte i sit Indre store Smerter — som vi efter menneskelig Talebrug vilde kalde det — og bliver syg. Sygdommen meddeler sig paa synlig Maade, hvad den moderlig pleier at skjænke os til Livets Ophold, bliver smittet, noget Ukjendt breder sig opløsende og fortærende ud f. Ex. gjennem Rodfrugterne, det er Kartoffelsygen. Det lister sig frem, Hav og Bjerg og andre store Grændseskjæl byde ingen Hindring, og saa kommer endvidere den store menneskelige Sygdom, Cholera. Forplantes den ved Smitte ɔ: Berørelse, eller gaaer den gjennem Luften, gjennem Vandet, gjennem Jorden? Man veed det ikke; man seer kun, at den er kommen som en Tyv om Natten, og naar dens Ankomst er bleven bekjendt, er der Angst, ikke blot for Døden, men for dens hemmelighedsfulde Ankomst næsten som en fjendtlig Hær, der er i Byen, skjøndt Portvagten var agtpaagivende. Medens Sygdommen er i og over Jorden, forberedes en politisk Revolution; der er en Opløsning i det menneskelige Samfund, hos Nogle en Trætheb, en Glemsel af, hvad der er Livets moralske Næring, hos Andre en stigende

Forbittrelse, en dump Vrede, en Gjæring, der frembringer farligt Gas. Pludselig kommer der i et enkelt Land en Ildfunke for nær til Gasset, Flammer slaae op allevegne, der skeer Nedstyrtning af ophøiede Ting, fra de dybeste Dale hæve sig Bjerge — ligesom engang under Vesuvs' Udbrud nede ved Neapel — de flue vidt ud, nogle blive staaende, andre styrte sammen. Fra det enkelte Land gaaer Bevægelsen videre, den finder samme Aarsag, frembringer samme Virkning; naar det Hele er forbi, ere de Overlevende trætte og modløse, kalde det en Guds Straf, og først efter lang Tids Forløb, naar man rolig kan see tilbage, erkjender man, at det ligesaa godt kunde kaldes en Guds Velgjerning, og saa faaer man atter Haab og freidigt Mod, Tillid til den uendelige Udvikling, der foregaaer paa Himmelhvælvingen, i Jordens Inderste, i Staterne, i den Enkelte, Tillid til den rastløse Fremgang, hvori Intet staaer fast uden Trostab mod sig selv, til det uendelige Maal, som Ingen skal naaé uden igjennem den korteste Vei, sin egen Sjæl. — Spørger man, i hvilken Anledning disse Betragtninger nedskrives, saa maa jeg sige, at de komme temmelig tilfældig. Jeg læste i Klees »Syndfloden«, og havde der Billedet af Jorden, der i sine Revolutioner, piint og ligesom pidsket frem af ungdommelig-gjørende Kræfter foer om paa Himlen, indtil den blev saa stadig og uforanderlig, som vi nu ved en Skuffelse troe, at den er; saa kom de tydske Aviser og talte om Sponnecks Reise; under Indtrykket af min første Læsning, var det for mig, som om Sponneck var en Comet, der streifede over Tydskland, medens Alle rettede deres Kikkerter paa ham og spaaede; Nogle sagde, at han bebudede det danske Delingspartiets europæiske Seir, deraf følgende skandinaviske og deraf følgende europæiske Revolution; Andre, Fritænkere, sagde, at Cometer betyde slet Intet. Saa læste jeg Betragtninger over

Manteuffels Tale, navnlig de Ord, at Tiden nu var kommen, da Preussen vilde bryde med Revolutionen; Manteuffel, der selv har været kartoffelsyg, vil bryde med Kartoffelsygen, det er godt, det er Tegn yga Kartoffelsundhed; saa læste jeg om, at de preussiske Gardepionnere slaae den Bro over Elben, hvorover de østerrigske Trepper skulle marschere, de bane Vei og brede Tæpper — den østerrigske Hær udstrakt fra Etsch til Eideren som Afløsning af den preussiske Hær, der rakte fra Eideren til Costnitzersø — Østerrig, hvis Diplomater for to Aar siden maatte staae i en Krog i de politiske Salons og blive afviste af Martsministre, nu omspændende Europa; saa læste jeg i et Hefteskrift en Udsigt over Choleraen med vedføiede Kort, hvorpaa saaes Sygdommens Gang i Bølgeform, og i Oversigten var henpeget paa, at Bølgerne atter strømme tilbage og samle sig bag Rusland; saa læste jeg en Notits om, at der i Østerrig var fanget en Ørn, 17 Fod lang mellem de udspændte Vinger, med Been saa tykke som en Mandsarm, med et 5 Tommer langt Næb, hvormed den dræbte en engelsk Slagterhund — det var Østerrigs Keiserørn; Himlens Fugle, saa var antydet i Bretningen, følge dens Flugt. — Er Naturen under og om os nu bleven rask? tænkte jeg; er det Duen med Olieбladet, som sendes os efter den revolutionaire Syndflod? Er der kommet Fred og Husvalelse i Naturens Inderste maaskee efter et frygteligt Lægemiddel ligt hiin 6te October 1849 i Arad, da Østerrigerne lode tretten ungarske Generaler hænge? — Jeg veed det ikke, jeg kan blot sige, at jeg holder ikke af 17 Fods Fredsduer, med en engelsk Dogge i Næbet.

— Paa Boghandler Steens Forlag er udkommet en lille Bog, »die Märztage 1848 in Kopenhagen; Stimmungen und Erleb-

nisse eines Augenzeugen. Herausgegeben von einem Schleswiger.« Disse Memoirer, der ikke kunne have et personligt Værd, da man ikke kjender Forfatteren, ville neppe heller findes at have synderligt historisk Værd ɔ: indeholde mærkelige Oplysninger og Anskuelser, uagtet Forf. gjør sig Umage for at dømme begge Parter, Martsdanske saavelsom Schleswigholsteinere. Det Meste synes nedskrevet efter Bladene istedenfor efter personlig Erfaring, og Meget er maaskee ikke engang skrevet i Datiden som Dagbog, saaledes tager Forf. feil og ansætter det første Casinomøde til den 12te istedenfor den 11te Marts. Jeg skal foreløbig kun tillade mig for at forlange Ordet for at gjøre en personlig Bemærkning, som de ærede Rigsdagsmænd sige. Forfatteren fortæller Pag. 14 om hiint første Casinomøde bl. A.: »En Journalist ved Navn Goldschmidt androg paa, at man skulde lade Slesvig selv vælge, hvad det vilde være: tydsk eller dansk.« Dette Forslag finder Forf. uheldigt, og deri er jeg enig med ham; men lykkeligviis viser ogsaa baade Eidercomiteens Referat og mit eget fra Marts 1848, at jeg slet ikke har gjort det. Jeg skal ordret citere mit Forslag og kun minde om, at jeg kun optraadte mod den Stræben, der hensynsløst gik ud paa at tvinge Slesvig, hvilken Tanke Alle tiljublede Bifald. Comiteens Referat indrømmer, at jeg erkjendte Ønskeligheden af Slesvigs Tilknytning til Danmark, men gjorde Indsigelse imod, at Fremgangsmaaden var retfærdig og klog. Jeg benægtede, at det danske Folk havde Ret til at »indlemme Slesvig i constitutionel Forbindelse med Danmark uden at spørge det slesvigske Folk« og jeg vilde til dette Øiemed, at Følgende skulde udtales: »Det danske Folk erkjender, at Vold og Despoti ere utilladelige Vaaben, at den eneste Magt, man tør anvende, er Friheden, og at det føler paa sine Brødre i Slesvig, saa at de, naar Danmark

kommer med Frihed og Retfærdighed, slutte sig til det i fælleds Stræben og Kamp.« Nu synes Sagen afgjort og Slesvig tvunget; men hvad det gjaldt om den 11te Marts 1848, var at tage en baade fast og besindig Beslutning og ikke ved Uforsigtighed give Modstanderne Vaaben ihænde. Selv reent formelt havde man ikke Lov til at ville tvinge Slesvig, da Landets Lov fordrede, at dets Stænder skulde høres; ved at glemme alle Hensyn og kun udtale sin souveraine Villie blev man i Principet revolutionair; men denne Feil blev rigtignok til al Lykke opveiet ved, at Slesvigholstenerne den 18de Marts i en Forsamling tog oprørske Beslutninger og den 24de, fire Dage efter det andet Casinomøde, bemægtigede sig Rendsborg. Den danske Feil blev oprettet ved disse revolutionaire Skridt og ved det oprørske Indfald i Slesvig med den Hensigt at indlemme det i det tydske Forbund; men endnu den Dag idag søger man paa meer end eet vigtigt Sted at benytte sig af, at vi Danske ifølge Calenderen gjorde »det første Skridt«, og, som tidligere paaviist, i martsdanske Fortegnelser over mærkelige Dage i 1848 bliver den 11te Marts udeladt. — Mit Forslag har ingen Vægt; men jeg indseer ikke, at det derfor skal forvanskes og gives en Udtydning, som om jeg havde opfordret til Ligegyldighed ved, om Slesvig blev tydsk eller dansk.

d. 22de Januar.

Gøtheborgpost-Manden har gjort en ny Opdagelse: der er 11 Bud. Nu kommer vel strax en indbildsk Dansk og siger: Det er en gammel Historie, det 11te Bud er: Du sollst Dich nicht verblüffen lassen. Nei, i Gøtheborg er man alvorlig og grundig og dybsindig; en udtømmende Undersøgelse af den bibelske Fortælling om Vandringen gjennem Ørkenen har ført Gøtheborgpost-Manden til den Overbeviisning, at paa Sinai sagde Gud til Jøderne som det 11te Bud: Det tillräknas Er som

religiös merit all den skada, ni kunne göra de kristne — saa Gøtheborgpost-Manden nu med Sandhed kan sige: „Man veed, at Jødernes Dogmer tillægge dem som religiøs Fortjeneste al den Skade, de kunne gjøre os Christne.“

Hvis altsaa Jøderne have 11 Bud, saa er der en christelig Presse i Sverrig, der til Gjengjæld og for Ligevægtens Skyld kun anerkjender 9: eet Bud have de kasseret, nemlig: Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd imod Din Næste. Foruden Gøtheborgposten er der Nya Svenska Minerva, som anbefaler sig til almindelig Anerkjendelse ved, paa angivne Maade at simplificere Loven, gjøre den kortere, fatteligere og mindre besværlig. Nævnte Blad melder sine Læsere den danske „Beslutning“, ifølge hvilken „Ægteskabet er borgerligt“; „Daab ansees ei nødvendig“, ligesaa Nadveren o. s. v. Danmark har, siger Bladet, opgivet sin Christendom, sin Religion, og man kan ikke have Noget at gjøre med det, fordi det er „angrebet af Anarkiets Kræft“, „lider af den politiske Selvraadigheds Koldbrand“. (Man tænker maaskee i Sverrig paa at indføre en religiøs-politisk Qvarantaine?) Og Alt dette, siger det ærede Blad, er en Følge af den almindelige Valgret — — pludselig slaaer det saa Kolbøtte og siger, at kun Rigsdagsmændene ere angrebne af denne Kræft og Koldbrand, Folket selv gjør Indsigelse, og dermed er Staven brudt over Valgretten. — Saadant er det Echo, der fra Sverrig svarer de danske Beskyldninger mod Spandets og Grundtvigs Christendom.

— Changarnier har solgt sine Heste og Vogne, han behøver ikke flere Heste end til sin egen Person som General og Privatmand, Hofstaten er borte. Med eet Slag, med et Pennestrøg, er denne Mand, der var en europæisk Magt, omgiven af Statsmænd og Smigrere, den franske Nationalforsamlings Marcellus og Fabius, næsten despotisk Hersker over en halv Million

535248 A

bevæbnede Mænd, bleven en enkelt Stemme mellem de 749 andre Folkerepræsentanter, en enkelt General under Krigsministerens Befaling og under Armeens Disciplin. Og han er ikke engang bleven kastet tilside af en bedre Mand, end han selv var; Ludvig Napoleons Magt over ham ligger i Lovens Bogstav, og hvor lidet man end i Hjertet agter denne Lov, er der ingensteds Magt til at bryde den. Alle vide, at den idetmindste er Værn om deres Liv. Altsaa, Ludvig Napoleon har Loven for sig indtil den 2den Søndag i Mai 1852. Ved et Statscoup kan han holde sig længere, ja, han kan jo blive Keiser; men saa savner han Noget, ligesom Changarnier, og dette Noget er: Legitimiteten. Dette Savn var den store Keisers evindelige Plage; han havde kunnet udjage Folkerepræsentanterne af Orangeriet i St. Cloud, han havde gjort sig til Consul, til Keiser, grundet et Dynasti, og han havde en Søn til at bringe det ud i Fremtiden; men han følte, at det havde ingen Fortid, ingen Rod. »Ludvig den 15de, min Onkel«, sagde han engang med sin uforlignelige Applomb til sine Hoffolk, da han viste dem det nys anskaffede kongelige Portrait. Ja, han havde arvet Ludvig den 15des Herredømme i fuldeste Maade; men det var dog ikke hans Onkel og blev det aldrig, han kunde ikke faae Familieskabet knyttet og gjøre sig til legitim Descendent af et Fyrstehuus, skjøndt han behøvede det, da han havde gjort sig til Fyrste. Han blev anerkjendt af alle legitime Herskere og kaldt deres Fætter, ja han fik en Prindsesse af det keiserlig-østerrigske Habsburgske ældgamle Huus til Hustru; men man havde fundet sig deri under Sværdbodden, Legitimiteten havde kun rakt ham sin venstre Haand; han erkjendte det, han vidste, at Familieskabet afhang af Sværdet. Han søgte denne Legitimitetens hemmelige Magt overalt, han følte, at den laa i Erobringen; Phantomet viste sig for ham overalt og førte

ham tilsidst til Ruslands Stepper; paa Sneemarken, mellem hundredetusinde Lig, vendte Phantomet sig pludselig om og lo. Napoleon vendte om igjen, alle hans kjære Fættere faldt over ham, hans kjære Svigerfader satte Knæet paa hans Bryst, og han blev smeddet til Klippen, fordi han som Prometheus havde stjaalet Gudernes Ild, bemægtiget sig Legitimiteten, deres Livs Flamme, Olien i deres Lampe. Brodersønnen er netop paa samme Vei, han fjerner sig fra den hemmelighedsfulde Magt, som den moderne Tid troer at have opdaget i Folke-Sympathien, i den sande Folkekjærligheds legitimerende Salvingsolie, og han har ikke engang Geniets Legitimation. Men maaskee er dette sidste ikke nogen Ulykke for ham, eftersom Historien viser, at det gaaer geniale Fyrster ulykkelig; i ethvert Tilfælde vil derfor Ludvig Napoleons Fald ikke blive stort, man vil ikke smedde ham til Klippen, man giver ham maaskee endog Pension. — Tanken henledes navnlig paa saadanne Planer ved en Artikel i Kreuzzeitung; det lader nu til, at den dybere liggende Grund til Enigheden mellem Østerrig og Preussen endelig træder frem. I en Artikel, der har vakt nogen Opsigt, siger hiint Blad, at man i Preussen unægtelig er krigersk sindet mod Frankrig; men før man bereder sig til Krigen, skal man nøie overveie, for hvilket Princip man vil stride, hvad man vil sætte fast, og hvad man vil kuldkaste. — Hvis nu det hemmelig givne Løfte er at sætte Ludvig Napoleon fast, saa forstaaer man den Energi, hvormed denne er optraadt imod Majoriteten og Changarnier. Hvis Hensigten kun er at sætte ham fast for en Tid, saa kan Intet bedre tjene til denne Hensigts Opnaaelse end Ludvig Napoleons egen Adfærd, der efter al Rimelighed vil lade ham staae temmelig alene 1852. Naar da Forvirring og Kamp op-

staaer, vil man saa marschere ind i Frankrig? Og hvorledes kommer man saa ud? Her er Spørgsmaalet.

Imidlertid har efter flere Dages Kamp Majoriteten seiret over Ministrene. Man siger, at ifølge den Dadbel, der er bleven udtalt mod Ministrene formedelst de keiserlige Revuer paa Satory-Sletten, Decemberselskabet, Changarniers Afskedigelse, ville de ingenlunde takke af, men blot fremtidig ikke møde i Forsamlingen (ligesom de norske Statsraader eller Ministre ifølge den norske Grundlov). Man husker formodenlig, at dette Middel tidligere er blevet anbefalet som tjenligt til at styrke en Regering. Naar en Nationalforsamling er næsten uafbrudt samlet, synes dette Middel næsten uundgaaeligt ogsaa af en anden Grund, idet nemlig Ministrene ikke kunne faae Tid til at regere og passe Landets Anliggender, naar de hver Dag skulle stride.

d. 23de Januar.

Vi have aldrig seet Seirherrer i saa ondt Humeur, som „Fædrelandet" efter sine Seire den 7de i Statsraadet og den 10de i Folkethinget — det skulde da være Kong Pyrrhus efter Seiren ved Heraclea. Naar Napoleon havde vundet en Seir, gjorde han Generaler til Marschaller, Oberster til Generaler, Lieutenanter til Oberster og Soldater til Capitainer; ligesaa høit som hans Hjerte slog af Glæde, ligesaa høit sprang man i Armeen. Andre store Keisere og Herskere pleie efter lignende lykkelige Begivenheder at uddele Ordener og skjænke Amnesti, høimodig tilgive dem, der have syndet imod dem; ene „Fædrelandet" udstedte ingen Amnesti, men nedsatte Standret ɔ: en Ret, der dømmer kort og godt paa en Tromme. Istedenfor Tromme benyttede „Fædrelandet" kun en Trompet, Fru Famas Trompet. Det stævnede to af de Overvundne, d'Hrr. Reedtz og Pechlin til at møde for Trompeten i Anledning af, at den Sidste

skulde have begaaet, den Første være medskyldig i den Forbrydelse at have underhandlet med Fyrst Schwarzemberg om Freden paa Betingelser, som de nu ikke vilde tilstaae, som man ikke kunde faae ud af dem, som altsaa vare høist mistænkelige, ja, det gik saavidt, at ifølge Bladet skulde Grev Sponnecks store diplomatiske Ærinde paa Ministeriets Vegne — parturiunt montes — ikke være Andet end at sige til Fyrst Schwartzemberg: Durchlaucht, hvad have vi danske Statsmænd talt med Dem om? Hvad var det, vi sidst havde den Ære at sige Dem? — „Fædrelandet" har senere paastaaet, at det har „modsagt" Rygtet; men hvis der f. Ex. i et Blad stod Følgende: Igaar udbredte sig paa Slotspladsen det Rygte, at Kjøbmand (fulde Navn og Bopæl) paa Børsen var bleven overbeviist om at have skrevet falske Vexler; vi troe ikke, at Kjøbmand (fulde Navn og Bopæl) er en saa slet Person; men var han det, saa indsee vi ikke, hvorledes man har kunnet taale, at Kjøbmand (fulde Navn og Bopæl) idag med den største Dristighed viste sig paa Børsen, og vi begribe ikke, hvor Politiet er, siden han ikke er bleven arresteret — hvis et Blad sagde dette, vilde man saa mene, at det havde modsagt Rygtet, eller vilde Alle være overbeviste om, at Kjøbmanden havde skrevet falske Vexler? — Sagen gav Anledning til en Strid mellem „Fædrelandet" og „Kjøbenhavnsposten". Sidstnævnte Blads Stilling er for Tiden ret mærkelig, Kossuths og Honvedernes begeistrede Ven byder Østerrigerne Velkommen i det danske Monarki. Medens „Fædrelanlandet" tidligere sagde: „Først Statsenheden indtil Eideren, saa Friheden", og nu holder paa Grundloven (Friheden) som det Første, selv om et Stykke Stat gaaer bort — sagde „Kbhposten" tidligere: Først og fremmest Friheden, men nu: Først og fremmest Statsheelheden. „Kjøbenhavnspostens" ubøielige Consequens bestaaer i, at den ikke er consequent af sin egen Tanke, men consequent af Andres Tanke; den vil — for at bruge et dansk Mundheld — at dens Modstandere skulle sobe den Kaal, de have spyttet i. De to Blade kom altsaa i Strid, idet „Kjøbenhavnsposten" meente, at selv om de nævnte Statsmænd ikke havde sagt de andre Ministre Noget, saa vare de angerfrie, naar de blot havde talt til Kongen og havde Hans Bifald. Hertil yttrede „Fædl." med sin sædvanlige Artighed, at naturligviis intet Menneske brød sig om, hvad „Kbhposten" sagde; men det vilde dog gjøre opmærksom paa, hvad der var constitutionelt, og det var, at Kongen ikke kunde regere med andre Ministre end dem, der nøde Rigsdagens Tillid, og følgelig var det Rigsdagens Tillid, der skulde bestemme Forholdet mellem Ministrene, og — var altsaa Tanken — Souverainens Tillid var da ikke det Første. — „Kbhposten" svarede herpaa bl. A. ved simpelt

at henvise til Forfatningen, der giver Kongen Magt til at opløse Rigsdagen og altsaa sætter hans Villie som det Første, men betinget af Landets Control. — Det er i en constitutionel Stat meget farligt at ville prøve, hvorvidt Statsmagternes Ret strækker sig, naar de ret brede sig ud. Saa Meget er vist, at man i gamle Dage altid forsikkrede Landet: Kongens Hoihed skulde egenlig slet ikke indskrænkes, den skulde tvertimod udvides derved, at han kun kunde gjøre det Gode; man nægtede høitidelig, at Kongemagten ikke skulde have en Villie, at Kongen kun skulde være et Redskab. Det er som sagt farligt at gjøre Prøver i denne Retning, farligst i denne Tid at bringe Sagen paa Bane. da der er dem i Udlandet, som pege paa, at her vedligeholder sig endnu et martsrevolutionairt Overgreb.

— Stillingen er mærkelig i disse Dage. Generalmajor Bardenfleth er afgaaet til Holsteen for at tage Overbefalingen over den holsteenske Armee; Kong Frederik den Syvendes civile og militaire Myndighed træder i Kraft i Holsteen og Lauenborg; Kongeriget Danmarks Ministre ere formodenlig ikke Kongens Raad i disse Anliggender, og Kongens Cabinetssecretair er Embedsmand i Helsingør. Medens Bardenfleth tager Overanførselen over den holsteenske Hær, erklærer Monrad i Spidsen for Folkethingets Finansudvalg, at Krigsministeren da ikke kan tænke paa at betragte den holsteenske Armee som Deel af den danske, og man nægter ganske rigtig Penge; det er den samme Krigsminister, der offenliggjorde Rapporten fra Seirherren ved Idsted: Dette er Udfaldet paa Kampen mellem to Armeer, „der af Naturen og Forholdenes Udvikling ere bestemte til at virke i Forening“. (Og Indenrigsministeren er valgt i Roeskilde efter den Erklæring, at hans Politik var Holsteen bragt i organisk Forbindelse med Kongeriget.) Kan det længe holdes saaledes gaaende? Det synes dog, at enten kunne Krigsministeren m. Fl. ikke regere med Folkethinget, eller Folkethinget kan ikke regere med Krigsministeren m. Fl.

Vi henlede Læsernes Opmærksomhed paa et Skrift af Pastor Dr. Rudelbach: „Om det borgerlige Ægteskab. Bidrag til en alsidig, upartisk Bedømmelse af denne Institution, nærmest fra Kirkens Standpunkt.“ (Forlagt af Otto Schwartz.) Mange ville her til deres Overraskelse udaf Kirkens og Ægteskabets Historie, udaf hellige og juridiske Skrifter komme til Erkjendelse af, hvorledes de have misforstaaet det Spandetske Lovforslag.

Udgivet den 24de Januar.

Maske-Lykke.

I Torsdags Aftes fik jeg Besøg af Adolph Meyer. Siden Publikum sidst hørte Noget fra ham, har han været vidt forreist, og Mange have troet, at han var bleven borte eller var død; men det er ingenlunde Tilfældet. For dem, som ikke kjende ham, forestiller jeg ham ved at sige, at han er min bedste Ven.

Han fik mig til at bortlægge en Bog, over hvilken jeg formodenlig vilde have skrevet en Kritik; han talte om sin Reise, om Udlandet, og da han nævnede Via Felice i Rom, den stille, den i Sandhed lyksalige Gade, kom den aandedrætstandsende Længsel ..... eller det var ikke engang Længsel, Sjælen mindedes blot sin uendelige Fred fra hiin Tid og søgte atter at synke hen deri, at hvile i den Nydelse, som Ingen fatter, der ikke har drukket af Fontana Trevi.

Og nu er det snart Carnevalstid i Rom, sagde Adolph Meyer efter en Pause.

Vi taug Begge; Corsoen stod vel for Begges Erindring: Maskerne, Gaden, Solskinnet og hiin Aften, da

Romerne i barnlig Jubel tænde Lys, paa Gaden, i Husene, paa Tagene, da det klinger og larmer og beruser, og det tilsidst i Henrykkelsen synes den Fremmede, at selv Himlens Stjerner, der tindre over Tagene, ere Romernes Glædeslys.

— Nede paa Gaden rullede den ene Kareth efter den anden; der var Maskerade i Casino.

Gaaer Du derhen? spurgte Adolph Meyer.

Ak, jeg veed ikke; nu har jeg tabt Lysten.

En Kareth kom farende og holdt i Nærheden; lidt efter kunde man høre Folk stige i den, Døren blev slaaet hastig til, saa Ruden klirrede.

Hvor en saadan Lyd pludselig kan vække en Erindring! udbrød Adolph Meyer; det var for mig, som om jeg saae en lille Haand i hvid Handske komme frem i en Kareths Vindueskarm og slaae Vinduet til. Hvor det minder mig! Hvor det nu staaer levende for mig! Nei, jeg vil ikke gaae i Casino, jeg kan holde min Maskerade med lukkede Øine.

Tag saa mig med, jeg vil lukke Øinene. Tænk Du blot høit.

Det kan jeg gjerne; men husk dog paa, at jeg har den bedste Deel, for mig staaer Alt i Virkelighedens Fylde, og Du faaer kun en mat Afglands. Og paa den anden Side — saa er jeg da ogsaa den, det gik ud over. Men giv mig en ny Cigar, saa skal jeg fortælle.

Adolph, Du er Poet; sig mig i Forveien, om Du digter eller ....

Paa Ære, jeg vil fortælle Dig den ubarmhjertige Sandhed — maaskee den ubetydeligste Historie for Enhver Anden end for mig. — Du kjender jo Franck, Redacteuren af „Sonntagsblätter“ i Wien.

Naa, det er i Wien?

Ja, Handlingen foregaaer i Wien; Tiden er den 22de Novbr. 1846. Carnevalet i Rom .... ja, vi skal ogsaa tale om Carnevalet; men nu er mit Sind i Wien. Om Morgenen var jeg oppe hos Franck, der lige var kommen hjem fra sin Censor og var i det forteste Humeur; Censoren havde strøget en heel Artikel, fordi der var et lille uskyldigt Citat af Rousseau; han havde kaldt Rousseau et mauvais sujet og erklæret, at han ikke vilde have ham nævnt. Stakkels Franck maatte blive hjemme hele Dagen og skulde om Aftenen læse Correctur. Han sagde til mig: Jeg kan ikke benytte min Billet til Redouten, har De ikke Lyst at gaae? — Jeg uskyldige Menneske kjendte ikke anden Redoute end den ved Cheverino, hvis Indtagelse med Storm Prosper Mérimée har beskrevet, og saa Redouten i Aachen, hvor jeg havde tabt endeel af mine Reisepenge i Rouge et Noir.

Du uskyldige Menneske!

Ja, det kan jeg godt sige, for det var ved høilys Dag, at jeg spillede.

Naa, endnu bedre! Andre have dog Undseelse til om Aftenen; men de Uskyldige, lader det til, begynde om Morgenen.

Ja, saa Meget er da vist, at jeg kom aldeles uskyldig til det; det begyndte at regne, medens Vagtparaden trak op, en høflig Mand tilbød mig Ly og førte mig ind i en stor Sal, hvor der var stor Forsamling om et grønt Bord med mange Guldpenge og en lille rund Æske paa Bordet. Alle de Andre spillede, og saa spillede jeg med og tabte, indtil en gammel, lam Spanier sagde va banque! og sprængte Banken og vandt 60,000 Gylden. Havde jeg havt Forstand paa Spillet, kunde jeg ogsaa have sagt va banque og vundet.

Hm! .... Var det til saadan en Redoute, at Franck gav Dig Billet?

Nei, han sagde, at det var Cathrinen-Redoute, et Maskebal; Damerne kom maskerede, men Herrerne kun balklædte og uden Maske. Der er mange unge polske, ungarske, italienske og tydske Grevinder i Wien, sagde Franck og kneb Øinene sammen, søg nu at gjøre Deres Lykke. Jeg svarede, at det tænkte jeg ikke paa; men mit Hjerte bankede allerede. — Endnu et Raad vil jeg give Dem, sagde Franck: Tal Fransk eller daarligt Tydsk. — Her, i Wien, i den tydske Stad? udbrød jeg. — Franck trak paa Skuldren.

Jeg havde Held den Dag. Da jeg aldrig før havde

været paa en stor Maskerade, vilde jeg nødig gaae ene, og strax udenfor Francks-Huus traf jeg en ung dansk Læge, en meget alvorlig og skikkelig Fyr, og aftalte med ham, at vi skulde gaae sammen paa Redouten, men i Forveien høre „Don Juan“ paa Kärnthnerthor-Theatret. Operaen gik fortræffelig, uagtet, eller maaskee netop: fordi Decorationer og Maskineri vare under al Kritik. Det forekom mig, at jeg hørte Mozarts Musik i al dens primitive Friskhed ...... o, Gud, naar man saadan er paa Reise, fri som Fuglen i Luften, fri, saa man undertiden jubler uden anden Grund end i Følelsen af sin uendelige Frihed, naar man om Morgenen kan spørge sig selv: „Skal jeg idag reise til Paris eller til London, til Ungarn eller til Italien?“ — Italien, Italien! Naar det ligger lige for En og man kun behøver at ville — — saa gjør Musik en ganske anden Virkning end i Hjemmet, i den borgerlige, strenge, stadige Pligtopfyldelses Kreds — saa har man selv Menneskehedens første, oprindelige Friskhed, saa nyder man al den Velsignelse, Vorherre skjænkede Adam, da han gav ham Jorden til Eiendom .... Herre, Gud! lad mig reise! giv mig Reisepenge!

. . . .

Ja; così sia! Men Maskeraden?

Da vi kom ind i Salen, rystede jeg af Kulde, jeg havde Feber. Men lidt efter lidt satte Feberen sig, jeg

fandt det Meste anderledes, end jeg havde ventet. Det var Musik, men ingen Dands, og derved fik det Hele et stivt og tvunget Udseende. Balklædte Herrer spadserede op og ned med Hatten i Haanden, og Nogle af dem syntes slet ikke at bryde sig om de maskerede Damer; det tog sig ogsaa ubehageligt ud, naar man hørte Damerne nærme sig og sige „De“ og Herrerne svare „Du“, skjøndt det lidt efter lidt blev klart, at saa var Maskestik. En Mængde Intriguer vare vistnok i Gang, man mærkede Ord, der fløi som Pile; men Alt undveg os Ubekjendte. Jeg kom til at tænke paa „den Usynlige paa Sprogø“; thi det var, som om Ingen kunde see os, man gik idethøieste af Veien for os som for Afvisere. „Her er sgu kjedeligt“, sagde Doctoren efter en halv Times Forløb, „jeg tager snart hjem“. — „Ja, her er unægtelig slemt“, svarede jeg, „men her er en Gaade, og der maa findes en Nøgle“. — „De kan være ganske rolig“, sagde Doctoren, „der er Ingen, som forlieber sig i Dem; lad os gaae hjem og iseng“. Men Mozarts Musik var i mig, og Tanken om at gaae herfra og sove var mig utaalelig; jeg frygtede denne Skjæbne som en Ulykke, som et Beviis paa, at Reisens Genius havde forladt mig, og at jeg burde reise hjem. Jeg sagde til Doctoren: „Guderne gjøre Intet for Mennesket undtagen staae ham bi, naar han selv har en Villie — Terningerne være kastede: Jeg hilser paa den første Dame, som kommer forbi“. —

Doctoren lo høit. Vi stod i Nærheden af Døren, og medens jeg talte, kom en aldrende Herre med tre Damer ind ad Døren. Damerne vare tæt tilhyllede; den forreste skred let og stolt frem, jeg saae et Par mørke tindrende Øine og bad til Guderne om, at hun ikke maatte komme mig nær; thi jeg havde ikke Mod, jeg syntes, at dette var for skjønt til mig, og jeg kunde dog ikke vige fra, hvad jeg havde sagt. Men hun kom nærmere, hendes Silkedomino berørte mig .... for mit Øre lød Finalen af 1ste Act .... og med den besynderlige Blanding af Begeistring, Angst og Koldsindighed, som man kan have i kritiske Øieblikke, sagde jeg paa Fransk: Skjønne Maske, ved Din Side er Plads til en Lykkelig; tillad mig at indtage Pladsen provisorisk. — Hun vendte sig, sagde dæmpet et Par Ord til den aldrende Herre, der kastede et Sideblik paa mig, og — saa tog hun min Arm.

Naa, Du blev da glad!

Nei, jeg tilstaaer, jeg var dum; mig syntes, at jeg burde havt lidt mere Uleilighed med at opnaae mit Ønske, og jeg blev bange for, at det, hvortil jeg havde nærmet mig med bankende Hjerte, skulde være en lille Grisette eller — Gud forlade mig det — noget meget Løst. Jeg var for usikker i min Sag til at kunne slaae nogen bestemt Tone an, og der blev et Øieblik Taushed, medens

jeg mekanisk gik videre med hende. Da sagde hun: Jeg tillader Dem at vise Deres Elskværdighed indtil Klokken Et.

Du skulde have hørt denne Stemme, hvor skjøn og klar den var, skjøndt hun ikke talte høit, og hvilket besynderligt, halv drillende, halv velvilligt Udtryk, der var deri. Jeg følte, at under Masken var en Personlighed, der bedre end jeg overfaae Situationen. Mekanisk havde jeg seet op til Salens Uhr: Klokken var 12¾. Hvor Sindets Bevægelse gik hastig, hvor Stemningen slog om igjen! Jeg var skamfuld over min Mistro og afbad taus og ydmyg min Synd, jeg var ængstelig over Tidens Korthed, og jeg kunde høit have priist Skjæbnen, fordi den dog havde tilladt noget Skjønt at nærme sig mig.

Kun et Qvarteer! sagde jeg.

Har De saa megen Elskværdighed, at Tiden ikke er tilstrækkelig? spurgte hun.

Jeg kan ikke beskrive, hvor forunderlig denne Stemme virkede paa mig. Al Verdens Lyst syntes mig at være mig nær og paa gjækkende Maade blive taget fra mig, en sand poetisk Lyksalighed bølgede i mit Sind, men ligesom paa sort Bund, en melankolsk, smertefuld Strømning gik hen under den.

Jeg svarede hende: Smukke Maske, jeg maa sige Dig Sandheden; min Elskværdighed bestaaer i at opfatte det Skjønne med Øie og Øre og trofast gjemme Billedet. Jeg er elskværdig, naar Du taler.

God Nat, nu gaaer jeg hjem og iseng, sagde Doctoren og lagde Haanden paa min Skulder.

God Nat, sov vel! svarede jeg uden at see mig om.

Hvad var det for et Sprog? spurgte Masken.

Det var Dansk.

Er der mange af Deres Landsmænd her i Aften?

Nei, nu er jeg vild fremmed her og ganske ene, hvis De befaler mig at forlade Dem.

Man siger Du til Masken, sagde hun.

Strax efter mødte vi hendes Selskab; hun hviskede i Forbigaaende et Par Ord til en af Damerne og sagde derpaa til mig: Velan, endnu en Time! Jeg vil gjøre Honneurs og præsentere Dem Staden Wien.

Man faaer ikke Tid til at tale høit med sig selv ved en saadan Leilighed. Skulde jeg med Ord have udtrykt, hvad jeg i dette Øieblik tænkte, saa vilde det have været: Du har gjort en Erobring! Lader os gaae til Capitolium og takke Guderne.

Hun tiltalte de fleste Herrer, som vi mødte og nævnede deres Navne; men dem har jeg naturligviis glemt, og jeg maa sige, at hun gjorde sig langt mere Umage, end jeg forlangte; jeg brød mig slet ikke om at kjende alle disse Herrer, som nok vare civilklædte Officierer af Nobelgarderne. Hun talte Fransk, Italiensk og, saavidt jeg kunde gjætte, Polsk og Ungarsk; men, selv naar jeg forstod Ordene, var Sproget mig dog uforstaaeligt, det var et

afsluttet Selskabs Sprog, kun tilgængeligt for Indviede, lød ligesom Svar paa tidligere Spørgsmaal eller Kritik af ubekjendte Ting. Alle bleve opmærksomme, nysgjerrige, spændte, og snart befandt vi os i en tæt Klynge, der ligesom anfaldt hende med spidse Rapierer, medens hun afparerede og førte sikkre Riposter. Er det virkelig for min Skyld? tænkte jeg noget tvivlende. Hun syntes at vide altfor Meget, mangen En trak sig ud af Striden under de Omstaaendes Latter; men selve Vittigheden, der ramte, var mig uforstaaelig. Jeg erindrer kun een, maaskee meest formedelst det berømte Navn, der blev nævnt. En uforskammet smuk Mand sagde til hende: „Min Deilige, kjender Du mig?“ — „Desværre, kun altfor godt, Grev Zriny“. — „Kun altfor godt, smukke Barn?“ sagde Greven og plirede med Øinene; „vel, jeg tillader Dig at være indiscrete, sig, naar vi sidst vare sammen.“ — „Sidst vare vi sammen, Grev Zriny, da vi red til Nußdorf“. En almindelig Latter fulgte øieblikkelig, Zriny bed sig i Læben og vendte hende Ryggen. Greven havde vel havt et uheldigt Eventyrridt eller Sligt, hvorom Alle havde hviskct, men som nu blev kundgjort med Bombeknald. Rundt om mig lød det: Hvem kan det være? ... Grevinde Jomini.... Bertha Stadion .... Den lille Bernini .... Umuligt, hvor skulde hun kommen til ham? Ingen har seet ham før o.s.v. — „Er det ikke sandt?“ spurgte hun pludselig mig. — „Jo, Du har ganske Ret“,

svarede jeg. Jeg sagde „Du“, fordi hun var Maske, men de Andre, hvis Tanker vare beskjæftigede med Virkeligheden, troede, at jeg sagde det ifølge Slægtskab. „Hvem kan det dog være?“ o. s. v. En ung, smuk, militairisk udseende Mand havde flere Gange i den største Spænding tiltalt hende, men hun havde hver Gang med tilsyneladende Ligegyldighed eller Ringeagt overhørt hans Ord. Endelig lod det til, at han sagde Noget, som hun ikke kunde undvige, og at et ubarmhjertigt Udfald fulgte derpaa. I den største Sindsbevægelse udbrød han: „Umuligt! Mig! Mig, som elsker Dem“ .... ved disse Ord var det, som om et electrisk Slag standsede Tale og Latter. Hun trykkede min Arm; jeg havde i de sidste ti Minutter havt en flau Rolle og ønsket mig langt bort; men det, at hun brød saa bestemt med denne Laps, som jeg i mit Hjerte kaldte ham, gjorde mig atter livlig og glad, og jeg fik det lykkelige Indfald at sige med en enfoldig Ægtemands Enfoldighed, men i Hjertet med inderlig Glæde: „Saa De elsker min Kone?“ — En almindelig Latter løste Fortryllelsen, der ligesom havde forvandlet Alle til Steen, Kredsen aabnede sig, og vi slap ud. Hun kom forbi sit Selskab, hviskede atter i Forbigaaende nogle hastige Ord og sagde til mig: Jeg maa bort, følg mig ud.

Paa Veien gjennem Corridoren sagde jeg til hende: Saa skal jeg altsaa nu tage Afsked uden nogensinde at gjensee Dem?

Jeg kunde tænkt, at De vilde yttre et saadant Ønske, og naar det er en Maade at vise Dem min Erkjendtlighed paa, bør jeg give efter; men De vil fortryde det.

Jeg vil riskere det, svarede jeg smilende.

Ak, De skulde være tilfreds med det Ubekjendte, med det Dulgtes hemmelige Magt, naar det har glædet Dem .... „Denn der Mensch begehre nimmer und nimmer zu schauen“ — forstaaer De Tydsk?

Ja, men den næste Linie i Digtet er: „Was die Götter bedecken mit Nacht und Grauen“, og er her Nat, saa er det en lysstraalende Nat, og hvad denne Maske, og Domino og hvide Handske halv skjuler, halv forraader, indgyder mig ingenlunde Gru.

Hun sagde med en Stemme, der syntes mig ligesaa meget at udfordre som at fraraade!

„Er ruft's mit lauter Stimm': ich will sie schauen!
Schauen!
Gellt ihm ein langes Echo spottend nach.“

Der kom det mig til Nytte, at jeg i Skoletiden havde lært halve Schiller udenad. Ja, udbrød jeg, Digterne tale for mig, Vaabnene, der vendes imod mig, blive mit Forsvar; thi det Billede, som Ynglingen vilde see i Saïs, var tilsløret med et Lovbud:

„Ein Gesetz
Ist dieser dünne Flor — für Deine Hand
Zwar leicht, doch zentnerschwer für Dein Gewissen“ —

Men jeg, jeg vil med god Samvittighed skue Deres Ansigt!

Jeg giver tabt, sagde hun.

Og jeg, jeg venter altsaa at høre lykkelige Ord.

Om Søndagen, naar Keiseren holder Kirkegang, pleier der at komme mange Mennesker op i Borgen og see Hoffet. Jeg kommer der paa Søndag.

Men hvorledes skal jeg gjenkjende Dem?

Vil De virkelig gjerne? Gjør jeg Dem en Glæde derved?

Om De gjør!

Og vil De være taus?

I dette Øieblik havde hendes Stemme noget saa Blødt og tillige saa Udfordrende, det var, som om den forføreriske Skikkelse bragte et Bæger med berusende Viin nær til mine Læber; jeg troer, jeg var i den Sindsstemning, hvori Folk sælge deres Sjæl. Naar jeg ikke gav et meget pathetisk Svar, saa var det, fordi jeg ikke vidste, hvad jeg skulde sige; jeg nøiedes med at lægge Haanden paa Hjertet, men det var da pathetisk nok.

Velan, jeg vil i Haaret bære en sort Blomst og i den sorte Blomst en lille Sølvblomst.

Og naar jeg seer Dem, maa jeg da hilse paa Dem?

De nøder mig bestandig til at sige Mere, end jeg ønskede: Ja, De har min Tilladelse til at hilse paa mig.

Og tiltale Dem?

Min Gud, ja! Men De vil fortryde det. Glem hellere denne Nat.

Glemme den! raabte jeg, idet jeg tænkte, at dette var et uskyldigt Coquetteri, en Forberedelse paa, at hun ikke var smuk, for at jeg skulde blive desto behageligere overrasket, og jeg sagde til Afsked med triumpherende Sikkerhed: Ved Kirkegangen!

Ved Kirkegangen! svarede hun, og denne Gang havde det Gjækkende i hendes Stemme i den Grad Overhaand, at jeg vilde have bedet hende gjentage Forsikringen; men hun var alt i Vognen, jeg saae den hvide Haand trække Vinduet hastig op, saa det klirrede, og Vognen foer afsted.

Hvor jeg var lykkelig den Nat! Du veed maaskee ikke, hvilken Magt en saadan tilhyllet, fiin, ung Kvindeskikkelse kan udøve, hvilken besynderlig electrisk Strøm, der frembringes i Sindet, og Du kan jo desuden ikke høre hendes Stemme .... Det er, som om jeg atter hører den, naar jeg lukker Øinene .... Og maaskee glædede jeg mig allermeest over min Skjæbne, over det gunstige Tilfælde, den sendte mig, over den Velvillie, hvormed den syntes at tage sig af mig, saa at jeg dog oplevede Noget, følte Livet være mig nær. Selv den lille ængstelige Usikkerhed, hvori hun havde efterladt mig, Afvexlingen af Haab og Frygt, forøgede Stemningens Energi, det var som Uroen i det hastigbankende Uhr. Jeg var

ubeskrivelig lyksalig, opvakt, stærk; for et Øieblik siden, da jeg hørte Karethvinduet klirre, var denne Lyd tilstrækkelig til paany at sende en electrisk Strøm gjennem mit Sind — ak, havde jeg blot ikke forlangt Mere!

Jeg forespurgte mig i Byen om Keiserens Kirkegang, og man sagde mig, at Alle havde Adgang, og at der især blev viist Fremmede megen Opmærksomhed. En tilbød at følge mig; men det undveg jeg hastig.

Søndag Formiddag den 29de November kom da. Det milde Efteraarsveir havde pludselig givet Plads for Kulde og Regn, og Alle gik i Vinterklæder. Jeg tænkte, at man med Overfrakke paa gik op i Borgen; men i Porten blev jeg standset af Vagten og maatte lægge Overfrakken i Vagtstuen. Jeg kom op af Trapperne og gjennem en Mængde Sale, hvor der stod mange Folk, men ingen Damer. Endelig saae jeg i en meget stor Sal en pragtfuld Forsamling; de glimrende Garder, den tydske, ungarske, italienske, dannede en Allee, hvorigjennem Toget formodenlig skulde gaae; paa begge Sider af denne Allee, hvis Fløimænd spærrede Dørene, var der en Mængde Damer. Jeg var uvis om, til hvilken Side jeg skulde gaae, men da jeg nærmede mig, blev jeg tilbageviist med de Ord: Man passiert nicht. Jeg huskede paa Francks Ord og talte Fransk. Gardisten henvendte sig til en med Ordener rigt behængt, gallaklædt Mand, der med den største Høflighed bad mig om Undskyldning

for, at jeg ikke kunde komme ind, man maatte være en habit (og jeg havde Frakke paa). Jeg sagde ham, at jeg var fremmed, at jeg derfor ikke kjendte Skikken, men at jeg ret indstændig bad ham om at gjøre en Undtagelse med mig. Han svarede, at han gjerne vilde tjene mig, hvis jeg vilde tage tiltakke, førte mig ind og anviste mig Plads i en Krog bag en opslaaet Fløidør. De kan godt see, sagde han, uden at blive meget seet. Hvad skulde jeg gjøre? Hvis hun nu seer mig blive puttet ind i den dybeste Krog? tænkte jeg og var yderst mismodig. I Krogen var der allerede Folk, en høi aldrende Herre og to Damer, og til min Overraskelse hørte jeg, at mine Ulykkesfæller vare Danske. Vi gjorde Bekjendtskab i Krogen; men jeg var meget ulykkelig. Jeg saae ud og anstrængte mine Øine; men hun var der ikke, og jeg trøstede mig endelig med, at hun mulig var ovre paa den anden Side af Garden, og at jeg altsaa kunde opsøge hende, naar Høitideligheden var forbi.

Keiseren! lød det. Alle taug, Officiererne trak Sablerne, den tydske Garde skuldrede Hellebarderne. Den lille sortklædte Keiser, med det store Hoved sænket ned paa Brystet kom langsomt gaaende, ved hans Side en lille Herre i MalthESERdragt, troer jeg, og derpaa andre, tungsindig klædte Hoffolk, saa Keiserinden, aldrende, stiv og stolt, fulgt af sortklædte Damer; mørkt og strengt gik

det mørke Habsburgske Huus forbi. Jeg følte temmelig ligegyldig paa det Hele — da faaer jeg Øie paa den sorte Blomst og den lille Sølvblomst — den næstsidste Dame i Følget.

Hun skred stolt og alvorlig forbi — jeg følte mig ydmyget, det var det Værste. Her, havde hun sagt, maatte jeg komme og hilse paa hende og tiltale hende, og imellem hende og mig stod de italienske, tydske og ungarske Garder, og til Overflødighed havde Marschallen manet mig ind i en Krog bag ved en Fløidør, og Alt dette var dog kun Ubetydeligheder, kun Tegn paa den Afgrund, der adskilte os. Jeg tænkte bittert smilende paa hendes Ord:

„Er ruft's mit lauter Stimm' ich will sie schauen!
Schauen!
Gellt ihm ein langes Echo spottend nach.“

Da det Hele var forbi, tog jeg Afsked med den danske Familie og vilde gaae, men forvildede mig og kom atter tilbage i den store Sal. En Officier af den tydske Garde kom hen til mig og sagde: Ah, det fornøier mig at see Dem igjen! — Det var en af Herrerne fra Maskeraden. — Jeg syntes nok, at jeg før saae et Glimt af Dem; De og deres Familie holdt dem meget tilbage. — Jeg fortalte ham mit Uheld med Klædedragten. — Er Deres Fru Gemalinde allerede taget bort? spurgte han

og saae langt ud. — Jeg Stakkel maatte svare: Ja, hun er gaaet i Forveien med en anden Familie.

. . . .

Naa, saa var Du vel meget misfornøiet med Skjæbnen?

Nei, det kan jeg dog ikke sige. Ved nærmere Betragtning maatte jeg erkjende, at den havde givet mig, hvad jeg havde forlangt. Jeg blev jo hendes provisoriske Ægtemand, jeg blev provisorisk lykkelig.

En Brevverling,
om Kvindens Stilling i Samfundet.

I.

Efterstaaende Brev er tilsendt mig, uden at jeg har anden Kundskab om Forf. end den, Læseren faaer ved at læse det, og Mere behøves da heller ikke. Af Tonen vil man bemærke, at det ikke var skrevet for Offenligheden, men henvendt til mig; først efter Forespørgslen i næstforrige Nr. — »Tør Sibyllas Brev trykkes?« — gav man, noget overrasket, sin anonyme Tilladelse til Trykningen. Hvorfor jeg da vilde have det trykt? — Fordi det beder mig være Advokat for en Sag, som det selv forsvarer med Alvor og Iver.

Efter nogle indledende Ord, som jeg har troet at turde udelade, og en Tiltrædelse til Kritiken over »Clara Raphael«, vedbliver Brevet:

Paa Deres Spørgsmaal, om den Tvang, Samfundet udøver, er i Overeensstemmelse med Kvindens sande Væsen, om hun i Virkeligheden adlyder sin egen Lov — svarer jeg: »Nei, det er kun meget betinget!« Hvis De ikke allerede har trukket paa Skuldrene og kastet Taalmodighedens Ballast, vil jeg bede Dem at følge mig lidt tilbage i Tiden; men De maa forberede Dem paa at blive indviklet i en Labyrinth af Forhold, og da jeg ingen Ariadne er, maa De give mig carte blanche. Som

Postkarlen, der kjører afsted, enten han har Passagerer eller ei, saaledes farer jeg nu afsted henad Livets Landevei, uden at vide, om De følger mig eller ei.

I Løverdagsaftes stod der i Berlingske et Vers, som usurperede sig den Ret, at tale i alle Danmarks unge Kvinders Navn og paa sentimental Maade henviste dem til Religionen. Jeg fandt Verset skrækkeligt, Meningen endnu daarligere og protesterer, dog kun i mit eget Navn. Emancipationen — for at bruge dette uheldige Ord — har længe ligget og ulmet, den har spøget lidt omkring i forskjellige Hjerner, den har været meget dadlet, meget miskjendt, den har, som enhver ny Tanke, været betragtet med Mistro, dens ydre Sider ere blevne kritiserede; men Faa eller Ingen har villet optage den i Aand og Sandhed, den har deelt Skjebne med Ordet „Frihed", der endnu ofte misforstaaes og misbruges som den største Ufrihed ɔ: at kunne gjøre hvad man vil, hvad man har Lyst til. Træl er man og Træl bliver man, enten man er de Andres eller sin egen Træl.

Ved Frihed i Staten forstaaer man, saavidt jeg veed, at der gives Menneskene ɔ: Manden, Leilighed til at udvikle sig til fornuftig Selvbestemmelse; da man nu i denne Frihed ikke ganske har taget Kvinden med, kommer „Emancipationen" som et lille NB.

De har seet den fremstillet et Par Gange, først i de tvende Standpunkter, som den i Abstractionen bildede

Emilie, der ikke vil antage Naturen som Grundvold for enhver Bygning, som en Naadegave, der, fattet, erkjendt og luttret, er det Pund, vi af Skaberen have faaet til Fuldkommengjørelse; hun er forelsket i sin egen fixe Idee, betragter Naturen som Noget, der skal kvæles, og gaaer sin skjæve Gang gjennem Livet, bedragende Andre og sig selv. Det er den saakaldte uphilosophiske og uchristelige Pige, som en Emancipationsmodsætning til den christelige, umiddelbare, stillestaaende Francisca. I Adam Homo forekommer en bestøvlet Pige, der vil være emanciperet, hun forfalder til en Mængde Yderligheder, hun opfatter den i Klædedragten, i Riden, Rygen og Jagen, og tilkjendegiver netop derved, at hun ei har fattet dens Betydning. Dog, jeg vil ikke dvæle ved dette Fruentimmer, men gaae over til Tidens nyeste „Fremtoning" — det er jo saaledes, at De oversætter Phænomen — Clara Raphael. Hun er kun et Barn i Erkjendelse, men sikkert et opvakt Barn, der i Tiden kan blive udviklet til en fornuftig, selvstændig Sjæl, hun føler, at man maa have en Bestemmelse at leve for, et Maal at naae, og hun stræber, higer og søger at finde og udgrunde sit Livs Gaade. Men i Bogen fægter hun i Luften og kommer til et Resultat, som er værre end slet intet; Emancipationen er kun tilstede som en ubevidst Følelse, hun kjender den ikke selv og mægter derfor ikke at fremstille den. I Bogen spiller den omtrent den samme Rolle som Heibergs

deilige Dyr — man spørger: „Er det en Fugl? er det en Fisk? er den saa stor som en Elefant?“ og hvad faaer man saa at see? En Madam Volti Subito. Imidlertid, dens Feil ere noksom gjennemdrøftede; at den ikke kom til at gaae sin egen stille rolige Gang gjennem den læsende Verden, er vist beklageligt, den spændte Forventning haabede at see et afrundet Værk og fandt kun et sønderrevet Brudstykke. Dog har jeg, som De seer — og jeg troer: ligesom De — Meget tilovers for Clara; hun eier Selvbevægelseskraften, hun har Tanke og Villie og vil visselig, hvis adskillige strenge Domme ei have berørt hende for haardt og knækket hende, udvikle sig fra Taage til Klarhed, selv et Lys og lysende for Andre; endnu er hendes Blik meest udadvendt, hun er skarpsindig, men ei dybsindig; men det er jo ligesom Kunstneren, der begynder med at betragte, at opfatte og at gjengive, hvad der fremstiller sig for hans Øie — først siden henter han Perlen op af eget Dyb og giver os da Aabenbaringen af sit rige Indre. Det er denne Stræben efter at staae ved egen Kraft, der udmærker Clara fremfor de mange Frøkener Sonne eller Jomfruer Sørensen, som de burde kaldes, der nu søge at ydmyge hende, fordi hun har gjort Opsigt. I hendes Stræben ligger en Følelse af Kvindens Ret og Kvindens Savn.

Naar vi, som hun siger, „kaste Blikket ud over Menneskeslægten“, møder der os en Forskjel. Naar

det unge ugifte Masculinum spørger sig selv: „hvad har jeg at leve for?“ — o da hæves hans Bryst, hans Øie stirrer med Haab og Stolthed mod Himlen, han lader det glide ud over Jorden, han fordyber sig i sig selv og han synes sig en Skattegraver, hvem hele Verden staaer aaben, og fuld af Mod og freidig Tillid, af Virkelyst og Ungdomsdristighed kunde han favne den hele Verden, der er et Schakbræt for hans Planer.

Den unge ugifte Kvinde, der spørger sig selv: „hvad har jeg at leve for?“ — hun sænker Blikket mod Jorden — thi hun møder intet tilfredsstillende Svar, hun øiner intet Maal, der kan naaes, ingen Palme, der kan vindes ved hendes egen Villie; thi hendes Livs Maal er lagt i noget Ydre eller i et andet Væsens Haand, i et Maaskee. Heri er noget Naturbegrundet, men Noget tilføiet ved Samfundets Skyld. Som Forholdene nu ere, kan det siges som Regel, paa faa Undtagelser nær, at man ikke har lært hende at kjende og erkjende Livets, det egne Livs rige dybe Væld, dets ansvarsfulde Gave og Pligten mod sig selv. Forældrene have ikke anviist hende den egne Capital, som hun skal bestyre og forrente, men henviist hende til en mulig, tilfældig Arv.

Manden opdrages til at arbeide sig frem, til at staae ved egen Kraft; han kan gifte sig, om han finder en ligesindet Sjæl, og han kan lade det være og dog have Mod i Livet, være Borger i Staten. Kvinden bliver

opdraget med stadigt Hensyn til den ydre Verden, med stadigt Hensyn til Manden. De „fornuftige“ Forældre opdrage deres Pigebørn til at blive gode huuslige Koner, ere glade, naar de faae dem tidlig gifte og godt forsørgede, som det kaldes. De ufornuftige Forældre opdrage deres Børn til at glimre, de skulle kaste Verden Sand i Øinene, de skulle gjøre Lykke! De svage, eftergivende Forældre lade Børnene raade sig selv, og Nogle blive Mennesker, Nogle Fugle, Nogle Fiske og Nogle hverken det Ene eller det Andet. Til Slut komme de letsindige Forældre, som selv ikke vide, hvad Alvor og Pligten betyder, som savne Livsanskuelse, de seile ned ad Strømmen uden Roer og Anker, og Børnene drive med paa Maa og Faa — strande de paa en Klippe — „Gud, hvem skulde have tænkt det?“ — komme de godt i Havn, ja saa er det godt og Vorherre en god Mand. Overalt, hvor jeg seer hen, seer jeg kun selvstændige Kvinder som Undtagelser; derfor er det, at naar Stormen suser over Kvindens Hoved, bøier den hende saa let til Jorden. Hun har saa vanskeligt ved i Verden at finde en Støtte, en Virksomhed, en Interesse, der behøves for den Levende, og som Religionen ikke ene kan udfylde. Man taler saa meget om Religion, — hvad er den, naar den ikke tillige bliver en praktisk Sag, en Sjælens Henvendelse paa Livets hele Indhold, en mæglende Magt mellem Evighedens Storhed og Livets Lidenhed? Og naar man nu intet Liv har, naar man

er indespærret, og naar man er forladt i den Selskabsæske, hvori man er indespærret, og hvis Sider ere Former og utallige Hensyn! Ja, er Kvinden letsindig, saa vil hun trøste sig med at glemme sin Fortid og sig selv; istedetfor at fordybe sig i sit Indres Malstrøm, vil hun styrte sig i Verdens Strøm, til hun med den og ved den har Døden vundet.

Resultatet af den nuværende Opdragelse for Kvinden er altsaa: Hustru eller Intet. Og som Kone begynder da hendes egenlige Opdragelse, det beroer da væsenlig paa Manden, om han vil pleie den ham Anbetroede med varsom, blid og kunsterfaren Haand. Kun faa Veie staae den ugifte Kvinde aabne, hun kan vanskelig ernære sig og langt vanskeligere finde en tilfredsstillende Virksomhed, og deraf kommer disse ulykkelige Ægteskaber, der ere indgaaede, for dog at have Noget at leve for, for at have et taaleligt Liv uden Næringssorger. Giv Kvinden en sund, fri, selvstændig Opdragelse, og hun vil være Noget, enten hun er ugift eller ei, og gifter hun sig, da vil hun vide at vælge med Tanke og Følelse. Emancipationen — eller for ikke paa Grund af det fremmede Ord at forvilde os ud paa Misforstaaelsens Glatiis — Kvindens Berettigelse som Menneske, vil ikke som Claras Idee skaffe Amor en Medbeiler, men den vil give hende Kraft og Evne til at staae ene og forhindre de mange Ægteskaber uden Kjærlighed, de mange Hensyns, Nødvendigheds,

Overtalelses og Kjedsommeligheds Partier, ikke at tale om Balforlovelser og Forlovelser fra Gaden. — Dette, tilstaaer jeg, er en skarp Contur, der mangler alle Schatteringens bløde Modulationer; men jeg er ingen Kunstner og kan ikke levere en Tegning med alle Undtagelsernes Mangfoldighed, med alle Mulighedernes fine Lyspunkter, med alle Ubestemthedens vexlende Overgange.

Nu har jeg blot udtalt, hvad jeg forstaaer ved Emancipation; den kan ikke erobres som det hellige Land, men maa spire og voxe som Troen. Ak! men det vil vare meget længe, inden den ret vil kunne fæste Rod. Det er ikke Manden, som vil forhindre det; thi den Oplyste veed for godt, at det er bedre at omgaaes dem, der virke og opfylde deres Kald ifølge Erkjendelsen, end dem, der i Anskuelserne fare op og ned eller bøie sig med Trællens Lydighed under Lovens Aag. „Men Frænde er Frænde værst“, siger Ordsproget, og, som Jfr. Sørensen er Claras skarpeste Dommer, saa vil hun ogsaa blive Emancipationens værste Fjende og største Hindring. Emancipationen hviler i Tidens moderlige Skjød, den behøver ingen Missionair og ingen Valkyrie, men som Planten ordrer den Pleie og Ombyggelighed, og det er med en Bøn derom, at jeg henvender mig til Dem. De er Skribent og skriver for Mange. Jeg beder Dem, kast ikke Emancipationen uden videre til en Side som en unyttig eller latterlig Dragt, men optag, fremstil og levendegjør

den for Dem. Fordøm den ikke; naar De møder den paa deres Vei, træd den da ikke under Fod, men støt og forfrisk den, og den vil maaskee med Tiden voxe op til et herligt Træ, under hvis løvrige Kroner Mange kunne hvile i stille Tryghed.

Er De nu ikke bleven træt og kjed og kold af at læse dette, synes De, jeg skildrer Sort i Sort, saa vil jeg minde Dem om Lægen, der ikke taler om de friske Dele, men kun om Sygdommen, og kun om Sygdommen, netop fordi han veed, at den kan helbredes, at Hjerteroden er frisk. Men, ikke sandt, De vil ikke lade Sagen undgjelde for Talsmandens Mangler; kast al Skylden over paa mig, der vel har Villien, men ikke Evnen. Jeg føler mig greben af Overbeviisningens Fylde og trænger til at udtale den; jeg følte Bekymringens og Taushedens trykkende Vægt, og Sukket blev hørligt, det iklædtes en Form — det blev en Bøn om Overbærelse og Hjælp, et Ønske og en Fordring om Frihed, en Protest mod Tvang.

Sibylla.

Dagbog.

Til den lille Artikel i næstforrige Hefte om Keiser Soulouque kan Følgende føies. Den hemmelige Grund til, at Soulouque blev kaaret til Republikens Præsident, var den folkelige Understøttelse, han nød som Formand for det religiøse Selskab, den saakaldte Vaudoux. Religiøst Selskab er egenlig et urigtigt Navn; men hvad skal man kalde det Baand, der knytter Negre til hinanden ifølge afrikanske Religionsmysterier, Dandse om Klapperslanger, Tilbedelse af dette Dyr og Orakler, som udgaae fra det? Festen feires om Natten paa skjulte Steder; nye Medlemmer forpligtes ved en frygtelig Ed til Taushed. Naar de forskjellige mystiske Ceremonier foran Klapperslangens Buur ere tilende, begynder Vaudoux-Dandsen. Klapperslange-Kongen eller Ypperstepræsten eller Selskabets Formand berører Buret; lidt efter lidt begynde de øverste Dele af hans Legeme at skjælve og bevæge sig saa vildt, som om de skulde gaae fra hinanden. Da viser sig en sympathetisk Virkning, som endog Hvide, der i Skjul have udspeidet Vaudoux-Dandsen, ikke altid have modstaaet: alle Tilstedeværende gribes af lignende krampagtige Trækninger, og de begynde at dreie sig rundt; Klapperslangedronningen eller Ypperstepræstinden, der ogsaa er convulsivisk, forøger Bevægelsen hos sig selv og de Andre ved at klingre med de Smaaklokker der ere befæstede paa Buret. De vilde Fagter tage til, Latter, Hulken, Hyl, Bid vidne om Raseriet, og den djævelske Lyd forøger Vildheden; de Svageste falde omkuld og blive liggende som Døde, de Stærkeste blive ved, indtil de tumle imellem hinanden, „og da foregaae Scener, som vilde bringe selv de ubevægelige afrikanske Guder til at skjære Tænder af Rædsel“. Den Sang, der ved Begyndelsen af disse Mysterier bliver istemt, lyder saaledes:

Eh! eh! Bomba, hen! hen!
Canga tafio té
Canga moune dé lé
Canga do ki la
Canga li.

Naar denne Sang blev sungen om Natten, enten af en eensom Stemme eller af Flere, saa pleiede Colonisterne at tælle deres Slaver og gribe til Vaaben. Det var den Sang, hvormed de første Negeranførere under Opstanden fik de sorte Skarer frem imod de velbevæbnede Hvide; Negrene løb lige paa Kanonerne,

kastede sig over dem, stak Armene ind i Kanonmundingerne og raabte i forfærdelig naiv Glæde: Jeg har den — i samme Øieblik som Skuddet gik af og dræbte i hundredeviis.

Da Soulouque var bleven Præsident, forbød han selv Vaudoux-Dandsen, ligesom de fleste af hans Formænd (Mulatterne) havde gjort; disse vare blevne hadede derfor, udskregne som Sorthedens Fiender, men Soulouque var for sort, til at denne Bagvaskelse kunde finde Tiltro. Hans Adfærd blev foranlediget af Hensyn til Civilisation og Oplysning, han gjorde virkelig i Førstningen Alt, hvad han kunde, for at vinde Bifald hos de mere Oplyste. Men efter nogen Tids Forløb tillod han igjen Dandsen, og Grunden hertil var, at de Oplyste, Aristokraterne (navnlig Mulatterne), gjorde Nar af ham, og Grunden til, at de gjorde Nar, var bl. A. den underlige Adfærd, han viste, hvergang han i Regeringsforretninger skulde læse eller skrive; thi det forstod han ikke. Mulatterne og de fornemme Sorte vedbleve at lee ad den undselige Soulouque, der var aldeles fortvivlet derover; men lidt efter lidt blev han vred, især da han troede, at man vilde styrte ham. Med Vreden, Mistænksomheden og Frygten vaagnede det sorte Blods Natur, og medens de sorte og farvede Skriftkloge vedbleve at lee, sluttede Soulouque Venskab med sin sorte Garde, og forberedte Sangen: Eh! eh! Bomba, hen! hen!

En Senator ved Navn Courtois havde i et Blad skrevet en Artikel, som mishagede Præsidenten, og denne forlangte pludselig, at Senatet skulde dømme Courtois fra Livet. Ifølge Lovene var Courtois uskyldig; men da Soulouque lod sin Garde marschere op, greb en almindelig Rædsel de Lattermilde, og Courtois blev dømt, dog kun til nogen Tids Fængsel, hvilken Straf Soulouque formildede til bestandig Landsflygtighed, og selv dette kun efter den franske Consuls indstændige Forestillinger. Soulouque havde nu seet Senatets Svaghed og dog ikke faaet Hævn; han havde krænket Landets Lov og indsaae meget godt, at naar hans Præsidenttid var udløben, vilde hans Modstandere hævne sig. Han lod derfor en Dag slaae Generalmarsch og Allarmkanonerne affyre; de Fornemme ilede til hans Pallads, og da de vare komne indenfor, gav Garden Ild.

Eh! eh! Bomba, hen! hen!

Soulouque lo sidst.

d. 28de Januar.

Paa samme Tid som den russiske Gesandt i Wien gjør Fest for Grev Sponneck, og det danske Monarkies Sag synes vel anstrenget hos de Mægtigste, har ogsaa Naturen viist os sin Gunst. Idag kom nogle Compagnier af Garden seilende hertil, ganske rolig over Søen i den dybe Vintertid, Naturen har

løst det Baand, der om Vinteren pleier at ligge paa Danmarks Kræfter, og den har haardnakket nægtet Slesvigholstenerne den Frost, de anraabte om for at faae sikkre Broer til Fredriksstad og videre. Nu, da deres Armee er opløst, lader det til, at der vil komme nogen Frost. Naturen har ofte under Krigen været god imod os, det var Foraar i Marts 1848, og den strenge Kulde i Begyndelsen af 1850 havde ikke Grund til at genere sig, da der jo var Vaabenstilstand. Dette er Bemærkninger, som Mange have gjort, og deres Tanker »fare saa vide«. Imidlertid er det dog ikke værdt at opfatte Naturen som en Personlighed, der tager Parti og nedstiger mellem de Kjæmpende for at forfægte særegne politiske Anskuelser. Der er en vis poetisk Stemning, som har sin Ret ved Betragtningen af Naturens Forhold til Menneskelivet; men gaaer man videre og vil gjøre Alvor deraf, saa kommer man til at finde det fornuftigt, at f. Ex. Romerne toge Varsler af Ravnenes Skrig, at de søgte Vished om Fremtiden i Dyrs Indvolde, at en omstreifende Sky, et pludseligt Ord havde Stemmeret i deres Diplomati. — Man maatte staae udenfor Jorden og oversee alle Forhold for at fatte Sammenhængen mellem de enkelte Tegn. Saaledes er den milde Vinter i dette Aar maaskee skadelig for en Mængde Mennesker, og dens Goder indskrænke sig langtfra til os. I disse Dage kjørte nogle belgiske Bønder til Markedet i Sablon og førte paa Vognen som Fane en Kirsebærgreen med sytten Blomster; i Egnen af Lüttich, navnlig ved det deilige Spaa, staaer Bjergenes Afhang mod Syd i det frodigste Grønt, Blomsterne aabne sig, og Træerne knoppes, og ved Lorient, fortæller et fransk Blad, staaer et Ferskentræ i Blomst.

— I Frankrig er optraadt en ny Jeanne d'Arc ved Navn Alvina. Hun var »af god Familie«, ung og smuk og emanciperet; hendes Mission var en Tidlang at afhandle Menneskehedens politiske Anliggender i ivrige Disputer med Studenterne i Café Gouay. Pludselig udebliver hun fra Café'en; nogle Dage efter erfarer man, at hun er bleven funden død i sit Hjem, kvalt af Kuldamp. Paa hendes Bord laa et skrevet »Udkast til Opstand« og en »Proklamation til Folket«. I et Brev havde hun tilføiet, at en Engel havde viist sig for hende og befalet hende at skrive Dette; men hun kunde ikke som Jeanne d'Arc have den Ære at udføre Værket. »Naar Du har skrevet«, sagde Englen, »saa dræb Dig selv«. Og Alvina gjorde, som Englen havde sagt. — Dette staaer mellem andre Criminal- og Politiretssager i Bladene.

— Fra Mourillons Værfter i Toulon ere i denne Tid to Damp-Linieskibe (med Skrue) løbne af Stabelen. Det ene blev paabegyndt 1835 og fik allerede i Vuggen det stolte Navn

»Sceptret«; i 1848, da det var næsten færdigt, blev det omdøbt til »Den 24de Februar«, og da det nys løb af, fik det atter et nyt Navn: »Napoleon«. Men Ingen veed, hvilket Navn det endnu kan faae, inden det bliver tiltaklet.

— En Hr. Aristide Dumont i Paris har opfundet en Indretning, som han kalder électro-ferme. Ved Hjelp af et lille, billigt electromagnetisk Apparat, som kan hensættes hvorsomhelst og i hvilkensomhelst Afstand, lukker han alle Døre og Vinduer i et Huus saaledes, at ved det mindste Forsøg, Nogen gjør paa at komme ind, lyder en Klokke enten i selve Huset eller hos Nabo eller Gjenbo Man kan ogsaa bruge Indretningen istedenfor den sædvanlige Dørklokke, Tjenerklokke o. s. v.

d. 29de Januar.

I denne Uge, da Politiken har været usædvanlig taus og stillestaaende, er den meest omtalte Begivenhed en Adresse fra »Grundeierforeningens« Bestyrere til Hs. M. Kongen, en Adresse, der erklærer, at man under den Usikkerhed, som for Øieblikket hviler over Rigets Fremtid i indre og ydre Henseende, slutter sig om Thronen og Loven. Det Særegne ved den er, at den kommer fra yngre Mænd, der tidligere med en Slags Ærbødighed vilde være blevne kaldte Adelsmænd og senest, da man vilde give dem en fiin Stikpille, benævnedes »Hofjægermestre«; de træde virksomt, ivrig, anerkjendende ind i den nye Tingenes Orden og sige paa en Tid, da Grundloven kunde være i Fare, at ingen dansk Mand vil række Haanden til en Reaction, at Udstederne efter bedste Evne ville værne om den statsborgerlige Frihed og modsætte sig en Tilbagevenden til de Tider, da enkelte privilegerede Klasser herskede. At en saadan Udtalelse i dette Øieblik kan være af Vigtighed overfor Udlandet, vil neppe Nogen nægte; at denne Udtalelse fra Mænd, hvem man helst vilde tillægge reactionaire Tilbøieligheder og anvise en lurende-mismodig Stilling blandt deres Medborgere, kan bidrage til »indvortes Tillid og Fasthed i Staten«, synes ogsaa klart. Adressens Ord tilstede ingen Tilbagegang, Broen mellem Fremtiden og Fortiden er afkastet. Vi have særlig Grund til at udtale vor Glæde over denne Adresse, fordi den ligesom giver os Decharge for den Velvillie, hvormed vi fra Først af omtalte Foreningen, fordi den danner den eneste naturlige Grund, hvorpaa en hæderlig conservativ Politik fremtidig kan danne sig.

Imidlertid har Adressen ogsaa været Gjenstand for en Fortolkning (i »Fædrelandet«), der maaskee ikke er ganske naturlig. Ingen kan fortænke »Fædrelandet« i, at det her gjerne vil see »Fædrelandets« Politik opstillet, og at det som Følge deraf incorporerer hine »ansete Mænd« i sit Compagni. Men vi

have altid sagt, at Incorporation er en betænkelig Sag, na
man ikke først spørger Vedkommende, og i nærværende Tilfæl
anvender „Fædrelandet“ atter Tvang. For dem, der selv tænk
medens de læse, maa det allerede have været mistænkeligt,
„Fædrelandet“ begynder at paavise den store Enighed med
sige, at Adressens Indhold er bestemt fjendtligt imod en Afgj
relse, hvorved „Slesvig stilledes i nøiere Forhold til Holste
end til Kongeriget“. Vil „Fædrelandet“ lade sig nøie med s
lidt? Hører man til „Fædrelandets“ Parti, naar man har s
tarvelige, i Danmark almindelig anerkjendte Fordringer? N
Man kan forlange Slesvig bestemt adskilt fra Holsteen og d
f. Ex. ville finde sig i en Føderativstat, saaledes som bl. A.
udviklede i December 1849, og som Hr. v. Scheel har fremst
let det i sine „Fragmenter“. Ogsaa Tscherning synes at ha
Anskuelser af denne eller lignende Art.

Men Uenigheden mellem Adressen og „Fædrelandet“ b
høver ikke at søges paa kunstig Maade og ved Fortolkning
den ligger aldeles aaben og tydelig i Ordene. Adressen læ
ger hele sin Vægt paa den statsborgerlige Fribed i Forbinde
med Rigets Udelelighed. Dette Udtryk kan nu først va
en ordret Oversættelse af „Monarkiets Integritet“, der er ve
tagen i Londonnerprotokollen; men i alt Fald er da her enhv
Tanke om en Udvei som Slesvigs Deling tilbageviist, og Ta
ken bliver altsaa simpel og tydelig den, at man accepterer R
gets Udelelighed som det Første, med de Forandringer, som h
ved kunne blive nødvendige, og som ere forbeholdte i Grundl
ven. Men idet man finder sig i de statsretlige Forandring
som Forholdene kunne gjøre nødvendige, hævder man med al
Styrke den statsborgerlige Frihed, modsætter sig en indre Re
tion, fordi en saadan ikke kunde bringe nogen Klasse af Sta
borgere varigt Held.

Det er os umuligt at finde anden Mening udtalt i Adr
sen, og den bestyrkes ved selve Forholdene, der antages at o
give Landet i dette Øieblik. Var Martsprogrammet sat igj
nem og Slesvig incorporeret, saa var der jo ingen Fare
gensteds, og enhver Understøttelse, der bødes Grundloven,
latterlig, medens Nogle nu paa Grundlovens Vegne tale
en saadan Understøttelse. Men er der altsaa Tegn paa,
Slesvig ikke kan incorporeres, saa gjælder det om, ikke at
anspore eller tvinge Kongen til at gjøre det Umulige, men
ham og Udlandet, hvad alle Danske i saa Fald holde paa
det Væsenlige, nemlig Friheden.

Udgivet den 31te Januar.

Thorvaldsens og Oehlenschlægers Levnetsbeskrivelser.

I.

„Thorvaldsens Ungdomshistorie"
af J. M. Thiele.

Hvorledes blive store Mænd store? — Unge Mennesker, der selv stræbe frem og længes efter Udmærkelsens Sandhed og dens Pynt, kaste gjerne et længselsfuldt Blik ind i berømte Mænds Levnetsløb for at lære Hemmeligheden. Dog er ikke engang denne Ansporelse, som gives den yngre Slægt, Hovedsagen ved Beskrivelsen af udmærkede Mænds Levnet. Et Folks store Mænd ere Folkets Blomst, dets Evners Personliggjørelse; det lærer gjennem dem at kjende og agte sig selv, ligesom Fremmede gjøre det, og en stor Mand bør derfor skildres saavel med Omhu og Klarhed som med al den Skjønhed, der er forenelig med Sandheden. Hans Levnetsløb er en Folkets Roman, dets virkelige Liv hævet til Poesi ɔ: opfattet som Heelhed og belyst af Ideen; det har Virkelighedens Bestemthed og Paalidelighed, Digtets

psychologiske Interesse og repræsenterer i den største Simpelhed en evig Moral: man finder aldrig Storheden udgaaet af Andet end Ærlighed.

Det er saaledes en stor og ansvarsfuld, men meget skjøn Opgave at skildre en stor Mands Liv og Levnet.

Men idet jeg nu først vender mig til Beretningen om den ældste af hine Tvende, skal jeg først anerkjende, at Biographen her har havt en dobbelt Vanskelighed, nemlig ikke blot at finde den ædleste Form for Fremstillingen, men tildeels ogsaa at opdage Stoffet, hvilken særegne Omstændighed netop er begrundet i Thorvaldsens Liv.

Han drog bort herfra i Sommeren 1796 paa et dansk Krigsskib, der seilede til Tripolis og var Forløber for den danske Orlogshelt, som udenfor hiin Stad skulde levere en berømmelig Kamp. Det faldt naturligviis Ingen ind, at Skibet ogsaa var Forløber for et andet Togt, at i det samme Farvand en stor dansk Orlogsfregat engang — som det pleier at skee for kronede Hoveder — skulde staae til Disposition for den „luddovne“ men „godmodige“ og afholdte Passageer med en Hund og en lille Reisebylt. Hermed skal dog ikke være sagt, at man ombord ei anerkjendte Thorvaldsens Fortjenester; Skibssecretair Schmidt siger udtrykkelig om ham i sin Dagbog, at han var en stor Mester i Malerkunsten. — Thorvaldsen gik i en lille Baad og seilede fra Malta til Palermo og Italien, og hans Landsmænd, det danske

Folk, tabte ham nu af Syne i en Menneskealder. I saa lang Tid kan glemmes Meget, især naar den er fyldt med saadanne Begivenheder som hiint Tidsrum: Consul Bonapartes Seire, Napoleons Keiserdømme og Fald, halve Europa tørnende mod den anden Halvdeel — og for Hjemmets Vedkommende: Slaget paa Rheden, Bombardementet og den derpaa følgende lange Ulykkesperiode; og imidlertid var Thorvaldsen som en forglemt Capital, der var voxet med Rente og Rentes Rente. Men hvilken besynderlig Capital! En Søn af Folket, et ukjendt, fattig født Barn, var blevet en høi Marmorskikkelse, beundret af hele Verden. Marmor! Marmor! Dette Ord, der minder om Sydens Bjerge, der dunkelt stiller sig for Forestillingen som omgivet med Laurbær, Myrther og Oranger, der ligesaa dunkelt erindres at være i Slægt med Hellas og dets Herlighed, med Olympen og alle Guderne — havde en særegen ærefrygtbydende Klang for Folket. Marmoret er koldt, det er sandt, men de Fremmedes Beundring gjød en varm Lysstrøm derover .... kort sagt, dette Marmor var blevet en berømt Landsmand, og det var en „Folkefest“, da Thorvaldsen d. 16de Septbr. 1838 ankom paa Rheden; Øboerne hilste deres Landsmand, Islændernes Ætling, paa Havet, begeistrede Mennesker i festlig smykkede Baade modtoge ham med Sang og Jubel.

Det skal have været et skjønt Syn. Jeg maa til-

staae, at jeg ikke saae det. Jeg var nylig bleven Student, nærede formodenlig en ubestemt Begeistring for Phidias, men vidste ikke, at »Phidias var gjenopstaaet«, havde aldrig seet noget af Thorvaldsens Værker, havde ikke følt Længsel efter ham og vidste derfor ikke, hvorledes jeg skulde vise Glæde over hans Ankomst; medens Kjøbenhavn var saa glad, skete det derfor, at jeg var hjemme i min Stue. Havde Alle, der befandt sig i samme Tilfælde som jeg, gjort som jeg, saa var maaskee Thorvaldsens Modtagelse bleven endeel tarveligere.

Men Intet er spildt i Naturens Huusholdning. Den kunstige eller falske Enthusiasme hjælper selv til at frembringe den sande. Naar Alle raabe paa Kunst og Kunstbegeistring, troer hver Enkelt, at det er Alvor, og hvad Mangen maaskee ikke vilde gjøre ud af sit eget Sind, gjør han som en selskabelig Nødvendighed: betragter selve Kunstværkerne, faaer Interesse for dem eller taler med Iver om dem, saa han vækker Andres Interesse. Denne offenlige Iver bidrog jo ogsaa meget til Museets Tilblivelse og Fuldendelse, og vist er det nu i ethvert Tilfælde, at vi her i Kjøbenhavn have en stor, sjelden, beundringsværdig Samling af Kunstskatte, at Ærefrygt og Kjærlighed har gjort den til en Nationalhelligdom, at den er som et Pant paa en høiere Aands Bevarelse midt under Oekonomi, Bondevenskab og andre Virkelighedens Kampe. Der udstraaler fra hiin Bygning Noget, som i hver Be-

stuers Sind vedligeholder en Følelse af, at ogsaa Skjønheden er noget Virkeligt, at den ikke er en ydre Pynt paa Livet, men en indre Trang og Nødvendighed, ja det vil næsten synes Mange, naar de efter længere Mellemrum atter befinde sig i saadanne Haller, at her er vort virkelige Hjem, eller her er et Billede af den Verden, hvorfra vi ere komne, og hvortil vi ganske sikkert skulle tilbage.

Men skjøndt Thorvaldsen var bleven Gjenstand for almindelig Beundring og for en endnu varmere Følelse: Taknemlighed over de store Skatte, han havde skjænket Fødelandet, og skjøndt han blev personlig kjendt og elsket og vakte Ærefrygt, hvor han viste sig, saa kjendte man ham dog ikke personlig saaledes, som man kjender andre Landsmænd. Man vidste Lidet eller Intet om hans Slægt og Fortid, i Grunden tænkte man paa ham og opfattede ham, kun som han var i det nærværende Øieblik, ligesom man gjør ved en Billedstøtte, der forældreløs er kommen til Verden og strax har været fuldvoxen.

Endog de, der bedst fattede hans Kunstnerstorhed, befandt sig i stor Uvished om adskillige personlige Forhold ham betræffende, paa hvilke Menneskene ellers lægge Vægt. Sandheden er, at Thorvaldsen ikke var af „god Familie"; der havde været ligesom en Afgrund mellem den rige, lyse Skjønhed, hvori hans Sjæl bevægede sig, og hans virkelige Hjem i den smalle, mørke kjøbenhavnske

Gade Aabenraa, og i Tidens Løb blev det, tildeels af Delicatesse, glemt, at Nogen havde været Vidne til Virkeligheden. Seent i Tiden, da han havde reist sig en Throne, nedledte man hans Herkomst fra nordiske Konger, omgav hans fjerneste Fortid med Guld og Purpur; men noget af det Vigtigste og Nærmeste, hans egen private Fødsel, dens Tid og Sted, var indhyllet i Mørke. Nogle sagde, at han ikke var født i Danmark, ei engang i noget Land, men paa Havet. I den hellenske Tid vilde denne Oplysning være bleven modtagen som en mythisk Indklædning af Sandheden, som en Henpegen paa Kunstnerens forunderlige, geniale Skjønhedssands, der ikke havde sin Oprindelse fra noget Bekjendt blandt Guder eller Mennesker, ligesom Skjønhedens Gudinde, der paa gaadefuld Maade opsteg af Bølgerne. I vor nøgternt forskende Tid finder man det derimod rimeligst at antage, at han ikke er opstegen af Havet, men født i Store Grønnegade Nr. 256. Dog, nu møder strax en ny Vanskelighed: hans Daab. Nogle af hans ældste Bekjendte, siger hans Biograph, have yttret Tvivl om, „hvorvidt Thorvaldsen virkelig ved Daaben var bleven indviet i det christne Samfund“. Det har ikke været muligt at finde nogen Daabsattest eller noget Spor i Kirkebøgerne, og hvo der ikke af Confirmationsattesten vil slutte sig til, at der i Forveien har været en Daab, maa troe, hvad han vil. Jeg vil ikke være ugudelig og paastaae, at Oldtidens

skjønne Guder af denne Grund toge sig af ham; jeg nøies med at anføre Kjendsgjerningen, som er Alverden bekjendt: at han, der aldrig havde lært Noget om dem*, syntes at staae i et hemmelighedsfuldt Forhold til dem, at de aabenbarede sig for ham i al deres antike Skjønhed, saa at det katholske Rom en Dag, da det kom ned i hans beskedne Atelier, overrasket maatte udbryde, at nu var Oldtiden født paany. De saakaldte Nazarener eller specifik christelige Kunstnere vilde heller ikke anerkjende hans Christus m. M. for Værker af den ægte christelige Kunst; de kunne see paa dem, at de ikke ere primsignede — Andre sige det Modsatte og anerkjende dem i alt Fald for Værker af den ægte Kunst. Men interessant er det imidlertid, at han paa et af Basrelieffene, der forestille Christi Daab, lader Floden Jordan ganske ugeneert ligge som hedensk Flodgud. Den hedenske Gud Tilfældet eller Lykken, Fortuna, var ham da ogsaa særlig huld. Da han her i Kjøbenhavn skulde arbeide for Guldmedaillen og vilde løbe bort fra Arbeidet, Medaillen og Fremtiden, mødte Gudinden ham i Porten. Hun var at see til som Professor Preisler, tog ham formanende ved Haanden og førte ham useet tilbage til Arbeidet og gav ham Held. Den anden store Begivenhed, da hun hjalp ham i Rom, er bekjendt nok. Alle Penge vare opbrugte,

* „Uden ringeste Kundskab til Historie og Mythologi" (Thiele Pag. 104).

„Jason" stod færdig i Leer; men Kunstneren maatte reise hjem. Lykken havde afsendt den rige Engelskmand Hope for at hjælpe ham; men Hope kunde ikke komme saa betids, som Thorvaldsens menneskelige Villie havde bestemt Afreisen; han og en preussisk Billedhugger Hagemann havde leiet Vetturin, Vognen holdt for Døren, Kufferten var surret fast, Thorvaldsen tog sørgmodig Afsked fra Italiens Sol, Lykken stod i det tomme Værelses aabne Dør og vaandede sig af Angst. Da faaer Gudinden en Idee, hun afsender en Nymphe, en Genius eller en Alf, nok: et tjenende Væsen, der iler til Hagemann og bringer Uorden i hans Anliggender. Den ulykkelige Hagemann gjør sit Bedste for at komme afsted og faae Thorvaldsen afsted; men Ingenting vil gaae for ham, og endelig indfinder han sig træt, udmattet, mismodig, og erklærer, at han maa opsætte Reisen til næste Dag. De faa Timer, der behøvedes, vare vundne, Hope ankommer samme Formiddag — man har bemærket, at Hope egenlig er en mythisk Figur, der paa Dansk betyder Haabet — kjøber „Jason", betaler 600 Zechiner, og medens Thorvaldsen ventes i Kjøbenhavn, bliver han, med faa Afbrydelser, endnu 35 Aar i Italien, fem og tredive Aar, i hvilke den fattige Mand, hvis Fødested, Fødselsdag og Daab ikke med Sikkerhed kjendes, bliver rig, fornem, indlemmet i Europas Ridderordener, besøgt og hyldet af salvede Konger, skaber en ny Tidsalder i Kunsten, reiser et Aladdins Palads

udenfor Christiansborg Slot — Alt dette, fordi Hope kom, men rigtignok ogsaa fordi „Jason" stod beredt til at modtage ham.

Det er endvidere bekjendt nok, hvorledes Thorvaldsen fik den Død, som Cæsar ønskede sig, „den meest uventede", hvorledes han pludselig blev bortkaldt, ikke fra noget Hjem — Fødselen havde jo ikke anviist ham noget — men fornam Budskabet i den Bygning, der pleier at kaldes et Tempel for Skjønheden.

Dette være nu ingenlunde sammenstillet for at bestyrke enten Hedningdom eller en mystisk Verdensanskuelse. Her er Thorvaldsens Liv, betragtet saa at sige udenfra, i Forholdet til Værkerne, som disses Genius. Christendommen slaaer Bro mellem denne Verden og en anden Verden, holder Udsigten til Evigheden aaben i Perspectiv. Den betragter uden at mistrøstes alle brudte Forsøg, alle mislykkede Anstrængelser, ja, al den Fortvivlelse, hvori mangen Gang en ædel Stræben gaaer tilgrunde; thi den øiner Fortsættelse, Erstatning, Forsoning. Hedningedommen har at gjøre med denne Verdens Liv, og, saa godt den kan, finder den her Enhed og Afslutning, hvad heller ikke ganske er nægtet den, da Livet dog altid er i Slægt med Evigheden. Derfor bliver der noget Hedenskt ved Betragtningen af alle store Mænds Levnet; hvad man søger, er netop en Afslutning, Kræfternes dramatiske Spil, den fuldstændige, harmoniske Udvikling

— og hvor finder man denne saaledes som hos Thorvaldsen, gjennem hvis hele Liv der trods enkelte Tiders mørke Mismod og Sindslidelse gaaer som ledende Traad Geniets store, skjønne Enfoldighed, den stille, uslukkelige Begeistring for Skjønheden, den antike Ro og marmoragtige Henskuen over Livsforholdene, og som, idet man seer tilbage paa hans Værker, synes gjenopstaaet, før han døde. Hvad der ellers kaldes Lykke, faaer hos en saadan Mand en anden Betydning, er mindre noget Ydre og Tilfældigt end en Deel af selve Personligheden. I det Ubekjendte, som omgiver os, synes ogsaa virkelig at være en vis Methode, en Fornuftighed, der rigtignok ikke lader sig ordne efter Regler. De stærkt begavede Mænds Sjælskraft synes at forene sig til en skjult Harmoni med deres Skjæbne og give denne sit Præg; rimeligviis troe de ogsaa selv paa en Skjæbne, der ligner deres Natur, og ofte faaer saa deres Liv, om ikke ganske sin Retning, saa dog sin Farve deraf.

I hiin antike Ro og marmoragtige Henskuen over Livsforholdene har Thorvaldsen en paafaldende Lighed med „den store Hedning" Goethe, kun mere umiddelbar, ikke reflecteret som denne. Ligesom denne havde han ogsaa sin Margrethe, der er død forglemt, Gud veed hvor, og i visse Maader ogsaa sin Mdmslle. Vulpius. Men her kom Skjæbnen paa en besynderlig Maade den mere barnlige Thorvaldsen tilhjælp; da den formodenlig frygtede,

at den fortøiede Anna Maria Magnani ikke i Ægteſtanden vilde gaae ſaa blid og tjenende om ham, ſom den hollandſke Skikkelſe gjorde ved Goethe, greb den det Middel at bortgifte Anna Maria til en Anden og ſtrax efter give hende tilbage, „umulig" ſom Huſtru. Man er nødt til, her at lægge Alting paa Skjæbnen, fordi Biographen ikke har villet give de Oplysninger, hvorved man kunde ſee ind i Kunſtnerens menneſkelige Kamp og Lidelſe.

Derimod ſeer man dette Menneſkelige, det Beſkedne og Kjæmpende, i andre mere hverdagslige Forhold. Først en Kjendsgjerning, der angaaer Danſke ſom en Æresſag. Saaledes ſom Thorvaldſens Liv ofte er blevet opfattet, har det bragt den Tanke nær, at han enſom og forladt ſom et udſat Barn kjæmpede med ſin Skjæbne i et fremmed Land, og at først da Fremmede hilſede ham med Anerkjendelſe og kaldte ham ſtor, kom Danmark og gjorde Fordringer paa ham ſom Søn. Dette er dog ikke Tilfældet. Viſtnok vogtede Mængdens Øine ikke paa ham med Moderomhu; men man forlanger heller aldrig af Folkets Mængde, at den med Bevidſthed ſkal anerkjende det lovende Talent og frede om dets Udvikling. Mængden er ikke en Sol, hvorfra Lyſet udſtraaler, men en mørk Planet, der ſkal optage Lyſet og bevare det; Fordringerne rettes kun til Staten og til de Enkelte, i hvis Hænder Mænds Fremtid paa en eller anden Maade kan være lagt. Det maa da ſiges, at baade den danſke Stat

og enkelte Danske have været virksomme for Thorvaldsen. Ligesom en dansk Husmoder (Admiralinde Fisker, see Thieles Skrift Pag. 29), da han skulde reise, udstyrede ham „med Uldent og Linned“, saaledes sørgede Danmark under hans første sex Aar i Udlandet for hans Nødvendigste. Stipendiet, der var paa 400 Rdl. C., var netop udløbet, da Jason stod færdig; men strax efter fik han af Kongen en „Gratification“ paa 300 Rdl. C., en Gave, der ingenlunde var overflødig, da Thorvaldsens pecuniaire Fortjeneste ved Bestillingen paa Jason kun var ubetydelig. Og af Thieles Bog seer man nu, at han har staaet i jevnlig Brevverling med Hjemmet, navnlig med den store Kunstner, den strenge, men ham hjertelig hengivne Abildgaard, og at han stadig har været i Berørelse med Danske og været Gjenstand for Opmærksomhed og Venskab. Bl. A. var dette Tilfældet med Zoëga, Frederikke Brun og især med den danske Gesandt Baron Schubart, der ivrig sørgede baade for hans Velbefindende og for hans Berømmelse, virkede for ham ved det danske Hof og blandt det fremmede Aristokrati, skaffede ham Professor-Diplom fra Akademiet i Florents og var en af de Første, om ikke den Første, der hilsede ham som berømt Mand, indbød ham til sig med stor Artighed og indrettede et Atelier til ham, nemlig paa Landstedet Montenero. Den Brevverling, hvori Thorvaldsen kom med den høflige og formélle Baron, gjør det mindre paafal-

vende, skjøndt det er og bliver ..... man kan vel sige: rørende, at paa den Tid, da hans Berømthed begyndte at udfolde de store Vinger, da Verden begyndte at see til ham og prise ham i alle Sprog som den store, skabende Mester, var han beskjæftiget med i al Stilhed at studere dansk Grammatik og Retskrivning (Pag. 206). Dette Ene er tilstrækkeligt til at vise, at der i det Væsenlige var et godt Forhold mellem Danmark og Sønnen. Nogen huuslig Tvist var der jo rigtignok, lidt Familie-Ærgrelse; men, Herregud, man kunde jo ikke godt i Aaret 1803 anticipere Tiden og betragte ham med Øine fra 1840 eller 50. Endeel hædrende og fordeelagtige Bestillinger kom vistnok noget sildig; men til Gjengjæld gjorde Thorvaldsen dem ogsaa noget sildig færdige .... nogle af dem ere nok ikke færdige endnu.

Endelig har Thiele opdaget to interessante Personer, der staae Thorvaldsen nær, hans Forældre. Man kan vel kalde det en Opdagelse, da disse To forhen ikke vare stort Andet end Navne og man nu af de Papirer, som Thiele med høist paaskjønnelsesværdig Omhyggelighed har samlet og undersøgt (see Fortalen), seer dem træde frem i Liv og Virkelighed og tillige erfarer Noget om Thorvaldsens „meget kjærlige“ Brevskaber til dem og hans Forligsmægling imellem dem. Faderen, Gotskalk Thorvaldsen, af Profession Billedskjærer paa de private Skibsværfter, var just ikke meget dulig i sit Fag, en lystig, om ikke

fugtig Broder, temmelig ligegyldig mod sin Kone, men, efter alle Kjendemærker at dømme, oprindelig udstyret med en ikke almindelig Begavelse. Man møder i hans Breve ikke blot Lune og Skalkagtighed, men undertiden ogsaa en besynderlig simpel Skjønhed, naar han nemlig udtaler sin Kjærlighed til Sønnen; et Exempel paa hans eiendommelige Hjertelighed, præget af hans plebejiske Stilling, findes i Brevet af 8de Mai 1797 (Pag. 113): „Jeg ønskede, med det Første, Du skriver, at vide Fiskers Opførsel imod Dig, og hvad den Søreise har kostet Dig, for Fru Fisker har bestilt en Solskive til sin Have af Marmor hos mig; dersom Fisker har viist sig honet imod Dig, vil jeg ingen Betaling tage for Skiven.“ — Og et andet Sted: „Din Moder beder Dig hilse med vaade Øine“. — Etsteds (Pag. 116) fremtræder gamle Gotskalk aldeles characteristisk; han er altfor forstandig til at sende sin Søn fromme Formaninger, men raader ham blot til „for Guds Skyld være forsigtig ved Venusses Tempel“; at sige, hvis der er Rivaler; „thi Gianelli har sagt mig, at de ere farlige“. — Ved at gjøre disse smaa Uddrag haaber jeg, ikke at berøve Bogen nogen Læser, men at vække Lysten til at kjende Bogen og især disse Breve i deres Heelhed, hvad de hellig fortjene. Man seer af hine Breve de to Gamles stadige Længsel efter ham; de brøde dem ikke om hans Berømmelse, de vilde kun have ham selv. Faderen tænkte rigtignok tillige egoistisk

paa at benytte ham til at tegne Gallionsfigurer og ydmyge den farlige Rival Willerup; men Moderen, oprindelig en jydsk Bondepige, gjør et ublandet rørende Indtryk ved sin inderlige Kjærlighed. Da hendes Bertel var reist og en af hans Venner kom og besøgte hende, var hun næsten ude af sig selv, og endelig fremtog hun en gammel sort Vest, der havde tilhørt Bertel, og kyssede den (Pag. 51). Engang vinder hun 50 Daler i Lotteriet, men skjøndt Gotskalk holder hende knapt, lægger hun dem dog hen, „ruger paa dem som en Høne paa Æg", skriver Gotskalk (Pag. 138); de skulle gjemmes, til Bertel kommer hjem. Stakkels Kone! Det var i Mai 1799, og Bertel kom ikke; og da hans Jason var bleven kjøbt og hans Lykke var hos ham, rullede den sit Hjul henover hende, „i de samme Dage standsedes Længselklagen efter den elskede Bertel i det fattige og ulykkelige Hjem, da Thorvaldsens Moder for evig lukkede sine forgrædte Øine." Gotskalk kom i Vartou og døde kort efter. — Her er det Smerteligste i Thorvaldsens Liv, ja noget Uhyggeligt; han selv havde hjemsendt Arbeider, hvis Priis skulde udbetales Forældrene, men ved ulykkelig sammenstødende Omstændigheder vare de ikke blevne afhændede.

Hertil, 1804, naaer den udgivne Deel af Thorvaldsens Historie.

I Bearbeidelsen kunde man maaskee hist og her have ønsket en større Korthed, saa at Værket var blevet mere

heelt, slebt, værdigt den plastiske Kunstner. Navnlig sigtes hermed til „Thorvaldsens egenhændige Dagbog“ Pag. 91—98, hvis Indhold allerede kort, men heldig og med Lune er givet i det Forangaaende. Dog, paa den anden Side kan man da ogsaa forstaae, at den høitærede Udgiver, der med saa overordenlig Møie havde samlet disse Papirer, vilde have nogle af dem trykte. Men Grunden, hvorfor de maaskee ikke burde trykkes, er deels deres Ubetydelighed, deels det forstyrrende Indtryk, de gjøre. Man veed nu engang, at Thorvaldsen ikke var Skribent, ja, ikke kunde skrive reent Dansk; men idet man læser det Skrevne, gjør man dog uvilkaarlig Fordringer som til en dannet Mand, og det lave Standpunkt, Kunstneren derved kommer paa, skader kun Forestillingen om ham og gavner Ingen eller Intet. Det Samme gjælder om adskillige Breve eller Udkast til Breve, hvis Concipister deels ikke kjendes, og som deels, naar de ere „egenhændig conciperede af Thorvaldsen“, dog ikke ganske ere af ham, da Retskrivningen har maattet forandres.

Om Anne Marie Magnani synes det, idetmindste for en Uindviet, at der er fortalt enten for Meget eller for Lidt — for Meget, hvis her er Hensyn at tage til endnu Levende, for Lidt, hvis Thorvaldsens Tilværelse skal skildres.

Men det Punkt, hvori jeg meest maa tillade mig at opponere imod den høitagtede Udgiver, er hans Om-

tale af Schubart. Jeg maa tilstaae, at jeg ikke havde kunnet finde „de mange Skrøbeligheder, hvormed han fremtræder i sine egne Breve", hvis Udg. ikke havde gjort opmærksom paa dem, og endda har jeg Møie med at finde dem. Schubart viste sig mod Thorvaldsen som en Ven, ivrig, tjenstvillig, høflig og med dyb Anerkjendelse; derfor fortjener hans Minde Tak. Han har maaskee været forfængelig og ønsket, at en Deel af den Glorie, der blev lagt om Thorvaldsen, maatte beskinne ogsaa ham. Nu, ja, maaskee; men han optræder da ikke med denne Forfængelighed, fordringsfuld som Frederikke Brun, der i Fremmedes Nærværelse vil være Moder til Jason, enten fordi hun har rost Planen, eller fordi hun har bekostet Figuren afstøbt i Gibs. Det maa altid tale til Fordeel for Schubart, at Thorvaldsen vilde reise til ham og dele Ondt og Godt med ham under Pesten (Pg. 259). Lad os overhovedet, hvad Billedhuggerkunsten angaaer, kaste et Slør over Manges Forfængelighed, baade Store og Smaa, lad os være glade ved, om disse Stemninger, som gaae nedad mod det Jordiske, løsne Kunstnerens Vinger, saa han kan hæve sig mod sin Himmel. Desuden udmærker det Schubart, at han var Dansk i Ord og Skrift — medens andre danske Gesandter (som Kammerherre Bourke) ikke vilde tiltale Landsmænd paa Dansk — og at han efter al Sandsynlighed ved sine Breve har bragt Thorvaldsen til at

studere „den danske Grammatik“. At Schubart har bibragt hans Stiil visse „ziirlige Phraser“ og hans Væsen „en vis Politesse, hvormed han væbnede sig mod Verden“, er da ikke noget Ondt, naar man ikke vil, at Thorvaldsen i sit hele Liv skulde staae uvæbnet mod Verden. Hvorlidet S. fordærvede ham, seer man bedst af den lille Historie Pag. 14, hvor fortælles, at da Freund i 1838 en Dag førte Conferensraaden ned til „Larsens Plads“ og spurgte ham, om han kjendte Larsen, svarede Conferensraaden: „Ja, han har saamæn givet mig mangen god Rigsort“. — Ved dette ene Træk staaer Thorvaldsen saa tydelig og plastisk, som om han selv havde hugget sig ud.

Bataillemalerier.

Det Folk, som i Europa er det meest krigerske og har vundet de fleste Seire, er ogsaa størst og rigest i den Retning af Kunsten, som opbevarer og forherliger Slagene. Hvad Italien og Spanien med katholsk Begeistring og Henrykkelse have ydet i det religiøse Maleri, har Frankrig frembragt i Bataillemaleriet: det meest Gribende, det meest Fuldendte. I Versailles, hvis pragtfulde Sale ere helligede den nationale Kunst, findes en Række af omtrent tusinde store Malerier, forestillende Feltslag, ligefra Clovis's Tid og Carl Martels Seir ved Tours indtil Napoleon og Frankrigs sidste Krig, i Afrika. Det er en umaadelig Historie i Billeder, omfattende næsten alle Verdens Folkeslag, Franker, Arabere, Sachser, Italienere, Engelskmænd, Russer, Polakker, Spaniere, Tyrker o.s.v., derhos Jordens i visse Henseender berømteste Mænd: Carl den Store, Othonerne, Gottfred af Bouillon, Alexius Comnenus, Tempelherrers og Johanniters Stormestre, Bayard, Richelieu, Ludvig den 14de, Napoleon og hele

hans Følge. Man bliver ganske underlig tilmode og vaklende i sin Tro paa Fredscongres og Fredsvenner, naar man gaaer mellem disse uendelige Rækker af Slag og erindrer, at det Folk, som saaledes har ført Vaaben mod Beboerne af næsten hele Jordkloden, samtidig er skredet frem i aandelig Bedrift og stedse har været i Spidsen for Civilisationen. Løsningen af denne tilsyneladende Gaade vedkommer os imidlertid ikke her; vi ville dvæle ved selve Kunsten.

Saa langt disse Malerier end naae tilbage i Tiden, hvad Gjenstanden angaaer, ere de dog ikke gamle, men udgaaede fra den moderne franske Skole. Desuagtet kan man inddele dem i tre Perioder, efter den Maade, hvorpaa Stoffet er behandlet. Saalænge man har dvælet i Middelalderen og Riddertiden, er Personligheden, det dramatiske Udtryk, overveiende, hvilket er ganske naturligt, eftersom hiin Tids Kamp var en personlig Kamp og den største Hærfører sædvanligviis ogsaa den stærkeste Helt, der ved sin Personlighed afgjorde Slaget. Her har man ganske forunderlig gribende Udtryk af Begeistring, Kamplyst, Opoffrelse, og i disse enkelte Træk er Begivenheden, hele Feltslaget eller Erobringen. Anderledes bliver det efter Krudtets Opfindelse: Hærføreren, Kongen, Keiseren, der skal forherliges, er ingen Helt i den gamle Betydning, han holder afsides, og det er hans Tanke, der afgjør Kampen. Herved bliver det vanskeligt at frem-

bringe det dramatiske Udtryk, Malerierne tabe i Interesse, Valpladsen er en Hoffest, hvor f. Ex. Ludvig den 14de er fremstillet i Tableau, og hvor Geledder af Krigere indhyllede i Krudtrøg kun ere tilstede for at antyde, at Hs. M. Kongen er en Helt. Ved de Napoleonske Slagmalerier beroer Interessen paa, at vi see Ham selv, Keiseren, og erindre alt det Mægtige, der hviler i denne Personlighed; Masserne, der gaae i Ilden og falde eller seire, ere hans Tankes Gjerning, Væsener, der faae Liv af hans Blik og paa hans Vink gaae hen at offre det, for at hans Villie kan skee. Alle disse Stykker kunne kaldes historiske, kunne have deres Værdi som meer eller mindre tydelige Mindesmærker over stedfundne Begivenheder med nøiagtige Portraiter; men Slagmalerier ere de ikke, Slagets Drama, den menneskelige Villie og Lidenskab i Vaaben, Kampens egen Storhed træder ikke frem deri. Først i Horace Vernet forenes begge disse Retninger; han har forstaaet at bemægtige sig Masserne, gjøre dem selv til Personligheder og deres Gjerning til et Drama; han har forstaaet at give Soldaterne fuldstændig Plads som Udtryk af Slagets Kraft og samtidig anvise de anførende Mænd deres fremragende Plads som Udtryk af Slagets Intelligens.

Jeg kunde ønske, blot et Øieblik at være fransk Forfatter for i Ord, der hørtes vidt omkring og af Horace Vernet selv, at bringe ham min Tak, skjøndt han

visselig ikke behøver den; men jeg har særlig Grund dertil. Jeg saae hans Malerier sidste Sommer. Medens jeg opholdt mig i Paris, var jeg i den politiske Literatur og i Virkeligheden Vidne til idel Smaalighed og Afmægtighed, en Tilstand, der nedtrykte Sindet, lagde sig som en Taage om Blikket og skjulte Udsigten til kraftigere og skjønnere Tider. I Literatur og Kunst var samme Slaphed og derhos Forvirring og Forstyrrelse. Jeg havde været paa Kunstudstillinger og i Ateliers, saavel danske som tydske og franske; Talen er her ikke engang om den uendelige, overvældende, bedøvende Mængde af Ubetydeligheder, hvori man forgjæves piinte sig selv for at finde Kunst, men om de større Værker, hvorover jeg hørte de lærde Kunstdommere yttre sig. Jeg begyndte næsten at frygte for, at Kunsten var ifærd med at skabe sig et nyt Ideal, som jeg aldrig vilde forstaae, at jeg var kastet ud af den nye Verdensretning eller ladt tilbage paa Landeveien. Hist stode de Lærde og Liebhaverne og vare begeistrede over et Værk, hvori der ikke var Composition; men der var Farve, sagde de: see, hvilken mærkelig Colorit, hvilken Pensel! Et andet Sted beundrede de et Kunstværk med haarde, uskjønne, udtryksløse Ansigter, men i „den strenge Stiil", som de kaldte det; et tredie Sted var det Sandheden, den nøiagtige, punktlige Efterlignelse af Naturen, hvorom dog en anerkjendt fornuftig Mand har sagt, at i denne Stræben er Mennesket som en Orm,

der vil kappes med en Elephant. Men man kaldte dette „national“ Kunst, og Enhver, der ikke forstod den, var orientalsk eller cosmopolitisk eller Gud veed hvad i sin Verdensanskuelse. Mon da virkelig, tænkte jeg engang, Kunsten har taget et saadant Tilløb, at den ligesom Socialismen fordrer Arbeidets Deling, at det, man engang har forstaaet ved Kunst, ikke længer kan frembringes som en Heelhed? — Da kom jeg til Luxembourg og Versailles* og saae Horace Vernet! Her var Naturens Virkelighed forvandlet, forædlet til Skjønhedens Virkelighed, her var Farver som Udtryk for Livet, ikke anvendte som Pynt til at skjule dets Fraværelse, her var Nationalitet ophøiet til en almeenfattelig, skjøn, menneskelig Følelse (thi Nationalitet er ingenlunde en hemmelighedsfuld, mystisk Egenhed ved en Nation, ligesaa lidt som Broderkjærligheden ved en enkelt Broder eller Moderkjærligheden ved en enkelt Moder). Her i de stille Sale fandt jeg da, at det endnu var muligt at føle stærk, sand, udeelt Glæde og Begeistring i Kunsten, og det ikke ved Hjælp af larmende eller pirrende Midler, ved Lidenskab eller Selvkildren, men ved Skjønheden. Og det var Værker af en endnu levende Kunstner; i en af Salene havde han

* Louvre med alle de gamle Mesterværker var dengang under Reparation, og de fleste Malerier stode som i et Pulterkammer eller vare utilgængelige.

paa en Væg anlagt et nyt Maleri; det var en levende Nutid, der rakte sig ud i Fremtiden.

Jeg vil forsøge at beskrive et Par Malerier, skjøndt her med Sandhed kan anvendes H. C. Andersens bekjendte Sætning: „Man maa selv see det.“

Det ene er Stormen paa Constantine. Der er skudt Bresche; Soldaterne myldre opad den smalle Klippevei, som fører til Fæstningsmuren, i Spidsen iler Lamoriciere og vinker, idet han seer tilbage, med sin Sabel, kaldende, opmuntrende, hele Stormcolonnen lyder den fremskyndende Magt. En Kugle har truffet en Soldat, og idet han synker tilbage, griber han sin Formands Kjoleskjød, denne støder ham utaalmodig bort for ikke at hindres i Fremrykningen. Denne lille Scene, der ligesom samler Begivenheden i sig og giver Stemningen sit djærveste Udtryk, er udført med overordenlig Simpelhed; Soldaten, der ikke vil lade sig standse, er ingen Theaterhelt, hensat for i det franske Folks Navn at coquettere med Tilskueren, han ligner en af vore simple, solide Soldater, men han er greben af den Orcan, som Krigen sender mod den mauriske Fæstning. Dertil komme Trommeslagere og Hornblæsere, der udføre Signalerne og Storm-Musiken. De slaae og blæse, ikke blot efter Commando, men af Hjertens Lyst, grebne af Krigens vilde Glæde — det hele Billede er i sin Mangfoldighed præget af Enhed, det er ligesom blevet til i eet

Aandedræt, Frugt af et Diebliks usvækkede Begeistring og Skjønhedsaabenbarelse.

Men hvad der fuldstændiggjør det hele Maleri og fuldbringer den mægtige Virkning, er et lille Corps, der staaer opstillet nedenfor Klippen og venter ubevægelig paa Tegnet til at rykke frem og paatage sig den sidste Afgjørelse, naar de Forandragne maaskee ere kastede tilbage eller faldne. Det er de afrikanske Triarier, gamle erfarne Soldater, en ubeskrivelig simpel, imponerede Ro hviler over dem, den krigerske Selvfølelses alvorsfulde, skrækindjagende Ro. De have alle et Udtryk i Ansigtet, der giver dem Lighed med Cavaignac, „Manden med Rovfugleansigtet“, eller med hiint Vampyragtige hos Changarnier; kun er dette Vilde, Blodgjerrige formildet med et Udtryk af Lidelse og Strabadser, ganske som i det virkelige Liv, hvor man ved at møde disse Soldater føler Medlidenhed samtidig med Angst som for en haardere Slægt. Jeg har spurgt mig selv, hvorledes det kan gaae til, at disse Soldater paa Maleriet blive Gjenstand for vor Beundring, medens man i Virkeligheden maa ansee deres Tilværelse som en Ulykke; thi i Virkeligheden ere de paa Frankrigs Jordbund hjemløse, glædeforladte, ubarmhjertige Tjenere for et barskt og frihedsfjendtligt System, og paa Afrikas Jord fægte de en Kamp, hvis Retfærdighed idetmindste er tvetydig. Svaret herpaa er vel dette, at Kunsten hæver Tidens Begivenheder op i en

Verden, hvor de forandre Natur, hvor det Onde har tabt sin Braad og den menneskelige Kraft er gjenfødt som uskyldig Skjønhed. Et Beviis herpaa er det jo, at man ved at see saadanne Malerier ikke bliver krigersk eller blodtørstig stemt; jeg troer, at det overveiende ethiske Indtryk er en Fornemmelse af alle smaa Tings Forgængelighed, af Lyst til Selvopoffrelse for en eller anden kraftig Sag, og den store, ubestemte Lyksalighed, man føler, medens man staaer og seer, bestaaer maaskee i, at Kunstnerens Værk vidner om, at han tjener en stor Idee, at han i sit inderste Hjerte bærer Tro og Begeistring.

Et andet Maleri er Prise de la Smala. Hertugen af Aumale overraskede i Mai 1843 med nogle Eskadroner den store Leir, hvor Abd-el-Kaders Familie befandt sig, en vandrende Stad, der indesluttede flere tusinde bevæbnede Mænd, deres Haremer, Slaver, Kameler o.s.v. I Maleriet er Scenen valgt i det Oieblik, da det franske Rytteri falder over Leiren. Alt er i Forvirring; de, som ere fjernest fra Franskmændene, berede sig deels til Flugt, deels til Forsvar; Kameler knæle for paa deres Ryg at modtage Kvinder og Skatte, en Kvægdriver søger med stor Angst at faae sine Dyr afsted, Mænd gribe deres lange Bøsser. Til Venstre, hvorfra Angrebet kommer, er Kampen aabnet; etsteds seer man en aldrende, skjægget Beduin i Begreb med at skyde en fransk Officier, en anden fransk Officier sigter paa Beduinen med en Pi-

stol — hvilket Skud skal gaae først af? En vild, kjæmpestor Neger er sprungen frem; man seer, at han er langt mindre betænkt paa at frelse sig end paa at falde med en eller flere af af dem, der vove at besudle den muselmanske Leir og see Kvinderne uden Slør. En Araber er bleven dræbt; hans Kvinder ere i Fortvivlelse over den Skjæbne, som truer dem, og en af dem, en deilig Østerlænderinde, rækker en Pistol til en Franskmand og beder ham lidenskabelig om at dræbe ogsaa hende; med en afværgende, medlidende Bevægelse rider Krigeren videre. En Afdeling af Rytterne kommer i fuld Fart for at omgaae Leiren, det seer ud, som om de i næste Øieblik vilde ride ud af Maleriet; den dristige, mesterlige Forkortning, hvorved dette er tilveiebragt, river Tilskueren midt ind i Scenen. I Baggrunden, langt hen imod Bjergene, er Rytterkamp og flygtende Skarer; Midtpunktet er Hertugen af Aumale, der ved en Haandbevægelse leder Angrebet — atter en simpel Bevægelse, der harmonerer saa godt med, hvad der foregaaer, at man trods alle de forskjellige Scener modtager et Indtryk af Enhed, en Følelse af den Ro, hvormed Kunstneren har behandlet den hele Begivenhed. Men Ordet er naturligviis altfor afmægtigt til at give Nogen et Begreb om dette Kjæmpemaleri; kun skal jeg endnu tilføie, at de meest fremragende Figurer ere Portraiter, og at Kunstnerens Omhu for at tilveiebringe Ligheden ikke har forhindret

ham fra at give Ansigterne det Udtryk, som Øieblikket fordrede.

Hvad der forundrer, naar man senere tænker tilbage paa disse Malerier, er, at skjøndt de forestille Slag, og skjøndt man har følt, oplevet, været med i Kampens Voldsomhed, er man dog ikke istand til at sige, at der nogensteds har været egenligt Blodbad; Myrderiet er af Kunstneren skjult, fordulgt; man oplever Kampen i dens Livfuldhed, i dens dramatiske Spænding, uden at see den i dens uskjønne Vildhed. Kunstnerens Genialitet i denne Retning viser sig ogsaa i et Stykke, der findes i Luxembourg. Paa en Terrasse af sit Palads sidder Mehemed Ali rygende sin Pibe, opvartet af Slaver; nedenfor er Kamp, Mamelukkerne blive myrdede; hvad der foregaaer, skjules tildeels af Terrassen; man seer nogle Albanesere fyre ud af Vinduerne, og — hvis jeg husker ret — seer man nogle Ryttere trufne synke af Hesten. Mængden af Mamelukkerne, der vaande sig i afmægtigt Raseri, i frugtesløst Modværge og Dødskamp, kommer ikke tilsyne; men at noget Forfærdeligt foregaaer, det seer man paa Mehemed Alis vellystig-lyttende, blodtørstig-rolige Ansigt.

Jeg tager mig nu den Frihed at benytte de her omtalte Værker, det meest Fuldendte jeg kjender i den angivne Retning, som Ideal og rette Fordringerne derefter. Man skal see opad, ikke nedad, man skal fordre det Bedste, dog naturligviis med billige Hensyn til særegne Forhold

:aar. Vi have ikke her en saadan Skole, saadanne
)eider og Forgængere som dem, Horace Vernet
: endeel af sin Udvikling; vi kunne altsaa skjænke
Kunstnere en Anerkjendelse, der staaer i Forhold til
)ne Betingelser, om vi end nægte dem Ret til at
i den erhvervede Anerkjendelse eller til i denne at
)gen afgjørende Dom.

Rækken aabnes med et Maleri af Sonne paa Kunst-
lingen 1849. Af Sandhed og Virkelighed var der
ɩk lidet tilstede; det var et opdigtet, et Phantasi-
menstød, en Kamp, hvori de Stridende vare hinan-
for nær, og hvor der var lagt en for stor Vægt
Biomstændigheder, et brændende Huus, Fugle, som
naaede af Ilden, en Hund, et Bordtæppe, en
:ehat, kort en ikke fuldstændig motiveret Tilsætning
)et fredelige Genremaleri, ganske at sammenstille med
Kjendsgjerning, at i vor første Krigsliteratur spillede
ɩlipoesien en uforholdsmæssig Rolle.

Sonnes andet Stykke, fra 1850, Erobringen af en
ndse udenfor Fredericia, var alvorsfuldt, djærvt og,
Krigsmænd have bevidnet, aldeles svarende til Virke-
'den. Jeg beder de ærede Krigsmænd om Forladelse
at jeg ikke vil anerkjende Virkelighedens absolute Be-
gelse. Der er en legemlig Sandhed og en aandig
dhed, og jeg troer, at den aandige Sandhed, Sla-
Charakteer, ikke var tilstrækkelig gjengivet i hiint Bil-

lede, og dette maaskee især, fordi der savnedes en tredie Sandhed, den kunstneriske, det skjønne Tildigtede, som fordres, for at Tilskueren ikke blot skal finde en Gjenstand, hvori han kan nedlægge sine patriotiske Følelser, men et Billede, hvorfra de luttrede, forherligede, begeistrende kunne strømme ham imøde, „ligesom Musiken til et Digt ikke nøies med at gjengive Digtet, men lyrisk forhøier det, lader det tone i ny, forøget Inderlighed.“

Sonnes Maleri var — hvis det er mig tilladt at udtale en bestemt Dom — vistnok et fortræffeligt Studie til et Slagmaleri, men ikke Maleriet selv. Men i hiin Tid, da Alle vilde have Virkeligheden i Kunsten saavelsom i Nyeste Postefterretninger, var Kunstnerens Feil let forklarlig og tilgivelig. Nu, da den første Iverighed er overstaaet, turde man have Lov til at forlange Kunstens Ro, og nu, da de Fleste atter vide deres Slægt og Venner i Behold, turde de formodes villige til at lade disse og deres Gjerning tjene Idealet.

Et af Simonsens første Krigsmalerier, forestillende to fangne danske Sømænd, der befriede sig fra et Par slesvigholsteenske Ledsagere, var vistnok Kunstneren uværdigt og tør formodes at være blevet til i og ved Krigsfeberen. Det var ligefrem fælt i dets Blodighed, medens man havde Ret til at vente Scenen behandlet som en Art Genremaleri, hvori de danske Sømænds Lune var

fremherskende, om de end ikke kunde tage ganske varlig paa Slesvigholstenerne.

En Række andre Stykker, der, saavidt vides, kun ere udkomne i Lithographi, ligne Fabrikarbeide; de ere, paa en enkelt Undtagelse nær, matte Illustrationer til Aviseefterretningerne eller disse satte i Tegning.

Større og omhyggeligere udført var en Bivouacscene (efter Slaget ved Slesvig); det meest Krigerske heri var maaskee dog, at Freden kjæmpede med Krigen i Kunstnerens Sind. Simonsen havde hidtil som Kunstner udmærket sig ved smagfuld Tegning og skjønne, rige Farver; Krigen havde vistnok i Førstningen Vanskelighed ved at trænge med sin barske Energi ind i det milde Kunstnersind. Hvad det nævnte Maleri angaaer, da synes det næsten, at Kunstneren meest har villet frembringe en Lysvirkning med deri anbragte Soldater. Egenlig Stemning, Tone eller Characteer havde Kunstneren ikke indbragt, skjøndt Compositionen var overladt til hans Phantasi.

Med desto større, barskere Alvor fremtræder den virkelige Krig i „Slaget ved Fredericia". Før jeg siger en Mening om dette, maa jeg, i Henhold til det foran Anførte, fremsætte den Anskuelse, ifølge hvilken jeg dømmer. I Slagmaleriet er Massernes Sammenstød og Blodsudgydelsen, Mord og Brand ikke Hovedsagen; ved Anvendelsen af Krigsskarerne, ved den Energi, hvormed de

drage frem, ved den Lidenskab, som det Hele aander, [illegible]
Beskueren føle Slaget; Kunsten bestaaer maaskee i
vælge Forventningens sidste Øieblik, hvori hele Opf
delsen ligger uden at være udtalt. I Haandgemæn
og Mandefaldet bliver deels en trættende Ensformigh
deels noget Utilfredsstillende, idet Tilskuerne drives
stedse at ville see Mere, end Kunsten er istand til at v
dem. Dette i Almindelighed; nu blot et Par Bemæ
ninger om det særlig foreliggende Emne. Kunstneren h
opgivet den bogstavelige Virkelighed for at frembringe
poetisk Composition, det vil sige: en Forherligelse
Virkeligheden. Han har benyttet sig af sin herhenhøren
Ret og forvandlet Mængden af samtidige Storme til
eneste, der skal forestille den hele Begivenhed. Hv
var da denne Begivenhed? Hvad var Aanden i de
Slag? Fra de Danskes Side en mørk, urokkelig Alv
en dødsforagtende, tungsindig Bevidsthed om, at det maa
briste eller bære, »den Dag kunde Ingen vige«; derp
en næsten forbauset Seirsglæde, en Henrykkelse, hv
Bemoden over Tabet, over de Faldne, kun formaaede
kaste svage Skygger.

Seer man Noget af dette i Simonsens Maleri?

Nei, lad os indrømme, at det vidner om en dygti
kunstnerisk Pensel, en god Tegning, smuk, kløgtig Farveblan
ding og Afbenyttelse af Pladsen; men skal det bedømmes efter de
Fordring, der gjøres til en Composition som forherliget, poeti

Gjengivelse af en stor menneskelig Bedrift, saa træder det tilbage, saa er det væsenlig et uroligt Myrderi med Tilbehør, intet characteerbeaandet Slag, intet Drama af „menneskelige Lidenskaber i Vaaben“; det kan have sin Fortræffelighed, det kan tjene til ypperligt Underlag for en patriotisk Begeistring, men selv udstraaler det ingen.

Naar man seer paa vore hjemkomne Krigere, faaer man den Overbeviisning, at der med disse Karle lader sig udrette Noget ogsaa i et Maleri. Disse sindige og dog livfulde, disse godmodige og dog krigerske Ansigter, denne rige Afvexling af Udtryk, fra jevn Gemytlighed til skjægget Barskhed, vækker uvilkaarlig hos os stille Borgerfolk en ganske anderledes gribende Forestilling om Slagene, Beleiringerne, Stormene med deres Episoder, end den, som Kunsten hidtil har opfattet og gjengivet. Men disse menneskelige Udtryk, denne Personlighed og Character, som Individet har vundet i Krigen, denne Slagenes Poesi, bør fæstes paa Lærredet, det bør være den Vinding, som den nationale Kunst har af Fædelandets treaarige Kamp og Seire, Lykke og Ulykke, og Kunstens sidste, væsenligste Opgave bliver det at forene Begivenheden med Characteren, at omdigte Virkeligheden. Man kunde følge Horace Vernets Exempel og tildeels optage Virkeligheden nøiagtig, nemlig i Portraiter af dem, som meest havde udmærket sig eller ved deres Stilling ere meest fremragende i vor krigerske Historie. Jeg har f. Ex.

tænkt mig, at da Slaget ved Fredericia næppe kan gjengives i eet Billede, kunde man dele det saaledes, at paa eet Maleri saae man Colonnen i Stormskridt mod en Skandse, paa det andet saae man Kampen afgjort og det Charakteristiske ved Slaget betegnet derved, at medens Alt aandede Seir, kom den commanderende General ridende til Ryes Lig.

Fordringer som de her opstillede vilde jeg ligeledes gjøre til „Slaget ved Idsted“ og „Stormen paa Frederiksstad“, de anførende Mænd fremstillede som Udtryk af Slagets Intelligens, Soldaterne som Udtryk af dets Kraft — i det Hele: Stemning, Lidenskab, Characteer, behersket af Feltherreaanden, Kunstnerens geniale Ro. Mange menneskelige eller borgerlige Hensyn kunne gjøre sig gjældende med Undskyldning overfor Kunstnerens Værk; de materielle Forhold, hvorunder han arbeider, maae komme i Betragtning, og der er navnlig Forskjel paa, om en Kunstner har Bestilling af en Konge og for et Nationalpallads eller af en Kunsthandler. Jeg indrømmer det villig; men man skal dog i Bedømmelsen af Kunst see opad, ikke nedad.

En Brevvexling,

om Kvindens Stilling i Samfundet.

II.

Svar til Sibylla.

Er det et Held eller Uheld for mig, at jeg tog Udsættelse og ikke svarede strax? Dengang havde Deres strenge Sørgmodighed sat mig i en tilsvarende Stemning; men siden den Tid har jeg været ligefrem overvældet af Breve om Kvindens Stilling og Kvindens Emancipation, af Forsvar for og Angreb paa Dem, Hr., Fru eller Frøken Sibylla, har modtaget Adressér til Dem ... min Gud, min Gud, jeg er bedrøvet. Nogle af disse Breve vare maaskee fra Damer, andre uden Tvivl skrevne af Mandfolk, der udgave sig for Damer og meget alvorlig søgte at efterligne Damestiil, men alle gik udenom Sagen — ligesom hidtil er skeet, Ingen tør tale frit og djærvt. Jeg har ogsaa været i mangfoldige Disputer, jeg er bleven træt, har tabt Traaden og givet alle Parter Ret, og nu er jeg fortumlet. Nu veed jeg ikke andet Middel end gjøre Experimentet og „kaste et Blik ud over Menneskeslægten.“ Vil De gjøre som jeg og see tilbage? Seer De den umaadelige lange Menneske-Række ligesom en Strøm, der væl-

ter sig frem? Seer De den bølgende Mængde i forskjellige Dragter og Farver som paa en Maskerade? Seer De fjernest de vilde Skikkelser, halvt bedækkede med Dyrehuder og Kvinder med udslagne Haar; derpaa Mænd i Kobber og Kvinder, blomsterkrandsede, selv at see til som Blomster, der elskes, saalænge de dufte; saa den lange stolte Række i Jernrustninger og Kvinder i den hevisse, nonneagtige Dragt, saa Paryk og Kalvekryds, Damer med nedringede Kjoler og puddret Haar .... Seer De det Altsammen? Nogle gaae parviis, Andre enkelte, der er stort Liv og forvirret Bevægelse. Føler De ikke sympathetisk ligesom en magnetisk Strøm, der gaaer igjennem dem Alle? Omsorg for Livsophold, Krigslyst, Kunst, Videnskab, Religion er der visstnok; men Livet i dem, den virkende, fremdrivende Kraft, Strømmen, der gjør Armen stærk, Øiet klart og Hovedet lyst og giver Menneskene Friskhed og Begeistring til at kjæmpe i Ideernes Tjeneste, er, saa troer jeg, den erotiske Følelse, Længslen mellem Mand og Kvinde, Beundringen og Lidenskaben for Kvindens Person, den ofte misbrugte, den evig unge, vort Livs Ophav, vor Tilværelses Solskin. Jeg kan ikke gjøre derved, det er maaskee en Feil; men naar jeg tænker paa Kvinden, saa tænker jeg hende først og væsenligst i dette Forhold. Det er saa langtfra at være en Følelse af underordnet sandselig Natur, at den ogsaa fæster sig til Matronen, den aldrende Kvinde; hun er Gjenstand for en mild, blid Stemning, der ikke giver Grunde, men er der ifølge Instinct, ifølge en naturbegrundet kjærlighedsfuld Ærefrygt, og i denne Ærefrygt,

i dens Vedligeholdelse og Udvikling er Kvindens Emancipation.

Derfor har jeg, eller overhovedet Manden, Vanskelighed ved at betragte Sagen fra samme Standpunkt som De. Hvor Kvinden fremtræder i sin Kvindelighed, i sin Elskelighed, der synes hun os værdig Gjenstand for en længselblandet Ærefrygt; kan man ikke besidde hende, ikke erobre hendes Sind og Tanke, saa kan man glæde sig ved, at hun er til, saa kan man med sund Forsagelse som Beskuer tage Deel i Jordens Lykke .... hvor ofte maae vi ikke staae paa Galleriet og see paa Banketten?

Men hvorledes den enkelte Kvinde skal vorde saaledes, vorde skjøn, vorde Livets Poesi — oprigtig talt, det betænker jeg mindre, det ligger min Tanke fjernere, maaskee fordi jeg har en uvilkaarlig Følelse af eller Tro paa, at Naturen bærer Omsorg i denne Retning, ligesom den sørger for, at der hvert Aar er Roser. Hvor der fremtræder Noget, som synes mig at bringe hiin Kvindelighedes Væsen i Fare, at ville gjøre Kvinden lærd, tør, stridbar, mandig, at ville forvandle Kjønnet fra en Blomsterhave til en Rugmark, der reiser jeg mig uvilkaarlig til Strid, Andet forstaaer jeg i Grunden ikke.

See her en Tilstaaelse, som mangen Mand vilde gjøre, naar han talte oprigtig.

Men som Skribent, som den, der vil tage virksom Deel i Samfundets Anliggender og har stillet mig hen som en af den menneskelige Udviklings Soldater eller Skandsegravere eller, om De vil være meget artig, Ingeniurer? Som saadan maa jeg have en Mening, vil De sige. Ja, men det forekommer mig, at jeg har sagt

— og lad mig holde fast derved — at hvo der kjæmpe
for det hele Samfund, for den hele Slægt uden Tank
om Kjønsforskjel, kjæmper ogsaa for Kvinden og hende
sande Ret. Lad os atter kaste et Blik ud. Seer I
Rækken, seer De Forandringen, Fremgangen? Da hi
vilde Mands Efterkommer istedenfor Dyrehud bar Pan
serskjorte, behandlede han sin Ledsagerinde anderledes, en
Forfaderen behandlede Kvinden ved hans Side. Hun g
med udslagne Haar, var hans Træl, stod bag hans uhøi
lede Stol, medens han spiste; nu sidder hun i Høie
loftsal, er hans viede Hustru, og alt som Manden faa
høiere, meer aandelige Interesser, blive disse ogsaa he
des Eiendom, nødvendige til Samlivet og Fortroligheden
Hvis Kvinden har bragt Mænd i Kamp, begeistret t
Heltedaad, saa er der ogsaa ud af Kampen faret Aand
gnister, og hvad Aanden har vundet, er eller komm
Kvinden tilgode. Altsom Kunst og Videnskab blev Ma
dens Fornødenhed, blev det ham ogsaa en Fornødenh
at have en Kvinde, der erkjendte og elskede Kunst
Videnskab, der i sin Sjæl optog Klarheden, Fiinhede
Duften, uden at overvældes af Videnskabens tørre E
keltheder. I Sandhed, hvad der fortælles i saa man
Romaner, at Elskeren med Anstrængelse og Fare plukk
Blomster til sin Elskerinde, kan passe som et Billede p
hele Slægtens Forhold: Manden bringer Kvinden Blom
sten af al sin Anstrængelse, Udbyttet af sin Forsken, d
skjønne, fattelige Resultat, beriger derved hendes Aan
og henrykt lytter han til denne Aand, næsten som til n
get Nyt, naar den paany udtaler sig gjennem Kvinden.

Dette er Idealet, vil De sige. Ja, lad det væ

poetisk fjernt, blot det viser sig som et fast Punkt i det Fjerne, hvorhen Veien gaaer; jeg trænger til at have et saadant fast Punkt for Øie i denne Søgang, jeg maa gjentage A. B. C. for at erindre, i hvilken Verden jeg er. Vi stakkels dannede Mennesker! Vor megen Lærdom gjør os rasende! Vi trænge til at glemme, hvad vi have lært, og igjen lære at føle.

Og i næste Øieblik maa jeg dog give Dem fuldkommen Ret i Deres Fordring om en bedre Underviisning, i Deres strenge Skildring af den megen Tant og og tankeløse Letsindighed, som findes i Samfundet og nævnlig i Opdragelsen. Men er den Selvmodsigelse, hvori jeg kommer, min Skyld? Vi staae overfor en nedslaaende Kjendsgjerning: Medens vi ustandselig drives frem mod Oplysning, medens Sjælen ikke er istand til at føle sin Frihed uden gjennem Erkjendelse, er der Gjennemgangspunkter, hvor Dannelsen bliver en Ulykke. Man har paastaaet, og vistnok med fuldstændig Ret, at Revolutionerne for en stor Deel have deres Oprindelse fra „Dannelsen“ ɔ: fra dens Overfladiskhed, fra de Fordringer, denne overfladiske Viden med sine af Begjærlighed vidt aabnede Øine gjør til Livet. Hvad der stort og voldsomt gjør sig gjældende i de oprørte politiske Samfund, viser sig i anden Skikkelse, men dog paa lignende Maade i fredeligere Landes selskabelige Liv: Lærdommen gjør Forstanden skarpere, Evnen til at nyde finere, og jeg kan vel sige: Nerverne sensiblere — og den medfører Formvæsen, Hensyntagen, Ængstelighed, Tørhed; Selskabet ryster Støv over sig, Selskabet berøver sig selv det naturlige, friske og sunde Liv. To Fremtoninger vise sig nu; kommende fra for-

skjellige Veie møde de hinanden: Paa samme Tid som den store Mængde af Folket trænger til Viden og Oplysning som Midler til Velvære, som Vaaben i Livets Kamp, befinde sig andre Dele af Samfundet som i en altfor svær Rustning, have mere Viden, end deres Sind kan bære og bruge. Paa samme Tid som mangen Kvinde af Folket bliver vildsom i Livet af Uvidenhed, er der i Selskabet Damer, som ved deres Kundskaber, Tænken og Viden ere blevne forlegne med deres Stilling og dem selv.

Hvor er den frelsende Naturlighed at hente? Skulle vi drive Bybefolkningen ud til Græsgangene, Bækkene, Skovene, og forsøge, om Landluften vil være den tjenlig? Forgjæves, den tager sig selv med, den anlægger strax en By derude, saavist som den tager Østergade med til Charlottenlund. Der er Græspletter, Kildevæld og Skovensomhed i det menneskelige Hjerte — ja, kunde vi faae hver Enkelt til at begive sig derhen, indrette sig hyggelig som i et Hjem, være sig selv tro, ligge paa Landet i sin egen menneskelige Sandhed!

Det er ganske sandt, at hermed er ikke Alt gjort; Menneskelivet behøver endnu Mere. Derfor er der med stor Ret, foruden Fordring om bedre Opdragelse, i Deres Brev et andet Forlangende, som De siger ikke er Emancipationen — dette Ord fornægter De —, som De kalder „Kvindens Berettigelse“, og idet De siger dette, mener De heller ikke ganske dette, men noget Gaadefuldt. Veed De, hvad dette Gaadefulde er? Veed De, hvad De fordrer? — De fordrer Lykken. Der klinger gjennem Deres en Brev, ligesaa vel som gjennem Clara Raphaels tolv, en hemmelig Streng, hos hende ofte dulgt af Skjemt eller Sa-

tire, hos Dem dulgt af streng Alvor; men den høres utallige Steder med sympathetisk lyttende Sind, og det er Smerte, det er Klage over Livet, over Savn og Skuffelser, der er Længsel efter Lykken. Hvor det toner igjen Landet rundt, hvor Sukket finder Gjenlyd! Og hvor De har Ret!

Men troer De, at Kvinden er stillet ene i saa Henseende? Der røres jo her ved hele Menneslægtens Emancipation! De taler nok om, hvordan det „unge, ugifte Masculinum“ fløi ud, men De veed ikke, hvordan han fløi hjem. De lader Dem vistnok med Hensyn til Mandens Stilling skuffe af en ydre Rasthed, der ingenlunde er Frihed. Og De taler om Virksomhed i Livet, om Tilfredsstillelse deri; men kjender De den Virksomhed — og det var ofte ei den sletteste — som ikke saae Resultatet; kjender De Noget til det utaalmodige Sinds frugtesløse Venten, til Taushed efter en god Villies varme Ord og ivrige Handling — til Tausheden, som om man havde kastet en Steen i Afgrunden og lyttede og lyttede ..... forgjæves! Kjender De Noget til de mørke Timer, der komme efter Begeistringen, efter Anstrængelsen, kjender De til denne Modløshed og Fortabthed? Og hvor mangen Mands Sind troer De ikke visner hen endog uden denne Afverling, i værre Ensformighed end den, hvorunder Kvinder ofte sukke!

See, dette er kun Brudstykker af Livets Sørgmodighed, og der kunde nævnes meget Mere for at vise, at skulde Alle lade „Sukket blive hørligt“, saa vilde der gaae et forfærdelig langt Suk fra Jorden ud i Himmelrummet.

De har ønsket, at jeg skal tage mig af Deres Tank og virke for den. Jeg har, som De saae, troet at op fylde dette Ønske bedst ved at lade Deres Brev trykk lade den deri indeholdte Alvor gaae ud i Verden o mulig virke paa det store Stof, som er derude. Sel veed jeg ingen anden Maade at virke paa end hidtil, d jeg har ønsket at kunne arbeide i Almindelighed for, hva jeg troede Sandt og Skjønt. Og optræder nogen usæd vanlig begavet Mand, der har det i sin Magt at udsend trøstende, styrkende, livsbringende Sange eller oplivend begeistrende Toner, saa vil han vel gjøre omtrent ligesaa udsende dem til alle Mennesker, ikke til eller for Kvinde alene. Men listelig vil han maaskee dedicere dem ti Kvinden, fordi hendes Tak er ham den kjæreste.

Dagbog.

den 12te Febr.

„Nu leve vi i Visheden om Nederlaget", sige Slesvigholsteenerne, og det er jo rimeligt nok; deres Hær er kommen dragende hjem i mørk Taushed, i ligesaa mørk Taushed har man seet paa den — hvilken Mængde af menneskelig Sorg har omgivet denne Soldatermarsch, med hvilken stille Fortvivlelse har mangen Familie savnet sine Nærmeste uden at vide Andet om dem, end at de vare henslængte et eller andet Sted, borttagne af en tankeløs, men grum Død.

Nu leve vi Danske i Visheden om Seiren. Med flyvende Faner og klingende Spil komme vore Fodfolk, vore Ryttere, vore Kanoner, og omkring hele denne Soldatermarsch er Jubel: det er, som om der over hele Landet var hvælvet en Triumphbue. Vistnok, i Rækkerne er der Huller, som kun Savnets Øie opdager; Mangen er der her hjemme, som holder sig afsides og vemodig lytter til Jublen. „Han gik til Ryes Brigade" — i dette digterisk-stolte Ord er Danmarks Skyldnerbeviis til de Sørgende.

Dette Thriumphtog, denne Festlighed er Høitideligholdelse af Seiren som Seir. Hvad der blev stridt om, er ikke afgjort; men „Bevidsthed vandt vi, at vi er et Folk". Næsten forundrede over Virkeligheden, som vi dog kjende, see vi paa disse lange, talrige, krigerske Rækker, hvilke Trængselens Tid har fremkaldt, hvilke vi Alle i Smerte og Angst og samlende det Bedste i os selv, ligesom have deeltaget i at frembringe, og de have seiret! Vi have seiret!

Det er i Sandhed et lykkeligt Øieblik. Saa mange af Eur
pas Hovedstæder have i de sidste Aar seet deres Hære drag
ind. Nogle Steder ere de komne paa Stormstiger, gjenner
brændende Bygninger, over Lig, andre Steder i mørke, sluttet
Rækker, med hadefuldt, truende, udfordrende Blik, hilste me
krampagtig Jubel af Nogle, med Angst og Forbandelse af An
dre, vidnende om den fjendtlige Aand, som deelte Samfunde
Kun her kommer Hæren stærk og seirrig, men med aabne, glad
Ansigter, med Krandse om Sablerne og Blomster i Bøssep
berne, og saa beskeden, at hver enkelt Soldat synes at troe,
den store Hædersbeviisning gjælder hans Kammerat.

Og hvor Folket, Mængden, Massen kan være smuk! Naa
den saaledes gjennemstrømmes af een Følelse, hengiver sig til si
Inderlighed og næsten barnlig ikke veed alt det Gode, den sk
gjøre de Hjemkommende. Det viser sig i det Store og i Ub
tydeligheder. Man seer f. Ex. fattige Drenge opsamle de ne
kastede Blomster, som dog i denne Tid have Værdi, og ikke væ
ivrige for Andet end finde en Soldat eller helst Officier, d
venlig modtager Gaven, og, naar han selv er beskjæftiget m
andre Blomster, saa idetmindste pynte hans Hest.

Da Kongen paa Indtogets første Dag var tilstede ved F
sten i Ridehuset, sad der i hans Nærhed blandt de mange glin
rende Uniformer en borgerlig klædt gammel Mand med Hatte
dybt ned i Panden, med livlige Øine, der vare i stadig Bev
gelse ligesom hans Ansigtsmuskler. Det var Hvidt, og, vis
lig, han havde sin Plads her ved Hjemkomsten, saavist som ha
havde sin Deel i Udrykningen. Andre kunde her nævnes, so
havde deres Deel, men hvem ingen særlig Plads er anvii
og hvorfor ikke nævne dem, hvorfor ikke sige, at Pressen h
gjort det muligt at samle disse Krigere, at den har skabt d
Aand, som slog Slagene, og at det navnlig var Bladet „F
drelandet“? Det kan være rigtigt ved en saadan Fest, ikke
anvise politiske Partier Plads; men, ligesom jeg for m
Part har lagt et Ansvar paa hiint Blad og gjemmer derpa
saaledes finder jeg det urimeligt, om det ikke skal have sin De
af Æren i udtalte Ord. Idetmindste kan jeg først være hjert
lig glad over disse Dages Fest, efter at have lettet mit Si
og erkjendt, at jeg var ikke med blandt dem, som fra Først
havde Villien til at søge Fødelandets Lykke paa denne Maad

Udgivet den 14de Februar.

Thorvaldsens og Oehlenschlægers Levnetsbeskrivelser.

II.

Oehlenschlægers „Erindringer".

Ved at sammenstille Thorvaldsen og Oehlenschlæger har det ikke været Hensigten, gjennem kunstig Fortolkning eller Tvang at udhæve en Lighed enten mellem deres Værker eller mellem deres Livsforholds Enkeltheder. Hvad der stiller dem jevnsides, er et Fællesskab deels mellem dem selv indbyrdes, deels imellem dem paa den ene Side og deres Tid, deres Folk, deres Fødelands Historie paa den anden Side, og dette Fællesartede, der betegner og udmærker dem, er deres Simpelhed. Ved første Øiekast vil det maaskee synes Mange, at Simpelhed er en ganske simpel og naturlig Ting og ikke Noget at rose en Mand for, eftersom næsten hver Almuesmand er simpel. Men naar Simpelheden optræder levende og herskende i Aandens Rige, i Poesien og Kunsten, naar den er uforstyrret af og næsten uvidende om det dæmonisk Fristende, om Menneskeaanden under sin Kamp og Forsken kan

frembringe i sig selv, saa vidner denne Simpelhed en Sjælens Heelhed og Harmoni, og poetisk og ku nerisk fremtræder denne som glad Opfattelse af L hjertelig, uforstyrret Erkjendelse af det Skjønne og S sund Begeistring og umiddelbar, barnlig Tro.

Men man er bleven saa vant til Thorvaldsen Oehlenschlæger i denne deres Eiendommelighed, at ikke seer det Eiendommelige deri, tilmed da vor n Poesi og Kunst i det Væsenlige kan siges at lyde samme Retning, som tydeligst er personliggjort i Tvende. Naar man ret anskuelig skulde fatte vilde en skarp Modsætning behøves, og for Thorvald Vedkommende har dette sin uovervindelige Vanskelig fordi man nemlig ikke kan tage en tydsk eller fransk ledhugger, udstille hans Værker og tilføie en Udsigt hans Levnet, hans Opdragelse, hans Forhold til tydske eller franske Folks Aand og Udvikling. Le lader Saadant sig gjøre overfor Oehlenschlæger, og tillader mig i det her angivne Øiemed at hidsætte kort Fremstilling af en nylig afdød tydsk Digter, N laus Lenau, og af hans Forhold til Samtiden. Jeg dog ikke gjøre den saa kort, som den burde for at vær underordnet Moment i Talen om Oehlenschlæger; dette ville finde sin Undskyldning i Sagen selv.

Lenau* blev født 1802 i Nærheden af Temes

* Hans rette Navn var Nicolaus Nimbsch von Strehle

(i Ungarn) og nedstammede fra en gammel adelig, tydsk Familie. Enkeltheder fra hans Barndom og Opdragelse kan jeg ikke anføre; men hans Personlighed fremtræder fuldstændig i hans første Digte. Det synes af disse, at han tidlig er bleven berørt smertelig og dybt ved en Kvindes Død; et mørkt Tungsind hviler over hans Naturskildringer fra de magyariske Skove og Heder og over hans egne lyriske Stemninger, f. Ex. i Digtet „Das Posthorn", der ender med:

„Unsre Gräber, denket mein!
Sind schon ungeduldig!
Das wir nicht beisammen sind,
Bin ich selber schuldig" —

eller i „Meine Braut", hvor han seer de fjerne Bjerge glimre i Aftensolen og betagen af vemodig Længsel ikke kan afværge den Forestilling, at hun er derovre og længes efter ham; saa begiver han sig paa Veien, men Natten kommer, og Stormen reiser sig:

„Scheltend ruft er mir entgegen:
Heißer Narr, wohin? verzeuch!
Deine Braut heißt Qual — den Segen
Spricht das Unglück über Euch!"

Endog naar Foraaret kommer med sin Skjønhed, vedbliver han at være trøstesløs og udraaber:

„Blumen, Vögel, rings im Haine,
All' ihr frohen Bundsgenossen,
Mahnt mich nicht, daß ich alleine
Bin vom Frühling ausgeschlossen!"

Sorgen har enten knækket Noget i ham, eller, hvad der maaskee er rimeligere: der har fra Førstningen af været en Mangel i hans sjælelige Organisme; thi uagtet noget Skjønt og Ædelt er blevet borte for ham, kan han ikke troe, at det tilhører en Evighed. Han fortæres ikke som de egenlige Romantikere af Anelse og Længsel efter Aandernes Liv, men hviler i fuldstændig Trøstesløshed. For ham

„gilt es gleich,
Ob Leben, Tod, im Schattenreich",

og hans eneste, kummerlige Trøst er Søvnen i „des Todes Nachtrevier". Den energiske, lidenskabelige og ofte gjentagne Udtalelse af saadanne Følelser kan have noget Uhyggeligt for Læserne; men der er aldeles ingen Tvivl om, at det fra hans Side var Ærlighed og Sanddruhed, og — hvad der i nærværende Øieblik for os er det Vigtigste — han blev af det tydske Folk anseet for en udmærket Digter, han har altsaa udtalt Stemninger, der fandt Gjenklang i vid Omkreds. Men dette ligger atter i den kummerfulde og fortrykte Tilstand, som hvilede over Tydskerne efter Befrielseskrigen, da deres stolte Forhaabninger vare tilintetgjorte, deres romantiske Idealer forsvundne, og deres stedse stigende Fordringer til Livet med Barskhed bleve trængte tilbage. — Budskabet om Julirevolutionen og Polakkernes Opstand kom electriserende, begeistrende til Lenau ligesom til utallige Andre;

man ventede Friskhed og Befrielse for hele Verden; men snart svandt ogsaa dette Haab og gav Plads for en endnu mørkere Mismodighed, for en fuldstændig, bitter Haabløshed, der har faaet sit historiske Navn „Weltschmerz". Fra Nu af blev Polen Lenaus døde Brud, og han besang dets Kamp og Undergang med samme ærlige, dybe, haabløse Smerte, som han havde besunget hende. I et af disse Digte, „Die nächtliche Fahrt", farer ved Nattetid en Slæde over Sneen, trukken af tre hastig ilende Gangere; Bjælderne klinge, Kudsken smelder uafbrudt med Pidsken, Hestene fnyse og ryste af Angst; thi Ulvene ere efter Slæden; kun Herren sidder uden Frygt i den, det er den polske Wojewode. De komme endelig til Gjæstgiverstedet, Værten lukker op og vil med dybe Buk byde Wojewoden Viin og Brød og fiin Skinke; men Wojewoden er død, hans Fjende, Russeren, har dræbt ham i Tvekamp, og kun hans Lig føres hjem, i Nattens Mørke, fulgt af de vilde Ulve:

„Das mahnt uns an die Träume eines Czaren,
Der gerne möcht' in winternächt'gen Stunden,
Das Ruhmesglöcklein an sein Roß gebunden,
Das todte Polen durch die Haide fahren".

Lenau kunde ikke længer holde ud i Europa; han drog med sin Fædrenearv til Nordamerika, hvor han kjøbte Land og bortforpagtede det til en Landsmand; selv søgte han efter Stilhed, Fred og Tilfredshed i de uendelige Skove. Men Tilfredsheden findes ikke i Skov eller Mark; der maa

inde i Sjælen være Noget, som er glad i Kraft af no
Uendeligt, og den, der skal virke, maa have et Maal,
Haab, en Tro; der maa være en eller Anden Spændkr
som driver Tankens og Følelsens Uhrværk. Lenau ha
Intet af Alt dette; hans Brud var død, baade hans p
sonlige og hans verdensborgerlige Brud; hans Hjerte
tomt og hans Følelse sløv. De Digte, han skrev i A
rika, vidne om denne Slaphed og Nedslemthed, om
Sjæl, der endog havde tabt Sorgens Energi. L
vendte tilbage til Tydskland, hvor imidlertid Gustav Schw
havde udgivet hans første Digte; disse havde gjort
Lykke — Lenau kom tilbage som berømt Mand. D
bidrog i høi Grad til at oplive ham; han begyndte
et meget virksomt Liv, deelt imellem Poesi og Studer
ger. Tidligere havde han i Wien studeret Retsviden
ben og derefter Lægekunsten, nu hengav han sig især
Tidens Fornødenhed og Tidens Mode, den tydske P
losophi, denne mægtige Tankebygning, hvori maaskee M
finde Ro, men hvor en Mængde Andre føle sig uhyg
lig tilmode, hvor den menneskelige Forstand fristes til
ville gaae ud over sin Natur og omfatte Universet, h
Følelsen tvivler om sin Ret og Tanken med febera
Begjærlighed farer frem, tørner mod Himlens Porte
synker bedøvet tilbage — den tydske Philosophi, der d
ner Parlement om Guds Regering og er deelt i Hø
Centrum, Venstre, yderste Venstre, ganske ubeskriv

yderste Venstre. — den tydske Philosophi, der i sit Forhold til Digtekunsten forstaaer at gribe et Værk og af Digterens uendelige Følelse, af hans Begeistring og barnlig-geniale Flægt udlede forstandig Beregning, veloverveiet tydsk Philosophi, og derpaa opfordrer til at gjøre et Digt efter de udfundne Tankeregler. Kommer til denne skarpe og formelle Tankefærdighed Mismod og Forbittrelse over Uretfærdighed, Tryk og Fribedsfornægtelse, saa har man snart en nervøs og feberagtig Livsbetragtning, Opløsning af Livet i alle dets Modsætninger og Consequenser, i hvilke tilsammen Livets Fylde ligesaa lidt er tilstede som f. Ex. Samvittigheden i alle juridiske Lovbøger tilsammen.

Lenau blev skyndet frem af sin egen Digterære, der erholdt sit philosophiske Stempel; han skrev sin „Faust", et Erkjendelsens og Tvivlens Drama; men dreven af sin Sjæls Uro, piint af Tvivlen, følende sig uhyggelig forladt i Forstandens kolde Verden, kastede han sig over en historisk Characteer, den berømte Dominikanermunk Savonarola, der (omtrent Aar 1500) i Florens indførte et theokratisk Demokrati og med glødende religiøs Begeistring vilde reformere Pavedømmet, men maatte døe som Martyr. Lenaus Værk kan betragtes som Vidnesbyrd om et krampagtigt Forsøg paa at udgrunde og om mulig tilegne sig en inderlig, enthusiastisk Tro som det kraftigste Middel til at være stærk i sit indre Liv og i sin ydre Virksomhed; men Digtet gjorde ikke Lykke, man beskyldte

ham for at hælde til Mysticisme og Overtro, og nu skrev han „Die Albigenser“, hvori han tog Kjætteriets Parti mod Katholicismen og forsvarede den menneskelige Frihed mod Kirkens Autoritet. Hans Venner troede, at han nu efter disse Svingninger stod i Begreb med at finde Ro, at vinde et „klart, philosophisk Standpunkt“; men de tog feil, fordi de ikke kjendte den forfærdelige Overanstrængelse og Lidelse, hvormed Lenau havde frembragt sine Værker. — Den 16de October 1844 blev han vanvittig. — Han havde nogle Dage i Forveien havt et Nerveslag, der fordreiede hans Ansigt, og ved at see sig i Speilet blev han greben af Forfærdelse. Han blev hurtig helbredet; men da han bemeldte Dag spillede Violin, begyndte han at dandse og springe vildt omkring, og fra Nu af var hans Fornuft borte. I nogen Tid havde han lyse Mellemrum, og i et saadant yttrede han engang: „Der er en Egn i de menneskelige Nerver, som skulde forblive uberørt. Vee den, der bringer dem i Bevægelse! Men jeg har vovet det.“ Alt Haab om, at hans Tilstand skulde forbedre sig, forsvandt lidt efter lidt, han hensank i den ynkeligste Tilstand, og endelig gjorde Døden Ende paa hans Lidelser i August 1850.

For Enhver, der ikke allerede af Lenaus Digte modtager et Indtryk af deres umiskjendelige, skjøndt sørgelige Ærlighed, vil hans Skjæbne være overbevisende i saa Henseende. Han var det stærkeste Udtryk af en heel Til-

stands, et heelt Samfunds Sygelighed og bukkede under derfor. Men det samme „Zerrissene", som var i hans Tilværelse, den samme Stræben efter at gaae ud over den menneskelige Personligheds Ret, det samme feberagtige Forsøg paa ifølge Theorier at construere en Harmoni, der, skjøndt den er udgaaet fra Forstanden, skal tilfredsstille Følelsen, gjenfinde vi i Almindelighed paa den samtidige tydske Literaturs og Politiks Enemærker, og endelig bryder den hele Sygelighed frem. En Dag spiller man op, og Alle maae dandse derefter, Samfundet tramper i vild Dands. Det er Revolutionen, en sørgelig Krisis, der unægtelig kan frembringe sunde og store Resultater. Men efter nogen Tids Forløb er denne tydske Revolution forvirret og uvis med sig selv og synker hen med mat, glandsløst Blik.

Vender man fra dette Skjærende og Stikkende Blikket til Danmark, da er det, som om man pludselig møder Husvalelse. Det er ikke godt at rose sit eget Land og Folk, at bidrage til en national Selvtilfredshed og Forfængelighed. Men Sandheden, der ligger klar for Alle, er dog den, at Tilværelsens simple, jevne Sundhed er bleven vedligeholdt her hjemme; Livet, der i materiel Henseende beholdt en vis tarvelig Velstand og Velvære, er aandig ikke blevet opløst i alle dets Tanker og Consequenser, saa at Livet selv ikke kunde tabe sin Sikkerhed; offenlige Ulykker og sørgelige Tidsforhold have ikke forbittret og sønderrevet Folket, men

kun frembragt en Slaphed og Spidsborgerlighed, hvorunder Gemyttet dog holdt sig friskt og — som vi senere have seet Prøver paa — samlede Kræfter. Det er en Lykke, som de nulevende Slægter hverken have faaet ved Himlens vilkaarlige Indblanding ei heller have skjænket sig selv; den er et Arvegods, idet den er nøie forbunden med de forangaaende Tider. Som Repræsentant for denne danske Aand i Literaturen, som Indehaver af en ældre Tids Gemyt, Mildhed og Barnlighed, som dens Arvetager, der atter uddeler Arven videre, staaer Oehlenschlæger. Siden han fremtraadte, have mange Retninger viist sig i den danske Poesi, baade en tydsk-romantisk, en philosophisk og en let, fransk dramatisk Digtning; Digterens Subjectivitet har streifet frit ud i det Eventyrlige, i det barnlig Phantastiske, i det Mystiske; og i Lyriken, Personlighedens rhytmiske Glæde og Sorg, har der ved Siden af Sundhed været Stænk af den sygelige „Weltschmerz"; men den Simpelhedens og Inderlighedens Aand, som fandt sit Udtryk i Oehlenschlæger og ved ham blev optagen i Folkets Sind, har hersket over alle Retninger og forhindret Yderligheder. Man kan her hjemme i Poesien, naar galt skal være, være mat, kjedelig, triviel, trykket af smaa Forholds Smaalighed, af Mangel paa stor Erfaring og store Gjenstande for Begeistringen, og det er en af vore værste Yderligheder. Er ogsaa Noget gaaet istykker i en enkelt Mands Sind, saa har der været No-

get i Luften, i Omgivelserne, der har forhindret ham fra at fremstille det som hele Verden gaaet istykker og haabløs jamrende. — Dette er altsaa Baggrunden, hvorpaa Oehlenschlæger vilde være at skildre i hans europæiske Betydning.

Det er ganske naturligt og uden nogensomhelst Mystik, at Oehlenschlægers personlige Skjæbne maatte svare til hans Stilling i Literaturen. En Mand med et af Tvivl og Smerte sønderrevet Sind optager „Verdenssmerten" i sig; Den, som i hvert enkelt af sine skjønne Billeder giver en Heelhed, og saare ofte en storartet Heelhed; som i Menneskehedens Kampe altid har Øie for Forsoningen, han maa selv have en uforstyrret Sjæl, hans Dage maae være hengaaede mildt og jevnt, uden store Sorger, uden Ulykkens Overraskelser, uden de Livsbegivenheder, der ved deres Rædsel og Angst sønderrive Menneskets Sind og gjøre det vildsomt i Tilværelsen. Man siger ofte, at Genierne have store Lidenskaber (og Adskillige, der ville være Genier, begyndte derfor med at være lidenskabelige); men nøiagtigere udtrykt er Sandheden vel den, at de have Muligheden til store Lidenskaber i sig, og at det høit begavede Menneske kun bliver Geni, en mægtig og rolig skabende Aand, ved at staae over de vilde Bevægelser, ved ikke at komme i de Tilfælde, da alle Elementer oprøre sig. Det gjælder f. Ex. om Shakespeare, Goethe, Thorvaldsen og Oehlen-

schlæger. Men af alle saadanne Mænd er O. maaskee den, der har elsket og hadet mildest, og han og Thorvaldsen maaskee dem, der ved Siden af den Egoisme, der vender sig hurtig bort fra Sorgen, have bevaret den meste Følelse i Livets stille, smaa Forhold. Som bekjendt blev ei heller Berømmelsens Vei ham trang; der blev ikke leveret vældige Feltslag, men efter faa Skjærmydsler drog han ind gjennem de vidtaabnede Porte — nogle stridige Folk saae stivt og vredt paa ham, men gik dog af Veien (jfr. Erindringerne 1ste B. Pag. 210), og Saadanne gave sig nok senere, da det skulde saa være, til at beundre ham meest larmende. Der er altid nogle smaa Mennesker, som af naturlige Grunde værge sig saalænge som mulig imod, at et andet Menneske bliver stort; men, naar de see, at de ikke længere kunne undgaae det, saa reise de selv en Piedestal for ham, et saare høit Fodstykke, stille ham derop, udraabe hans Storhed, gjøre ham saa umaadelig stor, at hans Storhed ikke længer kan genere deres Lidenhed. Vel sandt, Oehlenschlæger blev senere haardt angreben af Baggesen; men da havde han alt en Hær og en Garde, der førte Striden for ham, medens han selv holdt sig fjern, og maaskee er det netop, fordi han dengang ikke kom til paa nordisk Viis at slaaes med og slaae Vreden ud, at han senere paany har dvælet ved Kampen og endnu leverer et Indlæg i den ved Dom afgjorte Sag.

Man vil maaskee mene, at jeg burde have sammenlignet Oehlenschlæger med Goethe for at stille Danmark og Tydskland ligeligere overfor hinanden i deres meest fremragende Digtere. Danmark vilde unægtelig herved trække det korteste Straa, hvis man nemlig sluttede Tydskland med Goethes Død; men til at fuldstændiggjøre Goethe hører netop den følgende Periode, Goethe bærer denne i sig; hos ham er allerede Trangen efter med Erkjendelsen at omfatte og udtale Alt. Dog, i dette overordenlige Geni — i hvem ligesom det storartede Billede af Tydskland, som det viste sig ved Keiserkroningen i hans Fødeby Frankfurt, synes optaget — er poetisk Følelse og forstandig Erkjendelse, Begeistring og Beregning, paa forbausende Maade forenet, alle Aander, der friste og pine Mennesket, maner han frem, men de komme ikke over den magiske Kreds, han har draget; han bruger Fristelse og Piinsel til sit Kunstværk, ligesom Maleren bruger Farver. Det Gode og det Onde vandrer omkring i Verden nedenfor ham, og med klogt Blik betragter han det og bedømmer, hvilken Plads det kan indtage i Skjønhedens Rige; Intet er ham smaat og Intet stort paa samme Maade som os Andre, der ofte blive imponerede af det Ene eller lade haant om det Andet; han studerer Planter og Farver med samme Omhu som Guder og Helte, og møder han f. Ex. Neros eller Caligulas Buster, saa studerer han deels Kunstværket, deels Physiognomiet og Historien,

hvorimod Oehlenschlæger, da han traf disse Buster i G
leriet i Florents, „saae sig om og, da han fandt
ene, spyttede dem i Ansigtet“ (Erindringerne 2det Bi
Pag. 189). — „Sie haben eine gesunde und brave L
bensansicht“, sagde Schelling til Oehlenschlæger, m
meente dog, „daß man weiter gehen könne“ (3die L
Pag. 159).

Ja, man maa unægtelig videre, fra Oehlenschlæge
Umiddelbarhed og kloge Barnlighed henad mod Goethes kl
tige, overskuende Erkjendelse af menneskelige Ting. Naar E
kjendelsen da længselsfuldt række sig videre efter nye Fru
ter fra Kundskabens Træ, naar den farer ud i Begjæ
lighedens Hast og omtumles af Tvivlen, naar Følels
med sin Friskhed og barnlige Anskuelse lades tilbage p
Veien, skal der da komme en Revolution, hvori Forstanden
Begjæret kommer til Erkjendelse af sin egen Utilstrækkeligh
hvori Ulykker, Lidelser og Skuffelser frembringe Ydmy
hed, hvori tilsyneladende er Tilintetgjørelse eller Tilba
gang, men i Virkeligheden kun en Hvile, under hvil
Mennneskenes adskilte Evner atter forenes for paany
begynde en sundere Udvikling, en sikkrere Fremskride
Det er saadanne Spørgsmaal, der ikke lade sig besv
ved den blotte theoretiske Betragtning af Aanden. Aa
dens Grundlag, det materielle, politiske eller sociale L
maa tages med i Betragtningen, Livets Hyggelighed
ogsaa virke paa Aandens fredelige Fremskriden, saa

man med Sandhed kan sige, at Politiken er af poetisk og Poesien af politisk Betydning.

Idet Goethe er nævnt i det Foranførte, er der maaskee allerede givet en Antydning om og tillige en Forklaring af, at Oehlenschlæger mindre end Goethe er en Characteer. Med sin store Selvbevidsthed, sin overordnede Reflexion og dybe Livserfaring staaer Goethe som en afsluttet, herskende Personlighed, der er sig selv nok og, selv naar han behøver Verden, forstaaer at holde den i ærbødig Afstand fra sig. Ros og Lovtaler modtager han som en skyldig Tribut, der nedlægges for hans Fødder, og holder forresten aarvaagent Øie med den: „Naar Nogen roser en Anden stiller han sig paa lige Trin med ham" („Wen Jemand lobt, dem stellt er sich gleich"), siger han i sine „Sprüche" — man seer her den hele Mistænksomhed, hvormed han undgaaer Kammeratskab. Oehlenschlæger tager imod Ros som en Æresbeviisning, paa en forunderlig naiv Maade, bliver aldrig stolt, hvilende i sin egen Selvtillid. Hertil bidrog Meget. For det Første er han født ikke blot i en borgerlig-uselvstændig Tid, men i særegne Forhold, under hvilke der indpodedes i ham som en anden Natur, en gemytlig Underdanighed og Skuen op til Personer, der vare en Art høiere Væsener, mindre ifølge Aandens end ifølge Fødselens Souverainetet. Dernæst finder man overhovedet her i Danmark en ringere Udvikling af Per-

sonligheden og Characteren end i Tydskland og Frankrig: vort Studenterliv har hverken Burschenschaftvæsenets Kraft eller dets Udskeielser, hverken dets fiint ironiske Udfordringer eller dets raae bevæbnede Stridigheder, hverken dets personlige stolte Tilbageholdenhed mod Omverdenen eller dets Brutalitet mod „Philistrene“. Heller ikke har vort Selskabsliv en saadan Udvikling som den franske Salon, der strax aabner sig for den unge talentfulde Mand, tager ham under sin Beskyttelse, men ogsaa fører ham ind i Rivninger, der udvikle hans Characteer, idet de paa mangfoldige Maader tvinge ham til at beherske sig, til at vige i det Smaa for at opnaae det Store, lære ham den Kunst at trække sin Personlighed tilbage netop for at gjøre den gjældende, at vogte sig for ethvert uforsigtigt, endog blødt og hengivelsesfuldt Ord, fordi det sjælden har Haab om Overbærelse. Salonlivet med dets kolde Tilbageholdenhed mod Mænd og Galanteri mod Kvinder gjør en Mand mindre gemytlig, mere fast og haard, medens Familielivet, der freder om Gemyttet, let forkjæler ham*.

---

* En lille Historie, der findes i Erindringerne 2det og 3die H. Pag. 202, viser paa en characteristisk Maade, hvorlede danske „Musasønner“ sloge sig løs. Der blev gjort Gilde Ermelundshuset, og det blev forud afgjort, at Gjæsterne skulde have Lov til at slaae Speile og Vinduer i Stykker, og de gjorde dette „med Beskedenhed, for at hylde Overgivenheden“. Hvad tydske Musasønner vilde gjøre i ubændig Lyst, gjorde disse Danske med æsthetiske Hensyn, deres Følelse attraaede Vildhedens Poes

I Løbet af dette Aarhundrede er vistnok foregaaet en Forandring i det danske Selskabsliv, og den nye Tid med dens friere, parlementariske Liv, vil virke endnu Mere, vil borttage Noget af Hjerteligheden, men udvikle Personlighederne ved at gjøre dem mere enestaaende og stille dem skarpere imod hinanden. Angaaende Oehlenschlæger – i hvem man har det gamle Danmarks Elskværdighed tilligemed nogle af dets Svagheder — maa endnu anføres, at han søgte Anerkjendelse i Tydskland, og at han fra Først af vænnede sig til, herfra at høre en Slags Høiesteretsdom udgaae over sig. Goethe havde et tilstrækkelig talrigt Folk for sig, og i Kraft af dettes Stemme satte han selv Kronen paa sit Hoved; Oehlenschlæger, der ogsaa i denne Henseende repræsenterer gamle Danmark, nemlig i dets Afhængighedsfølelse overfor Tydskland, kom til Goethe for at belehnes med Krone og Scepter, og endnu i hans Erindringer, der ligesom lyde til os fra hans Grav, kan han ikke undlade at beskjæftige

men frygtede dens Virkelighed, Opdragelsen havde lært dem at frygte Personlighedens stærke og store Udbrud, ligesom Tidens almindelige Tilstand ikke taalte den. Derimod kan jeg tilføie en lille Notits om en Selskabsscene (jeg har hørt den af den Herre, i hvis Huus den foregik). Tidens to store Poeter, der allerede stode hinanden i Veien, vare indbudne. Naar man gjorde af den Ene, saae den Anden vredt, og da den Anden sang en af sine Sange, blev den Ene aldeles vred og vilde løbe bort. Men man var godmodig, fik ham indhentet og hørte med Glæde ogsaa paa en Sang af ham.

sig med, hvad man sydfra nægtede ham, kan ikke ro=lig og tryg sidde paa den Throne, som Norden reiste for ham.

Paa den Maade er det skeet, at medens vi Danske næppe behøve at misunde Tydskerne i poetisk Henseende, kunne vi føle et Øieblikks Mismodighed over, at de have deres store digteriske Periode samlet og levendegjort i Goethes Personlighed, hans Levnet skildret af ham selv med en saa mesterlig Blanding af Poesi og Sandhed, med saa stolt, imponerende Ro, med saa megen Ærefrygt for Folkets Herlighed fremstillet i ham selv. Endnu den Dag idag staaer Goethes Skikkelse afsluttet, bydende overfor hans Folk, som da han i Theatret i Weimar viste sig for Studenterne og dæmpede deres Raadhed med de korte Ord: „Still! Still! Bedenkt, wo Ihr seid!“ Det er sandt, at de have gjort Revolution, og at denne egenlig begyndte med Opstand imod ham; men medens de be=tvungne af Bajonetter og Kanoner bøie sig for Fyrsterne, søger deres Sind uvilkaarlig tilbage til den stolte Enhed og Klarhed, som i Goethes Skikkelse vinker dem fra Fortiden.

Dog er jeg glad ved, her at kunne paapege en Om=stændighed og paa en Maade krænke Pieteten mod Oeh=lenschlæger, medens jeg formeentlig i bedre Forstand hæv=der den: Hans sidste Værk er hans uheldigste, Stoffet bedre end Behandlingen; idet man tager Oehlenschlægers

Personlighed saaledes, som den fremstilles i hans „Erindringer", har man ikke den sande Oehlenschlæger for sig.

Man forvirrer desværre ofte Folket paa en særegen Maade. Saalænge en Mand lever og digter, kritiserer man ham, vrager hans Værker og udpeger Adskilligt, som han ikke burde have bragt for Publikum, og man fordrer, at Folket skal agte den strenge Kritik og Ideen, hvoraf den ledes. Men naar en saadan Mand er død, søger man i alle Skuffer og Gjemmer, griber med Beundring hvert Stykke Papiir, hvorpaa han har skrevet, og forlanger, at Folket skal agte det, blot fordi det er fra hans Haand. Man kalder dette „Pietet", medens den sande „fromme Ærefrygt" vilde bestaae i at anvende al mulig Smag og Kritik for at holde Mandens Minde ufordunklet, lægge Alt tilside, hvorpaa han ikke har lagt sidste Haand, og forresten benytte Arven som Middel til at fremstille ham selv „i al den Skjønhed, der er forenelig med Sandheden", hvilket er Pligt baade mod ham og mod Folket.

Om Oehlenschlægers Erindringer gjælder for det Første, at han ingenlunde kan siges at have „lagt sidste Haand paa dem", før han døde. Flere Afdelinger ere vistnok behandlede med Omhu og efterladte i den Tilstand, hvori han maaskee selv vilde have udgivet dem; men mange Steder træffer man en formløs Sammenblanden, saaledes Pag. 156 (5te og 6te Hefte), hvor

han først ligesom fra Nutiden fortæller om en Reise og derpaa uden Overgang tilføier: „Jnat havde jeg Leilighed til i et Værtshuus mellem schwabiske Bønder at anstille Betragtninger over Forskjellen paa den franske og tydske Nationalcharacteer“ — altsaa et Stykke Dagbog, der kun skulde tjene Hukommelsen, kastet ufuldført ind i den nærværende Tid. Lignende Pag. 193 og mange andre Steder.

Men dernæst ere Erindringerne i deres Heelhed fortalte af en Olding, der dvæler ved en stor Mængde Ubetydeligheder, fordi han „endnu mindes dem med stor Fornøielse“ (2det og 3die H. Pag. 201), ikke af en Digter i sin Manddomskraft, der staaer poetisk over alle Begivenheder og ordner dem kunstnerisk til at frembringe en Personlighed.

Manden og Digteren Oehlenschlæger var langt livligere, friskere, mere aandrig og tænksom, end Oldingen Oehlenschlæger erindrer, hvilket jeg aldeles ikke siger løst hen for at betale Nationalfølelsen en Tribut. Man behøver f. Ex. blot at efterse „Uddrag af Brøndsteds Reise-Dagbøger“*, hvori findes en Mængde Smaatræk fra Oehlenschlægers og Brøndsteds Samliv paa Reisen 1806—7. Man seer deri, at Oehlenschlæger ikke blot er aaben og modtagelig for alle Jndtryk, men ogsaa med

* Samlet og udgivet af N. V. Dorph, 1850, Reitzel.

Geniets Hast og Bestemthed udtaler sine Bemærkninger og Domme saa træffende og slaaende, at den mere reflecterende Videnskabsmand griber og gjemmer dem i sin Dagbog. Etsteds (Pag. 29) findes et Træk af Oehlenschlæger, der vidner om den forunderlige Begeistring, den barnlige, men stolte, uendelige Tillid til det Ædle og Skjønne, hvoraf han var opfyldt. Han og Brøndsted talte om Napoleon, og Oehlenschlæger betroede da B., at han „vilde ønske, at han kunde godt Fransk og kunde komme til at omgaaes med Napoleon, saa skulde han nok kunne virke paa ham“.

Da man nu allerede for længe siden har havt Oehlenschlægers Levnet fortalt af ham selv og deri baade de interessanteste Kjendsgjerninger (som ere gjenoptagne i Erindringerne) og Oehlenschlægers egne simple, hjertelige Maade at fortælle paa, forenet med Friskhed og i passende Korthed, saa tillader jeg mig at mene, at Udgivelsen af disse „Erindringer“ er overflødig, ligesom den forstyrrer Billedet af vor store Digter. Jeg vil derfor ønske og haabe, at Nogen, der har staaet Oehlenschlæger nær, vil see sig istand til at bøde paa Feilen ved at give os en sand kunstnerisk Fremstilling af Oehlenschlægers Liv, reise et Monument, udhugge en Statue, der værdig kan staae paa en værdig Plads: hans Værkers mægtige Fundament.

Theatret.

Før her bliver talt om Noget ved Theatret, opfyldes den behagelige Pligt at bringe Directeuren og Skuespillerne Tak for Opførelsen af „Kong Lear“. Skulde man kort og simpelt betegne dette Værk, kunde man maaskee sige, at det under Opførelsen er, som om hele Verden var tilstede paa Scenen og man oplevede al Sorg, Daarskab, Smerte, Lidenskab, Forbrydelse, Opoffrelse og Sjæleadel, der tørne sammen i skrækkelig Kamp, at Sindet bliver revet hen ligesom i Stormen, der piber over den vanvittige Konge, og at man dog ved Tæppets Fald gaaer bort med ubeskrivelig Fred og Tilfredshed. Meget kommer uforvarende, uden Forudsætninger, og i første Øieblik studser man, er nærved at blive kritisk; saaledes vilde en nyere Digter maaskee mere omhyggelig og med større Sandsynlighed motivere Kongens Vildfarelse, Regans og Gonerils Hykleri og Cordelias uskyldige Simpelhed; Shakespeare har ligesom skyndt sig herfra til Hovedsagen, overladende det til Tilskueren selv at tænke

sig Indledningen fuldstændigere. Men alt som Handlingen skrider frem, voxe Figurerne ud i deres hele Naturlighed, og beundrende, beskuende bøier man sig for den skabende Digtermagt. Saaledes blive de „unaturlige" Døttre, Regan og Goneril, først da naturlige i deres Unaturlighed, naar deres Ubarmhjertighed mod Faderen følges af deres rasende Lidenskaber, af deres vilde, vellystige Kjærlighed til Edmund, og af hele den normannisk-blodige Djervhed, hvormed de kjæmpe, lemlæste og dræbe, dræbe Andre og sig selv. Er det kvindeligt? Nei; men at det er den kvindelige Naturs Mulighed, at det er dens Forvildelses djerve Sandhed, det føler man. Og med hvilket Lune eller Humor staaer Digteren over dem! Disse herskesyge, krigsførende, manddrabende Personligheder, blive pludselig ganske smaa i den kvindelige Skinsyge; efter at de have stridt for Lande og Riger, angaaer pludselig deres hele Kamp en Mands Kjærlighed, og saa er denne Mand dem værdig, hykler for dem, som de have hyklet for deres Fader, støder dem i Hjertet bort, som de have stødt deres Fader fra sig, og staaer ligesom de paa en moralsk udhulet Grund, der giver efter og opsluger dem. Hvad med Hensyn til disse kvindelige Charakterer er anført om „Naturligheden", gjælder ogsaa om Edmund, hvis ærgjerrige Snedighed og Forræderi først bliver poetisk berettiget, da man seer, at denne Yngling,

der er sat tilside ved sin uægte Fødsel, er i Besiddelse af overordenlige Evner, af Magt til at vinde Kvinder og betvinge Mænd, og skjæbnesvangert drives af sine Evners Utaalmodighed til Forbrydelse og til i denne at tabe alle dens Frugter*. I dette Stykke har man ogsaa Vanviddet, „de berømte Vanvidsscener“, den menneskelige Naturs uskjønneste, forfærdende Vrangside gjort poetisk berettiget, rørende, medlidenhedvækkende, trods det Disharmoniske og Forfærdende, kunstnerisk tiltalende, trods Fraværelsen af den Fornuft, der betinger Kunsten. Hvilket Dieblik, da den gamle Konge, hvis Natur allerede bøier sig under sjælelig og legemlig Lidelse, møder Edgar, der anstiller sig afsindig. Idet han tager Edgar eller „stakkels Thomas“ i Haanden, føler man med en ubeskrivelig Blanding af Ro og Angst, at han smittes, eller nu har Vanviddet, der lurede paa ham, faaet Anledningen. Og saa kommer denne Ulykke endda fra En, der elsker Kongen, men ved sin Skjæbne er nødt til at blive hans Forstands Banemand — og denne Skjæbne er, at han uretfærdig er forstødt af sin Fader, ligesom Kongen uretfærdig har forstødt sin Datter Cordelia, med hvilken Daarskab og

* Skade at denne Rolle gives af en Begynder, ved hvis godmodige Spil Edmund bliver en Person, der ved en Række Ord og Gjerninger vækker den Forestilling hos Tilskueren, at han dog mulig er en ond Characteer.

Uretfærdighed hans Ulykke begyndte. Ja, dette Stykke er en Verden, en Heelhed, det Fjerneste er forenet med hemmelige Traade; og Gjengjældelsen for hver Skyld finder Vei ved Hjælp af disse. — Saa urokkelig og storartet er Alvoren, at Digteren har kunnet tillade sig at blande den sammen med det meest Comiske. Ikke at tale om Narren og hans Skjemt, der kun gjør Hjertet endnu mere beklemt — hvad kan man tænke sig mere comisk end en Mand, der bilder sig ind, at han kaster sig ned fra en Fjeldtinde, men falder saa lang, som han er, paa den jevne Jord. Men det er en blind Mand, der vil dræbe sig af Fortvivlelse og ved sin ukjendte Søns Haand bliver ført til et Sted, hvor den begjærte Afgrund ikke er. Saa lattermildt det kjøbenhavnske Publikum end pleier at være, saa leer dog Ingen, da Gloster falder saa lang, som han er, paa den flade Jord. Man smiler sørgmodig eller ikke engang dette: man vilde smile, hvis man kunde for Medfølelse. Kunstordet herfor er Humor. — Der bliver ofte spurgt, hvorfor Cordelia, der er saa uskyldig og saa god, ogsaa skal døe i Stykket. Nogle sige, at uden dette blev „Kong Lear“ ikke en Tragedie, Kongen vilde blive helbredt og lykkelig og hans Datter lykkelig, og saa endte det Hele ikke sørgmodig. Sagen er imidlertid, at saa endte Alt netop i høiere Forstand sørgmodig, uden Tilfredsstillelse, saa havde man

kun seet et Billede af forgængelige jordiske Ting. Ved Cordelias Død er det derimod, som om dette Kjæmpeværk omfatter Uendeligheden; Alt, hvad Menneskets Sind gjemmer af instinctmæssig Tro paa en Evighed, bliver ved Cordelias Lig vakt til stærk og levende Følelse, et uendeligt Forsoningshaab bryder uvilkaarlig frem over den døde, hvide Skikkelse, og heri er den sande tragiske Glæde. Thi Tragedien skal være glad; naar der har været Uveir, kommer en Solstraale og spiller paa Draaberne, der falde melodisk-dulmende fra Tage og Træer. Og paa saadan Maade er den store Digter religiøs i sit Værk, uden at prædike Religion.

Taksigelse er alt bragt Skuespillerne, uden hvis Omhu og Dygtighed Værkets Storhed kun ufuldkomment vilde føles. Særlig maa dog naturligviis Lears Fremstiller, Hr. Nielsen, nævnes; han har ved denne Rolle hævet sig selv endnu høiere, end han alt stod, og hævet den danske dramatiske Kunst, der nu har noget Fortræffeligt mere, noget Ypperligt, hvortil man kan henvise for at danne et Bolværk imod Forvildelse. Man maa virkelig haabe, at et Publikum, der bliver Vidne til en saadan kunstnerisk Skjønhed, ikke let vil lade sig forlede til at bifalde det Uægte. — Hr. Phister ville blot tillade en lille Bemærkning. Han har Lune, det vide vi Alle; at han har Følelse og godt kunde spille en alvorlig og følelsesfuld

Rolle, bliver ved mange Leiligheder synlig. Men disse Evner ere hos ham adskilte, Lune og Følelse forenes ikke let hos ham til en høiere Enhed. Desuagtet vilde det være utaknemligt, ikke at anerkjende hans Udførelse af Narren; kun bedes han at overveie, om ikke de smaa Viser eller Brudstykker af Viser kunde synges paa en anden Maade. Skulle de ikke ligesom nynnes, uden nogetsomhelst operamæssigt Tilløb eller Udtryk?

„Scheik Hassan".

Lystspil i 3 Acter af Henrik Hertz.

Prindsen af Aragonien opholder sig i Palermo, forklædt som en af hine Kjøbmænd, der paa det store spanske Herredømmes Tid vare Krigere saavelsom Skibseiere og Spekulanter; han har i Spanien seet en fornem ung Pige, Romana, hvis Opdragelse nu bliver fuldendt i et Kloster i Palermo; han vinder i sin Forklædning hendes Kjærlighed og bortfører hende. De komme forbi Hertugen af Serra di Falcos Landsted, berømt for dets Rigdom og dets høisindede Eiers Gjæstfrihed; Romana, som trænger til Næring og Hvile, vil ind i et Huus og falder paa at antage dette for sin Elskers, Elskeren veed ikke, hvorledes han i en Hast skal oplyse Hemmeligheden, og

imidlertid aabner hun Husets Dør og gaaer ind, Prindsen maa følge. Hertugen af Serra di Falco seer, selv useet, disse Fremmede, „smukke Folks Børn“, bemærker Feiltagelsen og gaaer ind derpaa, spiller sin Rolle, som om Romana virkelig var i sin Elskedes Hjem, hilser denne som Herre og agerer selv Huushovmester. Den forklædte Prinds bliver bortkaldt af en forrædersk Tjener, der vil plyndre og myrde ham, og da han bliver længe borte, vil Romana, angst og skinsyg, følge efter ham. Serra di Falco er allerede nærved at blive forelsket i den skjønne Kvinde og vil bevæge hende til at blive; men da hun ikke saa let kan opgive sin Kjærlighed, giver han hende høimodig alle Midler til at ile efter Kjøbmanden (Prindsen), og hun drager bort. Den forræderske Tjener, der vil myrde Prindsen af Aragonien, staaer i Forbindelse med en anden Kjeltring, der vil plyndre Palermos Gouverneur, og under denne Plyndringsscene erfarer Gouverneuren hiin Begivenhed: at en Kjøbmand har bortført en høist fornem Dame, beslægtet med Kongehuset, fra et Kloster, og at hun nu er i Serra di Falcos Huus. Gouverneuren hader Hertugen af Serra di Falco og griber Leiligheden til at styrte ham ved at fremstille Sagen, som om Hertugen havde krænket baade Klostret og det kongelige Blods Majestæt. Han arresterer Hertugen; men imidlertid reddes Prindsen, Romana

kommet tilbage, og da Prindsen tillige i Mellemtiden er bleven udnævnt til Vicekonge i Sicilien, ere altfor mange Redningsmidler samlede, til at Serra di Falco ikke skulde blive befriet af sit Fængsel.

Kald Serra di Falco Scheik Hassan, Romana Suleika, Prindsen af Aragonien Prinds Achmet Mirza, Gouverneuren Statholder Sidi Numan, giv dem Turbaner og Slør, tal om Karavaner istedenfor Skibe o. s. v., og Du har i dette Lystspil „et Billede fra Østerlandene". Men i et Billede fra Orienten venter man med Rette en phantasirig Handling, Begivenheder, som passe for Østerland, hvor Menneskene tage Livet paa en ganske særegen barnlig Maade, kaste sig ud i alle Luner og Lidenskaber, letsindig og dog beskuende, sandselig drømmende og dog sandselig aarvaagne, og hvor derfor det Usædvanlige og Overordenlige griber ind i Tilværelsen, tumler den omkring, river ned, bygger op, vilkaarlig som Allahs Styrelse. Man venter stadig, at denne Scheik Hassan skal være noget Overordenligt; men det viser sig, at han blot er en særdeles honnet Mand, der bliver indviklet i en Criminalproces, fængslet og befriet. Han holder under Forhøret en lang blomsterrig Tale om Godgjørenhed, jeg veed ikke, om den er orientalsk, den er i alt Fald kjedelig som en Tyrk, men dette er slemt i et „Lystspil". Stykket selv har kun an-

lagt Turbanen ligesom General Bem og de andre ungarske Flygtninge, det bærer i sit Hjerte temmelig europæiske Forestillinger, f. Ex. om Kvindens Personlighed, om hendes Frihed og Evne til at færdes i Livet, om Mændenes Anskuelse af Kvinden uden en altfor østerlandsk Skinsyge. Jeg siger ikke, at det ganske krænker de østerlandske Forestillinger, jeg indrømmer med Beredvillighed og Erkjendtlighed, at der er en vis sydlandsk, om man vil, persisk eller syrisk Lyrik i 1ste Act og navnlig i Scener mellem Suleika og Achmet; men „Duften", som hviler over det Hele, er ikke fra en sydligere Bredegrad end Palermo, er ikke den eiendommelig orientalske, som fra „Tusind og Een Nat". At Stykket ikke generer sig ved at vise sine europæiske Sympathier, navnlig for de forbudne Spiser og Drikke, men at man spiser Skinke og drikker Viin, ligesom General Bem sandsynligviis har gjort i Aleppo, er naturligviis en Ubetydelighed, som, hvis det er feilagtigt, kan borttages med et Pennestrøg; men „Duften" er ikke i Compositionen.

Dog, lad fare denne Tale om „Duften"; jeg har blot dvælet herved, fordi den er bleven stærkt fornummet af den ærede „Berlingske Tidende", der finder saa megen Duft ved mange Ting i Almindelighed og ved Henrik Hertz i Særdeleshed. Vigtigere ved et Lystspil er det Comiske, og her er vistnok Stykkets svageste Side. Dette

ligger tildeels i Sagens Natur. Ved at vælge østerlandske Steder og Personer, faaer Digteren Skikkelser, hvis indre Natur, Livsanskuelse og Characteer ligger ham fjern og er fremmed for Tilskuerne. Han kan derfor ikke fordybe sig i sit Stof og frembringe eiendommelig-comiske Characterer, men maa meest holde sig til Situationer, som dog heller ikke kunne være ganske uafhængige af Charactererne. I de faa comiske Situationer, som Lystspillet frembyder, er en Mangel paa Fiinhed, der ellers ikke kan bebreides Henrik Hertz. Statholderen, Sidi Numan, der meest skulde give Anledning til Latter, skjænker kun denne ved Hjælp af Bevægelser, der ikke henhøre til den egenlig comiske Kunst, saasom ved at føle sin sorte Slave i Ansigtet og ved i sin Opiumsruus at bilde sig ind, at han rider. Saadant Farceagtigt kan man tage med i et Lystspil, naar hele Stemningen er munter; men naar dette er den comiske Muses høieste Glædespunkt, er det piinligt at være Vidne til Latteren. De to Kjeltringer ere fez- eller turbanklædte holbergske Tjenere — eller ligne maaskee meest de to Tjenere i det Lesage-Holbergske Stykke „Tjeneren sin Herres Medbeiler" — men ere ingenlunde lystige paa Lesages eller Holbergs Viis. Man seer paa Hr. Phister, Bedreddin, at han saa grumme gjerne vilde være munter; men Digteren giver ham ingen rigtig Anledning — endog Scenen, hvor han har en

Snor om Sidi-Numans Hals taber sig i Sand. Det Pikante i Scenen med Reisemadposerne mister sin comiske Kraft, fordi man strax har fattet hele Witttigheden, som derfor bliver noget langtrukken. De to Kjeltringers fælleds Elskerinde, er en Figur af usædvanlig Ukkjønhed og Ubehagelighed, til hvis Fremstilling Jfr. Møller har et særeget Talent.

Kort, man leer saa lidt ved dette orientalske „Lystspil“, der er saa lidt festivitas udbredt derover, og kortelig angivet er Grunden den, at det egenlig indeholder Stof til et europæisk eller christelig-romantisk Skuespil og tildeels er behandlet som saadant.

Dagbog.

den 21de Febr.

Man fortæller, at da Grev Sponneck underhandlede med Fyrst Schwarzemberg i Wien, spurgte Fyrsten pludselig, som i Overraskelse: Men siden De er en saadan rolig og praktisk Statsmand ligesom vi andre fornuftige Europæere, hvorledes gaaer det da til, at De har en Collega i Ministeriet, der er Præsident i en Klub?

Præsident i en Klub, Deres Durchlauchtighed?

Ja, eller Formand i et politisk Selskab, i et skandinavisk Selskab.

O, Deres Durchlauchtighed, det kommer af Broderskabet, af Slægtskabet, hvori vi staae til de to andre skandinaviske Riger. Det er en national, poetisk og smuk Kjærlighed, saa at vi f. Ex. ved vore Seirsfester tillige heise norsk og svensk Flag som et poetisk Tegn paa, at vi give hele Norden vor Deel af Glæden.

Saa? Ja, da ere vi i Familie med Preusserne, i meget nær Familie; men vi heisede saamæn ikke preussisk Flag ved Siden af det østerrigske for at feire Seiren over Italienerne. Og ingen af mine Colleger er Formand i et preussisk-østerrigsk, tydsk Enheds-Selskab.

Deres Durchlauchtighed, sagde Sponneck lidt pikeret, som uafhængig Nation troe vi at turde have Sympathier for beslægtede Folke-Elementer.

Ganz gewiß, svarede Schwartzemberg høflig, ganz gewiß,

mein lieber Graf. Aber es ist dennoch eine verzeih
gierde, wenn man wissen will, warum ein Staatsmin
präsident ist. Denn ein Staatsmann »verhandelt nicht
pathien und verbindet sich nicht mit Elementen, selbst
mal mit Völkern, sondern mit Staaten und deren b
Gewalten. Mit Sympathien verhandeln heißt nicht Po
sondern Revolution machen. Auch könnten solchen Ra
Demokraten geben, weil sie den Volkswillen zum Princ

Har Schwarzemberg ikke sagt dette, saa kunde
sagt det; thi de med » « betegnede Ord findes i et
antages at være forfattet enten af den østerrigske
Berlin Prokesch von Osten eller af en politisk beslægte
Politiker, nemlig »Unsere Politik«.

Danmarks eiendommelige Stilling i den her ber
seende, medens det underhandler med Østerrig og
Bistand, som skulde komme efter Magyarernes Betvi
lyses ogsaa af andre Kjendsgjerninger. Under Spon
hold i Wien har den Berlingske Tidende høitidelig r
fra den Beskyldning, at han skulde være en »Casino
skjøndt han ligefrem har vedkjendt sig hiint Ministeriums
og en dansk Overkrigscommissair Foss har samtidig fra
deelt Verden, at Sponneck aldeles ikke kan sættes i Kl
Folk som Monrad, Lehmann o. s. v., skjøndt hans
Clausen er en inderlig politisk Ven af Monrad, Lehma
og, som sagt, præsiderer skandinavisk Selskab, hvor sku
Ploug optræder propheterende og bebuder »den an
vigske Krig.«

Hvad vil dette nye Krigsbudskab sige? — Det dan
der har dannet »skandinavisk Selskab« og stræber for
navisk Union, er misfornøiet med den Tilstand, som d

ligøsterrigske Regering frembringer i Europa, er misfornøiet med Freden og dens Betingelser, Føderativstaten, og erklærer aabent at det længes efter en Tid, da den østerrigske Politik er brudt, og da Nationalfjendtskabet og Krigen paany løslades for at omforme Europa. Det er Mazzinis og Ledru-Rollins Manifest, og det skandinaviske Selskab er Nordens Lombarder. Her skal langtfra nægtes, at Hr. Ploug bør have Frihed til at tale og til at nære skandinavisk Selskab, ligesom han har Ret til at nære og udtale hvilkensomhelst politisk Mening, og kunne han og hans Venner paany bringe en Hær paa Benene, saa bør Hæren, hvis den bliver seirrig, anerkjende det. Men i Dieblikket ligesom forhen og fremtidig er den Hr. Plougske Politik afgjort revolutionair overfor Europa og vil forhindre os fra at gjøre vort Bedste for af den frembragte Tilstand at skabe Fred og Velvære, og det er formeentlig ikke sømmeligt, at en dansk Statsminister paa nogen Maade staaer i Berørelse med Sligt, medens Cabinettet har den Opgave at enes med Østerrig og hjelpe til Europas Ro. Ei heller kan det undgaaes, at den hele danske Politik faaer noget Tvetydigt, og medens den søger Venskab hos forskjellige, aldeles modsatte »Magter og Elementer«, ikke finder sandt Venskab og virksom Bistand nogensteds.

— I Bjerglande kan man hyppig om Morgenen see de høieste Bjergtoppe tindre i det rigeste Sollys, medens Dalene endnu ligge i dybt Mørke. Man bringes til at tænke herpaa i disse Dage: Medens Ørsted gjennem „Aanden i Naturen“ har ladet det klare Sollys skinne paa de Klasser, der ved deres Dannelse staaer høiest i Samfundet, udgives for Almuen en Bog, der er ligesom det aandelige Mørke sat i Bogstaver. Titlen, hvorunder den bekjendtgjøres i Bladene, lover rigtignok noget ganske Andet; den hedder: »Sympathiens og Magnetismens Vidundere

eller Naturens afslørede Trylleкræfter og Hemmeligheder". Under dette Navn kunde man i sin Troskyldighed formode en Bestræbelse for at give Folket en let fattelig Udsigt over, hvilke Kræfter Naturen giemmer, hvor tryllecagtige de see ud, men hvor simple og lovbestemte de ere i Virkeligheden. Langtfra! Det er en Fortegnelse over Midler, hvorved man paa en ubegribelig Maade kan helbrede Sygdomme, læge Saar, befrie sig fra paatryllet Kjærlighed, vedligeholde Kjærlighed mellem Ægtefolk, prøve en Kones Troskab o. s. v., o. s. v. Nogle Exempler kunne her anføres: For ikke at være frygtsom om Natten paa et ensomt Sted skal man bestryge sit Ansigt med destilleret Vand af Menneskeblod (Pag. 14). "For at man ikke sover om Natten. Dette foraarsages ved at bære Hjertet af en Flaggermuus hos sig" (Pag. 13). Tandpine forebygges ved at lade Barnet nedsvælge den første Tand, det taber, "saa faaer det aldrig Tandpine" (Pag. 2). Saar læges hurtig ved at stikke det Instrument, hvormed man er bleven saaret, i et Stykke Flæsk" (Pag. 5). Man faaer den Evne at see i Mørke ved at bestryge Øinene med Blodet af en Flaggermuus (Pag. 17). Man bevarer sin Kydskhed ved at bære en Ring med Jaspis eller Topas (Pag. 21). Ved andre Cure anvender man Døddningefingre, Lig og endnu styggere, ja væmmelige Ting. — Ved at udbrede en saadan Bog, og det med en Slags religiøs Fortale, og bringe saadanne Midler i Brug, gjør man Almuens Liv ureent; man kan ikke ustraffet syssle med hæslige Ting, bære dem paa sig, bestryge sig selv og sine Omgivelser dermed; Reenlighed og Reenhed ere i Slægt med hinanden, det behøve vi ikke engang at lære af Statsoeconomerne, der beregne et Folks Cultur efter Mængden af den Sæbe, det forbruger. Men langt værre er det naturligviis, naar man knytter sin Tro til

slige Ting, de være rene eller smudsige, naar man antager, at Noget, som beroer paa Menneskets moralske Tilstand, paa dets Villie og Selvbeherskelse, kan tilveiebringes ved ydre Midler. At Bogen iøvrigt ogsaa gjør sig skyldig i Qvaksalveri, er det her ikke engang Umagen værdt at omtale. — De vise Lovgivere, der ville ordne Presfefriheden, tænke altid kun paa Misbrug, der tilveiebringes af Forstanden, af Kritiken, af Vantroen; imod Overtroen optræde de ikke. Vi lægge da heller ikke stor Vegt paa Politiets og Domstolenes Virksomhed i Literaturen, vi troe, at Pressen nok selv kan læge de Saar, den slaaer. Herpaa gjøres Forsøg, idet man henvender Publikums Opmærksomhed paa Tilværelsen af deslige Sager (Gamle Marens Hexebog og Finnekonen Gunilds Spaadom ere tidligere omtalte) og paa deres Skadelighed. Ved at tie stille om disse »ubetydelige« Bøger, der sælges meget billig, fordi de trykkes i store Oplag, bevirker man kun, at de snige sig om i Mørke. Der bør tilføies endnu en Bemærkning. Bogens Forfatter, en Slesviger ved Navn Hanssen, boende i Aabenraa, er maaskee selv nedsunken i Bogens Mørke og kan derfor ikke paalægges et moralsk Ansvar. Men Forlæggeren, Hr. Boghandler Milo i Odense, en dansk Borger, turde være tilgængelig for de Ord, at i et frit Land er det ikke sømmeligt for nogen Borger at foretage eller række Haanden til Noget, der har Udseende af en Speculation i Uvidenhed og aandelig Ufrihed. En Mand, der bestryger sine Øienlaag med Blodet af en Flaggermuus for at kunne see i Mørke, seer bestemt ikke ved høilys Dag sit eget og Medborgeres Bedste og bør ikke have Stemmeret, men den, som forleder ham dertil, bør heller ikke.

— 2det Oplag af »Gabrielis's Breve til og fra Hjemmet« er udkommet. Ved i denne Anledning atter at henvende Publi-

kums Opmærksomhed paa dette Værk kan jeg gjøre en gansk
kort Bemærkning ved en Afhandling, som staaer i den „Be
lingske Tidendes“ Feuilleton af 18de Febr. Jeg har fund
Forskjellen imellem Gabrielis's Breve og „Aanden i Naturen
deri, at det ene betegner Gemyttets indadgaaende, det and
den videnskabelige Erkjendelses udadgaaende Retning, beg
kunne føre Mennesket i Fare, men kun ved deres Yderlighed;
deres Væsen stunde de til Enhed, til den Fuldkommenhed, hvo
Mennesket „spiser af Kundskabens Træ uden at komme ud
Paradiset“. En Modsætning er altsaa ikke opstillet, og ma
behøvede ikke i „Berl. Tid.“ at modbevise en saadan. Det va
endvidere en indre og fuldkommen tilstrækkelig Grund til
sammenstille dem, og naar Forf. alligevel finder denne Sam
menstilling „pikant“ og „ret original“, saa vil jeg, da dette sk
og kan være en Bebreidelse, ydermere vise, at den er komm
ganske naturlig, og uden at der fra min Side har været Str
ben efter at gjøre saadanne Værker til Gjenstand for en pika
Anmeldelse. En ydre Grund, der ganske naturlig maatte drag
Værkerne ind under samme Tanke, er nemlig, at Ørsted skriv
„Aanden i Naturen“, Mynster optræder imod ham, Sibber
helliger sit Værk til Mynster. Heri kan maaskee endog finde
Mere, end jeg lægger deri.

— Det er en Hemmeligheds Duft, at man bærer den tau
Lader man den vandre videre, saa glæder man en Anden o
mister selv Glæden. Desuagtet vil jeg betroe Læseren en Hem
melighed, jeg er opoffrende og opgiver for mit Vedkommend
dens Duft: — — Her skulde være givet et stort Bal for d
hjemkomne Officierer. — En talrig Comitee arbeidede i Stilhed
ordnede og discuterede saa dæmpet, saa sagte, saa fredelig o
lydløst, de kjøbenhavnske Damer beredte i al Stilhed dere

stjønneste Pynt, i al Hemmelighed (og saa siger man endda, at en Hemmelighed ikke kan bevares, naar flere end To kjende den!). Pludselig — gaae Comiteens Medlemmer tause og sorgmodige hver til Sit, og Damernes Pynt bliver liggende halvsyet. — Hvorfor? — Det er netop Hemmeligheden —

»Taus jeg løfter denne Kummers Dække
Og betragter stille, hvad de led«.

d. 24de Febr.

Det er bekjendt nok, at den spændte, tilsyneladende kampfærdige Stilling mellem de to franske Statsmagter er ophørt. Begge have lidt deres Nederlag: Nationalforsamlingen har maattet finde sig i Changarniers Afsættelse og i et betydningsløst, uparlementarisk Ministerium, Ludvig Napoleon har ikke faaet de Penge, han ansøgte om, og sælger nu de mange engelske Heste, han ifjor kjøbte for de Penge, hvormed han skulde være »Frankrigs Forsyn«. Nu hviler over den politiske Tilstand en Nedstemthed eller maaskee rettere: en lurende Ro, og Sager, der mindre directe gribe ind i Politiken, tildrage sig Opmærksomheden. Her er tidligere blevet omtalt — i en Artikel om de franske Journalister og nævnlig Bladet l'Univers — at der i den franske Geistlighed er to Partier, af hvilke det ene og det talrigste fortsætter den geistlige Historie fra Bourbonnernes Tid, tager virksom Deel i Politiken, for ved verdslige Midler, ved Tvangslove saavelsom ved aaben Kamp og hemmelig Forfølgelse at styrke Kirken, men maaskee i Virkeligheden er udsat for at svække den; thi, idet man forener Kirkens og de verdslige Partiers Skjæbne og for at kunne herske ved Hjælp af Reactionen knytter sig til denne, paadrager man sig og Religionen alt det Had, som fremkaldes i Folket ved frihedsfiendtlige Foranstaltninger og herskende Klassers egennyttige Planer. Dette Parties anerkjendte Forkjæmper i Nationalforsamlingen er Montalembert. Det an-

det Parti, i hvis Spidse staaer Erkebiskoppen af Paris, søger at holde Kirken som en hellig Institution fjern fra Tidens Bevægelser, og Erkebispen har navnlig i denne Tid udstedt en Formaning til alle sine Underordnede og paalagt dem at virke i denne Aand, for at, som han siger, Religionens Tjenere kunne staae rene, uplettede, elskede af Folket, naar Revolutionen paany bryder ud, og da midt i denne Revolution holde Religionen høit over de vilde Bølger og mulig ved dens Magt bringe Samfundet Ro. Han har endvidere bestemt, at Geistligheden i hans Dioces skal forsamle sig under hans Forsæde fire Gange om Aaret for at samtale og indbyrdes oplyse hinanden om Religionens Interesser. Den første af disse Conferenser for Aaret 1851 afholdtes Onsdagen den 12te Febr. i Magdalenekirken. Bladet le Siecle fortæller derom: Erkebispen præsiderede i denne Forsamling, hvor henved to hundrede Geistlige vare tilstede, og hvor Øieblikkets vanskeligste Spørgsmaal bleve omhandlede. Efterat der var blevet holdt Bøn, begyndte Discussionen om forskjellige Punkter af den kirkelige Disciplin, navnlig om det Spørgsmaal: hvorvidt man kunde give Aflad til en rig Person, som ikke giver Almisse; dernæst om Betydningen af Almisse, og hvorledes den bør begrændses. — Et Medlem af Forsamlingen yttrede den Anskuelse, at en Mand med 100,000 Francs aarlig Indtægt eller Rente opfylder sin Velgjørenhedspligt tilstrækkelig, naar han giver 2500 Francs aarlig. En med 50,000 Francs Indtægt 1000 Francs og saa fremdeles i samme Forhold. En ung Præst sagde, støttende sig til Kirkefædrenes Autoritet, at denne Grændse var utilstrækkelig, og at man for at handle i Evangeliets Aand maatte give Alt, hvad man har tilovers. En meget høitstaaende Geistlig optraadte herimod: »Det er ikke blot det Overflødige, Religionen byder os at give«, sagde

han "den vil, at vi af Kjærlighed til Næsten skulle berøve os selv det Nødvendige. Finde vi blandt tusinde Troende en Eneste, som erkjender og ubetinget efterlever denne Regel? Nei! Opgaven maa da søges andetsteds, og dens Løsning gives os hverken af Bourdaloue eller af det 17de Aarhundredes Forfattere. Revolutionerne have bragt Forandring i det nuværende Samfunds Betingelser; Klasseforskjellen er forsvunden. En Christens Pligt bestaaer nutildags, efter min Anskuelse, langt mindre i at uddele Almisser, hvis Nytte jeg dog ikke vil bestride, end i at gjøre en saadan Anvendelse af sine Capitaler og lovlig erhvervede Eiendomme, som sigter til at forbedre Betingelserne for Arbeidets Fordeling." Dette behagede høilig Erkebiskoppen, som nu blandede sig i Discussionen og i Korthed gjentog og bedømte de udtalte Anskuelser. Med Hentydning til de uforsigtige Ord, som i de sidste Dage vare faldne paa Nationalforsamlingens Talerstol (nemlig Montalembert, der havde sagt, at det Mulige er det Legitime), og til visse tilsvarende Tendenser, som havde yttret sig i Kirken, udviklede han den Tanke: at Regjeringer, som ere helligede ved Folkets Stemme, ere fuldt saa legitime som alle andre.

— Kunsthandleren Campani i Rom var nylig tilstede i London ved en offenlig Kunst-Auction og kjøbte for Spotpriis et Maleri, som han antog for at være af den gamle italienske Skole. Det forestillede en Dame paa omtrent 50 Aar, klædt i en Slags Nonnedragt, med Øinene vendte imod Himlen, og holdende i Haanden en aaben Bønnebog. Da Campani kom hjem til Rom, gjorde han sig stor Umage for at opdage, hvem Damen var, og hvem der havde malet hende, og han kom endelig til den Overbeviisning, at det forestillede hiin Vittoria Colonna, hvis Portrait fra en yngre Alder findes i Palazzo

Colonna i Rom, og hvis mærkelige, poetiske Ansigtsudtryk vakte Alles Beundring. Hun var gift med Marquien af Pescara en af Carl den 5tes Hærførere, og selv Digterinde. »Da Michel Angelo i et af sine Digte siger, at han har malet hende«, faldt Hr. Campani paa, at det Maleri, han havde kjøbt i London, og som lignede hende, var malet af Michel Angelo, og Academia di San Luca, det pavelige Kunstacademi i Rom, har efter en samvittighedsfuld Undersøgelse bekræftet denne Formodning, erklæret Maleriet for en ægte Michel Angelo, hvoraf Følgen er bleven, at Maleriet, der som ubekjendt Kunstværk og betragtet kun fra Kunstens Standpunkt blev solgt for en Ubetydelighed, nu vurderes til 30,000 Scudi (Specier).

— Følgende ere de Betingelser, der ere fastsatte af Indenrigsministeren for Dmsl. Rachel ved Théâtre français: I Aarene 1851—53 skal hun nyde en aarlig Gage af 30,000 Frs. og derfor være forpligtet til at spille 48 Gange; spiller hun oftere, faaer hun extraordinair Feu. I disse tre Aar har hun aarlig sex (6) Maaneders Ferie; i de næste 7 Aar har hun kun 3 Maaneders Ferie aarlig, men erholder 42,000 Frs. i Gage.

— »Om de østerrigske Tropper ved Østersøen« indeholder »Grenzboten« følgende Artikel. — Mennesket maa vænne sig til forunderlige Ting og til at see, hvad man aldrig har troet muligt. Denne vise Bemærkning gjorde jeg, da jeg i disse Dage kom gjennem de meklenborgske og lauenborgske Egne til Hamborg og Lübeck. Hvorhen mit Blik naaede, østerrigske Soldater; ethvert Værtshuus og Gods, ja selv den mindste Bondebygning var besat med de hvidkjolede, ubudne Gjæster. Siden den Tid, da Trediveaarskrigen rasede i Tydskland, har man ikke seet østerrigske Hærskarer i disse nordlige Egne; jeg troer, at Wallenstein, der erholdt det meklenborgske Land foræret som Her-

rugdomme, var den sidste keiserlige Feldtherre, som huserede her. Nu, i den dybeste Fred komme pludselig 20,000 Mand Ungarer, Polakker, Italienere o. s. v., indkvartere sig i de Stæder og Landsbyer, der behage dem bedst, skalte og valte som Herrer og indrette sig, som om de idetmindste skulde staae Fadder til den Slægt, der bliver født i Løbet af et Aar.

Mærkværdigt er det, hvor let Østerrig tager det med de mindre Staters Souverainetetsret, denne Ret, hvorom der har været saa megen ærbødig Tale, og som er bleven saa stærkt forfægtet imod Preussen. Storhertugen af Meklenborg protesterede mod, at østerrigske Tropper bleve indlagte i hans Land; men trods alle Protester lod Feltmarschal Legeditsch rykke ind, hvor det behagede ham, ja, der bliver fortalt, at han skal have svaret Storhertugen, »at han vilde overskride Grændsen, selv om Storhertugen stillede sig imod ham med hele sin Stridsmagt.« Endnu færre Omstændigheder har man gjort med den gode Stad Lübeck, som engang formaaede, hvad nu hele Tydskland ikke kan, nemlig beseire danske Konger. Man ansaae det ikke engang for nødvendigt at iagttage den almindelige Høflighed og anmelde Indkvarteringen i Forveien; to østerrigske Officierer kom uden Videre ridende som Qvarteermestre. Det høiviise Senat forsikkrede, at Tingen var umulig. »Vist er det muligt, Obersten har befalet det«, sagde Østerrigeren og lod som tilfældigviis sin Haand lege med Sablen, og see, det blev muligt; og ægte Sønner af Lombardiet holde endnu idag Lübecks Porte besatte. Ogsaa det endnu ærværdigere Hamborgske Senat vilde i Forstningen gjøre Indvendinger, men det var aldeles spildt Møie, med klingende Spil droge Østerrigerne ind, besatte de Vagter, som de fandt bekvemmest, og gjøre sig det nu mageligt i den rige Stad, hvor Senatet betaler daglig 12 Schilling pr.

Mand og faaer 2 Schilling i Erstatning. Man regner, at d
keiserlig-kongelige Indkvartering vil koste Staden 13,000 D
ugenlig. De fremmede Indkvarteringer i Hamborg ere forr
et godt Billede af vor Historie i de sidste Aar. Hilsede af
folkningens Jubel kom i April 1848 de to preussiske Garde
menter, de første ikke-hamborgske Tropper, som Staden h
seet siden 1815. De droge hen at kjæmpe den slesvigholste
Kamp, andre preussiske, hannoveranske og oldenborgske Tro
fulgte efter, og man maatte troe, at der var tilstrækkelig m
Soldater til at overvinde den lille danske Armee. Preuss
stormede ogsaa heltemodig Dannevirke, og der kom mange d
Fanger gjennem Hamborg; men, hvordan det nu gik eller
saa vendte de tydske Tropper mismodig tilbage i Høsten 1
I Foraaret 1849 begyndte Gjennemmarschen paany; fr
tydske Landsdele kom Soldater, atter for at hjælpe Slesvi
steen. Bayern sendte Regimenter fra Inndalen og Rhinp
Würtemberg fra den schwabiske Alp, Baden fra Breisgau da
Sachsen fra Erzgebirge; Preussen sendte polsk Landeværn,
selv Fyrsten af Homburg maatte afgive 40 Mand af M
vagten ved hans Spillebank. Hamborgerne troede, at den d
Armee vilde blive slugt med Hud og Haar — beskjæm
vendte Tropperne atter tilbage i Høsten. Nu, da Slesvi
steenerne selv have prøvet paa at ende Krigen, rykke østerr
ja endog preussiske Tropper herigjennem for at hjælpe til a
væbne den slesvigholsteenske Hær. Dette skjønne Foretag
blev overdraget det 8de preussiske Regiment; jeg saae de
lig, fulgt af Hamborgernes Spot marschere over Voldene,
corteret af keiserlig-kongelig østerrigske Officierer.

En anden ret sørgelig Rolle saae jeg de stakkels preu
Pionerer spille, idet de nærved den lille meklenborgske By

zenburg skulde slaae en Pontonbro for Østerrigerne, paa det at disse bekvemt kunde gaae over Elben. Hvad mon vel gamle Fritz vilde have sagt til en saadan Brug af preussiske Soldater! Soldaterne, som vare beordrede hertil, saae ogsaa mugne og nedslagne ud, formodenlig især fordi de maatte taale de meklenborgske Bønders Spot. Men den boitzenborgske Færgeforpagter, der frygtede Tab i sin Næringsvei ved den preussiske Bro, gjorde Indsigelser og har tildeels sat sin Villie igjennem — saa vidt er det nu kommet med den preussiske Indflydelse her oppe i Nordtydskland.

Vore østerrigske Gjæsters Nærværelse er forresten underholdende nok, naar man kan bringe det over sit Hjerte at betragte denne Ulykke, ligesom den hele tydske Politik, fra den comiske Side. Utallige Anekdoter om Indkvarteringen gaae fra Mund til Mund. Ynkeligst opfører sig Størstedelen af den meklenborgske Land-Adel. Da disse Junkere i Sommeren 1848 frygtede for at miste endog blot en lille Deel af de Previlegier, hvormed de ere saa rigelig betænkte paa Almeenvellets Bekostning, paakaldte de med hede Ønsker Reactionen: „Naar blot Kosakkerne maatte komme! hundrede Flasker Champagne skal den første have!" Nu, da de tildeels have stærk østerrigsk Indkvartering paa deres Godser og ofte daglig maa fylde 20—30 gedigne Maver og fodre ligesaa mange keiserlig-kongelige Heste, ere de misfornøiede med Soldatervæsenet. De elske endnu Østerrigs politiske Anskuelser, men føde nogle af dets Soldater ville de ikke. Trods deres bestandige Raab om „Ridderlighed" og „adelig Følelse" ere de Fleste dog, naar det gjælder Pungen, ligesaa plebejiske som de ofte forhaanede „Kræmmersjæle". Ogsaa ere mange af de østerrigske Officierer ikke fornemme nok for de adelige Damer, og de beklage sig bitterlig over, at de nu

maae spise ved samme Bord som en Borgerlig, Noget, der
været uhørt iblandt dem. Da saa mange Ungarer og Ita
nere i 1848 og 49 gik over til Fjenden, er der i den østerri
Hær foregaaet et stort Avancement, ja Corporaler ere ble
Officierer, især i Infanteriet og Artilleriet. Meklenborge
finde det høist sælsomt, at disse tør tiltale deres Kammera
der ere Grever og Baroner, med »Du«. En ægte preu
Gardeofficier, om mulig af det første Regiment, der ikke ta
nogen Borgerlig, er det meklenborgske Ideal af en tydsk Kri

Med den øvrige Befolkning komme de østerrigske Offici
i Almindelighed godt ud af det. De ere for Størstedelen r
fomme og, naar man ikke taler med dem om Politik, omg
gelige Folk. Af Østerrigs Magt ere de stolte og paastaae,
ingen Stat kan modstaae det, allermindst Preussen, som
veed, hvad det vil. En østerrigsk Officier, med hvem jeg kj
en Strækning paa Jernbanen, sagde: »Hos os i Wien v
Folkene, hvad de ville, og derfor gaaer det; men i Berlin
man idag saa, imorgen saa, og derfor gaaer det tilbage.
1849 stod det slet for os, og Preussen havde kunnet gjøre A
get; nu kan vor Keiser gjøre, hvad han vil. I Bologna h
vi Tropper, ligesaa i Florents, Krakau tilhører os, og fra D
stadt og Kassel have vi ladet Preusserne drage ud med en l
Næse, og nu gaae vi til Rendsborg og blive der, saalænge
Keiser befaler. Det kommer Altsammen af at ville.«

Ellers ere de østerrigske Officierer ofte meget naive i de
politiske Anskuelser og bedømme navnlig de »Rebeller«, m
hvilke de have kjæmpet, paa en egen Maade, uden Spor af H
Saaledes yttrede en Officier til mig angaaende Klapka, h
Portrait hang i hans Kvarteer: »Det var en Satans K
hvad Lærdom angik; men hvad har det hjulpet ham? Var

bleven hos os, kunde han have gjort et godt Avancement, nu er han ikke Andet end Snavs. Naa, men dygtige Karle vare baade han og Görgey, og det var godt, om vi havde mange Saadanne i vor Armee!"

Ogsaa til de simple Soldater staae Folk her i et godt Forhold, endskjøndt Sproget lægger Vanskeligheder i Veien for Underholdningen. De Fremmede maae hjælpe sig med Tegn, og vor nordtydske Almue er ikke meget fiffig i at forstaae disse. Saaledes saae jeg to Italienere, der vilde have lidt Mælk af deres Værtinde, og den tykke Bondekone stod og lo, saa hun rystede, over deres »Grimasser« og ubegribelige Ivrighed. Endelig krøb den Ene paa alle Fire, og den Anden lagde sig paa Knæ ved Siden af ham og gjorde Bevægelser, der skulde forestille Malkning; men den tykke Bondekone fandt blot dette høist paafaldende og anstødeligt. Endelig traadte jeg frem som Tolk. »Dat kemmen de Kerls glick seggen künnt« (det havde de kunnet sige strax!) raabte Meklenborgerinden, skyndte sig over i Melkekammeret og hentede det Forlangte. Mille grazie, Signora! raabte de fornøiede Soldater. — Italienerne dølge ikke for deres Værter det gløbende Had, de nære til Østerrig; Mange af dem have tjent i den lombardiske Hær og tilstaae aabent, at naar de blot fandt en Leilighed, vilde de gjerne begynde forfra. Blandt Ungarerne ere mange forhenværende Honveds, deilige Karle, hvis Øine tindre af Mod og Krigslyst. Naar de see et Billede af Kossuth, feiler det aldrig, at de jo udbryde i et begeistret: Eljen Kossuth, eljen!

Man har formodenlig sendt os disse ikke-tydske Tropper, for ikke at faae Soldater smittede af den demokratiske Aand, der hersker i den nordtydske Middelstand; men man tænker maaskee ikke paa, at Mazzini og den demokratiske Comitee i London meget godt

veed, hvor de ere, og at de nordtydske Bærter ikke ere utilbøielige til at uddele Comiteens Skrifter til deres Indkvartering. Een Følge har denne Indkvartering imidlertid allerede havt her i Landet: Agtelsen for Preussen og Tilliden til det er rystet paa det dybeste.

d. 26de Februar —

Iaften, idet Heftet sluttes, kommer »Fædrelandet« i stor Sindsbevægelse ind ad Døren, er vred paa hele Verden for Føderativstatens Skyld og andet Mere og erklærer, at de vil have den »Berlingske Tidende« op at dandse, det vil have en rigtig Svingom, „en Vals« med bemeldte gamle ærbare Tidende. Men i Forbigaaende, paa Veien hen at engagere Berl. Tid., yttrer »Fædrelandet«, der som sagt er vred paa hele Verden for de politiske Tilstandes Skyld, et vist vredt Sindelag ogsaa imod »Nord og Syd« og siger, at dette nu »hviler« sig ud fra Uge til Uge for at samle Kræfter nok til at producere sig som den seirrige Solgud paa slap Linie i bengalske Flammer«. — Kjære Hr. »Fædreland«, lad Dem afvæbne, vær ikke vred! De seer af dette Nr., at De har taget feil; her er slet ingen Seirsjubel, ingen Triumph over Føderativstaten. Deres Hjerte har ængstet sig til ingen Nytte, og Deres Ord forraade kun Deres største Sorg: at Andre end De faae Ret. Naar Nogen af os Andre vilde triumphere i denne Tid, var det urigtigt, fordi Tilstanden er kommen ved Omstændighedernes Magt; at iagttage disse Omstændigheder og berede sig paa at drage den størst mulige Nytte af dem for Danmark, er det eneste Fornuftige, i alt Fald fornuftigere end tom Declamation, Hidsighed og St. Veitsdands. Dog, naar »Fædrelandet« og »Berlingske Tidende« ville dandse, saa for mig gjerne, skjøndt ingen af dem kan holde Tact; men see paa det kan man dog.

Til . . . . — Meddelelsen modtages gjerne, paa den fastsatte Betingelse.

Udgivet den 28de Februar.

Hippokrates.

Episode af den gammelfranske Roman „Saint-Graal".*

En rig og vigtig Kildesamling til Studiet af Middelalderens christelige Poesi og Mystik indeholdes i de i sin Tid saa berømte, nu kun af Literatur- og Sprogforskere kjendte, franske Romaner fra det 12te til 14de Aarhundrede. Disse Romaner, som deels vare paa Vers, deels i Prosa, deels omarbeidede fra den ene i den anden Form, og som i deres Blomstringstid bleve oversatte og efterlignede i de fleste europæiske Sprog, indeholde den rigeste og forunderligste Blanding af hedenske og christelige Forestillinger, af Dybsindighed og barnagtigt Phantasteri. I Form og Behandling have de endnu næsten ingen Spor af den eiendommelige national-franske Poesi, som den, med Paris som Brændpunkt, siden udviklede sig. Hine Romaner producerede fornemmelig i Sydfrankrig og vise sig i naiv Opfattelse og livlig Fremstillemaade umiskjendelig beslægtede, ikke blot overhovedet med den katholske Legendepoesi, men navnlig med den no-

* Udtales Grål.

get senere fremtraadte, i vor Tid mere bekjendte, spanske og italienske Novellepoesi.

Indholdet knyttede sig fornemlig til Sagnene og Fablerne om Alexander den Store, Amadis, Carl den Store, og om den reent mythiske Kong Arthus med sit „Tafelrunde“; og de ubekjendte Forfattere satte med en elskværdig Ugeneerthed i chronologisk Henseende disse Stoffer i Forbindelse med Sagn og Personligheder fra meget forskjellige Tider. Det er charakteristisk for hiin Tidsalders poetiske Tro, at den ikke blot kan flytte Bjerge, men at Digteren føler sig ophøiet over de sædvanlige prosaiske Tids- og Rumbestemmelser. Enhver historisk Personlighed, hvis Navn eller Charakteer tilfældig behager ham, maa finde sig i efter Digterens Vilkaarlighed at optræde, tale og handle i de meest uligeartede Forhold og Tider. Historie lærtes dengang ikke i Skolen, men ved mundtlig Tradition, med Udeladelse af Aarstal. Derfor gjøre Forfatterne ikke, som i vore Dage, i Fortalen Undskyldning for deres poetiske Licens.

Det idealske Symbol, som danner Midtpunctet i de keltiske Riddereventyr om „Tafelrunde“ og „Kong Arthus“, ja som for den ældste christelige Cultus i England og blandt tydske og franske Kelter næsten har samme Betydning som Madonna i Spanien og Italien, er den „hellige Graal“ (Saint-Graal), et Navn, om hvis Oprindelse de Lærde ere noget uenige; dog forklares den almindeligst som en Fordreielse af „saing-real“, Guds Blod (det kongelige Blod). I den populære Opfattelse var imidlertid „Graalen“ ikke blot Blodet, men den af en kostbar Ædelsteen forfærdigede Skaal, hvoraf Christus

ved den hellige Nadvere betjente sig*. Som saadan var den unægtelig en meget ærværdig Reliquie, men den antog efterhaanden i hiin Tids mystisk-fromme og phantasirige Forestillinger ofte Skikkelse og Væsen som en Gjenstand for umiddelbar Tilbedelse, ja som en Art guddommelig Personlighed, om end i høist usikkre, uklare og ubestemte Omrids. I Orienten, hvor Skaalen ofte forekommer som Symbol paa Naturens fødende Kraft, maa man vel søge Udspringet til Graalsagnet; og det Mystiske, Glimrende-Phantastiske deri, maatte fornemmelig skaffe det Indgang og Popularitet hos den sandseligste og phantasirigeste Folkestamme i Europa, den keltiske, som nu fast er forsvunden.

Romanen Saint-Graal, der er skreven i Prosa, og sandsynlig en af de ældste, om ikke den ældste af de til Sagnkredsen om „Tafelrunde" hørende, indeholder en Fortælling om Joseph af Arimathia og hans Familie, fra den Tid, da de ifølge Sagnet forlode Judæa for at prædike Evangeliet i fremmede Lande. Denne Joseph, bekjendt som hemmelig, men tro Discipel og Tilhænger af Christus, skal have sat sig i Besiddelse af hiin Skaal og deri opbevaret det Blod, som flød af den Korsfæstedes Vunder. Med alle sine Slægtninge og nogle Disciple drog han bort til Asien, Afrika og Gallien, prædikede Christendommen overalt og udførte store Mirakler ved Hjelp af den guddommelige Skaal, der stedse svævede foran ham, ligesom fordum „Pagtens Ark" for He-

* See det Nærmere herom i Görres's Fortale til Digtet Lohengrin. 1813.

bræerne. Da han havde gjennemvandret og omvendt Gallien og kom til dets nordlige Kyst, udbredte Joseph sin Kappe over Bølgerne, satte sig med 40 Disciple paa denne mirakuløse Flaade og seilede saaledes over til England. Efter at have omvendt de vilde Indbyggere i dette Land til Christendommen, døde han og efterlod „Graalen“ til en Brodersøn, hvis Sønner atter hemmelig opbevarede den i en ensom, ubekjendt Egn, i det mystiske Slot Korbenik, eller, som det i de herhenhørende gammeltydske Digte, det berømte Parcival, o. a. kaldes: „Die Gralburg“. Saaledes blev „Graalen“ til den levende symbolske Personification af den nye Tro i England, det keltiske Venerabile, og det bidrog ikke mindst til at give den saa høi religiøs Betydning, at den var forsvunden for de Dødeliges Dine, lig Niebelungernes Skat ved Rhinen, hvorfor det ansaaes for den christelige Ridderligheds høieste Opgave, ja fast for det evige Liv paa Jorden, at finde og gjengive den troende Menneskehed den forsvundne „Graal“. Ridderne af Tafelrunde udførte, efter at de vare blevne Christne, en betydelig Deel af deres Heltegjerninger, beseirede Trolddom og Farer, for at søge, finde og bevogte dette hellige Klenodie. Det ypperste og for sin Tid klassiske Epos, hvor dette poetisk fremstilles, er det ovennævnte „Parcival“ af Wolfram von Eschenbach*.

---

* Denne hele mystiske Ideekreds har en bekjendt nyere tydsk Digter, Immermann, søgt at anskueliggjøre i et dramatisk Digt, idet han grupperer den omkring en af Tafelrundepersonerne, den keltiske Faust, „Troldmanden Martin“. Men langtfra at bringe Klarhed og Lys i denne forunderlige Ideeverden, har han tvert-

I Romanen om „Graalen“ findes blandt en Masse reent phantastiske Opdigtelser dog maaskee enkelte virkelige Træk af Christendommens ældste Historie og dens Udbredelse blandt forskjellige Folk, medens man med Interesse seer, hvorledes den katholske Kirke paa disse sine første Vandringer uvilkaarlig modtog og assimilerede med sig en Mængde af de herskende hedenske Traditioner og Forestillinger. I Graalromanen finder man, foruden det nævnte Hovedindhold, Fabler og Sagn af alle Arter, tilhørende de forskjelligste Folkeslag. Mere som Tillæg end som Episoder af et sammenhængende Hele vare sædvanlig Fortællinger om Tafelrunde-Heltene, og hvad der tilfældig ellers faldt Afskriveren ind, vedføiede, og saaledes siger den lærde Franskmand, d'Aussy, der har oversat flere af disse gamle Fortællinger paa moderne Fransk, at han fandt det følgende Sagn i „en Roman om Lancelot“. Vi meddele det her i en noget forkortet Bearbeidelse, dog som vi haabe, uden at berøve det noget Væsenligt af den oprindelige Charakteer. Det er ikke uinteressant at see, hvorledes den overtroiske, christelige Middelalder ikke engang tog i Betænkning at overføre sine mystiske Adept- og Faust-Ideer paa en bekjendt Skikkelse fra den klassiske græske Oldtid, hvor Alt dog var Lys og logisk Klarhed.

„Paa den Tid, da Keiser Augustus beherskede det romerske Rige, havde han en meget forstandig og god

---

imod i sit Digt, som skulde være et Sidestykke til Goethes Faust, kun gjort den mere dunkel og mystisk, end den er i de oprindelige Sagn.

Søstersøn, ved Navn Gatus, som han elskede saare høit, og som skulde arve hans Krone. Da skete det, at Gatus blev syg og var længe sengeliggende. Keiser Augustus kaldte alle Læger i sine Riger sammen og sparede ikke paa sine Skatte; men det vilde ikke lykkes Nogen at helbrede den Syge. Den unge Mand blev tilsidst saa svag, at han i tre Dage og Nætter ikke kunde tale eller klage, og Alle mistvivlede om hans Helbredelse. Keiser Augustus mælede ikke et Ord mere, og alle hans Riddere taug ligesaa stille.

Imidlertid begav det sig, at Hippokrates, uden at vide Noget om denne Sag, kom til Rom. I Staden saae han lutter sørgmodige Ansigter; Ingen talte til ham. Endelig bad han en Pige at sige sig, hvad Ulykke der var skeet. Da han havde erfaret det, ilede han strax til Palladset og traf her alle Landets fornemme Herrer og Fruer forsamlede, saa at han neppe kunde komme frem til den Syge, der af Alle ansaaes for død. Han lagde Haanden paa hans Hjerte og følte hans Puls. Derpaa lod han Keiseren kalde, som ogsaa strax kom til, og spurgte: „Hvilken Naade tør jeg udbede mig, hvis jeg helbreder denne Syge?“ — „Hvilken Naade?“ svarede Keiseren; „der gives Intet i Verden, som jeg jo vilde skjænke Dig, Du skal som min Ven stedse være om mig.“

Da tog Hippokrates en Urt op af sin Lomme og lagde den i et Vand, som han førte med sig i smaa Glasflasker, hvormed en Hest, som han stedse lod føre efter sig, var bepakket. Derpaa vendte han tilbage til Gatus, tog en liden Kniv, aabnede dermed sagte den Syges

Mund og Tænder og indgav ham den største Deel af Lægedrikken. Prindsen aabnede strax Øinene og begyndte at tale, idet han spurgte, hvor han var. — Keiseren vilde strax opfylde sit Løfte, men Hippokrates svarede, at Tiden endnu ikke var kommen, og bad blot om hans Venskab. Han levede nu i Palladset som Medlem af Hoffet og blev saa yndet af Keiseren, at denne lod opreise paa høie Marmorpiller to Statuer af Stéen, den ene forestillende Hippokrates og den anden Gatus. Lægen viste alle de Rigdomme tilbage, hvormed Keiseren vilde hædre ham, og sagde: „Dit Venskab er mig mere værd, end alle Dine Skatte; Dine Rigdomme behøver jeg ikke, thi af Dine Undersaatter, som jeg helbreder, erholder jeg mere Guld, end jeg bruger til mine Fornødenheder." Keiseren beundrede saa megen Viisdom og lod Hippokrates anvise en Plads ved sit eget Taffel; thi paa den Tid havde man endnu stor Agtelse for Philosophien.

Paa denne Tid skete det, at Indvaanere fra det Galliske Land kom til Rom og nedsatte sig der. Iblandt disse befandt sig ogsaa en Dame af stor Skjønhed og fornem Herkomst, som ligeledes af Keiseren blev optaget i hans Pallads. Da hun en Dag med flere Veninder bemærkede den Statue, som Keiseren havde ladet opreise for Hippokrates, og som Solen netop beskinnede, spurgte hun, hvis Billede dette var, og da man fortalte, at det var Hippokrates, som havde kaldet Gatus tilbage til Livet, svarede hun smilende: „Nu, en Philosoph er han maaskee nok, men at han har gjort en Død levende, det troer jeg ikke, og hvor dybt han saa end stikker i sin Viisdom, saa vædder jeg, at jeg inden mange Dage ere omme,

skal stille ham frem som den største Nar af Verden«. Disse Ord bleve forebragte Hippokrates, som blev noget ærgerlig derover. Han opsøgte Keiseren og bad ham at vise sig denne hoffærdige unge Dame. Næste Dag gik Keiser August med sin Læge i Kirke, og viste ham den skjønne Gallierinde, som havde smykket sig med en ny Klædning for at tildrage sig Alles Blikke, og som ikke heller undlod at gjøre sig bemærket af Keiseren, idet hun tilsmilede ham saa huldelig. Philosophen blev staaende heel bestyrtet og følte sig med Et greben af en heftig Kjærlighed til den Fremmede. Han faldt derover i en Sygdom, og da Keiseren ikke vidste, hvorledes han skulde helbrede ham, saa sendte han alle sine Hofdamer til ham, for at adsprede ham. Touren kom ogsaa til Gallierinden. Da hun var alene med Philosophen, hørte hun med Bifald paa den Kjærlighedserklæring, som han strax gjorde hende, og forsikkrede ham, at hvis hun var Aarsag i hans Sygdom og kunde byde over hans Liv, saa kunde han gjøre Regnig paa hurtig Helbredelse.

Hippokrates kom sig ogsaa snart igjen og tøvede ikke med at lade sig see ved Hoffet, hvor han gjenfandt den skjønne Gallierinde, der modtog ham med uforandret Huldsalighed og Venlighed. Da hun siden med Philosophen spadserede i Haven, viste hun ham det Kammer, som hun beboede, og sagde til ham: »Kom herhid i Nat, jeg vil da fra mit Vindue nedlade en Kurv i et Toug og ved Bistand af min Kammerfrøken heise Dig op til mig.« Hippokrates undlod ikke, nøiagtig paa det af den skjønne Gallierinde bestemte Klokkeslet, midt om Natten, at indfinde sig under hendes Vindue. Han satte sig i

Kurven, som alt stod beredt, og gav ved at trække i Rebet det aftalte Tegn. Strax begyndte Gallierinden og hendes Kammerfrøken at trække i Rebet, og de trak Philosophen heelt op til Spidsen af Taarnet, meget høiere, end hvor Vinduet var; derpaa gjorde de Rebet fast ved en Hage og lode den ulykkelige Hippokrates svæve i Luften. Nu maa man vide, at i Rom en saadan Kurv benyttedes, ligesom i andre Lande Gabestokken, til deri at fremvise dømte Forbrydere for Folket. Saaledes blev Hippokrates hængende den ganske Nat. Da næste Morgen Indbyggerne i Rom bemærkede Kurven ved Spidsen af Taarnet, sagde de til hverandre: „Lad os dog see, hvem det er, som man har dømt til denne Straf." Alle ilede nu til Palladset, og da de opdagede Lægen Hippokrates, ønskede de meget at vide, i hvad Forbrydelse han havde gjort sig skyldig. Ogsaa nogle Senatorer kom til og spurgte, hvad den af Keiseren saa yndede Mand havde gjort; men Ingen vidste det. Hippokrates besvarede ingen af de Spørgsmaal, man rettede til ham. Nogle vilde befrie ham, idet de meente, at Keiseren, naar han erfoer, hvad der var skeet, vilde lade dem alle ombringe. Andre vare herimod, idet de frygtede at foregribe Keiserens Retfærdighed; men før Dagens Frembrud var han redet paa Jagt, og han pleiede sædvanlig først om Aftenen at vende tilbage.

Æskulapsønnen forblev altsaa den ganske Dag i Kurven, holdende sig med begge Hænder fast i Rebet. Han følte sig saa ulykkelig, at han flere Gange stod i Begreb med at styrte sig ned og saaledes gjøre en Ende paa sine Lidelser. Men hans høihjertede Sind afholdt ham fra

selv at ende sit Liv. Desuden haabede han at kunne hævne sig. Om Aftenen kom Keiseren hjem fra Jagten, og da han saae et Menneske i Gabestokken, spurgte han, hvem det var. „Det er Hippokrates“, svarede man, „vi troede, det var skeet paa Din Befaling“. — „Paa min Befaling?“ svarede Keiseren; „jeg sværger, at hvem det saa end er, der har gjort det, saa skal han paa Øieblikket hænges“. Man skyndte sig nu at befrie Hippokrates; men denne vogtede sig vel for at sige Sandheden. Da Keiseren spurgte ham, hvem der saaledes havde beskjæmmet ham, udstødte han kun et dybt Suk, og sagde: „Min Herre, jeg veed det ikke.“

Hippokrates lukkede sig inde i sin Bolig og afslog fra nu af at besøge de Syge, til hvilke han blev kaldet. Keiseren bad ham, dog ikke at ophøre med Udøvelsen af sin hemmelige Kunst; men Lægen svarede: „Med den Uret, som man har ladet mig lide, har jeg ogsaa tabt min hele Videnskab, og jeg vil ikke gjenfinde den, førend jeg er bleven hævnet.“ „Saa nævn mig den Skyldige“ sagde Keiseren, „og Du skal erholde Fyldestgjørelse.“ „Naar Tiden kommer, skal Du erfare det“, sagde Lægen og blev ved at lukke sig inde. Han savnedes ikke blot af de Syge, men ogsaa af de Sunde, navnlig af Matroner og unge Fruentimmer, hvem han altid i Selskaber med sit Vid paa en behagelig Maade havde vidst at underholde. Men da Gallierinden mærkede, at Eventyret ikke var bleven meget bekjendt, lod hun en Guldsmed komme og lod ham i en forgyldt Tavle udgrave Hippokrates's Billede, som han sidder i Kurven og to Fruentimmer ere ifærd med at hidse ham tilveirs. Denne Tavle lod hun an-

bringe paa Postamentet til Hippokrates's Billedstøtte, og den var der i otte Dage udsat for hele Befolkningens Blikke, da Keiseren og hans Læge just vare fraværende. Da de kom tilbage og bemærkede Tavlen, og hvad den forestillede, bad Hippokrates Keiseren om at lade saavel den gyldne Tavle som Statuen selv nedbryde og tilintetgjøre, hvilket ogsaa strax skete. Gallierinden triumpherede og bespottede med sine Veninder Hippokrates endnu kjækkere.

Imidlertid tænkte Philosophen uophørlig paa et Middel til at hævne sig. En Dag saae han fra et Vindue i Palladset en vanskabt, stumpnæset, sort Dverg ligge paa Jorden, den afskyeligste Skabning, man kunde see for sine Øine. Denne Dverg havde sin Bolig under en Trappe, hvilket Keiseren af Medlidenhed havde tilladt ham, og levede af Levninger og Affald fra Maaltiderne i Palladset. Hippokrates betragtede ham en Stund og besluttede at bruge ham som Redskab for sin Hævn. Han gik ned for at plukke en Urt, hvis Kraft var ham velbekjendt, talte nogle magiske Ord over den, gik derpaa til Uhyret, talte og spøgte med ham, saa at Dvergen snart havde sluttet Venskab med ham. En Dag sagde Lægen til sin nye Ven: „Hvis Du ønsker det, saa vil jeg give Dig en Urt, hvormed Du kan erhverve Dig den skjønneste Hofdames Kjærlighed; men Du maa med Urten berøre hendes blotte Legeme." — „Jeg tager derimod", sagde Dvergen, „og vil gjøre Prøven med den skjønne Gallierinde; hvis Du ikke bedrager mig, kan Du være vis paa en stor Belønning." — Hippokrates gav ham nu Urten, med Tilføiende, at han maatte tage sig vel iagt for ikke først at berøre nogen anden Kvinde dermed. Dagen derpaa

stillede Dvergen sig tidlig om Morgenen paa den Vei, ad hvilken Hofdamerne pleiede at begive sig til Templet. Da nu den skjønne Gallierinde kom forbi ham, greb han Sømmen af hendes Klædebon og sagde smilende: „Frue, Frue, Dit Been er hvidt og deiligt; lykkelig den Ridder, der tør kysse det." Vanskabningen tog nu en af hendes smaa Fødder i sine Hænder, berørte uformærkt med Trylleurten hendes Been ovenfor Skoen, og sagde: „Frue, Frue, skjænk mig lidet af dine overflødige Yndigheder!" Smigret ved denne Hyldning sænkede den unge Gallierinde smilende sit Hoved og bortfjernede sig uden Svar, skjulende sit Ansigt med sin Brystdug. Hun begav sig med sine Ledsagerinder til Kirken og vilde bede, men formaaede det ikke; hun blegnede og følte en isnende Kulde risle sig igjennem alle Ledemod. Erindringen om Dvergen beskjæftigede alle hendes Tanker, saa hun ikke kunde tænke paa Andet. Hans Billede forfulgte hende uophørlig. Neppe kunde hun holde sig opret, indtil hun naaede sit Hjem. Her angreb Elskovskvalen hende saa stærkt, at hun maatte lægge sig tilsengs. Men hun vedblev at lide saa hæftige Kjærlighedssmerter, at hun stod op midt om Natten, som om hun havde mistet sin Forstand. Hun gik den lige Vei hen til Dvergen, som ventede paa hende*. Ganske ude af sig selv traadte hun ind og spurgte: „Hvo er herinde?" — „Din Ven", svarede Vanskabningen, „som venter Dig, og hvem Du har skjænket Din Kjærlighed." Og da den skjønne Gallierinde havde sat

* Hvo kommer her ikke til at tænke paa de nordiske Elskovsruner og Anvendelsen deraf i „Svend Dyrings Huus"?

hos Uhyret, tog hun ham i sine Arme og gav ham flere Kys. I dette Øieblik underrettede Hippokrates, der ved en Speider havde Kundskab om Alt, Keiseren, Keiserinden og alle Hofdamerne om, hvad den skjønne Gallierinde foretog sig. Man begav sig strax derhen og saae da, hvorledes hun, ganske fra Sands og Samling, og med vildt flagrende Haar, lod sig omfavne af den pukkelryggede Dverg.

Indvaanerne i Rom vare høist forbausede over den skjønne Fremmedes Elskovsraseri: Fruentimmerne skammede sig over en saa uhyrlig Lidenskab, og Mændene gjorde sig lystige derover. Staldknegtene, Lakaierne og det simple Folk vilde stikke Dvergens Opholdssted i Brand, fordi de holdt ham for en Troldmand. Men Hippokrates modsatte sig dem og bragte det derimod til, at den skjønne Gallierinde blev dømt til at ægte den vanskabte Dverg. Hun hengav sig uden Modstand i sin Skjæbne, levede fra nu af i et lille Huus, som Keiseren skjænkede hende, og beskjæftigede sig med at baldyre i Guld og Silke og forfærdige Belter, Punge og Hatte, som hun solgte til Hoffets Herrer og Damer, for at fortjene det Nødvendige til sig og sin Mand. Den skjønne Gallierinde var en flink Arbeiderske og havde snart samlet sig en stor Formue. Dvergen blev saaledes ogsaa rig og gik i prægtige Klæder. Hans Kone var ham tro og viste ham stedse den samme Kjærlighed. Da han ti Aar efter døde, forblev den skjønne Gallierinde Enke; thi hun kunde ikke elske nogen Anden.

Hippokrates, som saaledes havde hævnet sig, levede

ikke længer saa indesluttet; han ydede atter de Syge sin Tjeneste og helbredede dem alle.

Paa denne Tid kom en Ridder til Keiseren i Rom og bragte den Efterretning, at en Jøde fra Nazareth, ved Navn Jesus, helbredte Børn for alle Sygdomme, gav Blinde Synet, Døve Hørelsen og Stumme Mælet; og saa skulde han efter Ridderens Sigende have rettet Skjæve, renset Spedalske og gjenopvakt Døde. — Hippokrates paastod at kunne gjøre Alt dette ligesaa godt som Jesus, blot med Undtagelse af, at han ikke kunde gjøre Blinde seende, Stumfødte talende og Døde levende. „Jesus udfører Alt dette“, sagde Ridderen, „thi jeg har selv seet det.“ Strax forlod Hippokrates Rom, sigende, at han vilde søge saalænge efter Jesus, til han fandt ham, for at lære det af ham, som han endnu ikke vidste.

Hippokrates reiste nu bestandig videre og helbredede alle de Syge, som han traf underveis. Da han kom til Havets Bred, traf han paa Kong Antonius af Persien, som just begræd sin lille Søn, der laa for Døden og alt i tre Dage ikke havde kunnet tale. Hippokrates lagde lidt Uld paa den Syges Læber og bemærkede strax, at de gjorde en let Bevægelse, og at Barnet altsaa endnu aandede. Nu sagde han til Kongen: „Hvad giver Du mig, hvis jeg redder Din Søn?“ Kongen lovede at give ham Alt, hvad han monne forlange. Hippokrates aabnede den Syges Mund og indgav ham en Lægedrik, som ogsaa hurtig gav ham Sundheden. Allerede otte Dage efter kunde den unge Prinds foretage en Ridetour. Hippokrates blev optaget som første Philosoph i Kongeriget; til alle Syge blev han kaldet, og han helbredede

dem i faa Dage. Guld og Ædelstene strømmede ind til ham, og Høie og Lave nærede den største Høiagtelse for ham.

Da Hippokrates saae sin Berømmelse saa fast begrundet, gik han til Kong Antonius og forlangte som den lovede Belønning at maatte ægte Kongens Datter af Syrien, som var den rigeste af Persiens Vasaller. Antonius modtog ham, forbauset over denne Fordring, med holt Foragt; men da han engang havde givet sit Ord, saa giftede han Prindsessen med Philosophen. Hippokrates forespurgte sig nu hos Landets Søfolk om, hvilken Ø der var den smukkeste i Syrien, og begav sig derpaa hidhen. Da han havde beseet denne Ø, forlangte han den af Kongen af Persien til Eiendom og bosatte sig der med sin Kone og alle sine Skatte. Han tog en Mængde Haandværkere med sig og lod dem bygge et prægtigt Pallads; alle Døre og Vinduer vare af Guld eller Sølv og indlagte med kostelige Stene, Væggene af Marmor og betrukne med Sølv- eller Guld-Blik; og hans Seng var besat med Ædelstene af overordenlige Kræfter, som helbredede alle dem, der lagde sig i den. Dette Pallads stod midt i en Have, hvori der voxede Træer og alle Slags andre Planter, og som man kaldte „Hippokrates's Klippe".

Æskulaps Søn var imidlertid slet ikke elsket af Prindsessen, som han havde ægtet; hun foragtede Philosophen, fordi han hverken var af kongelig eller blot af ridderlig Herkomst. Han bemærkede snart sin Ulykke, og da han siden Historien med Kurven frygtede List og Bedrag af alle Kvinder, saa lod han sig gjøre en Skaal af reent Guld, i hvilken han befæstede kostbare Stene af en saa

vidunderlig Kraft, at de gjorde enhver Gift uskadelig, som gjødes i denne Skaal. Flere Gange forsøgte den onl Prindsesse at forgive sin Mand, men forgjæves. Inge Gift var stærk nok til at modstaae Skaalens Tryllekraf Forbittret herover tog hun Skaalen og kastede den i H vat. Hippokrates, som anede sin Kones Hensigt, lod største Hast en anden Skaal forfærdige, der vel ikke v saa skjøn, men besad den samme Kraft som den førs Imidlertid havde Philosophen ganske forglemt at opsø Jesus af Nazareth og var af Kjærlighed til en Kvin geraadet paa saadan Afvei. Nu foranstaltede Antoni en stor Forsamling ved Hoffet, som ogsaa Hippokrates hans Kone, Prindsessen, bivaanede. En Aften efter Ta felet stode de med Kongen ved et Vindue og saae i Slot gaarden et ungt Sviin, som just slugte en stor Orm. Hi pokrates sagde: „Den, der spiser Hovedet af dette Svii vil strax omkomme og intet Lægemiddel kunne redde ham. — „Intet Middel?“ spurgte Prindsessen. „Nei, intet gjentog Philosophen, „uden hvis han drikker det Van hvori dette Hoved er kogt.“ „Det er besynderligt“, sag Prindsessen og lod, som hun tænkte paa ganske and Ting. Men saasnart hun saae sit Snit, opsøgte hun d kongelige Kok og befalede ham at koge Hovedet af hi Sviin, som hun nøie betegnede ham, og sætte det p Bordet for Hippokrates, hvorhos hun paa det Strenge paalagde ham at bortkaste det Vand, hvori Hovedet dette Dyr blev kogt. Kokken fuldførte punktlig de giv Befalinger, og neppe havde Philosophen spiist et Styk af Svinehovedet, før han anede sin Kones Svig og u

raabte: „Ak, nu maa jeg døe!" Strax iilte han ud i Kjøkkenet og forlangte det Vand, hvori man havde kogt det forgiftede Dyrs Hoved, men man viste ham Skarndyngen, hvor det var henkastet. Han lagde sig derpaa tilsengs og søgte ved sin Kunst at redde sit Liv; men Giften var for stærk og udbrændte ham stedse meer og meer.

Prindsessen som havde handlet saa skjændig mod sin Mand, havde dog ingen Glæde af sit Skalkestykke; thi uagtet han tilgav hende og endog bad om Naade for hende, blev dog den Skjændige nøgen hensat paa en Klippe ved Havbredden. Her maatte hun tilbringe tre Dage, og døde derpaa faa Øieblikke efter at hun havde udstaaet denne vanærende Straf.

Hippokrates lod sig føre tilbage til sit Pallads og lod sig udhugge en Grav i en Klippe, og aldrig saae man et prægtigere Gravmæle. Men førend han døde, gjorde han endnu Noget, som satte Alle dem, der vare Vidner dertil, i Forbauselse. Han tog nemlig en lille tætflettet Kurv af Siv og fyldte den med Urter; derpaa gjød han meget Vand derover, hvilket han lod udflyde igjennem en eneste Aabning, saa at ikke en Draabe paa noget andet Sted kom tilsyne. Man spurgte Philosophen, hvorfor han gjorde dette. „Jeg gjør det", svarede Hippokrates, „for at vise Eder Alle, hvor uafvendelig et Menneskes Død er, naar den engang er besluttet; ingen Lægedom kan da forhindre den; thi hvis det var bestemt, at jeg skulde komme mig, saa kunde jeg ligesaa let befrie mig fra min Sygdom, som jeg har afledet det Vand, der befandt sig i hiin Kurv." Kort efter at han havde

talt saaledes, døde han; dette skete den 4de Sept
Aar før Jesu Christi Død*.

Hippokrates havde forladt Rom, med det F
opsøge Jesus og forene sig med ham; men da h
vilde leve med en ond og hedensk Kvinde, saa l
dan Ulykke over ham."

* * * *

* Man maa unægtelig undre sig over denne nøiag
angivelse, naar man erindrer, hvad der er historisk Kj
ning, at Hippokrates levede i det 5te og 4de Aarhun
Christus.

Den engelske Høikirke og Katholicismen.

Under den Strid, som er udbrudt mellem disse to Mag-
er, vil det maaskee være Mange velkomment at faae en
istorisk Oversigt, der baade viser Stridens Gang og Be-
ydning og de Kræfter, som fra begge Sider medbringes.

Reformationen fik som bekjendt en eiendommelig Ret-
ning i England ved den despotiske Hersker, som paa Lu-
hers Tid førte Sceptret, nemlig Henrik den 8de. Først
avde han forsvaret Pavedømmet mod Luther; men kort efter
om han i Strid med Paven, fordi han ønskede at skille
ig ved sin Gemalinde, Keiser Carl den 5tes Tante, og
egte Anna Boleyn. Paven vilde ikke give sin Tilladelse
il Ægteskabets Ophævelse, og Henrik forelagde nu Sa-
en for en Mængde inden- og udenlandske geistlige Fa-
ulteter, der næsten alle gave ham Medhold, især de en-
elske; Luther var blandt de Faa, som gave et benæg-
ende Svar. For nu at faae Anna Boleyn tilægte af-
atte Kongen Paven for Englands Vedkommende og er-
lærede sig selv for Englands Pave, dog uden at gaae
ver til Luthers Lærdomme. Han anordnede selv, hvad
Enhver skulde troe for at blive salig i Himlen og uan-
astet af Kongen paa Jorden, og forkyndte sine Under-

saatter dette i 6 Artikler, hvori han dog beholdt meg
Væsenligt af Katholicismen, saasom det hemmelige Skr
temaal, Geistlighedens ugifte Stand, Forbuddet m
Lægfolks Deelagtighed i Nadveren m. M. Derimod eft
lignede Kongen de protestantiske Fyrster i Inddragel
af den katholske Geistligheds store Besiddelser; først
mægtigede han sig 376 mindre Abbedier og strax ef
de store Kirkegodser. Efter hans Død bøiede den engel
Kirke sig derimod langt mere over til Reformation
Erkebisp Cranmer indførte en Kirkelære, der temmelig n
sluttede sig til Calvin, navnlig med Hensyn til Nadve
og til Dogmet om Prædestinationen ɔ: at det er forud
stemt ved Guds uransagelige og uforanderlige Beslutni
hvilken Christen der skal blive salig, og hvilken der s
fordømmes. Efter Edvard den 6tes korte Regering k
den katholske »blodige Maria« paa Thronen (1553); h
forsøgte at bringe Pavedømmet paany til Herredømm
Cranmer blev henrettet som saa mange Andre, den e
gelske (anglikanske) Kirkes Tilhængere og alle øvr
Protestanter bleve forfulgte med Ild og Sværd; m
Maria døde allerede 1558, og med Elisabeths Thr
bestigelse var Seiren sikkret den anglikanske Kirke ell
som den ogsaa kaldes, den biskoppelige, episkopale, fo
den betragter sine Biskopper som indviede umiddelbart
Gud, lige uafhængige af Pave og af Menighed.

Englands øverste Biskop er den kongelige Ma
stæt. Man vil finde det let forklarligt, at den
Tanke, som opkom hos den despotiske Henrik den Ottend
senere blev beholdt, og at Folkets protestantiske Majori
ivrig understøttede Herskerne i deres Fordringer paa Ove

høihed over den engelske Kirke og paa „Suprematteden“ ɔ: den Ed, enhver Embedsmand og ethvert Parlementsmedlem maatte aflægge paa, at han ikke anerkjendte nogen anden geistlig eller verdslig Herskers Overhøihed. Thi Protestantismen, der herskede f. Ex. i Dronning Elisabeths Person, betød borgerlig Frihed gjennem Statens Selvstændighed, medens baade Maria den 1ste og Maria Stuart vare det Samme som borgerlig Ufrihed gjennem Statens Afhængighed af Paven samt af Spanien eller Frankrig. Den engelske Statskirke er saa nøie forenet med Fjendskabet mellem Elisabeth og Maria, med Krigen mellem Elisabeth og Philip den 2den, med den spanske Armadas Ødelæggelse og Englands Fremskriden til Herredømmet paa Havet, med Folkets Kampe mod de senere Stuarter, de vilkaarlig herskende Carl den 2den og Jacob den 2den, den Sidstes Forjagelse, Vilhelm af Oraniens Indkaldelse samt den dermed forbundne Udvikling af den engelske Frihed; Kirken har saa tidt baaret Folkets Banner, hævet dets Feltraab, kæmpet med for dets Seire og deelt Ondt og Godt med det, at man vel begriber dens historiske Fasthed i dette historiske Land. Under nogle af disse Kampe har Kirken i nøie Forbindelse med Kongedømmet og den høie Adel lidt overordenlige Nederlag og derpaa tilligemed disse hævet sig igjen; under andre har den paa en blodig Maade maattet baade seire og gjennemføre Seirens Følger, indtil disse efter almeengyldige menneskelige Regler maatte vende sig imod den selv.

1.

Kampen og Seiren.

Paa samme Tid som der i England havde viist sig en religiøs Bevægelse imod Pavedømmet, hvilken Henrik den 8de bemægtigede sig (ca. 1530), havde Reformationen ogsaa fundet Indgang i Skotland, og Henrik den 8de opfordrede den skotske Konge Jacob den 5te til at efterligne ham, optage den religiøse Bevægelse i Kongemagten, og slutte sig til den engelske Kirke. Men Jacob havde netop sluttet sig til sin katholske Geistlighed for at overvælde sin skotske Adel og kom nu i en uheldig Krig med England. I den paafølgende urolige Tid under Maria Stuarts Mindreaarighed udbredte Protestantismen sig meer og mere, trods mangfoldige Forfølgelser, og fik sit bestemte Præg ved den strenge og barske John Knox (f. 1505 † 1572), der fra Genf bragte den presbyterianske Kirkelære til Skotland. Den politiske Forskjel mellem den engelske og skotske Kirke er nu den, at hiin, som alt anført, anerkjender Monarken som sit Overhoved*, og at derved frembringes en fuldkommen Sammensmeltning af Kirke og Stat: Principet er, at Geistligheden eier Menighederne, og at Kronen omfatter Geistligheden. Den engelske Krone har den lovgivende og udøvende Magt over Kirken, deeltager i Valget af Biskopper, nemlig ved udelukkende Forslagsret, kan i Sager, der angaae Forstyrrelse af den offenlige Sikkerhed og Majestætsforbrydelse, lade Geistlige dømme af verdslige Domstole, har

* Kun er det udtrykkelig formeent Monarken at prædike, confirmere, ordinere og uddele Sacramentet.

Ret til Annater, Tiende og Indtægterne af ledige Bispedømmer m. M. Den presbyterianske (præstelige) Kirke har ingen Biskopper, men danner et Samfund af republikanske Menigheder med Præster, der enten ere valgte frit af Menighedernes Kirkeraad (kirk-session) eller valgte af Kirkepatronen (Krone, Universitet, Magistrat, Grundbesiddere) saaledes, at Menigheden har Forkastelsesret imod at anføre Grunde. Over Kirkeraadet staaer Kredssynoden (Presbytery), Provindsialsynoden (Synod) og endelig Generalsynoden (General Assembly), der har den høieste lovgivende Magt i Kirken, og i hvilken Kronen kun har Ret til at udnævne en Præsident og indlægge sit Veto; denne Kirke er altsaa næsten ganske skilt fra Staten og anerkjender kun dennes Ret i verdslige Forhold. I religiøs Henseende ligne begge Kirker hinanden deri, at de begge ere udgaaede fra den calvinske Lære; men den presbyterianske er i sin Ritus simpel og streng, medens den episkopale er prunkende og har beholdt mange katholske Skikke. Det sees let, at en Kirkeforfatning som den presbyterianske maatte danne mere republikansk sindede Borgere end den af Konge og Biskopper afhængige episkopale, hvorfor ogsaa Dronning Elisabeth forfulgte dens Tilhængere i England. Derimod understøttede hun den i Skotland imod Maria Stuart og den katholske Geistlighed. Følgen af de skotske Uroligheder blev som bekjendt Maria Stuarts Afsættelse og Presbyterianernes fuldstændige Seir. Men da Jacob den 6te (d. 1ste) af Skotland efter Elisabeths Død havde besteget den engelske Throne, indsaae han, hvor godt den episkopale Kirke tjente den kongelige Magt, og indførte den derfor i Skotland 1610. Hans Søn og

Efterfølger Carl den 1ste gik endnu videre eller bl
Omstændighederne dreven videre: den store Kamp u
imellem Autoriteten og Friheden. Kongen, Overh
for den engelske Høikirke, sluttede sig nærmere til K
likerne, begunstigede dem og fik Understøttelse af dem
sine presbyterianske eller puritanske Undersaatter, der
sig imod hans verdslige og geistlige Herskelyst. K
ansaae Skotlands presbyterianske Kirketilhængere for
standens Ophav og væsenligste Støtte og søgte derfo
at knække denne; men herved beredte han netop sin U
Skotterne bevæbnede sig, rykkede ind i England,
Kongens Tropper og tvang ham til at gjenoprett
skotske, uafhængige presbyterianske Kirke (1641).
da Kongen samtidig kom i aaben Kamp med sine en
Undersaatter, sluttede Skotterne Forbund med disse
for at forhindre deres Undertvingelse og en deraf føl
Reaction. Tre Aar efter var Kongen fuldstændig
vunden i England og overgav sig frivillig til Skot
der Aar 1647 udleverede ham til Englænderne,
Haab, at den hele seirrige Presbyterianisme skulde
foreskrive Kongen Love og tilveiebringe en sikker Ti
i begge Riger. Men under Krigen var Udviklingen
hastig; en langt yderligere Troessect havde faaet
haand i England, navnlig i Armeen, og havde Cro
til Fører. Det var Independenterne, der aldeles
Kirkeforfatning anerkjendte; hver Mand var Levit,
lig, Præst, naar Aanden kom over ham. Det va
engelske Demokrati, der aldeles intet Herredømme
taale og til Belønning derfor fik Cromwell til Pa
Cromwell til Dictator. I social Retning udviklede

ten — hvis Princip var Personlighedens fuldstændige Uafhængighed — sig til Levelerne eller Nivellererne, Datidens Communister; men disse bleve hurtig undertrykte. Presbyterianerne, der væsenlig bestode af Bourgeoisiet og den lavere Adel, havde den samme Skjæbne, som Girondisterne senere fik i Frankrig: de havde begyndt med at forjage de anglikanske Biskopper af Parlementet og endte med selv at blive forjagne; de overgave Kirkens Overhoved til hans Fjender, for at han skulde blive constitutionel, og de endte med at see ham blive henrettet. Derpaa bredte sig Comwells kraftige Despoti ligelig over Alle.

Med Carl den 2den kom 1658 Reactionen. Den anglikanske Kirke, der havde været undertrykt og syntes forsvunden, fremtraadte i sin fulde Kraft, opfyldt af Had og Hævnlyst. Den forfulgte alle anderledes troende Protestanter baade i England og i Skotland; i sidstnævnte Land blev den presbyterianske Kirkeforfatning ophævet, dens Præster fordrevne og Folket underlagt anglikanske Geistlige. En Erkebiskop Sharp lod Alle dem af sin Menighed pidske, der ikke besøgte den biskoppelige Kirke. Flere Opstande udbrøde, men bleve dæmpede med Ild og Sværd; Mænd, Kvinder og Børn bleve behandlede med lige Voldsomhed. Mange tusinde Mennesker vankede huusvilde om, holdt deres Gudstjeneste under aaben Himmel og bevæbnede, medens Vagter vare udstillede og speidede efter Forfølgerne. Bleve de overrumplede og fangne, saa var den mindste Straf, at man brændemærkede dem i Ansigtet eller skar et Øre af dem og sendte dem til Amerika.

Endnu bestemtere blev Reactionen, da Jacob den 2den,

der som Prinds og Statholder i Skotland havde l
dine Forfølgelser, kom paa Thronen 1685. Jacob
stræbte sig utvetydig for at gjennemføre Absolutismen
den katholske Religion; men nu reiste hele England
imod ham; Vilhelm af Oranien, der med sin hollan
Hær havde givet Stødet til Bevægelsen og bragt sin S
gerfader Jacob til at flygte, blev hyldet som Konge
at anerkjende Engelskmændenes gamle Friheder, og S
land hyldede ham ligeledes, imod at Presbyterialfo
ningen blev gjenindført. For hele Rigets Vedkomn
gav Kongen og Parlementet en Toleranceact, der sik
alle protestantiske Secter fri Religionsøvelse, og fra
Tid har der i Hovedsagen været Fred mellem Sto
taniens Protestanter. Skotland maa kun finde sig
være inddeelt i sex anglikanske Bispedømmer og ti
lønne de ser Bisskopper, der saagodtsom ingen Menigl
have at bestyre.

Langt voldsommere og blodigere var Kampen
Katholikerne; der er udført saadanne Gjerninger, at
engelske Protestantisme ikke kan lade den romerske
spanske Inquisition eller de franske Dragonader Synde
høre. Dog er her den Forskjel, at det praktiske
land ikke har piint, hængt, skudt, nedsablet og brænd
blot Bigotteri og Intolerance, men er blevet ført t
blodige og rædselsfulde Yderligheder ved Nødværge
sin borgerlige Frihed og politiske Uafhængighed, da
Goder nu engang vare blevne uadskillelige fra den
Henrik den 8de hidførte Tilstand. Det er navnlig
land, hvis Historie viser os denne Kamp i store Om
Paa Henrik den 8des Tid var endnu Størstedelen

den uafhængig under mange smaa Stammehøvdinge, skjøndt Engelskmændene betragtede sig som dens Herrer. Henriks Religion blev derfor kun lidet udbredt, og hvad der fandtes af „Kjætteri“ lod den katholske Maria fuldstændig udrydde. Elisabeth synes at have villet vise sig tolerant imod den irske Kirke, enten af virkelig Mildhed eller af Statskløgt, nemlig for ikke at hidføre Opstand og Krig, som hendes Fiender kunde benytte; men snart saae hun, at Kampen var uundgaaelig, at den Katholicisme, der var hende farlig i England, ogsaa maatte knækkes i Irland. Hun confiskerede da, saavidt hendes Magt naaede, alle katholske Kirkegodser og overgav dem til den anglikanske Geistlighed. Herved blev fremkaldt en næsten uafbrudt Række af smaa Oprør, indtil Hug O'Neale, Greve af Tyrone, i Aaret 1595 satte sig i Spidsen for en stor og alvorlig Opstand og navnlig dannede sin Hær af de mange Irlændere, der pleiede at fægte i fransk og spansk Tjeneste. Dronningens bekjendte Yndling Essex sluttede en Vaabenstilstand med Tyrone; Lord Mountjoy, der kom i hans Sted, betvang derimod Opstanden, indtil 4000 Spaniere landede, da blev der i to Aar ført en barbarisk Krig, der endte med hele Irlands Undertvingelse. Flere hundrede tusinde Acres Land bleve berøvede de irske Stammehøvdinge og mægtige Familier og overgivne til engelske Protestanter.

Under Jacob den 1ste tog Striden for et Øieblik en anden Retning. Kongen ansaae Katholikerne for gode Borgere og brugelige for Kongemagten, af hvilken Grund han endog efter den katholske Krudtsammensværgelse i England (1605, da man vilde sprænge ham og Parlamentet

i Luften*), var tilbøielig til Mildhed imod dem, en Følelse, som hans protestantiske Undersaatter vare langtfra at dele. Han forsøgte derimod med et mærkeligt liberalt Despoti at udføre, hvad der ogsaa i den sidste Tid har været Englands Opgave i Irland, hæve Befolkningen til Frihed og borgerlig Virksomhed. Han forbedrede Retsvæsenet, erklærede alle Irlændere for frie Borgere og indkaldte 1615 det første irske Nationalparlement i Dublin; men Overhuset bestod af 25 protestantiske Biskopper og 25 Lords, Størstedelen Protestanter; af Underhusets 226 Medlemmer vare 125 Protestanter, uagtet saagodtsom hele Folket var katholsk. Imod de irske Høvdinge anvendte han den Forholdsregel, at de maatte bevise deres Ret til deres Eiendomme ved kongelige Lehnsbreve; kunde de ikke dette, eller opdagede man den ringeste Formfeil i Patentet, saa bleve Eiendommene confiskerede og overdragne til Protestanter. Paa denne Maade bleve paany flere hundrede tusinde Acres Land fratagne Befolkningen og paany en stor Mængde Familier kastede ud i Fattigdom.

Paa denne Maade kunde Hadet til England kun stige, og da under Carl den 1ste de borgerlige og religiøse Uroligheder begyndte i England og Skotland og nogle fornemme Irlændere forberedte et Forsøg paa at benytte Omstændighederne til at skaffe Irland Uafhængighed, endte den politiske Plan i en Religionskrig: Folket reiste sig pludselig og dræbte over 50,000 protestantiske Engelskmænd (1641). Dette blev en skjæbnesvanger Hjælp for Kong Carl. Ha[...]

* Det var den 5te November, Guy Fawkes Dagen, som endnu bliver høitideligholdt. Endnu bliver der, hvergang Parlementet aabnes, anstillet en Undersøgelse i Bygningens Kjeldere efter Krudt og en Beretning om, at Alt er sikkert, meget alvorlig oplæst.

maatte tillade, at Parlementet udrustede en Hær for at tugte Irland (og confiskerede et Par Millioner Acres irsk Land for at underholde Hæren); men Tropperne blev brugte imod ham selv. Under Krigen i England sluttede Irerne sig nøiere til Kongen og sendte ham Hjælpetropper, men opholdt ikke derved hans Skjæbne, og da Sagen var afgjort i England, drog Cromwell med sin fanatiske, hævntørstende Hær til Irland. I kort Tid havde han nedsablet Alt, hvad der satte sig til Modværge, og tænkte nu paa Midler til for stedse at gjøre Irland ufstadeligt. Han vilde først lade hele Folket transportere til Vestindien; men da dette ikke var muligt, befalede han, at alle Katholiker skulde fordrives fra Huus og Hjem til Øens vestlige Deel og indesluttes i befæstede Pladse under Protestanternes Bevogtning; men saa barbarisk man end gik frem, kunde man heller ikke udføre dette og opnaaede foreløbig kun, at Hundredetusinder droge omkring Skovene og Moradserne og omkom ynkelig.

Under Carl den 2den fik Irland nogen Lettelse, og under Jacob den 2den bleve Katholikerne aabenbart begunstigede. Derfor reiste ogsaa Irland sig til Forsvar for Jacob, da han efter at være flygtet fra England landede her med et fransk Corps for at gjenerobre sin Throne. I den korte Tid, Kongen havde Lykke, kom Gjengjældelsen over Protestanterne og flere tusinde Grundbesiddere maatte vige Pladsen for de forrige katholske Eiere. Men Aar 1691 kom Wilhelm til Irland, slog Jacob og undertvang Øen, og nu blev atter omtrent en Million Acres Land confiskeret. Den Tolerance, som udmærker Wilhelms Regering med Hensyn til de protestantiske Secter, kom kun i ringe Grad til Anvendelse paa

Irland, som ved at forsvare sin Frihed og sin Tro stod i dødeligt Fjendskab til den engelske verdslige og religiøse Frihed. Det var vel ikke længer en Livssag at være Katholik; men den offenlige katholske Gudsdyrkelse og Underviisning blev forbuden, og der blev fastsat Straf for dem, der ikke om Søndagen besøgte den protestantiske Kirke; ingen Katholik kunde beklæde et offenligt Embede, erhverve Grundeiendom, udøve Valgret o. desl. Ja, det blev endog formeent Katholikerne at eie en Hest til høiere Værdi end 5 Pd. St.; i Overtrædelsestilfælde havde enhver Protestant Ret til at tage Hesten fra ham imod at erlægge de 5 Pund. For aldeles at knække Irlands Evne til Modstand undertrykkede man ogsaa, ved en høi Udførselstold, dets Nationalindustri, navnlig Uldvæveriet; England befordrede herved baade sin Troessikkerhed og sine Uldvæverier, saaledes som det sømmer sig et praktisk Folk. Efter saadanne Kjendsgjerninger kan man ikke undre sig over, at Irlands katholske Befolkning endnu for en stor Deel er et Landproletariat, nedsunket i Uvidenhed og Vildhed, og at i mange Egne et fortroligt Samliv omslutter den irske Markarbeider, hans Sviin og hans Præst. Det bør endnu tilføies, at den seirende anglikanske Kirke bemægtigede sig Irland som Provinds; skjøndt endnu den Dag idag af Irlands 8 Millioner Indvaanere knap ⅛ Deel er Protestanter, er Landet dog inddeelt i 4 protestantiske Erkebispedømmer med 19 Bispedømmer og en dertilhørende Mængde af underordnede Geistlige. Disse lønnes rigt ɔ: ved Skat paa Katholikerne saavelsom paa Protestanterne; Erkebispen af Armagh har f. Ex. en aarlig Indtægt af omtrent 80,000 Pund.

Dagbog.

den 4de Marts.

"Jeppe paa Bjerget" er paany blevet opført, og Hr. Phi-
r havde Titelrollen. Som bekjendt bestaaer hele Stykket saa-
dtsom udelukkende af Jeppe, han er uafbrudt paa Scenen, og
erede herved bliver det en svær Rolle, vanskelig at vedlige-
de med samme Kraft og Lune, medens dog hvert Ord, hver
ine og hver Bevægelse skal vedligeholdes overeensstemmende
d den Jeppe-Personlighed, Skuespilleren maa iføre sig. Man
vel ikke nødig at betragte det, Hr. Phister ydede ved den
te Opførelse, som det yderste Punkt af Fuldendthed, hvortil
er istand til at naae. Det er tvertimod at haabe, at denne
nærkede Kunstner lidt efter lidt vil fuldstændig bemægtige sig
llen, saa at man ingensteds tydelig mærker Skuespilleren,
n troer at see Jeppe naturlig, lyslevende for sig. Til den
de ville Hr. Phister velvillig finde sig i at blive gjort op-
ærksom paa, at hans Dialect ikke er eens overalt; en Mængde
iancer, som det naturligviis er umuligt her at betegne, for-
ide Hr. Phister gjennem Jeppe. Adskillige Bevægelser staae
ler ikke ganske i Samklang med Jeppes Personlighed, som
. kan nævnes Størstedelen af Scenen, hvor Jeppe drikker
in, medens der blæses. Den store Anstændighed i samme
e Act med Ridefogden og Kone er heller ikke til at anbefale.
. Phister udelader Ordene: "Vil Du sove hos mig inat?",
il Du tilstede, at jeg ligger hos Din Kone inat?" eller hvi-
: dem i Øret paa Vedkommende. Man er i Holbergs Styk-
(f. Ex. "den Vægelsindede" 1ste Act. 6te Scene) vant til
høre værre Ting, og i alt Fald: vil man see en Bonde som
ppe, maa man ogsaa høre ham tale som Jeppe; en saadan
enhed i Ord stemmer desuden ikke med de Kjærtegn, hvortil
ppe overgiver sig, og som Hr. Ph. ikke fremstiller med over-
vent Hensyn til Uskyldigheden. Ei heller er det ganske rig-
t, at Jeppe i 4de Act efter at have faaet Brændeviin, sætter
hen ved Siden af Dommeren paa Lænestolen og slaaer Be-
le overkors. En Bonde gjør ikke Sligt med den Lethed, hvor-
d Hr. Phister unægtelig gjorde det, og i Rollen staaer des-
n, at han "falder paa Knæ", efter at have drukket. Alt
te er Smaating; men hele Rollen bestaaer af en uendelig
ængde Smaating, hvis findrige Opfattelse og indbyrdes Over-
sstemmelse skal gjøre Jeppe til et Kunstværk. I Dandsen
r Frokosten behøver Hr. Knudsen ikke at bære Hr. Phister.
. K. skal jo ikke spille den stærke Mand. Slige Anstrængel-
behøves ikke, naar der er megen Lystighed tilstede (men kunne
undskyldes); er Lystigheden ikke ret inderlig hos Skuespil-

lerne, saa at den uvilkaarlig meddeler sig Tilskuerne, saa bliver det ikke at ville skjule det ved umuen ds forcu.

— Ifølge en Erklæring af Hr. Prof. Hertz i »Berl. Tid.« skulle »Udstillinger« i Nord og Syd's Anmeldelse af Scheik Hassan have fundet en ubestemt Henpegning til Plagiat. Anmelderen havde ikke ventet en saadan Misforstaaelse, da Handlingen i Scheik Hassan kun blev henlagt til Sicilien for at individualisere, under hvilken Breitegrad dette saaledes ofte lanske Lovbillede havde hjemme. Kjendtes et andet Stykke, der i den Grad lignede »Scheik Hassan«, saa vilde Anmeld. efter Sædvane i »Nord og Syd«, ikke have undladt ligefrem at udtale Ordet Plagiat. Dog, naar man bliver misforstaaet, har man som oftest selv nogen Skyld — og Anm. maa derfor anerkjende Hr. Professorens fuldstændige Ret til at give sin Erklæring og sikre sig hele Æren af »Scheik Hassan« — Skjøndt nogen Skyld maa dog ogsaa være hos de »Udstillinger« og hos Hr. Professoren selv, da der ikke er given ham Anledning til at sige, at »i Anmeldelsen af Scheik Hassan omtales et fransk Stykke«.

Hr. Professoren imodegaaer dernæst Anmeldelsen, hvad den forbudne Spise og Drikke angaaer, og giver den ret besynderlige Erklæring, at det ene af de paapegede Anstød skulde være rettet ved første Opførelse, men det blev forsømt. Dette lyder næsten ikke om, at Digteren ikke under Digtningen har været [illegible] af den østerlandske »Kultur«.

Anmeldelsen forsvarer derimod Hr. H. med Kraft og Varme. Hvis man blot ikke vil troe, at jeg anstiller at kunde læse, vil jeg sige, at jeg af østerlandske Fortællinger kjender Muselmændenes Kjærlighed til Viin; men jeg troer ogsaa, at de tilforladelige kjende Kjærlighed i Smug og i Følelse af, at det er en Synd, og at det derfor ikke er ganske rigtigt, at Olleila forlanger Viin, fordi hun er »Lam beriks«, og at de Tilstedeværende høre hende sige det, ligesom Sicilianere vilde høre en siciliansk Dame forlange Spraculer. Naar man vil give et Billede af et Folk med særegne Sæder, Skikke og Livsanskuelser, pleier man ikke at lade Undtagelserne optræde saa ugenert, som om de vare Regelen.

Dog er det næsten urimeligt at anvende mange Ord herpaa, efter at det i Anmeldelsen udtrykkelig er sagt, at Alt dette er Ubetydeligheder, og at Lystspillets Forhold til det Comiske, dets Mangel paa Liv og Munterhed, er Hovedsagen.

Udgivet den 6te Marts.

engelske Høikirke og Katholi-
cismen.

II.

Følger af Seiren.

Irland var blevet fuldstændig undertvunget af
en Ilde og Undertrykkelsen ordnet ved Lov, deels
n, deels under Georg den 1ste, laa Folket en
gesom i Dvale, svækket og forknyt, især da Tusinder af
ste Ungdom udvandrede og toge Tjeneste under
Faner. Men der er megen Saft i „det grønne
g Tilstanden var for utaalelig og barbarisk, til
ad og Hævnlyst snart skulde bringe Folket til
ig paany. Man rørte sig allerede for at hjælpe
aten, da han i Spidsen for de skotske Jacobi-
d i England; men Slaget ved Culloden (1745)
de alle Forhaabninger, der knyttede sig til ham.
ede de hemmelige og natlige Selskaber deres
d; det var et ufrit og mishandlet Folks hem-
lumske Hævn over enkelte Personer, da det
e kunde kjæmpe i aaben Mark med den fjendt-
. De saakaldte Whiteboys, „hvide Mænd" vare

brødløse Forpagtere og Dagleiere, der om Natten samlede sig, anfaldt, plyndrede eller dræbte Godseierne, Præsterne, Embedsmændene o. s. v. og efter udført Gjerning forsvandt sporløst, især fordi ingen Irlænder vovede at vidne imod dem. Lignende Skarer vare Hearts of oak, „Egehjerterne", og senere Rightboys, „Retsmændene", der anfaldt de Præster, som toge Tiende. De saakaldte Defenders vare et mere politisk Selskab, der hemmelig forgrenede sig og først senere fik et tragisk Endeligt. Protestanterne havde derimod allerede under Vilhelm af Oranien stiftet en Forening, Orangemen, der med fanatisk Iver forfulgte og undertrykte Katholikerne. Alle hine Selskaber medførte kun Uro, Misgjerninger og smaa Kampe, Landets Tilstand blev uforandret.

Ved den nordamerikanske Uafhængighedskrig blev England derimod nødt til at gjøre Noget for Irland, især da ogsaa de irske Protestanter vare misfornøiede med det tunge Aag, der hvilede paa Landet. Man maatte befrie Handel og Udførsel fra en Mængde Indskrænkninger, formilde Lovgivningen og navnlig ophæve endeel af de urimelige Straffe, som vare fastsatte for Katholicisme. Katholikerne fik Tilladelse til at erhverve Grundeiendom, oprette Skoler og forrette deres Gudstjeneste temmelig frit. Men Alt dette formaaede kun i ringe Grad at afhjælpe den almindelige Nød blandt Millioner besiddelsesløse Mennesker eller tilfredsstille deres Trang til religiøs og politisk Frihed, og den anglikanske Geistlighed vedblev som før at udsuge Landets Marv.

Den franske Revolution blev derfor hilst af Irlænderne med umaadelig Begeistring. De hemmelige Sel-

ſkaber organiſerede ſig og dannede om den Kjerne, ſom alle-rede forefandtes i hine føromtalte Defenders, et ſtort Forbund, United Irishmen (1791), der traadte i For-bindelſe med det franſke Nationalconvent og bevæbnede ſine Medlemmer. England gjorde paany nogle Indrøm-melſer, formildede nogle flere Straffelove, ophævede Paa-lægget om, at Katholiker hver Søndag ſkulde beſøge den proteſtantiſke Kirke, og gav dem Ret til at ſtudere Jura og blive Sagførere. En af de Første, der benyt-tede ſig af denne Ret, var en Mand, ſom ſenere ſkulde gjøre en udſtrakt Brug af den, Daniel O'Connel. De tarvelige Indrømmelſer kunde naturligviis ikke tilfredsſtille Folket, der følte ſin Styrke, og mindſt vare de tilſtræk-kelige paa den Tid, da Menneſkerettighederne bleve for-kyndte Verden og Millioner bevæbnede Franſkmænd, ſyn-gende Marſeillaiſen, beredte ſig til at bringe dem til An-erkjendelſe ovenfor Fyrſter, Adel og Geiſtlighed. Derfor vedblev Bevægelſen, og Hovederne for Defenders eller United Irishmen lagde Planen til en almindelig Opſtand. Planen blev forraadt og Lord Fitzgerald tilligemed flere andre Hovedmænd fængslet og henrettet; men Kampen udbrød alligevel og endte ikke, førend flere end 30,000 Irlændere vare nedſablede eller hængte. Forſkjellige Gange ſendte man fra Frankrig Skibe og Tropper til Irland; en Escadre, der førte den berømte General Hoche, blev adſplittet af Storm, en anden blev tagen af den en-gelſke Admiral Warren, en tredie naaede til Irland, men havde kun omtrent 1000 franſke Soldater ombord, og disſe bleve ſnart overvældede tilligemed Irlænderne. Man troede en Tidlang, at den ſtore Flaade, ſom Bonaparte

udrustede, gjaldt Irland, og var han dragen d
rimeligviis Europa nu havt et andet Udseende; i
samme Tid, som Irlænderne forgjæves ventede F
bleve overvældede, anfaldt Nelson Bonapartes Fl
tilintetgjorde den udenfor Abukir. Den engelske R
fattede nu den Beslutning at berøve Irlænder
Nationalparlement og ved saaledes at tilintetg
hvert Skin af irsk Uafhængighed forebygge alle
dige Bestræbelser for at virkeliggjøre den. De
Forslag blev med Uvillie afviist af det irske Pa
hvor overveiende protestantisk det end var; hvorpa
ringen uden synderlig Undseelse kjøbte Parlementsst
og fik hertil af det britiske Parlement bevilget 1,0
Pund Sterling. Da Stemmerne paa saadan Ma
lig og redelig vare afgivne til Fordeel for en S
smeltning, gik denne for sig i Mai 1800, dog
at den brittiske Regering stillede Irland paa li
med England i commerciel Henseende og for at
Folkets Masse gav høitideligt Løfte om Kath
Emancipation.

Dette Løfte vilde Georg den 3die ikke h
der hengik 29 kampfulde Aar, inden Opfyldels
Forfærdelige Scener forefaldt 1815, da Misvæxt ha
Nøden til det Høieste, medens Aristokratiet feirede sin
pher over Napoleon; en Mængde afskedigede Sold
hjemkomne efter Krigen og forenede sig med de brødløse
Forpagtere; de natlige Selskaber traadte paany
somhed, Orangemændene væbnede sig atter til
svar og til Angreb paa Katholikerne, Regeringe
vede Habeas-Corpus-Acten og vedligeholdt Noligh

Militairmagt og en skaanselløs Justits. I de nærmest følgende Aar, da en rigelig Høst, den tiltagende Handel og mange offenlige Bygningsarbeider bragte Folket nogen Lindring, vedblev Befolkningens forbittrede Sind at vise sig paa mange Maader, bl. A. ved den saakaldte Catostreet-Sammensværgelse, der blev opdaget og kostede Hovedmanden, Thistlewood, og fire Andre Livet. Thi det engelske Aristokrati er ikke mildt; man kjender endnu paa det, at det nedstammer fra den normanniske Erobrer, der ikke brød sig meget om Menneskeliv. Flere Gange blev Emancipationen bragt for Parlementet, men hver Gang forkastet af en stor Majoritet, som raabte paa, at den protestantiske Tro derved vilde blive undergravet, og som blev understøttet af utallige Petitioner og londonske Pøbelopløb. Men den liberale engelske Minoritet fik Understøttelse af ydre Forhold: det truede med at komme til en Krig i Orienten, og i saa Tilfælde kunde England ikke undvære Irland. Paa samme Tid, som Ministeriet Wellington-Peel bød de irske Foreninger opløse sig, indbragte det Emancipationsbillen for Parlementet.

Wellington og Peel havde hidtil ivrig bekjæmpet Emancipationen, og at disse Toryer nu selv foresloge den, maatte være Beviis nok paa, hvor uundgaaelig den var; men desuagtet opbøde nu Høikirkens Tilhængere alle mulige Midler for at forhindre den, ja, Partiet gik saavidt, at det i sine Blade, navnlig i Morning-Journal, truede Georg den 4de med Afsættelse, hvorhos det atter arrangerede Pøbelopløb i London. Men den alvorlige Hertug af Wellington havde nu engang sagt, at han vilde emancipere, og lod Soldater rykke ud mod Pøblen; en

lignende urokkelig Adfærd viste han overfor Kongen, der blev bearbeidet paa Høikirkens Vegne af sin Broder, Hertugen af Cumberland, senere bekjendt under Navnet Ernst August, Konge af Hannover. Ministeriet bragte Billen gjennem begge Huse, og den 13de April 1829 erholdt den Kongens Underskrift.

Ved denne Emancipationsact bleve alle Straffelove mod Katholikerne ophævede, deres Gudsdyrkelse blev fri, dog paa den Betingelse, at ingen Indblanding fra Pavens Side i de brittiske eller irske Katholikers Kirkeanliggender maatte finde Sted og heller intet Concordat afsluttes med den hellige Stol. Ingen Katholik turde, under Mulct af 100 Pd. St., anmasse sig Titel eller Navn af Erkebisp, Biskop eller Dekanus af en Provinds, ingen katholsk Geistlig turde, under Mulct af 50 Pd. St., vise sig i sin Ordensdragt udenfor de Steder, hvor Gudstjenesten fandt Sted, enhver Jesuit og ethvert Medlem af en Munkeorden, der betraadte Riget, skulde strax udjages. Istedenfor Suprematеden kunde Katholikerne aflægge en Ed, hvorved de anerkjendte Kronens Arveret i den brunsvigske Linie, forpligtede sig til undersaatlig Troskab, ikke ansaae Pavens Magt gjældende i borgerlige Forhold, ikke troede sig berettigede til at afsætte eller myrde en Fyrste, der af Paven var sat i Ban, endvidere anerkjendte den lovlig bestaaende Eiendomsret (ɔ: alle Confiskationer, hvorved Katholikerne vare berøvede deres Eiendom), forpligtede sig til ikke at ville forstyrre eller omstyrte Rigets anglikanske Kirke og Rigets protestantiske Regering. Imod at aflægge denne Ed havde Katholiker Adgang til Parlementet og alle Embeder, dog med de

:ndtagelser, at en Katholik ikke kunde blive Rigets Re-
ent eller Formynder, Lordkantsler, Vicekonge af Irland,
)ræsident i den skotske Kirkeforsamling, og heller ikke ud-
:e nogen Myndighed i Sager, der angik den anglikanske
'irke, f. Ex. kalde en Præst, selv om hans Stilling for-
'sten berettigede ham dertil. For ikke at give alle irske
ialg i den katholske Geistligheds Haand blev Valgcensus
Irland betydelig forhøiet, saa at den katholske Befolk-
ngs Masse alligevel blev udelukket fra Valgret.

Denne Lov ophævede naturligviis ikke den sociale
:ilstand, som ved Vold og Uretfærdighed var indført i
Irland; af den religiøse og borgerlige Frihed, som Ka-
holikerne erholdt, kunde de ikke blive mætte; men Veien
ar nu aabnet til videre Kamp og flere Erobringer.
O'Connel drog ind i det storbrittaniske Parlement i Spid-
en for en lille sluttet Skare, og hvad han ikke kunde
opnaae ved snilde parlementariske Maneuvrer, søgte han
at tiltvinge sig ved at lade Irland indtage en truende,
skjøndt lovlig Holdning og til den Ende omordne de hidtilvæ-
:ende politiske Selskaber. Navnlig anvendte han et Mid-
del, der begeistrede Irlænderne og satte Engelskmændene
i Frygt: han erklærede at ville arbeide paa, at Irland
atter fik sit uafhængige Parlement. Det er rimeligt, at
O'Connel aldrig har meent dette alvorlig, og at han var
altfor meget Aristokrat til at ville modtage de demokra-
iske Følger af Irlands Uafhængighed og den katholske
Befolknings Herredømme, ligesom da overhovedet Katho-
licismen ingenlunde er demokratisk; men han spillede sin Rolle
godt, og idet han bestandig forlangte det Høieste, modtog
han enhver Indrømmelse som et lille Afdrag, der ikke

lerne, saa at den uvilkaarlig meddeler sig Tilskuerne, saa hjælper det ikke at ville skjule det ved tours de force.

— Ifølge en Erklæring af Hr. Prof. Hertz i „Berl. Tid.“ af 2die ds. skulle „Adskillige“ i Nord og Syd's Anmeldelse af Scheik Hassan have fundet en ubestemt Hentydning til Plagiat. Anmelderen havde ikke ventet en saadan Misforstaaelse, da Handlingen i Scheik Hassan kun blev hensat til Sicilien for at tydeliggjøre, under hvilken Breddegrad dette saakaldte østerlandske Livsbillede havde hjemme. Fandtes et andet Stykke, der i den Grad lignede „Scheik Hassan“, saa vilde Anmeld. efter Sædvane i „Nord og Syd“, ikke have undladt ligefrem at udtale Ordet Plagiat. Dog, naar man bliver misforstaaet, har man som oftest selv nogen Skyld — og Anm. maa derfor anerkjende Hr. Professorens fuldstændige Ret til at give sin Erklæring og sikkre sig hele Æren af „Scheik Hassan“ — skjøndt nogen Skyld maa dog ogsaa være hos de „Adskillige“ og hos Hr. Professoren selv, da der ikke er given ham Anledning til at sige, at „i Anmeldelsen af Scheik Hassan omtales et spansk Sujet“.

Hr. Professoren imødegaaer dernæst Anmeldelsen, hvad den forbudne Spise og Drikke angaaer, og giver den ret besynderlige Erklæring, at det ene af de paapegede Anstød skulde været rettet ved første Opførelse, men det blev forsømt. Dette kunde næsten vidne om, at Digteren ikke under Digtningen har været gjennemtrængt af den østerlandske „Duft“.

Viindrikningen forsvarer derimod Hr. H. med Kraft og Lærdom. Hvis man blot ikke vil troe, at jeg ønsker at synes lærd, vil jeg sige, at jeg af østerlandske Fortællinger kjender Muselmændenes Kjærlighed til Viin; men jeg troer ogsaa, at de tilfredsstille denne Kjærlighed i Smug og i Følelse af, at det er en Synd, og at det derfor ikke er ganske rigtigt, at Suleika forlanger Chierviin, fordi hun er „vant dertil“, og at de Tilstedeværende høre hende sige det, ligesom Sicilianere vilde høre en siciliansk Dame forlange Syracuser. Naar man vil give et Billede af et Folk med særegne Sæder, Skikke og Livsanskuelser, pleier man ikke at lade Undtagelserne optræde saa ugeneert, som om de vare Regelen.

Dog er det næsten urimeligt at anvende mange Ord herpaa, efter at det i Anmeldelsen udtrykkelig er sagt, at Alt dette er Ubetydeligheder, og at Lystspillets Forhold til det Comiske, dets Mangel paa Lune og Munterhed, er Hovedsagen.

Udgivet den 6te Marts.

Den engelske Høikirke og Katholicismen.

II.

Følger af Seiren.

Efter at Irland var blevet fuldstændig undertvunget af Wilhelm den 3die og Undertrykkelsen ordnet ved Lov, deels under ham, deels under Georg den 1ste, laa Folket en lang Tid ligesom i Dvale, svækket og forknyt, især da Tusinder af dets krigerske Ungdom udvandrede og toge Tjeneste under katholske Faner. Men der er megen Saft i „det grønne Erin“, og Tilstanden var for utaalelig og barbarisk, til at ikke Had og Hævnlyst snart skulde bringe Folket til at reise sig paany. Man rørte sig allerede for at hjælpe Prætendenten, da han i Spidsen for de skotske Jacobiter brød ind i England; men Slaget ved Culloden (1745) tilintetgjorde alle Forhaabninger, der knyttede sig til ham. Nu begyndte de hemmelige og natlige Selskaber deres Virksomhed: det var et ufrit og mishandlet Folks hemmelige og lumske Hævn over enkelte Personer, da det ikke længer kunde kjæmpe i aaben Mark med den fjendtlige Stat. De saakaldte Whiteboys, „hvide Mænd“ vare

brødløse Forpagtere og Dagleiere, der om Natten samlede sig, anfaldt, plyndrede eller dræbte Godseierne, Præsterne, Embedsmændene o. s. v. og efter udført Gjerning forsvandt sporløst, især fordi ingen Irlænder vovede at vidne imod dem. Lignende Skarer vare Hearts of oak, „Egehjerterne", og senere Rightboys, „Retsmændene", der anfaldt de Præster, som toge Tiende. De saakaldte Defenders vare et mere politisk Selskab, der hemmelig forgrenede sig og først senere fik et tragisk Endeligt. Protestanterne havde derimod allerede under Vilhelm af Oranien stiftet en Forening, Orangemen, der med fanatisk Iver forfulgte og undertrykte Katholikerne. Alle hine Selskaber medførte kun Uro, Misgjerninger og smaa Kampe, Landets Tilstand blev uforandret.

Ved den nordamerikanske Uafhængighedskrig blev England derimod nødt til at gjøre Noget for Irland, især da ogsaa de irske Protestanter vare misfornøiede med det tunge Aag, der hvilede paa Landet. Man maatte befrie Handel og Udførsel fra en Mængde Indskrænkninger, formilde Lovgivningen og navnlig ophæve endeel af de urimelige Straffe, som vare fastsatte for Katholicisme. Katholikerne fik Tilladelse til at erhverve Grundeiendom, oprette Skoler og forrette deres Gudstjeneste temmelig frit. Men Alt dette formaaede kun i ringe Grad at afhjælpe den almindelige Nød blandt Millioner besiddelsesløse Mennesker eller tilfredsstille deres Trang til religiøs og politisk Frihed, og den anglikanske Geistlighed vedblev som før at udsuge Landets Marv.

Den franske Revolution blev derfor hilst af Irlænderne med umaadelig Begeistring. De hemmelige Sel-

ſkaber organiſerede ſig og dannede om den Kjerne, ſom allerede forefandtes i hine føromtalte Defenders, et ſtort Forbund, United Irishmen (1791), der traadte i Forbindelſe med det franſke Nationalconvent og bevæbnede ſine Medlemmer. England gjorde paany nogle Indrømmelſer, formildede nogle flere Straffelove, ophævede Paalægget om, at Katholiker hver Søndag ſkulde beſøge den proteſtantiſke Kirke, og gav dem Ret til at ſtudere Jura og blive Sagførere. En af de Første, der benyttede ſig af denne Ret, var en Mand, ſom ſenere ſkulde gjøre en udſtrakt Brug af den, Daniel O'Connel. De tarvelige Indrømmelſer kunde naturligviis ikke tilfredsſtille Folket, der følte ſin Styrke, og mindſt vare de tilſtrækkelige paa den Tid, da Menneſkerettighederne bleve forkyndte Verden og Millioner bevæbnede Franſkmænd, ſyngende Marſeillaiſen, beredte ſig til at bringe dem til Anerkjendelſe overfor Fyrſter, Adel og Geiſtlighed. Derfor vedblev Bevægelſen, og Hovederne for Defenders eller United Irishmen lagde Planen til en almindelig Opſtand. Planen blev forraadt og Lord Fitzgerald tilligemed flere andre Hovedmænd fængslet og henrettet; men Kampen udbrød alligevel og endte ikke, førend flere end 30,000 Irlændere vare nedſablede eller hængte. Forſkjellige Gange ſendte man fra Frankrig Skibe og Tropper til Irland; en Escadre, der førte den berømte General Hoche, blev adſplittet af Storm, en anden blev tagen af den engelſke Admiral Warren, en tredie naaede til Irland, men havde kun omtrent 1000 franſke Soldater ombord, og disſe bleve ſnart overvældede tilligemed Irlænderne. Man troede en Tidlang, at den ſtore Flaade, ſom Bonaparte

udrustede, gjaldt Irland, og var han dragen did, vilde rimeligviis Europa nu havt et andet Udseende; men paa samme Tid, som Irlænderne forgjæves ventede Hjælp og bleve overvældede, anfaldt Nelson Bonapartes Flaade og tilintetgjorde den udenfor Abukir. Den engelske Regering fattede nu den Beslutning at berøve Irlænderne deres Nationalparlement og ved saaledes at tilintetgjøre ethvert Skin af irsk Uafhængighed forebygge alle fremtidige Bestræbelser for at virkeliggjøre den. Det første Forslag blev med Uvillie afviist af det irske Parlement, hvor overveiende protestantisk det end var; hvorpaa Regeringen uden synderlig Undseelse kjøbte Parlementsstemmerne og fik hertil af det britiske Parlement bevilget 1,600,000 Pund Sterling. Da Stemmerne paa saadan Maade ærlig og redelig vare afgivne til Fordeel for en Sammensmeltning, gik denne for sig i Mai 1800, dog saaledes, at den brittiske Regering stillede Irland paa lige Fod med England i commerciel Henseende og for at berolige Folkets Masse gav høitideligt Løfte om Katholikernes Emancipation.

Dette Løfte vilde Georg den 3die ikke holde, og der hengik 29 kampfulde Aar, inden Opfyldelsen kom. Forfærdelige Scener forefaldt 1815, da Misvæxt havde bragt Nøden til det Høieste, medens Aristokratiet feirede sine Triumpher over Napoleon; en Mængde afskedigede Soldater vare hjemkomne efter Krigen og forenede sig med de brødløse, udpiinte Forpagtere; de natlige Selskaber traadte paany i Virksomhed, Orangemændene væbnede sig atter til Selvforsvar og til Angreb paa Katholikerne, Regeringen ophævede Habeas-Corpus-Acten og vedligeholdt Roligheden med

Militairmagt og en skaanselløs Justits. I de nærmest følgende Aar, da en rigelig Høst, den tiltagende Handel og mange offenlige Bygningsarbeider bragte Folket nogen Lindring, vedblev Befolkningens forbittrede Sind at vise sig paa mange Maader, bl. A. ved den saakaldte Catostreet-Sammensværgelse, der blev opdaget og kostede Hovedmanden, Thistlewood, og fire Andre Livet. Thi det engelske Aristokrati er ikke mildt; man kjender endnu paa det, at det nedstammer fra den normanniske Erobrer, der ikke brød sig meget om Menneskeliv. Flere Gange blev Emancipationen bragt for Parlementet, men hver Gang forkastet af en stor Majoritet, som raabte paa, at den protestantiske Tro derved vilde blive undergravet, og som blev understøttet af utallige Petitioner og londonske Pøbelopløb. Men den liberale engelske Minoritet fik Understøttelse af ydre Forhold: det truede med at komme til en Krig i Orienten, og i saa Tilfælde kunde England ikke undvære Irland. Paa samme Tid, som Ministeriet Wellington-Peel bød de irske Foreninger opløse sig, indbragte det Emancipationsbillen for Parlementet.

Wellington og Peel havde hidtil ivrig bekjæmpet Emancipationen, og at disse Toryer nu selv foresloge den, maatte være Beviis nok paa, hvor uundgaaelig den var; men desuagtet opbøde nu Høikirkens Tilhængere alle mulige Midler for at forhindre den, ja, Partiet gik saavidt, at det i sine Blade, navnlig i Morning-Journal, truede Georg den 4de med Afsættelse, hvorhos det atter arrangerede Pøbelopløb i London. Men den alvorlige Hertug af Wellington havde nu engang sagt, at han vilde emancipere, og lod Soldater rykke ud mod Pøblen; en

lignende urokkelig Adfærd viste han overfor Konger
blev bearbeidet paa Høikirkens Vegne af sin Broder,
tugen af Cumberland, senere bekjendt under Navnet
August, Konge af Hannover. Ministeriet bragte
gjennem begge Huse, og den 13de April 1829 e
den Kongens Underskrift.

Ved denne Emancipationsact bleve alle Straf
mod Katholikerne ophævede, deres Gudsdyrkelse ble
dog paa den Betingelse, at ingen Indblanding fra
vens Side i de brittiske eller irske Katholikers Ki
liggender maatte finde Sted og heller intet Con
afsluttes med den hellige Stol. Ingen Katholik
under Mulct af 100 Pd. St., anmasse sig Titel
Navn af Erkebisp, Biskop eller Dekanus af en Pro
ingen katholsk Geistlig turde, under Mulct af 50 Pd
vise sig i sin Ordensdragt udenfor de Steder, hvor
tjenesten fandt Sted, enhver Jesuit og ethvert M
af en Munkeorden, der betraadte Riget, skulde stra
jages. Istedenfor Suprematseden kunde Katholiker
lægge en Ed, hvorved de anerkjendte Kronens Arv
den brunsvigske Linie, forpligtede sig til undersaatlig
skab, ikke ansaae Pavens Magt gjældende i borg
Forhold, ikke troede sig berettigede til at afsætte eller
en Fyrste, der af Paven var sat i Ban, endvider
erkjendte den lovlig bestaaende Eiendomsret (ɔ: alle
fiskationer, hvorved Katholikerne vare berøvede deres
dom), forpligtede sig til ikke at ville forstyrre eller
styrte Rigets anglikanske Kirke og Rigets protest
Regering. Imod at aflægge denne Ed havde Kath
Adgang til Parlementet og alle Embeder, dog m

Undtagelser, at en Katholik ikke kunde blive Rigets Regent eller Formynder, Lordkantsler, Vicekonge af Irland, Præsident i den skotske Kirkeforsamling, og heller ikke udøve nogen Myndighed i Sager, der angik den anglikanske Kirke, f. Ex. kalde en Præst, selv om hans Stilling forresten berettigede ham dertil. For ikke at give alle irske Valg i den katholske Geistligheds Haand blev Valgcensus Irland betydelig forhøiet, saa at den katholske Befolknings Masse alligevel blev udelukket fra Valgret.

Denne Lov ophævede naturligviis ikke den sociale Tilstand, som ved Vold og Uretfærdighed var indført i Irland; af den religiøse og borgerlige Frihed, som Katholikerne erholdt, kunde de ikke blive mætte; men Veien ar nu aabnet til videre Kamp og flere Erobringer. O'Connel drog ind i det storbrittaniske Parlement i Spidsn for en lille sluttet Skare, og hvad han ikke kunde naae ved snilde parlementariske Maneuvrer, søgte han tiltvinge sig ved at lade Irland indtage en truende, øndt lovlig Holdning og til den Ende omordne de hidtilværende politiske Selskaber. Navnlig anvendte han et Midl, der begeistrede Irlænderne og satte Engelskmændene Frygt: han erklærede at ville arbeide paa, at Irland er fik sit uafhængige Parlement. Det er rimeligt, at 'Connel aldrig har meent dette alvorlig, og at han var for meget Aristokrat til at ville modtage de demokrate Følger af Irlands Uafhængighed og den katholske efolknings Herredømme, ligesom da overhovedet Kathoismen ingenlunde er demokratisk; men han spillede sin Rolle idt, og idet han bestandig forlangte det Høieste, modtog n enhver Indrømmelse som et lille Afdrag, der ikke

behøvede Tak. Det er noksom bekjendt, med hvilken tillidsfuld Begeistring Irlænderne fulgte ham, og hvorledes de holdt ham skadesløs, fordi han opgav sin Stilling som Advokat og blot tjente Irlands Sag: aarlig blev gjort Sammenskud, hvortil endog den Fattigste bidrog sin Skjærv, og hvorved O'Connel havde en Indtægt af indtil 13,000 Pd. St. (aarlig), saa at han ved at være Nødens og Savnets Talsmand kunde leve som den rigeste Lord.

Den første Lettelse han ved Hjælp af heldige Omstændigheder skaffede Katholikerne, var en Ordning a Tiendevæsenet. Før Reformationen havde Folket give Tiende til Præsterne; men disse beholdt kun den en Trediedeel for sig, Resten blev anvendt til Hospitaler Fattigunderstøttelse o. s. v. Den anglikanske Kirke con fiskerede, som alt fortalt, Menighederne og toge Tiend baade af sine egne Kirketilhængere og af Katholiker o Dissidenter, men beholdt hele Indtægten for sig og over lod Sognene at sørge for de Fattige. Irlænderne fo langte Tiendens fuldstændige Ophævelse; men den engel Regering kunde naturligviis ikke indlade sig paa en Fo holdsregel, der vilde berøve den anglikanske Geistligh saa store Summer. Forbittrelsen steg paa begge Side Selskaberne fremtraadte paany. Saasnart det viste sig, Regeringen beskjæftigede sig med denne Sag, vægre man sig næsten over hele Irland med at betale Afgifte og det kom nu til en formelig Krig mellem Geistlighed og deres Skattepligtige. Præsterne brøde med Politi Soldater ind i Husene, foretoge Udpantning og lode a holde Auction; men snart turde Ingen byde ved Aucti nerne, thi hvo der kjøbte, fandtes dræbt næste Nat; man

Præster bleve overfaldne om Natten, deres Gaarde brændte, de selv mishandlede eller dræbte. Det varede flere Aar, inden Parlementet kunde bekvemme sig til en Beslutning, og for det Tab, som den anglikanske Geistlighed led imidlertid, bevilgede man den af Statskassen en Erstatning paa en Million Pund Sterling. Endelig i 1838 blev Sagen ordnet saaledes, at Irland slap for to Femtedele af Tienden.

Det vil paa dette Punkt staae klart, at det religiøse Spørgsmaal skjuler noget Andet og Mere, hvilket man paa Engelskmændenes sædvanlige Maade ikke udtaler tydelig. Naar man ved hver truende Bevægelse, som Katholikerne gjøre, eller ved hver Indrømmelse, der maa tilstaaes dem, raaber, at den protestantiske Religion er i Fare, saa mener man ikke blot Religionen og Kirken, og heller ikke blot Regeringen, som ved Aarhundreders Historie og Principets Magt er knyttet til den, men man mener eller føler meer eller mindre bestemt, at den sociale Tilstand, „Samfundet“, er i Fare. Frankrig har sine Socialister og Communister, der søge at vinde Folks Opmærksomhed og Overbeviisning for deres Lære om, at Capitalen lumskelig har gaaet omkring og lagt den Fattige i Lænker; denne Capital er en uhaandgribelig Ting, en Aand uden Legeme, ja, ret som et Spøgelse, idetmindste sniger den sig spøgelseagtig bort, hvergang Socialister og Communister ville bringe deres Lære i Udøvelse paa den og tvinge den til at anerkjende deres Love; deres vidtflyvende Theorier synke afmægtige ned, hvergang de i Praxis skulle paa Jagt efter Arvefjenden. Det brittiske Rige har ogsaa slige Socialister og Communister blandt sin Ar-

beiderbefolkning; men en Socialisme eller Commu
af ganske anden, farligere og mere praktisk Natur e
Katholiker, som, navnlig i Irland, leve eiendomsløs
den Grund, man har berøvet deres Forfædre — A
har saa uforgængeligt vedligeholdt sig i disse »kongel
adelige Tiggerslægter« — og hvis Menigheder
svare Skatter og Afgifter for at gjøre en anden
rig. I Frankrig opstiller man en Sætning, vil i
af denne bemægtige sig Staten og ordne Formuens
deling; men, hvor begjærlig og lidenskabelig man en
eftertragte det Øieblik, da Saadant lader sig iværksætte, s
dog de Fleste, at her er en Uretfærdighed, et Ro
Tyveri, som man rigtignok giver et smukkere Navn,
som man søger at forskjønne ved overhovedet at
Eiendommen fredløs og kalde den Tyveri. Men i Ir
hvor Adel og Geistlighed eier omtrent Halvdelen
Jord, sige Bønderne, saasnart de bringes i Bevæ
Jeg vil ikke længer betale min Grundrente, min
til Herskabet; thi denne Jord er med Vold tage
min Familie. Dette var Feltraabet i de Stridig
der fulgte nærmest efter Tiendesagen. Under den
gersnød, der som Følge af Kartoffelsygen og Han
krisen nylig paa saa frygtelig Viis tyngede I
maatte England, der blev truet af den europæiske Ti
og af sine egne Chartister, bringe overordenlige Offi
at føde Irland, maatte gjøre sig til Fattigforsørge
en Befolkning, hvis Eiendom det har confiskeret.
har endvidere for at sætte Irland istand til at hjælp
selv givet en Fattiglov og udskrevet en irsk Fatti
men uden Hensyn til, at denne Fattigskat ved sin T

bringer mange Familier til Bettelstaven, er den Forsørgelse, man ved Skatten kan tilveiebringe, nemlig for omtrent 80,000 Mennesker, efter de Flestes Mening aldeles utilstrækkelig i et Land, hvor saa at sige hele Befolkningen er fattig, ikke af naturlige Grunde, men som Følge af unaturlige og voldsomme Forandringer i en tidligere Eiendomsret.

Vil man end antage, at den engelske Magt er stærk nok til at underkue hiin Art Socialisme og bringe alle Katholiker til at anerkjende den nuværende Eiendomstilstand som lovlig, saa er Vanskeligheden og Faren dog stor nok, naar Spørgsmaalet blot er om Geistlighedens Indkomster. Det gjælder som Troessætning i Storbrittanien, at Geistligheden ikke vilde være istand til at vedligeholde sin og Religionens Anseelse i dette Rigdommens Land, hvis den ikke var rig. Sandheden er imidlertid den, at de rige geistlige Embeder ere nødvendige til at vedligeholde de aristokratiske Familiers Glands, til standsmæssig at forsørge Lordernes Sønner og Døttre. I denne Henseende er der ingen Forskjel paa Toryer og Whigger; den Liste, som Whiggerne paa Reformbevægelsens Tid offenliggjorde over Toryer, der vare i Besiddelse af Bisfbedømmer og store Præstekald, gjælder aldeles uforandret endnu, kun at Whigfamilier fordetmeste ere traadte i Toryers Sted. Men netop ved denne verdslige Rigdom har den anglikanske Kirke tabt i aandelig Henseende. Idet man betragter Embederne mindre som et geistligt Kald end som en verdslig Forsørgelse, forbereder man sig mindre inderlig til Embedet, og idet man ved Statens Myndighed og Intolerance troer sig sikret en behagelig

Livsnydelse, overtager man Embedet uden stor apostoli[sk] Iver og hengiver sig ikke saa meget til Videnskab og Forsk[ning] som til Politiken og Selskabslivet. I den angl[i]kanske Kirke ere kun meget Faa, der udmærke sig ve[d] Videnskabelighed; endogsaa gode Prædikanter ere sjeldn[e], endskjøndt der ofte bliver holdt gode Prædikener, hvilke[n] Modsigelse løses ved den Forklaring, at udenfor den offi[]cielle Kirke er der en Mængde fattige, talentfulde Theo[]loger, der skrive Prædikener, og med disse Manuskripte[r] drives en udbredt Handel. Høikirkens Universiteter, O[x]ford, Cambridge og Dublin ere intolerante, betyngede a[f] Misbrug og staae i videnskabelig Henseende paa et fo[r]holdsmæssig lavt Trin. Omendskjøndt ikke Halvdelen a[f] de Studerende er bestemt for Kirken, ere de theologisk[e] Foredrag dog Hovedsagen, og foruden disse læres va[e]senlig kun de klassiske Sprog samt det, Englænderne kal[de] Philosophi: Mathematik og Physik. Universitetslivet e[r] indrettet saaledes, at uformuende unge Mennesker m[ed] Vanskelighed kunne deeltage deri, og for at ethvert Sp[or] af Kjætteri kan være udslettet, maa enhver ny Student besvær[e] Dronning Elisabeths 39 Artikler; ved Universitetet [i] Dublin er ydermere ansat en Embedsmand, der faaer 5[0] Pund Sterling om Aaret for at angive de Studente[r], der ikke have været til Alters i den anglikanske Kirk[e]. Universiteterne bestyres af Geistlige, skjøndt Kirken se[lv] tilstaaer, at de ere verdslige Instituter; men den geistli[ge] Bestyrelse synes paa en skjæbnesvanger Maade at me[d]føre omtrent samme Ulemper i det protestantiske Engla[nd] som i det katholske Rom. Da Lord John Russel ifj[or] tilkjendegav den Hensigt at nedsætte en Commission fo[r]

at undersøge Universiteternes Forvaltning, vakte dette en stor Misfornøielse hos Geistligheden og den høie Adel, og den ædle Lord maatte ende med at erklære, at den kongelige Commission ikke selv skulde undersøge, men modtage de Resultater, som den geistlige Bestyrelse efter at have anstillet Undersøgelse vilde meddele.

Talentfulde Mænd, der ere optraadte paa videnskabelig Maade i den anglikanske Kirke, ere, førte af Kirkens Princip, komne ind paa en Vei, der gaaer bort fra Protestantismen. Istedenfor at lægge Vægt paa Menighedens og Personlighedens Frihed have de udviklet den Anskuelse, at Mangel paa Disciplin og Underkastelse under Geistligheden var Skyld i den Vantro og Ligegyldighed, som viste sig. Jo længere de arbeidede frem i denne Retning, desto mere nærmede de sig Katholicismen, anbefalede endelig det hemmelige Skriftemaal, og da Striden, som i denne Anledning reiste sig, gjorde en Afgjørelse nødvendig, gik en stor Deel af hine Stridsmænd (Puseyiterne) aabent over til Pavedømmet. (Alt dette forhindrer ikke, at der i England kan vise sig megen streng Kirkelighed, megen udvortes Gudsdyrkelse).

Paa den anden Side udvikler den anglikanske Kirkes Fjende baade Talent og Kraft, som det i Almindelighed pleier at skee hos det Parti, der er i Oppositionen og drager frem til Erobring imod et Parti, der hviler i Erobringen. Medens de haarde Love endnu bestode mod katholsk Gudstjeneste og Underviisning, bleve de brittiske Katholikers Geistlige oplærte i Udlandet. Senere har man (1845) indrømmet Irland et katholsk Seminarium og oprettet tre akademiske Særeanstalter, nemlig i Cork,

Galway og Belfast, hvortil Katholiker have Ad
ligesaa vel som Protestanter. Katholicismen var mi
nøiet med sidstnævnte Gave, fordi den ønskede Akade
udelukkende for Katholiker, men modtog dog det G
som et Afdrag. Endvidere er der i Aaret 1836 o
tet et frit Universitet i London; Katholikerne mod
Forberedelsen til Universitetet igjennem Collegier eller
minarier, der, ni i Tallet, bestyres af katholske Bi
per eller af Benedictinere, Dominikanere og Jesu
Til Befordring af de katholske Interesser er der s
Selskaber, af hvilke det betydeligste er Metropol
Tract Society. Det blev kaldt tillive i Aaret 183
O'Connel; blandt de første Medlemmer vare
Shrewsbury, Lorderne Clifford, Stourton, Lovat, Con
og Dr. Wiseman; samtlige katholske Geistlige i S
brittanien og Colonierne ere Medlemmer. Selsk
Formaal er især, ved Udbredelsen af Skrifter at befæ
Katholicismen og modarbeide det anglikanske London T
Society. I Aaret 1842 har det uddeelt 162,
religiøse Smaaskrifter.

De forannævnte Munke og Ordensbrødre tør
ifølge Emancipationsacten ikke opholde sig i Riget;
deels blev dengang bestemt, at de Klostre og Stift
som havde vedligeholdt sig, skulde have Lov til at bes
deels angive hine Ordensbrødre ikke deres rette N
men kalde sig Missionairer, deels har man seet igjen
Fingre med Lovovertrædelsen, da man indsaae, at R
gionsfriheden nu engang var given, og at Forfølgelser
de Enkelte ikke vilde føre til Andet end til at berede
geringen Forlegenheder. Det er nu en Kjendsgjer

at baade Antallet af Katholiker og af katholske Stiftelser, Klostre og Kirker er blevet overordenlig forøget i det egenlige England siden Emancipationen, hvad enten dette nu kommer af virkelige Frafald fra Protestantismen eller af irske Indvandringer eller af, at de, der før hemmelig vare Katholiker, nu aabent kunne tilstaae det, eller af alle tre Aarsager tilsammen. Ved Begyndelsen af Georg den 3dies Regering, altsaa omtrent 1760, var der i England, Skotland og Wales, ikkun 60,000 Katholiker, Aar 1823, sex Aar før Emancipationen var der 500,000, i Aaret 1842 skal Antallet være steget til 2½ Millioner og i Aaret 1845 til henved 3½ Millioner. Disse sidste Tal turde dog være upaalidelige, da de hidrøre fra katholske Angivelser. Derimod er det vist, at England og Wales, der i Aaret 1792 kun havde 35 ubetydelige katholske Kapeller, i Aaret 1847 havde 622 Kapeller og Kirker, og blandt disse er der Værker, som i Glands og Storhed kunne maale sig med Middelalderens Domkirker. Kathedralen i Birmingham og St. Georges in the Fields i London nævnes som Mesterværker af gothisk Bygningskunst. Indtil 1847 er oprettet 8 nye Munkeklostre og 34 Nonneklostre, og blandt disse Bygninger udmærke ligeledes adskillige sig ved Stilens Storhed og Skjønhed.

Dette er en kort Udsigt over Kampen mellem den anglikanske og den katholske Kirke i Storbrittanien og over de Kræfter, hvormed de nu staae overfor hinanden. Det sees tydelig nok, at Katholicismen har faaet en betydelig Tilvæxt, og dette maa i og for sig ansees som beklageligt; men en stor Deel af Skylden herfor maa

læggeѕ paa den anglikanske Kirkes Mangelfuldhed. Gjen gjældelsen har naaet denne Kirke trods alle dens Seire de have slappet dens sjælelige Energi, og ved at trykk Irland alt tættere og tættere til sig, har den bragt si katholske Fjende over i selve England, og denne Fjend har atter i Irland en trofast Hjælper. Det synes uund gaaeligt efter den Udvikling, som allerede har funde Sted, at jo Katholikerne engang maae kunne gjennem føre et Forlangende ligt det, der f. Ex. er anerkjendt vor Grundlov: „Ingen er pligtig til at yde personlig Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som e hans egen,“ og dernæst fordre de forskjellige Kirkers Geistlig lønnede af Staten, ligesom Tilfældet er i Frankrig Heri ville Katholikerne rimeligviis understøttes a Partier, der forresten ere dem fjendtlige, nemlig de pro testantiske Secter, de Radikale og Frihandelspartiet, for endvidere forlange Hæren indskrænket m. M. og altsaa endn flere Veie spærrede for de aristokratiske Familiers „stande mæssige Forsørgelse“. Men gjennemføres Saadant, sa er i Virkeligheden den nuværende engelske Samfundsti stand forandret; hvad der er paabegyndt med Kornto dens Ophør, med Industriens Seir over Godseiern vil ende med Arristokratiets Ophør som politisk Magt.

III.

„Den pavelige Anmasselse.“

Denne kan nu skildres i faa Ord.

Ved en af de foranførte Bestemmelser i Emancipa tionsacten havde England stillet sig selv uheldigt. De

anerkjendte Katholicismen i det britiske Rige, men vilde ikke anerkjende Pavens Tilværelse, ikke slutte nogen Overenskomst med den hellige Stol, saaledes som andre Stater, hvis Regeringer betinge sig Ret til at have Opsigt med de pavelige Budskaber til de katholske Menigheder o. desl. Som Følge deraf maatte man lukke Øinene for Virkeligheden; thi Paven var og blev dog Katholikernes geistlige Overhoved, afgjorde deres Kirkeanliggender, indsatte deres Bisper og Erkebisper — der var altsaa en ucontrolleret fremmed Souverain i Riget.

Lord Russells Ministerium ønskede at forandre denne unaturlige Tilstand og indbragte i Aaret 1848 en Bill, der tillod Regeringen at træde i diplomatisk Forbindelse med det pavelige Hof. Man havde allerede tilladt sig Saadant i Aaret 1847 ved at sende Lord Minto til Italien; de italienske Anliggenders Tilstand tjente nu som Paaskud for at faae Nødvendigheden anerkjendt ved Lov. Billen blev ogsaa bevilget af begge Huse; men de følgende Begivenheder, Englands liberale Optræden imod den italiensk-østerrigske Reaction, gjorde Cabinetternes gjensidige Stilling saa fjendtlig, at der foreløbig ikke blev Brug for Billen.

Da spiller Paven pludselig Krigen over i selve Storbrittanien, udsteder den 24de Septbr. 1850 et apostolisk Brev, der „gjenopretter det biskoppelige Hierarki i England" foranlediget ved den hellige katholske Religions Udbredelse i dette Land og ved Bortryddelsen af de Hindringer, der hidtil havde staaet i Veien for dens kirkelige Ordning. Ifølge Brevet skal „det høit blomstrende

Kongerige England fremtidig være een Provinds
deelt i 12 Bispedømmer under Erkebispen af
ster, og til at beklæde denne Post udnævnte P
der 30te Septbr) Cardinal, Dr. Wiseman.

Inddelingen af „Provindsen" var reent gei
Fordring paa noget virkeligt Lehnsherredømme,
Benævnelsen „Erkebiskop af Westminster" o.
gaaer, da havde England stiltiende fundet sig i
katholske Geistlighed i Irland antog Titel af ved
Sted eller Provinds, saa at der f. Ex. er e
Erkebiskop af Armagh ligesaa vel som en anglik
biskop af samme Navn. For det Tilfælde, a
Indhold kunde udlægges som et Angreb paa de
Frihed og den engelske Krones verdslige Høihe
sterede indflydelsesrige Katholiker derimod, saa
tugen af Norfolk og Lord Beaumont.

Desuagtet gav Lord Russel selv Stød
overordenlige Bevægelse, som Brevet fremkal
Protestanterne, og erklærede sig navnlig i et
Biskoppen af Durham meget stærkt mod den pa
masselse, saa at han herved paadrog sig den F
at forelægge Parlementet en Beslutning i de
Men det viste sig snart, at Landets Love ikke t
noget virksomt Vaaben, og at Partierne ikke
sig tilfredsstillede ved den matte Forholdsregel,
slog, nemlig under Straf at forbyde Brugen
Paven sendte Titler. De Radikale og Friha
dene med Cobden i Spidsen holdt med Katholi
de Høikirkelige forlangte strengere Bestemmels

tre Anglikanismen. Da Lord Russel baade i denne
Sag og i Oppositionens Forslag om Valgrettens Ud-
idelse samt i Budgetsagen savnede tilstrækkelig Under-
øttelse i Parlementet, aftraadte Ministeriet; men da in-
en af de andre Partier kunde danne en Regering, er
Ministeriet indtraadt igjen, men har maattet opgive hine
Straffebestemmelser, saa at den paatænkte Bill kun bliver
t magtesløs Protest, altsaa under de nuværende Om-
ændigheder et Nederlag overfor Katholicismen, medens
Irland er i stor Bevægelse og i talrige meetings udtaler
g imod den anglikanske Kirkes Privilegier.

Fransk Literatur.

Samtidig med, at den franske alvorlige Kritik
uafbrudt Kamp mod den ethiske Forvildelse i Li
og Politiken, mod den forvirrende Sammenblan
Sandhed og Falsk, Skjønt og Hæsligt, mod det
Lidenskabelige, Begjærlige, Idee- og Gudsforlad
i det virkelige og i det digtede Liv, søge dens
ter ogsaa at virke mere directe ved selv at digte
linger og i disse lade Livets Forvildelser optræ
Livets seirende Sandhed. Hvad der skader disse
linger, betragtede fra den æsthetiske Side, er den
synlige Tendens; det sees altfor tydeligt, at H
Polemiken har været det Første, og at de opdig
gurer ere komne til for at tjene Hensigten, hvori
sande Poesi frembringer skjønne Livsbilleder, i hvilk
heden er tilstede, hvilende, uhaandgribelig og dog
virksom gjennem sin Form: Skjønheden. Dog, i en
den nærværende og navnlig under Forhold som de
tør man ikke tage det saa nøie; og for os som
bliver Hovedsagen da ogsaa Hensigten og det Ly
ved Bestræbelserne kastes over det franske Sam
og den stedfindende moralske Kamp.

Et af disse smaa Værker er Une Samaritaine, Dialog af Louis Veuillot. Det høiere Selskabsliv forestilles; Scenen foregaaer i en Salon i Foubourg St. Honoré. Marquisen, en ung Enke, er ene hjemme og venter paa Greven, hvem hun elsker; hun formoder, at han idag vil indfinde sig for at gjøre hende en Erklæring. Baronessen lader sig melde, og denne Baronesse er bleven opdragen i et Kloster, har kjedet sig, er sluppen fra Kjedsomheden, da man havde bestemt hende en Ægtemand, og da hun ved ham er bleven ført ind i Verden, har hun hurtig „fuldendt sin Opdragelse“. Hun er ung, smuk, letsindig og tankeløs, undtagen forsaavidt, at hun med en vis Aandrighed bedømmer Kvindens Forhold til Manden og finder, at det Hele kommer an paa at nyde sit Ungdomsliv paa saa mangfoldige Maader som mulig og være coquette. Paa Veien til Marquisen har hun seet Greven gaae ind i en Kirke og bede; hun fortæller dette som noget Mærkværdigt, hvorom dog allerede er blevet ymtet i det gode Selskab: Greven, som nylig har været i Bretagne, skal der have omvendt sig. „Man vil formodenlig snart see ham som Præst“, tilføier Baronessen; „jeg er nysgjerrig efter at høre ham prædike; man siger, at han allerede forsøger sig, og at han endog er lidt latterlig“. Med denne Gudsfrygtighed kan hun aldeles ikke forsone sig; den er en Fornærmelse mod Kvindekjønnet. Alt Andet, som Mændene foretage sig, Forretninger, Politik, Skrift, Tale, Hesteliebhaveri o. s. v., bliver egentlig Altsammen drevet for at tækkes Kvinden, hun er den hemmelige Drivfjeder i alle Anstrængelser. Selve

Utroskaben er tilgivelig; den enkelte Kvinde kan beklage sig, men Kjønnet som Heelhed ikke. „Men imod Fromheden, en ligefrem, ærlig, skrækkelig Fromhed, kan man ikke kjæmpe". Da Marquisen tvivler, fortæller Baronessen en Historie af hendes egen Erfaringskreds. Nogle Slægtninge af hendes Mand vare komne fra Bretagne — i Bretagne, hvis Bønder kjæmpede under Charrette og Larochejaquelein mod den første Republik og dens Ugudelighed, er naturligviis Frelsen — og bleve gjæstfrit optagne i Huset. Hun vilde see idetmindste een af dem forelsket i sig; men det var ikke muligt. „Jeg troede, at de alle vare reiste, da hører jeg en Aften, medens jeg synger, et tungt Suk bag min Stol, og to Øine, frygtsomme, men oplivede af en Flamme uden Lige, tildrage sig min Opmærksomhed. Det var en Baccalaureus, en af min Mands Fættere; jeg troede ham saa fordybet i Studier, Prædikener, Besøg hos Fattige, hos de hellige Selskaber, Ravignan, Lacordaire og andet Saadant, at jeg aldrig havde troet ham istand til at udstøde saadanne Sukke og aabne saadanne Øine. Jeg bringer ham til at tale og mærker Begyndelsen til en afrikansk Lidenskab. Det stakkels Barn! Han sagde mig tusinde Ting, som han ikke vilde sige, og tusinde andre som han troede, at han fortaug. Han havde Hoved Hjerte, min Mand elskede ham ømt ...... Han vi bekjæmpe sin Lidenskab; men han kunde ikke. Det saa vidt, at han endog besøgte Theatret. Skjult i Krog betragtede han mig, jeg følte, at hans Øine v der. En Dag talte man om en Forestilling, som

havde overværet Aftenen i Forveien: hverken han eller eg havde hørt et Ord af Stykket eller seet Skuespillerne .... (Marquisen: O! O!) Vent lidt! ..... Min Mand sagde en Dag til ham: Fætter, Du er forelsket! Han blev blodrød og nægtede af alle Kræfter. Min Mand vedblev: Fætter, der staaer skrevet: Du skal ikke ige falsk Vidnesbyrd. Fætteren taug, men Ordet havde amt. Dagen efter saae jeg ham komme; paa hans Anigt kunde jeg læse, at han havde pakket sin Kuffert. Cousine, sagde han, jeg elsker Dem. — Jeg veed det, varede jeg uden synderlig at beregne mine Ord, og jeg lsker ogsaa Dem. — Han lod sig ikke forstyrre, men vedblev med høitidelig Stemme: Min Kjærlighed fornærmer Gud; jeg har villet, at De skulde høre min Synd, før jeg straffede mig for den. — Hvad? raabte eg overrasket og forskrækket, vil De dræbe Dem? — Det vilde være en ny Forbrydelse, svarede den stakkels Fanatiker; men jeg haaber at døe. (Marquisen: Men et er jo en Tragedie! Er han død?) Baronessen: „Vent igen Høflighed af den Slags Folk! Han er nu gift og ader til to Børn“.

Dette korte Uddrag af Samtalen vil allerede være istrækkeligt at vise, at man her ikke saa meget finder oget Nyt som noget Gammelt paa en ganske ny Maade; Baronessen er egenlig en bekjendt Figur fra de moderne anske Romaner, men istedenfor at i disse det elskværige eller ungdommelige „Galanteri“ fremstilles som et lags Ideal, er det af Veuillot vendt om, og Baronesn taler kun, for at man skal see Tomheden og Vildrelsen i hendes Tilværelse.

Greven bliver meldt, og med en fornem Dames naiv-aandsfulde Impertinence begynder Baronessen strax at tale om hans Kirkegang, og den unge Greve tilstaaer rolig: „Velan, jeg var der for at bede til Gud“. Hun har nu engang begyndt og maa videre; hun erklærer, at denne abstracte Kjærlighed (til Gud), denne Lidenskab for Noget, som man ikke kan see og ikke høre, og som ikke taler, er hende ubegribelig, og at en Mand, som „omvender sig“, som „gaaer over til Fromheden“, har Noget .... Noget .... (Greven: De mener latterligt?). Baronessen: Omtrent saadant Noget. — Greven indrømmer, at i mange hundrede Aar have de elskværdigste Damer og Cavalierer været af denne Mening, og han tilstaaer, at han selv tidligere har udtalt sig paa lignende Maade. Men han har indseet, at den Viisdom, som bestaaer i at jage efter en anden Lykke med al den Besvær, alle de Opoffrelser og den endelige Skuffelse, som høre til, i Grunden er mere latterlig. Han fortæller som Exempel en Historie om en Dame, der er flygtet fra Ægtefælle og Børn med en Pianist, udmaler dette Forhold paa en meget gribende Maade, og tilføier paa Foranledning, at hvad Kjærligheden angaaer, da har en Mand Lov til at elske sin Kone og en Kone Lov til at elske sin Mand, rien de plus. „Men, Tyran!“ udraaber Baronessen, „lader De da aldeles ingen Ret tilbage for de stakkels Kvinder, Offrene for Ægteskabscontracten?“ — „Madame, dersom De vidste, hvad Religionen byder Dem i Erstatning“ .... „Hold ingen Prædiken, min Herre; lad os saa hellere høre Noget om hiin mærkværdige Kjærlighed,

som viser sig i Bretagne, og som Kirken tillader; det maa være en meget indviklet Sag".

Her er Dialogens svage Side. Idet Greven skulde berøre de selskabelige Misforhold, de uheldig ordnede Ægteskaber, Contractforbindelserne og i Modsætning til disse den menneskelige Personligheds, det menneskelige Hjertes Fordringer, var han paa det Punkt, hvorfra hele den "umoralske" Opposition har hentet sin Kraft. Herfra kunde Baronessen med noget Held have ført Kampen, og hendes Nederlag vilde have bragt et stort Udbytte; men hun er godmodig nok til at opgive sin Fordeel og blot forlange en Skildring af den skjønne, lykkelige Kjærlighed. Denne giver Greven med stor Inderlighed; han viser, hvorledes den er "en stolt og dyb Trældom, en Hengivelse af sig selv, i hvilken Hengivelse man kun forbeholder sig det, der skyldes Gud"; men Gudsbegrebet er baade lille nok til at tilstede en sand Kjærlighed og stort nok til, at hele Kjærlighedsforholdet kan hvile deri. Marquisen, der har været en agtpaagivende Tilhørerinde, men kun deeltaget lidt i Samtalen, bemærker nu ved Grevens Skildringer af et fromt og fra Verden afsluttet Ægteskab, at der er Noget, hun ikke troer at kunne opgive, nemlig en vis Aandsfrihed og Sjælens Livlighed. Herpaa svarer Greven: "Jeg kunde svare, at Trældommen er overalt, og at den er Betingelse for Friheden. Det er især Kvinden, der ved den christne Tro befries fra Lidenskabernes Aag, baade fra hendes egne og fra dem, som hun vækker hos Andre. Mændene have i Verden flere Tilflugtssteder for Kjærlighedens Tyranni, I have kun Himlen: I

maae allerede her paa Jorden leve hiſt med Eders Tanker." (!) Greven vedbliver at tale om Helligheden og om den Kraft, som baade Aand og Sjæl indſuger „ved Beſkuelſen af den evige Sandhed". Baroneſſen, hvis jordiſke Forhold ikke byde hende den Fred, hvorfra hun kan anſtille ſine himmelſke Betragtninger, og ſom ikke af egen Kraft kan drage Himlen ned og ſkaffe ſig den jordiſke Fred, gaaer bort med gode Ønſker for Greven og Marquiſen, hvorimod Marquiſen, der elſker Greven og kun i et Anfald af Coquetteri har ſendt ham til Bretagne — hvorfra han nu er hjemkommen ſom omvendt — ſelv føler ſig omvendt og indgaaer det fromme Ægteſkab.

Som man ſeer, er der med hele denne Samtale ikke beviiſt det Allerringeſte. Der er udtalt mange moralſke Anſkuelſer, og med Henſyn til de herſkende Forhold er det unægtelig godt og ſmukt, at de ſande Principer for Ægteſkabet og for Livets Lykſalighed opſtilles. Men naar Greven og Marquiſen, der elſke hinanden, kunne blive lykkelige ved Hjælp af Kjærlighed og Fromhed, ſaa ſtaaer en heel Verden udenfor og betragter dem ſom en Undtagelſe uden at have Evne til at følge Exemplet. I den Fromhed, der foreſtilles, er ogſaa Noget, ſom ſtøder det proteſtantiſke Sind og er nærved at give Baroneſſen Ret: den unge Greve, der beder ſin Roſenkrands, før han ſkal frie, er, om juſt ikke latterlig, dog ikke nogen aldeles alvorlig og mandig Skikkelſe. Og det er ikke den blotte Roſenkrands, ſom her kommer Foreſtillingen i Veien; man bringes til at tænke paa hele Katholicismen og paa den liden Betryggelſe, den kan ſkjænke.

Katholiken kan tale meget smukt, handle meget smukt, være et udmærket og fortræffeligt Menneske; men der er aldeles ingen Sikkerhed for, at han engang, som sand Katholik, naar han har Noget at afgjøre med sin Samvittighed og trænges svarlig, smutter fra den ubarmhjertige Samtale og Afregning ud af en Bagdør til sin Skriftefader. Skriftefaderen kan være en fortræffelig Mand og er dog en Bagdør, der forhindrer Regnskabets Opgjørelse i dets hele Alvor. Hvorimod Protestanten maa holde Stand; under Samtalen, i Regnskabets Øieblik, i den inderste Eensomhed, hvor han taler med sin Samvittighed, bliver han trængt ind imod Muren; der er ingen Bagdør, han maa holde ud, indtil Kampen er afgjort, det sidste Ord sagt. Vel gjøre ikke alle Protestanter dette; men det er Protestantismens Særkjende, og dette giver dens Forsken, dens Moral, dens Poesi en ganske egen Alvor, Dybde og Fasthed. Naar Katholiken taler om Religion og Moral, er det med Salvelse, med Følsomhed, med Henrykkelse; men der bliver altid noget Usikkert deri, og istedenfor hans Sjæls Guddom optræder til Slutning hans Kirkes Præst. I nærværende Fortælling eller Dialog bliver en saadan Præste-Tendens endmere synlig ved Forfatterens Personlighed. Louis Veuillot's Levnetsløb er kortelig dette: Han er født 1813 og Søn af en ouvrier tonnelier, hvilket omtrent svarer til vort Bødkersvend. Faderen lærte ham at læse og skrive; hvad han forresten veed, har han lært sig selv; thi han har aldrig gaaet i Skole eller besøgt noget collége. I sit 18de Aar blev han Redacteur af

Bladet l'Echo de Rouen og var dengang liberal-orleanistisk, Tilhænger af Ludvig Philips første Ministerier og deres halvofficielle Skribent. Hans Pen var saa skarp og stridbar, at han i kort Tid havde to Dueller og maatte forlade Rouen, hvorpaa han drog til Perigueux og redigerede en anden ministeriel Journal. Ogsaa her sloges han paa Pistoler, kom 1836 til Paris og var først Medarbeider af la Charte de 1830, senere Redacteur for la Paix, Altsammen meget verdslige og orleanistiske Blade. En af hans Venner tilbød ham en Reise til Italien, og her foregik pludselig en stor Forandring med Veuillot; Nogle sige, at den katholske Begeistring greb ham, da han engang i den hellige Uge saae de store pavelige Processioner i Peterskirken og paa PetersPladsen, Andre sige, at Jesuiterne have anvendt stor Umage paa at bearbeide og omvende denne kraftige og talentfulde Mand. Vist er det, at han nu er Redacteur af Jesuiternes franske Blad, l'Univers.

En anden Fortælling af den herhenhørende Slags er La Clé d'or (Guldnøglen) halv Dialog, halv i Brevform, af Octave Feuillet.

Raoul d'Athol, en rig Mand paa omtrent tredive Aar, har ægtet en meget smuk, ung og rig Pige, Suzanne. Det er en Times Tid efter Vielsen, henad Aften; Raoul spadserer i Parken med sin Ven George de Vernon, Vincennesjæger-Officier; Suzanne, der har hørt dem komme, holder sig skjult bag Træerne; thi hun er forelsket i sin Brudgom, og i sin Glæde og Lyksalighed har hun en Følelse af, at hun skal høre henrykkende Ord,

hvori hendes Brudgom vil tale til sin Ven. Men det kommer ganske anderledes. Officieren er begeistret, nærer en dyb, ærbødig Beundring for Suzanne, hvorimod Raoul er kold. „Men tilstaa dog, at Du tilbeder dette Barn!“ udbryder endelig George. „George“, svarer Raoul, „har jeg idag, i Din Nærværelse, viist Tegn paa Vanvid?“ Herved bliver George utaalmodig og siger: „Hvorfor har Du da giftet Dig, naar Du ikke var forelsket?“ — Raoul: „Men jeg har jo giftet mig, netop fordi jeg ikke var forelsket, fordi jeg aldrig kan blive det, fordi Kjærligheden eller det, som man kalder saa, ikke har i sin Troldebog noget Ord, noget Tegn, nogen Node, som jeg ikke har gjættet, fortolket, udgrundet indtil Overmættelse, og endelig fordi jeg er tredive Aar, og fordi en Pebersvend ikke tager sig godt ud i Selskabslivet“. Han tilføier, at det er et Fornuftparti, væsenlig bestemt af Hensyn til Brudens Formue, men at han dog ingenlunde vilde have indgaaet det, hvis den unge Dame ikke havde været elskværdig og vel opdragen. — George, der forøvrigt kjender Raoul som „en Mand af Ære“, som en stolt og modig Mand, hvem han endog skylder sit Liv, og hvem han derfor elsker, bliver piinlig berørt ved denne Tilstaaelse, erklærer ligefrem, at den unge Pige er bedragen, og vil mismodig tage Afsked (han skal reise bort samme Aften, da hans Permission er udløben). Idet han siger Farvel, holder Raoul ham pludselig tilbage og siger med dæmpet Stemme: „Lad, før Du reiser, George, Din Haand hvile et Øieblik paa mit Hjerte. Nærved denne ærlige og trofaste Haand synes mig, at det vil til-

bagevinde Lidt af sin Varme og Ungdom“. — „Jeg forstaaer Dig ikke, Raoul“. — „George, vedbliv at elske mig; jeg er ulykkelig, ikke ærelos. Det Sprog, som med Rette er Dig stødende, er for længe siden blevet mig til en anden Natur, det er en Uforskammetheds-Maske, der skjuler den Fortvivlelse, hvoraf mit Liv fortæres. Men aldrig har jeg mere end i denne Time havt nødig at forstille mig; thi det er selve Døden, der sidder derinde“. — „Min Gud, hvilken skrækkelig Hemmelighed skjuler Du for mig?“ — „Ingen. Jeg skjuler Intet. Jeg har levet, det er det Hele. Jeg vilde ønske, at en eller anden forfærdelig Ulykke styrtede sig over mig, da vilde jeg brydes med den, jeg vilde kjæmpe, jeg vilde være opfyldt af mandigt Mod. Men nu ligger jeg under for et Onde uden Navn, og imod hvilket der ikke er Hjælp. Man kan ikke gjøre Fortiden om igjen, og det er Fortiden, som dræber mig. Min Ungdom er faret frem uden Tøiler gjennem en Verden uden Tro, see nu, hvortil jeg er kommen ..... Du har kjendt mig i min Ungdom, og Du erindrer vistnok, at der dengang var lykkelige Anlæg hos mig, og at disse, naar de vare blevne bundne af en eller anden Regel, ledede af et eller andet Princip, kunde have udviklet sig til et Talent, en Dygtighed. Men Lediggangen bemægtigede sig dem, og Alt blev adspredt, omtumlet af Vindene fra de fire Verdenshjørner. Aa, jeg vil ikke fortælle Dig en Vellystnings-Hverdagshistorie, jeg vil kun lade Dig kjende det særegne og ulykkebringende Præg, som den Tid, hvori vi leve, paatrykker en saadan Tilværelse. Jeg troer, at

man maa søge tilbage til hine forvirrede Tider, der dannede Overgangen til Middelalderen, for at finde en Periode, der i den Grad som vor har miskjendt hiin almeengyldige Lov, som behersker den moralske og intellectuelle Verden: jeg mener Autoriteten, Tvangen, Troen. Du har vist bemærket, at Drivfjedrene i vort Sind og i vor Aand behøve for at kunne spændes og fremdrive os til Dygtighed et vist Tryk, en Tvang, der kommer fra Oven, og denne har aldrig manglet saa meget som nu. Vi have vistnok de samme Evner som vore Forfædre, men den fremaddrivende, bevægende Kraft fattes os. Ingen stadig Vind blæser i vore Seil. Vi ligne et forladt Skib, hvis Ror og Takelage viger for Vindens og Bølgernes vexlende Luner; de Midler til Kraft og Frelse, hvormed det er udrustet, foraarsage nu kun dets Ødelæggelse. Saaledes gaae vi fremad, Skibet uden Styrmand, Menneskene uden Guddom. Det er Friheden, siger man; lad være, at det er saa, men det er en blind Mands Frihed. See, Saadant har virket paa mig. Ingen Pligt, intet Arbeide har bevogtet min Ungdom. Lediggangen, der er skadelig i enhver Tid, er dræbende i vor. Hvad jeg har sagt, maa give Dig et Begreb om min Elendighed, maa forklare, om end ikke undskylde min Nedværdigelse.« — Og da George gjør den Bemærkning, at en Mand, der kan tale saaledes, ikke kan være fortabt, svarer Raoul: Du tager feil; jeg seer, hvor dybt jeg er falden, men reiser mig dog ikke. Jeg dømmer mig selv, men jeg forbedrer mig ikke. Min Sjæl lider af en forfærdelig Træthed, Aarhundredets Pust har ud-

tørret de Kilder, hvori den kunde styrkes. Det er Rædselen, at denne Kvinde, som nu er min Hustru, kan jeg ikke betragte med andre Øine end hiin Anden, hvis Billede reiser sig for mit Blik, eller hiin Tredie .... Jeg kan ikke ....

Man seer, at heller ikke her er noget Nyt. Det er en af de blaserede Helte fra de moderne Romaner, ung, smuk, rig, tapper, men træt af Livet og dog forførerisk for Kvinden, formodenlig netop paa Grund af Kulden, Roligheden, Ironien, der har noget dæmonisk Tirrende og Tillokkende for den kvindelige Natur, fordi denne i Almindelighed eller saare ofte vender sig bort fra det, som tilbyder sig uforbeholdent, og begjærer det, som med Ligegyldighed fjerner sig — bliver overvunden af det Coquetteri, den selv anvender. Kun seer man, at denne bekjendte Romanfigur her er vendt om og maa staae Skrifte, maa forraade alle sine Hemmeligheder og vise sig i sin hele Uskjønhed, istedenfor at Romanen lader den blive i Helterollen.

Den unge Kone har, som bemærket, været tilstede ved Samtalen, og nu følger Scenen i Brudekamret. Hun siger ham strax, at hun har hørt Alt, og at Ægteskabet er umuligt. Han søger at svække Virkningen af sine Ord, bliver ærgerlig, derpaa atter mild og høflig og forestiller hende, at hun ved at tale høit om denne Sag frembringer en Skandale, som falder paa Begge. Han siger hende, at hendes Skjæbne egenlig er noget ganske Almindeligt; som han er, saadan ere Mændene; hun har kun faaet Øinene op pludselig og erfaret Alt i Ord, me-

dens andre Kvinder langsomt og gradeviis komme til samme Erkjendelse og føle sig skuffede, see deres poetiske Idealer forsvinde. Hun svarer da Noget, som en dansk Kvinde maaskee ikke vilde sige, men som er ganske naturligt for en fransk Kvinde: »Dersom det er en nødvendig Virkning af Tiden og Livet, at Hjertet skal miste sine skjønneste Forhaabninger, sine meest guddommelige Forestillinger, saa maae vi Kvinder finde os deri ligesaa godt som Mændene. Velan, naar jeg har gjort denne Erfaring, naar jeg har forsøgt Livets Roman, naar jeg er kommen til at betragte alle Ting i dette blege og falmede Skjær, der ifølge Deres Forsikkring er Tingenes sande Udseende, naar endelig min personlige Erfaring har udfyldt den Afgrund, som nu adskiller os, naar jeg da finder mig Dem værdig, saa vil jeg heller ikke troe mig uværdig overfor mig selv«. — Raoul bliver meget alvorlig og siger: »Tag Dem iagt, Madame; De rører med dristig eller ubetænksom Haand ved et meget delicat Punkt. Deres Ord lade mig skimte en Martyrdom, hvis Piinsler jeg maaskee vilde have Mod til at bære; men jeg vilde ganske vist ikke bære Martyrkronen .... Dog, det er urimeligt af mig at svare saa alvorlig, Deres Tale er aabenbart en bitter Skjemt.« — »Nei, visselig ikke; forklar Dem.« — »Madame, De kan ikke være uvidende om, at en Kvindes Ære tilintetgjøres ved blot at komme i Berørelse med visse Begivenheder, som gaae over en Mands Ære uden at efterlade sig Spor«. — Suzanne svarer med uskyldig En-

fold: „Det er muligt, at jeg ikke har alle de Kundsk
ber, som behøves for at følge Deres Tanke paa di
Veie, der ere saa nye for mig. Men hvad jeg fuldsta
dig begriber, det er den Ringeagt, De nærer for
Kjøn, og som bryder frem endog i den Agtelse, De vi
mig. Vorherre veed, at ingen Kvinde nogensinde meer
jeg var beredt paa at lade sig nøie med en beskeden S
ling, hengive sig til Opfyldelsen af de Pligter, som Sa
vittigheden nu engang paalægger Kvinden. Men er
Retfærdighed i den Dom, som nu udtales over mi
Fordi det har behaget Dem at kaste et gunstigt Blik
min Person eller rettere: paa mit Gods, skal jeg v
forpligtet til pludselig at opgive mine kjæreste Følel
forbyde mit Hoved at tænke, mit Hjerte at slaae.
bliver bestemt til at være evig gammel, at dele De
Træthed, skjøndt jeg ikke har været vidtforreist som
at dele Deres Død, skjøndt jeg ikke har levet. Er
retfærdigt, er det billigt? Svar mig som Mand af Æ
— Raoul kan ikke svare Andet end: „Livet er ikke
Roman". — Scenen ender med, at Suzanne indser
hun maa finde sig i sin Ulykke og for Verden forej
hans Kone; men idet hun gjentager: „Jeg er kun
Kvinde, der følger efter andre Kvinder, og hvilke K
der!" tager hun sin lille Guldnøgle fra ham. Den
hun givet ham strax efter Vielsen, og hun forklarer
dens Betydning: Det var en poetisk Barnagtighed,
var Nøglen til et Guldarmbaand, „hvo der kunde
det, skulde være hendes Herre" — „giv mig nu
lille Nøgle".

Historien fortsættes med Breve fra Raoul til George. Det er usædvanlig fortrolige Breve; thi Raoul betroer George, hvad der er foregaaet i Brudekamret. I Forsteningen ere disse Breve ganske i samme Tone som hiin Selvbekjendelse; de begynde med at beundre og hylde den krigerske Stand: „Midt i den Idee-Forvirring, der omgiver os, bevare I Menneskehedens sande Instincter, vor Naturs oprindelige Følelser i deres Friskhed. I ere længer unge end vi Andre; I have stedse i Hjertet Noget af Heltedommens beundringsværdige Barnlighed. I ere det Bedste iblandt os, hvad enten det kommer af, at Æren, den eneste Religion, som endnu lever, bliver dyrket strengere iblandt Eder, eller at i den blotte Kjendsgjerning, Eders Trods mod Døden, er en hellig Frelse, eller endelig, at Billedet af Fædelandet, der bestandig vises Eder fra Fanerne, vedligeholder i Eders Hjerte som for Eders Øine et af Pligtens helligste Symboler. Men hvad der fremfor Alt beskytter og frelser Eder, er, som jeg allerede har sagt Dig, den Regel, den Tvang, det Aag, som I ere underkastede. Hvilken menneskelig Oprindelse end den Autoritet har, som behersker Eder, saa er det ene Factum, at I anerkjende den, tilstrækkeligt til at gjøre den gavnlig for Eder; det er tilstrækkeligt, at Eders Sjæl og Eders Kløgt anerkjender og bøier sig for det bydende Princip, som af Eders Lydighed frembringer Eders Styrke. Dette har gjort Dig til den Person, som Du er, og hvem jeg viser en saa ubegrændset Tillid. Ja, jeg har sagt Dig Alt. Jeg har ladet

Dig lytte ved min Brudekammerdør og ladet Dig høre Ord, som vilde have bragt de Døde til at lee paa min Bekostning. Men, George, tag dog ikke feil: Jeg er elsket. Man skuffer ikke let en saa haardnakket Vantro som jeg. Hun elsker mig, siger jeg Dig, og som nødvendig Følge af denne Sandhed venter jeg, at vort Eventyr, der begyndte saa overraskende, trues af en hurtig og hverdagslig Opløsning. Jeg vover at forudsige det".

Han betragter altsaa endnu sin Kone som enhver anden Erobring. Men det kommer ganske anderledes, end han har ventet. Hans smukke unge Kone finder sig med største Rolighed i Forholdet, synes at have taget sin Beslutning, varetager stille sine huuslige Pligter, er hverken kjærlig eller uvenlig imod ham. Da det opdages, at der er Uorden i de Anliggender, som vedkomme hendes Gods, maa han som hendes Ægteherre paatage sig det meget besværlige Arbeide at undersøge Sagen, ordne Papirer, raadføre sig med Jurister, opfriske sine halvforglemte Kundskaber; han bliver sat i Virksomhed, og — saa er Arbeidets Natur — han faaer Kjærlighed til Arbeidet, og hans Liv bliver mindre tomt. Men dette Arbeide er langvarigt, og der kommer Forstyrrelse; thi skjøndt hans Hustru ikke giver ham ringeste Anledning til Jalousi, troer han dog at have al Grund til Frygt, og foruden de unge Adelsmænd fra Nabogodserne, som gjøre Cour, er der en Officier, som aabenbart er forelsket i hende. En Officier! Netop en af den herlige Stand, som Raoul

har priist saa høit! Det Kraftige og Stolte, der er i Raouls Charakteer, viser sig ved mange Leiligheder; han bevarer under Forhold, hvor han troer sin Lyksalighed truet — thi lidt efter lidt, og uden at han ret bemærker det, er Suzanne bleven hans Lyksalighed — den største Selvbeherskelse, Anstand og Høflighed, men forraader i sine Breve til George sin hele Lidenskab. Endelig, da hemmeligsfuldt ankommende Brevskaber synes ham at vidne aldeles bestemt om hans Ulykke, og da det endog forekommer ham, at der finder et Stævnemøde Sted, at hans Kones Kammerpige en Aften fører en Mand til hendes Værelse, gaaer han efter Eventyret og træder pludselig ind hos sin Hustru. Han forlanger nu en Forklaring: „Madame, har De nu undersøgt de Illusioner, som De bebreidede mig, at jeg ikke havde? Har De lært deres Værd at kjende? Sætter De dem endnu saa høit som før?“ — „Ja“, svarer Suzanne, „jeg har mødt al den skjønne Virkelighed, hvis Skygger De vilde forjage. Jeg har lært at kjende de dødelige Angster og de uendelige Forhaabninger, jeg har elsket, jeg er bleven elsket, og jeg har velsignet Gud“. — „Velan, De har altsaa fundet den Roman, De søgte; men har De forudseet Opløsningen?“ — „Opløsningen?“ svarer Suzanne nølende „jeg veed ikke .... jeg troer ....“, og hun rækker med nedslagne Øine sin Mand den lille Guldnøgle. — „Hele min Roman er nedskreven“, siger hun, da Raoul staaer overrasket, „vil De læse den?“ — Det er Raouls Breve til George, som denne har sendt Suzanne, og i Værelset ved Siden af er George selv.

Man kan nu bedømme dette, som man vil. Om den sidste Deel af Slutningen kan man med Føie sige, at en af de „umoralske" Forfattere ypperlig kunde have brugt den og derved givet hele Historien et ganske andet Sving uden at forandre en Tøddel, blot ved at antyde, at han stilte sig fra Historien med et lille djævelsk Smiil: Er Raoul ikke egenlig bedragen? Bliver han ikke skuffet af Suzanne og George? Har han ikke selv demoraliseret hende? Leer ikke Dæmonen bagved ham? — Dette har Forf. aabenbart ikke tilsigtet, og naar noget Saadant frembyder sig for Mistænksomheden, saa er det kun, fordi han har været lidt ubehændig. For ham er Suzanne dydig og George dydig, og Raoul bliver frelst.

Raoul bliver frelst ved Beskjæftigelse og Arbeide — en Compliment til Socialisterne — og ved Kjærligheden. I dette sidste Punkt ligner denne Fortælling hiin forangaaende af Veuillot; thi Marquisen bliver bragt til Fromhed ved Hjælp af Kjærlighed. Det maa man sige til Ære for Franskmændene, at de dog forstaae at være praktiske og fornuftige. Overfor Tidens Forvildelser styrte de sig ikke moraliserende over i den modsatte Yderlighed, prædike ikke klosterlig Forsagelse fra Livet; de tage Livet, som det er, med dets naturlige Tilbøieligheder og Lidenskaber, og søge at anvise disse deres rette Plads, bringe dem i Forbindelse og Samklang med de høie Ideer, under hvis Beskyttelse de virke lykkebringende. Desuden seer man nok af det Hele, at Samfundets Onde er af den Natur, at Angsten næsten meest gjælder Livsleden, Trætheden, Overmættelsen, saa at man paakalder Liden-

i dens Sandhed, Styrke, Naturlighed, som Mid-
Frelse.

aa en ret mærkelig Maade gaaer her Literaturen
over i hinanden, eller nøiagtigere, Livet kan strax
beviis for, at Digtet er sanddru. Ligesom en op-
criminalhistorisk Text til hiin Fortælling er nemlig
ivenhed fra i Sommer: en ung Mand af Bor-
:n havde fordybet sig i Pariserlivet, var gaaet til-
)eri. Pludselig vaagner hos ham en Bevidsthed
)r syg, mat og livstræt hans Sjæl er bleven, og
mørk Fortvivlelse dræber han en ham ubekjendt
blot fordi det er en Kvinde.

et er Sygdommen i det franske Liv, som her er
men, som sagt, paa Grund af denne Sygdom
nan Reveille og gjør Appel til Sundheden.

Dagbog.

den 11te M

Hans Christian Ørsted er død. For ikke lang T
har dette Skrift efter bedste Evne søgt at hylde ham o
ham Tak for den ophøiede, klare og milde Verdens
der fremtraadte i hans skjønne og lærde Værk. Nu, d
død, skal fra denne Side ingen Klage lyde over ha
længe færdedes hans Aand i Lyset og syntes at staae i
kjærlig Forbindelse med Naturens Aand; nu er det k
om denne Forbindelse er bleven mere inderlig, som
Sjæls Harmoni er gaaet over i Tilværelsens store Sam
hans Bevidsthed har fundet Hjem hos de urokkelige
loves Bevidsthed. Ja, mildt og kjærligt synes det,
der Døden, ved en saadan Mands Bortgang; det e
dræbende Engel, der er kommen, men Evigheden har
nær til det Timelige og optaget ham i sig. Dog væl
modige Tanker, naar Folkets Blomster falde.

Til R—e er Brev.

Det Indsendte fra „14“ skal blive paaagtet.

Udgivet den 14de Marts.

Hr. Sørensens literaire Virksomhed.

Et Bidrag til Hr. Sørensens Characteristik.

Idet man vil tale Noget om Hr. Sørensen og navnlig om hans literaire Virksomhed, bliver det nødvendigt i Korthed at berøre hans Oprindelse og Eiendommelighed og da, for større Tydeligheds Skyld, ydermere anstille en lærd Undersøgelse over beslægtede Personligheder og deres Herkomst. Dog bør Lærdommen ikke være for stor eller for vidtløftig.

Talen er her om Navne, der betegne en folkelig Særegenhed, og som ved Vane eller ved selve Navnets Magt have udviklet sig til fyldige, næsten haandgribelige poetiske Personligheder. Den Personlighed, der har faaet Hævd paa at forestille Engelskmanden i hans inderste folkelige Særegenhed, hedder John Bull. Man er uenig om, af hvem dette Navn oprindelig er blevet sat i Omløb; Nogle sige, at det først er blevet brugt af den bekjendte satiriske og politiske Skribent Jonathan Swift, Andre nedlede det fra Arbuthnot's Roman John Bull, atter Andre give andre Udtydninger. Vist er, at det kom i Brug mod Slutningen af det 17de Aarhundrede, omtrent paa Borgerkrigenes Tid, eller kort efter at Folket havde

givet mærkværdige Beviser paa sin særegne, kraftige Natur, og beslægtet er det sandsynligviis i ethvert Tilfælde med den engelske Yndlingsspise Roastbeaf og det ædle Dyr, fra hvilket denne Spise kommer. Hvo har ikke seet en ung, glindsende Tyrs comfortable og gemytlige Ro paa Engen, bemærket dens djerve Lunefuldhed, naar den er i godt Humeur, eller dens gnistrende, blindtfremstormende Vrede? Vold som Kraft, Djervhed, Ærlighed, Lune og velhavende Gemytlighed ere de Egenskaber, der menneskelig forædlede ere blevne overførte fra Tyren paa Hr. John Bull. I Overensstemmelse hermed forestilles han ofte som en Mand med et Tyrehoved, velnæret, undersætsig, med begge Hænder i de velspækkede Lommer. Fremmede forstaae dog uden ved „John Bull“ en vis Egensindighed, kantet og barok Selvraadighed og Rigmands-Egoisme.

Det franske Jacques Bonhomme er meget gammelt. Adelsmændene, der udsugede og mishandlede deres Bønder, kaldte spøgende disse underdanige, taalmodige Træll Jacques Bonhomme ɔ: den Godmodige, den Enfoldige. Men engang hændte det sig, at den godmodige Jacques reiste sig som en Hyæne, styrtede ind hos Adelsmændene, dræbte og søndersled dem, og man saae da Nætterne oplyste af brændende Slotte. Det var den franske Bondekrig i det 14de Aarhundrede, la Jacquerie. Bondekrigen endte ligesom den senere tydske med Bøndernes fuldstændige Undertrykkelse og med en barbarisk Hævn fra Adelens Side. Siden den Tid betyder Jacques Bonhomme det „stakkels godmodige Folk“, der altid kommer tilkort og bliver overlistet eller overvældet, men til sine Tider kan blive vild og farlig som en Hyæne.

Yankee er oprindelig den indianske Udtale af English, men blev lidt efter lidt og især ved Uafhængigheds-krigen en Benævnelse for den engelsk-nordamerikanske Befolkning. Den ægte Yankee tillægger man følgende Egenskaber: „Han er skarpsindig, modig, tarvelig, arbeidsom og elsker Selvstændighed og Uafhængighed som Livets Grundbetingelser; er uvidende om eller ringeagter Idealisme, Romantik, Følsomhed og det gamle Europas abstracte Tænkning. Under Farer og Besværligheder eller Ulykker bevarer han en Sindets Friskhed og Humor, der giver ham Kraft til at kjæmpe og seire. Om Andres Forhold bekymrer han sig ikke, da hos ham Enhver har Frihed til at skabe sin Lykke og derfor ogsaa bør være pligtig til at hjælpe sig selv og lide selv. Disse Egenskaber gjøre, at Yankeen i Forhold til Andre er en kold Egoist, beregnende og listig saavel i Handel som i Politik.

Michel skal paa Gammeltydsk betyde: en stærk Mand. Hertil knytter sig i Forestillingen en Bitanke om, at den stærke Mand er godmodig, enfoldig, tung og kluntet. Sin Kraft anvender han i urette Tid, paa urette Sted og paa urette Maade; han er som Langbeen Rise, der med sin Jernstang kunde knuse en Hær, men bliver overvunden af den lille Vidga, fordi han slaaer med Jernstangen paa det Sted, hvor Vidga ikke staaer. Eller han er i sin Godmodighed og Hjælpsomhed som Bjørnen, der vil jage Fluen fra sin Herres Pande. Den egenlige, ved Reflexionen anerkjendte nationale Betydning fik „den tydske Michel“ først ved Frihedskrigen og ved den Nytte, han havde af sin Frihedsbegeistring.

Om Russeren har et Nationalnavn eller ei, bryder Ingen sig om; gav man ham et saadant Navn, vilde det forudsætte en Villie hos ham, en vis Selvstændighed overfor hans Keiser; men den findes som bekjendt ikke.

Et saadant Nationalnavn staaer altsaa i et vist Forhold til Friheden og til den Reflexion, hvormed en Dee af Folket hæver sig ud over Folket og betragter sin nationale Eiendommelighed.

Den danske Sørensen har vel været til allerede fo mange Tider siden; men Hr. Sørensen traadte førs ilive, da Olshausen kaldte ham dvask. Da rystede Sø rensen Dvaskheden af sig, og herved foregik en stor For andring i Danmark: Sørensen kom til at føre Krig, fi Andeel i Souverainetetet, og da blev han: Hr. Sørensen

Hr. Sørensen drog imidlertid ikke selv i Krig Krigen forudsætter paa den ene Side en ubetinget Lydig hed, en Opgivelse af Personligheden og af al „Raisonneren“, paa den anden Side fører den Personlighede ind i en Række af nye Forhold, Begivenheder, Handlinger, der fremkalde en Udvikling, næsten en Forvandling, hvorimod Hr. Sørensen forbliver i sine borgerlig Forhold, modtager Begivenhederne gjennem mundtlig, skrift lig eller trykt Beretning og bedømmer dem fra sit souv raine Standpunkt, lader dem allerunderdanigst underordn sig hans Personlighed. Dette souveraine Standpunkt er d naive eller umiddelbare; det nærer sig af Begivenheder uden forddøie dem og kan desaarsag fortære en uendelig Mængd uden at blive mættet eller fed. Begivenhederne tilføre al saa ikke Hr. Sørensen noget Stof, der paa en mærkeli Maade gaaer over i hans Bevidsthed; men de fremkald

Noget, som allerede var i ham, vække hans Følelse, hans Glæde, Sorg, Lidenskab, kort sagt: bringe hans oprindelige, naive Natur til at træde bestemtere frem. I denne Lidenhed, i denne Uskyld er Hr. Sørensens Storhed. Reflexionen eller Selvbeskuelsen fordærver saa mangen Mand: Hvo der har været f. Ex. Minister, havt Magt, med Tanken nydt Høihedens lokkende, søde Frugt, og maattet træde tilbage i en ydmygere Stilling, vil længes dybt og inderlig, for ham vil der være et Centrum udenfor ham selv, om hvilket hans Tanker bevæge sig. Hr. Sørensen er Souverain, fører Krig, giver Penge, taber, seirer, omdanner Verden efter sine Forestillinger, og i næste Øieblik eller i samme Øieblik afveier han et Pund Smør og tager 2 Mk. 8 Sk. i Betaling eller sælger et Par Støvler, en Kjole, et Huus, et Stykke Klæde eller desl. til moderat Priis og er glad ved sin Stilling. Og om Søndagen, naar Souverainen gaaer ud at spadsere, er han ikke stolt, men anerkjender andre Menneskers Ret i Almindelighed og Fortougsretten i Særdeleshed.

Hvorledes seer Hr. Sørensen ud, og hvilke ere hans Egenskaber? Dette Spørgsmaal er vanskeligt at besvare aldeles tilfredsstillende. Almindelig siges: Han er en solid, djærv, af Sundhed struttende, borgerlig klædt Mand (hyppig iført lang Frakke og tærnet Halstørklæde); tilbageholdende og fredsommelig; hidsig, naar han bliver vred, men hastig god igjen; langsom til at fatte nye Forestillinger og Anskuelser, men endnu langsommere til at opgive dem, naar han først har fattet dem. Men saadanne Beskrivelser udtømme langtfra Begrebet Hr. Sørensen. Nævner man Ordet, saa veed enhver Dansk ved

Ordets blotte Lyd langt bestemtere, hvad man mener, uden at der er truffet nogen Aftale derom. Enhver veed det — undtagen Hr. Sørensen. Saasnart Hr. Sørensen kunde tale om Hr. Sørensen, vilde han ophøre at være Hr. Sørensen. Hører han tilfældigviis Navnet Hr. Sørensen i dets eiendommelige Betoning, bliver han ubehagelig berørt, uden ret at vide hvorfor. Han og hans Familie gjøre sig al Umage for at være eller synes og i alt Fald kaldes noget Andet end Hr. Sørensen; men da de ikke vide, hvori „Hr. Sørensen" egenlig bestaaer, er det dem ligesaa umuligt at frigjøre sig som at løbe fra deres Skygge. Dette kaster et let ironisk Skjær over Hr. Sørensen. Dog er Sagen for indviklet til at være afgjort endog hermed. Mangen Mand er altfor tankeklar og selvbevidst f. Ex. i Theologien, Poesien eller Medicinen, til at være Hr. Sørensen og er dog Hr. Sørensen f. Ex. i Politiken eller i det daglige Liv, som Ægtemand eller desl.; en Anden er politisk reflecteret, opfatter enhver Kjendsgjerning i dens europæiske eller universelle Betydning og kan dog være Hr. Sørensen f. Ex. i Theologien eller Medicinen. Sandheden er, at der lever ingen Dansk, som jo paa en eller anden Maade er eller kan blive Hr. Sørensen, og heri er netop Hr. Sørensens poetisk-nationale Betydning. Aldeles reen, ublandet og uforfalsket findes han maaskee ingensteds; og dog er han overalt.

Da Politiken baade er Hr. Sørensens Ophav og endnu bestandig sysselsætter alle Gemytter, vil det være rigtigt, i al Korthed at omtale Hr. Sørensens politiske Overbeviisning, deels for Sagens egen Skyld, deels for

at Statsstyrerne kunne lære Souverainens Willie at kjende og om mulig rette sig efter den. — Hr. Sørensen er eiderdansk. Det nytter ikke at nægte det: han vilde troe at synde baade mod Patriotismen og Geographien, hvis han ikke antog et „Danmark indtil Eideren“. Han har gjennemgaaet et mangeaarigt Cursus for at lære dette politiske Dogma og vil nu aldrig opgive det. — Men Hr. Sørensen vil have Holsteen med. Det er sandt: han anerkjender usikkert nogle usikkre Farer, der skulle være forbundne med at have Holsteen; men Hr. Sørensen er for god Huusholder til at ville bortkaste et Hertugdømme. Men da han er det meest eiegode, fredsommelige og i mange Henseender det meest uegennyttige Gemyt, man kan tænke sig, vil han heller ikke i denne Henseende være vanskelig at tale sig tilrette med, lige indtil der bliver Spørgsmaal om, hvo der skal have Holsteen, naar han ikke skal have det. Saa vil han have det selv. Men allerhelst maa det holdes svævende paa saadan Maade, at man kan have det, naar man vil, og ikke have det, naar man ikke vil. Den tilsyneladende Selvmodsigelse, der kan være heri, hæves ved Betragtningen af John Bull, den meget udviklede politiske Characteer, der forlanger Troesfrihed og tillige Tvangslove mod Katholikerne. — I Forbindelse hermed staaer, at Hr. Sørensen er aldeles tilfreds med, anseer det som Beviis paa Eidersystemets Seir og Tegn paa Holsteens Udskillelse og Selvregering, at der er lagt en Toldgrændse ved Eideren — det vil sige: paa den nordlige Side; Toldgrændsen paa den sydlige Side indignerer ham som en holsteensk Selvraadighed. — Hr. Sørensen vil endvidere paa det Bestemteste have den hol-

steenske Krigsmagt udsondret fra den danske og det holsteenske Contingent overgivet til Tydsklands Raadighed — det vil sige: tillands. Tilvands skal det holsteenske Contingent være dansk, saa at, hvis en Krig paany udbrød, vilde Holsteens Krigsførsel bestaae i, at det sloges med sig selv, tillands mod tilvands. Denne Anskuelse deles af mange velsindede Statsmænd endog paa Rigsdagen, saa at det var ønskeligt, om den kunde seire.

Er Hr. Sørensen skandinavisk sindet? — Dette Spørgsmaal bliver undertiden opkastet, men er i sig selv urimeligt. Skandinavismen er en Reflexion, et System, en Speculation, og Hr. Sørensen speculerer ikke. Hr. Sørensens Storhed bestaaer i hans Gemytlighed, han og et System ere incommensurable Størrelser, som Mathematikerne pleie at sige. Hr. Sørensen er Skandinav, naar de skandinaviske Brødre ville hjælpe ham til at være og blive Hr. Sørensen, altsaa holde ham udenfor Skandinavismen. Da Skandinavismen nu ikke kan være saa uegennyttig, men enten maa overlade Hr. Sørensen til sig selv eller optage ham i sig, saa bliver Hr. Sørensen Antiskandinav, baade naar Skandinaverne ikke rigtig ville hjælpe ham, og naar de rigtig ville hjælpe ham ɔ: gjøre ham til en skandinavisk Sørensen. Dette forhindrer ikke Hr. Sørensen fra at optage skandinaviske Taler i sig og tage en skandinavisk Sexa til sig. Hvad der i Længden kan bevirkes ved denne politiske Stofoptagelse, især den materielle, er ikke til at beregne; her tales kun om Hr. Sørensen i den nærværende Tid.

Dog, det er allerede i Overskriften antydet, at he

mindre skal være Tale om Hr. Sørensens Politik end om hans Literatur.

Ved Hr. Sørensens Literatur forstaaes nu ingenlunde det, der skrives af nogle smaa Sørensen'er, hvilke ere affaldne fra Hr. Sørensens Umiddelbarhed og have spiist af Kundskabens Træ, men, som bekjendt, af Æblet kun have nydt nogle henkastede Skraller. Thi at spise af selve Æblet er ikke saa let, som Nogle maaskee troe. Det er heller ikke nok at begaae Synd ɔ: miste sin Umiddelbarhed; man maa see at faae Noget istedenfor, og naar man har spiist af Skrallerne, sprœller man blot imellem: at ville det ene Øieblik være Hr. Sørensen („Folkets Røst") — hvad man ikke kan, fordi man har spiist — det andet Øieblik Professor for Hr. Sørensen — hvad man ikke kan, fordi man ikke har spiist nok.

Nei, Hr. Sørensens Literatur er den, han selv skriver, egenhændig, han og hans Familie. Den er saare righoldig, skjøndt den hidtil er bleven bemærket af Faa eller af Ingen; alene af eet Værk findes 93 Bind, i Gjennemsnit hvert paa 300 Ark. Hr. Sørensens hele Slægt gjennem Generationer har skrevet deri uden Forfatterforfængelighed, er taus og beskeden gaaet i Graven, den ene efter den anden, og end ikke Erslevs Forfatterlexicon har opbevaret Mindet om dem. Det er Adresseavisen.

Imidlertid, Hr. Sørensen skriver egenlig ikke selv, uagtet han meget godt kan, eller han udgiver idetmindste Intet i Trykken. Vel hænder det ham undertiden at lade Noget trykke; men det er da paa en ganske egen Maade, det er Budskab, han sender etsteds hen, og han kunde sende sin Dreng

eller Pige, hvis det blot lod sig gjøre. Pressen kan nemlig gaae Ærinder uden at faae Stedet nøiagtig opgivet, saasom naar man siger: En Byggegrund er tilsalg, en Karl kan faae Tjeneste; saa finder Pressen Vedkommende og har strax efter glemt sit eget Ærinde, ligesom Hr. Sørensen heller ikke tænker mere derpaa, naar han har solgt Grunden eller faaet Karlen. Uagtet altsaa, som allerede bemærket, et af Hr. Sørensens Værker er 93 Bind, hvert paa circa 300 Ark, er det dog, naar man tager et saadant Bind frem, som om det smuldrede hen i Støv; thi Livet, Meningen, Hensigten er forsvundet, Grunden er bebygget, og Tjenesten er ikke længer ledig. I samme Værk findes ogsaa omtalt en Mængde Begivenheder, der angaae Hr. Sørensen; men til disse forholder han sig lidende: det er Falliter, Executioner, tvungne Salg o. desl.; Rettens Folk ere over Hr. Sørensen, og kun et fiint Øre kan høre hans Suk; thi selv tier han og synker blot ned fra at være Hr. Sørensen til at være slet og ret Sørensen — selv er Hr. Sørensen nemlig velstaaende, han er ikke rig, men kan svare Hvermand Sit. Der er i Hr. Sørensens Værk en stor Mængde Dramaer, en ubeskrivelig lang Række af Livsforhold, hvori der kjæmpes mod Skjæbnen, med meer eller mindre Skyld, hvori stor Lykke forandres til Nød og Moralen er menneskelige Tings Forgængelighed; men i Dramaet optræder ingen menneskelig Characteer, Stykket spilles af Huse, Gaarde, Isenkramvarer, Sukkerfade, Brændeviistønder, Tømmer o. s. v.; de tunge Hjerter, de grædende Hustruer og Børn og Dramaets hensynkende Heroer ere bagved Coulisserne.

Et Exempel paa, at Hr. Sørensen dog ogsaa kan lade Sukket lyde literairt, er Følgende:

»O, Du slette, slette Qvinde,
Som forstyrrer Manges Ro.
Du som en Slange Dig kan svinge
For at Enhver Dig skulde tro.
Du flere Gange har forstyrret min Fred og Ro,
Hvor jeg med saa mange Børn maa boe.
P. Philipsen.«

men jeg kan dog ikke nægte, at naar jeg tænker paa Hr. Sørensens værdige Holdning, synes det mig ikke, at han kan være Forfatter heraf, skjøndt jeg ikke veed, hvo der ellers skulde være Forfatteren. Ved andre Leiligheder optræder Hr. Sørensen endnu mere lyrisk med sin Sorg, med bestemt Fordring paa at levere noget Poetisk og faae det anerkjendt som saadant, navnlig ved Dødsfald, og da ikke altid uheldigt, f. Ex.

»Tanker ved min elskede Kones Grav.
d. 5te Februar 1843.
Jeg vilde plante en Blomst paa Din Grav,
Thi Du var mig en Hustru trofast og brav;
Men Blomster i vinterlig Taage ei groer,
Naturen er hyllet i Sørgeflor.
Saa øde og trist er det og i mit Hjem,
Der staae de Tvende — hvor er Moder til dem?
Min bedste Blomst mig Alherren borttog,
Dog blev Længsel og Savn i hver en Krog o. s. v.
J. Petersen.«

Men heller ikke dette er ganske Hr. Sørensen; saasnart han skriver, er der Fare for, at der skeer en Forandring med ham: han kan ikke selv udtale hele sin Livsanskuelse, sin Eiendommelighed, sin særegne poetiske Natur, der først faaer sit rette Skjær ved en mild Belysning fra Ironien. Den Sørensenske Families ægte Literatur er uendelig vanskelig at paavise, hvorfor jeg

ogsaa kun har været istand til at samle nogle faa E
pler.

Det ene er af moralsk Natur. Hr. Sørensen er
høilig moralsk og gjør store Fordringer til den offe
Ærbarhed. Desuagtet skriver en Jfr. Sørensen et
til en Veninde paa hendes Fødselsdag, med føl
Stropher (Adresseavisen 18de Januar 1849):

Jensine! stedse nyd de Glæder,
Jorden er saa smykket med,
Nyd, mens Tid er, thi Livsglæder
Er kun kort af Varighed.

Fra din Veninde.
8.

Jfr. Sørensen har ikke paa nogen Maade
give andet Raad end et moralsk; men hun er fo
til at give et Raad, som vi Spidsborgere finde umoral
som i det philosophiske Sprog kaldes epicuræisk med et A
af fourieristisk Communisme. Nu er Hr. Sørense
største Hader af Communismen, man kan tænke sig;
desuagtet har han ganske bestemt selv læst Digtet f
Datter Jensine, og det er at haabe, at Digtet har
aldeles uskadeligt, fordi dets skyldige Indhold er
udtalt i Uskyldighed og optaget med Uskyldighed.

Et Hr. Sørensensk Genrebillede, en fortræ
dristig tegnet Skizze af det kjøbenhavnske Søndags
følgende:

»Den Herre, som pantsatte sin Ridepidsk for Bom
og faldt af Hesten ved Rabecs Hauge, ombedes at henve
til Bomforpagter Hansen, for at indløse samme, hvis
vil have sit Navn kundgjort.«

Genrebilledet er fremkommet, uden at Hr. Sø
har vidst Noget deraf; han vilde have sine Bom
og blev Digter.

Mere Reflexion, der næsten gjør, at det ikke ganske tør erklæres for ægte, er i efterstaaende humoristiske Digt af 9de Januar 1850:

»Hvis ei et Nytaarsvers jeg gav
Det kunde Godtfolk stikke,
At jeg var puttet i min Grav,
Og det er jeg dog ikke.

Nei, kom kun ud til mig igjen
Hver Gjæst, der var ifjor her,
Som »Bondeven« og Borgerven
Jeg ufortrødent mor' Jer!
J. A. Hallebye.«

Dog er dette Digt et ubetaleligt Bidrag til at oplyse Hr. Sørensens politiske Tolerance baade som Vært og som Gjæst paa Værtshuset.

Jeg kommer nu til et meget vanskeligt Punkt i Hr. Sørensens Literatur, til hvis rette Udtydning og Forstaaelse alle gamle Hermeneutikere og Scholastikere med deres Skarpsindighed ikke vilde forslaae; derfor skammer jeg mig ikke ved, at Opgaven ikke bliver løst af mig, men kun henstillet til et æret Publikums Overveielse. Spørgsmaalet er: Hvo frier i Adresseavisen?

Er det Hr. Sørensen? Neppe; thi Hr. Sørensen er enten forlovet eller gift, lever enten i Ægteskabets Haab og Forjættelse eller saa godt sammen med sin Kone, som Omstændighederne tillade,* uden at gruble meget over

---

* Ikke altid ere Omstændighederne gunstige, eller de forandres pludselig, endog efter 32 Aars lykkeligt Ægteskab, hvorom følgende to Bekjendtgjørelser bære Vidnesbyrd. Manden, der endog har en lille Titel, skriver:

»Jeg Undertegnede bekjendtgjør herved, at Ingen maa kjøbe af eller laane min Kone, Madam — —, som boer i

Kvindens „Idee“, heller ikke over Mandens. Selv om Hr. Sørensen var ugift, skulde da han, der ved talrige Adresser mod det Spandetske Lovforslag har godtgjort sin Agtelse for Ægteskabets Hellighed, være af den Mening, at det kan stiftes borgerlig-averterende, at Hymens skjønne Flamme, hvori to Hjerter staae i Brand, kan tændes ved et Bud fra Trykkeriet, at man kan fæste en Fæstemø gjennem Fæstemand (Adressеavisen), og at netop derfor den geistlige Vielse er saa saare nødvendig? Det er bartad utroligt, uagtet Hr. Sørensens eget Blad samtidig indeholdt Adresse og Frierier. Og uagtet visselig „Ægteskaber sluttes i Himlen“ og følgelig Adresseavisen godt kan være Himlens berømte Sendebud Amor, der kommer uventet ind ad Døren til „Frøken, Jomfru eller Enke“, afskydende sin aldrig feilende Piil, fremkaldende „den søde Smerte“, kan jeg for min Part

store Brøndstræde 98, 1ste Sal, Noget paa mit tilhørende Indbo, uden mit Vidende, da det tilfulde maa udleveres uden Erstatning.“

Konen svarer i næste Nr.:

„Da jeg har læst i Avisen, at — — lader forbyde, at Ingen maa kjøbe Noget af mit Tøi, saa maa jeg lade ham vide, at Alt er solgt, da han efter 32 Aars Ægteskab for 8 Maaneder siden er løben fra mig og ikke har givet mig en Skilling at leve af.“

Heraf kan man see, hvilken Forvandling der kan foregaae med Hr. Sørensen, naar han kommer paa Afveie; i sit Efteraar faaer han April eller Mai, af den gamle Ægtemand udvikler sig en sildig, født Springfyr, efter 32 Aars Forløb „løber“ han fra sin Kone. Men maaskee er det pludselige Aprilsveir allerede forbi, og da er Intet til Hinder for, at han nu kan leve i „det lykkeligste Samliv“ med sin Kone.

dog ikke lide, at den guldvingede Amor, den deilige, rødkindede Dreng skal være forvandlet til den tykke, graa Adresseavis; men en saadan sentimental Stemning har naturligviis ingen Ret overfor en Kjendsgjerning, og om Kjendsgjerningen virkelig er til, maa som sagt overlades til Hermeneutikere. Det er sandt, Hr. Sørensen kan være Enkemand, og under denne Forudsætning er der i hans Literatur en Fremtoning, der mulig af Kyndige turde ansees for ægte. Jeg beder om Undskyldning for, at det Herhenhørende en meget langt; men der kan ikke udelades en Tøddel:

Giftermaal.

For om muligt at erstatte Tabet af en øm og kjærlig Ægtefælle, søger den Efterlevende, en dannet, ædruelig, eiegod, sund, frisk og efter sin Alder smuk Mand, uden Børn, sig en tro og hengiven Livsledsagerinde, uden Livsarvinger, ung eller gammel Dame, Frue, Frøken, Madame eller Jomfru, med en ikke ubetydelig Formue; ingenlunde for deraf at leve eller see sig betrygget for Livets Fornødenheder i Fremtiden, da han selv har rigeligt Udkomme, uden at være Professionist eller Pensionist, men for om muligt med Tiden ved et Samliv at kunne glemme Tabet af en elsket Mage, der nu saa dybt saarer hans Hjerte, og i dets Sted, ifald det var en Enke, gjensidig at gjøre hinanden lykkelige og for ham at gjenvinde den tabte Sindsmunterhed, der nu ved Længsel og Eensomhed er bortdunstet og som ikke engang Naturens Yndigheder, langt mindre jordisk Rigdom og Herlighed, kan gjengive, naar man Ingen har at aabne sit Hjerte for og Ingen at dele sin Glæde med. „Det er ikke godt at Mennesket er alene,“ betænk dette; „jeg vil give ham en Medhjælp, som kan være hos ham.“ Skulde der nu Nogen tage Notitse af disse Linier, da maa de vide, forinden de aflægger Billet, mærk dette: at de alene maa raadføre dem med Gud og deres eget Hjerte, og ikke med noget levende Væsen, da ingen Dødelig derom mere end Vedkommende selv kan afgive nogen Betænkning, uden at der jo paa en eller anden Maade under Venskabs Maske ligger hemmelig Interesse derunder, da en saadan Handling alene ligger i det forborgne Dyb og ikke i Menneskets kortsynede Øie, og Ingen alligevel undgaaer sin Skjæbne. Reflecterende behage i

forseglede Breve mærkede: G. O. L., nøiagtig at angive Adresse, Navn, Stand, Alder og Formue, som ved Nærværelsen maa kunne documenteres. Disse Breve kunne Vedkommende selv, uden at blive bemærkede, senest 8 Dage efter nærværende Bekjendtgjørelse, nedlægge i en Kasse, som er anbragt uden paa Døren paa Fodpostcomptoiret, i Klareboderne Nr. 3, 1ste Sal. Efterat 8 Dage efter Bekjendtgjørelsen ere forløbne, ville de ærede Reflecterende behage hver Aften mellem Kl. 5 og 6 at være tilstede, alene, med en Blomst i Haanden, i eget Værelse, med egen Indgang, indtil Indsenderen af disse Linier personlig indtræffer. Hvis den forønskede gjensidige Forbindelse og lykkelige Dage skulle kunne opnaaes, maa Taushed, Ærlighed og Oprigtighed være Formaalet, hvilket ogsaa fra min Side indestaaes for, ifald jeg ikke skulde reflectere paa Vedkommendes Billet. Forøvrigt vil jeg haabe, at ingen Uvedkommende blander sig i Sagen under nogensomhelst formeentlig, men hjerneløs Vittighed, som ved slige Leiligheder gjerne er Tilfældet, men efter gammelt Ordsprog: lade den Hund sove, som sove vil.

For Ægtheden taler den Inderlighed, den Fuldstændighed i Fordybelsen, hvormed den Søgende søger. Endvidere: at han er formuende og søger sin Ledsagerinde for at blive lykkelig ved gjensidig sjælelig Meddelelse, ved at have et Hjerte at aabne sit Hjerte for, og dog ligesom tilfældig henkaster den ikke uvigtige Betingelse: at hun skal have en ikke ubetydelig Formue. Ei heller maa man lade ude af Agt, at hun skal være forsynet med en Blomst. I „Eventyret i Rosenborghave“ skulle de Vedkommende kjende hinanden paa en Rose i Munden; men i nærværende Tilfælde, da Damen skal sidde ene hjemme i sit Værelse og vente sin Hr. Sørensen-Amphitryo, behøves Blomsten ikke som Kjendemærke, den er ligefrem fordret af æsthetiske Hensyn, Hr. Sørensen vil have Blomster. Lad os nu tænke os ham selv komme i Kraft af Eros, krandset paa græsk Viis, salvet med kostelig Olie og spørge efter Documenterne for Stand, Alder, Formue

o. s. v., saa er Billedet ganske godt, især da han selv er saa alvorlig-fordybet, saa alvorlig attraaende.

Han havde ikke Held. Efter nogen Tids Forløb fremtraadte han igjen, og Bekjendtgjørelsen havde til Overskrift „1000 Rbd.", som han spendabelt udlovede til den „Herre eller Dame", der vilde paatage sig at skaffe ham det attraaede Hjerte med Formuen. Om han nu var heldigere, vides ikke. Hr. Sørensens Literatur har foruden sine andre Egenskaber den at være egoistisk: Naar han selv er tilfredsstillet, tænker han ikke paa at melde Udfaldet til os Andre, der vente med Videbegjærlighed og Medfølelse.

Trods alt det Anførte kan der endnu være nogen Tvivl, om det er en ægte Hr. Sørensen, eller om Personligheden Hr. Sørensen vil vedkjende sig ham. Endnu langt større Tvivl er der om en talløs Mænge andre Fremtoninger af lignende Art; Haanden er Hr. Sørensens, men Røsten er falsk; bagved den fremhyklede Umiddelbarhed lurer en Intrigue, en Reflexion, der har Noget bag Øret. Dette gjælder endog om de svenske Friere, som optraadte talrig i den korte Tid, da Skandinavismen grasserede stærkt, og som søgte „en af Köpenhamns Ledsagorinnor genom Lifvet." Men alle vidne dog om en Stemning, der ikke er uvigtig i Hr. Sørensens Characteristik; denne romantiske Literatur sysselsætter idetmindste hans Familie og, efter mange Kjendetegn at dømme, ofte paa en temmelig vidtløftig Maade. Hvo der eiede det tilhørende Bilag af skreven Literatur, af Billetter, Haandskrifter, Facsimiler, hvo der kunde see Jomfru eller Madam Sø-

rensens Breve, naar hun meer eller mindre undselig spiller i Eros's Lotteri!

Til denne romantiske Retning af Hr. Sørensen Literatur hører ogsaa Følgende:

»Til det smukke Kjøn.

En Mand af Stand, nu over 70 Aar, som i yngre Aa rigtignok ved egen Uforsigtighed og maaskee en for stor Gen rositet imod Deres Kjøn, har lagt Grunden til sin nuværend trængende Stilling, henvender sig nu til bemeldte Kjøn, hos hvi ket Følelse for den Ulykkelige er en medfødt Dyd — om række ham en hjælpsom Haand ved Laan. Det er saa let fo Mange at hjælpe Een. Billet o. s. v.«

samt Efterstaaende, hvori det romantiske Tilfælde blive mærkeligt ved, at det daterer sig fra den 18de Mart 1848, fra en Dag, da det bekjendte Tilfælde, der havd omstyrtet Ludvig Philips Throne, ogsaa spøgede paa e blodtørstig Maade i Berlin, men her viste sig paa føl gende elskværdige Maade:

»Tilfældet

eller maaskee rettere Forsynet, der leder Begivenhederne i de menneskelige Liv, har ladet falde i en Mands Haand, der u søgte derom, en af en ung Dame under 18de Marts paa Adresse comptoiret indgiven og med 9 Prikker undertegnet Billet. Ind senderen af disse oprigtige Linier, der er en ung, tækkelig, i e af de mere ansete borgerlige Stillinger etableret Mand, har her troet muligen at see et Vink af Skjæbnen — —

og tilbyder nu Ægteskab. Dog seer ogsaa dette ud, som om det havde Noget bag Øret.

Den Hr. Sørensenske Literatur vilde jeg i Almin delighed betegne som den, hvori de personlige og borgerlige Forhold fremtræde oprigtig, naivt, med deres naturlige Krav, uden Hensyn til Idee eller Ideal. Men der er Exem pel paa, at der fra den navnløse, ubestaltede Forfatter kreds, som her er kaldet den Hr. Sørensenske, kan lyde noget usædvanlig Smukt, og i Betragtning af denne Skjøn-

hed samt af Sorgen, der har fremkaldt den, være sagt: favete linguis! træder med Ærefrygt hen for dette:

B. J.

begr. den 28de Jan. (1849).

End et Farvel, før Gravens lune Kammer
til Dødens Fred Dit kjære Støv annammer.
End et Farvel fra dem, Du efterlader,
fra Dine kjære Smaa og deres Fader.
End et Farvel fra den, som det blev givet
at nævnes som en Ven af Dig i Livet.

Saa ung og dog saa træt; saa høilig prøvet,
og dog i Gudhengivenhed saa øvet!
Saa svag, saa udelukt fra Livets Goder,
og dog saa mønsterværdig Viv og Moder!
I Sandhed ja, Du er vel værd den Taare,
som Dine Kjære fælde ved Din Baare.

Den navnløse Sørgende ville ikke vredes og optage, hvad her staaer, som en Vanhelligelse. Hans Digt fremkalder en vemodig Deeltagelse, en sildig Sørgeskare, der følger den Afdøde, bevisende hende den sidste Ære, blottende Hovedet ved hendes Grav.

Ved at see dette Digt hæve sig frem af Folkets Dyb kommer man til at tænke paa en Scene, der forefaldt under et af General Bonapartes Feltslag. Soldater drog forbi Feltherren for at gaae i Ilden; en Mand ilede fra Geleddet hen til Bonaparte og sagde: „General, hist afgjøres Slaget, send hurtig to Bataillonen derhen.“ — „Ulykkelige!“ svarer Bonaparte, „veed Du, at jeg burde lade Dig skyde, fordi Du forlod Dit Geled?“ Soldaten traadte tilbage; men efter Slaget lod Generalen ham søge; thi hvad han havde sagt, var sandt. Men

han fandtes ikke mere. Saaledes kan man søge hii
ter og vil ikke finde ham, skjøndt han er forsvund
en anden Maade end hiin Soldat. Een Gang er
kommen til ham, dyb, sand, ædel, og er uvilkaarlig
et Digt; Anledningen kommer ikke og bør ikke
anden Gang.

Hvis det er sandt, hvad jeg saaledes har gjæ
og det indeholder i ethvert Tilfælde en poetisk S
— saa hører det til de mange Kjendsgjerninger, d
hvilke Kræfter der bevæge sig i dette Folk, hvil
der der gaae i Dybet, og hvorfra vi Alle hent
kraften, og dette Dyb er vor fælleds Naturtilværels
Sørensen.

Clara-Literaturen.

Aaret 1848 Damerne i Paris vilde emanciperes,
en Generalforsamling og meget ivrige Taler;
ffete i Berlin og Leipzig o. s. v. under et tal-
dligt Publikums Bifald, dog uden at den store
t, som „Ideen" forefandt, bevirkede Andet eller
nd om den havde været i den dybeste Minoritet.
mer ere i deres Midler mere æsthetiske og holde
eneralforsamling skriftlig: Efter Clara Raphaels
eve ere fulgte en Hustrues fem Breve, Theo-
nanuels tolv Breve, Sibyllas Breve, Ceciliés
Paulines Breve, og maaskee endnu flere; hvis
mer nogen, bedes det undskyldt, da det ikke er af
ie. Discussionen er meget levende, Publikum
Majoriteten stor — eller hvis Majoriteten ikke
gjør dette slet Intet, da en Minoritet accurat
me Nytte. Denne skriftlige Generalforsamling,
lara-Literatur, angaaer som bekjendt det Spørgs-
n Amor skal have en Medbeiler i Ideen, stikkes
deen. Da Spørgsmaalet er galt stillet, kan der
ghed ikke komme rigtigt Svar; thi Amor og
re ikke Medbeilere og kunne ikke være det; tvert-
: søge hinanden, og i deres Forening er Idealet

i Forholdet mellem Mand og Kvinde; Livet vilde blive lige goldt, hvad enten Amor var ideeforladt eller Ideen kjærlighedsforladt. Da altsaa selve Spørgsmaalet savner Besvarelsens Evne og Mulighed, da dets Vinger ikke have Kraft til at bære det opad, saa er heraf fulgt, at den hele Discussion trods sin Iverighed lider af en mærkelig Mathed; den slaaer med Vingerne og vækker et Øiebliks Forhaabning om, at den er en Svane, der vil hæve sig høit mod Himlen, men den basker blot med Vingerne i Dammen og kommer ikke af Stedet. Ja, Talen er uden Maal, der veed ikke, hvor den vil hen; Ordene, der blive sendte paa Vandring, have ikke i de Talendes Sind erfaret Noget om Bestemmelsesstedet. De ere samlede paa Jernbanen, der er sagt Farvel til Slægt og Venner og Elskede, der er taget Pas og Billet; men Stedet, hvorhen, findes ikke paa Passet og Billetten; Dampvognen bliver ved at snøfte, stønne, pibe, give Signal, uafladelig, Klokken ringer og vedbliver at ringe, Afskeden bliver tagen paany om igjen, uafladelig; Taarer grædes, flyde, strømme uafladelig — men Afreisen finder ikke Sted, skjøndt den ventes uafladelig, skjøndt den uafladelig tilkjendegiver sig i sin hele Travlhed og uafladelig vipper paa det sidste Øieblik.

Det kan ikke nytte at ville fortsætte Indsigelserne og Modbeviserne. Naar Damerne sidde i Reisevognen, ansee de dette for et slaaende Reiseargument, og vilde man blive ved at modsige istedenfor at vente Hjælp og afgjørende Beviis af Tiden, saa sad man blot selv i en Vogn, der var vendt til den modsatte Side og heller aldrig kom af Stedet. Derfor blot et Exempel af den

stedfindende „Discussion“, for at det her Sagte ikke skal staae abstract, for at Læserne kunne have noget Haandgribeligt for sig. Man træffer paa følgende Klagesang: „At være Kvinde er, at gaae forbi Gianelli i Regnveir og blive seet paa Fødderne .... at spørge i Øster og blive besvaret i Vester ..... at blive gjort Nar af, naar en eller anden alvorlig Bog, som „Aanden i Naturen“, ligger paa Ens Bord .... at være svævende og gratiøs, at være Glimmerblomster uden Duft o. s. v.* Dette er, hvad ogsaa Clara Raphael forsøgte, at nedsætte og vanskabe det almindelige, blandt Mænd anerkjendte Begreb om Kvinden for at faae Anledning til at fordre „Kvindens Berettigelse“; det er at arrangere sig en Seir uden Modstand, en Seir, der kan forfølges i det Uendelige, men uden Resultat; det er endelig at hæve et pathologisk Tilfælde til et Princips Værdighed: fordre en Samfundsreform, fordi nogle Medlemmer af Samfundet ere syge. De ærede Damer, der have det Uheld at kjende og færdes med slige dandelig-syge (raae) Mandfolk, skulde, naar de endelig vilde optræde polemisk, forene sig om at udgive en kvindelig „Politiven“ og sætte alle de Mandfolk i „Politivennen“, som gjorde Nar af dem, fordi de læse „Aanden i Naturen“, eller som svare

---

* Disse Yttringer komme fra en Forf. („En Brevvexling om Kvindens Stilling i Samfundet. III. Sibyllas Gjensvar paa Brevet i Nord og Syd Nr. 5“. Eibes Forlag), der tidligere har været Gjæst i „Nord og Syd“, tildeels fordi bemeldte Forf. dengang syntes at staae i Opposition til Clara Raphael. Her skulle derfor de anførte Yttringer ikke forfølges, saa langt, som de kunde opfordre til.

dem i Vester, naar de spørge i Øster (forudsat, at de virkelig spørge i Øster).

Hermed vilde Sagen være afgjort, og Emancipationsideens sidste Ord vilde lyde paa, at det ingenlunde var Damerne, men Mandsfolkene, der skulde emanciperes, nemlig til at anerkjende og paaskjønne Damerne — som jo i denne Tid endog ere eneherskende i den danske Boghandel — hvis der ikke endvidere under Sagen fremtraadte saa mange høist agtværdige Anskuelser, Stemninger, Længsler og Fordringer for den kvindelige Tilværelse, og som de Vedkommende blot ikke ere istand til at omfatte med Reflexionen, skjøndt de paatage sig det, og skjøndt de aphoristisk sige endeel Smukt derom*. Generalforsamlingen vil derfor upaatvivlelig blive ved, den ene Taler vil slutte sig til, hvad den ærede foregaaende Taler har bemærket, ligesom Pauline allerede nu slutter sig til Sibylla og Jfr. Immanuel til Clara; Clara-Literaturen vil voxe og Sagen maaskee gaae fremad; som der i alle Lande er en utallig Mængde Hænder i Bevægelse for at sende Gjenstande til den store Udstilling i London, saaledes ere formodenlig rundt om i Danmark en Mængde kvindelige Penne i Bevægelse for at give Møde paa Generalforsamlingen.

Under disse Omstændigheder tillader jeg mig at forespørge hos de ærede Læsere, om de ikke skulde have Lyst til at læse, hvad der saaledes skrives, i Forveien, læse de smaa Brevsamlinger, før de ere udgivne, før de ere

---

* Saaledes i Sibyllas Skrift bl. A. nederst Pag. 13 og Pag. 14 om den unge Pige før og efter hendes Confirmation.

trykte, før de ere skrevne, ja, før de ere tænkte? Det Hele findes nemlig allerede trykt, og — er det ikke mærkeligt nok? — det, der saaledes er trykt i Forveien, er bedre end det, der følger efter.

Jeg harcellerer ikke; det gjør mig kun ondt, at jeg ikke tidligere har husket derpaa, ellers kunde jeg ogsaa have bedet Læserne læse Clara Raphael, Cecilie, Pauline, den unge Hustru o. s. v., inden de bleve trykte. Uden mange Omsvøb siger jeg altsaa, hvor man skal henvende sig: Til „Stadier paa Livets Vei“, udg. 1845 af Hilarius Bogbinder (Magister Kierkegaard). Det er næsten en morsom Historie, idetmindste maa Hr. Hilarius Bogbinder i den sidste Tid have moret sig hjertelig, hvis han ikke foragter Morskaben og foretrækker en stille, mild Ironi — og hvis han tillader, at man tillader sig at mene Noget om ham.

Jeg hverken kan eller vil gjøre vidtløftige Uddrag af Bogen, men henviser Læseren til den, navnlig til den første Afhandling, Gjæstebuddet. Det lønner nok Uleiligheden, selv om man har læst den forhen; thi bl. A. faaer den ved Maaden, hvorpaa endeel af dens Indhold: Kvinden og Kjærligheden, nu er blevet bragt paa Dagsordenen, ligesom en ny Betydning. Jeg skal kun bemærke, at der holdes en Fest, hvori Deeltagerne ere „det unge Menneske“, Constantin Constantius, Johannes Forføreren, Modehandleren og Victor Eremita, og at de tale om Kvinden. Constantin Constantius „betragter Kvinden som Spas“, og her har man alle de nyeste og fremtidige Klager over Kvindens Tilsidesættelse, kun at disse tage Sagen rørende, medens Constantin gjør Spasen til en

philosophisk Categori. Johannes Forføreren betragte Qvinden under den æsthetiske Nydelses Categori og give de mange Vink, som ere benyttede om Mandens æsthetiske Sandselighed. Forudsætningen om, at Qvinden sk være „saa smaat koket, bag Viften, Sløret eller Parasollen“, ja Historien om at see paa Damernes „Fødder i Regnveir, finder man ogsaa hos Johannes Forføreren, m paa et andet Sted. Victor Eremita udhæver det „Meningsløse“ i Qvindens Tilværelse, det Forstyrrende i Forhold til hende og sætter sin Tanke over Alt. Det er netop, hva Clara Raphael gjør eller siger, at hun vil gjøre i Forhold til Mændene. Victor Eremita siger (Pag. 39): „Hvi ken Ulykke at være Qvinde, og dog er Ulykken egenlig den, at naar man er Qvinde, saa fatter man det ikke (Jo, vi fatte det, siger Clara og søger at bevise, at hu fatter det). „Var jeg Qvinde“, siger han videre, „vill jeg først og fremmest frabede mig al Beilen og finde mi i at være det svagere Kjøn, hvis jeg er det, men ag paa, hvad der er Hovedsagen, naar man vil være stol at man ikke kommer udenfor Sandheden“ (Saaledes fo holder det sig! sige Clara o. s. v.). Men naar han til føier, at dette formaaer Qvinden ikke, „Madam Peterse finder sig i sin Skjæbne“, saa optændes Ærgjerrighede hos Clara o. s. v. og de ville vise, at de ikke ere Madam Petersen, selv om de blive gifte, at de kunne vær qvindelige Victor Eremita'er. Ja, den ironiske Skjæbn har villet, at naar Victor Eremita siger (Pag. 49) „Saa prædiker jeg da maaskee Klostret og kaldes me Rette Eremita? Ingenlunde. Tag kun Klostret bort — saa anvender Hr. Etatsraad Heiberg i sin Fortal

i Clara Raphael næsten ordret det Samme og siger: „Hendes Resignation er nemlig ikke klosterlig, ikke den katholske, men den protestantiske“, og gjentager, at hun er „ingenlunde klosterlig“, skjøndt hun flygter ind i sig selv ligesom ..... næsten ligesom Victor Eremita.

Men da Vennerne gaae fra Festen, komme de til et Landsted, hvor Assessoren boer med sin Hustru, og nu følger, efter Assessorens Papirer, en Skildring af Ægteskabets Skjønhed, af Kjærlighedens æsthetiske og ethiske Sandhed, hvilken Skildring altsaa er en Modsætning til hiint Gildeslag, og hvilken Skildring ved Skjæbnens Ironi findes parodieret af „en ung Hustru“ (Bings Forlag), der er optraadt i Modsætning til Clara Raphael ved at klæde sit Barn af og paa og neie sig tre Gange mod Øst og tre Gange mod Vest af Taknemlighed over at have et lille Barn. Hvorledes dette, trods „den unge Hustrues“ bedste Villie er blevet en Parodi, seer man kun ved at læse Livets Stadier.

For nu ikke igjen at blive udsat for „Adskilliges“ Misforstaaelse, maa jeg vel udtrykkelig sige, at her ikke er tilsigtet nogen Beskyldning for Plagiat. O, nei, jeg vil ikke fornærme Hr. Magister Kierkegaard. Her er kun en meget tilladelig Paavirkning med utilladelige Misforstaaelser. Sagen er nemlig den, at i hiin Bog gaaer en høiere, raadende, vidtskuende Tanke hen over de forskjellige Standpunkter og lader dem staae som underordnede Momenter; medens de følgende Forfattere staae hver paa sit Standpunkt som et absolut, staae som Knappenaale paa et Kort eller som Fjerdingveispæle, der betegne Veien, som en Anden har vandret.

Langt Mere, end man skulde troe, er i denne sidste Tid i Anledning af Clara-Literaturen uvilkaarlig sagt anden Gang; saaledes finder man hele „Kjøbenhavns-postens“ veltalende Skildring af det romantiske Galanteri og af den Ringeagt, som herved i Grunden vises Kvinden, næsten ligesaa smukt sagt i „Stadier paa Livets Vei“ Pag. 38 og 39, f. Ex. „Han knæler, han tilbeder, han opfatter den Elskede i de meest phantastiske Kategorier, og derpaa glemmer han meget hurtig sin knælende Stilling og vidste fuldtvel, imedens han knælede, at det var phantastisk.“ Iligemaade finder man det, jeg forhen har sagt her i „Nord og Syd“ om Kvindens begeistrende Indflydelse paa Manden sagt Pag. 40 og 41 i hiin diaboliske Bog, der forud vidste, hvad jeg vilde tænke, medens jeg bagefter ikke kunde huske, hvad den havde tænkt.

Summa Summarum: Hvis man vil gjennemlæse den første Afhandling i hiin Bog, saa vil man see, at Clara-Literaturen hidtil er naaet til Pag. 72 øverst paa Siden, midt paa 3die Linie, midt i et Comma — man kan sætte Reglen derpaa — og da Afhandlingen er paa 137 Sider, kan Læseren — som alt tilraadet — ved at læse de resterende 65 Sider, i Forveien nyde den fremtidige Deel af Clara-Literaturen, inden den bliver skreven, og saaledes spare sig endeel senere Uleilighed, ikke at tale om andre Fordele, idet man nemlig veed, hvad man har, men ikke, hvad man faaer.

Dagbog.

den 25de Marts.

Den preussiske Ministerpræsident Otto Theodor Friherre v. Manteuffel er født 1805 i Lausitz. Den adelige Familie, hvortil han hører, nedleder sin Herkomst fra England og navnlig fra en Grev Mandevel af Essex. Den nuværende Ministerpræsidents Forældre døde tidlig, og han kom tilligemed en yngre Broder under en Onkels Formynderskab. I en Alder af 14 Aar blev han sendt til den berømte, saakaldte Fyrsteskole i Pforta eller Schulpforte, et Academi for borgerlige og adelige Børn, stiftet 1543 af Churfyrst Moritz af Sachsen. Under de udmærkede Lærere, som Academiet havde paa den Tid, gjorde Manteuffel sædvanlige Fremskridt og vakte store Forhaabninger. I Aaret 1824 besøgte han Universitetet i Halle, studerede Rets- og Cameralvidenskaben, men lagde sig ogsaa med usædvanlig Iver efter legemlige Øvelser, Ridning, Fægten, Svømning; især forbausede han Hallenserne ved sin Svømmefærdighed (i Saalefloden) og har maaskee derved lagt den første Grund baade til hans Lykke og til Hallensernes senere Begeistring for en tydsk Flaade. Den politiske Dannelse, han modtog, var imidlertid langtfra af saa revolutionair Natur som den at erobre Hav og skabe en Flaade; tvertimod indsugede han aldeles utvetydige absolutistiske Grundsætninger hos sin Onkel, den sachsiske Finansminister Manteuffel. Med ham gjorde han ogsaa 1830 — efter at have taget Examen i Berlin og faaet en foreløbig Ansættelse

i Kammerretten — en Reise til Paris og saae her »Julirevolutionens Eftervеer.« De nye franske Statsmænds Holdning syntes ham langtfra saa værdig som de gamle tydskes og indgjød ham Uvillie mod al Revolution, hvortil endnu kom, at Julibegivenhederne viste, hvilket ondt Princip der laa i dem, ogsaa derved, at Manteuffels Onkel, den sachsiske Finansminister, blev styrtet. Efterat Manteuffel i Novbr. 1832 ved den store Embedsexamen havde godtgjort sin Dygtighed til at beklæde overordnede Embeder, blev han Landrath i Luckauerkredsen, i hans Hjemstavn, Markgrevskabet Lausitz. Endog hans Modstandere og Fiender indrømme ham, at han viste sig som en dygtig og utrættelig virksom Embedsmand; samtidig deeltog han som Godseier i den lausitzske Landdag, der var høilig aristokratisk, fuldstændig præget af den Tid, da de tydske Slægter vare dragne ind og havde bemægtiget sig den slaviske Befolknings Eiendom. De Baner, Manteuffel her kom i, og som passede godt til hans Opdragelse, bevirkede, at han senere ikke kunde blive synderlig afholdt i det liberale Königsberg, hvor han 1841 blev Overregeringsraad og Dirigent for de indre Anliggender i Provindsregeringen. Dog nød han ogsaa her almindelig Agtelse for sin Dygtighed. Samme Aar (1841) ægtede han en rig adelig Frøken fra Lausitz, Bertha von Stammer. I 1843 blev han Vicepræsident i Provindsregeringen i Stettin, men allerede næste Aar lod Prindsen af Preussen ham komme til Berlin; Prindsen havde nemlig Forsæde i Statsministeriet, og gjennem Manteuffel gik nu alle Sager, der fra de forskjellige Ministerier indbragtes til Statsministeriet; i 1846 blev han Chef for de vigtigste Departementer af Indenrigsministeriet, med Undtagelse af Presse- og Politivæsenet. Paa den forenede Landdag hørte han til det gammelpreussiske Parti. — I denne

Stilling fandt Revolutionen ham og — lod ham blive staaende. Hverken Martsministeriet eller de følgende Ministerier kunde undvære en saa erfaren og dygtig Embedsmand, og medens de politiske Principer vexlede ovenover ham, fortsatte Manteuffel sin Forvaltning. Da Kongen endelig vilde bryde med Revolutionen og behøvede Mænd til at udføre de bekjendte »rettende Thaten«, var Manteuffel blandt de Udkaarne.

Manteuffel skred til Handling med saadan Alvor, at han sendte sin Hustru og sit Barn bort fra Berlin. De nye Ministre samlede sig i Krigsministeriets Bygning, Gardejæger-Bataillonen var opstillet til at forsvare dem. Manteuffel var Sjælen i alle Beslutninger, ledede Planen og Udførelsen, skjøndt han samtidig led af de heftigste rheumatiske Smerter i Ansigtet. Hvad han har foretaget, er bekjendt og tilhører Historien. Det Betegnende i hans Handlinger er et bestemt Fiendskab mod Revolutionen, men Langsomhed og Snedighed i at bekjæmpe den, en Snedighed, som forsvares med, at den var nødvendig; derhos en vis revolutionair Tilbøielighed hos selve Ministeren, men af dynastisk Natur, begjærlig under Skikkelse af Diplomatik og regelmæssige Slag og med Statens Storhed som Formaal, istedenfor at Demokratiet er begjærligt for sin egen Skyld og slaaes uregelmæssig bag Barricader. Ministeren har forsøgt at kuffe Alle og har i mange Dieblikke havt Held: han har skuffet Regeringer, har benyttet Pressen til at skuffe Pressen og den offenlige Mening, har beilet til Demokratiet og aflagt skuffende Besøg paa Olhuse. Men alle Triumpher have kun været øieblikkelige, og idet han har maattet bryde baade med den ene og den anden Slags Revolution, har han opnaaet det endelige Resultat, at hans Folk er demoraliseret, mismodigt, i høieste Grad længselsfuldt efter at skimte nogen Ærlighed og nogen

Fasthed. Hans Fjender sige, at han har ikke blot ydmyget Preussen, men ogsaa forraadt det, og sluttelig gjøre de det til en frygtelig Anklage imod ham, at da Schwarzenberg sagde: »Preussen kunde prise sig lykkelig ved at have undgaaet Krigen, thi dets Hær vilde blevet knust«, havde Manteuffel kun et Smiil til Svar. Hans tydske Modstandere vilde naturligviis havt, at han skulde svaret med en gesinnungstüchtig Tale; som om den meest opbragte Tale egenlig kunde være mere veltalende end Smilet eller høittravende Ord forsone med Gjerningen.

— Man kan ikke maale Reactionens Fremskridt paa samme Maade som Revolutionens. Sidstnævnte var en Springflod, i faa Øieblikke var den faret frem, og de daglige Poster kunde knap rumme Listen over alle de Ting, som den slog henover. Reactionen gaaer saa langsomt og umærkelig som Time-Viseren paa et Taarnuhr og synes at staae stille, medens man seer paa den; desuden skuffes man let, fordi den ikke er paa eet Sted, eiheller strax viser sig i sin virkelige Skikkelse, men paa de forskjelligste Maader søger at gjøre sin Gjerning. Det overrasker næsten, naar man nu lægger Mærke til, hvorledes de to mægtige Riger, der ved deres Historie og Udvikling skulde gaae i Spidsen for Europas Frihedsbevægelse, ere blevne lammede: Frankrig er blevet svækket ved sine Partistridigheder og regnes ikke engang for Øieblikket ret til Stormagterne, og England er idetmindste for nogen Tid ligesom hildet og spundet ind i et Væv, der synes svagt, men dog hæmmer dets Bevægelser. Der kan ingen stærk Regering danne sig; Toryerne, der gjerne vilde gribe Roret og i Europa understøtte en antiliberal Politik, ere ikke talrige og stærke nok og ere desuden, paa samme Tid som de ere reactionaire, i Strid med Reactionen under Skikkelse af Katholicismen; derimod formaae de at forhindre Lord Russel og

Lord Palmerston fra enhver bestemt Optræden; de andre Partier, Katholiker og Radikale, der indbyrdes ere saa fiendtlige, staae dog ved hinandens Side, naar det gjælder Angreb paa det, som tildeels er Grundlaget for Englands nuværende sociale Tilstand. Den europæiske Reaction kan foruden sin egen Klagt ogsaa takke Lykken; thi Robert Peel er død, den Eneste, som under de forhaandenværende Omstændigheder havde kunnet optræde med Kraft og Myndighed til alle Sider. I een vigtig Sag tillægger man nu Englands og Frankrigs Optræden stor Vægt, nemlig i den Protest, de skulle have udtalt mod den østerrigske Heelstats Optagelse i det tydske Forbund; men ogsaa denne Handling faaer kun Betydning og Vægt, forsaavidt som Rusland understøtter den. Rusland har hjulpet Østerrig mod Preussen, for at Preussen ikke skulde blive stort, for at ikke den gothaiske Liberalisme skulde faae Magt i Tydskland og blive en farlig Nabo; men nu synes det, at Rusland ogsaa har draget Linien, ud over hvilken Østerrig ikke tør gaae, for at denne Stat ikke skal blive for selvstændig og stærk og blive istand til at følge sin naturlige Politik: sætte Skranker for Ruslands Planer ved Donau. Hertil hjælpe nu Frankrig og England, paa det at Europas berømte Ligevægt kan blive bevaret; denne Ligevægt vilde upaatvivlelig være til stor Nytte for Frankrig og England, hvis den ikke blev ensbetydende med Ruslands Overvægt i alle tydske og derved i de fleste europæiske Anliggender. Det synes altsaa, at alle Stater nu maae arbeide for Rusland, at paa skjæbnesvanger Maade deres egne Interesser tvinge dem dertil. For Tiden er ogsaa Fred og Samvirken mellem Rusland og dets gamle, stinsyge Modstander, den romersk-katholske Kirke; Reactionen har naaet dybt ind paa det aandelige Gebeet og søger at sætte sig fast for bestandig; at de

to Kirker, naar de i Forening feirede, selv vilde styrte over hinanden, er en Tanke, der bliver stødt i Baggrunden.

I Forbindelse med den Oversigt, som nylig er given over den religiøse Bevægelse i Storbrittanien og Irland, hidsætte vi følgende, tildeels oversatte Skildring af Striden angaaende de saakaldte siccardiske Love i Sardinien. I nævnte Land er nemlig Staten kommen i aaben Kamp med Kirken, og det ikke med en Kirke, der som i Storbrittanien befinder sig i Minoriteten, men er saagodtsom den eneste Religion i Landet. Ogsaa her har den romerske Stat bragt det saavidt, at en Minister, som fremkom med en Lov imod dens Interesser, maatte takke af; men om Loven vil falde med Siccardi, er endnu et Spørgsmaal. I hine siccardiske Love indeholdes foreløbig det hele Stridsspørgsmaal, og de ere derfor vigtige baade med Hensyn til Indholdet og til den Form, hvorunder de bleve Lov.

Indholdet er følgende tre Punkter: 1) Alle Civilprocesser skulle afgjøres ved de borgerlige Domstole og efter den almindelige borgerlige Ret. 2) I Criminaltilfælde ere alle Geistlige underkastede Statens Dommermyndighed. 3) En Forbryders Fængsling tør finde Sted i en Kirke eller et andet indviet Sted, dog med tilbørligt Hensyn til Stedets Hellighed.

En Protestant vil finde disse Bestemmelser saa naturlige, at han ikke vilde kunde tænke sig noget constitutionelt og end mindre noget sundt borgerligt Liv muligt uden samme, og i de større katholske Stater har man ogsaa for længe siden indskrænket Kirken indenfor disse Grændser; men desuagtet har Paven erklæret dem uforenelige med den sande Tro. De krænke de Forrettigheder, som Geistligheden har beholdt i de italienske Stater, nemlig Asylretten og den geistlige Dommermyndighed, og denne sidste havde en saa meget større Betydning, som den geistlige

Domstol selv forbeholdt sig at bestemme, hvilke Tilfælde der enhørte under den. Følgen heraf var en stor, baade juridisk g moralsk Retsusikkerhed, og hvor dybt denne har været følt, an man bedst skjønne af den Energi, hvormed ikke blot Kamene, men Størstedelen af Folket har sluttet sig om Ministeren g hans Love.

Men Maaden, hvorpaa Lovene bleve til, har om mulig forøget Kirkens Uvillie. De kom istand ved et Forslag fra Regeringen, der blev bifaldet af Kamrene; ogsaa de geistlige Medlemmer af Kamrene toge Deel i Afstemningen og, om de end befandt sig i Oppositionen, have de dog ved selve deres Afstemning indrømmet Staten Competence i denne Sag. Men den romerske Kirke paastaaer, at politiske Forandringer, der berøre dens Rettigheder, ikke kunne komme istand ved en ensidig politisk Handling, men ved et Concordat, en diplomatisk Overenskomst med Vaticanet. Den sardinske Regering har saavel før om efter Lovenes Udstedelse søgt at faae afsluttet et Concordat med den hellige Stol; selve Siccardi tilligemed Abbate Rosmini ybød i Aaret 1848 Alt for at overtyde Cardinal Antonelli om Nødvendigheden af en saadan Forholdsregel; men forgjæves: Kirken har det Princip, aldrig at afslutte et Concordat, hvorved en opgiver en Stilling, som ikke allerede er uigjenkaldelig tabt. Ved Afslutningen af et Concordat er det derfor Staten, som betaler Omkostningerne; men Staten har tillige en anden Skade eraf. Kirken holder nemlig fast paa Concordatet, saalænge dette kan nytte den o: tilbyde den Retspaastud; men saasnart den føler sig stærk, støtter den sig ikke længer paa Concordatet, men paakalder Kirkens evige, uafhændelige Ret. Paven er vel ufeilbar; men naar han i et Concordat har opgivet Noget af

Kirkens Ret, saa hører hans Ufeilbarhed op, og hans i
Efterfølger er ikke bunden til Concordatet.

Som Følge heraf hører egenlig Retsspørgsmaale
være et Retsspørgsmaal, og det, hvorom det gjælder,
ten. Har en Stat saadanne Kræfter i sig, at den ikke
at spørge om Tilladelse i Rom og kan trodse de Følg
komme af et Brud med Kirken, føler den sig tryg ved
det til Folket og den offenlige Mening, saa behøver de
søge Retten andre Steder end i sig selv og kan trods
Protestationer eller Banstraaler. Men en Stat, der h
den i sit eget Indre og maa frygte Massens Overtr
Afhængighed af Geistligheden og Mangel paa Evne t
vare Troen paa Statens borgerlige Ret, maa meget
spørge sig selv, om det gaaer an at overtræde Forme
holdet til Kirken. Dette er netop Tilfældet med S
Rigtignok kan man ikke fælde nogen afgjørende Dom ov
vidt Regeringen har handlet klogt eller ei, før Udfald
kunde tydelig sees; men nogle af Følgerne, der allerede
fortjene Opmærksomhed.

En af de Ministre, der havde havt Andeel i Si
Santa Rosa, laa for Døden, og Erkebispen af Turin,
forbød Præsterne at give ham Sacramentet, fordi ha
Deelagtighed i Lovene var traadt ud af den ene sali
Kirke og hjemfalden til den evige Fordømmelse; C
kunde af christelig Barmhjertighed kun tillade, at den
Synder tilbagekaldte sin Billigelse af Lovene, og
gjorde dette, skulde Kirkens Trøst ikke være ham nægtet
Rosa behvemmede sig til at give en Erklæring, hvori
talte sin urokkelige Troskab mod Kirken og tilføiede, at
vilde taget Deel i de Siccardiske Love, hvis han havde

derved nogen Ret blev krænket. Men denne betingede Erklæring tilfredsstillede ligesaa lidt Erkebispen, som Grevinde Santa Rosas Taarer og Knæfald rørte ham: Greven maatte døe i sine Synders Fylde, og Geistligheden nægtede ham som Følge deraf en ærlig Begravelse. — En Stat, i hvilken Kirken har en saadan Magt, at den kan indgyde dannede Mænd af de høieste Klasser Angst ved at nægte dem sine Velgjerninger, maa meget alvorlig betænke sig, inden den udfordrer Kirken; thi skulde den senere blive nødt til, med Magt at fordre Kirkens Velgjerninger, som den ikke kan undvære, saa føres den let ind i farefulde Tilstande, hvor Retfærdigheden ikke kan følge den. Regeringen skred imidlertid ind med Alvor og Bestemthed; den lod Erkebispen tiltale ved Apellationsretten i Turin for Opsætsighed mod Staten, og han blev dømt til at have sit Embede forbrudt og til Landsflygtighed. Han begav sig foreløbig til Frankrig, hvor han blev modtagen med stor Enthusiasme af det Montalembertske Parti, og hvor man udskreg hans Martyrdom, hans Lidelser og Nød i Fængslet (hvor han havde faaet for 16 Rbd. Mad hver Middag). Om hiin Dom var ganske retfærdig, turde være et Spørgsmaal; thi en katholsk Præst har Ret til at nægte Sacramentet, naar der efter hans Formening er skeet Frafald fra Kirken, og den høiere Geistlighed har ligesaa vist Ret til at give Præsterne en Befaling i saa Henseende. Appellationsrettens Dom var en politisk, ikke en juridisk; den dømte efter, hvad den ansaae fornødent til Statens Tarv, og stillede sig altsaa paa et ligesaa vilkaarligt Standpunkt som dens geistlige Modstandere, der dømme efter, hvad der er til Kirkens Tarv.

Sagen blev endnu mere forviklet, da samtidig et lignende Tilfælde indtraadte med Erkebispen af Cagliari. Bestyrelsen af

de velgjørende Stiftelser i Sardinien, af Tiendens Fordeling osv., led under en Mægde skrigende Misbrug, som den constitutionelle Stat ikke længer kunde taale. Der blev sendt Commissairer til Øen for at undersøge Forholdene; men Erkebispen nægtede endog Staten Ret til at foretage en Undersøgelse, benyttede sin geistlige Indflydelse til at gjøre Commissairernes Virksomhed næsten umulig og gik endelig saa vidt at sætte alle Embedsmænd, der hjalp dem, i Ban. Regeringen lod Erkebispen tiltale for Appellationsretten i Cagliari, og der fulgte samme Dom som imod Franzoni. Den samme Indvending som mod den forrige kan ogsaa gjøres imod denne Dom; thi Erkebispen havde gjort, hvad han som katholsk Geistlig havde Ret til at gjøre.

I sin Tid gik man i Frankrig endnu kraftigere, ja blodig frem mod den opsætsige katholske Geistlighed; men Frankrig var i Revolution. Sardinien er ikke revolutionairt, vil gjerne forliges med Kirken, men er paa skjæbnesvanger Maade tvunget til at gribe Forholdsregler, som, idet de skulle værne om Friheden, kun tjene til at forstærke den fjendtlige Magt. Det meldes nu, at Sardinien søger Alliance med England og vil bringe Offre i commerciel Henseende for at faae Understøttelse mod Katholicismen og Reactionen.

Saa omfattende er Striden og Forviklingen; den strækker sig fra Rom til Galway, dens levende Traade gaae fra Rusland over Tydskland, og de orientalske og indiske Spørgsmaal staae i Forbindelse dermed eller ville blive bragte ind i Striden. Imidlertid er der Splid i selve den katholske Kirke; Reactionen møder en Modstand i sit eget Hjem, og navnlig er der, som tidligere paaviist, en alvorlig Kamp mellem den gallikanske Primas og hans jesuitiske Underordnede. Man veed, at Erkebispen af Paris har maattet kalde en opsætsig Prælat, Bisop

pen af Chartres, til Ansvar; en Afhandling, der endnu stærkere belyser Tilstanden og de fjendtlige Kræfter, skal blive trykt i det Hefte, som om kort Tid udgaaer, da den ikke har kunnet faae Plads her.

d. 20de Marts.

Hr. Boghandler Milo i Odense har i Bladene bekjendtgjort, at han har tilmeldt Red. af „Nord og Syd“ — og han har ogsaa ganske rigtig tilmeldt os — at han ikke er Forlægger af den i et foregaaende Nr. omtalte Bog om Sympathiens og Magnetismens Vidundere. Derimod er med Føie at bemærke, at Bogen ikke blot er trykt hos Hr. Milo, men ogsaa bragt i Boghandelen ved ham og Bekjendtgjørelserne desangaaende udledte fra ham i Bladene, medens ingen anden Udgiver eller Forlægger findes, saa at der baade juridisk og moralsk ingen anden Forlægger er i Danmark end Hr. Milo, fra hvem ogsaa følgende Bøger udsendes til „alle Boglader i Danmark“:

1) „Eet tusinde Udtydninger af Drømme samt tilføiede Tal, hvorefter Enhver ufeilbarlig og uden Tab kan spille i Lotteriet. Bearbeidet efter den kloge svenske Kone Moer Gunilds ældgamle og navnkundige Drømmetyder, der som bekjendt grunder sig paa Cyprianus“, med tilføiet „Forudsigelse af ethvert Menneskes sandsynlige Skæbne efter dets herskende Temperament.“ Denne uskatteerlige Bog koster kun 16 Sk.

2) „En sandfærdig og meget mærkelig Sybille-Spaadom“ om Krigen, „for 180 Aar siden ført i Pennen, men først for nylig bragte for Lyset ved at nedbryde en gammel Kirkemuur i Vendsyssel.“ (Kirken og Overtro helligende hinanden). Koster 6 Sk.

3) „Et høist mærkværdigt og vidunderligt Drømmesyn af Pigen Fanny i Aabenraa.“

4) »En mærkværdig og høist vidunderlig Drøm, som stadfæster Pigen Fannys berømte Drømmesyn,« af Anna Chatharina Jepsen, m. M.

Man seer, at Hr. Milo har et heelt Magazin til Oplysnings Fremme og nyttige Kundskabers Udbredelse; men Retfærdighed byder at indrømme, at han har Collegaer i Kjøbenhavn.

— Red. har modtaget følgende Brev:

Ved at læse de Bemærkninger, De har troet at burde gjøre med Hensyn til de Afvigelser, Hr. Phister i 3die og 4de Akt af »Jeppe paa Bjerget« har tilladt sig, kom jeg til at erindre en udførlig Analyse af dette Stykkes Udførelse paa vort Theater, som den bekjendte J. Z. i sine »Dramaturgiske Bidrag« 2 (der findes i Liunges Hertha 1827, I) har leveret. Paa denne tager jeg mig den Frihed herved at gjøre Dem opmærksom, og De vil af den kunne see, at Hr. Phister, hvem Lunet vistnok svigtede hiin Søndag Aften, i sine Forandringer følger en ærværdig Tradition, han har modtaget af sin berømte Lærer, ligesom det ogsaa synes, at hiint hæderlige Mærke antager, at Kunstneren, just ved paa disse Steder at vige af fra den foreskrevne Vei, er slaaet ind paa den rette.

Dog jeg skal anføre J. Z.'s egne Ord: »Man kan ikke nok rose den Delikatesse, hvormed Hr. Lindgreen udfører 3die Akts 3die Scene. Ei nok at han udelader de Haandtag, som allerede den dramatiske Journal dadlede hos Hortulan; men den dermed i Forbindelse staaende Replik til Ridefogdens Kone hviisker han hende uhørligen i Øret, trækker derpaa Ridefogden til en Side og hviisker ligeledes til ham.« Og om 4de Akts 6te Scene hedder det: ». . . . De derpaa følgende Repliker til Dommeren maa Anm. tilstaae, at han, inden han saae Hr. L.

lid havde tænkt sig at burde siges i en bønlig, ydmyg og berøvet Tone, for hvilken Mening ogsaa Holbergs Ord, da Jeppe falder paa Knæ og spørger: »Er der ingen Pardon?« synes at tale. Hr. L. lader derimod Jeppe blive lystig af de tre Glas Brændeviin og meget modig og oprømt spørger »Nu, Hr. Dommer, er der ingen Pardon?" Paa dennes Svar, at det er forsilde, gaaer han lige hen til Dommeren, læner sig op til ham, og siger i den salige Stemning, hvori Brændevinen har sat ham: »Aa! det er ikke for silde. Dommeren kan jo forandre Dommen og sige, at han dømte feil første Gang. Det skeer jo saa tidt; thi vi ere alle Mennesker.« — Ved at høre Hr. L. sige disse Repliker saaledes, overbevises Enhver strax om, hvor nøiagtig han har studeret Naturen. Derved bliver Overgangen til hans Forknyttelse, da han erfarer, at han allerede har faaet Giften, ogsaa af mere komisk Virkning.«

Da disse Linier ere blevne til, for paa en Maade at retfærdiggjøre Hr. Phister, og da deres egenlige Indhold ere en »bekiendt Mands« Ord, undertegnes de blot med

d. 9de Marts, 1851. 14.

Hertil svares, at en dramatisk Kritik, selv om den har fundet en saadan Anerkjendelse, at den for sin Tid var en Autoritet, dog kun med Forsigtighed kan anvendes udover det bestemte Tilfælde, hvormed den har beskjæftiget sig. J. Z. har ikke blot bedømt Lindgreens Opfattelse af den enkelte Replik, men ogsaa Maaden, hvorpaa han udførte den. Havde J. Z. seet Maaden, hvorpaa Hr. Phister henvendte sig til Dommeren, vilde han formeentlig ikke have sagt det Samme; thi en Afvigelse fra Rollens Ord faaer kun Betydning og Ret, naar den er en Forbedring.

Med Hensyn paa det første Punkt, troer jeg, at være endnu bestemtere i min Ret, af den Grund, at paa den Tid, da H. J. skrev, var man lidt mere snærpet end nu. Det nuværende Publikum, der hører hiin omtalte Replik i „Den Vægelsindede“, kan tillade Jeppe at være Jeppe og fritage Hr. Phister fra en altfor nøiagtig Efterligning. I alt Fald, har Lindgreen ikke sagt Ordene høit, saa er det høist sandsynligt, at man kunde see paa hans Ansigt, hvad han sagde. Ifølge hvad ældre Folk sige, forstod Lindgreen at see ud som en Bonde og give sit Ansigts Udtryk alle tilsvarende Nuancer. Det Samme ønskes Hr. Phister.

— Georges Sand har i Revue des deux mondes begyndt en Fortælling, Le Château des désertes, hvis Opgave er under en poetisk Form at fremstille Kunstens sande Principer, og navnlig synes Talen at skulle være om den dramatiske Kunst. Efter Begyndelsen at dømme er det en overordenlig tiltrækkende Digtning, en Novelle, hvori Tendensen er ganske umærkelig, fordi den indordner sig under de handlende Personligheder. En af Charactererne, en Sangerinde, synes at ville komme til noget at ligne Consuelo, hiin deilige Digtning, Poesiens og Sangens Barn fra Venedig; men formodenlig vil George Sand nok vogte sig for en egenlig Gjentagelse.

Med dette Nr. sluttes indeværende Qvartal, 6te Bind (22 Ark), og Udgivelsen af Ugeskriftet »Nord og Syd« vil nu standse for længere Tid.* Idet jeg ønsker at sige Grunden til denne Beslutning, maa jeg forud bede Læserne undskylde, at de ville møde temmelig private eller personlige Udtalelser.

Jeg har nu udgivet »Nord og Syd« i henved 3½ Aar og skrevet omtrent 260 Ark. At skrive saa Meget og saa Forskjelligartet — som dog hører sammen og bør forsøges bragt under en fællleds Enhed — er ikke godt; man faaer ikke selv rigtig Gavn af sin aandige Tilværelse, fordi man lidt efter lidt kommer til at afsende Tanker og Stemninger i Hast, inden de ere blevne berigede med alle Kjendsgjerninger, som vedkommende Sag fordrer. Jeg vil ikke tage Noget tilbage af hvad jeg har skrevet; thi idetmindste har jeg udtalt det af en god Villie og Iver for Sandheden; men ofte har jeg ikke kunnet faae sagt Alt, hvad der formeentlig kunde siges, og endnu hyppigere har jeg maattet henlægge saadanne Arbeider, som jeg helst vilde gjøre færdige. Følgen heraf er bleven, at jeg i den sidste Tid ikke har kunnet tilfredsstille mig selv ved Redactionen af »Nord og Syd«. Det kan være, at Skriftet endnu ikke har ophørt at tilfredsstille sit Publikum, idetmindste maa jeg med dyb Taknemlighed anerkjende, at intet Tegn herpaa er blevet givet mig; dog kunde

* Et særskilt Hefte, Tillæg til dette Bind, ca. 7 Ark stort, der allerede er næsten færdigt fra Trykkeriet, vil udgaae i Begyndelsen af April Maaned.

dette maaskee ligge i, at Publikum overhovedet opdag
Mangler senere end Kritikeren. Men efter min Men
en Forfatters Pligt, naar han kommer til en saadan
som her udtalt, at standse i rette Tid, hvis det er ha
og indhente det Forsømte, for ikke at komme til at
Læseres Tillid, for ikke før Tiden at blive sine Ideer

Hvis den offenlige Discussion behøvede mig, vil
turligviis være min Pligt at holde ud paa min P
med Opoffrelse af mig selv; thi den, der har taget
at tale med, har ogsaa derved paadraget sig en Pl
det synes mig, at de Sager, der høre til Øieblikket,
Gang uden at see til Høire eller Venstre, og hva
saadanne Sager, der have et længere Livs Princip
agter jeg ikke at desertere fra min Pligt eller opgiv
til at virke i deres Tjeneste, det maa allerede kun
Grunden, hvorfor jeg nu trækker mig tilbage. V
anden, sandsynligviis temmelig sjelden Foranledning vi
forsøge at bevare den Fordeel at have Adgang til en
kreds og under Navnet »Nord og Syd« udsende et
Hefte, naturligviis uden at Nogen har Abonnement
telse til at modtage det.

Til dem, for hvem det synes, at jeg hidtil har
Godt, og som desaarsag nære Velvillie imod »Nord
ville jeg gjerne henvende hjertelig taknemlige Ord, h
frygtede for at indblande endog den ringeste Følsom
Sag.

Udgivet den 28de Marts.

Tillæg.

Thorgeir Audunsen,

Violinspilleren paa Haukelidfjeldet.

Man giver forskjellige Forklaringer af Ordet „Geni“. I Almindelighed synes man dog herved at forstaae en Begavelse, der i en eller flere Retninger omfatter sin Tids Bevidsthed, men tillige staaer over den, gaaer erobrende ud i Fremtiden og skaber en ny, mere udviklet Bevidsthed, hvad enten dette nu skeer i Videnskaben (Newton), i Krigen og Politiken (Napoleon), i Kunsten (Thorvaldsen) eller i Poesien (Oehlenschlæger). Dog er det temmelig sikkert, at man ogsaa vil skjænke Benævnelsen Geni til Andre, der ikke egenlig skabe noget Nyt, men ved en Naturbegavelse, ligesom ved Aabenbaring enten fatte og anvende den Sum af Viden, hvortil Samfundet paa deres Tid er kommen i en given Retning, eller hvis Sjæl blot synes et Samlingssted for overordenlige, skjønne, men usikkert virkende Kræfter. Maaskee forudsætter man den skabende Magt hos dem, medens man beklager Omstændigheder, der have forhindret denne fra at udvikle sig eller have hele det Held, der tilkom den.

Saaledes kalder man med Rette Rask et Geni, uagtet den Gjerning, han havde at udføre, blev ufuldendt og saalidt har kunnet gribe hans Samtid, at de Fleste endog ere uvidende om hans Betydning. Saaledes er formeentlig ogsaa med Rette Benævnelsen Geni her i Skriftet bleven anvendt paa Nordmanden Soot, uagtet han ikke har gjort Andet end, uden de sædvanlige Hjælpemidler fatte Ingenieurvidenskaben og anvende den paa usædvanlig, man kunde næsten kalde den: barnlig Maade. Videre kan af Nordmænd mindes — og denne korte Skizze skal i det Følgende indskrænke sig til Norge — Philologen Ivar Aasen, Mathematikeren, den tidlig afdøde Abel, og adskillige navnløse Folk, Bønder, der sidde hjemme mellem deres Fjelde og engang imellem overraske den Lærde ved de store Skridt, de have gjort ind i den abstracte Videnskab. Foruden den Glæde, det er at see saa herlig begavede, dybt tænkende og dog naive Mennesker, er det en særlig Behagelighed at møde dem netop i vor Tid, da man ved at komme ind i Videnskabens Laboratorier og Maskinværksteder og see dens uhyre Virksomhed næsten kan blive bange og troe, at det er en kunstig Blomst, som Menneskeheden sætter, og som ikke kan vare længe. Naar da i et afsides liggende Lands stille Fjelddale fremtræde Mennesker, hvis simple, djerve Natur strax fatter og tilegner sig hiin store Virksomhed og dens Regler, er det, som om man faaer et haandgribe-

ligt Beviis paa, at det Oprindelige og det Erhvervede, det Virkelige og det Tænkte, det af Guddommen Givne og af Menneskeheden Erobrede endnu staaer i god Samklang, at Tilværelsen er fast under os og vor Civilisation ikke sin Ende nær. Vel sandt, Videnskaben giver selv denne Fortrøstning; hvo der sænker sig i den, føler Tillid til det Nærværende og bliver endog ved de Udsigter, som frembyde sig, greben af troende Iver efter en endnu rigere og ligesaa tryg Fremtid. Men hvor mange af os kunne komme saa vidt i Videnskaben, at den virker saa velgjørende? Vor hastige Tid har endog det Særkjende, at Utaalmodighed og Begjærlighed hos en stor Mængde har faaet overveiende Magt over den rolige og kjærlige Forskning, og ved at see de farlige Virkninger heraf har en mørk Sect faaet Mod til at fremtræde med sine gamle Paastande og fordømme den menneskelige Aand. Derfor tage vi gjerne imod de levende Symboler paa Aandens Friskhed og Overensstemmelse med Naturen; de her anførte ere langtfra fuldstændige, men tjene som Exempler til at vække Opmærksomheden.

I en anden Retning har den geniale Begavelse en mere bestemt gavnlig Virkning paa menneskelige Anliggender, selv om den ikke skaber noget Nyt. Det er i de Anliggender, der meest tilhøre Følelsen. Naar denne opholder sig længe indenfor de store Byers Porte, bliver den fiin, derpaa bleg, og den vilde i Tidens Løb ganske

falme, hvis den ikke kunde vandre ud og styrke sig i rindelighedens Bad, eller hvis den ikke ude i denne rindelighed gjenfandt sin Slægt, der paa sin Maade bevaret Familie-Traditionen. Det har været Tilfæ store Perioder med Poesien; den har frigjort sig fr „gode Selskab", er med Kalvekryds og Paryk i de tænkeligste Uorden løben ud i Skov og Mark, h sig ved Folkets Arne, har drukket af dets Bæger, drukket Sundhed og Ungdom, men rigtignok er det engang imellem gaaet den som hiin Kammerjomfru, drak for meget af sin Frues Foryngelsesdrik og b spædt Barn. Endnu lytter den stadig til, hvad har sjunget i gamle Dage, da det meer end nu besl gede sig med Sang, og høres Toner ude fra bliver den strar opmærksom. Den bildende Kunst meer end Poesien behøver Studium af sine og en samlet Sum af Erfaring, har desuagtet det Foryngelse ved at forlade Lærdom, Mod Conveniens og følge En, der gik frem med hedssandsens naive Genialitet — vi Danske kjende den. En Saadan kommer ikke let igjen og behøve ler ikke, saalænge den hele Virken, hvortil han gav det, ikke har udtømt alle Muligheder. I det Land, Norge, er det imidlertid interessant at ben hvorledes Begavelsen reiser sig og efterligner ham ret at vide deraf. Blandt dem, der med yderst

Midler, en Kniv, fortsætte den gamle nordiske Kunstfærdighed, er der en Mand ved Navn Bergslien, af hvem nærværende Forf. har seet et Arbeide. Det er ganske simpelt, i Kunstens pragtfulde Haller vilde Navnet blive ganske undseligt: et Tobakspibehoved. Rundt om Hovedet er i Basrelief udskaaret en Jæger, der mellem Gran og Løvtræer skyder en Hjort. Der er en enkelt Feil i Tegningen, men et mærkværdigt Liv, og det Hele vidner om en usædvanlig Skjønhedssands. Laaget paa Pibehovedet er en norsk Hytte, der læner sig til et Egetræ, en Kone sidder udenfor Hytten og spinder. Forholdene ere saa nøiagtige, Træet saa omhyggelig udarbeidet, Konens Stilling saa godt tænkt og gjengivet, at denne Fremstilling uden Overdrivelse kan kaldes en Idyl, et poetisk Livsbillede. Hr. Bergslien er slet og ret Guldsmedsvend i Christiania. Broderen var Soldat, men man opdagede hos ham et mærkeligt Talent for Malerkunsten, fik ham fri af Tjenesten, og, saavidt vides, studerer han nu i Antwerpen.

Musiken, der ligeledes behøver en videnskabelig Erkjendelse af sine Midler for at udvikle sig til sand Kunst, giver hyppig Beviis paa Forvildelser. Den er snart bleven en kløgtig Leg med Noder, en Videnskab, en Virksomhed, der fjernede sig fra Følelsen og istedenfor Kunst blev Kunstighed, snart er den paa anden Maade bleven mat, har tabt sin Dybde og Inderlighed, er, for ikke at

være lærd, bleven altfor tankeløs, hoppende, lesende, larmende, og har bidraget Sit til at udhule Menneskenes Sind. Thi vi suge ikke vort Sinds Næring af Naturen alene; der er Stemninger, for hvilke ene Kunsten er et Organ, og som kun vækkes hos os ved Kunstens skjønne Sprog; der er Tanker og Følelser, som Sjælen behøver til sin Væxt, og som ikke meddeles gjennem tydelige Ord, men bæres til os paa de Bølger, gjennem de Svingninger, som alt efter deres nærmeste Oprindelse have forskjellige Navne, men ere i nært Slægtskab med den lyksalige Bevægelse, som paa given Anledning yttrer sig inden i os selv og kaldes Skjønhedsnydelsen. Vi behøve Kunsten, den er en Nødvendighed, vi tiltage ved den i Viisdom, om ubekjendte Ting, om ubekjendte Verdener; naar vi slippe af Skole, begynder den nye Undervisning, som vi skulle søge paa egen Haand, og Mange komme da i en daarlig Skole.

Her er det da, at det Gamle kommer og bringer Foryngelse og Frelse. Men hvad er det Gamle i Musiken? Enten ligefrem de gamle Kunstværker, som med kjærlig Længsel fremdrages paany, men som ikke altid finde et villigt Øre hos Folket, der er forkjælet af det Slette — eller en beskeden, gammel Melodi, et af hine forunderlig gribende Udtryk for en Stemning, den simpleste, enfoldigste, men maaskee inderligste Klang af menneskelig Glæde eller Sorg, og ved hvis Lyd alle Mennesker see

op — eller den Virkning, som fremkommer af, at et Menneske er vendt tilbage til det Gamle, til Musikens Oprindelse, med sin hele Sjæl har lyttet til Naturen i ham og udenfor ham, er bleven som en Wolsharpe, der giver sin trylleagtige Lyd ved alle Bevægelser i Atmosphæren. Efter den større eller mindre Bevidsthed, hvormed en saadan Kunstner fatter sin Sjæls Kraft, efter den Videnskabelighed, hvormed han forstaaer at beherske Kunsten uden at skade dens Friskhed og Inderlighed, kalder man ham et Geni; men vil man ikke ogsaa blive nødt til at kalde den et Geni, der saagodtsom ubevidst bevæges af saadanne mægtige Strømninger, der af Guddommen er udstyret med overordenlig Sands for Naturens og Menneskelivets Musik, men ikke har havt menneskeligt Held og ikke er bleven stort Andet end et Instrument, hvorpaa Naturen spiller?

Efter denne Indledning maatte jeg, hvis Afhandlingen skulde være noget Kunstnerisk og frembringe en udeelt Virkning, kunne lade Læserne høre Thorgeir Audunsens Musik. Det kan jeg naturligviis ikke; Ole Bull har blot givet mig en Forestilling om den, deels ved sit Spil, deels ved den melankolske Begeistring, hvormed han omtalte Thorgeir og erkjendte det Umulige i at gjøre ham efter. Saa beder jeg da om, at man vil finde sig i en

uundgaaelig Skuffelse og tage tiltakke med en Skizze, der istedenfor at gjengive Thorgeir Audunsen fortæller Noget om ham. Jeg bemærker kun endnu, at Læserne formodenlig allerede have hørt ham usikkert omtale under et andet Navn, Møllargutten.

Ole Bull opholdt sig paa sin Faders Gaard og var endnu ikke berømt — det var ved Aaret 1830 — da rygtedes det, at Thorgeir Audunsen kom dragende fra sit Hjem paa Haukelidfjeldet i Øvre-Thelemarken ned igjennem Egnen. Thorgeir var dengang ung og nylig bleven gift, men nød allerede stor Anseelse blandt Bønderne fjernt og nær som en dygtig Spillemand. Bulls Fader sendte Bud og indbød Thorgeir til Gaarden, og han tøvede ikke med at komme, fulgt af Kone og Barn.

Thorgeir var ligesaa ivrig paa at lære af Ole Bull, som denne paa at høre hans Spil. Bull spillede nogle Compositioner af Mayseder; men Thorgeir kunde ikke forstaae, at dette var Musik, derimod lo han af Glæde og Forundring, eller hvad man skal kalde det, ved at høre Noget af Paganini. Men da Bull spillede Ouverturen til Mozarts „Don Juan“, blev Thorgeir som ude af sig selv, om Natten stod han op og gik omkring udenfor Gaarden og vilde spille den efter; men det blev til lutter Slaat eller Halling eller rettere til den besynderligste, urimeligste Blanding af Mozart og Thorgeir.

Thorgeirs Instrument er en Hardangerfel, en lille Violin, der efter Bulls Sigende forarbeides til en mærkelig Fuldkommenhed af naive Hardanger-Instrumentmagere (Bønder), saa at Norge paa en Maade har sine Cremonesere. Hans Violin har ti Strenge, nemlig foruden de fire sædvanlige sex, der ligge underneden og stemmes ved en egen Mekanisme. Paa disse sex bliver der ikke spillet; men de opfange Tonerne, gjengive, forstærke, berige dem, og den Kunst at frembringe dette paa rette Maade er en Hemmelighed, som Thorgeir selv ikke kan gjøre nøiagtigt Regnskab for; han har det af Naturen. Dog er ikke ene heri det Eiendommelige ved hans Spil; det Væsenlige er hans Personlighed, hans Phantasi, hans Tro. Han troer paa de gamle Viser og Sagn, paa Huldren, Haugetussen, Fossekallen, Jøtulen og alle Aander i Fjeld, Skov, Ur og Fos; han er paa det inderligste overtydet om, at han har tilbragt en Julenat inde hos Fossekallen og spillet med ham. Bønderne have omtrent samme Tro paa de gamle Sagn, om de end ikke omfatte dem med samme poetiske Inderlighed, og de tvivle aldeles ikke om, at Thorgeir staaer i Forstaaelse med hine Væsener; thi man har saa ofte seet ham ved Nat eller ved Dag sidde eensom ved en Fos eller høit paa det vilde Fjeld og spille og ligesom lytte til Aanderne. Og paa en Maade er jo det, han lytter efter, virkelig tilstede; hvo tjender ikke til

hine Naturlyd enten i Vandets Rislen og Fald eller i Skovens Susen eller i de stærke Efteraarsstorme? Men hvo kan leve sammen med dem, optage dem troende, gjennemstrømmes af deres Blidhed eller Vildhed? — Derhos er Thorgeir i Omgang sky, ofte mørk og inderlig sørgmodig, hvad man gjerne tilskriver Huldren og hendes Slægt, men som er ganske naturligt hos et saadant Menneske, hvis Indre neppe kan være saa uforstyrret eller jevnt som hans Naboers; Musikens Elementer bevæge sig dog i ham med al deres Rigdom, medens Virkeligheden kun altfor ofte staaer i skarp Modsætning til Phantasiens utydelige Billeder og Længsler; en svag, tilsløret Bevidsthed har vel ogsaa en saadan Begavelse om sin ædle Herkomst og om de Fordringer, denne kunde gjøre, en dyb Smerte og Længsel efter at blive forstaaet, skjøndt han ikke kan forstaae sig selv, maa vel følge deraf. Han fatter dunkelt Musikens Storhed, og en ligesaa dunkel Forestilling har han om, hvor langt han staaer tilbage i Udvikling, og derfor er han især sky overfor de „conditionerede“ ɔ: dannede Folk, han mistænker dem for, at de ville smile over hans Mangler, og føler sig dog hævet høit over de Smilende, skjøndt han ikke kan bevise sin Ret dertil.

Naar han spiller, tager han et Motiv af et af de gamle poetiske Sagn. Dette udvikler han i langsom Rhytmus, blander flere Motiver ind deri, i tilsyneladende

Uorden, men forstaaer altid at beherske de samtlige Billeder og Forestillinger. Medens Saadant spilles — det er Tougdandsen, af „toug“, langsom — sidde Alle stille. Derpaa bliver Musiken livligere, i Kunstnerens Phantasi træde Sagnets eller Digtets Skikkelser og Begivenheder tydeligere frem, blande sig mellem hinanden, voxe ved hans egen Tildigtning. Det er den meest nationale Musik og Dands, man kan tænke sig; de gamle Forestillinger, der leve i Folket, trænge sig frem gjennem Musikens besynderlige Utydelighed, som dog saa bestemt og energisk taler til Sindet; Dandsens tilskyndende Rhytmer blande sig med Barndomsminder, med Traditionens Poesi, med Naturlyd fra Fjeld og Skov og Elv — da slaaer Hallingen sine vældige Kast. En anden Dands er Gangaren, mere alvorlig og stolt, men bevægende sig under en lignende Musik, og endelig Springaren, Nordmandens Tarantel. Da hvirvler det i Musiken med vild Hast, og dog behersket af den instinctmæssige Kunstfølelse, da leer det stakaandet-frydefuldt i Dandsen, da er Thorgeir reven hen af de sære Magter i hans Indre, det haarde, mørke Ansigt bæver, og Sveddraaber trille ned ad Kinderne. Thorgeir er ikke Skaber af denne Musik; den er noget Gammelt og Overleveret, som han kun gjengiver paa den meest fuldendte Maade, man hidtil har kjendt. Han behøver Folket nok saa meget, som det behøver ham; han udtrykker, hvad der lever i hans Publikum, har paa mange

Maader lært af dette, saaledes er hans Indbildningskraft vel fra Først af bleven vakt eller styrket ved de dramatiske Scener eller mimiske Optog, som Folket endnu paa mange Steder indlægger i Dandsen. For en Tilskuer er det mindre Dands og Dandsemusik end Scener, hvorunder et Folk uden at vide af det, førende sin Kunstler og ført af ham, befinder sig i rig digterisk Production.

Bull forsøgte at opfange denne særegne Musik og optegne den i Noder. Han bad Thorgeir spille lidt langsomt, og det lykkedes, skjøndt med nogen Vanskelighed; thi, naar Thorgeir Audunsen har begyndt at spille, er Violinen ligesaa meget Herre over ham som han over Violinen. Efter at have nedskrevet en Dands, spillede Bull den efter. Thorgeir var noget forundret over, at Musik saadan kunde skrives, men sagde dog med et luunt Smiil: Ja, det er rigtigt nok, men Lødden mangler. Ordet „Lød" have vi ogsaa paa Dansk, det betyder Farve, Skjær, i dette Tilfælde altsaa det Samme, som vi pleie at kalde Duft. Det maatte Bull indrømme. Lødden eller Duften eller Sjælen i Thorgeirs Musik tilhører Thorgeirs Personlighed. Denne lyriske Kunst strømmer fra hans Gemyt, der er lyrisk bestemt ved Troen paa de gamle Sagn, altsaa ved Noget, der overfor den mere udviklede Menneskelighed kaldes Overtro. Heri er hans Styrke, heri er han ogsaa hildet, og det staaer i Forbindelse her-

med, at han i Kunsten ikke har kunnet blive Andet eller Mere, end han er.

Da de havde spillet sammen og Talen kom paa andre Ting, spurgte Bull Thorgeir, hvad han ønskede i Verden. Thorgeir svarede, at han ønskede at komme saa vidt, at han kunde kjøbe Sko til sit Barn og et Silketørklæde til sin Kone. Denne sin Hustru elsker han med en mærkværdig, man kunde næsten kalde den romantisk Inderlighed. Naar han taler om hende, er det stedse med en Art Ærefrygt, skjøndt hun er Huusmandsbarn ligesom han, og han bebreider sig altid, at hun „var en bedre Skjæbne værd“, hvori maaskee ligger en ubestemt Misfornøielse med, at han selv ikke har faaet en bedre Skjæbne. Dog er dette vel forandret i den sidste Tid; thi i 1849 fik Bull ham trods hans Skyhed til Christiania og lod ham give en Concert, der indbragte ham nogle hundrede Species — en Capital paa Haukelidfjeldet.

Omtrent samtidig oprettede Bull i Bergen sit „norske Theater“, et Forsøg paa at faae det norske Sprog emanciperet, faae anerkjendt dets Ret til at lyde i Skjønhedens Tjeneste, og udvikle den eiendommelige norske Musik og Dands saaledes, at den blev virkelig Kunst. Dette Forsøg har især været Gjenstand for Spot fra „Skandinavernes“ Side, hvilket kommer af, at de gode „Skandinaver“ ere inconsequente. De udgaae fra Folke-Eiendommelighedens Princip; men naar denne vil udvikle sig

videre, end det tjener deres souveraine Villie og politiske Viisdomsplaner, sige de Holdt*. Maaskee sige de ogsaa Holdt til det, fordi det er Noget, der ikke kommer fra dem selv. Vi Andre, der benægte Folkesæregenhedens overveiende Ret overfor det Almeenmenneskelige, have Ideens Tilladelse til at fordre Særegenhederne beklippede efter mere almeenmenneskelige Grundsætninger; men Bull er ligeledes paa sin Maade consequent, thi han udgaaer fra den norske Særegenhed, vil have den udviklet med den største Omhu, men er tillige en afsagt Fjende af Skandinavismen, af Tilslutning til Sverrig og Danmark.

Om selve hiint Theater skal jeg ikke kunne sige Meget; jeg veed kun, at der foruden norsk Musik og Dands er blevet opført et Par originale Smaaværker samt danske Vaudeviller, og at Bull, efter hvad Folk sige, men hvad han selv ikke gjerne taler om, har tilsat betydelige Summer paa sin „Idee". Her omtales Theatret kun i Anledning af en eiendommelig, næsten sagamæssig Scene, hvortil det gav Anledning.

---

* Hvis der i Danmark blev opdaget en eiendommelig dansk Kunst, gammel dansk Sang med gammel danske mimiske Forestillinger, saa vilde vi sandsynligviis høre ikke blot danske men norske Skandinaver juble i skandinaviske Correspondensartikler. De norske Skandinaver vilde ikke lægge Mærke til, at de jublede, fordi den elskede Gjenstand viste sig Syd for dem; optræder den Nord for dem, saa kjendes de ikke ved den. Deres Blik og Sind er vendt mod Syd.

Da Bull havde faaet det istand, vilde han nemlig
twe Thorgeir til at spille og sendte en Bondegut, Jakob
øsendal, for at hente ham. Bull skildrer denne Jakob
øsendal som en mærkelig smuk Skikkelse, blond, høi,
lækker om Livet og med ganske smaa Hænder og Fød-
r. Man kommer til at tænke paa Bulwers Beskrivelse
den skjønne normanniske Race, der indtog England,
som bl. A. udmærkede sig ved sine smaa Hænder, saa
man endnu undres over de smaa Haandgreb paa deres
værd. Jakob Jøsendal drog afsted paa Skier over
jeldene og undlod ikke, stolt af sin Ambassade, at for-
elle i alle Bygder, at han var sendt af Ole til Thor-
ir for at hente ham til Norges Theater. Da han kom
Haukelidfjeldet, var Thorgeir ikke hjemme; men hans
ustru beredte strax Nisten (Mundforraadet), eftersom
r ikke kunde være Tale om Andet, end at hendes Hus-
nd skulde reise. Saasnart Thorgeir kom hjem, lagde
n sig til at sove, for at kunne reise tidlig næste Dag,
om Morgenen før Solopgang begave de sig paa Veien.
Bygderne vidste man, at Toget vilde komme, nemlig
horgeir og Jakob, og man yttrede stor Glæde over det
verv, som kaldte dem. Men etsteds havde en rig Bonde
budt Gjæster paa Thorgeirs Spil og kom ham nu imøde
d den Anmodning, at han skulde blive og spille ... i
ns Salon havde jeg nær sagt, om Aftenen. Thor-
r erklærede, at han kunde ikke, eftersom Ole Bull ven-

tede ham, hvorpaa Bonden, der allerede havde i
sine Gjæster, blev ivrig og sagde: Jeg vil give T
Specier, hvis Du vil blive. — Nei, jeg kan ikke
Ole venter mig, jeg skal spille paa Norges Theat
Da blev Bonden ganske rød i Ansigtet, og det va
ligt, at han vilde bruge Magt. Jakob Jøsen
Thorgeir tilside og sagde til ham: Du faaer fø
efter hans Villie; men naar Du kommer ind i
skal Du sige, at Du er træt, og bede om at tur
lidt. Saa vil de anvise Dig et Kammer, læg da
til, naar jeg fløiter udenfor; saa skal Du tage T
og springe ud af Vinduet.

Det skete efter denne Aftale, og da Thorg
kommen ud af Vinduet, traf han Jakob, der havde
sig to Heste. De stege op og fore afsted. Men
dens Stue mærkede man Uraad, og Gildesgjæster
Bonden i Spidsen styrtede ud, søgte til Stalden
efter dem. Det blev et vildt Ridt; Jakob Jøser
ler endnu om, hvilken prægtig Hest han red, skjø
oprigtig talt, ikke kunde staae sig: tætved næste
bleve de indhentede af de flinkeste Forfølgere. M
vare da meget vrede, og Jakob Jøsendal drog sit
de Andre gik imod ham. Men nu blev den ell
tause Kunstner veltalende. Han sagde, at det va
ræderi mod Norge, om Nogen vilde standse h
hans Vei; han var kaldt af Ole Bull til at sp

Norges Theater, og den Synd skulde de vel betænke, om de afholdt ham herfra og gjorde sig til Fædrelandsforrædere. Vilde de give Tid, til han kom tilbage, saa vilde han spille for dem tre Døgn udi Rad, om de forlangte det; men nu skulde de holde Fred og lade ham drage i sit Ærinde. — Denne Tale hjalp; de stak Knivene ind og skiltes fredelig.

Ved de forskjellige Concerter har Thorgeir tjent et Par tusinde Specier; men Haabet om at vinde endnu Mere lokker ham ikke. Saasnart han har været en Stund i en By, bliver han syg af Hjemvee; han vil leve og døe hos Huldren og Fossekallen paa Haukelidfjeldet.

Noget om Kunstudstillingen.

I.

Den 31te Marts feirede Kunstacademiet som sædva
sin Stiftelsesdag, i hvilken Anledning blev givet en U
over Academiets Virksomhed i det sidste Aar samt over Sa
i den paatænkte Reform, og endelig blev uddeelt Præm
Hvad Reformen angaaer, da skrider den unægtelig lang
frem; men dette maa ikke overraske Nogen i en Tid
den nærværende, da der i de Institutioner, som hør
Aandens Rige, paa mange Maader viser sig en Usil
hed eller Slappelse. Man seer denne tydeligst ved S
menligning med de Tider, da Aanden brød frem
Længsel og Heftighed og selv skabte sig Former, der
sede til Tiden og Omstændighederne, saaledes i Ki
Reformationen, i Literaturen lærde og de saaka
skjønne Videnskabers Samfund, i Kunsten Academie
I vor Tid øines ikke tydelig den nye, gjærende Kr
vi have det Gamle med dets Former, og da vi ikke
finde os vel ved den hele Tilstand, da Noget synes
at mangle et eller andet Sted, have vi givet os ik

med Formerne, ville forandre disse ligesom i Haab om, at det nye Ydre skal forynge det Indre. Vil det lykkes? Vil Religionen vinde i Energi ved Kirkeforfatninger? Eller rettere: er den Trang, som udtales, den Fordring, som gjøres til nye kirkelige Organer, en sand sjælelig Trang? Det maa Tiden vise; Spørgsmaalet søges ikke afgjort her, men paapeges blot. I Literaturen have vi her hos os seet fornyede Bestræbelser for at skabe et kraftigt Liv, en dygtig og klogt ledet Interesse for den danske Poesi, navnlig gjennem Samfundet til den danske Literaturs Fremme, man har stillet det op, atter og atter, givet det nye Love, valgt en ny Bestyrelse, og dog slæber det sig sygnende hen og bilder sig blot selv ind, at det gjør store Ting ved at gjenoptrykke alle danske Kjæmpeviser, ved at hæve alle forskjellige Vendinger, hvormed Middelalderens naive Frøkener have afskrevet Viserne, til literair og „national" Værdighed med en Bekostning af flere tusinde Rbdler; aftrykker Alt, hvad Ambrosius Stub har skrevet; giver betydelige Pengebidrag til en næsten ulæselig Udgave af den skjønne, herlige Christen Pedersen, der vistnok fortjente at blive gjengivet i en Form passende til den nærværende Tid, for at Folket paa let og naturlig Maade kunde opfatte Indholdet. Om det enkelte Forsøg mislykkes eller ei, er ikke af stor Vigtighed; men angaaende Selskabet, der deelagtiggjør sig deri, vidner det til Overflod om, at man har Midler, men ikke veed at

bruge dem, at man har Former, men ikke kan faae Liv i dem. Husker man endvidere paa alle de politiske Former, der opstilles i vor Tid og ikke ere istand til at komme i organisk Forbindelse med Livet, hvorledes vilde man da undres ved at være tilstede og høre, at et Kunstacademies fortklædte Professorer heller ikke ret kunne faae Magt over Institutionen, at Maskinen gaaer tungt og knarkende? En lille Erfaring, man har havt, gjør forresten, at man med nogen Ironi kan betragte Saadant; man veed jo, at et Academi er en moderlig Høne, der uforvarende kan komme til at udruge en Svane, og, naar Fuglen hæver sig, staaer og seer ganske forundret efter dens stærke Flugt .....

Dog var det egenlig ikke med disse Betragtninger, at jeg deeltog i Festen; dennes væsenligste Deel havde en anden Natur. Der var tændt Lys i Antiksalen (hvor Forsamlingen blev holdt), og ved denne Belysning blev det graalige, tunge Gibs hvidt og blødt og som gjennemstrømmet af Liv. Fra disse Rækker af Oldtidens herligste Kunstværker kom Skjønhedens stille, lyksalige Glæde til Sindet; svagt, men dog tydelig vakte de Fornemmelsen af den Livsens Kraft, den Begeistring og Tro, hvori de ere blevne til. For den, som en Nat havde seet Vaticanets Marmorværker ved Fakkelskin, var her tillige en skjøn Erindring. Men, uagtet saaledes en særlig lykkelig Omstændighed havde skjærpet den Enkeltes Sands og

givet ham Evne til at nyde en Glæde, Andre ikke kunne have paa samme Maade, kunde man dog overraskes af det forsamlede Publikums Holdning. Det var især Slægt, Venner og Bekjendte af de unge, begyndende Kunstnere, der skulde hædres. Man opførte sig med den største Anstand, det skal langtfra nægtes; man var taus, forventningsfuld efter Mestrenes Komme; men intet Blik faldt paa Antikerne, man betragtede hinanden. Folk lænede sig op til Venus fra Mylos som til en anden Pæl eller Søile, deres Øiekast gled forbi Faunen med Barnet som forbi en anden Afviser, intet Blik naaede op til Apollos Hoved, der i Belysningen straalede i sin hele Guddoms-Vrede; man saae efter meer eller mindre smukke Damer uden at bemærke den deiligste Kvinde i Kjøbenhavn, Livia, der staaer bagved Achilles. Der blev tændt smaa guulrøde Blus paa Candelabrerne; man saae paa de guulrøde Blus, men ikke paa de antike Lysbærere eller paa Sophocles og Demosthenes, der staae imellem dem.

Jeg paastaaer ikke, at det var et udannet Publikum, og medens jeg selv var glad ved Antikerne i den skjønne Belysning, gjorde jeg de foranstaaende Bemærkninger uden dydig Indignation. Jeg siger blot, at her er et nyt Beviis paa, hvor lidet hjemlig Kunsten endnu er imellem os. Folk lægge kun Mærke til Kunsten, naar de have faaet Stikordet, naar Sindet er bragt ilave til at beundre (eller kritisere); komme de uforvarende ind

imellem Kunstens Værker, saa virke disse ikke paa den med Kunstens Magt, i Sindet er ingen uvilkaarlig Tran eller Kunstglæde, ingen hjertelig Skjønhedslængsel, de iler mod sin Gjenstand som en Brudgom.

Dette er intet Forunderligt hos et Folk, hvis Na turomgivelse tvinger det til fornemmeligst at beskjæftige si med det Nødvendige og Hyggelige, og hos hvilket Kun sten, trods alt det oprindelige Slægtskab, der er imellei den og Mennesket, trænger udenfra indad. Men neto derfor kunde og burde man gjøre Mere for at vække c skjærpe Blikket, navnlig for den egenlige Skjønhed, c Academiet kunde gjøre mere Fest af sin Festdag, kunl ved mere Lys og ved mere, simpel Høitidelighed gjø sin Stiftelsesdags Aften til en værdig Indledning fo Vandringen gjennem Kunstudstillingen, kunde, ganske simpe udtrykt, ved en ringe Uleilighed bringe det til, at det de 31te Marts blev en Fest at see Antikerne i Marmor. – Dette vilde altsaa være en Reform.

Een Reform er allerede traadt ilive: Billedhugger kunsten har faaet sine egne afsides liggende Værelser, ha sit eget hyggelige Hjem. Det kunstelskende Publikum tvinges ikke længer til at see paa Billedhuggerværkerne og kan strax gaae ind til Malerierne; men saa er det til Gjengjæld stille og godt at være blandt hine, for dem, som ville være der.

II.

I Billedhuggerkunsten er der iaar ikke fremkommet noget saa storartet Værk som ifjor i Jerichaus „Adam og Eva“, hvorimod der har været en interessant Kappestrid om den Neuhausenske Pengepræmie. Opgaven var en Portrait-Statue af Holberg, og der er indleveret fire Værker.

Hr. Muhle har forsøgt at vedligeholde den antike Stiil ved saa meget som mulig at skjule den moderne Dragt med en Kappe; men uden at miskjende hans alvorlige Stræben tør man vistnok sige, at han ikke har været heldig i sin Composition. Der er ved hans Holberg noget Tungt og Pedantisk, som vækker en uvilkaarlig Erindring om Mester Bonifacius i Barselstuen, og han er endda meer end denne generet af sin Kappe. Istedenfor at Portrait-Statuen selv skulde vidne om, at den forestiller en fornem Mand og en Skribent, har Kunstneren, foruden at give ham en moderne Bog i Haanden, bagved Statuen anbragt nogle Ruller antike Manuskripter og et Digter-Vaabenskjold.

Det næste er af Hr. Saabye og viser Holberg i meget ung Alder, en smækker Student, men med et meget smukt og klogt Ansigt; det kunde ypperlig forestille Holberg som Discipel i det af Holberg stiftede ridderlige Academi, spadserende i Haven med en latinsk Autor i Haanden. Det er altsaa en Anachronisme, men den vid-

ner om Talent; Opgaven er ikke løst, men det, som er leveret istedenfor, er ikke uheldigt, der er Harmoni mellem den ungdommelige Skikkelse og det ungdommelige ædle, tænksomme Ansigt.

Begge disse Arbeider ere staaende Figurer. De to andre Kunstnere, d'Hrr. Evens og Stein, have foretrukket den siddende Stilling, hvad strax vidner om større Tænksomhed og Kjendskab til Kunstens Midler; thi da Opgaven ikke fordrede et fremragende Monument, kunde man drage Fordeel af, at den siddende Stilling tilsteder en større Hvile og beskuende Ro. Hr. Evens har givet Holberg som en deeltagende og mildt skjemtende Tilskuer af menneskelige Anliggender; det er et høist tiltrækkende Ansigt, præget af mandig Modenhed, Blidhed og Lune. Costumet er hiin Tids vel fornemme Dragt, men dog simpelt eller tarveligt. Skjøndt man ikke vil indrømme, at dette er hele Holberg, vilde man dog med Glæde tilkjende den talentfulde unge Kunstner Prisen — hvis blot Hr. Steins Arbeide ikke var. Hr. Steins Holberg sidder lænet tilbage, men opmærksom, man føler Ivrigheden, og i hans Ansigt har man den fornemme, satiriske Moralist, der uden Skade for Lunets aristokratiske Fiinhed kan anvende temmelig djerve Udtryk. Det Heldige i denne Stilling og dette Udtryk, er, at der er Bevægelse, Livlighed og dog Ro. Dragten er fiin og rig, hvad man ikke kan misbillige, da Holberg selv siger i en af sine Epistler, at Folk

vare meget uenige angaaende hans Tilbøieligheder, at Nogle ansaae ham for ødsel, medens Andre kaldte ham en Gnier. Den rige og omhyggelig udførte Dragt skader ikke Hr. Steins Composition, det er i denne Henseende Hovedsagen, hvorimod den livlige, næsten franske Lethed, der er i hans Arbeide, kan vække Ønske om at see, om han ogsaa i den strenge Stiil formaaer at beseire sine Medconcurrenter.

Hr. Steins Arbeide har faaet Præmien.

Det synes, at der har været Concurs ogsaa om en anden Opgave: Herkules paa Skilleveien, Basrelief, idetmindste er der af Elever udstillet to Arbeider, der behandle dette Emne. Det ene er af den forannævnte Hr. Muhle, (der endvidere har concurreret og vundet den større Sølvmedaille for en Modelfigur), det andet af Hr. Saabye. Paa Hr. Muhles Basrelief kan man ikke see, at Herkules har bestaaet nogen Kamp med sig selv; Kunstneren synes at have taget Motivet af „Væringerne i Miklagard", hvor Harald siger de bekjendte Ord:

„Da Hercules paa Veien stod,
Hvor tvende Veie sammenstødte,
Da fristed Intet Heltens Mod;
Thi Vellyst ham og Dyden mødte" —

ved hvilke Ord Harald imidlertid kun vil udtrykke, at det var lettere for Herkules at vælge mellem Vellyst og Dyd end for ham at vælge mellem Marie og Elisif. Hr. Muhles Herkules har ganske og aldeles vendt sig

om til Dyden, der lokker ham med en Krands. Dette Sidste er urigtig tænkt; thi Dyden taler ikke til Nogen om Krands eller Belønning. Har man trolig fulgt den, saa faaer man en Krands, „om ikke her, saa hisset“, som det hedder i daglig Tale, eller som det rigtigere udtrykkes: faaer man ikke en ydre Anerkjendelse, saa har man en indre Løn, og hvad Dyden lover, den skjønne Sjælefred, maa derfor være udtrykt i hendes Ansigt. Dyden har endvidere Vinger (ligesom Vellysten), uagtet hun er staaende eller gaaende samt fuldstændig og meget ærbart paaklædt. Formeentlig bør Kunstneren ikke anvende Vinger uden den høieste Nødvendighed ɔ: ved svævende Figurer eller dem, der kun kjendes paa deres Vinger: Psyche, Mercur, Amoriner; han maa tvinge sig selv til at søge et Udtryk for det Ideale, Himmelsendte, i Holdning og Aasyn, og han kan desuden ikke give nogen gyldig Grund for, at ogsaa Vellysten har Vinger; Antiken veed Intet derom, og den moderne, christelige Forestilling vil ikke anerkjende Vellysten for en fra Himlen svævende Genius; skulde det derimod være Flaggermuusvinger, saa var der ingen Fristelse for Herkules. Hr. Muhle har ogsaa til Overflod ladet en Slange krybe bagved Vellysten; det Falske og Snigende kan gives i Skikkelsen og Ansigtet. Samme Vellyst holder en Skaal, formodenlig med Drikkevarer, og seer ganske „salig“ ud. Hercules er for plump og sidder for mandhaftig med sine Attri

buter, navnlig... Løvehuden lidt maskeradeagtig bunden om ham; det skal ikke see ud, som om Hercules vil være kjendt af Tilskueren, men denne skal have Leilighed til ved nogen Opmærksomhed at opdage, hvem det er. Jeg opholder mig med nogen Vidtløftighed herved, fordi maaskee en eller anden ung Kunstner kan tage Anledning til ved Leilighed at gjøre en lignende simpel Analyse, før han begynder et Værk). — I Hr. Saabyes Basrelief seer man idetmindste Kampen. Herkules har først vendt sig om til Vellysten, men i det Dieblik, da vi blive Tilskuere, har han dreiet Hovedet om til Dyden og lytter til Talen om den kampfulde og besværlige, men hæderbringende Fremtid, hvortil hun vil føre ham. Forskjellen mellem Dyden og Vellysten har Kunstneren ikke gjort saa bestemt, at vi med fuldkommen Sikkerhed kunne imødesee Udfaldet og sige, til hvilken Side Hercules skal gaae for at finde den rette Vei. Lidt mere Yppighed i den Figur, der skal forestille Vellysten, og lidt mere Sandselighed ved Munden vilde have hævet denne Tvivl. Dog, man seer jo nok, hvilken Figur der skal være Vellysten; foruden at hun ikke er udtryksfuld og smuk nok, kan endnu tilføies som Curiositet, at der er et paafaldende Slægtskab mellem hendes og Hercules's Ansigt — en altfor tarvelig Phantasi. Alle overflødige allegoriske Tegn ere holdt borte; Løvehuden er tilstede, uden at Maaden, hvorpaa den er anbragt, er søgt, hvorimod Køllen er ubehjælpelig. — Arbeidet bærer overhovedet Præg

af Besvær; Aanden har endnu ikke rigtig Magt over Formen.

Den oftnævnte unge Kunstner Hr. Muhle har endvidere udstillet en „Composition til en Grundlovs-Medaille“. Paa den ene Side er Kong Frederik den Syvendes Büste, paa den anden Side seer man Friheden komme til Danmark. Her er atter Unøiagtighed i Tanken. Danmark sidder som stolt Person og modtager Friheden som en anden Gjæst; den Figur, som forestiller Friheden, kunde langt bedre forestille en Genius, der bringer Danmark Budskab f. Ex. om et vundet Slag. Det er dog aabenbart, at det Land, hvortil Friheden kommer, maa være, om end ikke ydmygt, saa dog heller ikke stolt og audiensgivende overfor Friheden, og at i sidstnævnte burde være noget Stolt, Glædebringende, Beskyttende. — Idet jeg har tilladt mig at dvæle noget længer ved formeentlige Mangler hos Hr. Muhle, ønsker jeg heri tillige indlagt en Anerkjendelse af, at denne Kunstner baade har god Villie og gode Evner. Det forekommer mig, at man ved at lægge Mærke til hans Arbeider i det Hele, modtager Indtryk af en vis Rastløshed, en heftig Fremstræben, der kun ikke lader ham Tid til med kunstnerisk Ro og Betænksomhed at bruge sine Evner. I denne Gisning kan jeg rigtignok tage feil; der kan være saa Meget og Forskjelligt, hvori et Talent kan være ligesom indspundet, inden det frit kan svinge sig ud.

Af Prof. Bissen er der to Buster i Marmor, H. C. Ør=
)g Grundtvig, af hvilke navnlig den sidste udmærker
ed overordenlig Sandhed og Livlighed i Opfattelsen og
ldendt Bearbeidelse i Marmor. Det er ingen Kunst
ie om Bissen, at han har leveret et mesterligt Værk;
det er en Fornøielse at anerkjende og henlede Publi-
Opmærksomhed derpaa, paa dette levende Marmor.
Samme gjælder formodenlig om H. C. Ørsteds Buste, og
e sikkert naar man seer den i Profil; men naar man
i Forestillingen har det friske Indtryk af dette
ts Bevægelighed, har man nogen Vanskelighed ved
Opposition at hengive sig til Kunstneren, idet man
gter Ansigtet en face.

Om Bissens „Landsoldat", der skal tjene til Seirs-
ment, blev ifjor bemærket her i Skriftet, at man ikke
ig kunde see Ansigtet af Skizzen, men derhos yttret
haab, at den ædle Typus, der ligger i den nordiske
tsform, kunde blive tilfredsstillende udtrykt af Kunst-
. Det Ufuldførte, der er Skizzens Natur, tilsteder
tasien et vidt Spillerum; Skizzen har noget Væk-
ved sig og henviser Tilfredsstillelsen til det Usikkre,
mod Billedhuggerkunsten, naar Værket er færdigt,
sige: kom her og hviil. Det er ikke blevet Tilfældet
og rimeligviis har Kunsten dog faaet en for vanske-
)pgave ved at skulle gjøre en Typus af Landsoldaten.
En norsk Kunstner, Hr. Borch, Elev af Bissen,

har leveret en Buste af Ole Bull, der næppe i Publikum vil nyde den Paaskjønnelse, den fortjener; thi deels er den ikke udført i Marmor og tager sig derfor ikke ud for Øiet, der har hvilet paa den bløde Grundtvigs-Buste, deels have de Færreste lagt saaledes Mærke til Bull eller fra Theatret, under hans Spil, opfattet ham paa den Maade, at de kunne erkjende den udmærkede Lighed. — Af Hr. Borch er ogsaa udstillet 9 Basreliefs, forestillende Scener af „Frithiofs Saga", der ere bestemte for Kong Oscars romantiske Borg paa Ladegaardsøen ved Christiania. Det er næppe nogen let Opgave at gjengive Scener af hiint pathetiske og temmelig sentimentale Digt i Billedhuggerkunsten. Hr. Borch har imidlertid løst sin Opgave med høist agtværdig Simpelhed og Reenhed. Man finder et ombyggeligt Studium af de gamle Nordboers Klædedragt, der maaskee i adskillige Henseender vil overraske Mange ved dens Lighed med Antikerne, samt en nøiagtig Hensyntagen til Sæder og Skikke, der dog i et enkelt Tilfælde kan virke forstyrrende. Saaledes i Scenen, hvor Frithiof forlanger Ingeborg tilægte af Brødrene: Den ene af Brødrene har Sværdet halvt draget, som om det skulde komme til Kamp; men det skal kun være gjort saa af Hensyn til Kongernes gamle Skik at sidde paa Thronen og lege med deres kjære Sværd.

Hr. Hougaard har vundet den mindre Sølvmedaille for en Viinkande. I Alt, hvad der hører til Oldtidens

Huusgeraad, Vaser, Kandelabrer, Skaaler, Kander o. s. v., har Oldtiden leveret os den uovertræffeligste Form, det nøiagtigste Udtryk af Skjønheden, hvor den fremtræder uden Bistand af sjæleligt Udtryk, og at stille en ung Kunstner en Opgave i denne Retning er at opfordre ham til, enten at efterligne nøiagtig, eller at yde Noget, der for at være originalt maa fjerne sig fra Skjønhedsmønstret. Det er ikke saa med menneskelige Figurer; thi den ringeste Forandring i Udtryk — og disses Antal er uendeligt — foranlediger en tilsvarende Forandring i Form, saa at Originaliteten kan bevares trods Ligheden. Formeentlig var det derfor rigtigere, om Kunstneren istedenfor at eftergjøre en Viinkande, der tilhører den antike Tid, fik den Opgave at levere et af de moderne Huusgeraad i saa skjøn Form, som kunde forenes med dets praktiske Anvendelighed. Det er, med Hensyn til det foreliggende Arbeide, næppe ganske smagfuldt, at der paa Kandens Rand er sat smaa sorte Druer eller Bær; det seer ud, som om Viinkandens Mund var syg. — Eleven Hr. Olrik har faaet den større Sølvmedaille for en Frugtskaal, der er meget smukt forziret, men ikke synes synderlig skikket til Brug.

Holbech omtaler jeg sidst, fordi jeg ikke er sikker paa, at jeg betragter de Arbeider, han har hidsendt fra Rom, med uhildet Blik og med blotte Hensyn til Kunsten. De spanske Officierer, der fægtede ved Ayacucho

i Sydamerika og bleve slagne, bevarede senere i Spanien et trofast Venskab imod hinanden, vare hinanden til gjensidig Hjælp og bleve for dette Parti-Venskabs Skyld kaldte Ayacuchos. Vi vare ikke Officierer og bleve ikke slagne i Rom; men vi, som levede sammen der, ere dog en Slags Ayacuchos. Seer jeg Holbechs Værker, saa mindes jeg hans Atelier nærved Piazza Barberini med Springvandet .... nok, med ham har jeg deelt Italiens Solskin, Viin og Brød, og skjøndt man ikke, naar man har Forkjærlighed for den strenge og storartede Skjønhed, som den f. Ex. viser sig i Jerichaus Værker, ret kan finde Tilfredsstillelse i Holbechs blødere Maneer, saa kan jeg dog ikke undlade at udhæve, hvad der tiltaler i Sidstnævntes Arbeider. Det er da i de „sovende Børn" en kjærlig, skjøndt ikke idealiserende Opfattelse af Naturen og i Euridice den store Gratie i Bevægelse og Linier, og i begge Værker den usædvanlige Dygtighed, hvormed Marmoret er behandlet.

III.

Ifjor var der stor og ivrig Strid i Publikum angaaende en saakaldet national eller nordisk Kunst; den Betydning, som disse Ord have i Politiken, trængte ind i Discussionen og forstyrrede den. Iaar er der givet Anledning til en lignende Strid, skjøndt ingen er mere

unyttig, da Sagen formeentlig er saa simpel som vel mulig.

Intet er naturligere, end at den Kjærlighed, man har til sit Fødeland, træder virksom frem i Kunsten, søger at give et sandt og skjønt Billede af Landets Natur, Historie, Folkeliv og hvad der forresten har Krav paa at blive bemærket og mindet. Det er endvidere naturligt, at hele den Bevægelse, der har fundet Sted i Danmark siden 1842 gjør sig gjældende i den danske Kunstverden, idet den forøger Kunstneres kjærlige Opmærksomhed for det Hjemlige, ligesom den har bragt dem nye, tiltrækkende Scener for Øie. Forstand og Betænksomhed behøver ikke her at staae paa Vagt saaledes som i Politiken, hvor selv en retfærdig Inderlighed kan træde hemmende i Veien for uundgaaelige Foranstaltninger, for høiere Statshensyn, og frembringe unyttig Blodsudgydelse; denne er vel endnu ikke til at befrygte af Kunstiveren. Dog finder ogsaa Kunsten i denne Stræben nogle Skranker, som den nødvendigviis maa agte. Den Religion f. Ex., som hersker i Danmark, er ikke af dansk Oprindelse; den christelige Guddomsperson, der en Tidlang levede som Menneske, blev født i Østerland, og Forestillingerne om ham og hans Omgivelser gaae endnu til Østerland. Kunsten kan ikke godt — skjøndt den rigtignok har forsøgt det — lade ham fødes som sjællandsk Bondedreng og afmale Madonna som sjællandsk

Bondekone. Vel sandt, den undskylder eller forsvarer sig med, at hollandske Kunstnere have tilladt sig Lignende, og at deres Værker finde Beundrere; men man beundrer hine Værker, uagtet, ikke fordi de have tilladt sig dette; man tilgiver dem af andre kunstneriske Hensyn den bizarre Hollandskhed. Den italienske Kunst har heller ikke holdt sig aldeles nøiagtig til Østerland, men snarere benyttet den skjønne italienske Menneskeslægt til deraf at skabe ideale Skikkelser, der have faaet Hævd i Kunsten, Typer. Christus og hans Slægt ere ikke Jøder, men heller ikke noget andet Folk; medens alle Omgivelser ere orientalske, tilhøre disse Væsener en ideal Menneskeslægt, en himmelsk Slægt — sige vi, naar vi tænke paa Udtrykket — en sydlig Slægt — naar vi tænke paa Formen og Physiognomiet. Denne Tradition maa agtes; thi Kunsten har sin Historie ligesaa vel som Livet, og Skjønhedssandsen har, hvor umiddelbar den end er, ligeledes sin Historie og sin reflecterende Kløgt: det Ansigt, den kalder skjønt paa en Landsoldat, vil den ikke kalde skjønt paa en Christusfigur.

En anden Skranke, som Kunsten møder med sin Fødelandskjærlighed, ligger i dens Oprindelse. Det er altsaa en Skranke, som Kunsten sætter sig selv: Den er nemlig først og fremmest Barn af Skjønheden, dernæst Barn af et enkelt Land. Dens Opgave er ikke at gjengive Folkets Tilværelse, Landets Natur o. s. v., som det

kelig, haandgribelig er, men at gjøre det brugbart i
'jønheden, forherlige det. Naturen skal for Kunstneren
re et Middel, ikke et Maal, en Raadgiver, ikke et
eal. Det betegner netop Menneskets Høihed over Na-
:en, at han veed, hvortil denne stræber, at hans Aand
ı fatte Naturens Aand og Tanke og anvende den paa
ıkeltheder, der synes at afvige fra Heelheden eller lige-
n glemme denne.

Endvidere vil man indrømme, at et enkelt Land ikke
n troe sig i Besiddelse af al Skjønhed og forlange, at
ts Kunstnere skulle tilbede det alene og finde deres Ind-
ldningskraft og poetiske Sands tilfredsstillet indenfor
Grændser, som drages i Grundlov eller Geographi.
t Bjerglandskab vil f. Ex. have stor Tiltrækning baade
r Slettelandets Kunstnere og for dets Publikum, og vilde
ogen sige omtrent saa: at nu behøve i alt Fald vi ikke
dske Bjerglandskaber, vi kunne tage dem fra Norge og
verrig, saa gjælder Sligt om Kjøbmandsvarer, men
'e i Kunsten. Vi kunne elske det Hjemlige og Nær-
lægtede og hengive os til det med stor Inderlighed,
en kunne dog ikke uden Affectation nægte, at vi føl
eundring for det Fremmede, overfor en kunstnerisk
emstilling enten af Italiens solrige Bjerge med det
onne, udtryksfulde Folkefærd eller af Schweizes Glet-
ere eller af Hindupigen ved Ganges, Pigen med den
oliegbrune Hud, der forraader Indiens hede Blod,

eller af den hvidklædte, plantelignende, drømmende Tilværelse fra Sydhavet — at vi overfor alt Saadant fornemme Phantasiens behagelige Leg, gjøre muntre og belærende poetiske Reiser gjennem „Stemninger og Tilstande“, især naar Udførelsens Skjønhed kommer til og giver Reisen sin sidste Tilfredsstillelse. Hvert Folks Kunstner vil vistnok opfatte det Fremmede paa sin Maade; en fransk Maler havde Øie for en norsk Soleffect, som maaskee en norsk, alvorlig, tungsindig-begeistret Kunstner ikke havde vovet eller ikke var falden paa at male o. s. v. Saaledes bevares det Nationale eller gjør sig uvilkaarlig gjældende, endog medens man synes at hengive sig til det Fremmede.

Dette er ganske simple Sætninger, som næppe Nogen vil underkjende, og de binde eller indskrænke ikke Kunstneren. De indeholde det Raad: Mal, hvad Du elsker; lyd Din kunstneriske Samvittighed; udfør, hvad Dit Sind omfatter med Varme og Begeistring; Evnerne ville lempe sig efter den gode Villies stærke Magt. Det første Bud i Religionen er: „Elsk Gud over alle Ting og Din Næste som Dig selv“. Det første Bud i Kunsten er: Elsk Skjønheden over alle Ting og Din Kunstbroder som Dig selv, hvilket er udlagt: Vælg Dine Emner af Hensyn til Kunsten og forsøg ikke at være noget Særeget for at drille eller nedsætte Din Kunstbroder. Det straffer sig selv. Den menneskelige Sjæl og dens hemmelige Bihensyn forraade sig gjennem Kunstværket ligesaa vel

som gjennem Digtet; de ligge visst under Farverne og stikke Hovedet frem, ligesom her under Digtet mellem Linierne; de raabe ikke høit, men de røre ved Kunstnerens Pensel og ved Digterens Pen og bringe Forstyrrelse. Hvad der frembringes af et reent og inderligt Menneskesind, vil have sit uforgængelige Værd, selv om det har Feil i Udførelsen; det er Hemmeligheden i mange af de gamle Malerier.

Det er da, som alt bemærket, meget vanskeligt at foreskrive Kunstneren, hvilke Emner han skal vælge eller forkaste, at opstille Theorier, der betegne og begrændse hans Virksomhed. Der er vistnok Opgaver, hvis Løsning man med mathematisk Nøiagtighed kan bevise at være umulig, og dog kan selve Forsøget, naar det kommer fra Kunstnerens egen Tilbøielighed, frembringe Skjønheder, der ellers ikke vilde være komne frem, og undertiden udfører Kunstneren Noget tiltrods for al Theori. Dersom en Kunstner sagde, at han vilde male et Slag, under hvilket de Faldne stode op og fortsattte Kampen, saa vilde vistnok de Fleste sige, at det skulde han ikke forsøge. Men staaer man overfor Kaulbachs Hunnerslag, hvori de Faldne kjæmpe i Luften over de Stridendes Hoveder, saa modtager man dog et dybt og mægtigt Indtryk, alt det Raseri, som Slagmalere love Tilskueren, naar de føre de raae Masser imod hinanden, men som de dog ikke kunne fremstille, hele Blodbadets Vildhed og Had, er

her givet indtil Tilfredsstillelse. Anm. har rigtignok kun seet Værket i Raczinskys Palads udført som Carton og kan ikke bedømme, hvorledes Virkningen vil blive, naar det bliver iført Farver. — Kan man ikke med fuldstændig Sikkerhed sige Kunstneren, hvad han ei maa forsøge, saa er det endnu vanskeligere at lade Theorien bestemme, hvilken Retning hans hele Virksomhed skal tage. Kunstnerens bedste Virksomhed kommer fra Inspirationen, fra Noget, der reiser sig i hans eget Sind, fra en uvilkaarlig kunstnerisk Drift. Han er saa umiddelbar og barnlig, saa skjør vilde Den sige, der ikke kjender Barnlighedens Styrke; hvo, der elsker Kunsten, vil agte og frede om denne Umiddelbarhed saa vidt mulig. Man kan lære Kunstneren Meget, udvide hans Kundskaber om Kunstens Midler, berige hans Aand, skjærpe hans Dømmekraft, kort bortrydde de Hindringer, der hemme hans Begavelse — det er omtrent det Hele.

Her hjemme have vi en høitagtet Professor, en kundskabsrig Mand, der vistnok har gjort megen Gavn og udbredt megen nyttig Kundskab blandt Kunstnerne, ligesom han ved sit smukke Foredrag har vakt og styrket Kunstinteressen i adskillige Kredse. Desuden synes det, at han har Theorier om en Kunst, som skal komme, men endnu ikke er tydelig. Da han ikke selv er Kunstner, kan han ikke ved anskuelige Værker give en Forestilling om sit Ideal, og da han ikke udtaler sig offenlig, kjender man

ikke hele Theorien. Undertiden, men meget sjelden, lader han rigtignok Noget høre fra sig offenlig; men dette har intet Usædvanligt eller Overraskende, og der bliver da sagt, at han privat udtaler sig mere, eller af Yttringer, der falde, skulde man næsten troe, at han havde sine Eleusinske Mysterier, hvori han indviede de Udkaarne. Det er en Følge af al halv Offenlighed, at den ubekjendte Halvdeel bliver offenlig paa en utilforladelig Maade, og den ærede Hr. Professors ubekjendte Virksomhed er Gjenstand for en Miskjendelse, hvorom han næppe selv er uvidende eller ikke bør være uvidende. Ja, de, som sætte Priis paa hans Kundskaber og Veltalenhed, gjøre ikke sjelden den for dem ubehagelige Erfaring, at naar der yttrer sig en bitter Stemning af Kunstner mod Kunstner, bliver ligesom i Forbigaaende Hr. Professor Høyens Navn nævnt — vistnok uden Skyld fra hans Side; men, naar det strevne, trykte Ord kan være Gjenstand for Misforstaaelser, hvor let kan det Samme da ikke blive Tilfældet med en privat, mundtlig Virksomhed, der angaaer en offenlig Sag, en for Mange saa yderst vigtig Sag. Hvorledes den ærede Hr. Professor søger at paavirke enkelte Kunstnere, hvorledes han sætter dem i Virksomhed for at udføre en Theori, og om han overhovedet gjør det, veed jeg ikke med Sikkerhed. Naar en dygtig Mand bliver Gjenstand for Bagtalelse, er det Pligt for Enhver, der troer sig „desselben Geistes Kind“, at mod-

virke den, og jeg gjør mig en Ære af, ikke at troe Ondt om Hr. Professor Høyen og antage, at han af bedste Overbeviisning virker i Kunstens Tjeneste. Imidlertid er det en offenlig Kjendsgjerning, at han har stiftet et „Selskab for nordisk Kunst“, hvorom jeg strax maa bekjende, at hvor meget der end bliver sagt om det, forstaaer jeg det dog ikke. En Kunstretning eller Kunstskole pleier at blive repræsenteret af en Mester, der gjør de første Skridt, viser en ny Retning og drager Andre med sig, eller den kan maaskee fremkaldes theoretisk af en Mand, der gjør sig til en Slags Apostel for den nye Idee og udtaler sig høit, stærkt, vedholdende og ivrig, baade positivt, som Lærer, og negativt, som Kritiker. Som alt bemærket, er ingen af Delene her Tilfældet. Anledningen til at fordre en nordisk eller national Retning i Kunsten vilde være tilstede, hvis man endnu som i forrige Tider saae en Mængde af vore Kunstnere som slaviske Efterlignere af fremmed Stiil Maneer eller Natur; men denne Anledning er ikke tilstede i mærkelig Grad, Kunstneres Kjærlighed til det Nationale bliver ikke bekjæmpet, mindst af noget nationalfjendtligt Princip. Det kan derfor ikke undgaaes, at Selskabets Stiftelse seer ud som en Tvang, man vil forsøge at paalægge andre Kunstnere; Enhver, der kjender lidt til de Forhold, hvorunder Kunstnerne nu arbeide, vil føle denne Tvangs principielle Tilstedeværelse. Men da

Selskabet tillige, som alt sagt, savner en egenlig Opposition, kunne de specifik nordiske Kunstnere tilsidst ikke søge deres Særegenhed uden i særegne Feil, og et Selskab for nordisk Kunst bliver saa temmelig indskrænket til at tage sig af Personer, ikke af Principer.

Dette synes idetmindste bestyrket ved en Kjendsgjerning paa dette Aars Udstilling.

Selskabet har kjøbt Hr. Roeds Maleri: „Parti i en Have med tvende Figurer; der plukkes Frugt“. Figurerne ere upaatvivlelig danske; men der er ingen videre dansk Poesi tilstede, undtagen i den røde Kjole, der giver den kvindelige Skikkelse noget Huusligt og Hyggeligt. At der plukkes Frugt, er ingenlunde noget Nyt og Mærkeligt, der for at modstaae Fordom behøver særlig Understøttelse af et særligt Selskab; men enfin det er dansk. Men Haven er paafaldende italiensk; Løvets Farve, Lyset, Vegetationens Yppighed vil paa ingen Maade gjøre et dansk Indtryk, og ligesom for at henlede Tanken paa det Italienske sees en italiensk Steentrappe og italiensk massivt Steenværk om Husets Dør, og den svære Blomsterbeholder af Steen fuldender dette Indtryk. — Er denne Sammenblanding nu nordisk, fordi Hr. Roed har malet det? Er Saadant Principet i Selskabets nationale Kunstkjærlighed? Det er vanskeligt at faae andet Resultat ud.

Jeg skal nu ingenlunde jage efter Consequens og

Hr. Roed har udstillet et andet, større B
„sjællandske Høstpiger“, som man har kjøbt til de
Malerisamling paa Christiansborg. I Førstningen
ker det Modstand; man mærker Tendens; isteden
blive tiltrukken af poetisk, mild, rolig Enhed fra
man af en søgt Naturlighed; disse Bønderpiger i Le
størrelse, saaledes synes forudsat, skulle gjøre In
blot fordi de ere danske Bønderpiger, en kløgtig be
Anvendelse af dem til en kunstnerisk uforstyrret Co
tion synes ikke at have været Hovedsagen. Pige
venstre staaer i en søgt, næsten theatralsk Stilling,
skulde troe: meest for at vise den fortræffelig
Dragt. Nogen Forstyrrelse gjør ogsaa det stærke,
urolige flagrende Solskin. Det er ret interessan
Kunstneren i Cataloget har forklaret Billedet saa
at Pigerne ere i Begreb med at „hvæge sig“ ved
den og derfor ikke ville lade sig forstyrre af Karl
hans Heste. Den ene Pige skulde i Henhold herti

at hvo der nærmer sig, skal modtage Nationalitetens Daab (eller her: Regnbad), saa var der Intet at sige herimod, en saadan Skjemt kan være god, naar den bliver godt udført. Men saa skulde Kunstneren ikke fortælle os, at det er Karlen, som kommer og forstyrrer Pigerne, der „hæge sig", og ikke lade Karlen staae i en udfordrende Stilling og vente paa Stænkene. Men lidt efter lidt træde Værkets Skjønheder frem. Den Bondepige, der sidder og retter paa sit Korsklæde, er virkelig smukt gjengivet; man faaer hende alt mere kjær, jo længere man seer paa hende; Sollyset, der falder ind paa hendes Ansigt og spiller gjennem Korsklædets Kniplinger, opliver de godlidende Træk; der er Ro i denne Skikkelse, Øiet hviler saa gjerne derpaa — saaledes maler man kun Noget, man har virkelig poetisk Kjærlighed for. Udgaaer man fra den Stemning, hun har vakt, kan man tilsidst ligesom skaffe sig en Plads, der er uforstyrret af Værkets Uro, og fra denne Plads hengive sig til en dansk Sommerdags Stemning, til det danske Landlivs Fred.

Hr. P. J. Larsen har leveret et „sjællandsk Bondebryllup (Hjemkomsten fra Kirken)", der vistnok turde savne en tilstrækkelig kunstnerisk Frihed, men har fortræffelige Enkeltheder, og navnlig har han været heldig med den gamle Kone, der kommer ud og modtager de Nygifte. I hvor lille Maalestok end Billedet er malt, føler man dog den religiøse, kjærlige Stemning, hvori den gamle

Kone kommer ud og hilser paa sin Søn og Svigerdatter. „Naa, nu er det da overstaaet, i Jesu Navn“! synes hun at sige. „Kom nu ind og sæt Jer tilbords“. Det er fordringsløst og beskedent, uden Sentimentalitet, et godt Studium af Naturen og en poetisk Gjengivelse deraf.

Hr. Habbe er ligeledes en Kunstner, der fortjener ikke ringe Opmærksomhed og berettiger til gode Forhaabninger, skjøndt man kan gjøre temmelig mange Indvendinger f. Ex. mod hans „Reservesoldater fra 1848 paa Marschen“. Der ligger mindre Vægt paa, at det egentlig ikke er Reservesoldater, men sædvanlige unge Recruter, og at Stemningen i Maleriet ikke minder om 1848, men henleder Tanken paa Troppers Hjemkomst efter Krigen; det Alvorlige, Bekymrede, Stridbare, som for os betegner 1848, er ikke tilstede. Lad det da være en dansk Marschscene, uden videre Betegnelse. En væsentligere Indvending er det formeentlig, at der i Skikkelserne er en plump Naturlighed; man kan ikke nægte, at saaledes kunne Soldater see ud, at Kunstneren kan levere haandgribelige Beviser derfor; men anerkjender Kunsten dem med Tilfredsstillelse i denne Skikkelse, fordrer den dem ikke gjengivne paa en Maade, der kan gjøre dem behageligere og interessantere for os, og tilsteder den ikke dette uden Skade for det Characteristiske? Blandt forfinede Folk er det med nogen Kløgt ikke vanskeligt at

vække Interesse for en Slags nordisk Djærvhed og ved Hjælp deraf bringe dem til at bifalde og opmuntre denne Slags Maleri; de troe derved at betale en Tribut til Naturen og at give Beviis paa en tilbagevendende Naturlighed i deres eget Sind. Men det gjælder om at holde den rette Middelvei, at være virkelig naturlig og have Sands for det Naturlige i Kunsten. — Er ikke endvidere Soldaten, der stikker næsten hele Hovedet ned i Melkespanden, fremstillet raaere, end det behøves for at vise hans Soldater-Tørst? Er ikke den nederste Deel af Konen, der knæler ved Melkespanden, fortegnet, og er ikke den ene Drengs Hoved for stort? Trods disse Indvendinger har man Glæde af Maleriet, fordi det aander Friskhed, Livsfuldhed, Kjærlighed til Naturen, fordi det saa umiskjendelig er malet med et fornøiet Kunstnersind. Desuden tabe Indvendingerne noget i Betydenhed overfor en ung Kunstner; man kan i hiin plumpe Naturlighed see Spor af Begynderen, der endnu ikke er Herre over Formen, og behøver ikke at troe, at det skal være en særegen, absolut berettiget Maneer. — Som den Figur, der heldigst, med meest poetisk Kløgt, er hentet ud af Virkeligheden, tør vel nævnes Kudsken, den gamle Bonde, paa den forreste Vogn.

Et andet Maleri af samme Kunstner forestiller en ridende Herregaardsskytte, der møder to Malkepiger. Skytten er ikke fuldt saa interessant som hans Hest; han

hilser med lidt affecteret Polisthed til Malkepigen, der kjører sin Kjærre. Hun er svært bygget som en Malkepige, men har et meget smukt lille, fiint Hoved, næsten altfor fiint. Vore Bønderpiger kunne rigtignok være nydelige og snilde at see til; men et saadant Udseende er i den Grad en Undtagelse, at de Fleste ville troe Malkepigens Ansigt malet efter en kjøbenhavnsk Dame eller efter et Studium f. Ex. af Juel. Derimod maa det anføres, at samme Malkepige hilser Skytten med nedslagne Øine, men dog slet ikke undselig, med synlig Glæde over, at hun er smuk, og at Skytten anerkjender det, ja, man kunde læse lidt endnu i hendes Ansigt og yppige Stilkelse, hvilket langtfra er en Bebreidelse mod Kunstneren, der saa godt forstaaer at give det Udtryksfulde. — Hr. Habbe synes at bevæge sig usikkert mellem en idealiserende og en „naturwüchsig" Retning, hvilke to Retninger formeentlig lade sig forsone til Tarv for Kunsten.

Hr. Habbe har endelig leveret en lille Marionetscene, der spilles af et Barn og for Børn. De henkastede Marionetter har han med Andersensk Eventyrsind lagt i morsomme Situationer; af de levende, tildeels fortegnede Væsener er kun det lille Barn interessant. Kunstneren har været overordenlig heldig med at give dets Forbauselse, dets ængstelige Forundring over Marionetternes Adfærd.

De sjællandske Heste, Hr. Habbe har malet, synes at være Norbagger eller i nær Slægt med dem. Hvis

dette skal være Tegn paa, at Hr. Habbe er beslægtet med „nordisk Kunst“, skal det være ham tilgivet, da han i det Væsenlige maler sine Heste godt.

Hr. Vermehren tildrog sig ifjor almindelig Opmærksomhed ved sin Reservesoldats Afsked. Det var saa naturligt og sundt, et nøiagtigt og simpelt Udtryk af inderlig Følelse; men det havde i Tegningen ganske forunderlige Feil, det hele Billede saae næsten ud som et Forsøg paa at vise, hvor meget Skjævt og Kantet der kan blive overseet og tilgivet i et Maleri. Og vistnok tilgive vi hellere Mangler i formel Henseende end i Tanke og Følelse. Men det skal dog vel ikke være Reglen? Iaar see vi af Hr. Vermehren „en Bondekone, der bringer Kaffe til sin Moder, der er slumret ind ved Arbeidet“. Her er i Handlingen Mindre, der uvilkaarlig vækker Deeltagelse, Indholdet bærer os mindre let hen over Formen, og dog er denne atter i høi Grad forsømt. Den gamle Kone sover saa haardt, at hendes Hoved gaaer flere Tommer ind i den haarde Muur, og saa dybt, at hendes ene Træsko har fordybet sig i Gulvet. Saadant burde ikke finde Sted, og selv hvor Hr. Vermehren tegner nøiagtig, kan han vække en næsten piinlig Følelse. Den gamle Kones Haand f. Ex. er aldeles correct gjengivet efter Naturen, knuddret, krummet som paa en gammel Bondekone, der har arbeidet meget og lidt meget i sine Hænder. Hvortil denne „djærve“ Naturlighed, der

ligesom søger at frigjøre sig fra Skjønhedsfordringe
Hvorfor støde Øiet, naar det Characteristiske kan g
paa anden, behageligere Maade? Hvorfor male saal
at En, formeentlig med Ret, har kunnet sige, at
gjerne vilde see den Slags Malerier paa Udstilli
men ikke kunde ønske at have dem i sit Hjem, til d
Omgang? — Ogsaa de Farver, Hr. V. anvender,
noget eiendommelig Djærvt, men tillige Tungt ved
som om han med Møie søgte den simpleste Natur. (
pelhed er visselig en Dyd i Kunsten, naar den n
viser sig i Benyttelsen af saa faa Midler som n
Den vidner da om, at man bestemt og tydelig veed,
man vil udtrykke, og er Herre over Midlerne; d
da en Kunst, thi der hører ikke saa ganske lidt
blive sig selv klar og beherske Udtrykket. Men lad
dog vogte os for den Simpelhed, der tillige fjern
fra Skjønheden, og især maa man da bede en saa s
begavet Kunstner som Hr. Vermehren, om at vogt
Man betragte som Modsætning den udenlandske Ku
Hr. Bürkels Maleri (Nr. 268): „Omreisende Bj
trækkere paa Alperne“. Man lægge Mærke til de
turtroe Nøiagtighed, hvormed hver Figur er gjen
hvorledes man har Zigeunerfolket i dets Nuancer, G
og Unge, hvorledes man seer Bjørnen med dens va
Gang o. s. v., og hvorledes Alt ved Siden af at b
det Characteristiske er kunstnerisk tiltalende.

Endnu et Skridt videre end Hr. B. gaaer iaar som ifjor Hr. Dalsgaard. Han maler næsten grotesk. Hvad om hans „Bondekone, der har læst et Brev fra sin i Felten saarede Søn“ eller „en Scene af Bondens Familieliv“ kom til Udlandet og skulde give Fremmede et Begreb om, hvordan den danske Menneskerace seer ud?

Under Nr. 37 finder man af Hr. Monies en Kjøkkenscene. En lille Pige er bange for en stor Torsk, og en Dreng tvinger hende trods hendes Angst nær hen til den. Et ganske lille uskyldigt Barn i en Gangkurv seer til, gnavende paa en Gulerod. Medens denne Begivenhed foregaaer, sidder i Kjøkkenet en Slagter, der har bragt Kjød, og læser „Nyeste Postefterretninger“ høit; Madamen hører til med bekymret, Pigen med sentimental Deeltagelse; Madamen tænker, saa godt hun kan, paa det hele Rige, Pigen paa Rigets tappre Krigere. Slagteren er meget god, Pigen og Madamen upaaklagelige, og det Samme gjælder om Torsken og alle Børnene .... Læseren troer at overraske mig i en profanerende Handling: at tale om Hr. Monies og hans Kunstværk næsten i samme Aandedræt, som man har nævnt nationale Malere. Jeg indrømmer det; men tillad mig et Øieblik at være i en haardnakket Sindsstemning og opkaste det Spørgsmaal, hvorfor en kjøbenhavnsk Slagter og Madame og hendes Pige m. M. ikke ere ligesaa gode Danske som sjællandske Bønder, og hvorfor en Bondeven i Kunsten skal have specifik

Vægt fremfor en kjøbenhavnsk Patriot, Industri- og Huusflidelskende Mand? Mon han skal staae tilbage paa Grund af, at han tegner rigtig og ikke har givet sin Slagter for stort Hoved eller ladet Madamens Been sidde fast i Gulvet? Naar han i Valget af Stof er saa Dansk som Nogen, ville vi da gjøre ham det til Forbrydelse, at han i Tegning og Udførelse ikke stunder tilbage til den oldnordiske Tid og ikke søger at male, som Gorm den Gamles Hofmaler vilde have malt, hvis Gorm havde havt en Hofmaler? — Man indrømmer altsaa Hr. Monies stor Færdighed og Dygtighed samt et heldigt Valg af Stof — hvori ligger det da, at man desuagtet ikke med samme Glæde og Nydelse betragter hans Arbeide som flere af hine forannævnte trods deres Feil? Formeentlig deri, at man hos hine Andre sporer en naiv Glæde over deres Gjenstand, en frisk, livfuld Kjærlighed til den, medens Hr. Monies synes at male med Reflexion, at have med et luunt Smiil sagt sig selv, at det er Saadant, der behager Massen. Formeentlig er hos ham Formfærdighed uden ideel Begeistring. Noget Lignende gjælder om Hr. Schleisner. Trods den overordenlig omhyggelige Udførelse i den mindste Detail, er der ingen liv- og lysbringende Aand i Værket, det er ikke blevet til i umiddelbar Glæde og vækker den ikke.

Meningen af denne Parabase, af denne tilbagestuende Sammenstilling, er endvidere at bringe Hylding til noget Høiere; thi Alt foran omtalt er dog kun Genre-

ileri. Man misforstaae ikke dette „kun“. Genremaleriet har vistnok sin fuldstændige Berettigelse i Kunsten, forsaavidt det nemlig er et Udtryk af uskyldig Glæde over Tilværelsen, Kjærlighed til det hyggelige, borgerlige, folkelige Liv, Opmærksomhed for smaa, tilsyneladende aanske ubetydelige, men i Virkeligheden poetiske Træk, altsaa forsaavidt det giver Gjenstanden med Troskab og Omhu, med friskt og gemytligt Lune. Genremaleriet er i sin Ret ved en god Composition og en fortræffelig Udførelse; alt det Ubetydelige bliver ved Udførelsens Nøiagtighed og Inderlighed hævet til Poesi og Kunst. Man opløftes ikke af Genremaleriet; men man har en hjertelig, stille Glæde af dets Liv og Bevægelser og af det Ubetydeliges Fuldendthed. Men hverken Kunsten eller Publikum kan dog være tjent med, at Genremaleriet har en afgjort Overvægt og bringer Historiemaleriet i Glemsel. I Historiemaleriet fremtræde de bestemte Characterer, de store sjælelige Udtryk, det Gribende og Opløftende; Historiemaleriet beskjæftiger sig med en stor Handling, opfatter den i dens Poesi og gjengiver den med Kunstens Høihed og Ro. — Det kan ikke nytte at sige til vore Malere, at de skulle male Historie; men det kan have sin Nytte at vække det dannede Publikums Længsel efter noget Stærkere og Mægtigere end Genremaleriet.

Selve Slagmalerierne ere kun Genrebilleder, saalænge de forsøge at opfatte Begivenhedens Enkeltheder

og ikke kunne gjengive Slagets Aand. Desangaaende skal jeg henholde mig til, hvad tidligere er anført i en Afhandling om Bataillemalerier, og kun gjøre opmærksom paa, at Hr. Simonsen i sin „Kamp i en Løbegrav“ har fremstillet en enkelt, meget interessant Figur, Holsteneren, der staaer i Forgrunden og er ifærd med at skyde, med stor Rolighed og nøiagtigt Sigte, trods Myrderiet omkring ham. Det er virkelig en Personlighed. Denne aldrende vrede Mand, hvis Ansigt uden at være fortrukket vidner om et uforsonligt Had, staaer som den meget omtalte Arvefjende, vi Danske skulle have i Holsteen, og vidner uvilkaarlig om en Figur i en af de Ingemannske Romaner. Kunstneren har ikke behandlet ham som de fleste andre Slesvigholstenere, nemlig gjort dem til Gjenstand for sin subjective Vrede, men ladet ham staae objectivt, som en Kjendsgjerning, men dog ikke uden poetisk Betydning. Dette er, saavidt Anm. bekjendt, det første Tilløb til at behandle Krigen nationalt og kunstnerisk tillige.

Da denne Anmeldelse, som allerede Overskriften viser, ikke har til Hensigt at gjennemgaae hele Kunstudstillingen, men kun berøre saadanne Værker, som give særlig Anledning til at udtale visse Anskuelser, skulde jeg ikke have dvælet ved Hr. Kloss's Slagmaleri, den 2den April 1801, hvis ikke en Notits i den „Berlingske Tidende“ havde tillagt det en saa stor Vigtighed og udhævet det

som noget Mærkværdigt, at Udstillingen aabnedes den 2den April, og at dette Maleri var tilstede. Af den temmelig lange Meddelelse, som i Cataloget er tilføiet, erfarer man, at Billedet er malet efter de bedste Kilder, efter et omhyggeligt Studium af Bardenfleth, Nelson og Southey. Det er meget muligt, og man maa have Agtelse for saa megen Flid, skjøndt det er paafaldende, at blandt Kilderne ikke ogsaa findes Thiers. Men fordybet i det historiske og techniske Studium har Kunstneren glemt Noget, der næsten er Slaget selv. Overfor denne tunge Nøiagtighed, overfor den sørgmodige Regelmæssighed, hvormed Kuglerne slaae ned i Vandet, overfor dette ubevægelige eller langsomme, tykke Vand gjenkjende vi Danske ikke den 2den April. Dette Slag blev slaaet for en frisk Vind, paa klart Hav, for Solskin, der brød igjennem Krudtrøgen; staaer det ikke hos Nelson, Southey, Bardenfleth, saa staaer det hos enhver Dansk, og en i mange Maader bedre Kilde end de anførte, vilde maaskee have været Henrik Hertz's Digt „Slaget paa Rheden", der ogsaa ganske rigtig siger:

„For Seieren paa den rullende Sø
Er Menneskets Bryst et Minde" —

— hvilket for Kunsteren betyder: Tag Dig ved en saadan Leilighed iagt for Bøger.

Af Krigsbillederne kan for Særegenhedens Skyld endnu omtales Hr. Fichs Fremstilling af Slaget ved

Idsted. Det er saa populairt, saa begribeligt og gjør et saa venligt Indtryk. Kunsten skal ikke forsøge at gjengive det Grulige og Barbariske; dette har Hr. Fich meget godt indseet, men er kommen til den modsatte Yderlighed: man føler ikke Mere ved Billedet, end om to Colonner Tinsoldater gik imod hinanden. Dette ligger i Maaden, hvorpaa de fjendtlige Colonner føres tæt til hinanden ved en Bro, og overhovedet i hele Arrangementet. Men man overseer med stor Lethed Valpladsen og forstaaer Krigskunsten.

IV.

Som alt bemærket i det Foregaaende, er Kunsten her hjemme ikke indhyllet i en Kamp mellem to Skoler, saa at man tvungen af Nødvendigheden maatte slutte sig enten til den ene eller til den anden for at skaffe en ensidig Retning Seir og deraf haabe en ny Kunstudvikling. Den danske Kunst er ikke klemt inde imellem Roed-Vermehren-Dalsgaard og Monies-Liebert-Schleisner*; disse ere kun Størrelser, der bevæge sig indenfor dens Enemærker, medens andre Størrelser repræsentere den paa en fuldstændigere Maade.

Som det Betegnende ved den danske Malerkunst i Almindelighed, kan man formeentlig anføre: en sund, trohjertig Opfattelse, en ærlig Gjengivelse med poetisk Hang

* Om Hr. Liebert et Par Ord i det Følgende.

den stærke Effectmidler og uden sygelig Følsomhed. Saa- ledes har den viist sig hos vore bedste Kunstnere, og saa- ledes fordrer Folkets Natur den, saaledes staaer den endelig i et værdigt Forhold til den danske Literatur. Hvor disse Egenskaber vise sig, vil man med Erkjendt- lighed og Glæde kunne tale om dansk Kunst, uden Hen- syn til, om Stoffet er patriotisk eller ei.

Foruden det, som allerede er anerkjendt i det Fore- gaaende, frembyder den nærværende Kunstudstilling adskil- lige andre, tildeels bestemtere Exempler.

Af Hr. C. F. Sørensen er der „Parti af Stran- den og Byen paa Underlandet paa Helgoland; sildig Eftermiddag med stærk indtraadt Ebbe“. Hvad skal man sige til Ros over dette Maleri Andet, end at næppe Nogen nærmer sig det, uden at føle Stemningen deri, blive hyggelig og hjertelig godt tiltalt af Compositionens Harmoni, af den livlige Ro, af Sommerdagen, hvor- fra Solen er ifærd med at tage Afsked. Oppe paa det høie Land og nedenfor det ligger en lille Landsby; man seer dybt ind i dens stille Gade; paa Stranden ligge Smaaskibe og eet stort, halv forladt af det bortgaaende Hav; Mennesker ere i Beskjæftigelse og Samtale derved; smaa gjennemsigtige Bølger trille svagt henad Sandet; over Alt dette og over det udstrakte Hav er gydt det milde, farverige og dog dæmpede Sollys. Hr. Sørensen er Landskabsmaler, men udfører dog sine Figurer meget

smukt og nøiagtig, hvilket forøger det Behag og den Tillidsfuldhed, hvormed man hengiver sig til Scenen.

Hr. Rump har atter leveret et af sine fortræffelige danske Landskaber. De forrige Gange var det jydske Hedeegne, der tildroge sig den almindelige Opmærksomhed ved den dybe Alvor i Opfattelsen og ved den store Simpelhed, hvormed den tilsigtede Virkning blev tilveiebragt. Et vidt, ensformigt Land beklædt med Lyng, uden stærk Lyseffect, det var det Hele; en bølgeformig Linie i Landskabet var nok til at gjøre et Indtryk som af en uhyre Strækning, at rive Beskuerens Sind med, henimod noget Uendeligt ɔ: det Poetiske.* Iaar har Hr. Rump malet Parti af en sjællandsk Skov. Her er atter en af disse fordringsløse og dog effectfulde Bølgeformer og en Vei ind i Skoven. Man falder ikke let paa at ville udmaale denne Veis Længde; det er ingen mathematisk Beundring af Perspectivstudier, der griber Tilskueren; men det er, som om Sindet føres ind i Naturens Uendelighed. — En gjorde den Bemærkning, at et af Træerne

* En anden dansk Kunstner, Anton Melby, der nu er i Paris, har engang paa noget beslægtet Maade frembragt et lignende Indtryk. I et Søstykke sees kun en eneste Bølge. Saa overdrevent det end kan klinge for dem, der ikke have seet Maleriet eller ikke erindre det, kan det formeentlig dog siges, at det var, som om denne Bølge havde et Physiognomi, et ondt eller truende Blik, som om man kunde see, at den enten havde overvældet noget Menneskeligt eller om et Dieblik vilde gjøre det.

ke var rigtigt. Det vilde være en betænkelig Sag, jeg
ndrømmer det; men jeg maatte tilstaae, at jeg ikke havde
eet Træerne for lutter Stöv, og saa skjødesløs Kritiker
r jeg, at jeg endnu ikke har opdaget, hvilket af Træerne
Forstvæsenet skal fælde ved næste Udviisning.

Paa en anden Maade end hos Rump fremtræder det Poetiske i to Malerier af Hr. Kjærschou. Rumps kunstneriske Personlighed viser sig i hans Værker som en dybtbevæget, men indesluttet Natur, der med Myndighed, med energisk Selvstændighed forstaaer at gribe Tilskueren. Hos Hr. Kjærschou synes at være mindre af det selvstændig Skabende, af det stærkt bevægede indre Liv, hvorimod han udmærker sig ved omhyggelig Jagttagelse, en reen, ærlig Gjengivelse af hyggelige Stemninger. Endog hans »Kystparti i Bleking« gjør hovedsagelig et saadant hyggeligt, mildt Indtryk. Stormen gaaer over Havet og kaster Bølgerne paa Stranden, bøier Træerne, der staae paa Landpynten; det er friskt og livfuldt; men uvilkaarlig søger Sindet hen til det lune Læ i Lunden og modtager trods Stormen et Indtryk af Tryghed og Fred. — I det tyrolske Landskab sees de høie blaalige Bjerge, hvis Top er hyllet i en svag Taage. Udfra de mægtige Granitmasser skynder sig en Skovstrøm; det klare Væld iler afsted i hastigt Fald. Paa en Li ved Strømmen staaer et Huus, og et deiligt, mildt Sollys er gydt hen over Grønsværet mellem Grantræerne og gjør Egnen saa frede-

lig indbydende, vækker en poetisk Forestilling om Afsondring, Hvile, Fred. — Man kan nu hermed sammenligne de Liebertske Billeder, der ere malte uden Stemning, ligesom fabrikmæssig. Fra Tyrol ligesom fra andre Egne synes Hr. Liebert blot at have medbragt en Recept for Anordning af Bjerg, Vand, Taage, Hytte; det bliver sat sammen, og saa er det et Landskab. Paa Hr. Lieberts Landskaber seer man visselig, at de ere malede med en kunstnerisk Haand; men man føler ogsaa, at en kunstnerisk Sjæl ikke har været levende bevæget ved Frembringelsen, og der er næppe Tvivl om, at Hr. L. ved at fortsætte paa denne Maade staaer Fare for at demoralisere sit Forhold til Kunsten.

Fru Jerichau har havt det Uheld, at hun paa et Par foregaaende Udstillinger bragte for Meget frem; det saae ved de mange og forskjelligartede Arbeider ud, som om hun forsøgte sig eller søgte efter sit Fag, især da intet strengt Udvalg var foretaget og der unægtelig var enten Feil eller noget Ufuldført i adskillige Malerier. Herved gav hun et brugbart Vaaben ihænde paa dem, der med nationale Dine skottede til hendes Døbeattest. Men hos Upartiske vakte hun dog stor Opmærksomhed navnlig ved et Portrait af sin Mand og ved den unge Pige (paa Carnevalet), der ifjor med overordenlig Friskhed og Glæde saae ud paa Tilskueren. Dersom det er en stor Anbefaling for et Kunstværk, at det uvilkaarlig griber Be-

stueren, meddeler ham sin Stemning, ligesom viser ham noget nyt Fornøieligt i Tilværelsen, saa var hiint Maleri i Sandhed anbefalet.

Iaar har hun med fornyet og samlet Styrke givet sig ind paa den kunstneriske Kampplads; enten det nu er tilfældigt eller foranstaltet saaledes med Omhu, saa — for at laane et Udtryk fra Marinen — ligge hendes Værker Side om Side med de bedste Kunstneres og stryge næppe Flag. Der er vistnok en temmelig enstemmig Anerkjendelse af hendes skjønne, aandfulde Opfattelse i Portraitfaget, navnlig af Hds. Majestæt Enkedronningen, og Folk, der forstaae sig paa Detailen, ville paastaae, at man i den danske Kunst ikke let finder Mage til Drapperi, saa rask og kjækt tegnet, saa rigt malet. Og saa Hænderne — „hvilke Hænder!“ sige Nogle beundrende; „ja, de Hænder“, sige hovedrystende Andre, der gjerne vilde finde Noget at udsætte paa det Øvrige.

Den „islandske Pige“ er trodsig stillet hen ved Siden af et Gertnerst Portrait. Det Trodsige maa man ikke tænke sig hos selve Pigen; hun tiltaler tvertimod ved det Beskedne, ved den blye nordiske Kvindelighed, der er udtrykt i Øiet og hviler over hele Skikkelsen. Undertiden kan man efter at have betragtet hende hyppig og længe føle Lyst til Opposition imod dette Billede, fordi det i Udførelsen synes En at bære Præg af Hast; men det skal ikke feile, at man jo hver Gang forsones af hiint

Blik, der maaskee er malet i Hast, men med Genialitetens Hast. Ved Siden af staaer Gertners Arbeide som Omhyggeligheden, Arbeidsomheden selv; Frakke, Krave, Perlemoers Kraveknapper, Alt udført med største Fuldendthed, og Ansigtet har en paafaldende Lighed. Forskjellen imellem de to Kunstnere, bedømt ikke blot efter de to foreliggende Arbeider men i Almindelighed, synes at være den, at Hr. Gertner maler langsomt og stykkeviis udenfra indad, medens Fru Jerichau maler hurtig indenfra udad, hvorved den poetiske Lighed hyppigst bliver paa Fru Jerichaus Side.

Jeg har med megen Omhu, ved at sammenligne Fru Jerichaus Hedebopige med Hr. Roeds Bønderpiger, forsøgt at opdage, om der er noget Mysterium i at male danske Bønderpiger. Et Mysterium er der i Kunsten: selve det kunstneriske Blik og Kjærlighed til Gjenstanden; men, var Spørgsmaalet, har Hr. Roed ikke ved Fødselens Naadegave et Fortrin for Fru Jerichau, for hvem Danmark er et Valgfædreland? Skjøndt jeg selv er født og opdragen ude blandt de sjællandske Bønder, har jeg af Grunde, som I nok vide, ikke turdet stole paa mig selv, men spurgt forskjellige, helst blonde Personer om deres Anskuelse. Man har været enig med mig i at anerkjende Fru Jerichaus Bondepige for en dansk Hedeboamme pur sang, man har følt det Sunde, Djærve og dog Blide, Trohjertige og beundret den fordringsløse og

rhos kraftige Udførelse. Nogle mene endog, og jeg
1a tillade mig at istemme denne Mening, at med al
gtelse for, med al fornyet Hylding til hiin poetiske,
lbeskinnede Pige, er Fru Jerichaus Udførelse dog mere
nd og gediegen end Hr. Roeds, navnlig hvad Farven angaaer.

Hedebopigen er stillet ved Siden af Prof. Mar-
rands „smægtende Jæger". Sammenligningen mellem
isse to Malerier tilbyder sig ikke naturlig, det skulde da
ære, at man bemærkede, hvorledes endog Marstrand kan
egne en Arm (Pigens venstre Arm) paafaldende uheldig,
nedens Hedebopigens Haand og Arm er saa correct —
ltsaa en Opreisning til Fru Jerichau, fordi hun engang
dstillede et italiensk Barn, der baade i Composition og
Tegning faldt aldeles igjennem imod Marstrands lille
Pige med Katten. Vi vide Alle, hvilken fortræffelig
Kunstner vi have i Marstrand, der baade besidder den
oetiske Opfattelsesevne og er Herre over Formen. Hans
Jæger er ham i Tegning og Farve fuldkommen værdig;
nen over Compositionen hviler ligesom en Træthed, man
taaer tilskyndende overfor Maleriet og savner en til-
ræckelig Correspondance mellem Jægeren og den unge
Pige. Og hvorfor hedder han „den smægtende Jæger"?
Dette Spørgsmaal har sysselsat Folk overordenlig. Han
er hverken tilstrækkelig smægtende ud i erotisk Betyd-
ing, heller ikke seer han, uagtet han begjærer Viin, ud
l at motivere en Trykfeil: „smægtende" istedenfor „van-

smægtende“. Jeg har søgt en Forklaring ved Hjælp af den forrige Udstilling. Der var af Marstrand en Don Quixote og en besynderlig langstrakt Engelskmand mellem romerske Tiggere; i disse Billeder, der nærmede sig Caricaturen, var det, som om Marstrand af Lune eller af øieblikkelig Ligegyldighed stillede sig ironisk over sin Kunst; jeg paastaaer ikke, at det var saa, men siger blot, at et saadant Indtryk gjorde det paa mig. En lignende Fornemmelse vakte et Familiemaleri. Moderen havde Marstrand malet det foregaaende Aar paa en meget interessant Maade; i Familiemaleriet var der baade over hende og Børnene noget besynderlig Fiirkantet; den lille Dreng fremviste en fiirkantet Hund — denne var som den Text, hvorover det Hele i en lunefuld Sindsstemning var componeret. Jaar mindes jeg dette og antager nu, at Marstrand har malet Jægeren og enten selv opdaget eller er bleven gjort opmærksom paa, at der var lidt Smægtende ved ham; saa stiller Kunstneren sig ironisk over sin Jæger og kalder ham selv „smægtende“. Skulde Marstrand være bleven noget ligegyldig eller træt af for megen Ros, saa er Fru Jerichaus bestemte Fremtræden dobbelt glædelig. At hun er farlig, vil næppe nægtes, og Marstrand kan nu finde en Opfordring til at samle sine Kræfter, reise sig fra sine Laurbær for ikke at lade sig distancere.

I Fru Jerichaus „Huusandagt“ er der en Stil-

lse, der i Kraft og Sundhed ligner Hedeboammen, en Bondepige, der om Søndagen har pyntet sig og sat sig at læse i Biblen. Indtrykket er imidlertid ikke ganske forstyrret, hvad maaskee kan ligge i nogle perspectiviske Feil.

Videre har Fru J. malet „Danmark, en allegorisk Figur“.

Allegoriens Berettigelse i Kunsten er høist tvivlsom, forsaavidt den overveiende er Frugten af en Reflexion, der ligesom bliver staaende udenfor Billedet og tilraaber Beskueren: Gjætte Gaade! Gjætte Gaade! Kan Du løse denne Charade? Mit første Bogstav er o. s. v. Endog i Poesien, Ordets Kunst, der mindre henvender sig til den uvilkaarlige sandselige Opfattelse, end det er de bildende Kunsters Pligt, er Allegorien en underordnet og tvivlsom Kunstart, aldeles underordnet i Forhold til Symbolet, hvori et poetisk Billede speiler sig i et andet og Gjenspeilingen foregaaer i det Uendelige. Vil Maleren anvende Allegori, saa maa han gjøre det paa en eiendommelig Maade, og navnlig maae de Egenskaber, hvorved Kunsten fuldbringer sin høieste Virkning, træde overveiende frem. Et Allegori af denne Art har jeg havt Leilighed til at omtale paa et andet Sted: Wateau's Reisen til Cytheres Ø“. Man kan kalde det en Allegori, fordi Betydningen er noget Særskilt, fordi Skikkelserne og Egnen betyde noget Andet end det, man seer

for sig. Naar man seer en Bondepige med et legende Barn, saa er det Bondepigen og Barnet i deres Eiendommelighed og intet Andet; men i nævnte Maleri seer man Damer og Cavalierer, der ville indskibe sig til en deilig Ø i det Fjerne; „jo nærmere ved Strandbredden, desto mere hengivne ere Damerne og hænge smægtende ved Cavalierens Arm; jo fjernere derfra, desto mere opmærksomme og galante ere endnu Cavaliererne“. Med størst Energi er endelig Situationen given i to Par, af hvilke den ene Dame har Betænkeligheder, men bliver dragen med af sin Veninde, hvis stolte, udfordrende Øine viser Fristelsen, der hende selv uafvidende har Magt i hendes Sind og sympathisk meddeler sig den yngre. Betydningen heraf er ikke vanskelig at gjætte af Beskrivelsen; men overfor Maleriet faaer man desuden Hjælp til Gjætningen ved den forunderlige, friskende, berusende Tone, hvori Alt er malet, ved de ubeskrivelig fine Farver, ved den uendelige poetiske Attraa, som aander i Luft, Hav, i Menneskenes Blik, i deres Skikkelser og Klædedragt. Denne Stemning, som meddeler sig Tilskueren, er Maleriets Poesi. At denne Stemning er noget beaandet af Ludvig den 14des og Ludvig den 15des Tidsalder, er en Sag, man kunde afhandle med Kunstneren, hvis han levede nu og i Danmark; hans nærværende Berettigelse bestaaer i Forholdet til hans Tid og i den kunstneriske Poesi, hvormed han gjengav den. Her er tillige paaviist

llegoriens Mulighed, dens Midler til at frembringe Virk-
ng: Tidens Forestillinger henlægges til en anden, til
poetisk Verden, dens Drømme ere der virkeliggjorte,
ns Ønsker opfyldte eller dens Tilbøieligheder idealiserede.
ar Kunstneren de fornødne Midler til sin Raadighed,
fine, skjønne Farver, den bløde Tegning, den phan-
sirige Opfindelse, saa frembringer han Noget, der i denne
etning af Nogle ansees for en ædel Opgave for Kun-
en, han „tilfredsstiller Menneskenes hemmelige Længsel
ter at leve et Øieblik i en Phantasiverden, i en Verden
f Harmoni, Lys og Skjønhed".

Jo mere de Gjenstande og Skikkelser, som Allego-
ien betjener sig af, faae en selvstændig Tilværelse, men
og stadig underordnet den til Grund liggende Idee, desto
nere nærmer den sig til Symbolet, og desto mere Ret
aaer den altsaa i poetisk Henseende — dens tvivlsomme
unstneriske Ret vil altid være betinget af Udførelsen.
Som Exempel paa historisk-allegoriske eller symbolske Kunst-
ærker kan anføres et af den forannævnte Kaulbach.
Anm. har ikke selv seet det; men det er nylig bl. flere
levet omtalt i et tydsk Tidskrift. Det forestiller Sprog-
forvirringen ved Babels Taarn. Jehovah træder ud af
Skyer og holder sin Straffedom over Nimrod, Taarnet
mstyrtes, og de tre bibelsk-historiske Hovedslægter, Sems,
Chams og Japhets, drage bort, hver sin Vei. Nimrod
dder paa sin Kongestol, i vældig Vrede, „im schnau-

vendende Zorn", over den Forstyrrelse, som kommer, og over hans flygtende Hofmænds Troløshed; hans afmægtige Vrede tydeliggjør den Magt, som er over ham. Af de bortdragende Stammer seer man tilhøire Semiterne i patriarchalsk Høihed, en Familie omgiven af fredelige Huusdyr. To hvide Stude drage en Karre, herpaa staaer en ædel, kraftig Skikkelse, der beskyttende udbreder sine Arme mod Alle af hans Stamme; en høi, blomstrende Kvinde gaaer ved Siden af Karren og bærer sit yngste Barn i en Kurv paa Hovedet, medens to andre Børn sidde paa Studenes brede Nakker og sorgløst lege med Druer og Viinløv. Denne Gruppe skal forestille den Deel af Menneskeslægten, der afslutter sig i idyllisk-sandselig Livsnydelse og ikke er bestemt til med Kraft at stræbe mod Fremtiden og udvikle Menneskehedens Ideer, om den end bærer dem livsfyldig i sig. I Midten drage Chamiterne. Med hæslige Guder i Armen, fordybet i dump Tankeløshed, sidder den chamitiske Præst paa sin stridthaarede Bøffel. En ung Kvinde i meer end yppig Legemsfylde nærmer sig og kysser i aandssvag Tilbedelse Præstens Gevandt; Sandseligheden, hiin Følelse og Aand overvældende Naturmagt, er her givet saa udtryksfuldt som mulig. En fortørret gammel Kvinde titter ugleagtig frem af sin Kaabe bagved den unge Kvinde; det er umuligt, her ikke at gjenkjende Sandsigeriets, Zigeunerdømmets Stammemoder. Endelig tilvenstre fr

Japhets Børn, den Stamme, som er kaldet til at undlægge en varig Cultur. Kraft, Adel og Ynde forene i de nøgne Ynglingsskikkelser, der modig og kjækt æbe ud i den vide Verden. Den Ene rider paa en lig Hest, er iført Pantherskind og en rød Kappe, bæ: et Bundt Spyd i Haanden og har en Løvehud til ıddel; en Anden er væbnet med Bue og Piil, holder sig)astigt Løb ved Hestens Manke o. s. v. Disse bære ikke ıor af nogen tilveiebragt Cultur, der allerede er bortıstet hos Chamiterne, ei heller kjende de den semitiske lfredsstillelse i Nydelsen af Livet. De skulle først skabe et Culturliv, erobre Fremtiden, den uvilkaarlige Trang til er i ethvert Pulsslag. — Dette er en temmelig agtig Gjengivelse af den tydske Anmelder, og han til: r, at hos Kaulbach er Allegorien i Tanken, ikke i følelsen, hvorhos han siger, at Kaulbach maler Histo: ıs Philosophi, og kalder ham den „philosophiske Ideaınes Rafael".

„Man maa selv see det" for at kunne nyde det, og er det ikke omtalt enten som Mønster til Efterligning r som Gjenstand for nøiagtig Sammenstilling med Fru richaus Maleri, derimod for overhovedet at tydeliggjøre ne Kunstart. Men man vil nu bestemtere erkjende den il, hvoraf Fru Jerichaus Værk lider. Skjøndt det ı bestaaer af een Figur, kan man forekaste det, at det er af Forstyrrelse, af Usikkerhed i Opfattelsen, at det

som Composition er i Forvirring. En Kvinde i moderne Bondepigedragt, paa Hovedet bagtil en sædvanlig Hue, fortil et antikt Diadem, i venstre Haand Dannebrog, i høire Haand et Sværd fra Broncealderen, skridende frem som en Valkyrie (der vækker Tanken om Valplads) og dog omgiven af Kornneg ved Bredden af det fortladne Hav. Qui nimis dicit nil dicit ɔ: hvo der siger for Meget, siger Ingenting, og virkelig troer jeg ogsaa at turde sige, at Compositionen Ingenting siger, d. v. s. ikke frembringer noget heelt Billede. Men hvilken Skikkelse! Hvilken Livsfuldhed og Kraft i Figuren! Taget som Figur er denne Skikkelse maaskee et Mesterværk i Tegning, og ved Tegning maa man ikke forstaae de blotte Omrids, men den hele Anvendelse af Farve og Form, der giver Billedet en saa mærkværdig Sandhed og Haandgribelighed. Kunde denne Figur ikke være bleven til uden Compositionens Feil, saa er jeg for mit Vedkommende næsten fristet til at tilgive disse, og i alt Fald erkjender jeg, at Figuren ikke kunde været hensat i en Phantasiverden og dog have bevaret denne Livets Realitet, denne Sundhed og Naturlighed, hvorimod den vilde have været af stor Virkning i et historiskt Maleri. Man maa i Livet saa ofte tage Glæden, som man kan, maa hjælpe sig og lukke det ene Øie i for at kunne see uforstyrret noget Smukt med det andet; det kan og tør man ikke godt ved et Kunstværk, men man kan desuagtet, med nogen Velvillie, tage

hiin Skikkelse, som den er, og nyde den uvilkaarlige Skjønhedsglæde, som den vækker.

Et andet Maleri af samme Kunstnerinde, der paa noget lignende Maade vækker stridende Stemninger, Glæde og Uvillie, Bifald og Mishag hos Beskueren, er den fattige Kone med Børnene. Hvoraf kommer den ubehagelige Fornemmelse, man har foran dette Billede? Den fattige Kones Hoved er meget udtryksfuldt, ungdommeligt, smukt, ja har noget ganske eiendommeligt Tiltrækkende i dets Blanding af Moderkjærlighed, mild Sørgmodighed og dæmpet sandselig Livsfylde; der er ingen Sentimentalitet i Udtrykket, tvertimod er den hele Fremstilling frisk og kjæk. Figuren, Legemets Form er heller ikke frastødende, Fattigdommen har ikke indvirket derpaa, det er en smuk, halvnøgen Kvindeskikkelse nedentil hyllet i Pjalter, og Børnene ere vel fattig klædte eller næsten nøgne, men ikke hentærede, have ikke hiint skræmmende Udtryk af Sult som et tidligere Billede af Kunstnerinden, den fattige lille Pige med Brødet. Og dog er Indtrykket i sin Heelhed næsten piinligt. Er det, fordi de, som ikke ere fattige, ikke kunne lide at see Fattigdommen og blive fornærmede ved den indirecte Bebreidelse, som dens Tilværelse indeholder? Heller ikke; thi andre Malerier, ikke at tale om Murillos berømte Tiggerdreng, ere ogsaa en Fremstilling af Fattigdommen og sees dog med et Sind, der under Beskuelsen bliver uforstyrret af Livets smertelige Virke-

lighed, af dets skrigende sociale Dissonanser. Skulde Grunden til Misstemningen da ikke være, at der i Maleriet deels er en uskjøn Naturlighed, deels noget Forceret, idet Modsætningen mellem de ungdommelige Skikkelser og det nøgne Straa, hvorpaa de ligge, er noget grel? Kunstnerinden har anvendt flere Midler, end der behøves til Opnaaelsen af det blotte Kunstøiemed, hun har leveret et Værk, som om hun var en socialistisk Maler, der stillede Kunsten i den sociale Læres Tjeneste. Jeg siger ingenlunde, at hun har villet det; men dersom jeg ikke tager feil, er hun kommen dertil. Havde det været f. Ex. en Fængselsscene med en eller anden historisk Betydning, og havde en dertil hørende Forandring i Omgivelserne fundet Sted, saa var Indtrykket vistnok blevet et andet og mere ublandet, saa havde Straaet ikke faaet den abstracte Fattigdoms-Betydning, saa vilde det ikke have seet ud, som om Skikkelserne vare henlagte paa Tendensens Presenteerbakke.

Man skulde baade af dette Værk og af det foran omtalte være berettiget til at slutte, at den begavede Kunstnerinde vilde kunne levere noget Udmærket i det historiske Maleri. Det er heller ikke usandsynligt; men egenlig stole derpaa kan man ikke. Fru Jerichau er upaatvivlelig et Geni, men et kvindeligt Geni. Det Subjective vil formodenlig stedse beholde en overveiende Magt over hende, hvad der fremstaaer i hendes Phantasi, vil hun udføre

ed Hurtighed og Energi, saalænge Indbildningskraften
le moder for bestemte Grændser; vanskeligere vil det
ild blive hende at underordne sig Historiens givne Cha-
cterer, lade Phantasien blot være en tjenende Magt i
orhold til disse.

Og dog har hun leveret gode Portraiter! Ja, det
r en saadan Begavelses Privilegium, at den ikke lader
ig bringe under mathematiske Regler. Desuden er Kun-
ten aldrig aldeles umiddelbar, fri for objectiv Tvang;
er er kun Grader deri. Portraitet fordrer af Kunstne-
en nogen Lydighed overfor det Givne, men er ikke som
Historiemaleriet betinget af en vis, jeg tør vel kalde den:
hilosophisk Opfattelse af Tider, Tilstande, Personligheder
g af denne Opfattelses consequente Gjennemførelse. Por-
raitet behøver en hurtig, psychologisk Opfattelse i Forening
ned Evnen til at gjengive Naturen saa nøiagtig, som
Skjønheden tillader. Hiint hurtige geniale Blik og Kjend-
kab til Kunstens Midler har Fru Jerichau; det kan under-
iden svigte hende — man er ikke sikker derpaa — men
taaer man engang tilfældigviis overfor noget Mislykket
g siger man: „Nu kan hun ikke mere“, saa overraskes
nan maaskee i næste Dieblik af Noget ganske Mesterligt.
Man har virkelig i denne Kunstnerinde, en stærk, ivrig,
nderlig Personlighed, i høieste Grad kunstnerisk bevæget,
in vrai artiste. Hvad der synes at mangle hende, er
naaskee Noget af det, der almindeligviis kaldes „Skole“,

en tidlig, streng Forberedelse, og derhos vel undertiden Ro, Fordybethed i Gjenstanden. Nogle troe at savne Ynde og Elskværdighed i hendes Kunst — dog man lægge Mærke til Dronningens Portrait og huske den unge Pige fra Carnevalet; snarere turde Anken gjælde Elskværdighedens fine, bløde Nuancer, og maaskee synes dette blot at mangle, fordi man hos en kvindelig Kunstner venter det fiint Udpenslede og bestandig paany overraskes af det Kraftige og Djærve.

V.

Paa forrige Udstilling var der fire verdslig-historiske Malerier, iaar kun eet, nemlig af Hr. Exner, der har forsøgt sig i omtrent det samme Emne, som ifjor mislykkedes for Hr. Wegener: Kjæmpevisen om Marsk Stigs Døttre. Hr. W. havde valgt Begyndelsen af den femte Vise:

„Marsk Stig haver de Døttre to,
Saa krank en Skjæbne monne de faae.
Den Ældste tog den Yngste om Haand,
Og de fore vide om Verden.“

Hr. Exner har taget de næstfølgende Vers:

„Den Ældste tog den Yngste ved Haand,
Saa ginge de dem til Sverrigs Land.
Kong Byrge han kom fra Stevne hjem.
Og de fore vide om Verden.

Kong Byrge han kom fra Stevne hjem,
Marsk Stigs Døttre ginge hannem ud igjen.
Hvad for Kvindfolk monne I være?
Og de fore o. s. v.

Hvad for Kvindfolk monne I være?
Og hvi staae I saa sildig her?
Og vi ere Marsk Stigs Døttre baade.
Og de fore o. s. v.

Vi ere Marsk Stigs Døttre baade,
Saa gjerne bede vi om Eders Naade.
— I skynde Eder snarlig af min Gaard!
Og de fore o. s. v.

I skynde Eder snarlig af min Gaard,
Eders Fader vog min kjære Morbror.
— Ikke maae vi udi Kong Eriks Død.
Og de fore vide om Verden.«

et er altsaa Aften; de to stakkels Piger ere komne i
ongens Fraværelse og gaae ham nu imøde ved Borge-
)det for at bede ham om hans Beskyttelse; han viser
m bort. Denne Bortviisning kunde gives simpelt; man
nde see Kong Byrges Haardhed og Vrede, men dog
:d et vist Maadehold, hvorimod det ikke lader sig nægte,
Hr. Exner har forceret dette Udtryk, saa at den pragt-
lde Kong Byrge faaer nogen Lighed med en Person
ı den italienske Opera, ligesom den meget stærke Aften-
)ning ikke passer til denne nordiske, sørgmodige Scene.
ıdtrykket bliver mere piinligt og mindre vemodigt, end
ınstneren har tilsigtet. Kongens Følge har Hr. Exner kun

brugt til at forhøie den krigerske Pragt (skjøndt ikke ganske heldig), medens der havde været Anledning til at lade de krigerske Mænd med Nysgjerrighed, Deeltagelse, Medfølelse, Uvillie see paa den berømte Krigers og Kongemorders Døttre. Heldigere har Kunstneren været med Marsk Stigs Døttre; paa den Ældste seer man, at det er hende, der bærer Familiens store Ulykke og mere tynget og dødtræt af sin Sorg og sine Erindringer end af Vandringens Besværligheder og Savn gaaer fra Land til Land for at skaffe sin Søster et Hjem og derpaa selv døe. I den Yngste lader den ungdommelige eller barnlige Livlighed sig ikke kue; hun er vant til at forlade sig paa Søsteren og med Ungdommens ubevidste Egoisme lade hende bære Sorgen alene; hun seer paa Kongen med lidt ængstelig Forundring uden at fatte hele Hjemløshedens Betydning; det er hende, der skal giftes med Konges Søn af Norge.

Hr. Frølich har fra Rom hjemsendt: Jesus fristes af Djævlen.

Evangeliet siger (Matthæus 4, 8—10): „Atter tog Djævlen ham op med sig paa et saare høit Bjerg og viiste ham alle Verdens Riger og deres Herlighed og sagde til ham: Alt dette vil jeg give Dig, om Du vil falde ned og tilbede mig. Da sagde Jesus til ham: Vig bort, Satan! thi der er skrevet: Du skal tilbede Herren, Din Gud, og tjene ham alene“. — Her er vistnok en værdig Gjenstand for en Maler: Jordens Skjønhed, et

rigt, solbestraalet Landskab, en fjern By med Paladser og Templer, men Christi guddomsbegeistrede Blik, der vender sig bort fra denne Herlighed til en ædlere og uforgængeligere, og Fristeren, der ved at see dette Blik og mindes det Rige, hvorfra han er falden, viger magtesløs tilbage. I nærværende Billede er imidlertid Intet af Jordens Herlighed; Scenen foregaaer paa Bjerget, af Jorden sees kun et mørkeblaat Landskab. Christus er vistnok meget ordenlig tegnet, skjøndt Stillingen ligesaa godt eller bedre kunde passe til andre Situationer end til Seir over Fristelsen. Dernæst er Emnet behandlet efter katholske Forestillinger. For Katholikerne staaer hiin Fristelsesscene egenlig som en lille munter Comedie, et Puds, Himlen spiller Djævlen; den Onde nærmer sig begjærlig til Himlens Søn, til den Ypperste af Alt, hvad der har viist sig paa Jorden, haaber at faae Magt over ham, men bliver narret, bliver flau, og Himlens Hærskarer ere alt tilstede for at feire Triumphen. Scenen faaer kun sin Alvor ved Djævlens Nærværelse, ved det Had, Tilskueren bærer til denne Person, og ved den Angst, han har for ham. Paa naiv Maade gjør derfor Kunstneren Jesus stolt og Djævlen styg; det er ikke Fristelsesscenen, han maler, men sit eget Ønske om at kunne behandle Djævlen saaledes. Katholiken tænker ikke Tanken ud, nærmer sig ikke alvorlig den Forestilling, at Christus virkelig var saa fristet, at han mulig kunde have bukket under. Og dog er

det ifølge Evangeliet netop saaledes. Christi menneskelige Natur er sat paa den yderste Prøve, og Fristelsen er saa stærk, at han endog i det farlige Øieblik, da han hungrig, tørstig og mat er nærved at mistvivle om sit Kald og faaer Tilbud om Verdens Herlighed, tager sin Tilflugt til Lovens strenge Ord („der staaer skrevet" o. s. v.), ligesom de Dødelige endnu reddes fra Fristelsen ved at mindes en Psalme, en Sang, en Barndomsscene, ved at kalde Mindet og den indprentede Lov tilhjælp. Først da Seiren er vunden, komme Englene, ifølge Evangeliet, ligesom de endnu komme som lyksalig Tilfredshed til den, der har overstaaet en lignende Kamp. For en protestantisk Kunstner synes altsaa Opgaven at maatte blive, ikke just at fremstille Jesu Kamp, men hans Seir som en Frugt og Følge af Kamp, i hans Aasyn og Blik at udtrykke Noget, der bærer Præg af Lidelse, men hæver sig seirskraftig mod Himlen, at give det ædleste og meest ophøiede Billede af den indre Naturs Magt, og give dette saaledes, at Tilskueren føler: Nu er Fristelsen beseiret og ydmyget. Til den protestantiske Kunstner kan man endvidere henvende det Spørgsmaal, hvorfor Djævlen skal være saa styg. Det var godt nok i hine naive gamle Dage, da man i Vrede tegnede Djævelen og viste sit Had til ham ved at krænke hans Forfængelighed (hvis han har nogen). Vor oplyste Tid veed, at Djævlen er smuk. Maaskee er

han styg, naar han kommer og henter en Sjæl, naar han har Magten og kan være ugeneert; men han maatte da være skrækkelig dum, hvis han i Egenskab af Frister vilde see afskrækkende ud, vilde lade sit Ydre sige: Tag Dig iagt, jeg er Djævlen. Nei, Djævlen er smuk som en falden Engel, Fristelsen er forførerisk at see til, og kun Den, der tager sig sammen, betragter Fristelsen med alvorligt Blik og maaler den med sin Samvittighed, kun Den seer, at Englen er falden, at det smukke Ydre skjuler noget Forfærdeligt, at den hele fristende Personlighed er uskjøn. En passende Opgave for Kunsten var det at male et Menneske med et aldeles feilfrit, smukt Ydre, men forraadende en djævelsk Sjæl, saa at selve det smukke Ydre vilde tjene til at fremhæve den sjælelige Uskjønhed ɔ: Djævlen. Og formeentlig har en Kunstner kun Ret til at behandle dette storartede Emne, naar han har tydeliggjort sig alle sjælelige Kræfter, som her ere i Bevægelse, naar han kan levere et Characteerstykke og ikke et blot Situationsstykke...

Publikum kjender næppe hele Skjønheden og Betydningen i Küchlers Copi af Peruginos Nedtagelsen af Korset (Cataloget Nr. 40). Küchler har nu været længe borte fra sit Fødeland, og Mange have glemt, at han engang regnedes blandt Danmarks bedste Kunstnere. En religiøs Forandring, der i Rom foregik med ham, en

stærk, maaskee i Forstningen lidenskabelig, men derpaa stille og fredelig Fordybelse i Katholicismen, lod ham betragte det næsten som en Synd at male verdslige Billeder, og han følte ikke sine Kræfter tilstrækkelige til at gjengive det religiøse Ideal, der stod for hans indre Øie. Man maa ikke hertil knytte nogen Forestilling om, at Küchler skulde være sygelig; han er et mildt, fordringsløst og trofast Gemyt og paa sin egen stille Viis munter og skjemtsom; han bliver elsket endog af dem, der med ivrig protestantisk Sind nærme sig ham, thi man føler uvilkaarlig det grundærlige Gemyt. Omstændigheder, hvorfor Vedkommende fortjene Agtelse og Tak, have nu sat ham istand til at beskjæftige sig overensstemmende med sin Tilbøielighed, copiere gamle Mestre, og hiin Perugino er en af de første Frugter af denne Virksomhed; her seer man en Copi udført med en Dygtighed, Omhu og Inderlighed, der næsten tør kaldes rørende. — For ret at erkjende Perugino maa man huske paa, at han var Rafaels Lærer, at han betegner det sidste Trin, den italienske Kunst besteg, inden den naaede sin Fuldendthed. Den beundringsværdige Blanding af Kraft og Mildhed og det fuldstændige Herredømme over Formen, som man finder hos Disciplen, er endnu ikke hos Læreren; hvad der udmærker Sidstnævnte, er Compositionens Blidhed, en stille Længsel, der aander gjennem hans Skikkelser, og en tilsva-

rende forunderlig Farveblanding. Man kan sammenligne Maleriets Farveblanding med Digtets Rhytmus og Riim; i begge kan der komme en Tone, der paa uforklarlig Maade tiltaler Sindet og fuldbringer den Virkning, som Tanke og Følelse ellers ikke vilde mægte at tilveiebringe. I nærværende Maleri maa man især lægge Mærke til den gamle Mand, der understøtter Christi Hoved, til den døde Christusskikkelse, som, skjøndt den maaskee ikke er egenlig skjøn, dog har noget mærkværdig stille Forklaret i Udtrykket, og endelig til Hovedfiguren, Maria. Men man maa see nøie til. I Førstningen seer man ikke hele Udtrykket, fordi det er saa dæmpet, givet med et saa beundringsværdigt Maadehold. Men alt som man seer nøiere til, opdager og fatter man i dette skjønne Aasyn den meest gribende moderlige Smerte; hvo der med sundt menneskeligt Sind betragter det, vil ikke skamme sig ved at sige, at det næsten kan bringe En til at græde, og man veed dog ikke, om denne Stemning er blot menneskelig Medfølelse eller tillige en Virkning af den Fornemmelse, hvormed man i Poesi og Kunst seer Indholdet formæle sig med Formen. Vist er det, at man af dette Maleri modtager et vemodigt-opløftende Indtryk, at man, som det bør sig, staaer andægtig-beundrende overfor Kunsten. — Hvis Nogen skulde finde, at Maria er temmelig ung, saa maa man huske paa, hvilken Vanskelighed det er for en Katholik at

tænke sig hende uden i en uforanderlig Ungdom, Hende, hvis Legeme i Kisten blev til Blomster.

Hvad nu Copien angaaer, da kan man endelig sammenligne den med endeel Copier efter spanske, italienske, nederlandske og danske Mestre af en anden Kunstner (Cataloget Nr. 55—67). Uden at unddrage dem Anerkjendelsen for kunstnerisk Interesse og Dygtighed, føler man dog let, hvilken Forskjel der er mellem disse og Küchlers troende, hengivelsesfulde Inderlighed. „J'ai découvert que c'est de là (et en parlant ainsi Célio frappa sa poitrine) que doit sortir le talent" ɔ: der er blandt Menneskene ingen Skjønhed og Dygtighed uden den, som kommer fra et sjælfuldt Indre.

Goethe og Bettina.

Et Literatur-Billede.

Meddeelt af ——r.

Enhver vil ofte nok have gjort den Erfaring, at Ungdomsphantasier sjelden gaae i Opfyldelse. Man kan vedde Tusinde mod Een, at det prægtigste Ideal, den smukkeste Drøm, der paa det Interessanteste satte Phantasien i Bevægelse som noget yderst Skjønt og Ønskeligt, vil, naar endelig Opfyldelsens Time slaaer og det Drømte træder os levende imøde, synes os mat og bleg og blottet for alle Tillokkelsens Yndigheder. Det hører til de allersjeldneste Undtagelser, at Virkeligheden, naar den endelig er i vor Magt, nogenlunde svarer til det ubestemte Drømmebillede, endsige overtræffer det.

Da jeg som ung Student laa paa Regentsen, udkom (i Aarene 1836 eller 1837) en Bog i 3 Bind, med den Titel: „Goethes Briefwechsel mit einem Kinde", som blev anskaffet for den derværende Læseforening, da den i den tydske literaire Verden syntes at have vakt Opsigt. For en ung Æsthetiker, d. v. s. en Student, som i sit Hjerte har taget Afsked med faste Collegier og „Brødstudier", har naturligviis Alt, hvad der staaer i Forbindelse med et Navn som Goethes, en apriorisk Tillokkelse. Jeg bladede flygtig i den nævnte Bog, men uagtet jeg ikke indsaae, hvorledes jeg skulde faae Tid og

Taalmodighed til at læse en saa stor Bog i Brevform, og aldeles ikke havde nogen sikker Forestilling om dens Væsen og Værd, forekom det mig dog strax, at den maatte være uhyre interessant, og jeg udmalede mig det i Phantasien som en stor Lyksalighed, naar jeg engang maatte finde Tid og Ro til uforstyrret at hengive mig til dens Læsning. Men jeg veed ikke, hvordan det gik, denne Lykke syntes aldrig at skulle falde i min Lod; naar Bogen ved et Tilfælde befandt sig i min Nærhed, havde jeg aldrig ret Lyst og Villiekraft til at kaste mig over den; og naar til andre Tider Lysten indfandt sig og Phantasien foregøglede mig de meest glimrende Billeder af den Nydelse, Bogen indesluttede, vilde den netop aldrig af sig selv indfinde sig. Maaskee sagde mig ogsaa et dunkelt Instinct, at jeg dog dengang ikke havde Modenhed og sjælelig Erfaring til ret at forstaae og nyde den.

Saaledes gik Tiden hen i en Række af Aar. Andre op- eller uopnaaelige Idealer traadte imidlertid i Forgrunden; i de æsthetisk-litteraire Phantasiers vide Horizont viste sig „Goethes Briefwechsel mit einem Kinde" endnu af og til som en fra det Fjerne lokkende, grøn Ø, men tilsidst dukkede ogsaa den under og syntes for stedse forsvunden. En Ven, en fortræffelig begavet, poetisk Natur, hurtigt Hoved, men svag Charakteer, havde derimod ikke blot læst den, men eiede den. Hos ham havde jeg undertiden seet den og fattede efter forskjellige Kampe med min naturlige Træghed endelig det alvorlige Forsæt at bede ham om at laane mig den. Men da jeg vilde bringe Forsættet i Udførelse, havde han atter — solgt den. Han havde, jeg veed ikke, om ifølge eller

agtet denne Lecture, havt stor Ulykke i Kjærlighed; hans ilskede havde slaaet op med ham, og af Fortvivlelse be- ravede han sig nu i Livets Prosa. Dette var det sidste ndtryk, jeg havde modtaget af den mig ubekjendte Bog.

I Begyndelsen af 1848 befandt jeg mig i Ham- org, beskjæftiget med kritisk-anatomisk at undersøge det deal af et fuldkomment ubegrændset Otium, der længe aa den behageligste Maade havde sysselsat min Phantasi, en som efter Opnaaelsen heller ikke ret svarede til For- entningen. Blandt Andet skulde da nu den hidtil op- atte Læsning af mange fortræffelige Bøger indhentes, m længe havde staaet paa Forsømmelseslisten, og saa- des kom da endelig ogsaa, efter 12 Aars mislykkede nstrængelser, Touren til „Brevvexlingen med Barnet“; g betragtede den vel ikke længer med den Længselens Bæven, den i Forudnydelsen zittrende Phantasiglæde, som idligere, men mere med simpel historisk Nysgjerrighed, m Curiosum for den Autobiographi, ethvert tænkende Væsen hemmelig bærer i sit Indre. Denne beskedne Nedstemthed i Forlangendet bidrog maaskee til, at det eldne Tilfælde her indtraf, at min Forventning denne- ang ikke blot blev tilfredsstillet, men endog overgaaet. Det var mig ikke muligt her at blive staaende ved en ritisk og æsthetisk Nydelse; jeg henreves og svælgede i lmiddelbarheden i den Grad, at Bogen efterhaanden fore- om mig som en Musik, der blot efterlader et stærkt sjæ- eligt og sandseligt Indtryk, uden at man kan erindre ller gjøre Regnskab for dens factiske Indhold, de en- elte Toner og Tanker. Jo mere jeg læste denne Bog,

desto mere glemte jeg den, d. v. s. alt det Factiske, det Episke og Historiske deri, og beholdt kun Lyriken, Tankemusiken tilbage. Derfor kunde jeg bestandig blive ved at læse den som noget Nyt, og det gjorde jeg da ogsaa i henved et Par Maaneder.

Da kom der Noget, for Mange meget interessant, men for mig yderst ubeleiligt med Hensyn paa alle mine længe gjemte Planer for rolig Læsning og Studium; Noget, der aldeles forstyrrede mig i min Liste paa „Bøger, som skulde læses". Det var Februarrevolutionen og de mangfoldige Bukkespring, som den ubehændigste Efteraber blandt alle Nationer i den Anledning troede at maatte give tilbedste. Det gik nu mig som alle Andre, den raae Nysgjerrighed efter „Nyt", ligemeget om sandt eller usandt, seirede en rum Tid over alle bedre Tilbøieligheder, man læste fra Morgen til Aften „Blade" og ikke Andet end Blade, og en almindelig Bankerot truede alle Leiebibliotheker. Jeg glemte da paany „Brevvexlingen med Barnet" d. v. s. Alt det deri, som angaaer Tider og Personer. Først et Par Aar senere, da det var lykkedes „Reactionens" Viisdom saa temmelig at bringe Ro og Orden tilbage, da Leiebibliothekerne atter begyndte at opblomstre og jeg i Berlin gjorde personligt Bekjendtskab med „Barnet" (som nu er 62 Aar), vaagnede atter Erindringen om hiin Bog og de nydelsesrige Timer, den havde skaffet mig, og jeg følte, at om end deres positive og factiske Indhold var glemt, havde Aviserne dog ikke formaaet at udslette det poetisk-musikalske Indtryk, den i sin Tid havde efterladt. Den stod endnu for mig i uvisnelig

Glands, som den skjønneste lyriske Digtsamling*, den nydske Litteratur har frembragt siden Uhland, vel ikke saa mangfoldige i Stoffet, men i sin Retning langt dybere, med genialere, mere virkelig productiv Phantasikraft, end denne Digter, hos hvem Følelsen stedse er overveiende, ei at tale om alle hans senere Efterfølgere. Men ved Siden af den ungdommelige Friskhed, den ægte poetiske Sundhed og Glæde over Livet, som udmærker hine Breve, finder man tillige, i en Forbindelse, som hører til de sjeldneste Litteraturphænomener, en analyserende Selvreflexion, saa subtil, saa moden, saa gjennemtrængende rigtig, at man ved denne overnaturlige Viisdom hos en ung Pige stundom næsten bliver uhyggelig tilmode. Den Leilighed, jeg nu havde til at gjøre mig bekjendt med hendes øvrige, temmelig vidtløftige Skrifter og Bogsamlinger, og til ved mundtlige Meddelelser at supplere, hvad Phantasien savnede i Billedet af den interessante literaire og menneskelige Personlighed, der under Læsningen efterhaanden udviklede sig for mig, afgav de ydre Impulser til efterstaaende Skildring.

Bettina Brentano er født 1778 i Frankfurt a. M. i et stort rigt Huus, men i en mørk og snæver Gade. Faderen var tilligemed tre Brødre indvandret fra Italien, hvor Familien, der regner sig i Slægt med de berømte Viscontier, havde betydelige Besiddelser ved

* Brevstilens Prosa gaaer virkelig undertiden som af sig selv over i smukke Vers og Riim.

Comosøen, der dog ved fjernere Slægtninges Intriguer og en langvarig Proces for største Delen gik tabt for de Udvandrede. Den af dem, som nedsatte sig i Frankfurt, blev Chef for en stor Handelsforretning og skal senere have havt en diplomatisk Stilling som Resident for det geistlige Churfyrstendømme Trier, medens Andre paastaae, at han var og blev — Bognfabrikør. Han gjorde imidlertid saa gode Affairer, at han kunde efterlade ethvert af sine — 18 — Børn en Formue af 80,000 Gylden. Det var en mørk og streng Mand, som synes meest at have levet for sine Forretninger, og som, naar han blot viste sig, fyldte Husets Tyende og Beboere med Skræk, saa at de uvilkaarlig toge Flugten. Han opholdt sig næsten stedse i sine egne Værelser, og Forholdet mellem ham og hans Kone var ikke lykkeligt. De synes aldeles ikke at have harmoneret eller passet for hinanden. De saaes sjeldent og tilskreve hinanden Billetter, naar Noget fordrede fælleds Overveielse. Den lille Bettina, som kun var 4—5 Aar, da begge Forældrene med et kort Mellemrum døde, udøvede imidlertid, som hun selv fortæller, med sit naive Væsen og sine barnlige Kjærtegn en stor Magt over den strenge Fader, og maatte derfor altid bringe Billetterne over til ham, naar man vilde være ret sikker paa hans Samtykke. Ikke blot den opvorende Bettina, ogsaa Broderen, den bekjendte Digter Clemens Brentano, ja næsten hele Familien synes at have havt noget Genialt-Excentrisk, saa at Philisterne, der udgjorde den øvrige Befolkning i Frankfurt, under Navnet Brentano gjerne tænkte sig noget Forstyrret og Forrykt. „Hvor Galskaben“, sagde man, „ophører hos Andre, der begyn-

:r den hos Brentanoerne". Bettina havde saaledes ofte sit Liv den Skjæbne, ved sin indre Dæmon at staae oleret eller komme i skarp Modsætning til spidsborgerlig osaiske Omgivelser, hvorved hendes Væsen fik Anledng til som Nødværge at udvikle Ironi og Satire, mens ved Siden heraf hendes glødende, farverige Phansi, hendes Begeistring for Natur og Kunst ikke foregtede det italienske Blod.

Moderen, en fuldkommen Contrast til hendes Gemal, blidt poetisk Gemyt, var en Datter af den som Wiends Cousine og første Elskede i sin Tid bekjendte ophie v. Laroche, der nedstammede fra en fransk Adelsmilie. Hun var tillige den første tydske Dame, der ındt et Navn som Skribentinde; dog ere hendes Skrifr, der væsenligst tilhørte den da moderne, sentimentale pdragelsesliteratur, nu forsvundne og glemte. Hendes atter, Bettinas Moder, findes omtalt i Goethes „Wahrit und Dichtung". Som ung Mand kom han, paa et esøg hos sin Moder i Frankfurt, ogsaa i Brentanos uus, og den i sit eget Hjem med et ømt Gemyts utiledsstillede Længseler ensomt levende Koue kom til at dtage en Plads i Galleriet af Goethes forskjellige, saa rtræffelig skildrede Elskede. Dog var hans Tilbøieligd for hende, om end øm og varm, efter hans egen orsikkring aldeles lidenskabsløs. Han var tilfældig i rankfurt kort efter Bettinas Fødsel, og var den første, :r holdt det spæde Barn mod Lyset, uden at ane, at :tte Barn engang saa lidenskabelig skulde besvare hans ilde Tilbøielighed for Moderen. I sit 9de Aar blev un, da Familien var katholsk, sendt i Opdragelse til et

westphalsk Nonnekloster i Fritzlar, ved den lille Flod Edder. Skjøndt hun ikke siden formelt har skiftet Religion, er hun dog i sit Sind aldeles Protestant. Livets Prosa eller hendes umiddelbare Erfaringer synes at have udslettet alle katholske Sympathier hos hende, og skjøndt ubevidst ikke selv fri for alle mystisk-katholske Reminiscenser, taler hun med skarp Spot om de forskjellige Digtere og Kunstere, som Stollberg, Fr. Schlegel, Z. Werner, Tieck (der imidlertid selv benægter det) o. fl., der fra stærk Skepsis gik over til Katholicismen eller blot fandt æsthetisk Interesse i Pietisme og Mystik. Hendes egen Broder Clemens, hos hvem den overspændt devote Retning mod Slutningen af hans Liv var et ligesaa overraskende aandeligt Særsyn, skjøndt han ikke offenlig havde bekjendt sig til Protestantismen, kan ogsaa henregnes til de Ovennævnte. Det er et mærkeligt Factum, at Koryphæerne for den tydsk-romantiske Skole næsten alle vare eller bleve charakteerløse Mennesker, uden moralsk Fasthed, og at denne Skoles psychologiske Consequens, naar man ikke i Tide vendte sig fra den, viste sig som en Aandsforvirring, der grændsede nær til Galskab.

I Klosteret, hvor hun forblev til sit 13de Aar, førte hun et indskrænket og dog frit Liv, nemlig med Frihed til at bevæge sig paa et svævert Gebeet, hvilket hun med levende Farver har beskrevet i den „Dagbog“, som danner tredie Deel af Brevvexlingen med Goethe. Afsondret aldeles fra det bevægede Menneskeliv voxede hun, som „et glat, brunt, fiintbygget Naakid, venlig og ubændig“, saa at sige sammen med Naturen der paa Stedet. Blomster, Træer, Bier, Svaler o. s. v. vare hendes Dag-

lige og kjæreste Omgang. Hun klattrede om i Havens Træer, sneg sig undertiden om Natten ud i det Frie, uden at lade sig genere af Storm og Uveir, og faldt i Søvn i Græsset, eller lyttede til en Flok Zigeunere, som havde deres Leir i Skoven paa den anden Side af Floden. Livsfriske og gribende ere især hendes Skildringer af en 80-aarig Nonne, der overraskes af Døden, medens hun sysler med sine Blomster i Haven, og af en ung til Nonnestanden indviet Pige, hvis afskaarne lange, skjønne Haar det faldt i Bettinas Lod, grædende at bære bort paa Offertallerkenen. Om Livet her skriver hun dog senere til Goethe: „Ak, jeg veed intet Bedre, intet Skjønnere og Gladere, end hine første Foraar, ingen inderligere Længsel, end den efter mine Blomsterknoppers Udspringen, og hvis Du kunde være skinsyg, saa maatte det være paa hiin Tid, thi i Sandhed, jeg længes atter tilbage til den“. —

I sit 13de Aar forlod hun Klosteret og kom med to af sine Søstre i Huset hos den gamle Bedstemoder, Sophie Laroche, der levede i Offenbach. Her saae hun sig for første Gang i et Speil; thi i Klosteret taaltes ikke en saadan forfængelig Luxusartikel. Forresten fortsatte hun her, uden synderlig Opsigt eller Indskrænkning i sin Frihed, saa temmelig sit tidligere Liv. Menneskene forstod hun ikke, kunde ikke komme tilrette med dem eller afvinde dem nogen Interesse. Desto inderligere var hendes Forhold til Dyr og Blomster. Ogsaa Erindringer fra denne Tid give hende senere Stof til sjælfulde poetiske Skildringer f. Ex. af en Nattergal („Tagebuch“ S. 81). Ogsaa her sneg hun sig om Natten ud over

Hegn og Gjærder for at besøge en gammel forfalden Klosterkirke. Omgivet af Mennesker fortsatte hun paa sin Viis den Ensomhed, hvortil hun fra Klosteret af var vant, og hvis Ophør hun ikke kunde fatte. Franske Emigranter, der saavelsom Revolutionsapostle, opholdt sig i det paa den anden Side af Floden liggende Frankfurt og paa Fransk eller Tydsk gjorde deres Ideer gjældende, synes først at have henledet hendes Opmærksomhed paa Menneskenes Færd og Væsen. Engang flygtede en Trop Franskmænd, forfulgt af Østerrigere, igjennem Byen, og medens alle Spidsborgerne tabte Fatningen og skjælvede for et Bombardement, havde det lille Naturbarn alene Hjerte og Snildhed til at redde en af Croaterne haardt betrængt, saaret Franskmand. Denne lille Begivenhed fortæller hun overordenlig naivt og livfuldt, samt hvorledes den Reddede, da han uden Fare kunde begive sig videre, omfavnede og kyssede hende til Afsked, hvilket hun, i Følelse af Situationens Reenhed og Hellighed, uden Vægring og med Glæde tillod. Det var det første Kys, hun havde faaet af en Mand. Det andet fik hun af Herder, som kom for at besøge hendes Bedstemoder; men denne Gang straffede den 15-aarige Mø, som ikke kjendte ham og ikke syntes om hans Ydre, Formastelsen med — et Ørefigen, som satte den værdige Grandmama i ikke ringe Forlegenhed. Den fromme Mand, som i et svagt Øieblik havde ladet Naturen gaae over Optugtelsen, modtog imidlertid sin Straf med Sagtmodighed, og begge Dele kunne vel forklares ved den Yttring af den bekjendte Kunstkjender Rumohr, som ogsaa i Begyndelsen af dette

Aarhundrede saae Bettina, at hun var det „reizendste Wesen“, han nogensinde havde kjendt.

Hendes Interesse for Goethe, der siden udviklede sig til den meest begeistrede Phantasikjærlighed, som Verden har kjendt, vaagnede paa denne Tid, som hun selv siger, for første Gang derved, at hun af Bedstemoderen og Tanten hørte ham heftig dadle. De fromme Damer kaldte ham en Fritænker og sagde, han troede ikke paa Djævlen, og Bettina troede fra dette Øieblik af ikke heller paa Djævlen. Hun havde Intet læst af ham, og kjender endnu den Dag idag næppe alle hans Værker; hun vidste ikke, hvem han var; men en instinctmæssig Anelse sagde hende, at Philisterne havde Uret mod ham og ikke forstode at bedømme ham. Efterhaanden dannede hun sig et Phantasibillede, hvori hun forelskede sig. Hun saae ham i sin prophetiske Drøm, stor, ophøiet, genial, som han var, og sig selv — i hans Arme. Noget senere skulde Drømmen paa en Maade erholde Virkelighed. Hendes Broder Clemens bragte hende en Bog af Goethe; det var Wilhelm Meister. Nu aabnede sig en ny Verden for hende, hun svømmede i Salighed og i Beundringens Taarer; og da endelig det forunderlige Væsen, Mignon, med det dybe, ildfulde Øie, det lange opløste, sorte Haar, optraadte ved Siden af Meister, da forsvandt Grændsen mellem Digtning og Virkelighed for hende, og hun saae i disse to Skikkelser kun sig selv og Goethe. („Tagebuch“ S. 153—59).

Her indtræder en ny Phase i Bettinas Selvfremstilling, idet hun nærmer sig Forholdet til Goethe; hun havde hidtil kun gjengivet de friske levende Indtryk af

sin Barndom, virkelig oplevede Erindringer. Fra nu af optræder hun som selvbevidst Personlighed, positiv producerende, digtende, phantaserende: stedse rigere og yppigere slynger hendes poetiske Aand sig som en uendelig Vedbendranke om den beundrede Digters Billede, indtil dette tilsidst staaer som en Marmorstatue, omvunden af et evigt Foraars uvisnelige Krandse. Men han selv var og blev endnu kun et Foster af hendes Phantasi. Endnu havde intet menneskeligt Væsen i Virkeligheden formaaet at fængsle eller blot interessere hende. Naturen og Tilfældet, der hidtil vare hendes eneste Førere, raadede ogsaa Bod paa dette Savn. Bettina blev forelsket, ikke meer i et Phantasibillede, men i et levende Væsen, som en Tidlang endog trængte Drømmen om Goethe i Baggrunden. Men denne hendes første Kjærlighed var — et Fruentimmer, og dette Fruentimmer tilhørte ikke egenlig den friske levende Virkelighed, det var en halv Aand, som levede i en reen aandig og poetisk Sphære, og fast ikke bekymrede sig om den ydre Verden, med hvilken hun snart tog Afsked for stedse.

Det var i 1804, da Bettina var 16 Aar, at hun paa et Besøg hos sine Sødskende i Frankfurt, gjorde Bekjendskab med den som Stiftsdame i et adeligt Frøkenkloster levende Caroline v. Günderode. Denne fast overjordiske Gestalt, af hvis aandige Skjønhed B. i Breve til Goethe giver et Portrait, der næsten gjør Pensel og Farver overflødige, synes paa Alle at have gjort en magisk Virkning. Vi kjende hende nærmest af Indledningen til Brevvexlingen „mit einem Kinde“ og af Bettinas senere udgivne Correspondance med hende selv („Die

Günderode" 1838). Hun var allerede bekjendt som Digerinde; Bettina meddeler flere af hendes Digte, som nærmest bære Præg af den paa den Tid saa yndede ossiansk-melancholske Maneer, men alle røbe en næsten overnaturlig Modenhed i Tanke, Følelse og Form. Hendes Aand yntes langt hævet over alt Jordisk: i Svøbet af de intbyggede, slanke, hensmeltende Legemsformer, under et eskedent, fast villieløst Ydre, flammede i tilsyneladende armonisk Ro en ophøiet Heltesjæl, boede en stolt, enerisk, melancholsk og gjennemreflecteret Charakteer, som næten voldsomt maatte isolere hende fra hendes Slægtninge og den hele omgivende Verden. Otte Aar ældre end Bettina, i Alt en Contrast til dette lille, naive, overmodige, efter ubekjendte Verdener heftig tørstende Væsen, maatte hun, som havde lært og vidste Alt, selv uden at ville og vide det erholde en ubegrændset Magt over den yngre, der Intet havde lært. Denne, der nu pludselig kunde svælge i et Dyb af Poesi og Viden, følte for den ældre Veninde, for dette aandeagtige Væsen med den magnetiske Attractionskraft, en Beundring, der snart steg til Forgudelse. Snart kunde hun slet ikke meer undvære hende, og naar de ikke kunde være sammen, tilskrev hun hende, ikke sædvanlige Breve, men lange Afhandlinger eller Bekjendelser, der ved Aand, Liv og Fremstillingsgave efter 40 Aars Forløb vække vor Forbauselse. Og dette havde Günderode paa sin Samvittighed, hun havde ført det uskyldige, letsindige Barn til Kundskabens Træ, ind i Viisdommens kølige Forhaller, havde ladet hende studere Philosophi, Historie, Mathematik, Musik og Poesi, havde forundret sig over de selvstændige „Phantasiaaben-

baringer«, der istedenfor Skolelærdom viste sig som Underviisningens Frugter; havde endelig af den med Vindene legende, ei udsprungne Blomsterknop, af det »glatte, brune Raakid«, gjort en aandrig, med Poesi og Lærdom paa Papiret legende — Skribentinde. Fra nu af var Bettina udrevet af sit sorgløse Natur- og Planteliv. Man maa kjende dette Forhold til Günderode for at kunne forklare sig den aandelige Modenhed, den Ideerigdom og den aldrende Digter høit overflyvende, poetiske Ild, Kraft og sprudlende Fremstillingsgave, som vi finde i Brevvexlingen med Goethe. Günderode, som selv, foruden Mathematik og Astronomi, med Lethed havde studeret og opfattet Plato, Kant og Fichte, opmuntrede sin Elev til det samme; men Bettinas Natur var i sit Inderste saa uforenelig med al egenlig Philosophi, at Forsøget paadrog hende en alvorlig Sygdom, og Lærerinden selv maatte forbyde hende at fortsætte det.

Desværre skulde Bettinas Aand i dette Forhold ikke blot modnes og udvikles ved Studier og Belæring, men ved den dybeste Smerte. Denne Kjærlighed var ulykkelig og fik en fuldkommen tragisk Ende. Bettinas heftige, begeistrede Følelse, paa hvilken den aandig saa udviklede Veninde virkede som et mandligt Ideal, havde Günderode stedse kun besvaret med mild Venlighed og søsterlig Omhu; hun glædede sig ved at see sin Udsæd opvoxe og modnes i en saa yppig, med Anelser om den kommende Tid svanger Jordbund. Hun elskede sig selv og sin egen Modsætning i Bettina, men hendes Hjerte var ikke synderlig med i Spillet; hun aabnede det ikke for Disciplen, og betroede hende Intet om sine personlige

Forhold. Hun havde sandsynligviis tidligere næret en heftig Lidenskab, der havde dræbt hendes Hjertes Friskhed og kastet hende ind i Tankens og Studiernes alvorlige Verden. Bettina havde derimod ikke elsket før, alle de ubevidst ideale og slumrende sandselige Elementer, som i høieste Potens ere forenede i den første Kjærlighed, havde pludselig opfyldt hende, og det var en tilfældig Omstændighed, at Gjenstanden, paa hvilken hun overførte sit Hjertes første uendelige Fylde, var en Kvinde, og en Kvinde indviet til Viisdom og Ulykke. Hendes senere saa berømte Forhold til Goethe var en overstrømmende poetisk-platonisk Kjærlighed med et let Anstrøg af sandseligt Velbehag. Men Forholdet til Günderode var virkelig Hjerte-Elskov, der tog det aandelige Udbytte med som Tilgift, og bestandig vibrerede i heftige Svingninger af Begeistring og Glæde over den elskede Gjenstand, Frygt for at misbage den, Skinsyge mod enhver Person eller Gjenstand, der kom i dens Nærhed, kort Alt, hvad der hører med til en ordenlig Første-Kjærligheds Katechismus. Dette Forhold havde varet et Par Aar; da indtraadte fra Günderodes Side hyppige melankolske Udbrud, Tanken om Selvmord beskjæftigede hende, og mod Bettina, med den uforandrede Forelskelse, viste hun en ofte uhyggelig Kulde og Ligegyldighed. Hun yttrede engang som halvt i Spøg, at hun før sin Død vilde gjøre hende vred paa sig, for at hun mindre skulde sørge over Tabet. Denne Theori af en i Reflexionen forvildet Hjerne søgte hun virkelig practisk at gjennemføre*; men

---

* Man seer, at Mag. Kierkegaard ikke er første Opfinder

hun formaaede kun at fremkalde et udvortes Brud, ei at udtørre hiint dybe Kjærlighedsvæld, og den 62-aarige Bettina taler endnu om hende med den samme rørende Begeistring og Forelskelse, som vi finde i hendes Breve fra 1804—1806.

Günderodes Hjerte var forflygtiget. Det sad ikke længer paa det sædvanlige Sted som hos sunde Mennesker, men havde opløst sig i Stemmens blide Musik, i Øiets magiske Speil, som den sjælfulde Resonans af en svunden Tid. Den egenlige Kjærne var udbrændt; kold, uden frisk Livskraft og Sympathi stod hun ligeoverfor Tilværelsen; den var bleven hende til en logisk Reflexion, til et Regnestykke. Dette viste sig klart ved hendes sidste Handling; hun havde afsluttet sit Regnskab med Verden, hun tænkte ikke mere paa Bettina end paa et Legetøi, hvoraf man er kjed, og sendte hendes Breve, disse rørende Kjærlighedsbeviser, ubesvarede tilbage. Den sidste Gang, da B. vilde besøge hende, tillod hun hende ikke at træde ind, men viste hende haardhjertet tilbage. Det var „den første Fortvivlelse, det første grusomme Slag for et ungt følsomt Hjerte".

Først i Marburg, hvor Bettina opholdt sig Vinteren 1805—6, hos sin Svoger, den berømte Jurist Savigny, erfarede hun, at der i længere Tid havde fundet et Slags Kjærlighedsforhold Sted imellem Caroline Günderode og den, især af sin „Symbolik" bekjendte Lærde, Kreutzer, der var Professor i Marburg. Fra hendes

---

af dette i „Forførerens Dagbog" anvendte Experiment.

;ide var det upaatvivlelig kun en reen platonisk Beun-
:ring af Mandens Lærdom og Aand, saameget meer, som
ın var gift, og hendes Grundsætninger, hvad Tiden
:ste, i saa Henseende vare de allerstrengeste. Hos Kreutzer
erimod, som syntes at have været noget ubehændig og
æsthetisk i Livet, var Lidenskaben ikke blot fremkaldt ved
Günderodes Digte og philosophiske Afhandlinger, men
en var af mere verdslig Natur, og han tænkte for Al-
or paa at lade sig skille fra sin Kone. Da han med-
eelte G. denne Plan med saa liden Delikatesse, som om
un selvfølgelig aldeles tilhørte ham, svarede hun ham
anske kort, at saasnart han gjorde dette, vilde hun øie-
likkelig dræbe sig selv, og den, der kjendte denne mær-
:lige Pige, vidste at hun ikke spøgte, og ikke satte saa
:egen Priis paa Livet eller noget Andet, at det kunde
'holde hende fra en fattet Beslutning. Kreutzer, der slet
ke synes at have kjendt eller forstaaet hendes ualminde-
ge, noget dæmoniske Natur, tog det ikke for Alvor, traf
.rkelig Anstalter til Skilsmissen. Da hun tilstrækkelig
ıvde forvisset sig om hans Hensigt, gik hun en Dag
:d til Rhinen og gjennemborede sig med en Dolk, som
Bettina tidligere havde seet hos hende og leget med.
Med en forunderlig Koldblodighed havde hun først bundet
g en Pose med Steen om Halsen, sandsynligviis i det
haab at falde ud i Floden og forsvinde paa dens Bund
den at opdages. Dette lykkedes hende imidlertid ikke;
an fandt det skjønne Lig i Græsset ved Rhinens Bred.
Men netop paa samme Tid som dette foregik, var Kreut-
:r bleven farlig syg, og lod sig i denne Tilstand af sin
Skriftefader, Daub, overtale til — hvis han levede —

ganske at opgive sin Skilsmisseplan, som alt havde givet Anledning til megen Forargelse og Omtale. Saaledes blev hendes Død dobbelt tragisk, idet Skjæbnens Ironi paa samme Tid ophævede det Motiv, hvorpaa hun havde begrundet sit Selvmord. Hendes ved Studium, især af den græske og romerske Historie dannede, ved Tænkning og indre Erfaringer stærke Aand havde længst fjernet sig fra den sædvanlige religiøse Tro, som hendes Samtid for største Delen af Letsindighed havde opgivet. Hendes Livsanskuelse nærmede sig den stoiske, og det kan ikke nægtes, at i en Tidsalder, der ikke har nogen umiddelbar og levende Tro, og hvor den troende Fromhed saa ofte kun er Hykleri eller sygelig Svaghed, er Stoicismen det respectableste Standpunkt, man kan indtage. I den antike Tid viste den sig ikke blot kraftig i Daad, men ogsaa i Digterværker, efter at Troen paa Guderne factisk var ophørt. Ligesaa hos Nordboerne i deres Helteliv og Sagaliteratur. Og endnu i den christelige Tid fremtræder den ofte; fast alle ædle Charakterer og store Handlinger f. Ex. fra de italienske Republikers Tid og i den franske Revolution, fremgik af den. Den republikanske „vertu" var, hvor den var meer end Phrase, reen Stoicisme. Principet og dets moralske Kraft tiltvinger sig stedse Agtelse, selv hvor Resultaterne ikke kunne billiges. I det her omhandlede Tilfælde blev Individets selvkloge Dialektik, i det Dieblik den troede sig stærkest, gjendrevet af Skjæbnens objective Dialektik. Dog, hvo vil dømme, endsige fordømme hende, efter en abstract Morals Regler? Hvo har vel gjennemskuet alle Gaader i denne hemmelighedsfulde Sjæl? — Det er et

nukt og rørende Træk hos Bettina, at saa dybt hun id selv, fremfor nogen Anden, led ved dette Slag, saa taler hun dog ikke nogen Daddel eller Misbilligelse ud- ilt over sin ulykkelige Veninde. Saa stor og ægte var enne Kjærlighed, at hun ei engang nu, efter saamange Aars Forløb, vil indrømme Feil eller Lyde hos dette endes første Ideal. Günderode er og bliver hende Ind- egrebet af alt Ædelt, uagtet hun tilføiede hende den ittreste Sorg, der dengang kunde ramme hende.

Hvad der hjalp hende til temmelig snart at forvinde n Sorg og Lidenskab, var, at hun kort efter fik Lellig- ed til i mundtlig og skriftlig Fremstilling poetisk at re- roducere dette Forhold. Hun var tidlig bleven prøvet g skræmmet op af en sød Drøm; men dette udviklede den Tvivl det Geniale hos det 17-aarige Pigebarn, der endnu saae ud, som om hun kun var 14—15 Aar, og ois hele Væsen, til stor Bekymring for hendes Omgi- else, var den sælsomste Blanding af Barnagtighed og de ublimeste Aandsgaver. Hun var imidlertid ikke blot en elden sund og kraftig Natur, men besad ogsaa (som Goethe) et vist Naturinstinct til, uden passiv Fortabelse Smerten, strax at søge og finde Lægedom for den, ja t suge Honning af Giftblomsten. Dagen efter at Ven- nden saa ubarmhjertig havde bortviist hende, gaaer Bet- ina forbi det Huus i Frankfurt, hvor Goethes Moder oer, hvem hun ikke kjender, uden af Omtale. Hun aaer en pludselig Indskydelse, træder ind i Huset, og iger: „Frau Rath!“ (under denne Benævnelse var den ærdige Matrone kjendt i hele Frankfurt), „jeg vil gjøre hendes Bekjendtskab, jeg har i Stiftsdamen Günderode

tabt en Veninde, og hende skal Hun erstatte mig." — „Vi kan jo forsøge det", svarer Fru Raadsherrinden, som trods sine 75—76 Aar, var en kjæk og rørig Kone, fuld af Liv, kraftig naiv Følelse og rolig Humor; og fra nu af kom Bettina fast hver Dag herhid og sad paa en Skammel hos den gamle „Frau Rath" og udøste sit Hjerte for hende, og lyttede atter til hendes Fortællinger.

For at kjende og forstaae Goethe, er det nødvendigt ogsaa at kjende hans Moder, som i mange Henseender udgjorde et Stykke af hans Tilværelse, ja dens ikke blot physiske men psychiske Forudsætning, og som han stedse elskede og skattede høit, skjøndt der hengik hele Rækker af Aar uden at han besøgte hende. Man gjenfinder ham stedse her i hans oprindelige djærve Natur, mere stor og simpel end i saa mange andre Forhold, hvor han under et formelt Ydre skjulte sine Følelser, der dog endnu paa hans gamle Dage kunde blusse op som en Vulkan. Kjærligheden var mellem disse to Personer af en egen djærv og ordknap Natur, som synes at have conveneret begge, og dermed kunde de tydske Philistre, som have havt saa travlt med at undersøge, om Goethe ogsaa var en god Søn, vel give sig tilfreds. Ligesom Friedrich den 2den tillod sine Undersaatter hver at blive salig „paa sin Façon", kan man vel ogsaa tillade to ualmindelige Mennesker at elske hinanden paa deres Maneer. Moderen, som selv var en antik, plastisk-poetisk Natur og kjendte sin Wolfgang bedre end nogen Anden, beklagede sig aldrig over nogen Uret fra hans Side, hans Berømmelse var den bedste Manna for hendes Hjerte, og den kunde

han dog ikke have erhvervet ved sønlig-sentimentale Hjerteudgydelser.

Hun ansaae sig selv for den lykkeligste blandt Mødre, hun lod ikke nogen Dag gaae hen, uden at tænke paa sin Søn, og disse Tanker, sagde hun „vare Guld for hende". Naar hun fortalte om Sønnen, hvorledes han havde leet sig som Lille, og hvorledes han efterhaanden var bleven stor, havde hun, „store Barneøine", siger Bettina, og hun „gjættede Sønnen i Moderen". Disse Fortællinger synes gjengivne med stor Troskab; Alt bliver levende deri, Huset, Stuen og den grønne Stol, hvorpaa Moderen sad, naar Wolfgang legede paa Gulvet, eller hun fortalte ham de „Historier", som nedlagde den første poetiske Spire i hans Sjæl. Blandt de andre Drenge udmærkede han sig tidlig ved en vis majestætisk Holdning. Da man engang bemærkede det, sagde han: „ja det er kun en Begyndelse, med Tiden vil jeg udmærke mig paa alle andre Maader!" — „Og det er gaaet i Opfyldelse", tilføiede saa Moderen. Fortræffeligt, poetisk og malerisk er især det Sted, hvor hun fortæller, hvorledes han engang indbyder hende til at see ham løbe paa Skøiter paa Mainfloden. Efter at have viist sin Færdighed i ziirlige Løb og Svingninger, beder ham om at laane hendes karmoisinrøde Fløiels Kaabe, og draperet med den flyver han „som en Søn af Guderne" hen ad den blanke Flade. „Da skulde Du have seet ham, Bettina, det var det smukkeste Syn, man kunde tænke sig! Jeg seer ham endnu stedse for mine Øine glide ind under een Bue af Broerne og komme frem under en anden. Vinden løftede og sænkede Slæbet af Kaaben,

som han paa sin Flugt lod udfolde sig." Træffende bemærker Saint-Beuve* ved dette Sted: „Skulde man ikke mene her at høre — ei en Frankfurter Borgerkone, men en romersk Senators eller Keisers Gemalinde, en Cornelia?" —

Til Gjengjæld hørte den fortræffelige gamle Kone med Opmærksomhed Bettina fortælle sin hele Lidelseshistorie, den ulykkelige Kjærlighed til Günderode. Begge Dele, hvad hun hørte og hvad hun selv fortalte, blev efterhaanden nedskrevet i Breve til Goethe, som til sine Livserindringer flittig og uden Betænkning benyttede Moderens saaledes opbevarede Fortællinger. Dengang kjendte Verden ikke Bettina og beundrede blot Goethe som Autobiograph. At Bettina ogsaa nedskrev og sendte Goethe Günderodes Historie, skete efter Opfordring af „Frau Rath"; thi, sagde den værdige Dame, „min Søn har sagt, at hvad der nedtrykker En, det maa man forarbeide, og naar han har havt en Lidelse, saa har han altid gjort et Digt deraf". Goethes i Begyndelsen varme, om end altid korte Svar pustede snart den ulmende Gløb op til en klar Flamme; i sin ideale Phantasikjærlighed personificerede hun sig den Elskedes Skjønhed og Fortræffelighed saa levende, at ogsaa Hjertet blev henrevet af Beundringen. Hun gav ham en Forsmag paa „Gudernes Privilegium, en evig Ungdom"; han gik med æsthetisk Sands

* Goethes „Briefwechsel mit einem Kinde" hører til de faa tydske Bøger, som ikke blot ere oversatte paa Fransk (1843), men ogsaa have fundet skjønsom Anerkjendelse i Frankrig, navnlig af den nævnte Kritiker.

og Nydelse ind paa alle hendes Phantasier og elskvær-
dige Overgivenheder; hun aabnede ham en ny Verden af
yndige Billeder og Fremstillinger; og han lod hende gjerne
prædike dette „Naturens Evangelium". Og saaledes
fremstod tilsidst den hele Brevvexling, der ligger for os
som et udmærket Digt, næsten afrundet som en Roman af
samme Art som Rousseaus „Nouvelle Héloïse", hvilken
den idetmindste i Phantasiens Rigdom og Liv langt over-
gaaer. — „Frau Rath" havde ikke blot Aandsfrihed og
Sjælsstorhed nok til at finde sig i alle „Barnets" Uregelmæssigheder og Luner, hun vænnede sig dertil, saa hun
tilsidst ikke kunde undvære dem, og naar Bettina var paa
en Reise, skrev hun: „Skynd Dig at komme tilbage; jeg
længes efter Dig med en vis Angst; jeg sidder hele Timer alene og tænker paa Wolfgang, da han var Barn
og rullede om ved mine Fødder, og hvor smukt han
kunde lege med sin Broder Jacob og fortælle ham Historier. Men jeg maa absolut have Nogen, hvem jeg
kan sige Alt dette, og Ingen forstaaer saa godt at høre
til, som Du!" Men hun havde heller ikke Grund til at
fortryde, at hun var Moder og Sjælesørger for den lille
Bettina; thi noget af det Skjønneste, den biographiske
Literatur besidder, er det ved Poesi og Sandhed udmærkede Mindesmærke, som Bettina paa forskjellige Steder
har opreist for Goethes Moder, der her undertiden selv
optræder i høist originale Breve.

Imidlertid kan det urolige Pigehjerte ikke finde
Hvile i den blot æsthetiske Beundring en distance; hun
maa skue sit Ideal Ansigt til Ansigt, „tale med ham,
hvis hun formaaer det." I April 1807 underretter hun

pludselig „Frau Rath“ om, at hun, forklædt som Dreng, med en Søster og Svoger er reist til Weimar, midt igjennem de franske Armeer. Hun havde reist uafbrudt et Par Dage, uden at kunne sove. Ikkedestomindre beder hun strax efter Ankomsten gamle Wieland, med hvem hendes Familie var bekjendt, om en Billet til den weimarske Jupiter; hun løber om et Par Gadehjørner, og — staaer ligeoverfor den længe Beundrede. Han lader hende sætte sig paa Sophaen (eller Canapeen, thi Sophaer vare dengang endnu ikke i Mode), betragter hende skarpt, og begynder paa sin sædvanlige Maneer en Underholdning om Hertuginde Amalia af Weimar, som han mener, maa være hende bekjendt af Bladene. „Ak“, svarer hun, „jeg læser ingen Blade.“ — „Men jeg troede, at Alt hvad der passerer i Weimar, interesserede Dem?“ — „Nei, Intet interesserer mig, uden De — jeg har ikke Taalmodighed til at gjennemblade en Journal.“ — Men, vever som et Egern, kan hun ikke udholde at sidde stille. „Hun veed“, skriver hun til Goethes Moder, at det er mig reent umuligt, at blive siddende som et velopdraget Menneske. Efter en Pause siger jeg: „Jeg kan ikke blive her paa denne Sopha!“ og springer heftig op. „Velan, gjør, hvad De behager“, siger han. Jeg kastede mig om hans Hals, han trak mig ned paa sit Skjød og sluttede mig i sine Arme.“ — Men nu kommer det Mærkeligste; hun vedbliver: „Jeg havde saalænge ikke sovet, havde saa længe længtes efter ham; jeg sov ind ved hans Bryst, og da jeg vaagnede, begyndte et nyt Liv.“ —

Her var et af de sjeldne Tilfælde indtruffet, at

Wirkeligheden stemte med det drømte Ideal. Goethe var dengang 58 Aar, men endnu smuk og saa temmelig i usvækket Manddomskraft. Hans brune Haar var ikke bleven graat, og hans sorte Øie funklede endnu med fyrig Glands. Selv 1815, da han altsaa var 66 Aar, fortælle Samtidige, som besøgte ham, at han slet ikke saae ud som en Olding. Og det er et smukt Træk hos Bettina, fordi det er saa kvindeligt og naturligt, at hendes Forelskelse i Goethe, som hun selv med elskværdig Oprigtighed fortæller (Tagebuch), ikke blot havde sin Kilde i Beundringen af hans Værker eller i Moderens Fortællinger, men ligesaameget i hans skjønne Personlighed og imposante Ydre, naar han betragtede hende „med de store sorte Øine, saa fulde af Elskværdighed."

Hvor længe hiin Slummer varede, veed hun ikke; men da han med venlig Godmodighed havde ladet hende sove ud, plukkede han et Blad af en Viinranke, som snoede sig ind ad Vinduet, og sagde: „Dette Blad og Din Kind have samme Friskhed, samme bløde Fløiel." Derpaa talte han alvorlig og dybsindig med hende om Schiller, som nylig var død, og da hun erklærede, at hun ikke holdt af Schiller, forklarede han hende denne fra ham selv saa forskjellige Digters Natur og Væsen saa varmt og indtrængende, at hun følte sig dybt greben og rørt. Om Aftenen saaes de atter hos Wieland, og der er hun allerede skinsyg paa — en Violbouquet, som han har i Haanden, saa at han tilsidst maa forære hende den. Dette Besøg gik forud for den egenlige Brevvexling.

Efter det næste Besøg, som varede længere, om hun

end ikke, som hun gjerne vilde, kunde „tilbringe et heelt Foraar med ham," toge de Afsked paa den gamle Ruin Wartburg i Thüringen. Her er Bettina saa bevæget, at Stemmen svigter hende. Goethe lægger da Haanden paa hendes Mund og siger: „Tal kun med Øinene, jeg forstaaer Alt." Men da hendes Øine fyldes med Taarer, siger han: „Rolig, rolig! — det er det, som vi Begge behøve!" Og nu udspandt sig hiin fireaarige Correspondance, som for Goethe blev af saa stor literær Betydning, fordi den aldrende Digter derved, som i et foryngende Bad, gjenvandt en Deel af sin lykkelige reflexionsløse Ungdom. Navnlig skyldte han Bettina Meget af den Lyrik, som udtaler sig i „Westöstlicher Diwan"*, og som i sin Tid saa høilig forbausede det tydske Publikum. „Du er skjøn, Du er stor, beundringsværdig, bedre end Alt, hvad jeg har kjendt!" Det var Omkvædet paa hendes lyriske Udgydelser, „og", tilføier hun, „er jeg ikke den Bi, der flyver om og bringer Dig Honning af alle Blomster?" Det er ogsaa charakteristisk, at hun undertiden siger, at det forekommer hende, som om hun altid maatte dandse for ham. Denne Tanke opfanger han som en Fjærboldt, og skriver hende tilbage: „Du er fortryllende, min hulde Dandserinde, ved hver af Dine Bevægelser tilkaster Du mig nye Krandse!" Saaledes forstod han, som erfaren Experimentør, af og til ved et Par henkastede Linier at puste til hendes poetiske Ild, saa at den hverken blussede altfor stærkt eller fik Leilighed til at gaae ud. Undertiden, og det gjorde hende naturligviis

* See Anmærkningerne til „das Buch Suleika".

uendelig lykkelig, oversatte han hendes dithyrambiske Udgydelser i Vers, hvorved de dog ikke sjælden tabte i Poesi og Friskhed, hvad de vandt i kløgtig Kunst, glat Form og ziirlig Udarbeidelse. Hun leverede Stoffet og danner tillige Commentaren til Sonetterne i 2det Bind af hans „Werke" (1815). Undertiden stilede han Digte til hende, (f. Ex. „Liebesräthsel"), der oprindelig vare skrevne til andre Damer, en Synd, hvori man allerede ved tidligere Leiligheder havde grebet ham; og hun, som ikke anede Bedraget, var naturligviis henrykt derover, (see 1ste D. S. 337—50).

Brevvexlingen maa man naturligviis selv læse. Hvad jeg her meddeler, er kun en biographisk-chronologisk Traad, som for den Læser, der ikke er inde i alle de mangfoldige, let berørte og i aandrig Uorden hist sammenkastede tydske Forhold, maaskee kan veilede til det rette Standpunkt og lette Orienteringen i det Hele.

Fri og ubunden, i lykkelige Familieforhold og en sorgløs Velstand, sværmer Bettina om paa alle de skjønneste Puncter langs med Rhinen, besøger forskjellige Bade, omgaaes med Bønder og med det høieste Aristokrati, og veed ved sin Naivetet saaledes at beherske sine Omgivelser, at hun fast uhindret kan tilfredsstille alle sine Luner og Indfald. Den ene Time løskjøber hun en Karpe af nogle Fiskere, for at kunne sætte den i Frihed, og i den næste lever hun paa fortrolig Fod med et lille Hof, staaer i høieste Gunst hos en „Churprindsesse", der ligger ved Badet, og gjør et stærkt Indtryk paa en Hertug i „leverfarvet Kjole", medens hun som en Sommerfugl eller Lygtemand driver sit Spil med ham, uden at lade

end ikke, som hun gjerne vilde, kunde „tilbringe et heelt Foraar med ham,“ toge de Afsked paa den gamle Ruin Wartburg i Thüringen. Her er Bettina saa bevæget, at Stemmen svigter hende. Goethe lægger da Haanden paa hendes Mund og siger: „Tal kun med Øinene, jeg forstaaer Alt.“ Men da hendes Øine fyldes med Taarer, siger han: „Rolig, rolig! — det er det, som vi Begge behøve!“ Og nu udspandt sig hiin fireaarige Correspondance, som for Goethe blev af saa stor literær Betydning, fordi den aldrende Digter derved, som i et foryngende Bad, gjenvandt en Deel af sin lykkelige reflexionsløse Ungdom. Navnlig skyldte han Bettina Meget af den Lyrik, som udtaler sig i „Westöstlicher Diwan“*, og som i sin Tid saa høilig forbausede det tydske Publikum. „Du er skjøn, Du er stor, beundringsværdig, bedre end Alt, hvad jeg har kjendt!“ Det var Omkvædet paa hendes lyriske Udgydelser, „og“, tilføier hun, „er jeg ikke den Bi, der flyver om og bringer Dig Honning af alle Blomster?“ Det er ogsaa charakteristisk, at hun undertiden siger, at det forekommer hende, som om hun altid maatte dandse for ham. Denne Tanke opfanger han som en Fjærboldt, og skriver hende tilbage: „Du er fortryllende, min hulde Dandserinde, ved hver af Dine Bevægelser tilkaster Du mig nye Krandse!“ Saaledes forstod han, som erfaren Experimentør, af og til ved et Par henkastede Linier at puste til hendes poetiske Ild, saa at den hverken blussede altfor stærkt eller fik Leilighed til at gaae ud. Undertiden, og det gjorde hende naturligviis

* See Anmærkningerne til „das Buch Suleika“.

ndelig lykkelig, oversatte han hendes dithyrambiske Ud-
ydelser i Vers, hvorved de dog ikke sjælden tabte i
)oesi og Friskhed, hvad de vandt i kløgtig Kunst, glat
'orm og ziirlig Udarbeidelse. Hun leverede Stoffet og
mner tillige Commentaren til Sonetterne i 2det Bind
: hans „Werke“ (1815). Undertiden stilede han Digte
l hende, (f. Ex. „Liebesräthsel“), der oprindelig vare
revne til andre Damer, en Synd, hvori man allerede
:d tidligere Leiligheder havde grebet ham; og hun, som
ke anede Bedraget, var naturligviis henrykt derover,
ee 1ste D. S. 337—50).

Brevvexlingen maa man naturligviis selv læse. Hvad
g her meddeler, er kun en biographisk-chronologisk Traad,
m for den Læser, der ikke er inde i alle de mangfol-
ge, let berørte og i aandrig Uorden hist sammenkastede
dske Forhold, maaskee kan veilede til det rette Stand-
nkt og lette Orienteringen i det Hele.

Fri og ubunden, i lykkelige Familieforhold og en
rgløs Velstand, sværmer Bettina om paa alle de skjøn-
ste Puncter langs med Rhinen, besøger forskjellige Bade,
ngaaes med Bønder og med det høieste Aristokrati, og
:ed ved sin Naivetet saaledes at beherske sine Omgivel-
r, at hun fast uhindret kan tilfredsstille alle sine Luner
Indfald. Den ene Time løskjøber hun en Karpe af
gle Fiskere, for at kunne sætte den i Frihed, og i den
este lever hun paa fortrolig Fod med et lille Hof,
aaer i høieste Gunst hos en „Churprindsesse“, der lig-
r ved Badet, og gjør et stærkt Indtryk paa en Hertug
„leverfarvet Kjole“, medens hun som en Sommerfugl
ler Lygtemand driver sit Spil med ham, uden at lade

sig fange. Men Naturen og — Goethe er og bliver hende endnu det Høieste. Hendes Naturskildringer ere saa livfulde, at man troer selv at ligge i Græsset under blomstrende Kirsebærtræer, omsværmet af Bier og Oldenborrer. Og alle de medtagne Indtryk af Natur og Personer former hun strax i poetiske Breve og nedlægger dem som Offer for den tilbedede Digter.

Det lader sig ikke nægte, at dette poetisk-phantastiske Forhold mellem den unge geniale Pige, der gik op i denne ene Tanke, og den gamle Digter, der tog det med som en af de mange Blomster, han plukkede paa sin Triumfreise gjennem Livet, vilde tabe en Deel i reent menneskelig Interesse, hvis ikke Goethes Moder stod som en saa sund Gestalt og tillige som en velsignende Genius imellem begge. Denne selv for den smaaligste Spidsborgerkritik uangribelige Person danner paa een Gang det varme Livscentrum* i hiint forunderlige Forhold, og tillige det stærke Skjold, som beskytter det mod alle den prosaiske Verdens Anfægtelser. „Frau Rath“ havde ved sin dygtige, praktiske Natur tiltvunget sig denne Verdens Respect, og den maa uvilkaarlig og ærbødig tie, naar den næsten 80-aarige Matrone skriver i sin naivne Frankfurter Dialekt, som ogsaa Bettina, ubekymret om de høitydske Skriftsprogregler, ofte benytter: „Kjære, kjære Datter! min Søn skal være Din Ven, Din Broder, som

* „Hold Dit Hjerte varmt for min Moder“, skriver G. engang til B. „jeg ønskede af Hjertet at være i Stand til at gjengjælde Dig Din Omsorg for hende, og nu da jeg veed Dig hos hende, er jeg beroliget.“

aa vist elsker Dig; og Du skal kalde mig Moder, nu
og i alle de Dage, der endnu lægges til min Alderdom.
Det er jo dog det eneste Navn, der omfatter al
min Lykke!"* "Men" siger hun en anden Gang, "Du
maa dog ikke gjøre min Søn det altfor broget, Alt maa
forblive i sin Orden." Bettina svarer: "Jeg vilde til
evig Tid angre, hvis jeg forsømte, hvad jeg har Ret til
at nyde, og der behøver Hun ikke at frygte for, at jeg
skal omstøde Ordene. Jeg hænger mig ikke som Bly ved
min Skat, jeg er som Maanen, der skinner ind i hans
Stue. Naar de pyntede Folk ere derinde og de mange
Lys ere tændte, bemærkes den ikke, men naar de ere
borte og Larmen er forbi, da føler Sjælen des større
Længsel efter at drikke dens Lys." Derpaa følger et
Svar fra "Frau Rath" med en spøgende Straffeprædiken,
som dog slutter saaledes: "I Fredags var jeg i Concert,
der blev spillet Violoncel, da tænkte jeg paa Dig, det
klang saa ret som Dine brune Øine. Adieu Pige, Du
savnes overalt af Din Frau Rath." Saaledes var denne

---

* Det var denne Yttring, der gav Bettina Mod til at skrive det første Brev til Goethe (Mai 1807); han bad om Fortsættelse. En Maaned senere sagde hun Du til ham, hvilket han, mærkelig nok, i et Brev, som krydsede hendes, ogsaa indførte. En Maaned derefter synes Amor virkelig at have beseiret hans naturhistoriske Hjerte, han længes efter at see og tale med hende, og giver hende paa sin diplomatiske Maneer et Vink: "Jeg siger ikke Kom! men Tilfældet vilde ikke være mig uvelkomment," og derpaa fulgte hendes ovenomtalte andet Besøg (see "Tagebuch" S. 200), under hvilket hun synes at have boet hos Goethe; idetmindste er et Parti af Dagbogen (3die Deel af Brevvexlingen) skrevet i hans Havehuus.

forunderlige gamle Kone, hvis hele Charakteer traadte frem i hver enkelt af hendes Yttringer. Under et tilsyneladende stivt og roligt Ydre forstod og følte hun endnu Alt, selv en overspændt Phantasiforelskelse; thi hun havde jo selv i sit 17de Aar følt en saadan for den tydske Keiser Carl den 7de, da han blev kronet i Frankfurt, og hun synes at blive ung igjen, naar hun fortæller om de ved den Leilighed foranstaltede Festligheder. (1 D. S. 23, 201 og 2den D. S. 253). „Min Moder havde Hoved og Hjerte til Daad saavelsom til Følelse", siger Goethe i et af sine sidste Breve; og hendes Charakteer kunde ikke være digtet bedre, end hendes egne Yttringer tegne den.

Med hiint andet Besøg i Weimar, som Bettina senere (i Dagbogen) skildrer med særlig Forkjærlighed, — hvorledes han skjuler hende under sin Kappe, sætter hende en Ring paa Fingeren, bærer hende om Aftenen paa Armen og lader hende titte ind ad Vinduerne til Borgerne i Byen o. s. v., havde hendes Forhold til Goethe naaet sin Culmination. Hendes Breve gjenklinge længe efter af hine Timers Lyksalighed; „skjønnere Dage vil jeg aldrig opleve, jeg vilde vise dem fra mig", skriver hun bl. A. Fra nu af indtræder ikke noget væsenligt nyt Factum i dette Forhold; og dog veed hun endnu paa fjerde Aar i sine sidste Breve med saa uudtømmelig Tankerigdom at variere Themaet for hendes Cultus, hendes „kjære, stadige Tanke", at selv Recensenterne, da Bogen udkom, bleve smittede af dens Poesi. Selv efter at hendes Breve næsten blive til Monologer, efter at Goethes bliver kortere og sjeldnere, og han tilsidst ikke

river egenhændig, men dicterer, forstaaer hun, ved at
ge Alt tilhjelp, hvad der møder hende, ved Skildringer
en ny Natur-, Menneske- og Sandseverden, efter at
in er kommet ud over sit tidligere Insect- og Fugleliv,
dnu at gjøre hvert Brev til et henrivende Digt.

I October 1808 døde den ærværdige „Frau Rath“;
nne nye Sorg gjør Stemningen alvorligere, og med en
orudfølelse af, at Goethe herved var rykket hende fjer-
re, lyder hendes Røst i de Ord, hvormed hun melder
im Dødsfaldet, anderledes og selvstændigere, end før:
Man paastaaer, at Du vender Dig bort fra det, som
Sørgeligt og Uafvendeligt: vend Dig ikke bort fra
illedet af Din døende Moder, betænk, hvor kjærligheds-
ld og viis hun var til sit sidste Øieblik, og i hvor høi
rad det poetiske Element var fremherskende hos hende.“
an svarer med varm Tak for den Foryngelse, hendes
jærlighed havde været for hans Moder. Men fra nu
begynder Jeg'et og Selvbevidstheden at træde frem
is Bettina. Hendes Yttringer om Madame Stael,
ieck, Jacobi, hendes Svoger Savigny, og om enkelte
Goethes Værker, ere fine og træffende. „Stolte
strøm“, siger hun engang om Goethe, „hvor mægtig
umrende brød Du frem igjennem Din Ungdoms Egne,
; hvor skjønt ruller Du nu, som en rolig Flod, igjen-
em Engene!“ Men hun var ikke længer fortabt i ube-
nget Beundring. „Die Wahlverwandschaften“, som
an paa denne Tid skrev for at glemme den ubehagelige
rigstilstand, syntes hun ikke ret om, maaskee hun i sin
skyldigheds Umiddelbarhed ikke forstod det heri gjennem-
rte sædelige Princip. Hun deelte ikke hans Respect

for nedarvede Tilstande og conventionelle Dyder. Hans Ungdomsværker og især hans lyriske Digte vår det vel, der stedse havde gjort det dybeste og meest begeistrende Indtryk paa hende.

Paa den nu følgende Reise gjennem Bayern og Østerrig til Wien ere hendes Domme ofte i forbausende Grad geniale, dog kun hvor Gjenstanden ret interesserer og begeistrer hende. Hendes philosophisk aandrige Tankeudvikling er egenlig kun skarp og gediegen, hvor den kan fæste Rod i en levende sandselig og menneskelig Virkelighed. I „Dagbogen“ taber hun undertiden dette solide Fodfæste og bliver da noget overspændt, luftig og uklar, saa at hun ei engang altid forstaaer sig selv (Dagb. 137) navnlig naar hun halvvaagen optegner, hvad hun halvsovende har drømt. Men ved den gamle Raadsherreindes Død var det egenlige levende Foreningspunct mellem Goethe og Bettina forsvundet, og en ideal, reen aandig Kjærlighed lader sig ikke fortsætte i det Uendelige uden al jordisk Basis. Naar den ikke kan omplantes i borgerligt Samliv, maa den afbrydes, for ei at blive upoetisk. Men det var i sin Orden, at „Barnet“ ikke saa klart og hurtig indsaae dette som den verdenserfarne Digter, at hun ikke saa villig kunde opgive den „Aandens Sandselyst, som fængslede hende til ham.“ Denne Indsigt og Resignation erholdt hun først senere (2den D. 319). Tidligere var hun stundom utaalmodig over, at han ikke som hun gav sig hen i sine Breve, hvorover Moderen maatte trøste hende, og han selv undskylder det engang saaledes: „Hvo kunde vel fornuftigviis troe paa saamegen Kjærlighed? Det syntes bedre at tage

det Alt som en Drøm." — Bettinas egenlige Hjertekrav var imidlertid foreløbig udtømt i Forholdet til Günderode. Hun søgte nu nærmest kun Næring for sin Aand; hun behøvede, som man siger, kun Lidet, for at lade sin Phantasi sætte Blomster og Frugter, og hun lagde stundom selv ikke Skjul paa denne den egenlige Natur af hendes Tilbøielighed for Goethe. En Kritiker gjorde i sin Tid den ikke uinteressante Bemærkning, at i den hele Correspondance forekommer Ordet „Hjerte" yderst sjelden, men derimod Ordet „Aand" hvert Øieblik. Som sagt, den poetiske Ruus maatte bringes til Ophør; men hertil behøvedes en ydre Anledning, og denne Anledning gav, uden at vide det — Andreas Hofer.

Fra sin Reise sendte hun Goethe Skildringer af Kunstlivet og de unge Kunstnere i München, som i høi Grad interesserede ham, ligesom ogsaa, hvad hun senere fra Wien meddeelte om Beethoven. Derimod, da hun paa Veien gjennem Bayern og Tyrol med skjøn Begeistring dvælede ved Tyrolerfolkets heltemodige Kamp for den Keiser, som forraadte det, traadte den principielle Forskjel imellem deres Naturer paa eengang bestemtere frem. Det synes, som om hendes Sværmeri for Andreas Hofer, hvori hendes ædle Individualitet for første Gang ret selvstændig og dog med barnlig Forvisning om Goethes Sympathi udtalte sig, som om disse af Heroisme glødende Tyrolerbreve have gjort ham bange, eller idetmindste ikke ret smagt ham; han berørtes her paa en med hans Natur ikke harmonerende Maade, thi han var langt ude over den Periode, da heroiske Følelser fandt Gjenklang i hans Sjæl. Hans Svar ere her noget forlegne;

han roser vel hendes Begeistring, men han var ikke olympisk i den Betydning, at han elskede den homeriske Kamplarm, og det var aabenbart, at han krympede sig ved at gaae ind paa dette Thema. Og naar selv den bedste Ven engang havde bragt Goethe paa et saadant ubekvemt Terrain, var det forbi med hans Gunst. En saadan Appel til hans umiddelbare Menneskelighed frembragte næsten altid et moralsk Brud med ham, om han end ikke strax og uforbeholdent lod det komme tilsyne. Saaledes ogsaa her; Livstegnene fra hans Side blive nu svagere og sparsommere, og tilsidst yttrede han, at det, „efterat hun havde ført ham igjennem en henrivende Labyrinth af philosophiske, historiske og musikalske Visioner ind i Krigsgudens Tempel", forekom ham, at den „interessante Spøke", han hidtil havde ladet hende besynge, „var afsluttet", og nu taug han for længere Tid ganske stille.

Det lykkedes hende endnu kun forbigaaende at vække hans Interesse ved den begeistrede Skildring af Beethoven og den i Sandhed digteriske Gjengivelse af hendes Samtaler med denne geniale Componist, der selv opfordrede hende til at meddele Goethe hans Tanker om Kunsten. Goethe var langtfra at være skinsyg over hendes Begeistring for B. og fandt heri kun et nyt interessant Stof. Den næsten døve og ganske isoleert levende Musiker, der var bekjendt som mørk og melankolsk, bliver overrasket, meddeelsom og tillidsfuld ved det første Besøg af den unge, naive og dog saa aandsmodne Pige. Han sætter sig strax ned og spiller og synger sine guddommelige Compositioner for hende. Hun, som selv er talent-

fuld Dilettant, forstaaer at høre og yttre Bifald paa en Maade, der behager ham. Han kan næsten ikke forlade hende og ledsager hende selv den hele Vei tilbage til hendes Familie. Og hun er ifølge sin Natur og sin over al Smaalighed hævede Charakteer fordomsfri nok til at føle sig æret ved, hvad der havde generet mangen Anden. „Thi“, skriver hun, „han talede saa høit og standsede saa ofte, at der hørte noget Mod til at blive staaende og høre til. Men det, han sagde, var saa overraskende, saa beaandet af Geniets Ild, at jeg glemte, vi befandt os paa Gaden. Man blev meget forbauset hjemme ved at see ham komme med mig. Efter Bordet satte han sig uopfordret til Pianoet og spillede længe og vidunderlig deilig“. Den nye Geniusdyrkelse, som Bettina udvikler i sine Breve om Beethoven, var saa poetisk dybsindig og Gjenstanden værdig, at Goethe, hvad der var saa høist sjeldent, engang svarer hende synlig rørt og bevæget. Et Par Aar senere traf han selv i Töpliz sammen med Beethoven, og ved det interessante Møde hævdede denne en ubetinget Overlegenhed i moralsk eller reen menneskelig Henseende, idet han med freidigt Mod udtalte sin Sjæls friske, umiddelbare Begeistring, medens Goethe med Psychologens Reflexion og Hofmandens Tilbageholdenhed lod det originale Phænomen udvikle sig for en opmærksom Jagttager. Men derfor blev ogsaa Hr. Geheimeraaden meget ældre end den stedse af heftige Følelser bevægede Componist. Af et Par Breve fra Beethoven til Bettina kan man slutte, at hendes fyrige Sjæl hos denne melankolske, varmtfølende Natur vilde have

fundet rigere Næring og Vederlag for sin Hengivelse*. Goethe havde ikke længer Villie eller Tid og egenlig aldrig ret Mod til saaledes at hengive Sjæl for Sjæl; han var egenlig kun forelsket i Heltene og Heltinderne i sine Værker, og det kun saalænge til et saadant var færdigt. Bettina havde givet ham nye friske Indtryk, bragt ham hans Ungdomserindringer tilbage som en længe glemt Melodi. Han havde glædet sig derover og behandlet hende skaansomt og med fiin æsthetisk Tact; og kun sjelden, naar hendes glimrende Phantasmagorier syntes at blive svagere, eller han selv havde været for kold, tillod han sig som experimenterende Physiker eller Magnetiseur ved et varsomt henkastet Ord eller Vink at sætte Maskineriet i Bevægelse til en ny Forestilling. Han havde saa længe og saa ofte fundet Idealet i det Reale, at han undertiden blev noget prosaisk og pedantisk. Enhver Gjenstand studerer han stedse med Naturforskerens nysgjerrige Interesse, og naar han fuldstændig har udtømt den, vender han sig bort til en anden. Det var nu engang hans Natur. Saaledes gjorde han med de utallige Personer, der besøgte ham; han studeerte deres Natur, Charakteer og Vaner og lod dem derpaa gaae, efter at de havde bidraget til at udvide hans naturvidenskabelige Erfaring. Mishagede Nogen ham, forstod han ypperlig at gjøre ham kjed af Besøget, men uden Heftighed eller Bitterhed, Alt med Anstand og abstracte Høflighedsformularer,

* „Kjære, kjære Bettina", siger han et Sted, „hvo forstaaer Kunsten? Med hvem kan man tale om denne store Guddom?" o. s. v.

og derpaa sendte han med olympisk Ro Ørneblikket ud i Universet efter et nyt Bytte. Faa formaaede at sysselsætte ham saa længe som Bettina, men heller Ingen har givet os et ædlere Billede af hans virkelige Storhed end hun. Ogsaa det Heroiske var for ham kun interessante Naturphænomener. Ligesaa ældre og samtidige Digtere, Byron og Manzoni skjænkede han en særegen Opmærksomhed; han forsvarede den første imod engelske Journalers Angreb og udspurgte engang ivrig Cousin, der personlig kjendte Manzoni, om alle dennes Vaner og moralske og personlige Egenheder, som om det havde været et Naturproduct, en hidtil ubekjendt Plante. Det kan vel være, at han drev denne Maneer noget for vidt; men som Modvægt herimod bør man ikke glemme hans smukke Forhold til Schiller, hans Respect for denne, der endog ved sin stærkere moralske Kraft dominerede ham, hans varme Omhu for ham, idet han skaffede ham Udkomme som Professor i Jena og stod ham bi med Raad og Daad og ærlig Kritik som en ældre Broder. Og hvad Bettina angaaer, da har det maaskee nok generet ham, som saameget elskede den rolige Udvikling, og i alt Fald ikke stemt med hans Beregning, at hun paa eengang stod for ham som en færdig, fuldtudsprungen Rose. Men kun Borneerthed kan bryde Staven over ham, som han optræder i disse Breve*; man maa tvertimod rose og

* Ganske anderledes, barsk og fortrædelig beherskede Rousseau en Dame, Mad. de Latour-Franqveville, som efter Udgivelsen af la nouvelle Héloïse indledede en Correspondance med ham, fuld af begeistret Genicultus.

anerkjende hans vise Maadehold og den venlige Tilbageholdenhed, hvormed han vidste at nedstemme og berolige hendes Lidenskab. Kun i enkelte, meest mundtlige Yttringer, som hun med Forelskelsens nøiagtige Hukommelse har opbevaret, synes ogsaa han at have ladet sig overraske af Situationens umiddelbare Bevægelse, som da han paa sin Vandring i Slotsparken i Weimar sammenligner hende med den Grækerinde fra Mantinea, som gav Sokrates Underviisning i Kjærlighed, og tilføier: „Du siger ikke et eneste fornuftigt Ord, men Din Galskab er mere belærende end Grækerindens Viisdom". Og naar Goethe udtrykte sig saaledes, meente han det ganske vist alvorlig.

Efter at hun i sine sidste Breve havde meddeelt de Fortællinger om Goethes Ungdom, som hun havde fra hans Moder, og som han til sin Autobiographi havde udbedt sig, ophører pludselig dette Forhold i Januar 1811, med to gjensidige Breve, uden Spor af Tvist eller Misforstaaelse. Hermed er Bogen i poetisk Henseende tilende; den „skjønne Drøm", denne Virkelighed, der seer ud som Poesi, er forbi, og hvad der endnu følger, er med Undtagelse af de Partier af „Dagbogen", som egenlig havde deres rette Plads i chronologisk Følge imellem Brevene, nærmest blot af biographisk Interesse. Fra Bettinas Side have sandsynligviis Familieforhold, hvortil hun senere hentyder, paa dette Punkt gjort sig gjældende. Allerede medens hun i Samlivet med Günderode svælgede i Literatur og Musik, havde hun gjort Bekjendtskab med den siden som romantisk Digter bekjendte Achim v. Arnim*, en ung preussisk Adelsmand, af et

* Goethe charakteriserede Arnims Poesi saaledes: „Han er

smukt og interessant Ydre, der som intim Ven af hendes Broder Clemens opholdt sig med denne en Tidlang i Frankfurt. De to Venner gjennemvandrede paa den Tid hele Tydskland for af levende og døde Traditioner at samle Materiale til den under Navn af »des Knaben Wunderhorn« bekjendte Samling af tydsk Folkepoesi. Hun havde dengang følt en flygtig Tilbøielighed for ham, der dog under Forholdet til Goethe aldeles maatte træde i Baggrunden. Ja, Günderode fortæller endog, at hun engang ved at rydde op i det Værelse, Bettina beboede hos hende, fandt en (Arnim tilhørende) Herrehandske, som indeholdt — et fransk Digt. Da Bettina fra Wien lagde Veien om ad Berlin, synes hiint Bekjendtskab at være fornyet, og det førte her til en Forbindelse, der neppe har været et blot Fornuftparti; thi i Marts 1811 skriver Zelter fra Berlin til Goethe: „Bettina vilde i Søndags otte Dages holdt Bryllup, men de havde Begge glemt at besørge adskillige Bagateller, f. Ex. at lade lyse i Kirken" ɔc., hvilket dog senere, til Hr. Zelters Beroligelse, blev bragt i Orden. Det forvænte Naturbarn, som hidtil i ubunden Frihed kun havde adlydt sine geniale Luner, var nu fængslet.

Skjøndt hun synes høit at have agtet Arnim, der var en fuldstændig Modsætning til Goethe, baade som Menneske og Digter, har hendes Liv, nærmest vel paa Grund af de nye Familieforhold og den kolde, formelle Verden, som nu omgav hende, neppe været aldeles lykke-

som et Fad, hvor Bødkeren har glemt at slaae Baandene fast; det løber ud af alle Siderne«.

ligt. I et Brev, som hun efter 6 Aars Taushed paany skriver til Goethe, hersker en melankolsk Resignation, hun taler om „Aander, med hvilke hun i disse Aar har havt at kæmpe“, og som have tvunget hende til at fornægte ham, „til at tie, som om hun ikke kjendte ham, til at see Tungens Dommersværd blinke over ham, uden at turde afværge det“, og det „uagtet hun i sin Tid saa sikkert troede at være bedre end alle dem, der ere saaledes“. Goethe svarer hende ikke mere. Men medens hun, som fortræffelig Moder for 5—6 Børn, i praktisk huuslig Virksomhed tilbringer Sommeren paa det Arnimske Gods i Mark-Brandenburg og Vinteren sædvanlig i Berlins aristokratiske Selskabskredse, vaagner den gamle Længsel endnu stundom saameget heftigere, som den af Forholdene voldsomt trænges tilbage. Hun finder paa et Besøg hos sin Familie ved Rhinen Leilighed til paa Veien nogle Dage at opholde sig i Weimar. Goethe har maaskee, efter sin Sædvane, fundet det lidt „ubekvemt“ atter at forstyrres af et Forhold, som han med saamange andre forlængst havde lagt ad acta. Rygtet siger, at Frau v. Goethe ikke fandt Behag i Bettinas Personlighed, og at en Strid mellem de to Damer foranledigede Geheimeraaden til at forbyde Bettina sit Huus. Offenlig vide vi om dette Møde kun, hvad hun selv med ophøiet Aabenhjertighed yttrer i et Brev, skrevet endnu før Afreisen fra Weimar (Octbr. 1821), og som vi foretrække at hidsætte i Originalen. „Mit Dir habe ich zu sprechen! nicht mit dem, der mich von sich gestoßen, der Thränen nicht geachtet, und karg keinen Fluch und keinen Segen zu spenden hat, vor dem weichen die Gedanken zurück. Mit Dir,

enius, Hüter und Entzünder, der mit heimlichen Entzücken
genoß, wenn der jugendliche Quell brausend über's
efels sich den Weg suchte zu Deinen Füßen, da es mir
nügte, Deine Knie zu umfassen ..... Zehn Jahre der
insamkeit haben sich über meinem Herzen aufgebaut, ha-
n mich getrennt von dem Quell, aus dem ich Leben
höpfte; keiner Worte habe ich mich bedient, alles war
rsunken, was ich geahnt und gefühlt hatte: Damals
tete ich oft um das Einzige, daß ich Deinen letzten
themzug küssen dürfte, Deine auffliegende Seele mit mei-
n Lippen berühren ..... Nein, Du kannst doch nicht
in, was Du jetzt bist, hart und kalt wie Stein" o. s. v.

Men hvor stormende end den her antydede Scene
n have været, behøver Biographen dog ikke at slutte
ed en Dissonans. Kvindens Kjærlighed er vel aldrig
jønnere, end naar den bevarer sig trofast og usvækket
v i Prøvelsens Stund, og hvor den lider Uret. Bet-
na følte intet Nag, ingen Bitterhed imod Goethe, hun
ndt sig maaskee selv ikke uden Skyld, klagede ikke for
ogen over at have lidt Uret, og endnu engang i Livet
ulde hun mødes med ham. Det var tre Aar senere,
te Septbr. 1824), og hun traf ham nu i bedre Stem-
ng. Hun havde componeret den Tegning til et Monu-
ent over Goethe, som staaer foran Brevvexlingen. Da
n bragte ham den, brast han i Latter, ligesom de gamle
ordboer, naar Noget dybt bedrøvede eller rørte dem.
Nu, kan Du ikke Andet end lee?" spørger hun, idet
aarer kvæle hendes Stemme. „Barn, mit kjære Barn!"
arer han bevæget, „det er Glæden, som giver sig Luft
r mig, Glæden over, at Du elsker, elsker mig; thi Saa-

dant kunde kun Kjærlighed fuldføre“. Og høitidelig lagde han sin Haand paa hendes Hoved og sagde: „Hvis Kraften af min Velsignelse formaaer Noget, saa være den til Tak for denne Kjærlighed overført paa Dig!“ Det var „den eneste Gang, han havde velsignet hende“. Den 22de Marts 1832 begyndte hun endnu et Brev til ham, men inden det var sluttet, indtraf Efterretningen om hans Død. Ved Ordningen af hans Efterladenskaber fandtes ogsaa hendes Breve (med Randbemærkninger af ham) i bedste Orden, og bleve sendte hende tilbage.

Til stor Forbauselse for sine Venner, og vistnok efter mangen Kamp med ængstelige Slægtninge, besluttede Bettina, som siden 1830 var Enke, sig (1835) til at udgive den her omhandlede Brevvexling, hvoraf hun selv havde forfattet det Meste. Hun havde i sit Ægteskab, altsaa i 20 Aar, kun correspondered lidet, neppe Noget til Offenliggjørelse Bestemt, og endnu Intet lade trykke. Bogen gjorde, hvad man kalder overordenlig Lykke, den blev meget læst og efter kort Tids Forløb udkom andet Oplag. Hun begynder Fortalen med de Ord: „Denne Bog er ikke skrevet for slette, men kun for gode Mennesker“. Dog faldt den, som man kan tænke sig, ikke blot i Hænderne paa gode Mennesker, men ogsaa paa slette. Den Løgnens og Bagtalelsens Aand, den smaalige Dadle- og Sladdersyge, som alt tidligere i private Philisterkredse havde bemægtiget sig hendes for Pøbelen saa uforklarlige og altsaa mistænkelige Forhold til Goethe, levede op paany og trivedes saameget frodigere, som den nu havde faaet et factiskt Stof at holde sig til. Ja, denne modbydelige Sladderagtighed, som kun

overførte sit eget Smuds paa en Bog, der virkelig kun er skreven for rene Sjæle, trængte sig endog ind i den literaire Kritik, medens dog ogsaa mangen begeistret og aandfuld Stemme lod sig høre. Den, især som Oversætter af Hafiz, bekjendte Daumer, bragte de meest poetiske af Brevene i Versform, og Andre udtalte deres Beundring for denne Kjærlighed, der var „rig nok til at forsyne tyve sædvanlige Mennesker paa Livstid, lig et Træ, der hver Dag afryster sin Blomsterflor og hver Dag frembringer en ny og skjønnere“, og for denne „Ungdommelighed i Bettinas Yttringer, som næsten kun de udødelige Guder besidde den, og hvori hele Jordens Ungdom og Jomfruelighed hviler ubevidst og hensigtsløst — lig et eneste uvisneligt Foraar, med Solskin og lune Vinde, Storm og Regnbyger, Svaler og Blomster“. Man kaldte disse Breve „et Underværk, en stor Glæde og en skjøn Gave til Menneskeheden, og som saadan skulle vi modtage dem“; men den samme Recensent dadlede dog, at hun havde givet hele denne Herlighed til Priis for Mængden, og fandt det ubegribeligt, at hun ikke havde udeladt en heel Deel deraf. Forfængelighed var idetmindste ikke Grunden; thi ikke sjeldent beretter hun lidte Krænkelser og blotter sine egne Svagheder. Nogle vilde gjerne forklare det Hele som blot Phantasiexperiment, hvori man ikke maa troe at høre Kjærlighedens virkelige Brysttoner. Jeg forklarer Offenliggjørelsen ganske simpelt af den Andagt og dybe Hengivelse, der føler sig dreven til den sidste og høieste religiøse Act, den offenlige Bekjendelse. Nogle troede at vide, at dog ikke Alt forholdt sig saaledes, som det skildres, at ikke alle Brevene

vare ægte o. s. v. Denne Beskyldning er ifølge alle indre Kriterier saa lidet sandsynlig, at den ikke fortjener at gjendrives. Andre Spidsborgere af mindre ondartet Natur læste Goethe Texten, fordi han ikke varmt nok havde paaskjønnet B.s Kjærlighed, fordi hans Breve vare koldt og sparsomt tilmaalte, fordi han ikke fulgte hendes Opraab til at drage med hende over Alperne og deeltage i Tyrolernes Opstand. — Bettina var dog i sin glødende Lidenskab langt fornuftigere end disse lidenskabsløse Fornuftmennesker. Hun følte ret vel, at der fra hans Side ikke kunde være Tale om egenlig Gjenkjærlighed, at han i Forhold til sit Temperament endog gjorde alt Muligt ved at opmuntre hende til at udtale sig, og selv af og til lægge en Kvist til hendes Ild. Hun havde altfor megen Ærefrygt for hans digteriske Virksomhed til at forlange, at han for hendes Skyld skulde tilsidesætte noget Vigtigere. Hun kunde endog glæde sig over hans vise Maadehold, som hvor hun skriver (1ste D. 164): „Gratierne staae Dig stedse langt nærmere og have langt større Magt over Dig, end jeg; de gaae stedse foran Dig, og hvor Du viser Dig, viser sig den hellige Harmoni“. Hun bevarede sig en Skat for hele Livet især i hans varme, mundtlige Yttringer, og efter hans Død forblev hendes Kjærlighed og ærefrygtsfulde Hengivenhed for ham uforandret.

Opmuntret ved det Bifald, der ledsagede hendes literaire Debut, og maaskee fristet lidt af den samme Gud (Plutus), der lokkede Jenny Lind til Amerika, (thi Brevvexlingen „mit einem Kinde“, som ikke kunde finde en Forlægger, indbragte hende 5000 Thl.), udgav hun nu

ogsaa sin ligesaa vidtløftige Brevverling med Günderode. Hun anseer denne selv for aandigere end den første, og den er maaskee ligesaa rig eller rigere paa psychologisk Analyse og Selvanatomi; men den er aabenbart ikke saa poetisk, da en kvindelig Natur dog ligeoverfor en mandlig, navnlig en Goethe, maa udfolde mere Aand og Poesi. Skjøndt hiin Correspondance er ældre end den med Goethe, finder man i den dog næsten mere Modenhed og Reflexion, men mindre Barnlighed. Uagtet man ogsaa her overraskes af udmærkede, reent menneskelige og ægte poetiske Skildringer, f. Ex. af en gammel Jøde, der var hendes Lærer i Mathematik, fandt Bogen dog ikke noget meget stort Publikum, og Kritiken maa beklage, at Bettina ikke mere udelukkende anvendte sin Phantasi til umiddelbar poetisk Fremstilling, da hendes Begavelse paa dette Gebeet ubetinget viser sig størst og skjønnest. Senere (1840) udgav hun under Titel af „Frühlingskranz" sin Brevverling med Broderen Clemens, som ogsaa skriver sig fra hendes første Ungdom og indeholder meget Smukt. Deraf udkom dog kun første Deel. Da første Oplag af Brevverlingen med Goethe saa hurtig blev udsolgt, kom Boghandlerne selv til hende og vilde være hendes Forlæggere. Men nu frygtede hun for, at de vilde bedrage hende, og hun kunde ikke enes med dem. Følgen var, at hun, som i alt Forretningsvæsen er høist upraktisk, virkelig oftere blev bedraget, indvikledes i Processer og uendelige Bryderier, og paa Alt, hvad hun senere udgav, sandsynligviis tabte endnu mere, end det første Selvforlag havde indbragt hende*.

* Eet Foretagende, en Oversættelse af Brevverlingen me

Det ligger i den menneskelige Natur, at naar den engang har været gjennemstrømmet og opfyldt af en stor og skjøn Lidenskab, længes den senere efter en Gjentagelse af hiin forsvundne Salighed og søger om muligt atter at opleve noget Lignende. Enhver, ogsaa den, der selv gjerne hengiver sig til dette forføriske Haab, veed, at det næsten aldrig gaaer i Opfyldelse. Saaledes fordrede ogsaa Bettinas Phantasi som en Art aandelig Fornødenhed stadig Beskjæftigelse med en udmærket Personlighed, og hun fandt en saadan for en Tid i Beethoven, senere i forskjellige Andre. Man nævner Rumohr, Schleiermacher, W. v. Humboldt, Fyrst Pückler-Muskau (hvem hun dedicerede Brevvexlingen med Goethe), Architekten Schinkel, Lißt og Ole Bull, som saadanne, for hvem hun følte en meer eller mindre forbigaaende æsthetisk Interesse. Engang, da hun alt var over de 50, traf hun en ung Mand (Nathusius), i hvem hun troede der stak en Poet, medens han i Virkeligheden kun var en sygelig Prosaiker, og hun beskjæftigede sig en Tidlang med den Illusion at spille her den Rolle, Goethe havde spillet med hende. Deraf opstod Brevvexlingen: „Ilius Pamphilius und die Ambrosia“, der indeholder enkelte Glimt af hendes gamle Aand, men i det Hele ved bred Vidtløftighed forraader den aldrende Forfatterinde. Hendes Renommee som aandrig Dame bragte hende i Privatcorrespondance med de fleste tydske Fyrster, der betragtede dette som en Forfængeligheds-sag eller som lidt Afvexling i den formarts-

---

Goethe paa Engelsk, som hun selv udarbeidede, mislykkedes saaledes aldeles; af et Oplag paa 7000 solgtes neppe 10 Exemplarer.

lige Tids Kjedsommelighed, og hun var godmodig og naiv nok til at gaae ind derpaa; men da hun endelig mærkede, at de høie Herskaber blot vilde mores, medens de aldeles ikke forstod hendes egenlige Væsen og Natur og endnu mindre vilde gaae ind paa de poetiske Planer til en Forbedring i Folkenes Kaar, som hun paa denne Maade søgte at indsmugle, saa ophørte hine Forbindelser af sig selv. Hun stod ogsaa længe i intim Correspondance med Kongen af Preussen og enkelte Prindser af Kongehuset. Kongen syntes at sætte megen Priis paa hendes Aand, og lyttede endog (før 1848) velvillig til de folkelig-demokratiske Tendenser, som hun uforbeholdent lagde for Dagen, idet hun troede at have opfundet et nyt politisk System, bygget paa ubetinget Ærlighed og Aabenhed til alle Sider, hvorved hele Verden i Hast skulde omdannes til det Bedre. Men om hun ogsaa endnu selv ansaae dette System for praktisk udførligt, vide vi, at Kongen idetmindste efter 1848 ikke deler hendes Mening. I 1843, da deres Forhold endnu var gemytligt, udgav hun en Bog med den Titel: „Dies Buch gehört dem König", hvori hun i et underligt forvirret Foredrag polemiserer imod forskjellige af Samfundets indgroede Mangler og Synder, og til Slutning meddeles en Skildring (af en anden Forf.) af det Berlinske Proletariats Elendighed. Men i denne Bog, hvor Goethes Moder, i en kort sokratisk Dialogform, optræder som moderne Socialist, viste det sig, hvad man egenlig allerede vidste, at Bettinas særegne Genialitet aldeles svigter, hvor Talen er om Raisonnement og logisk Foredrag med et bestemt Maal for Øie. Hun forstaaer poetisk at

opfatte og bedømme Personligheder og Charakterer, men ikke Begivenheder og Handlinger. Her overvælder hun sig selv og Læseren med en saadan Masse uordnede Ideer uden al fast Grund, at man tilsidst hverken veed ud eller ind.

Da Revolutionen, for hvilken hun indirecte paa sin Viis, poetisk gemytlig havde virket, pludselig viste sig 1848, blev hun som saamange Andre henrevet af Begeistring for den nye Tingenes Orden, som man nu troede, skulde indtræde. Men hun blev ogsaa om mulig endnu mere confus i sine praktiske Ideer, end før, og kunde senere ikke forstaae, hvorfor Alt dog ikke vilde gaae efter hendes Hoved. Hun begeistrede sig for Polakkerne, til hvis Forsvar hun (efterat Pfuel havde undertrykt Insurrectionen i Posen) udgav en pseudonym Brochure, „Briefe aus Paris"; hun begeistrede sig for den preussiske Nationalforsamling, skjøndt hun i Grunden kun havde socialistiske, ikke politiske Interesser, og for meget Andet, som nu Ingen længer tænker paa. Hun omgikkes endog en Tidlang med forskjellige af Berliner-Revolutionens Corypbæer, tog mod Besøg af den franske Republiks første Gesandt, E. Arago, o. s. v., hvilket senere paa høiere Steder blev taget hende ilde op. Hendes sidste Skrivelse til Kongen skal have været en Forbøn for Prof. Kinkel, men da Følgen var, at den ham idømte Fæstningsstraf blev skærpet til Tugthuusstraf, saae hun, at hendes Indflydelse her, hvis hun nogensinde havde havt nogen, var ophørt. Hun trak sig nu aldeles tilbage fra Verden, ogsaa fra det politiske Demokrati, og dette

faldt hende næppe synderlig svært. Thi hendes Instinct havde alt længe følt, at Tidens egenlige Savn dog ikke gaaer ud paa visse hule politiske Former, eller lader sig afhjelpe ved disse. Hun lever nu atter paa Landet hos en Søn, der hører til Junkerpartiet. Om hendes Personlighed og det Indtryk, den gjør i Omgangslivet, kunde jeg endnu fortælle Et og Andet; men det maa opsættes til en anden Leilighed.

Denne Leilighed til at fortsætte vil maaskee gives i et af de tvangfrie Hefter. — Det vil være overladt til Enhver at gjøre sine Reflexioner ved den foranstaaende Skildring, og jeg skal kun med Hensyn til Noget, som ikke er stærkt udhævet, tillade mig at henvise til „En tydsk Digter og hans Hustru“ (Ugeskriftet 1ste B. Pag. 241) som en Slags Supplement.

Red.

En Brevverling,
om Lærerstandens Resignation.

Hr. Prof. Aug. Rothe i Sorø har nylig udgivet en Oversættelse af de Broglies Afhandling om den offenlige Underviisning i Frankrig. Denne Afhandling er maaskee noget ensidig i sin Frygt for Friheden eller kommer paa Grund af Forholdene til at arbeide for et Parti, der frygter og hader Friheden, men indeholder tillige en Mængde træffende Domme og belærende Anskuelser om Underviisningsvæsenet, saaledes som det indtil for nylig har været ordnet i Frankrig, samt om de politiske og sociale Følger af denne Ordning. Den danske Oversættelse vilde maaskee passende kunne været fuldstændiggjort med en Udsigt over den nye Ordning af Underviisningsvæsenet, som kort efter blev vedtagen af Nationalforsamlingen.

Medens Hr. Prof. Rothe behandlede denne Gjenstand, skrev han en Afhandling om Resignation, navnlig i Skolelærerstanden, og sendte den til „Nord og Syd", mod Slutningen af forrige Aar. Efterat den havde givet Anledning til en Brevverling, blev man enig om at lade den trykke tilligemed Brevene; det har ikke kunnet skee før nu, i dette Tillæg.

1.

Resignation.

Naar vi have fundet udviklet i en fransk Afhandling („De l'instruction publique en France, à propos de la loi sur l'enseignement, par M. Albert de Broglie". Revue des deux mondes, 1849, T. IV), at det er den opoffrende og beskedne „Hengivelse", som bør være den ledende Tanke i et Samfund, der dannes af Lærerstanden, saa har det uvilkaarlig bragt os i Erindring, at det er den samme Betragtning, den ligesaa udmærkede Lærer som beskedne Minister Madvig har udtalt i disse Ord: „.... enhver Minister, i hvis Lod det falder, at sørge for Almueskolevæsenet, vil komme til at indskærpe ligesaavel Skolelærerstanden, som Ministrene maae indskærpe den øvrige Embedsstand, en vis Resignation, enhver efter sin Stilling, og at Almueskolelærerne, medens de have Ret til at kræve, at der arbeides paa at afhjelpe grundede Klager, tillige maa paaminde sig selv om, ikke at forvexle den Vigtighed, som Almueskoleunderviisningen i sin Heelhed har, med det Krav, som kan gjøres for den enkelte Medarbeider i denne saa vidt udstrakte Virksomhed, en Forvexling, som undertiden ikke ganske undgaaes" (Rigsdagstidenden 1850, Folketh. Nr. 145, S. 2309). Ifølge Anledningen ere disse Yttringer henvendte til Almueskolelærere; de kunne ikkedestomindre ogsaa finde Anvendelse paa den hele Lærerstand ved de forskjellige Skoler. Dernæst indeholde de en grundet Advarsel, deels om, at den enkelte Medarbeider ikke skal tillægge sig selv og sin egen lille Gjerning den Vigtighed, som Ungdomsunderviisnin-

gen har i sin Heelhed og Almindelighed, og deels om, at en vis Resignation uundgaaelig maa være Lærerstanden eiendommelig og fortrolig.

Resignation er nu visselig ikke vor Tid egen, saa at Ordet vel, ligesom Ordsproget siger om Sandheden, som oftest er ilde hørt; men derfor bliver Sandheden dog ikke mindre sand. Naar en Begivenhed er nær ved at gaae i Glemme, naar en skjøn Kunst er nær ved at uddøe, da er det Tid, at man begynder at tale deres Sag og at skrive deres Historie. Jeg haaber, at Resignationen ikke ganske er paaveie til at forsvinde i vor Tid, om den end gjerne vil flytte bort fra hvor den hidtil har boet og hørt hjemme. Naar Leilighed gives, turde der være Grund nok til at sige et Par Ord til dens Priis, om end ikke til dens Minde.

Lærerstandens hele Forberedelse og Udvikling, dens hele Stilling og Virken fordre og gjøre det naturligt, at den Underkastelse under Skjæbnen, vi betegne ved det fremmede Ord Resignation, maa være den egen; uden denne vil den ikke kunne leve med Mildhed og Ro i Sindet, Fred i Hjertet og Fred med Verden, leve med Tilfredshed i sin Stilling, og uden disse vil den ikke kunne virke med Nytte, ikke røgte sin Dont med Frugt og Held. Forberedelsen til Lærerkaldet skeer under Afsavn og Møie, under langvarig og vedholden Flid og Opgivelse af Livets ydre Behageligheder og Adspredelser. Lærerstandens Virksomhed er en stille indre, stræng regelmæssig, den er eensartet og jevn, frembyder sjelden enkelte gjennemgribende Beslutninger at tage om enkelte store Anliggender, sjelden enkelte iøinefaldende Sager at indlede og tilendebringe og

ikelte større indgribende Gjerninger at udføre, som umid- ldbart berøre det ydre borgerlige Samfund og vække det- s Opmærksomhed. Lærerstandens Gjerning er en idelig, ahyggelig og utrættelig Udsaaen af bitte smaa Frøkorn, m kun langsomt, efterhaanden og for det uindviede Øie esten umærkelig udvikles til en stor og blomstrende lante.

Lærerstandens Hverv er ikke uligt Kvindens, Mo- rens, Huusbestyrerindens: det er en stilfærdig Arbeiden Kjærlighedens og Menneskelighedens Tjeneste, en Ar- iden af høi og omfattende Vigtighed for Stat og Sam- nd, men dog uden iøinefaldende Fremtræden, uden Be- idring og Omtale blandt Mængden, uden brammende on og ydre Forfremmelser i det Offenlige.

Et saadant Hverv, naar det opfyldes med Troskab Kjærlighed, maa efter sin Natur bortvende Lærerstan- n fra Verdens letsindigere Adspredelser og fra de For- :inger, som dette medfører, det maa afholde den fra de ærke og henrivende Bevægelser i Livet og det borgerlige Samfund og maa vende dens Sind mere udelukkende til n roligere Syssel, til den snevrere Kreds omkring den uslige Arne og indenfor Skolens stille Mure. Lærer- :nden i sin Virken er den modne Besindigheds Element uafbrudt Sammenstød med Barndommens og Ungdom- ns idelig bevægede, umodne Letsindigheds Element.

Sagtmodighed, uforstyrrelig Rolighed og ulidenskabe- Fasthed ere ligesaa nødvendige som Alvor, Strenghed Retfærd, og den Lærer, der ikke besidder eller for- ler at tilkæmpe sig en saadan uantastelig Selvbeher- ske, Ligevægt og i Sindsroligheden begrundet bestandig

Overlegenhed, han vil ikke kunne virke, som han bør, han vil ikke kunne virke hverken til sin egen, til Lærlingenes eller til disses Værgers Tilfredshed, han maa gaae tilgrunde. Lærerstandens Sysſel er, meer end nogen anden, afmaalt og regelmæssig; den ene Dags Gjerning er omtrent den samme som de andres; Tider, Gjenstande og Klokkeslet ere nøiagtig og ufravigelig bestemte. Men naar disse Timer ere forløbne, er Læreren dog dermed ingenlunde færdig; da begynder Forberedelsen til næste Dags Arbeide, da ligge Bøger og Studier for ham i høie Bunker, og den, der troer, at den samvittighedsfulde Lærer nogensinde bliver færdig, er fri og ledig, han veed ikke, hvad Lærerstand er og betyder. Fortsat Studering og Berigelse i Kundskab er en uafviselig Betingelse. Det er ikke her som i andre Bestillinger, hvor man ved den blotte fortsatte Udøvelse troer at kunne vedligeholde Dueligheden. Lærerstanden maa vedblive at søge nyt Stof og ny aandelig Næring: den som ikke vedbliver at arbeide og at berige sig i Kundskab og aandelig Udvikling, han maa synke sammen og gaae tilbage i Dygtighed. Alt dette henviser ogsaa uvilkaarlig Lærerstanden til det stillere Liv, til den snevrere Kreds, viser den bort fra den borgerlige Verdens ydre Tummel, fra Forfængelighedens, Begjærlighedens, Letsindighedens Adspredelser og Fordringer til det selskabelige og offenlige Liv.

Som der er Grader i Alt, saaledes ogsaa i Lærerstanden: Almueskolelærere, latinske og andre høiere Skolers Lærere, Universitetslærere; eftersom der til hver af disse gjøres forskjelligen udstrakte Fordringer paa forberedende Studering, Kundskab, Evne, Dannelse, og efter-

m der paaligger hver af dem forskjelligartede Forplig-
lser og Forretninger, maa der naturligviis og uund-
aaelig ogsaa være Grader og stor eiendommelig Forskjel
ke blot i hvers indre Liv, Virksomhed og Udvikling,
en ogsaa i deres hele Stilling og Forhold, i deres be-
ttigede Fordringer til Staten og til Samfundslivet.
skjøndt der er Meget tilfælleds for dem alle i Tænken,
iv og Virken, saa er der altsaa dog tillige adskillig og
emtrædende Forskjel. Denne opstaaer ikke af, hvilke
Børn og Ynglinge hver underviser, eller af Stedet, hvor
et skeer; thi Fattigmands og Rigmands Barn kunne
aae i omvendt Forhold i Henseende til Aand og For-
and; men Spørgsmaalet er om, hvilken Grad eller Klasse
: Skole Læreren og hans Underviisning hører til. An-
llet af Lærere paa hvert Trin er paa en Maade et
re Tegn paa hvers Forpligtelse og berettigede Fordrin-
er i Skolen og til Staten: for hver en Universitetslæ-
r, denne har Behov, behøves der vel omtrent 10 Lærere
ed høiere Børneskoler og 100 Almueskolelærere, og om
ke ganske, saa dog i en vis Henseende efter et saadant
orhold, ville ogsaa Forpligtelser og Krav omtrent maatte
præges, og omtrent efter et saadant Forhold maa ogsaa
ærernes Stilling, Liv og Virken nødvendigviis blive
indre eller mere stille, beskeden og ubemærket, naar
ke al Ligevægt skal forstyrres, naar ikke Livet og Sko-
n skulle lide derved. Man kan ikke undslaae sig for at
jænke større Tillid til saadanne billige, vel overveiede,
a Erfaring grundede Betragtninger, som findes i
Krammers, Giessings o. fl. seneste Skrifter om vor Al-
ueskole og dens Lærere, end til de overdrevne Klager

og ubestemte Fordringer om Reformer o. s. v., som i de sidste Aar baade høres ved mange Leiligheder og læses i nogle Skoleblade.

Naar Lærerstandens Virksomhed maa og bør være en stilfærdig, beskeden og alvorlig, saa foreskrives derved ogsaa en naturlig Grændse for Standens Fordringer til det ydre Liv, til Overflod, til borgerlig Ophøielse og Udnævnelse, der ikke mindre maa holde sig indenfor Nøisomhedens og Beskedenhedens snevrere Kreds, og hvorved det da ogsaa maa være Enhver i Tanken, ikke at stille sine Fordringer paa et andet Trin end det, hvorpaa hans Forpligtelser staae, og være Enhver i Minde, „ikke at forvexle den Vigtighed, som Underviisningen i sin Heelhed har, med det Krav, som kan gjøres for den enkelte Medarbeider". Udkomme kan tilvisse Lærerstanden medrette gjøre Krav paa, skjøndt ikke paa Rigdom og Overflod; men ligesom dette Udkomme maa afmaales efter den Betragtning, at Lærerstandens Stilling i Samfundet, i det Hele, baade for dens eget og for Samfundets Vel, bør være en Nøisomhedens, Beskedenhedens og Fordringsløshedens, saaledes maa det ogsaa med Billighed afmaales efter de forskjellige Grader i Virksomhed og Forhold, i Forpligtelser og retmæssigt Krav. I vort Fædreland har der i de senere Aar været klaget meget og klages endnu meget paatrængende over utilstrækkeligt Udkomme for Lærerstanden. Universitetslærere, Latinskolelærere, Almueskolelærere have alle raabt med høi Røst og raabe tildeels endnu lydelig paa forbedrede Kaar; de have maaskee ikke synderlig Noget at lade hinanden høre i den Henseende; men de have maaskee heller ikke lagt sig til-

børlig paa Hjerte, at stille Nøisomhed og beskeden Fordringsløshed stedse bør være Lærerstandens Præg som dens Pryd, og at Resignationen maa være den ligesaa eiendommelig som hæderlig („qui dit enseignement de la jeunesse dit une sorte de sacerdoce, et qui dit sacerdoce dit sacrifice"). Derved er det nu imidlertid meget langt fra, at vi ville mene, at Lærerstanden skulde være uden Følelse for Ære og Udmærkelse, utilgængelig for Attraa efter og Paavirkning af ydre Goder og Livsbehageligheder. Denne Følelse maa kun være vendt mere mod det Indre end mod det Ydre, maa kun holde sig indenfor en snevrere Grændse og ikke svæve vidt eller høit ud i Verden. — Æren og Tilfredsstillelsen skulle ikke være mindre for Lærerstanden end for andre; men Fyldestgjørelsen maa findes i selve Videnskaben, i Kundskabens Erhvervelse og Udbredelse, findes i Følelsen af Aandsdannelse og lignende høiere aandelige Goder, og Begjærligheden efter Ære og Udmærkelse maa mættes ved Bevidstheden om at virke i et for det Hele vigtigt Kald, at arbeide i Kjærlighedens og Menneskelighedens umiddelbare Tjeneste. Her ere mange, som arbeide paa lige Maade, i Forening til det fælleds store Maal; den Enkelte kan derfor her ikke udmærkes, bør ikke tragte efter at fremhæves, saaledes som i andre borgerlige Stillinger og Forhold, og Resignationen gjør just saaledes atter sit Krav gjeldende paa, at den Enkelte her beskedent og nøisomt maa ordne sig ind under det Hele, maa finde sin Stolthed og Ære, finde sin Glæde og Fyldestgjørelse i det Heles Vigtighed og Vel.

Lærerstanden vil stedse indbefatte kundskabsrige Mænd

og dygtige aandelige Kræfter i forskjellige Retninger. Staten vil derfor, til alle Tider, i selve Lærerstanden, kunne finde gode, duelige og kloge Mænd til at raade og styre Landets store og offenlige Anliggender, og saasom det altid er ønskeligt, at den Kløgtigste og djerveste Styrmand kommer tilrors, skal Lærerstanden heller ikke, af Skinsyge og Egennytte vægre sig ved at afstaae til andre Statsøiemed de fortrinlige aandelige Kræfter og Mænd, som høre den til. Det er visselig ikke blot til Held og Gavn for Staten og dens offenlige Anliggender i Almindelighed, men ogsaa navnlig for selve Skolen og Lærerstanden, at Mænd fra dens Midte tage Sæde i Statens Raad, blive Ministre og have Deel i at skrive Lovene, ikke blot for Skolen, men for hele Staten. Men at Lærerstanden eller i det mindste forholdsviis en stor Deel af dens Medlemmer kaste sig ind i de politiske Bevægelser, offre deres Tid og Kræfter paa offenlig politisk Virksomhed og vende deres Hu og Attraa til politisk Berømmelse og Forfremmelse, det baader hverken Lærerstanden eller Skolen. Ville vi spørge Universitet og Studenter, spørge Skoler, Lærlinge og Forældre om, hvormegen Uro og Uvished, hvormegen Forstyrrelse og Forsømmelse, kort: hvormegen Skade der er afstedkommet ved, at saamange Medlemmer af Lærerstanden i de senere Aar — tilligemed at beholde deres Stilling i Skolen — have hengivet sig til de politiske Bevægelser og den deraf flydende Forfængelighed og Æresyge, og have søgt Tilhørere, Ry og Plads i de politiske og lovgivende Forsamlinger, da ville vi ikke faae noget Svar, der kan tyde paa Gavn og Glæde for Videnskaben, for Skolen, for

Lærerstanden, ja! hverken for Høiskole, Mellemskole eller Almueskole. Paamindelsen om den velforstaaede og velburderede „Resignation“ vil derfor heller ikke i denne Henseende være paa urette Sted, paa urette Tid.

(Skrevet i Juni 1850).

2.

De har beviist „Nord og Syd“ den Ære at ønske en Afhandling om Lærerstandens Resignation trykt deri.

Naar jeg ikke kan optage denne Afhandling, saa ligger Grunden tildeels i, at jeg allerede, da Cultusministeren udtalte sine Ord om Resignation, paaviste det Besynderlige i denne ærede Herres Ord, den Modstrid, hvori de stode til den givne politiske Tilstand, til Begjærlighedens Tilstand, som han selv havde været med at fremkalde. Jeg nævnte dengang ikke, men jeg havde havt Ret til at nævne, mine egne Yttringer i denne Retning, medens Grundloven blev behandlet, da jeg nemlig forlangte Resignation af Bourgeoisiet og dets Førere, Professorerne. Desaarsag kan jeg ikke godt lade trykke en Anerkjendelse af denne „udmærkede“ Mands „Beskedenhed“ og velmeente Raad post festum. Jeg siger ikke dette for at tale ilde om Madvig, men vil tvertimod gjerne anerkjende ham som en udmærket Mand, især i Videnskaben, og jeg glemmer heller ikke let, hvor jeg følte mig hendragen til ham som Universitetslærer. Men i nærværende Tilfælde troer jeg, at Lovtalen ikke er ganske paa sit Sted; man kan ikke som Statsmand tage en enkelt Deel af Samfundet og unddrage den fra Principer, som man selv repræsenterer overfor Samfundets Heelhed.

Skal Forsagelsen prædikes, maa den komme fra Andre og være langt mere omfattende.

Vistnok vilde den her fremførte Indsigelse mod det Tilsendte være meget underordnet — især da den kunde hæves ved at udstryge en Linie eller tilføie en Note; men i Sagens Realitet er jeg ikke saa heldig at være ganske enig med Deres Velbaarenhed. Jeg troer rigtignok ikke, at Lærerstanden bør vente meget store begunstigende Foranstaltninger; men paa nogle have Lærerne Krav, og ville de erholde deres Ret, naar de tie? Ville de erholde deres Ret, naar de ikke søge at skaffe sig Indflydelse blandt dem, som nu veie Ret i vort kjære Fædreland? — De sammenligner deres Stilling med Kvindens — tag Dem iagt: Lærerstanden vil med Fornøielse gribe dette Billede. Thi vel er Kvindens Stilling „beskeden og stilfærdig"; men hvad nyder hun ikke derfor i det kjærlige Samliv! Og naar Manden eier Noget, naar han bliver rig og anseet, saa deler hun Alt med ham, hun maa ikke som ofte Læreren see til; Almueskolelæreren staaer ikke i Forhold til den rige Bonde som Kvinden til sin Mand.

Men endelig, naar jeg fortsætter den Skala, Deres Velbaarenhed opstiller, saa kommer jeg consequent til det Resultat, at den store Videnskabs Lærer maa leve endnu inderligere og stilfærdigere end Almueskolelæreren, ligesom han maa studere langt mere end denne, og jeg vilde da til Bestyrkelse herfor henvise til Mænd som den nylig afdøde Neander*.

* Med Hensyn til det Følgende bemærkes, at der baade var tænkt paa Lærerstandens beskedne tarvelige Liv og paa en Op-

Af disse Grunde kan jeg ikke optage Antiklen; men,)vis De vil lade den trykke f. Ex. i Berl. Tid. tilbyder eg Dem en ærlig og høflig Polemik, overeensstemmende ned det her Udviklede, og vil jeg da ad en anden Vei omme til at staae Dem bi i Forsøg paa Udbredelsen af Resignation".

Kjøbenhavn, d. 23de Novbr. 1850.

3.

Skjøndt jeg hellere havde seet det lille Stykke om Resignation" optaget i „Nord og Syd" end atter paa ıit Bord, saa sætter jeg dog megen Priis paa det forlarende Svar, De har været af den Godhed at give nig, og jeg er Dem forbunden derfor. Jeg vil da maaſkee nu — efter Deres Anviisning — engang lade Stykket trykke i „Berl. Tid." eller andetsteds. Til at opkaste nig til almindelig Forkæmper for Resignation føler jeg nig ikke kaldet og udrustet nok, og just forsætlig at udæske Dem til en Polemik om det Emne vilde jeg heller ikke ſalde paa. Gjerne vil jeg imidlertid henlede Tanken offenlig paa Nødvendighed af Resignation nu og allenstund,)g vil De optage og fortsætte det, vil jeg glæde mig)erover.

)osition mod den Sætning, at man blandt Professorer gjerne an vælge f. Ex. Ministre. Vil man være consequent, saa bør nan vistnok fastholde den Ansktuelse, at den høiere Lærerstand ikke kal see noget Maal udenfor Underviisningens Fred og Kjærlig=)ed til Videnskaben.

Senere tilf. Anm.

Resignation er vist høist fornøden i vore Dage — (i hvormeget der end vindes og erhverves baade i aandelig og i borgerlig Henseende) — maaskee ikke qvantitativ meer end forhen, men anderledes fordeelt: hidtil har det fornemmelig været Almuen, som har havt Resignation behov; den behøver den tilvisse endnu og vil stedse komme til at behøve den; men Touren er dog nu langt mere kommen til den øvrige, forhen mere begunstigede Deel af Folket, til at gjøre Afkald og Anstrængelser og til at behøve Resignation.

Uden at ville gjendrive eller misbillige, hvad De har fremsat i Deres ærede og velkomne Brev, være det mig dog tilladt at tilføie et Par Bemærkninger i Anledning af nogle af Deres Yttringer om den lille Afhandling. Vanskelig kan jeg bekvemme mig til at fordømme eller dømme en Mand i sin Heelhed, efter en enkelt Yttring eller Handling, om jeg end ingenlunde kan billige al hans Færd; og saaledes kan jeg vel mene og sige, hvad jeg har yttret om Madvig, uden derfor at ville retfærdiggjøre ham i al hans Gjerning.

At Lærerstanden har „Krav paa nogle begunstigende Foranstaltninger“, er jeg meget langt fra at benægte, og jeg er bleven aldeles misforstaaet, dersom De har udfundet en saadan Benægtelse i mine Ord. Jeg haaber derimod, og deeltager i Fordring paa omfattende Foranstaltninger til Underviisningsvæsenets, navnlig Almueskolens Fremme og som Følge deraf Lærerstandens Tarv, og jeg indrømmer villigen, at Almuelæreren ogsaa i oeconomisk Henseende har Krav paa nogle begunstigende Foranstaltninger, som jeg meget gjerne vilde række Haandrn til at

fremme, dersom det var forundt mig at medvirke dertil. Men jeg har ikke kunnet oversee — just fordi jeg har seet — at Almueskolelærerne altfor ofte have forvexlet deres egen lille Person med den store Sag, have villet overføre dette hele Statsanliggendes Vigtighed paa den enkelte Persons, have sprunget langt ud over Virkeligheden, de factiske Forhold og de iværksættelige Fordringer baade til Kundskab, Tid, Penge o. s. v., og at deres meest høirøstede Ordførere just have hildet og bestyrket dem deri. Derfor troer jeg, at det er godt at opklare Stillingen af Sag og Personer, at advare mod Overdrivelser og mod mangelfulde eller overspændte Forestillinger om Forholdene og Fremstillinger af, hvad der bør gjøres og hvad der kan gjøres. Dertil kommer, at jeg kjender mange — og det just duelige, tænksomme og agtværdige Almueskolelærere — der aldeles ikke dele de Anskuelser om Sagen, Forholdene og den personlige Stilling, som ikke saa lidt tumultuarisk have søgt at gjøre sig gjældende.

Jeg er meget langt fra at mene, endsige paastaae, „at de (Lærerne) ville erholde deres Ret, naar de tie", eller at de skulle være absolut tause. Jeg mener kun, at de, der ville raabe og raade, bør stille sig først paa det rette Standpunkt, tage Virkeligheden i Betragtning og ikke sigte til et Maal, der ikke kan og ikke bør naaes. Jeg ønsker, at Talsmændene skulle lede, ikke vildlede, skulle pege paa et hensigtsvarende og opnaaeligt Maal, men ikke blot vække Misforstaaelse, Uro og Misfornøielse. — Visselig bør Lærerstanden ikke forsage, ikke nægte sig selv „at skaffe sig Indflydelse blandt dem, som

nu veie Ret i vort kjære Fædreland" (den Deel jeg selv har taget og personlig tager i Lærerstandens Bevægelser, Forsamlinger, skriftlige og mundtlige Udtalelser, kunde være Vidnesbyrd om, at jeg hverken i den ene eller den anden Henseende vil binde enten Tand eller Tunge paa den Oxe, som tærsker); men jeg mener, at dette kan skee, uden at Lærerstanden gjør sig til Politikere; jeg mener, at Læreren vanskelig kan være Lærer og Politiker tillige, uden at den sidste fordærver den første, og at Læreren derfor maa vælge, maa opgive enten det ene eller det andet. Dersom der læses Andet af mine Ord, saa har jeg udtrykt mig uheldig og anderledes end jeg ønskede.

At min Lignelse mellem Lærerens og Kvindens Stilling — som de fleste Lignelser — halter, det skal jeg ikke nægte; men jeg kan dog heller ikke ganske indrømme Deres Opfattelse af mine Ord: at det, de skulle have tilfælleds, er det „beskedne og stilfærdige". De synes at holde Dem til Lærerens Forhold til Forældrene, som lignet med Kvindens til hendes Mand; men jeg sigter til Lærerens Forhold deels til Børnene, deels til hans stille Liv i Skolen i det Hele. Er Skolen rig, saa bliver Læreren det ogsaa lettere; er Skolen god, saa blomstrer og Tilfredsheden og Glæden for Læreren. Hvad Almueskolelærerens „Forhold til den rige Bonde" angaaer, da er det just et Punkt, som efter min Erfaring giver Anledning til megen Misforstaaelse, til megen ugrundet Klage og mangen urigtig Betragtning. I den større By kan Professoren, Rectoren, Adjuncten ikke gjøre Fordring paa at have saa rigeligt Udkomme som den større Han-

delsmand, Fabrikant o. s. v.; og ligesaa ubegrundet, uudførlig er den altfor ofte nærede Forestilling og udtalte Paastand, at Læreren ved Almueskolen i Landsbyen skal aflægges saaledes, at han allevegne, i timelig Velstand, kan maale sig, ikke blot med den velhavende, men endog med den „rige Bonde". Almueskolelærerstandens Forkæmpere glemme altfor ofte, naar de stille deres høie Fordringer, hvor lave de Fordringer ere, som Staten gjør til dem. F. Ex. Præsteskabets Lønning stikker dem i Øinene og vækker ofte en vis Skinsyge; men hvilket er Forholdet? Præsten lønnes med 1000—3000 Rbd.; Almueskolelæreren med 200—800 Rbd; men — Præsten har besøgt Skolen i 8 Aar med fulde 300 Arbeidsdage, studeret ved Universitetet i 4 Aar, erhvervet Brød og Kundskab i 10—16 Aar derefter og naaer først til Embedet imellem 30 og 40 Aar gammel; Skolelæreren har i sin Skolegang ikke behøvet 100 Arbeidsdage om Aaret, har tilbragt 2 høist 3 Aar paa et Seminarium og finder som oftest strax Embede, naar han er 20 eller faa flere Aar gammel! — Dette bør vissselig ikke stilles som eneste Maalestok, ikke urgeres meer end tilbørlig, det bør endog ingenlunde være uforanderligt, men det bør stedse og alvorlig tages med i Betragtning.

De yttrer, at jeg, ved Consequens, maa komme til at paastaae, „at den store Videnskabslærer maa leve endnu inderligere og stilfærdigere end Almuelæreren", og De henviser mig til Neanders Exempel. Velan, jeg skal ikke vige tilbage for dette; men dersom De deraf vilde paatvinge mig den Slutning, at Videnskabslæreren behøver

og af Staten bør have færre Penge aarlig til at leve af end Almueskolelæreren, saa nægter jeg Dem aldeles Ret dertil. Videnskabslæreren kan, inderlig og stilfærdig, anvende 10—12 maaskee flere Timer daglig til Studering og sammentræde et Par Timer med andre Mennesker; Skolelærerens inderlige og stilfærdige Liv er daglig 6—8—10 Timer med Børnene, maaskee et Par Timer med Bøger og nogle Timer med ganske anden praktisk Sysſel. Videnskabslærerens Bøger, Apparat o. desl. koster mange Penge, Almueskolelærerens næsten ingen. Videnskabslærerens hele forudgaaende Dannelse stiller ham i en Kreds, fører ham til at pleie Omgang med en Kreds, der har billigt Krav paa det sociale Livs finere Nydelser og bekosteligere ydre Goder; det Modsatte er derimod Tilfælde med Almueskolelæreren. Videnskabslæreren har ogsaa billigt Krav paa at kunne forskaffe sin Familie en saadan Forsørgelse, et saadant socialt Levnet, og sine Børn en saadan Opdragelse og Uddannelse, som svare til den Kreds, den Levemaade, de Forhold, hvortil de høre. Videnskabslæreren formaaer at virke i en høiere Retning, i en videre Udstrækning, til et for Menneskeheden meer omfattende Maal; om han end for sin Person, inderlig beskeden og stilfærdig, kan give Afkald paa Penge og Livets ydre Behagelighed, saa kan han det ikke ganske hverken for selve sin Videnskab og Virken eller for den Maade, hvorpaa han staaer i Berøring med Mennesker og menneskelige Indretninger, og Samfundet bør ikke engang modtage et saadant Afkald; thi det vilde være stridende imod dets Fordeel, imod dets Forpligelse mod dets Medlemmer.

Det har interesseret mig, noget at udvikle min Mening, just fordi De har været af den Godhed at meddele mig Deres Bemærkninger. Skrivelsen er derved imidlertid bleven lang; det vilde være mig kjært, om jeg turde nære den Tro, at De dog ikke vilde trættes ved den eller henkaste den med Uvillie.

Sorø i Decbr. 1850.

Spørgsmaalet er vel ikke besvaret aldeles udtømmende ved det Foranstaaende, men noget Væsenligt er formeentlig udhævet og overgivet til Betænkning og Undersøgelse i mange Kredse. Hvad der ligger under hele Sagen, hvad der er Livsprincipet i hele Lærerstandens Virksomhed: Kjærlighed til Faget, til Ungdommen, til det sjælelige Gartnerarbeide, kan naturligviis ikke vækkes ved en saadan theoretisk Undersøgelse, men er den Grund, hvori Anskuelserne kunne spire, og hvorfra de kunne hente Næring.

Bidrag til at belyse Tilstande i Nutiden.

1.

Den katholske Geistlighed.

(Denne Afhandling hører til Dagbogsartiklen af 25de Marts i forrige Hefte (see Pag. 339 øverst paa Siden). Den er af E. Pelletan og skreven i Anledning af en Abbed Morels geistlige og literaire Virksomhed).

Abbed Morel er en ivrig Ultramontan, Domherre ved Cathedralen i Angers. Han skriver fra Tid til anden smaa Artikler i l'Univers for at berømme Inquisitionens Fortjenester, og han synes ikke utilbøielig til at troe, at tolv høit flammende Baal paa Torvet ere ligesaa gode som tolv Apostle*. Det er

* Talen om Inquisition og Kjætterbaal kan synes Læserne urimelig, da de ikke ville troe det muligt, at Nogen for Alvor tænker paa at gjenindføre dem eller blot forsvare deres Tilværelse i Fortiden. Men enten det nu synes urimeligt eller el. faa dvæle franske geistlige Skrifter og Blade med saa stor Forkjærlighed ved Tanken, at de geistlige Herrers Tænder synes at løbe i Vand derved, og til Læsernes Overraskelse kan endog anføres følgende Ytring af Veuillot (som her citeres efter la Presse): „Jeg tilstaaer ligefrem, at hvad jeg beklager, er, at man ikke har brændt Johan Huss tidligere, end man gjorde, og at man ikke ligeledes brændte Luther, samt at der ikke fandtes nogen Fyrste, der var from og klog nok til at føre et Korstog imod Protestanterne«.

med eet Ord en Prædikant, som er gjennemtrængt af om Attraa efter at brænde sine Sognefolk.

Abbed Morel har for et Par Aar siden etsteds holdt Conferenser, og han har været saa god at opbevare Mindet derom i en Bog. I denne Bog bruger han al sin Fornuft til at bevise, at Fornuft er noget ganske Overflødigt, ja Skadeligt, saa at det vel er i Galehuset, at han finder den fuldkomne Christendom. Men vi ville ikke opholde os derved. Siden den Dag, da de Maistre kunde sige, at Uvidenhed er bedre end Kundskab, fordi Gud har skabt Uvidenheden, men Mennesket Kundskaben, siden den Tid er der i den nye Theologies Opfindelser ikke Noget, der forbauser os.

Efterat have fordømt Fornuften, omtrent som et Vanvid, der bestandig vil bilde Folk ind, at det er fornuftigt, troer Hr. Abbeden ogsaa at maatte fordømme Ligheden og Friheden, især Ordets Frihed, som har sit Udspring ligefra Fornuften. Lad os høre, hvorledes han benytter Ordets Frihed for at bevise, at Ordets Frihed og den dertil hørende borgerlige Frihed og Lighed er urimelig og forkastelig.

»Den store Nation laa paa sit Yderste«, siger han, idet han taler om den første Revolution. »Det havde været ude med dens Hæder og dens Navn, hvis ikke Forsynets Mand var fremtraadt. Den 18de Brumaire bemægtiger han sig Statens Ror; ved Marengo lyder hans bydende Røst hen over de andre Lande. Alle Forhaabninger vende sig til ham, i ham erkjender man Voldgiftsmanden for Folkeslagenes og de Enkeltes Skjæbne; han alene, ja, mine Herrer, han alene tvivler derpaa. Hverken hans Lykke eller hans Sværd er istand til at betrygge ham mod Revolutionens Hydra. Den ophøiede unge Mand standser ved Begyndelsen af sin Bane; han gaaer til den gamle Mand, som throner i Rom,

beder om hans Raad og erklærer ham, at han ikke paatager sig at betvinge Friheden og Ligheden, naar den katholske Religion ikke fra sin Side paatager sig at reenvadske, formilde og civilisere disse to skjændige og blodbestænkte Furier. Jesu Christi Stedfortræder her paa Jorden erkjender Guds Sendebud, og Concordatet underskrives.«

At Abbeden nu heraf drager den Slutning, at Friheden og Ligheden er forkastet baade af »Forsynets Mand« og af Guds Statholder, forkjættret og fordømt til evig Tid, er ikke saa underligt eller interessant. Vigtigere er det at see, hvilken Slutning han videre uddrager, og hvad han da elsker, medens han hader Fornuften og Friheden. Thi det maae vi dog vide; Noget skulle vi jo have at støtte os til og sætte høit i vore Tanker. Ih, min Gud! naturligviis Penge. Det er dog, vel at mærke, paa Kirkens Vegne, at Abbeden elsker dem. Han foreslaaer endog Afladshandel, og hans Grunde ere følgende:

»Er Aflad først engang anerkjendt som moralsk i sin Hensigt og nyttig i sine Midler, behøves der ikke nogen stor Forstand til at indsee, hvilke uhyre Rigdomme den vil bringe den katholske Kirke. Thi da Alverden har syndet, saa maa Afladshandelen blive mere indbringende end Perus Guldminer, (han kunde tilføiet: og Californiens med), saafremt man kan overtale Alverden til at kjøbe sig Syndsforladelse ved Korstog, ved Krige for den hellige Sag, ved Anordningen af offenlig Godgjørenhed, Gaver og Testamenter til Kirken, og streng Overholdelse af Gudsdyrkelsen. Jeg udtaler Alt dette, mine Herrer, uden al Undseelse. Og hvorfor vil man ikke indsee, at Religionen nødvendigviis maa have Magt og Raadighed over den offenlige Velstand? Hvad er det da, der i Almindelighed udgjør Menneskenes Fortjenester eller Feil, naar det ikke er den gode eller

slette Anvendelse af deres Formue? Da Jesus Christus sagde til den unge Mand: »Hvis Du vil blive fuldkommen, da sælg alt Dit Gods, giv det til de Fattige og følg mig«, knyttede han med et uopløseligt Baand Capitalernes Anvendelse til de christne Dyder. Virkelig bliver en Religion uden Penge, en Religion, som ingen Indflydelse har paa Capitalernes Omsætning, ikke Andet end et Luftbillede, og naar man forskrækkes ved at see Pengene anbragte i Religionens Affairer, saa er det alene et Beviis paa, at man aldrig har brugt sin Eftertanke.

Naar De tillægger Paven denne Ret, vil man sige, saa gjør De ham med Et til Jordens rigeste Monark, ham, Efterfølgeren af Fiskeren fra Genezareth. Først og fremmest, mine Herrer, er det en besynderlig Vildfarelse, naar man stiller Kirkens Rigdom under Pavedømmet i Middelalderen som Modsætning til hiin Fiskers Armod. Den hellige Petrus havde en Raadighed over Pengefonds, som altid vil overgaae den, der betroes hans Efterfølgere. I den første Kirke havde man saa rigtig fattet, at Formuens Anvendelse er den vigtigste Gjenstand for Dyden, at man ikke vovede sig til nogen Eiendomsoverdragelse uden at høre Pavens Mening; og istedenfor at skjænke en Deel af deres Gods til Kirken, for at det af denne kunde anvendes til dens fromme Gjerninger, gave de Christne Apostlenes Overhoved Raadighed over deres Gods uden Afkortning. Saaledes var den hellige Petrus i Kirkens Guldalder den eneste Eiendomsbesidder i Christenheden.«

Man kan umulig i bedre Finansudtryk fordre Millioner til Armodens-Gud. Vi maae dog være retfærdige: Abbed Morel er ikke første Opfinder af denne Theori; han har blot gjort sig Umage for at skaffe den Udbredelse. Theorien har i tyve Aar levet i Belgien. Den belgiske Geistlighed opsluger daglig Eien-

domme — til Frelse for deres Besiddere. Den har erhvervet sig en betydelig Indflydelse paa Capitalernes Omsætning, og lad os nu see, hvad Resultatet har været af denne Indflydelse. Vi forlange ikke, at vort Ord skal staae til Troende, og tage derfor vort Vidnesbyrd fra et Tidsskrift, der er saare monarkisk og katholsk, ja endog har lidt tilovers for Hr. Veuillot, vi mene Revue des deux mondes. Hr. Abbeden vil ikke forkaste et Vens Vidnesbyrd. Det er i en Artikel, saa kold som Fornuften, saa rolig som Sandheden, at Revue des deux mondes saaledes har gjort os bekjendt med, hvad Retning Geistligheden har givet Capitalerne i Belgien. Vi anbefale denne Regnskabsopgjørelse til Læserens særdeles Opmærksomhed:

»Med et Budget, som udviste betydelige Overskud i Statshuusholdningen, med stigende Statsindtægter, en aftagende Gjennemsnitssum af Skatter og en fast Statsgjæld, forholdsviis kun halv saa stor som vor (Frankrigs), med et beundringsværdigt Vei- og Jernbanenet, som oplivet det hele Land, og hvis Anlæg har kostet over 150 Millioner, med mangfoldige blomstrende Industrigrene, som vel opveie den eneste, der er nærved at uddøe — har Belgien i tretten Aar seet sin Pauperisme stige til det Tredobbelte og midt under den offenlige og private Formues Tiltagen naae det næsten irske Forhold af een Fattig paa fire Indbyggere.«

»Hvorledes skal man forklare disse modsatte Bevægelser? Det ganske lokale Tilfælde: den i Høravlen indtraadte Krisis, er ikke tilstrækkelig dertil. Fattigbefolkningen har naaet sin uforholdsmæssige Størrelse ogsaa andensteds end i Hørævlings-Districterne. Der maa altsaa findes en almindelig og stadig Aarsag til denne Anomali, og fra hvilken Side man end betragter Ondet, hvor forskende, tvivlende og fordomsfrit man end under-

føger Samfundsforholdene, kastende Blikket ned i dets Dybder — een og samme Kjendsgjerning fremstiller sig dog som Resultatet af alle disse Undersøgelser, som Aarsag til den paapegede Kjendsgjerning: den geistlige Sammenhobning af Eiendomme.«

»Netop i denne Periode, da Pauperismen er voxet indtil det Tredobbelte, har Belgien seet over fire hundrede geistlige Stiftelser blive grundlagte, udvikle sig og blive rige, og det er let at indsee, hvilken Masse af velgjørende, frugtbringende Kræfter herved lammes eller opsluges. Man vil maaskee tvivle om, at Kjendsgjerningen virkelig har en ødelæggende Indflydelse; man vil sige, at, naar Alt kommer til Alt, saa er her blot Tale om en Omlægning af Capital, en Omflytning af Grundeiendom fra en Haand til en anden, en Omflytning, hvorved Proletariatet Intet har at tabe, fordi der dog altid behøves Arme til at dyrke Jorden og Arbeide til at levendegjøre Capitalerne, af hvad Klasse end Besidderne ere. Denne Indvending har kun Skinnet for sig; den møder en dobbelt Gjendrivelse, naar man nærmere undersøger de stedfindende Kjendsgjerninger.«

»For det Første vandrer en god Deel af den i Klostrene opsamlede Valuta fra Belgien til Rom, til Wien, ja selv til Paris, i de forskjellige Ordeners Centralkasse. En anden medgaaer til at lønne Geistlighedens høiere Skolevæsen og kommer saaledes til at betynge de Skattepligtige, idet Statskassen maa lønne Statens Skoler og Academier, der formedelst Concurrenceen med Geistligheden fordre stor Understøttelse. En anden Deel af Pengene bliver anvendt til Udgivelsen af Geistlighedens Dagblade, Bøger og Flyveskrifter. Resten har hidindtil tjent til i de Byer, hvor det gjaldt om at indvirke paa Valgene, ved Forskud eller Laan at skaffe Folk Patenter (ↄ: gjøre dem valgberet-

tigede), og at skabe den Slags Smaahandlende, som ikke ere nødvendige for Vareafsætningens Skyld og derfor ikke tilveiebringe nogen ny Afløbskilde for Industri og Huusflid, men kun leve paa de allerede bosatte Kjøbmænds Bekostning. De Overskud, som Geistligheden har af sine uhyre Jordeiendomme, vandre ad de samme Veie. Men selve den Omstændighed, at Geistligheden kommer i Besiddelse af Landgods, og Maaden, hvorpaa dette skeer, har betydelig bidraget til at befordre Pauperismens Fremskridt, og det paa følgende Maade:

Klostrene have ikke kunnet benytte deres Overskud til at kjøbe enten store Landeiendomme eller Landeiendomme af Middelstørrelse; thi de første ere næsten udelukkende Adelens Arvegods, og Omsorgen for Slægten, den aristokratiske Omhu for at bevare Familiens Gods og Navn, har i de fleste Tilfælde været til Hinder for Salg og for den geistlige Kjøbelyst; de sidstnævnte drives af Besidderne selv, og disse kunne ikke godt i Kjøbesummen finde Erstatning for den ubehagelige Forandring af Livsstilling, de have en let forklarlig Utilbøielighed til at opgive deres landlige Beskjæftigelser og istedenfor føre et virkesløst Liv ved Hjælp af rentebærende Papirer, der tilmed kunne lide af urolige Tiders Usikkerhed. Geistligheden har desaarsag maattet opkjøbe og sammenlægge de smaa Landeiendomme, og navnlig i Høravlingsdistrikterne har dette staaet i nøie Forbindelse med Fattigdommens Tilvært, været baade Aarsag dertil og Virkning deraf. — Den gamle Hørindustri har lige indtil den sidste Tid været nøie forenet med selve Agerdyrkningen. Arbeideren spandt og vævede selv den Hør, som han høstede paa sin Mark. Familierne, der lidt efter lidt bleve ødelagte ved Concurrence med Maskinindustrien, have seet sig nødsagede til at skaffe sig et øieblikkeligt Underhold ved at gjøre den eneste sælgelige Deel af

deres Indkomst, nemlig deres Smule Jordlod, i Penge. De geistlige Ordener kom til i rette Dieblik for at føre sig disse Omstændigheder til Nytte og drive dem til en endnu høiere Grad ved at bruge rede Penge, hurtig Udbetaling som Lokkemad, ved at benytte sin Rigdom til at skaffe sig lave Priser, og paa denne Maade, under dette Venskab mellem den frie Bondestand og den geistlige Capital, er det skeet, at i visse Distrikter er Antallet af Selveiere i Løbet af tyve Aar aftaget i det uhyre Forhold: fra hundrede til tre og halvtredsindstyve.«

»Den belgiske Katholicismes Finansregnskab lader sig opgjøre i følgende Sammenstilling, som maaskee Ingen har udtalt i bestemte Ord, men som er meget let fattelig: i 1831 aabnede de, takket være den Hjælp, Landbefolkningen ydede dem ved Valgene, paany Klostrene, og i 1847 have de maattet lukke Byerne, Hospitalerne, ja selv Fængslerne for de Skarer af Bønder, som kom for at anraabe om et Tilflugtssted mod Sult og Kulde — men fandt disse Steder opfyldte af Nødlidende, som vare komne dem i Forkjøbet. I 1830 forefandt de, som Arv fra den hollandske Tid, blomstrende Industrier, i 1847 have de anlagt Sorg over Tabet af den meest indbringende Industri, medens de i dens Sted, paa selve Skuepladsen for dens firehundredaarige Glands, have efterladt en anden Industri, som paa en skrækkelig Maade tydeliggjør Modsætningen mellem de to Tider: offenligt Salg af Hestekjød og Hundekjød.«

Det er vist, at Forfatteren af den Artikel, som vi her have anført, Gustav d'Alaux, er en betænksom, samvittighedsfuld Historieskriver, som altid gaaer frem bevæbnet med Kjendsgjerninger og Aktstykker. Han røber under sin Fremstilling ikke det ringeste Spor af Bevægelse; han fortæller ganske rolig, koldsindig, alvorlig, hvad han har seet, hvad han har kunnet tage og

føle paa. Vi kunne derfor med fuld Føie tage hans Vidnesbyrd for gyldigt. Af dette fremgaaer, at det i Løbet af otte Aar er lykkedes Geistligheden i Belgien at gjenoprette et Spanien i mindre Maalestok, under en protestantisk Konge. Ved hvilket Middel? Ved Hjælp af den absolute Magt? Nei, ved det radikale Partie's Medskyldighed.

Efter Septemberrevolutionen blev Geistligheden revolutionair. Den var liberalere end de Liberale. Den bifaldt Lamennais's republikanske Lærdomme; den erklærede, at Præsten fra nu af var bleven Frihedens Apostel. »De to Partier, der havde sluttet et saa ømt Forbund, Geistligheden og de Radikale«, siger Gustav d'Alaux, »indtoge Friheden med Storm: en uindskrænket, af Staten ubevogtet Forenings- og Underviisningsfrihed, en næsten uindskrænket Pressefrihed, samt Troes- og Samvittighedsfrihed — denne sidste dog med den betydningsfulde Tilsætning, at Staten ikke havde Ret til at blande sig i Præsternes Udnævnelse og Indsættelse eller til at forbyde dem at correspondere med deres Overordnede.«

»Geistligheden fik ved denne Leilighed, som altid naar det indgaaer Forbund, Broderparten; dens Indflydelse blev ordnet og fuldstændig befæstet; den var befriet for alle Tilsyn fra Statens Side ved den 16de Artikel i Constitutionen; den kom i Besiddelse af den parlementariske Majoritet ved Hjælp af den mindre Census for Landet end for Stæderne, og den lagde saaledes sin tunge Haand paa Staten, uden at Staten var istand til at virke tilbage paa den. Den betænkte sig ikke et Øieblik paa at drage Nytte af sin Stilling. Strax ved Valgene i 1830 virkede den for sine Valgcandidater fra Prædikestolen, i Skriftestolen, gjennem religiøse Formaninger og Kirkestraffe. Landsbypræsten skrev selv Sognets Stemmesedler og førte Bønderne

bataillonsviis til Valgstedet, bevarende dem med comisk Omhu fra al skadelig Berørelse indtil det Øieblik, da Afstemningen gik for sig. Neppe var Geistligheden bleven Herre over Majoriteten, førend den trængte sig om Ministrene, og Tusinder af Embeder maatte betale Omkostningerne ved dette første Valgfelttog.«

Det er stadig Gustav d'Alaux, som fortæller.

Efterat have tilaget sig Magten gjennem Friheden, betjener Geistligheden sig af Magten til at fornægte Friheden. Den opretter overalt til sin egen Profit Monopoler. Det liberale Parti, som igaar var dens Allierede, bliver udjaget af Kamrene, af Communeraadene, af Universiteterne, af Embederne, og søger nu ved Hjælp af Tale og Skrift at gjenvinde det tabte Terrain.

»Men Geistligheden«, siger bestandig den samme d'Alaux, »gjengjælder Krig med Krig. Den liberale Presse, som en Tidlang kun tildeels var udsat for Angreb, blev endelig i sin Heelhed sat i Ban af Bisperne, som vare forsamlede i Mecheln i September 1848. Den politiske Hensigt med denne Banlysning var meer end tydelig nok; thi de liberale Blade antoge, om end ikke af Overbeviisning, saa af Forsigtighed, i deres Polemik den omhyggeligste Rettroenhed og gjorde en samvittighedsfuld Forskjel mellem Præsten og Borgeren. Hyrdebrevet anmodede Præsterne om i deres respective Sogne at stifte en Forening med det Formaal at standse Læsningen af skadelige Skrifter. Det paalagde dem først at advare Skriftebørnene fra Prædikestolen, dernæst paa alle Maader, offenlig, i Kirken og i Familiekredsene at bønfalde Sognebørnene og under Trudsel af Guds Straf, i al Blidhed og efter Reglerne opfordre dem til, aldeles og for bestandig at gjøre Affald paa Læsningen af skadelige Bøger og skadelige Aviser.«

„Præsterne vare mere aabenhjertige end Bispoppernes Hyrdebreve og oversatte skadelig ved liberal, og endog de forsigtigste, meest maadeholdne Blade bleve satte i denne Categori; thi det var dem ikke tilladt at være „lunkne“, de skulde være varme, de skulde tale den geistlige Intolerances hellige Sprog. I visse Smaabyer i Flandern læses ikke længer liberale Blade. Den Kro, som holder et eneste, bliver anklaget fra Prædikestolen og straffet med Kirkens Ban. I Mecheln, som er Midtpunktet for den geistlige Virksomhed, kan et liberalt Blad ikke mere finde noget Trykkeri. I Saint-Trond truer Decanen alle Medlemmer af „det literaire Selskab“ med Kirkens Ban, dersom denne Anstalt holder noget liberalt Blad. I Ath vægrer en Præst sig ved at vie en Arbeider, som har sit Erhverv i et Trykkeri, hvorfra et liberalt Dagblad udgives; man appellerer til Biskoppen i Dornick, som bifalder Banlysningen, hvis ikke Arbeideren forlader sit Trykkeri“.

„Underviisningen, denne anden og end vigtigere Kilde til en sund offenlig Mening, var ikke mere end Pressen istand til at undgaae Geistlighedens Enevoldsmagt“ o. s. v.

Disse Citater ere tilstrækkelige til at lægge det ultramontane Parties Anmasselser klart for Dagen saavel i Belgien, som ethvert andet Sted. Dog svæver Hr. Alaux i en Vildfarelse. Han har et Dieblik kunnet tvivle paa Friheden; han har troet, at den ved en besynderlig Selvmodsigelse i Naturen kunde selv skabe Undertrykkelsen. Dette forholder sig ikke saaledes. Friheden har tilsidst harmfuld jaget det ultramontane Parti bort fra Magten.

Efter at være blevet overvundet i Belgien er dette Parti gaaet over Grændsen for at prøve en ny Storm paa Frankrig. Det stemmer i Nationalforsamlingen ved Hr. Montalembert; det

skriver i l'Univers ved Hr. Veuillot; det prædiker i Notre Dame Kirken i Angers ved Abbed Morel, og ved en Mængde Tvangslove samt ved en snild Benyttelse af Partiernes usalige Kamp spinder det daglig Frankrig mere ind i sit Væv, holder Folket omsluttet og troer sig sikker paa sit Bytte — indtil …… ja, indtil hvorlænge? bliver der intet andet Middel tilbage end at sønderrive Væⱱet?« — Saavidt Pelletan.

Angrebene paa den menneskelige Fornuft og den hele nyere Tids Frihed have endelig ogsaa ført Philosophen, den forhenværende Pair af Frankrig, Victor Cousin, ind paa Kamppladsen med et nyt »Forsvar for Principerne i den franske Revolution og den repræsentative Regeringsform« (Rev. des deux M. af 1ste April). Han havde vel saa meget mere Anledning til at fremtræde, som den offenlige Mening gjorde ham medskyldig i Professorerne Michelets og Jacques's Afsættelse og deraf sluttede, at han, der selv under Restaurationen var bleven behandlet som farlig demagogisk Lærer og tvungen til at tie, nu ganske tilhørte »de sorte Kutter.« Det er ikke saa, skjøndt den Revolution, han forsvarer, ingenlunde er fra 1848, men fra 1789. Han begynder med at gjøre opmærksom paa, at der nu i Philosophien og Politiken egenlig kun ere to Skoler, som strides: de, som udgaae ene fra Autoriteten (Herskerdømmet og Lydigheden), og de, som udgaae fra Humaniteten, den menneskelige Bevidsthed, Fornuften. »Jeg veed nok,« siger han, »at Sønnerne ikke have arvet Fædrenes Begeistring. Vor Slægt har seet og lidt under saa mange Forandringer, at den er bleven træt og sukker efter Ro. Den udstrækker Hænderne efter Autoritetsprincipet, ligesom Slægterne af 1789 paakaldte Frihedens Princip, og det er for Øieblikket en temmelig almindelig Mode blandt dem, hvem Revolutionen og Philosophien have gjort frie,

eensidig at bedømme og domfælde Revolutionen og Philosophien. — Philosophiens Fjender beskylde den for at føre til Vantro og Gudsfornægtelse. For tiende Gang gjøre vi høitidelig Indsigelse mod denne Anklage. Den Fornuft, der er sig selv tro, søger letteligt op til Gud, dens Ophav. I Virkeligheden have næsten alle store Philosopher været troende; der har kun været to eller tre geniale Fornægtere. Gudsfornægtelsen er en temmelig sjælden Fremtoning i Philosophiens Historie. Hos os, i dette 19de Aarhundrede, bestræber endog enhver nogenlunde anseet Lære sig for at hylde Moral og Religion, de gjøre sig til af at agte Christendommen, og unægtelig ere de den mere gunstige end fiendske. Den frigjorte Fornuft har altsaa ikke skadet Guds Sag, men tjent den. Og desuden, hvad foreslaaer man at sætte istedenfor Fornuften, naar Spørgsmaalet er om, hvorledes og af hvem Menneskene skulle ledes? Er det Følelsen, som Nogle sige? Men selve Følelsen er ikke Andet end Fornuften i dens barnligste og yndigste Skikkelse, den instinctmæssige og ureflecterende Fornuft. Følelsen er derhos ligesaa fri som Fornuften og kan forvilde sig ligesom denne. Rei, siger man, det er Troen med den dybe Fred, der ledsager den, som vi ville sætte istedenfor Fornuften med dens Tvivl.— Fortræffelig; men dersom man vil værdiges at see nøiere til, saa er Troen ligeledes Fornuft, Fornuften, der har beseiret Tvivlen og hviler beroliget i en Mening. Der gives ingen Tro modsat Fornuften. Og naar Fornuften, trættet af de Hindringer, den møder, gjør Afkald paa sit Selvherredømme og overgiver sig til en Autoritet, saa vogter Eder vel; ligesom den med souverain Magt kan nedlægge sit Herredømme, saaledes beholder den altid Magten og Berettigelsen til at tage det tilbage; idet den frivillig underkaster sig, beholder den sin egen Autori-

tet og styrer sig selv. Eftersom det nu ikke kan være anderledes, eftersom man ikke kan gaae ud af sig selv og tilintetgjøre sin Fornuft, er det saa ikke bedst at betjene os af den saa fornuftig som mulig? Lader os ligeledes finde os i Philosophien. Den er uundgaaelig, og det er Grunden, hvorfor den har været og stedse vil være til. Den er den nødvendige Brug af Fornuften til Undersøgelsen og Paaviisningen af en Række Sandheder, som i høieste Grad angaae Menneskenes Værdighed og Lykke; lader os istedenfor at føre en frugtesløs Kamp imod den hjelpe den efter bedste Evne til Opnaaelsen af det skjønne Formaal, som den forfølger fra Aarhundrede til Aarhundrede; lader os hædre de Tjenester, den allerede har ydet, og som den endnu kan yde Menneskeslægten.“

Idet han dernæst priser den franske Revolution af 1789, lovpriser han Fornuften, der seirrig frembragte de borgerlige Friheder og borttog det Mystiske af Menneskenes Regering. Revolutionen er ikke Opstanden, Stormen paa Bastillen, Kongens Henrettelse, og hvad der ellers fulgte med, men den milde, skabende Fornuft, der brød frem, og ved hvis Anerkjendelse der er sat en uoverstigelig Skranke imellem Nutiden og den middelalderlige Fortid. Han gaaer et Skridt videre og anerkjender aldeles bestemt Folkesouveraineteten. Desværre udtaler han ikke bestemt, hvad han forstaaer herved; thi „Folket“ er vistnok fornuftigt; men i Praxis er man ingenlunde vis paa, at de, der tale og handle og kalde sig „Folket“, gjøre det Fornuftige og Retfærdige. Tvertimod har jo det souverain-fornuftige Folk altid det Uheld, at efter hver Gjerning, som det udfører, eller som bliver udført i dets Navn, sige de Lærde, at det er souverain-ufornuftig gjort. Hr. Cousin hjælper sig med, i Praxis at fornægte Folkesouveraineteten uden philosophiske Deductioner.

Han vil have en Regering, der elsker Folket og kun tænker og arbeider for det; men han fornægter Republik og almindelig Stemmeret og vil, kort og godt, have det orleanske Kongedømme tilbage. Kampen herfor er den anden Hovedside af hans Afhandling. Han giver en særdeles smuk Skildring af Napoleons, Restaurationens og Ludvig Philips Regeringer, viser, at Frankrig ikke er „uregerligt“ og ikke har styrtet noget Dynasti, men at ethvert af disse Dynastier har styrtet sig selv ved kun at tænke paa sig selv. Med stor Hjertelighed omtaler han Ludvig Philip, men viser dog, at han maatte falde, og at Aarsagen hertil var, at Kongen vilde regere selv, at Frankrig i Virkeligheden ikke blev constitutionelt regeret (hvorimod Ludvig Philip urokkelig holdt paa den Mening, at han ikke med god Samvittighed kunde rette sig efter Majoriteterne og være en kronet Maskine i deres Hænder). Ligeledes beklager han, at Ludvig Philip ikke kunde overbevises om det Nødvendige og Rigtige i en Valgreform og i rette Tid forøge Vælgernes Antal med 60—100,000 Personer. Han udhæver med megen Kløgt og med kjærlig Beundring den ærbødige Opposition, som navnlig Prindsen af Joinville gjorde imod Faderen, og søger at give et saa tiltrækkende Billede af den orleanske Familie, at det kan tjene til Veiledning i det afgjørende Aar 1852.

2.

Ludvig Napoleon i Fængslet.

Det er bekjendt nok, at Ludvig Napoleon Bonaparte har ført et temmelig eventyrligt Liv. Efter at have staaet Keiseren nær og været bestemt til at fortsætte og fuldføre hans Planer —

selv Kongen af Roms Fødsel svækkede ikke Keiserens Kjærlighed til »Brodersønnen« — efter at have i sin tidligste Barndom seet ud over Europas skjønneste Riger som en ham ventende Arv, var han i 1815 en hjemløs Flygtning, rigtignok kun 7 Aar gammel og ikke istand til at forstaae det Stedfundne i dets hele Betydning; men hans Omgivelser sørgede for at gjemme alle Minder, Stemninger og Længsler og meddele dem til ham. Han blev en Tidlang opdragen i Augsburg kom derpaa med sin Moder til Schweitz, var 1831 i Italien og stillede sig i Opstandens Rækker, førte væbnet Haand mod Pavemagten — hvilken han senere som fransk Præsident skulde beskytte mod sine gamle Kammerater, Carbonarierne, og føre tilbage til Vaticanet. Den 30te Octbr. 1836 gjorde han sit første Forsøg paa at erobre den franske Throne; han havde faaet indledet en Militairsammensværgelse i Strasborg, kom og stillede sig i Spidsen for den, men blev overvunden og fangen, netop da han troede, at Alt var løbet heldigt af, og at Marschen næste Dag skulde gaae til Paris.* Den franske Regering sendte ham til Nordamerika, hvorfra han snart vendte tilbage til Schweitz. Da man

* Det maatte gaae sært til, hvis Ludvig Napoleons Regimente skulde blive af Varighed i Frankrig; thi Skjæbnen viser sig alt nu saa ironisk imod ham, som om den beredte sig til at kaste ham tilside. Saaledes har han i denne Tid grebet en Leilighed til at opløse Nationalgarden i Strasborg, fordi han ved sit Besøg fandt den for demokratisk, og i denne Anledning er fra Nationalforsamlingens Talerstol blevet oplæst den Proclamation, han udstedte 1840: »Brave Strasborgere! Ludvig Philips Regering har især hadet Eder, fordi den hader Alt, hvad er stort, stolt og nationalt, og den har derfor opløst Eders Nationalgarde. Brave Strasborgere, imorgen drage vi til Paris for at befrie Hovedstaden fra Forrædere og Undertrykkere. Gjenopretter da Eders Nationalgardes opløste Legioner, der indjage en upopulair Regering Angst« o. s. v.

fra Frankrig forlangte hans Udviisning, begav han sig til England og gjorde herfra sit andet Forsøg paa at erobre Frankrig, landede den 6te August 1840 med nogle Bevæbnede i Nærheden af Boulogne, blev fangen og af Pairskammeret dømt til livsvarigt Fængsel (paa Slottet Ham). Den franske historiske Forfatter Elias Regnault har skrevet et Værk, der hedder „Otte Aars Historie, 1840—48“; deraf meddeles følgende Brudstykke som giver interessante Oplysninger om Hr. Bonaparte i Fængslet.

I Førstningen bevarede Fangen paa Ham med urokkelig Troskab sine gamle politiske Planer og de Gjøglebilleder, der havde ført ham til Boulogne; han havde isinde at hellige sin tvungne Fritid til Udviklingen af de „keiserlige Ideer“ og at bøde paa sine krigerske Uheld ved en literair Virksomhed, at benytte Pressen istedenfor Sammensværgelser. Han tænkte først paa at skrive Carl den Stores Historie; det vilde være let at lade hiin Fortid faae Lighed med og afspeile Nutiden; Værket skulde være et Monument helliget Keiserdømmet og Lydighedsprincipet; de demokratiske Tanker slumrede dengang endnu i ham. Men han blev ved forskjellige Advarsler og Raad bragt til at opgive denne Plan; især lod han sig bevæge af en trofast Veninde, en Barndoms Legekammerat, der havde været opdragen med ham under Dronning Hortensias Pine og aldrig havde ophørt at give ham Beviser paa en dyb Erkjendtlighed og et forstandigt Venskab. Denne Dame, der var udrustet med en usædvanlig Klogskab og Skarpsindighed, havde begrebet, at overfor Frankrigs demokratiske Tilbøieligheder, overfor den Lighedsaand,

der gik gjennem Folkets Love og Sædvaner, og endelig overfor den stærkt udviklede Frihedsfølelse, vilde de keiserlige Planer kun have lidet Haab om Held, og at Prindsens Fremtid desaarsag maatte skilles fra Minderne af 1804. Hun udtalte dette med Oprigtighed, og Prindsen opgav sin Carl den Stores Historie og skrev istedenfor: Historiske Studier over Englands Revolution. Imidlertid forraade de keiserlige Tilbøieligheder sig ogsaa her; den Personlighed, ved hvem Værket dvæler med Forkjærlighed, er Vilhelm af Oranien, en herskende og bydende Mand, der kun ugjerne gav efter for den borgerlige Frihed.

Ulykken havde altsaa ikke forbedret Prinds Ludvig Bonaparte, og hans Anskuelser forbleve i det Væsenlige uforandrede indtil 1842. Men paa denne Tid begyndte han i Fængslet at føle sig fuldstændig forladt, opgivet, glemt, regnet for Intet. Medens han var landflygtig, havde han havt Besøg, Tilhængere, ja Smigrere; man havde beilet til hans Gunst, om ikke af Venskab, saa af Beregning; der var Bevægelse og Liv omkring ham, han var Midtpunktet i denne Bevægelse. Men Ulykken havde frembragt Ensomhed, og hans Navn, dette magiske Navn, hvormed han havde troet at kunne omstyrte en Throne, syntes ikke længer at blive erindret af Nogen. I disse lange, ensomme Timer huskede Prindsen paa nogle Mænd af Demokratiet, som tidligere med stor Kraft havde udtalt sig imod hans Keiser-Planer. Blandt disse var Hr. Degeorge, Redacteur af Progrès du Pas de Calais, hvem han lod sige, at han ønskede at see ham. Degeorge skyndte sig at besøge den Fangne.

Strax ved de første Ord var det let at mærke, at Prindsen betydelig havde forandret sine Anskuelser og sine Forhaabninger. Det var ikke længer Fortidens Mand, der paakaldte forglemte Senatsbeslutninger, det var en Iagttager af Fremtiden, gjen-

nemtrængt af Demokratiets Forhaabninger, overbeviist om dets kommende Seir, selvfornægtende, kun tagende Hensyn til Folkets Fornødenheder og Folkets Ret. Hr. Degeorge modtog tillidsfuldt disse Bekjendelser af en Fange, hvis Navn kunde være til stor Nytte for Demokratiet. Snart begyndte en livlig Brevvexling imellem de Tvende; Prindsens »politiske Betragtninger« bleve optagne i **Progrès du Pas de Calais**, og han offenliggjorde endvidere i dette Blad en stor Mængde Afhandlinger af demokratisk og socialistisk Natur, hvilke senere bleve samlede og udgivne som Brochure under Navnet: »Fattigdommens Udryddelse«. Hr. Degeorge var overtydet om, at Prindsen fuldstændig havde omvendt sig til de demokratiske Ideer, og naar hans republikanske Venner gjorde ham Bebreidelser eller spøgede med ham i Anledning af hans Forhold til den overvundne Prætendent, forsikkrede han med den inderligste Overbeviisning, at Prætendenten var forsvunden, havde veget Pladsen for en sand Demokrat.

Sandt at sige forsømte den Fangne heller ingen Leilighed til at gjentage Forsikkringer, som kunde vedligeholde en saadan Tro. Herom vidne mangfoldige Breve, hvoraf vi kun meddele to; det første er skrevet til En, som havde yttret Frygt for, at Prindsen vilde nærme sig Thiers.

d. 22de August 1843.

Min kjære — —

Det Brev, De har skrevet til Hr. —, og som han har meddeelt mig, har forundret mig i høi Grad. Jeg begriber ikke, hvad der har kunnet give Anledning til de Formodninger, som De udtaler. Jeg har ikke nogen Slags Tillid til Hr. Thiers, og, saavidt jeg veed, har Ingen forsøgt at bringe mig til at afvige fra den Vei, jeg har foresat mig at gaae; desuden

er min Overbeviisning saa fast, at hverken Hensyn til øieblikkelige Fordele eller Ærgjerrighed kunde bringe mig til at sige, hvad jeg ikke mener. — I to Aar har De nu kjendt mine Anskuelser, min Overbeviisning, mine Ønsker; hvo har da ganske pludselig kunnet vække saa ubegrundede Tvivl hos Dem? Jeg tilstaaer, at det gjør mig meget ondt; thi det viser mig, at selv de ærligste Handlinger ikke undgaae Bagtalelsens Magt. Jeg, som er Revolutionens Barn, Arving efter den Mand, der kun synes mig stor, fordi han har bidraget saa Meget til Revolutionens Seir, jeg kjender ikke andre Principer end Folkets Souverainetet, ikke andet Formaal end Bestræbelsen for at organisere Demokratiet og forbedre de fattige Klassers Kaar, samtidig med stolt at hæve vor Fane overfor Udlandet.

Modtag paany Forsikkringen om mit hengivne Venskab.

Napoleon Louis.

Det andet Brev er til en demokratisk Skribent, med hvem Prindsen i lang Tid stod i Forbindelse:

Fæstningen Ham d. 9de Marts 1844.

..... Jeg er opdragen i demokratiske Anskuelser, og ligefra den Alder, da man begynder at tænke selvstændig, har jeg beundret min Families Overhoved, ikke blot fordi han var en stor Hærfører, men især fordi han var den glimrende Repræsentant for den franske Revolution. Jeg saae da kun to bestemte Principer i Europa: det, som havde seiret den 14de Juli 1789 [Bastillens Indtagelse], og det, som triumpherede den 18de Juni 1815 [Waterloo]. Alle andre Modsætninger og Kampe syntes mig smaalige Stridigheder, der ofte bleve reiste af Hensyn til personlig Forbeel.

Endnu den Dag idag stiller Spørgsmaalet sig paa samme Maade for mig; jeg seer i Frankrig kun Overvundne eller Seir-

herrer fra Waterloo, Seirherrerne ere i Besiddelse af Magten, fornedre og undertrykke vort Land. De Beseirede lide og stønne; men hvilket Navn, de end bære, og hvor de end boe, ere de Børn af samme Moder, Revolutionen! Og hvis Kampen engang udbryder paany, ville de samles under den samme Fane, ligesom i Aarhundreder de forskjellige Oppositions-partier have forenet sig mod en fælleds Fiende.

I den Overbeviisning, at den nuværende Regjering var til Frankrigs Ulykke, idet nemlig Bestikkelse og Feighed mere end Tyranni fører et Folk til Undergang, har jeg besluttet mig til at gjøre alt Muligt for at kuldkaste den, hvorhos jeg dog ikke havde anden Tanke end at lade hele Folket selv vælge den Regeringsform, som passede bedst. Min Ærgjerrighed var tilfredsstillet ved Navnet Befrier, og jeg har aldrig været afsindig nok til at ville grunde et nyt Dynasti paa en Jord, der var oversaaet med Levninger af omstyrtede Dynastier.

I min Kamp for dette Maal gjorde jeg ikke Regning paa et bonapartistisk Parti — thi, som De meget rigtig bemærker, et saadant Parti findes ikke — men paa den almindelige Sympathi, der i Frankrig møder det Navn, jeg bærer. Jeg troede, at det demokratiske Parti forstod mig; men det har misforstaaet mig. Jeg troede ikke, at Frankrig var saa fuldstændig demoraliseret, og endelig troede jeg ikke, at Lykken, uden hvilken dog Intet er muligt, bestandig vilde vise sig saa fiendsk imod mig. Nu har jeg ikke og kan ikke have anden Ærgjerrighed end den at gjenopnaae fransk Borgerret. Dersom imidlertid mine Landsmænd skulde mene, at mit Navn er en brugbar Fane imod det aristokratiske, middelalderlige Europa, saa vilde jeg være lykkelig og stolt ved at repræsentere Verdens største Nation og bidrage, hvad der staaer i min Magt, til dets Lykke. Men

det er Drømme, som ere langt fjernede fra os! Regeringen er stærk ved sine Fjenders Uenighed, og saalænge som denne Uenighed vedvarer, kan den ustraffet lade haant om Fædrelandets dyrebareste Anliggender.

N. L.

Det være Red. tilladt her at indskyde en Bemærkning og gjøre opmærksom paa det Falske i disse Breve. Ludvig Napoleon tilbyder sig atter og atter som „en Fane imod Udlandet“, han vil fornye Frankrigs Hæder og udvide dets Magt. Ei alene har nu Tiden viist, at det var et tomt Praleri, eftersom Ludvig Napoleon som Præsident med stor Ærbødighed har sluttet sig til det „middelalderlige“ Europa; men i samme Øieblik som han skrev det, var det jo en bestemt Modsigelse af hans demokratiske Troesbekjendelse. Demokrat og Erobrer, Fattigdommens Udrydder og krigersk Fanebærer mod Udlandet! At forfængelige og principløse „Demokrater“ kunde lade sig narre af disse selvmodsigende Forsikkringer, er ikke forunderligt; men at Mænd, der ansaaes for dygtige, samvittighedsfulde og principfaste, et Øieblik kunde lade sig skuffe, er mærkeligt og synes at maatte vidne om, at selv blandt de Bedste af Partiet var politisk Klarhed og Principfasthed ikke stor. Prindsens Breve ere end ikke godt skrevne. Formen er her kun tildeels bevaret i dens Holdningsløshed; men blandt andre Unøiagtigheder i Udtrykket, der vidne om en løs Tanke, vil Læseren have lagt Mærke til: „Det er Drømme, som ere langt fjernede fra os“. (**Mais ce sont des rêves bien éloignés de nous!**)

Ogsaa andre Demokrater — vedbliver Elias Regnault — knyttede politiske Forbindelser med Fangen, blandt disse navnlig Hr. Peauger. Peauger var en af Provindspressens talentfuldeste Mænd og hørte til dem, der stadig ansaae det for en Feil,

at man havde skilt Navnet Napoleon fra den republikanske Sag. Man kunde ikke nægte, at dette Navn var Gjenstand for en umaadelig Kjærlighed i Folket; man skulde derfor, efter hans Mening, slutte Forbund med Navnet og med Kløgt benytte den Magt, det udøvede over Mængden; paa Kampens Dag vilde dette Navn sende en Soldat ud af hver en Hytte. Peauger meente endvidere, at man i den Kamp, der blev ført mod Julimonarkiet, beskjæftigede sig for meget med abstracte Spørgsmaal, med Anliggender, som Folket ikke ret kunde forstaae og interessere sig for; Folket vilde bedre komme i Bevægelse mod det nye Kongedømme, naar man paakaldte en stor Fortid; en Opstand vilde have mere Udsigt til Held, naar den var ledsaget af store Erindringer. Enten Peauger nu havde Ret heri eller ei, saa var det hans inderlige Overbeviisning; han begav sig til Slottet Ham, uden anden Bemyndigelse end den, han havde i sin Samvittighed. Han blev ført ind til Prindsen og udviklede ham de her fremsatte Anskuelser. »Kongedømmets Banner«, sagde han sluttelig, »har endnu lidet af sin magiske Magt over Gemytterne, man maa til Kamp imod det føre Noget, der har større magisk Kraft. Navnet Bonaparte være Republikens Banner, men intet Andet end et Banner! Dersom De vil være Mere, saa gjør ikke Regning paa mig«. — Prindsen modtog med Glæde denne aabenhjertige Meddelelse, erklærede sig fri for enhver personlig Ærgjerrighed og beredt til at opoffre sig ganske og aldeles for Folkets Sag. Fra nu af begyndte mellem ham og Peauger en livlig Brevvexling, hvori de meddeelte hinanden deres Forhaabninger betræffende Demokratiets Sag.

Peaugers Venner satte ikke synderlig Priis paa dette Forbund, men raadede ham til at være forsigtig og ikke troe Prindsens Løfter. Peauger svarede rolig: »Det vil være tidsnok at

trække sig tilbage fra ham, naar han svigter sine Ord". Dette har Peauger senere gjort; men dengang troede han paa Ærlighed og Uegennyttighed, fordi han selv var opfyldt deraf.

Før Prindsen kom i Forbindelse med Peauger, havde han havt Besøg af Louis Blanc. Denne indfandt sig for at bede om Oplysninger angaaende Forsøget i Strasborg, tjenlige til hans „Ti Aars Historie“. Men efter at man havde givet og modtaget de forlangte Meddelelser om de historiske Begivenheder, kom de to Samtalende ganske naturlig til at behandle Dagens Spørgsmaal. Visse Muligheder bleve undersøgte, Betingelserne for et Forbund mellem Prindsen og det demokratiske Parti bleve drøftede. Louis Blanc tiltog sig ingenlunde Bemyndigelse til at slutte noget Forbund; man holdt sig mere til Muligheder, der kunde indtræde i visse mulige Tilfælde, end til nøiagtige og bestemte Overeenskomster; men man udtalte sig dog temmelig uforbeholdent: „Deres populaire Navn“, sagde Louis Blanc, „kan være til stor Nytte for det demokratiske Parti. Hvis Alt lykkedes, vilde De blive Chef for den udøvende Magt, men underordnet Comiteerne, hvis der nemlig blev indsat en revolutionair Regering, eller Nationalforsamlingen, hvis Regeringen blev regelmæssig“. — Prindsen fandt, at den Deel, der tilfaldt ham, var noget lille, og viste sig slet ikke tilbøielig til at overtage en ansvarlig Forretningsførers eller Beslutnings-Undertegners Rolle, og man kom ikke til nogen Enighed. (Senere var Prindsen, som vi alt have seet, mere føielig overfor Peauger). Men de to underhandlende Magter mødtes i større Enighed paa visse sociale Enemærker; Prindsens Værk om Fattigdommens Udryddelse er af samme Skole som Louis Blancs om Arbeidets Organisation. Trods den lille politiske Meningsforskjel vedblev ogsaa i lang Tid det gode Forhold imellem Prindsen og Louis Blanc.

Andre politiske Underhandlinger fandt Sted mellem Prindsen og Hr. Joly, paa Bladet Réforme's Vegne; men uagtet disse Underhandlinger længe bleve drevne med Iver, førte de dog ikke til noget bestemt Resultat.

Men uden Hensyn til, hvad man kom overeens om eller ei, saa havde disse forskjellige Forsøg fra Demokraternes Side skaffet Prindsen endeel af den tabte Betydenhed tilbage. Han var sluppen ud af Glemselen. De Artikler, han skrev i Progrès du Pas de Calais, bleve optagne i flere Provindsblade, og en Afhandling, han skrev om Sukkersagen, vakte Opmærksomhed. Hans store Skrift om Artilleriet blev nævnt som et Værk, der fortjente Agtelse formedelst Forfatterens Omhu og forstandige Undersøgelser. Han havde sendt sine Værker til flere berømte Skribenter, saasom Béranger, Chateaubriand, George Sand, og modtog Taksigelser og Lykønskninger fra dem. Vi kunne ikke undlade at aftrykke et Brev fra den sidstnævnte Forfatter, som et Mønster paa fiin Udtryksmaade og stolte Anskuelser:

„Prinds!

Jeg bør takke Dem for den hædrende Gave, De har sendt mig, Deres ædle og mærkværdige Værk om Fattigdommens Udryddelse, ledsaget af nogle Linier fra Deres Haand. Med Glæde og Erkjendtlighed bringer jeg Dem Forsikkringen om den dybe Interesse, hvormed jeg har studeret Deres Forslag. Jeg er især bleven overrasket ved den træffende Bedømmelse af vore Ulykker og ved Deres ædle Iver for at søge Midler til at afhjælpe dem. Med Hensyn til Virkeliggjørelsen tilstaaer jeg, at jeg ikke har tilstrækkelige Kundskaber til at kunne bedømme Planen; men De lægger sandsynligviis heller ikke stor Vægt paa de stridende Anskuelser herom. Man maa visnok have Gjenstanden for sig, have lagt Haand paa Værket, for at overbevise

sig om, at man ikke har taget feil, og den kloge, skabende Tanke pleier at forbedre sine Planer under selve Udførelsen.

Men, min Prinds, til hvilke Hænder vil Fremtiden betroe denne Udførelse? Det er maaskee ikke ganske passende, maaskee kunde det vidne om Mangel paa Ærbødighed, at reise dette Spørgsmaal, idet man henvender sig til Dem. Men paa den anden Side kunde maaskee en levende Interesse give nogen Ret dertil. Jeg veed ikke, om Deres Ulykke har Smigrere; men jeg veed, at den fortjener at have Venner. Vær overbeviist om, at et modigt Sind behøver at samle mere Dristighed for at kunne sige Dem Sandheden nu, end det vilde behøve, hvis De havde seiret. Vi Demokrater, ere vante til at trodse de Mægtige, og det falder os ikke vanskeligt, hvor stor Faren end er. Men overfor en fangen Kæmper og en lænket Kriger ere vi ikke modige. De, som forstaaer dette, ville derfor tilgive os, at vi værge os mod den Fristelse, som Deres Characteer, Deres Klogskab og Deres Stilling indeholder for os, og at vi vove at sige Dem Sandheden efter vor Samvittighed. Denne Sandhed er, at vi aldrig have anerkjendt anden Souverainetet end Folkets; og at denne Souverainetet synes os uforenelig med en enkelt Mands.

Selv om der skete et Mirakel, selv om Folkets Geni endnu engang blev personliggjort i en Enkelt, vilde det ikke kunne overbevise os om denne Enkeltes Ret overfor Alle. Men De veed det, De vidste det maaskee allerede, da De var paa Veien til os. Dersom vi nødvendigviis skulde have været erobrede, vilde vi upaatvivlelig have foretrukket den Erobring, der meest lignede en Befrielse. Men vi maatte da have seet Dem ifærd med Værket, givende os Beviser; thi, hvad De ikke vidste, er, at Mennesker, som længe have været undertrykte og bedragne,

vaagne ikke pludselig til Tillidsfuldhed. Deres Hensigters Reenhed vilde uundgaaelig være bleven miskjendt, og De vilde ikke have kunnet tage Plads imellem os uden efter at have bekjæmpet og beseiret os. Saa ubøielig er den Lov, der fører Frankrig til dets Maal, at ei engang De, en udmærket Mand, var berettiget til at befrie os fra Tyranniet. Ak, det maa være Dem smerteligt at møde denne Tanke, ligesom det er smerteligt at udtale den for Dem; thi De havde fortjent at være født i saadanne Tider, hvori De, den sjeldent begavede Enkelte, kunde have gjort os Alle lykkelige.

Dog, der er en anden Hæder end Sværdets og en anden Høihed end Magtens. De veed det, nu, da Ulykken har gjengivet Dem Deres hele Viisdom, Deres hele naturlige Storhed. Man siger, at De blot tragter efter at være fransk Borger. Det er ogsaa en smuk Rolle, for hvem der forstaaer at spille den. Deres Beskjæftigelser og Deres Skrifter vise os, at vi i Dem vilde have en stor Borger, naar Kampens Lidenskaber engang kunde dæmpes, og naar Friheden kom og helbredte Menneskene for deres Mistænksomhed. De seer, hvor ubarmhjertige Krigens Love ere — De, som mandig har paakaldt dem og endnu mandigere bærer Følgerne den Dag idag. Man faaer Had til disse Love, naar man seer en Mand som Dem være Offer for dem.

Men velan, det er Deres nye Hæder, det er Deres sande Storhed. Det stolte og forfærdelige Navn, De bærer, vilde ikke have været tilstrækkeligt til at overvinde os; vi ere blevne baade større og mindre siden hine berusende Dage, som Han skænkede os. Hans Rige er ikke meer af denne Verden, og hans Arving bøier sig rørt og tankefuld over den lidende Fattigdom.

Ja, det er Deres Hæder! Det er en sund Næring, som ikke fordærver Deres Sjæls Ungdom og Retskaffenhed, saaledes som Høiheden maaskee vilde have gjort, trods Dem selv. Her er Hengivenheds-Baandet mellem Dem og Republikanerne, af hvilke Frankrig nu tæller Millioner.

Hvad mig angaaer, da kjender jeg ikke til Mistænksomhed, og afhang det af mig, saa vilde jeg efter at have læst Dem troe Deres Løfter, og jeg vilde aabne Fængslet for at lade Dem gaae ud, og Armene for at modtage Dem. Men, ak, vug Dem ikke i skuffende Tanker. De, som omgive mig, og som længes efter bedre Dage, ere vantroe og mistænksomme. De vil aldrig vinde dem uden ved Ideer, ved demokratiske Følelser, ved Lighedslæren. De har en sørgelig Fortid; men De vil forstaae at benytte den; tal til os, ædle Fange, om Befrielse, Folket er i Fængsel ligesom De. Vor Tids Napoleon er den, hvis Personlighed omfatter Folkets Smerte, ligesom hiin omfattede dets Hæder.

Modtag, Prinds, o. s. v.

George Sand.

Det lykkedes altsaa Prindsen at opnaae, hvad han tilsigtede med sin literaire Virksomhed: gjenopvække den offenlige Opmærksomhed, rigtignok mindre, end han havde ønsket, men dog saa meget, at Fængslet ikke blev en Grav. Den ydre Verden blev gjenfødt for ham, Dagens berømte Størrelser traadte i et Forhold til ham, og fjerne, hæderstraalende Skikkelser lode en lille Straale af deres Lys falde ind i Fængslets Mørke. Navnet Ludvig Bonaparte kom til at indtage en Plads i politiske Betragtninger, og selv Mænd af den dynastiske Opposition (ɔ: de, som holdt paa Julimonarkiet, men bekjæmpede dets Ministre), følte en vis Nysgjerrighed med Hensyn til ham — og

Nysgjerrigheden er ofte beslægtet med Følelser af en anden Natur. Men disse forsigtige Politikere vovede sig ikke til directe Meddelelser, de indskrænkede sig til, gjennem Mellemmænd at sende ham hemmelighedsfulde Vink, trøstende Ord; idet de bevidnede ham, at de huskede paa ham, sikkrede de sig en Plads i hans Hukommelse. Paa saadan Maade sendte Hr. Abatucci (nu en af de ivrigste Bonapartister) mundtlig Forsikkring om sin Medfølelse og Hengivenhed; men da Prindsen lod ham vide, at han hoilig ønskede at see ham, modtog den liberale Deputerede Budskabet med stor Forvirring, indfandt sig ikke og vovede ikke engang at skrive en Undskyldning.

Odilon Barrot var en Smule mere ubefindig. Da han befandt sig i Nabolaget i Besøg hos Hr. Beaumont, begav han sig til Ham under Paaskud af at ville besee Slottet. Efterat have ladet sine beskuende Tanker vanke op og ned ad Slottets Mure, bad ham om Tilladelse til at see „Connetablens Taarn“. Den Bygning, der kaldes saaledes til Minde om Connetablen Saint-Pol, hæver sig til en betydelig Høide, behersker Slottet og det omliggende Landskab; ved Foden af samme Taarn var den Deel af Volden, som var indrømmet Ludvig Bonaparte til Spadseregang.

Odilon Barrot stiger op paa Taarnets Tind; hans Blikke vanke først om mellem Landskabets Skjønheder og sænke sig derpaa langsomt mod Volden; Prindsen, der havde faaet behørig Underretning, befandt sig der allerede, hævede Øinene mod Himlen og Hr. Odilon Barrot. En gjensidig Hilsen blev høitidelig vexlet, hvorpaa Chefen for den dynastiske Opposition steg ned fra sin luftige Udflugt.

Da Prindsen senere, i Januar 1846, havde ansøgt Rege-

ringen om Tilladelse til at besøge sin døende Fader, understøttede Odilon Barrot dette Forlangende med ædel Iver.

Siden Prindsen var traadt i Forhold til demokratiske Skribenter og politiske Personligheder, var der indtraadt en Slappelse i Venskabet mellem ham og hans Kammerater fra Boulogne-Forsøget; han gav sig endog Mine af, at han kun kunde omtale dem med en Slags Ringeagt. Især syntes Hr. Fialin de Persigny at have tabt al hans Tillid. Det var de keiserlige Minders Mand, og som saadan passede han i Øieblikket ikke for Prindsen, der var bleven Demokrat. Hr. Persigny (der var bleven fangen tilligemed Prindsen) havde paa det ivrigste ansøgt om at turde dele Fangenskab med Ludvig Bonaparte, da Regeringen havde tilladt denne at udvælge sig to af sine Ulykkesfæller. Men alle Bønner vare frugtesløse, Hr. Persigny var falden i Unaade.

Man seer af det her Fremstillede, hvorledes Prindsens Stilling forandrer sig i Fængslet. Før Boulogne-Forsøget havde han været uden Forbindelse med de politiske Partier, havde søgt sine Medhjælpere i Casernerne, kun paakaldt Soldater-Ærgjerrighed og støttet sig paa forældede Keiser-Erindringer. Opholdet i Ham bragte ham i Berørelse med alvorligere Politikere og med politiske Ideer af en anden Art. Istedenfor som hidtil at være Fører for en Skare Partigængere, forvandles Prindsen til eller forklæder sig som en af Demokratiets Soldater og skaffer sig derved nye og sikkrere, betydningsfuldere Venner, og da han endelig flygter fra Ham, tager han nye og større Forhaabninger med sig.

Blandinger.

Meget af, hvad der bevægede sig i Anledning af det bekjendte Spandetske Lovforslag, var skikket til at vække Mismod, Mistillid til, at det rolige og ulidenskabelige skrevne Ord kan gjøre Virkning. Kan man undertiden føle sig tynget af en saadan Mismodighed i Politiken, hvor Ønsker, Lidenskaber, Partihensigter og mange deraf følgende uvilkaarlige eller vilkaarlige Fordreielser gjøre det umuligt at faae Virkeligheden og dens Krav uhildet anerkjendte, saa bliver den endnu stærkere, naar Lidenskaben faaer Magt i religiøse Sager, ja ifører sig det hellige Ornat. Lad Forslaget have været feilfuldt, lad Kampen imod det have været berettiget, lad dette et Øieblik være indrømmet; her sees hen til Maaden, hvorpaa man kjæmpede, til Midlerne, man anvendte. Alene det, at der fra Prædikestole blev talt imod det, at det Sted, hvorfra opbyggelige, beroligende og inderliggjørende Ord skulde lyde, blev benyttet til Agitation, var uhyggeligt. Nu, da Forslagets Skjæbne er afgjort, vedbliver stadig et verdsligt Had at slaae op af Asken, og et særdeles stærkt Exempel herpaa er en Artikel af en Præst i Aarhuus, Hr. Koch, i „Berlingske Tidende“ af 2den April. Den er rettet imod Rudelbach og gjør først Folk opmærksomme paa, at han enten har gjort sig skyldig i Usandhed eller i fuldstændig Ligegyldighed for det danske Publikum, idet han er af samme Mening om de Danske som Olshausen, at de nemlig ere

et slovt og dorsk Folk. Og hvorledes beviser nu den geistlige Mand sine Sigtelser? Ved at anføre en Sætning af Rudelbach, men afbryde midt i den, saa at det, Rudelbach udtrykkelig har villet udhæve, bliver udeladt. Videre fremtræder den geistlige Mand med en Angivelse imod Rudelbach og gjør ham medskyldig i en Artikel, der er udkommen i et tydsk Tidsskrift og indeholder et Forsvar for den slesvigholsteenske Geistlighed. Rudelbach er nævnt som Medredacteur af hiint Tidsskrift, og aldrig saasnart seer den geistlige Mand, Hr. Koch, den slesvigholsteenske Afhandling, før han, som sagt, angiver Rudelbach for de Danske og nægter, at han kan være „nogen ærlig dansk Mand“ og brugelig til et Embede, der efter Rygtet skulde være tiltænkt ham. Den Religion, Hr. Koch skulde forkynde, raader til Sagtmodighed og Mildhed; der kunde, hvis det ikke var saa stygt, næsten blasphemisk at føre Guddommens Ord ind i den journalistiske Strid, anføres mange Skriftsteder som Beviis for, at den geistlige Mand Hr. Koch skulde have seet sig for og undersøgt, om ikke Rudelbach kunde være uskyldig. Men, at dømme efter Artiklens Tone, vilde den geistlige Mand allerhelst have, at Rudelbach skulde være skyldig. Ellers vilde han venskabelig have gjort R. opmærksom paa Artiklen og bedet ham give en offenlig Erklæring, men ingenlunde strax have dømt ham og dømt saa ubarmhjertig. Rudelbach har i B. T. af 7de April (med megen Pathos og med ubehagelig mange Skriftsteder) oplyst, hvoraf det kommer, at hans Navn staaer paa Titelbladet af hiint Tidsskrift, og hvorledes han i 120 Miles Afstand kan være uvidende om, hvilke Artikler der optages.

— Overfor Exempler paa sygelig Forfængelighed i religiøse Anliggender eller hiin sygelige Hadskhed er det behageligt at anføre et modsat Exempel, en sund og djerv Mand, en

35*

Præst, som (see »Fædrelandet« af 1ste Februar) er fremtraadt med Indsigelse imod, at det aalborgske Politi har forbudt Mormonerne at holde Sammenkomster. Som Grund til sin Indsigelse angiver Hr. Pastor Hass, at Sandheden netop ved denne Politiets (forfatningsstridige) Adfærd berøves det bedste Middel til at virke imod sværmeriske og vrange Lærdomme, idet man ikke kan forhindre disses hemmelige Gang, men ved offenlige Sammenkomster kan optræde og stille Sandheden mod Usandheden. Her synes da endelig at være en kraftig Mand! Her er en Præst der har begrebet Frihedens Væsen og tillige forstaaet, at Sandhedens Tjenere altid maae staae paa Feltfod og stride og ikke nøies med at være forsørgede i et Embede. Vi tvivle ingenlunde om, at der ere mange saadanne hæderlige Mænd i den danske Geistlighed, vi ønske blot, at Vidnesbyrd maae fremtræde om, at de virkelig ere talrige. (Hs. M. Kongens Regering synes ikke at have fundet det aalborgske Polities Adfærd stridende mod Grundloven).

— I »Berlingske Tidende« af 4de April optræder »En Subskribent« med stor Uvillie imod det Portrait af Oehlenschlæger, som følger med sidste Bind af „Erindringerne«, kalder det et »Vrængbillede" o. s. v. Formeentlig ere de Udtryk, Subskribenten bruger, noget for stærke og hans Uvillie kun tildeels retfærdig. Det kunde maaskee have været heldigere, om Forlæggeren havde anvendt en anden Kunst end Stylographien til at gjengive Digterens Billede, fordi denne Kunst endnu synes i sin Udvikling; men betragter man Værket fra det rette Standpunkt, nemlig fra Stylographiens, saa er det vistnok et høist agtværdigt Arbeide, udført med en umiskjendelig Omhu og Flid, og venter man blot nogle Øieblikke med at fælde sin afgjørende Dom, giver man sit Sind Tid til at forsone sig med det Uvante,

saa finder man, at Billedet ligner, og at det giver Oehlenschlæger paa en tiltalende Maade. Det er dog virkelig et Digteransigt, man seer for sig, hvorimod det Portrait, med hvilket Subskribenten sammenligner det stylographiske, og som han kalder saa „fortrinligt," nemlig Gertners, turde vække betænkelige Indvendinger; thi det har vistnok en materiel Lighed, men det er ogsaa opfattet materielt og er meget langtfra at fremstille det Aandige og Sjælfulde hos Oehlenschlæger.

— Skandinavisme. Man har, ifølge „Fædrelandet" af 4de April, i Stokholm opført Holbergs „Don Ranudo" — efter det Tydske.

— I Dame-Emancipations-Literaturen er udkommet to Bøger af Mandkjøn, der fortjene at omtales. Den ene er af „Peter Vandal" og udmærker sig ved, at Forfatteren hylder den rødeste Radikalisme og anbefaler de skrivende Damer, som han finder lidt beslægtede med sig, at uddanne sig til Fuldkommenhed ved at læse bl. A. „Der Einzige und sein Eigenthum" af Max Stirner, dette trøstesløse philosophiske tydske Værk, der har ført yderste Venstres Lærdomme til en saadan gudsfornægtende Yderlighed, at Nogle have antaget det for Satire. Man kunde ogsaa antage selve Hr. Peter Vandal for en Satyricus, der vil vise de emancipationslystne Damer, hvilken vandalsk Aand de tilhøre uden at vide deraf; men det er dog af flere Tegn rimeligst, at Hr. Vandal mener det alvorlig. Det er formodenlig et Menneske med noget Talent, der først af Særhed og Lyst til at være original har affecteret sig ind i Troen paa alleryderste Venstre og senere har anseet sig forpligtet til at blive siddende fast i disse Forestillinger — det er jo saa rask — idet han derhos indbilder sig at have en „Verdensanskuelse". For unge Mennesker kan Saadant være en Tillokkelse; thi naar de

stille sig yderst, troe de ogsaa at være komne videst, og de komme ikke let til at gjøre Prøve paa, om de ere yderst fornuftige eller yderst ufornuftige. Dette er dem da ogsaa temmelig ligegyldigt, da det meest kommer dem an paa at forbause Verden med deres Dristighed. — Forfatterens Mening om, at han kan virke her i Danmark, kan man smile over; deels er det maaskee neppe hans Alvor, deels opnaaer han ikke at blive læst; vi ere her ikke saa blaserede, at det Hensynsløse tiltaler os.

Derimod vil formodenlig en anden Bog blive meget læst: Til Clara Raphael fra »Noget paa et Contoir«. Den vidner om et mildt og harmonisk Sind, om en moden Tænkning og har den skjønne, tiltrækkende Form, hvori en klar Tanke gjerne klæder sig. Ved den Omhu, hvormed Clara Raphael paa alle væsentlige Punkter er viist tilbage, vil det maaskee blive Læserne tydeligt, at intet nyt, sandt Princip er tilstede bag „Emancipationens« misfornøiede Yttringer og Længsler. Nogle troe bestandig, at der dog maa være Noget ved Sagen, siden den bestandig bliver omtalt, at en nyfødt Sol gløder i Østen, kun tilhyllet af Skyer, og de kalde paa En og Anden, for at han skal slaae Skyerne tilside. Men vor Tid har i Principet indrømmet Kvinden al den Frihed, som er forenelig med hendes Natur. Indenfor denne hendes egen Lov er der en rig Udvikling mulig, og den slutter sig paa det nøieste til den almindelig menneskelige. Saa stor er imidlertid den sociale Ufrihed, hvori endeel af Samfundet lever ifølge Overeenskomst, saa tungt hviler mangen Form paa Livet, at de Fleste bleve sympathisk berørte, da en Gouvernante begyndte at klage over sin Sorg og gav den en tildeels sand, tildeels falsk principiel Almindelighed. Saa tænkte man paa Reform og Forbedring; men istedenfor at tænke paa sig selv og sin egen Ufrihedssygdom, vare paa sædvanlig

Viis de Fleste ivrige paa at give en Anden Medicinen; det abstracte Ord »Samfundet« skulde have Medicin: et nyt Princip.

— Jfr. Lehmann skal ikke lade sig forstyrre af —** i »Kjøbenhavnsposten«, der i Anledning af »Erlkönig« erklærer hende for dramatisk Sangerinde, men tilføier, at han efter at have givet sig selv denne Erklæring »sad og ventede paa, at hun skulde kaste Roberne fra sig« og være dramatisk, in casu være den ridende Fader og den svævende Elverkonge. Som sagt: Jfr. Lehmann skal ikke lade sig forstyrre heraf. Det Dramatiske i en Sang som »Erlkönig« er Stemmens Udtryk, den Stemning og Følelse, hvormed Kunstner eller Kunstnerinde har opfattet, ikke Bevægelsen, der hører til Sangen, men den menneskelige Begivenhed, hvorom der synges. Paa denne Maade har Jfr. Lehmann tidligere viist sig dramatisk ved at synge »Agnete«, og nærværende Anm. troer at give hende et godt Raad ved at bede hende holde sig til hiin Simpelhed, der udmærkede hendes første Optræden.

— (H. C.). Den Journal, som er meest udbredt i Frankrig, hedder »Les annales de la propagation de la foi«, bliver udgiven i tre Sprog og har 160,000 Abonnenter.

— Hr. Phisters Paladin. — Paladin var Benævnelsen paa Riddersmænd, der droge ud og paastode, at den Dame, de elskede, var den skjønneste af alle Verdens Damer, og gjorde Nogen Indsigelse, saa slog de Visiret ned, fældede Landsen, satte begge Sporer i Hestens Sider og fore i Carriere mod ham og stak ham af alle Livsens Kræfter. Saaledes og ikke anderledes er en Ridder eller Rytter faren imod mig for at forsvare Hr. Phisters uplettede »Jeppe« og stikker til mig, saa godt han kan — naturligviis i »Fædrelandet.«

Paladinen begynder med det Udraab, at jeg ikke har „fortrudt", hvad jeg i „Nord og Syd" af 6te Marts sagde om Hr. Phister som „Jeppe," ja, det er gaaet saa vidt, at jeg har gjentaget mine Anskuelser og forsvaret dem. Hvilken Ugudelighed! Verden kan ikke staae til Paaske.

At jeg kun paany kom tilbage til Sagen i Anledning af et Forsvar for Hr. Ph., hvilket jeg indrømmede Plads i „Nord og Syd," erkjender Angriberen ikke, og søger derhos at insinuere: at Replikerne til Ridefogden og hans Kone vare Hovedsagen i min Kritik, at hele min Fornøielse er bleven forspildt, fordi Hr. Phister ikke udtalte dem høit — hvorimod Læserne sikkert erindre eller kunne overbevise sig om, at bemeldte Repliker kun bleve tagne med som Exempler og først senere bleve stærkere udhævede, da en Anden fremtraadte med Indsigelser imod dem.

Men hvad der fuldstændig har jaget Sporen i Angriberen eller hans Hest, hvad der „egenlig" har vakt hans Uvillie, det er „den Maade, hvorpaa jeg omtaler en Kunstner som Hr. Phister", og navnlig, at jeg har ønsket ham i Jeppes Rolle „at kunne som Lindgreen see ud som en Bonde og give sit Ansigts Udtryk alle tilsvarende Nuancer." Ved disse frækkelige Ord, ved en saadan Forsyndelse, finder Angriberen, at Kritiken hører op. Ja, min Adfærd synes ham en saa unaturlig Ting, at han ikke kan forklare den paa naturlig Maade, men mener, at „Publikum absolut maa spørge: men hvad har dog Phister gjort Hr. Goldschmidt?"

Disse Ord overraskede mig, ikke saa meget for deres Indholds Skyld, som af Hensyn til den Plads, hvor de stod. Ifølge et danskt Ordsprog skulde det være farligt, at tale saaledes i „Fædrelandet"; thi hvad Fortræd have alle de Mænd gjort

Dhrr. Ploug og Giødwad, der ere blevne kritiserede i Dhrr. Plougs og Giødwads Blad? Hvad privat Mellemværende have Dhrr. f. Ex. med Krigsministeren? Jeg vil haabe, intet; jeg har idetmindste aldrig spurgt derom og aldrig forudsat et privat Fjendskab, og jeg troer, at intet offenligt Organ kan være tjent med at forudsætte Sligt hos andre offenlige Organer og bringe den smaaligste spidsborgerlige Maalestok i Brug.

Men hvad kan Hr. Phister have gjort mig? Spørgsmaalet bliver fremsat, og jeg har Intet imod, at der kommer Svar fra hvemsomhelst, der troer at kunne give det. Den Oplysning, jeg kan give, er, at sidste Gang jeg havde den Ære at tale med Hr. Phister (det var Dagen før forrige Hefte af »Nord og Syd« udkom), takkede han mig for min Anmeldelse af hans Spil i »Kong Lear« og gjorde mig opmærksom paa, at han havde forandret sin Sang efter min Anviisning. Samtalen medførte endvidere hans personlige Anerkjendelse af, at min Kritik idetmindste ikke saarede. Bedst er det maaskee slet ikke at kjende de Folk, man kritiserer; men man kan dog ikke altid undgaae det, og i denne Henseende kan jeg tilføie, at jeg har havt det Held at bevare et venskabeligt Forhold til Andre, i hvis offenlige, literaire eller kunstneriske Virksomhed jeg har paaviist Feil. Dette kunne Spidsborgere ikke forstaae, det veed jeg nok; men jeg tillader mig dog at betragte dette Held som en Ros, der opfattet i dens rette Betydning er den eneste, jeg forlanger at medtage, idet jeg for en Tid hører op, og at hævde, naar jeg atter begynder »Nord og Syd.«

Hvad nu endelig angaaer Kritiken over udmærkede Kunstnere, da mener jeg, at den netop er berettiget, fordi man kun overfor dem tør udtale sine Forestillinger om Idealet, og fordi

man ved at udtale disse holder baade Publikum og Kunstnere fra at synke hen i Hvile og glemme, at det stedse maa gaae fremad. Forsvinder i Publikum denne Stræben, denne voxende Stemning, saa indtræder en Tilstand som den, George Sand skildrer i de faa Ord: Et puis le public ne sait point seconder les nobles efforts, il aime mieux s'abrutir à bon marché que de s'ennoblir à grands frais. Saa vidt er det ikke kommet her; men naar man ikke længer tør udtale sine Fordringer, sine Forestillinger paa Idealets Vegne, uden at faae Skyld for at tale af personlig Uvillie, saa er det paa gode Veie.

Udgivet den 3die Mai.

Indhold.

Side.

Nord og Syd.

Redigeret og udgivet af M. Goldschmidt.

Syvende Bind.

(October—December 1851).

Kjøbenhavn.
Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1851.

Indhold.

Reise til England.

Første Affnit.

Fra Svendborg til London.

Det var ikke min Hensigt at lade Noget trykke om en Reise, jeg foretog i Sommer, eller jeg kan sige endnu rigtigere, at en saadan Tanke ikke laa til Grund for de Breve, jeg skrev til forskjellige Personer; men adskillige Beskrivelser, hvortil jeg fik Anledning, og som lidt efter lidt bleve talrige, især i England, ere dog affattede med en Bitanke om, at de senere kunde bringes for Publikum. Efterat have samlet og gjennemseet Brevene har jeg ikke kunnet løsne Beskrivelserne fra det Øvrige uden aldeles at omarbeide dem og derved maaskee skade meer end gavne. Jeg lader derfor det Hele følge, og har kun at bede Læseren erindre, at hvad der skrives til en lille Kreds eller enkelte Personer, ofte dvæler ved mindre Anliggender end dem, man taler om til det store Publikum; dets Ret til desuagtet at trykkes beroer paa Egenskaber, som jeg nu maa overlade Læseren enten at finde eller savne i Nærværende.

Den 11te Juli 1851.

Formodenlig antager Du, at jeg i dette Dieblik farer paa Jernbane eller Dampskib afsted til London; men Sandheden er, at jeg for et Par Timer siden er ankommen til Staden Slesvig istedenfor at tage over Nyborg, Kiel og Hamborg. Naar jeg ret skal undersøge, hvorfor jeg reiser paa denne Maade, saa er den egenlige, dybest liggende Grund den, at jeg ugjerne vil til London og nødig bort fra Danmark, og var det ikke for Skams Skyld, da jeg nu engang har besluttet at reise, og da jeg har antaget, at den store Udstilling bør sees, saa blev jeg hjemme. Aldrig har det været Tilfælde som denne Gang, at Danmark ligesom har holdt fast paa mig; men ved de forrige Reiser er jeg ogsaa ved Kjøbenhavns Toldbod gaaet ombord i et Dampskib og hurtig bleven fjernet, denne Gang har jeg nydt et langsomt og fredeligt, i Sandhed et lykkeligt Liv i Landets skjønneste Egne. Jeg kalder det med Rette Lykke, naar man lever saa stille, at man om Morgenen kan gaae over Markerne og have sin Glæde af at grave et Sædekorn op og see, hvordan det har spiret, og derpaa lægge det ned igjen paa sin Plads.

Saadan en lille grøn Spire, der kommer frem af det tørre Korn, er dog virkelig et heelt Mirakel. Det er Liv, det er det hele Uudgrundelige, Uudforskelige, der banker i os selv og var til før vi. I denne Jord, hvor vi Andre blive lagte ned som Døde, bevæge sig de moderlig-ernærende Kræfter i utallige Pulsslag, i uendelige Strømninger, der bryde frem med stille Jubel, naar det er Soltid. Hvor kraftig og enfoldig, hvor meget mindre sorgtynget end Kjøbstadfolkenes, synes ogsaa Tilværelsen her, de Pløiendes Virksomhed paa den vidtstrakte Jord, under den blaae Himmel, i den friske Morgenvind. Og hvor der er skjønt og hviilsomt mange Steder i Egnen, f. Ex. ved Tangaa Vandmølle; hvor Tankerne der kunne komme og gaae, flyve afsted som skjønne Sæbebobler, ved det faldende Vands Magt. Og saa ingen brat Overgang, ingen tung Tilbagevenden til Virkeligheden; jeg kunde reise mig og gaae tilbage til den røde Taarnbygning, ind i den høie, lyse Stue, til en lykkelig Familie, den Gud beskjærme. See derfor var det ogsaa, at ved Afskeden kom med Magt den smukke veemodige Melodi mig ihu, som ** engang sang i Høstakken ved Vordingborg:

„Was soll ich in der Fremde thun?
Hier ist es ja so schön!“

Rigtignok trængte ogsaa alvorligere og mindre behagelige Tanker ind i denne fredelige Tilværelse. Jeg

kjørte f. Ex. engang med * op til ***. Familien var ikke hjemme; men i Dagligstuen, hvor vi opholdt os en Stund, laa paa det runde Marmorbord fortræffelige Værker, Albums med Tegninger af stor kunstnerisk Værdi, Væggene vare behængte med gode Malerier, Værelset selv yderst elegant og comfortabelt ligesom hele Gaarden, der kunde kaldes et lille Slot. Jeg havde tidligere talt med Eieren; det er en behagelig Mand, der taler let og meget, men ikke interesserer sig energisk for Noget, han er elskværdig i Selskabet, men jeg veed ikke ret, hvad han har at bestille i Livet. For nogle Aar siden vilde man ikke med et saadant Spørgsmaal have uleiliget en Mand, nu maa man spørge, fordi Livet fordrer det. Kort efter besøgte jeg en Bonde paa Veistrup Mark. Veien fra Marken til hans Gaard gik gjennem en Kjæmpegrav, som han havde opbrudt, og hvis svære Stene han deels havde sønderslaaet til Brolægning, deels benyttet til Opførelsen af sit Stuehuus. En kraftig og forstandig Virksomhed var præget i Gaarden og dens Omgivelser, og selve Manden havde noget Kløgtigt, Opvakt og Resolut ved sig, der gjorde et glædeligt Indtryk. Hans Stuegulv var af Leer, paa hans Væg hang nogle frygtelige Nürnbergerbilleder, og trods hans jevne og sunde Forstandighed var der stadig, medens han talte med mig, en eiendommelig snu Mistænksomhed, Vadmellets Mistillid til Klædeskjolen. Hvilke Forskjelligheder at udjevne

eller formilde i dette Land med almindelig Stemmeret! og gjennem hvilken forvirret Kamp, gjennem hvilke Forvildelser kan ikke Udviklingen have at gaae! Det er omtrent Middelveien af Modsætninger, jeg har valgt, jeg kunde have gjort grellere Sammenstillinger; men saa skulde jeg ogsaa have anført Exempler paa forenet Rigdom, Sundhed og Dannelse, disse adspredte Mænd og Familier, der paa en Maade ere Kjernen i vore Tilstande, naar kun den Kraft, som er i dem, kan komme i Virksomhed paa rette Maade. Nu den „demokratiske" Bevægelse, der inde i Kjøbenhavn gjør Larm, men ude paa Landet som oftest gaaer frem i tunge, næsten lydløse Dynninger. Den benytter sig af Misforholdene, samtidig med, at den vil udjevne dem, og den har mange underlige Sidekanaler. Forleden stødte jeg uformodet paa en af disse. Jeg fulgte sildig om Aftenen Præsten hjem, og idet vi smaattalende gik sammen, hørte vi i nogen Afstand to Mænd komme. Ganske tæt ved os, men skjulte i Mørket, sagde den Ene (Du maa nu tænke Dig den fyenske Dialect): „Ja, er d'ikke al det, vi snakker om! det er den hellig Aand, der skal opvække Ha(d) til Synden i vore Jorder og gi os Længsel efter, at vi dog maatte faae vore Synder afvaskede i Guds Søns, vor Herre Jesu Christi (lang, stærk og snøvlende Betoning) hellige Blod. Og derfor var det jo dog, som Paulus siger, ønskeligt, om alle di høilærde Præster og studeerte

Folk vilde la' sig nøie med at fare Satan i Vold for alle di manne tusinde Sjæle, de forføre (lang, snøvlende Tone). Di ere nonne skjændige Mensker. Det er, som Paulus sier: „Hyrder di kaldes, men Ulve di ere“ (stærk snøvlende, langstrakt Tone). — Begynder man først at tale med Folk om de herhenhørende Tilstande, saa anføres snart en tilstrækkelig Mængde af smaa Træk, der vidne om indbyrdes Bitterhed, Had, Misundelse, Bagtalelse og andre skjønne Ting. Mig synes det, at den nordiske eller danske Nationalcharacteer er ifærd med at lide et betydeligt Skaar; men maaskee er denne Tilstand kun de politiske Kampes Ragnarok, som Folkets Aand maa gjennemgaae for at gjenopstaae i en bedre Skikkelse med de gamle Dyder og med nyerhvervet Bevidsthed og Selvstændighed. Maaskee! Jeg tilstaaer, at jeg ofte, medens jeg seer paa det Nærværende, ligesom skyder det fra mig. „Alvorlige Forretninger imorgen.“ Jeg har ikke forladt en Post, hvor jeg kunde virke med Kraft; den Hvile, jeg tager mig, og Hensigten, hvori jeg har truffet mig tilbage, synes mig saa retmæssig, at jeg uden Skrupler hengiver mig til, hvad jeg finder Skjønt og Forfriskende.

Da vor kjære, gjæstfrie Vert — han, hvem jeg i Tankerne altid kalder Ridder Bugge paa Hald, fordi han er sanddru som en gammel Riddersmand, stærk og krigersk af Udseende ligesom hans Borg — kjørte med mig til Svendborg, stod Ager og Skov i frodigt Grønt,

hist og her afbrudt af gule Rapsmarker og af smaa Blomsterhaver, som han har faaet sine Huusmænds Koner til at hæge; Søen laa tilvenstre dybt blaa og stille nedenfor Skoven, Luften var saa mild og frisk, at man syntes at indsuge uforgængelig Sundhed med hvert Aandedrag. Naar jeg vendte mig om, lukkede Bakke og Dal sig langsomt, de øverste Toppe af Alleen, Spidsen af Taarnet, rakte sig endnu op, ligesom for at modtage mit sidste Farvel, og dukkede sig derpaa ned i deres hjemlige Fred og Hyggelighed. Da jeg kom til Havnen, droges jeg endnu engang tilbage, en Fjerdingvei ind i Landet; Pastor ** var paa Broen med sin Familie, og man fandt, at da Skibet først skulde afgaae om Natten, kunde jeg gjerne tilligemed J. S. tilbringe Aftenen i Præstegaarden, og Du veed selv, hvor smuk og lokkende denne Præstegaard er. Midtveis stege vi af Vognen og gik igjennem en Skov, som jeg næppe nogensinde glemmer, deels formedelst de kjære Mennesker, jeg gik med, deels formedelst den deilige Lysvirkning, som frembragtes, da den nedgaaende Sol kastede sine dæmpede, rødlige og gyldne Straaler ned imellem Stammerne og det friske grønne Løv. Kirkeklokkerne ringede, da vi kom ud af Skoven og gik igjennem en Havremark, der var vaad af Dug, til Præstegaarden. Saa tilbragte jeg der Aftenen og spadserede i den stille Sommernat med Capt. D. tilbage til Svendborg.

Hvor det er skjønt, men besynderligt at være Gjæst! I det lykkelige Huus seer man Menneskelivets Lykke færdes ligesom hjemlig, huusvant Aand; den er tilstede i den hvide Dug, som bredes paa Bordet, i Roserne og Ferskentræerne, der udenfor skygge for Vinduet, ved Hovedpuden, hvorpaa Gjæsten lægger sit Hoved. Han faaer Deel i den, den tager ham i Varetægt, fordi han staaer under Husets Beskyttelse. Men han skal bort; kun paa den Betingelse, at han selv ikke finder Hvile og Stadighed, er han Gjæst. I det Huus, hvor Kummer og Kamp for Liv og Tilværelse er stærkere blandet, faaer han dog det Bedste; han smager ikke Malurten, der er i Huusfaderens Glas, i hans Nærværelse tie Stemmer, der ellers gaae vredt eller klagende frem under Stuens Loft, ved hans Hovedgjerde sidder den milde Søvn og varetager Gjæstfrihedens Pligt, medens den maaskee flyer Husets Herre og hans Kvinde. Men vant til Sorgens smaa Symptomer skuer Gjæsten den trods al Forsigtighed, gjennem de fineste Ridser seer han dens Skikkelse, og en sagte Smerte blander sig i hans frie, friske Livsnydelse; han tænker Husets Tanker, skjøndt de ikke ere sagte ham i Ord, og ved Bortgangen er der i hans Haandtryk en Samviden, som Husets Folk ikke forstaae, tvertimod, de glæde sig over, at han lykkelig er holdt i Uvidenhed. Men hvorsomhelst han er traadt ind, til Skjønhed, Kjærlighed, Rigdom, Armod, Enighed eller

den dulgte Strid, han skal bort, han er kun tilstede som Tilskuer, den fløilsbelagte Tilværelse er for ham kun en Scene, hvori han tør deeltage med sin menneskelige Sympathi; lad ham prøve at sige: Her vil jeg fæste Bo — og hele Forholdet forandres, øieblikkelig vilde reise sig utallige Spørgsmaal: I hvad Egenskab? Til hvilket Maal?.... Nei, nei, sig ikke et saadant Ord, i Husets Vægge vil da sees Muurstenene, hvoraf de ere opførte, i den hvide Dug Hørtraadene, hvoraf den er spunden, i Brødet Taaren, hvormed det maaskee er bagt. Bedre at gaae videre med Skjæbnen, der driver En fremad som Gjæst, at lyde den fremskyndende Magt, der er Ens eget inderste Hjem, Ens Borgerret paa Jorden og i Staten. Lad os reise os med mandigt Mod, naar Timen slaaer til Afsked; Noget rives istykker, Noget gjør ondt indvendig; vi tage denne Smerte med paa Veien tilligemed den skjønne Erindring, tilligemed Glæden over at have seet Mere og Mere af denne Kugle, paa hvilken vi for en Tid rulle omkring i Universet.

Maanen stod lavt, men tindrende klar, da vi naaede Skibbroen; Skyggerne fra Skoven gjorde Natten mørkere, saa at man knap kunde see Thorseng og Dampskibet, der laa lidt ude i Sundet, hvorimod en stærk, gylden Lysstribe faldt over en lille Strækning af det ubeskrivelig stille Sund. Ved Broen stod et lille Selskab med Løgter, det bød Farvel til Fru **, der skulde til Flensborg. Vi roede

ud med langsomme Aareslag, ledsagede af Lysstriben, Draaberne faldt fra Aarene som smeltet Guld. Ved Solopgang lettede Dampskibet, og vi stod i den herlige, friske Morgen ud af Svendborg Sund. Det er sandt, at Farverne hertillands ikke ere saa stærke og mangfoldige som paa en italiensk Morgen; men der er noget inderlig Sundt og Fornøieligt ved en dansk Morgen, især i disse Egne, paa dette klare Hav, der er som en stor Indsø, og imellem disse Øer, der flyde paa Vandet saa velhavende, saa smilende grønne. For første Gang saae jeg Als. Ved Solvirkningen saae det ud, som om der laa en violet og derpaa en blaa og lysegrøn Ring om Øen, og denne Ring atter indsluttet af det sølvklare, skinnende Hav — ret som en Ædelsteen i Indfatning var dette for Danmark saa dyre og betydningsfulde Als at see. Saa kom vi til Sønderborg; Blikket fæster sig paa Fæstningsværkerne og paa den nøgne Dyppel Banke, og næsten glemmer man, at i hiint gamle, stærke Slot tilhøire sad Christian den 2den fangen i sytten Aar, og at, hvis dette Fangenskab var blevet brudt, en ganske anden Eftertid baade i indre og ydre Forhold, vilde blevet Danmarks Arv. Det er rigtignok ikke godt at sige med Bestemthed, hvorledes Forholdet efter Sandsynlighed vilde blevet til Hertugdømmerne; men den ulykkelige Deling, som Christian den 3die foretog (om jeg husker ret 1550) vilde ikke have fundet Sted, det fjendske holsteen-gottorp-

ske Huus vilde neppe have tilrevet sig Stykker af Slesvig og Usikkerheden i Høihedsret og Arvefølge ikke været indtraadt, som senere skete. Den uforsagte Skipper Clement vilde ikke være bleven lagt paa Steile, de 2000 jydske Bønder ikke nedsablede i Aalborg, den jydske Bondealmue ikke saa grumt kuet, den hele danske Borger- og Bondestand vilde have staaet med en ganske anden historisk, fri Udvikling og personlig Kraft og Dygtighed, end det nu kan være Tilfældet efter Aarhundreders Lidelser, Undertrykkelser og Møisommelighed. Det er derfor et rigtigt Sted, hvor de store Kanoner have tordnet, her ved Alssund og Sønderborg Slot, ved det Sted, hvor Danmarks Skjæbne engang gyngede paa en Knivsod, ved det Sted, hvor stor Skyld og stor Ulykke tyngede den Personlighed, der for tre Aarhundreder siden skulde have fritaget os for den haarde og farefulde Strid. Historiske Erindringer dukke her usikkert op: Var blot Søren Norby ikke falden for Florents, men kommen hjem til Danmark, saa havde maaskee Tingen faaet en anden Vending! siger man til sig selv..... Skibet vender og stevner indad Flensborg Fjord og fører En til andre Omgivelser, der sysselsætte Blikket og Tanken.

„Hvad mon det bliver til med Notablerne?“ blev spurgt paa Dampskibet, medens vi nærmede os den driftige Handelsstad, der er berømt for sine Muursteen, Østers, Tobakker, Sukkerraffinaderier og, jeg troer,„

Hvalfiskefangere, saa berømt for denne „grove Handel“, at idetmindste jeg aldrig havde tænkt, at dens Beliggenhed var maaskee den skjønneste i „Danmarks Rige“, at dens Havn var ikke blot sikker og stor, men omgiven af de herligste, skovbedækkede Bakker. Svaret paa det omtalte Spørgsmaal blev strax efter givet fra Land; thi en af Hrr. Notabler, **, stod paa Skibbroen og telegrapherede med sin høie Skikkelses rolige Dvælen, at Notablerne Intet udrettede, idetmindste ikke den Dag. Ham skylder jeg, at jeg hurtig og paa en behagelig Maade gjorde et foreløbigt Bekjendtskab med den loyale Stad Flensborg. Hvad der først falder den Fremmede i Øinene, er Husenes Bygningsmaade: de vende Gavlen ud til Gaden og faae derved et saa uanseeligt Udseende, at man f. Ex. antager det bedste Hotel for en lille „Kneipe“, og ikke gjerne vil gaae ind, men derpaa bliver meget overrasket ved at see en Række høie, smukke Værelser. En af Undtagelserne fra denne Bygningsmaade er Christiansens Huus, der er som et lille Palais. Her boer Tillisch; han ventes idag hertil fra Kjøbenhavn (Nogle sige for at tage Afsked); vi saae paa Skibbroen Byens Borgemester gaae urolig-ventende op og ned med sin Tale. Men udenfor Tillisch's Bopæl stod Musikcorpset og spillede for hans Familie, ligesom der i gamle Dage blev spillet udenfor Fredriksberg Slot, og ligesom det samme Corps vil spille for hans Efterfølger. Denne

og adskillige andre Omstændigheder foranledige mig til den Bemærkning i mit stille Sind, at en demokratisk-constitutionel Stat som Danmark skulde saavidt mulig undgaae at have Minister-Statholdere i Hertugdømmet eller idetmindste ikke lade for Mange smage at være Vicekonge her i Slesvig (en fyrstelig Person vilde passe bedre, bl. A. af Hensyn til Befolkningens monarkiske Instincter). Det er virkelig en lille, temmelig absolut Kongethrone, og det maa ifølge den menneskelige Naturs Beskaffenhed senere falde en Mand vanskeligt at sidde paa Forundrings-stolen i Folkethinget, hvor Dhrr. J. A. Hansen, Ing-strup, Frølund osv. saa høilig forundre sig. Efter min Formening skulde en ung constitutionel Stat „paa demo-kratisk Grundlag“ opdrage sine Ministre paa en egen Maade og først overgive dem Portefeuillen efter en Prøve omtrent lig den, som de amerikanske Stammer have foreskrevet for deres Høvdinge: de blive hængte op og piinte med store og smaa Pløkke i nogle Dage; overleve de Prøven, saa ere de gode Caziker — jeg beder i Tanken det hele Statsraad om Forladelse for denne Phantasi.

Til Familien Christiansens Eiendom hører en Park, der er et af de smukkeste Anlæg af denne Art, som jeg har seet. Det er en lille Skov, tildeels bestaaende af herlige udenlandske Træer, en Vegetation, hvori Natur og Kunst række hinanden Haanden og danne Noget paa eengang

Storartet og Smagfuldt; der er indlagt store Partier af Blomsterhaver, Drivhuse, Samlinger af Dyr og Fugle, og det Hele faaer noget ganske Eiendommeligt formedelst Terrainet; thi Anlægget hæver sig terrasseformig i flere Afdelinger til en forholdsviis betydelig Høide. Mange af de mægtige Træer ere — saa sagde man mig — plantede af Familiens nylig afdøde Overhoved, Handelsstadens Patriark. Man seer paa det Hele, at denne Mand har levet under næsten fyrstelige Forhold, et virksomt og dog roligt Liv, forskjønnet af Characterens Energi og human Dannelse. Naar man ugjerne betragter Minder om en Rigdom, der er erhvervet ved Børsens Spil eller anden ufrugtbar Snildhed og tvetydig Lykke, dvæler man derimod gjerne ved Vidnesbyrd om en Rigdom, den ligner en majestætisk Flod; den bærer de stolte Skibe, de myldrende Baade, udsender Strømme til at frugtbargjøre Egnen trindtom, samler vindskibelige Folk ved sine Bredder og giver dem Brød.

Et andet interessant Sted, og derhos ganske særlig tiltalende, er Kirkegaarden. Den er langtfra at ligne f. Ex. Assistenskirkegaard ved Kbhvn. med dens Træer, Blomster og mangfoldige store og smaa Monumenter. Øiet overraskes ved en Mængde tæt samlede sorte Stokke, og da man under sin Vandring nærmest tænker paa Krigen, forekomme disse En som sortmalede Ambulancestænger, og det Hele synes mindre en Hvileplads end en Leir

for døde eller begravne Saarede. Dog rumme kun de færreste af disse Grave Krigsmænd. Men den nationale Strid fortsættes her i Dødens Literatur, blot med noget større Blidhed end i Bladene; alle Sympathier, Antipathier og Forhaabninger pulsere ved Gravene over Mænd, som ere faldne for dem. Saaledes paa en tydsk Grav:

„Trennung ist unser Loos,
Wiedersehn unsre Hoffnung“

— jeg kunde ikke gjøre ved, at den, som havde sat denne Indskrift, syntes mig at kaste et Sideblik over Eideren eller Elben. Med særegen Tvetydighed staaer baade paa danske og tydske Grave et Skriftsted, som jeg i dette Øieblik ikke kan huske ordret, men hvis Mening er: at Ingen døer skjønnere end den, som offrer sig for sine Venner. Tætved Grave over slesvigholsteenske Soldater, der døde af Saar fra Fredericia eller Bau, staaer den tydske, de loyale Flensborgeres, Gravsteen over faldne Danske og siger med Hentydning: „Treu waren sie geschwornen Eiden“. Paa Oberst St. Pauls Grav staaer derimod paa den ene Side Følgende, som jeg afskrev:

„Wer da fällt in seiner Pflicht,
Fällt, wenn Gott gebeut,
Steht in Ewigkeit.“

— og paa den anden Side:

„Unser unvergeßlicher Freund St. Paul,
gef. bei Fredericia d. 7ten Juli 1849.“

Hele det Barbari mod en falden Fjendes Grav, som tydske Blade i sin Tid lagde de danske Officierer til Last, og som dengang ogsaa indignerede mig, indskrænker sig til, at den slesvigholsteenske Fane er borttagen. Dette gjemmer jeg til Tydske, som jeg sagtens træffer nok af paa Reisen. — Pludselig standsede jeg ved et ganske eiendommeligt, overraskende, skjønt Syn. Der laa en Række Grave, 51 Grave, tætsluttede i Række og Geled. Over hver Grav var lagt en Kampesteen, dertil lænet en Marmorplade med forgyldt Indskrift, og endvidere stod ved hver Grav en lille Dannebrogsfane. Det var faldne Danske. Saa freidig, stridbar, over Døden hævet, som en uforgængelig Bataillon, saae denne krigerske Gravrække ud, at man uvilkaarlig maatte sige til sig selv, med poetiske Ord, der i Øieblikket vare det nøiagtige Udtryk af Virkeligheden: Det er jo Ryes Brigade!

Fra Gravene til et ældgammelt Krigsminde. Over den Deel af Byen, som kaldes „Norden“, ligger paa en høi Banke i Nærheden af nogle Møller en Ruin eller egenlig kun nogle tykke Mure, ligesom en Hieroglyph, der dunkelt taler om Fortids Krige, Beleiringer og Ødelæggelser. Man sagde mig, at det nok er den Borg, som her har staaet, der har givet Byen Navn; for-

resten vare disse gamle Mure blevne fremmede i deres Hjemstavn; jeg traf Ingen, som kjendte dem*.

Videre er ikke værdt at skrive om — dog, siden der er en heel blank Side, vil jeg blive ved. Da jeg skulde kjøre fra Flensborg og lige vilde stige ind i Vognen, kom ** forbi og blev forundret staaende. Jeg følte, at Nogen stirrede paa mig, og vendte mig om. „Hvad, er det Dig?“ — „Er Du her?“ Jeg forlod Vognen og fulgte med hende ned ad Gaden, vistnok til stor Forbauselse for mine Reisefæller. Jeg vilde saa gjerne have blevet i Flensborg, deels for hendes Skyld, deels fordi det var for mig, som om Noget vedblev at standse mig. Jeg er i Sandhed slet ikke overtroisk, og netop fordi jeg ikke er det, og fordi jeg troer det Samme om Dig, kan jeg omtale et saadant „Varsel“. Men jeg kan

* Det kan maaskee interessere Nogle, at her tilføies Følgende. Den gamle Borg, Blensborg, stod i Byens sydlige Deel nærved St. Johanniskirken og blev afbrændt af Erik Plougpenning 1248. Den blev gjenopbygget, men afbrændt af Erik Glipping 1271. Kort efter denne Tid antages Slottet paa Høien at være opført; det hed Duvenburg eller Dueborg. Under Erik af Pommern toge Holstenerne Byen, men maatte trække sig tilbage, da de Danske holdt sig „auf dem Schlosse gegen Norden“. Det blev nu stærkere befæstet, forsynet med tykke Mure og Taarne; blev indtaget af Holstenerne 1431 efter et haardnakket Forsvar; indtaget og ødelagt 1627, gjenopbygget, indtaget 1713; nedbrudt formedelst dets forfaldne Tilstand 1719.

dog godt lide at mærke paa, naar det Ubekjendte ligesom tager mig i Kjolefligen, naar den Lov, hvorefter jeg bevæger mig, bringer mig ind mellem andre Bevægelseslove, hvor det kommer an paa min Beslutning at bestemme Fremtiden — Alt naturligviis med fuldkommen Frihed til, ikke at lægge mig det Hele tyngende paa Sindet og gruble længe over Noget, som ligger udenfor al menneskelig Kløgt. Altsaa, jeg fik Lyst til at blive; men paa saadan Maade at bryde Aftalen med de godmodige Borgerfolk var dog for genialt, og man skal dog have en Villie, sagde jeg forknyt til mig selv. Saa tog jeg mismodig Afsked og kom mismodig hertil; men her hos Mdm. Esselbach er saa hyggeligt og godt, i Stuen staaer et Skriverbord, nærværende Bord, der er Skyld i, at jeg bliver ved at skrive. I disse Værelser boede Oberst St. Paul, jeg skal nu ind og sove i hans Seng. Saaledes er i Palaiet Elysée Bourbon i Paris en Seng, hvori Keiser Napoleon sov 1815 og strax efter ham Hertugen af Wellington og strax efter ham Hertugen af Berry og nu Ludvig Napoleon. Vi store Mænd sove i hinandens Senge, og — her vilde jeg sige noget Dybsindigt; men jeg kan mærke paa mig selv, at der ikke er mere Olie i Lampen; Solen er snart ved at staae op anden Gang idag.

Slesvig, d. 18. Juli 1851.

Kjære Hr. B.—

V. har anmodet mig om at anvende min Indflydelse til at faae Dem herned i Ferien. Jeg har naadigst tilsagt ham det; men uden at tvivle om Deres Venskab for mig troer jeg dog, at hans eget Brev har Magt nok. Dog vil jeg ikke undlade at tilføie, at De meer end de fleste andre Danske, der gjøre „Slesvigstouren", kan opholde Dem her med Behagelighed og Tilfredsstillelse og den nødvendige Ærgrelse — dette skal være en Compliment og betyder, at de har Sands nok til at ærgre Dem over det, som er ærgerligt. Men lad os først tale om Behagelighederne. Tænk Dem iblandt Skaren af ældre og yngre Officierer, der kjende Dem og holde af Dem, tænk Dem dragende omkring i denne Egn, hvor næsten hver Plet er interessant, mærkværdig eller romantisk smuk. Tæt herudenfor er Dannevirke. Det er en Række eller en Halvcirkel af svære Forskandsninger, for Størstedelen anlagte paa det gamle berømte Værk, om just ikke ganske paa selve Thyras Vold; thi hvad der paa denne Linie forefindes, er jo heelt gjenopbygget af Waldemar den 1ste og af Margrethe Sprenghest, som kun tildeels benyttede Thyras Efterladenskab. Endeel, enten af Thyra Dannebods Vold eller endog af Kong Gotfreds, sees endnu selvstændig, men

forladt, lidt sydligere for Slesvig; Meget er endnu aldeles kjendeligt som Vold, Tiden, Veirliget, Mennesters og Dyrs Gang derover har ikke kunnet overvinde dets stille, trodsige Seighed; andre Steder opdager man kun Levningerne ved at følge Voldens Linie, da seer man Noget, der ligner et Dige eller en svær Grøftevold og umærkelig taber sig. Men jeg har hørt kyndige Folk yttre sig med Beundring over den Kløgt, det tactiske Blik, hvormed hiin allerældste Linie er valgt, fremfor den senere. Paa det nuværende Dannevirke er der et Sted, hvor man med nogen Ret tør tænke sig, at Thyra »lod et Buur sig lave« og »sad og saae saa vide«; der seer man ogsaa vidt ud over en øde Slette, heelt ned til Kropp med det spidse Kirketaarn, hvor der under Krigen var saa mange smaa Fægtninger. Andre Steder, længer imod Østen, er Egnen meget ujevn og Udsigten afskaaren; store Bakker hæve sig i Række i nogen Afstand fra Volden; det er de saakaldte Hüttener Berge, nær Slien, og det skal være et heelt Bjerglandskab. Her mene Nogle, at Kampen for Dannevirke egenlig maatte leveres imod en fremtrængende Hær; men her skulle Jenserne ingen Lyst have til at slaaes; de troe, at de ere udenlands. Imellem de to Yderpunkter af Linien, som jeg nu har omtalt, er der Steder, hvor Volden gaaer gjennem heelt romantiske Landskaber, dybe, kratbevoxede Dale; etsteds er med overordenlige Anstrængelser anlagt en Vei henover en Mose

og forbinder to Skandser. Den ene af disse Skandser har det stolte Navn „Store Dannevirke Redoute“; med Skandsekurvene, der staae jevnsides og tæt paa dens Volde, ligner den i Afstand et normannisk Taarn, som jeg f. Ex. har seet dem paa Sicilien, eller dersom De synes, at dette Billede er hentet for langveisfra, vil jeg sige, at Redouten med sine Skandsekurve seer ud, som om den leende viste Tænder, men Latteren er ikke af de venligste; derimod see Landsoldaterne, der ere paa Vagt deroppe, meget fornøiede ud. Bagved, henimod Slesvig, bugter sig et med Krat eller Underskov bedækket Landskab, der strækker sig nær til Sliens inderste Vig og forener sig med Dyrehaven (Thiergarten), den høie Skov nordvest for Slesvig. Her i disse Bugtninger var det især, at man sloges saa haardnakket Paaskedag 1848, da Dannevirke var overrumplet, her var det henimod Aften, at Major Holm faldt, som man dengang sagde, for en civilklædt Mands Skud. — I Egnen af Dannevirke mod Øst, ved Selkernør, hvor jeg ikke har været endnu, skal findes Sigurd Snogiøies store Kjæmpegrav. Bønderne kalde den Kønn Sievs Hiw eller Sigshøi, hvilket sidste Navn de Tydske sige, betyder en Sieg, de der maae have vundet.

En særegen Interesse havde denne Tour til Dannevirke for mig derved, at vi saagodtsom slet ikke fulgte banet Vei, vi red over Mark og Mose, Gjærder,

Led og Indhegninger; vi red som Herrer. Den Skade vi gjorde Bondens Mark ved at ride gjennem hans grønne Sæd eller over hans tynde Græs og fortørrede Hegn — rig er Agren ikke paa dette Sted — var ikke 2 Sk. Dansk, fordi vi red med Varsomhed i Furen; men vi droge frem som Herrer i Landet, Ingen kunde stænge for os og sige: Her er min Eiendom, her er lukket. Jeg udtrykker mig ikke ganske rigtig, men skulde sige: de, de danske Officierer, de danske Uniformer red som Herrer; jeg var i denne Henseende kun en medfølgende Tilskuer. Jeg veed meget godt, at jeg ikke har været for denne Krig, og holder mig noget afsides fra Seirsglæden for ikke at synes ubeskeden eller paatrængende. Men, Herregud, jeg føler mig dog vel i den friske Luft, der i disse Maader er kommen, og det er en Glæde at være sammen med de kraftige Mænd, der have „sat Livet ind“ og vundet, og see dem være Herrer i Landet. Man glemmer her under Fanerne, hvor megen Svaghed og Smaalighed der er andetsteds, hvor usikkert og misligt ꝛc. det staaer til; der er desuden noget Forførerisk ved den virkelige Soldaterstand, ved den rolige Stolthed, hvori det stærke, lidenskabelige Liv bevæger sig, ved den afmaalte, af Æren begrændsede Selvfølelse, hvormed den krigerske Ungdom omgaaes; man forstaaer Begeistringen for Krigslivet, man synes godt om Sablens Herredømme — naar man selv ikke staaer under det.

Tager De fra Dannevirke tilbage til Slesvig, saa komme meget forskjellige Minder, Krigens vexlende Begivenheder, 1848 og 1850, blande sig mellem hinanden. De følger Hærens Tilbagetog; den smalle Vei, der fører ind til Slesvig, mellem Vandet om Gottorp Slot og Slien, var undermineret, men Minen var bleven vaad, og man behøvede da heller ikke at sprænge den; det skjønne, faste Gottorp Slot med de vældige Mure blev forladt i Utide af Gardens Oberst, men atter besat og atter forladt; længere tilvenstre, gjennem Skoven, droge Bataillоner bort fra Valpladsen, svagt forfulgte. De følger Tilbagetoget videre og kommer hiinsides Slesvig til et Sted, hvor Overgeneralen tog sit Nattequarteer, ved en Tællepraas, mellem Saarede, tynget af Skjæbnen, der var brudt ind over ham som Mørket. Det er det samme Sted, som to Aar efter stod i Brand, medens den samme Hær gik fremad, forbi den til begge Sider, i Stormskridt mod Skoven; det er Idsted Kro og Idsted Skov.

Paa een Tour faaer De ikke den hele Valplads at see; De maa berede Dem paa flere Dages Ophold og paa godt Veir. Da jeg første Gang var med ** ude i Idsted Skov, blev det et skrækkeligt Regnveir; vi søgte Ly under Træerne; men det regnede snart lystig igjennem det tætteste Løv. For en Maler vilde det ikke have været ilde at see Cavalcaden leiret, Nogle tilhest, Andre

vare stegne af og sad paa de store Trærødder, medens Hestene gik frit og græssede. Paa en Grøfterand sad to gamle Koner og nogle Børn, der nok vare komne for at sanke Brænde; de trak Skjørterne op over Hovedet og manglede kun Ild for at ligne Zigeunere. Jeg fik en Mundsmag af, hvorledes det undertiden maa have været paa Forpost, og jeg blev virkelig, i Betragtning af min Regnkappe, udvalgt til at være Forpost og bringe Melding fra Træ til Træ om, hvordan det stod med Regnen, skjøndt Vorherre veed, at den meldte sig selv og dannede en seilbar Sø i min Hattepul. Imidlertid morede man sig ved Hovedkvarteret med at examinere Børnene i, hvad deres Konge hed; Børnene svarede muntert, at han hed Friedrich der Siebente, og de gamle Koner loe under Skjørterne. Tilsidst bleve vi vrede og skyndte os tilbage til Slesvig, og da vi dyngvaade og tilsprøitede vare komne ind i Byen, blev det saa lyst og klart paa Himlen, som om Solen lo af os.

Sorgløshed og Munterhed afvexler her med dyb Alvor; De vil ogsaa komme til at mærke det. De tager rimeligviis først gjennem Skoven længere ud for at see den første Dags Valplads; De følger da Landeveien længere mod Nord og kommer til Stenderup Skov. Her stiger De af Vognen og søger en Grav; thi Deres Ledsagere, Officiererne, tage næppe ligegyldig forbi. Det er idetmindste et Træk, der betegner **, at saa djærv,

kjæk og sorgløs, saa lidet sentimental i sine Yttringer han end er, steg han dog af her og gik taus ind i Skoven. Der ligger nemlig Lieutenant Nordberg, som blev saaret i Benet d. 25de Juli, fangen, henkastet af fjendtlige, flygtende Ambulancesoldater, og først funden ti Dage efter. Øieblikket efter, naar De har vendt Graven Ryggen og gaaet et halvhundrede Skridt gjennem Skoven, er den mørke Stemning forsvunden, og det kan hænde sig, at ** vil kjærtegne Dem og for at spare Dem Møien med at komme over Skovhegnet og Grøften kaster dem over. Har man efter denne Haandsrækning samlet sig sammen og fundet, at et Mirakel er skeet, at man er heel, kan man ikke blive vred, mindst naar man seer paa ham. Ingen Anden end han vilde falde paa at gjøre Sligt, og heller Ingen vilde faae Privilegiet. Saa stille og gemytlig han end sommetider kan gaae omkring, er hans Ro ikke Andet end Mangel paa tilstrækkelig Beskjæftigelse; der er en Rastløshed i ham, en evindelig Længsel efter at fare frem i Spidsen for nogle Dragoner mod en fjendtlig Bataillon og knække Halsen; dette er Centrum i hans Liv, Alt, hvad han ellers er knyttet til, ligger længere ude mod Peripherien; han er skabt til Krigen, født til den, kastet ud i den som en Fisk i Vandet og pludselig igjen trukken paa Land. Men forresten maa jeg sige Dem, at H. er værre end han; det er en Hykler. H. taler bestandig om Fredens Velsignelser, og saa er han

selv løben med i Krig fra den meest idylliske Fred; med sin langsomme, afmaalte Stemme forbander han Krigens Strabadser, og saa har Compagniet aldrig kunnet fare frem saa stærkt som han; kjører De ud med ham, saa taler han om at fare med Lempe, fordi Agestolen er istykker, kjører 4 Miil i 7 Qvarteer og undrer sig over, at Kalliferne ere svedte; han har gjort sig tynd og smækker og i saa eiendommelige Proportioner, at jeg, da jeg saae ham og hørte hans Stemme, antog ham for brystsyg, men naar han tager Klæderne af, bliver han alt bredere og bredere over Skuldrene, og engang kom han tilfældigviis til at stikke sin Finger i en Bøssepibe og løfte Bøssen op i udstrakt Arm; han vil upaatvivlelig tilbyde Dem sin Hest at ride paa og rose den for dens Sindighed, og saa er der ikke Mage til krakilsk Bæst, Sidespringer og Durkløber i hele Cantonnementet. Sæt Dem ikke op paa den, det raader jeg Dem; den ligner sin Herre i, at den lader, som om den var det fredeligste Væsen af Verden. Vil De forresten have en fornuftig Samtale med ham — jeg mener H. — saa kan De faae den, han har f. Ex. skaffet sig et videnskabeligt Overblik over Krigsførelsen, skjøndt han kun er Dilettant; men De maa trække, spinde det ud af ham, og saa maa De finde Dem i, at han engang imellem med den største Sindighed kaster Dem en Paradox i Hovedet.

Men vend Dem nu om for at see Krigslivet alsidig og betragt Egnen — thi trods alle Sidespring ere vi Norden for Stenderup Skov. Overalt seer De nye Bygninger med lyse Straatage; thi under Slagene bleve de nedskudte eller brændte. Mange Huse finder De ligesom broderede med Kanonkugler; man har muret dem ind i de Huller, de have slaaet, danske Kugler mod Nord, tydske mod Syd. Især er Helligbæk-Kro rigt ziret med saadanne blanke sorte Perler, og her vil Deres patriotiske Hjerte faae et Stød, hvorpaa jeg i Forveien belaver Dem; thi over Ladeporten staaer i Halvcirkel: „Hillig Beck“ istedenfor Helligbæk, den hellige Bæk, hvor Bisp Popo døbte. En nærliggende Skov hedder endnu Popholt.

„Touren“ over den egenlige Idsted-Valplads kan De gjøre paa en Formiddag. Tænk Dem Idsted Skoven og Mosen foran samme som en lige Linie i Retning fra Øst til Vest; tænk Dem endvidere Willisens Armee staaende paa Skovens Rand med Ansigtet eller Fronten mod Nord, saa kan De forestille Dem, at De drager ned ad Linien og holder Revue over Fjenden, over hele Rækken, fra venstre Fløi ved Arnholz Sø, forbi Høien, hvor Willisen holdt, ned til Idsted Sø, i hvis Nærhed Læssø faldt. Den danske Hær drager fremad og generer Willisen; endog tætved ham paa hans høire Side bliver Noget ham besværligt og nærmer sig paa en foruroligende Maade;

det er Læssø. Da sees i nogen Afstand tilhøire, mod Nord, en forvirret Bevægelse i den danske Armee, eller da det er Taage, seer man den ikke, men hører den; der er Gevær- og Kanonskud, Rytterangreb, danske og tydske Commandoraab sprængte mellem hinanden. Det er Egnen ved Øvre Stolk, tilhøire for Idsted By. Henne fra Langsø, over en Bro, hvis Beliggenhed man ikke nøie kjendte, er Fjenden pludselig brudt frem, er kommen midt ind i Schleppegrells Brigade. Danske Kanoner ere tagne; de ere ikke forspændte, alligevel vil man til Overflod forhindre Fjenden fra at føre dem bort, Indhug. Schleppegrell falder. Generalens Adjutanter ere ude for at ordne Kampen, de komme i Spidsen for nogle Dragoner nedad Stolks Gade og møde ved et Hjørne en fjendtlig Bataillon. Begge Parter gjøre omkring, begge vende om igjen, Indhug, Adjutanterne falde, den ene saaret, i Fjendens Haand, de øvrige Dragoner ride bort. Til det Sted, hvor Adjutanterne laae, under de derpaa fremrykkende Danskes Ild, knytter sig en simpel lille Episode. Da de Danske kom nær, sprang de op; en jydsk Soldat, der saae de med Snavs og Blod bedækkede Officierer, spurgte dem, hvem de vare, og fik Taarer i Øinene, da han hørte, at de vare Schleppegrells Adjutanter. — Det Hele var i Grunden Ingenting, vil de høre Officierer sige, var blot ikke Generalen falden; man kunde hastig have gjort Ende paa Overfaldet; det var noget tydsk

Svineri. Jeg kan ikke undres over, at man med Bitterhed mindes dette Sted, og jeg forstaaer ikke at bedømme Sagen; men det synes dog, at Fjenden opnaaede overordenlig Meget, og Lykken var endda, at han ikke vidste, hvor Meget han opnaaede: at Schepelern blev kaldt tilbage fra Schuby. Saa meget man end havde beregnet at vinde Slaget ved Tactik og spare Blod, blev Enden nu, at den danske Hovedstyrke efter gjenoprettet Orden gik lige løs paa Fjenden, trampede frem over Mose og Skandser mod Skoven under stort Mandefald, men „hamrede“ Willisen ud.

Jeg forskaaner Dem for militair og tactisk Detail, som jeg her lærer, og som De ogsaa kan lære; jeg anslaaer kun Strenge, hvis Lyd skal lokke Dem herover, jeg antyder en bekjendt Text, hvortil Landet her er den levende Illustration. Selv om jeg skrev Meget, vilde al Beskrivelse dog være mat imod det fyldige Indtryk, som Vandring over selve Stederne og Samliv med de handlende Personer frembringer. De har her Krigen i Søndagsdragt. Jeg har rigtignok engang seet nøiagtig det samme Slag, men det var Bagsiden. Jeg kom fra Udlandet og gik om Aftenen gjennem Kronprindsessegade og Sølvgade; der holdt en lang, lang Række af Saarede. Folk af Almuen, Koner og Piger, gik sagte langs Vognene og spurgte om Mand eller Fader eller Broder. Men det hører ikke hid ..... For den,

der vil klare sine Begreber, bliver jo ogsaa Meget kun forstaaeligt ved Synet af selve Jordbunden, saaledes den heftige Kamp mellem Idsted Sø og Langsø; man maa prøve selv at gaae over det uregelmæssige, bakkede, af Grøfter gjennemskaarne Terrain, saa fatter man, hvor mange Menneskeliv en saadan malerisk Egn kan koste. Langs med en Grøfterand, hvorfra Fjenderne havde beskudt General Meza, laa endnu, et Aar efter Slaget, en Mængde Papiir, som ved nøiere Eftersyn fandtes at være tomme Patroner. Jeg bekjender min literaire Skrøbelighed: jeg greb en Haandfuld i det Haab, at jeg deri skulde finde en rig Literatur, Minnelieder, Deviser, Elskovsbreve, som germaniske Kvinder havde offret til Krudtgjemme og med egne Fingre bearbeidet til Patroner for at give Krudtet mere Krudt. Men jeg tilstaaer, at jeg blev skuffet; dog er det jo ikke umuligt, at De kan være heldigere, naar De tager en Haandfuld.

Touren ender ved Vedelspang, hvor Aaen flyder ud af Langsøen. De husker jo, at medens Schepelern omgik Fjenden mod Vest, skulde en anden Afdeling af den danske Hær gjøre ligesaa hen mod Øst eller lade, som den vilde det. Der ligger foran Aaen en høi, sandet Bakke, hvor tydsk Artilleri var opkjørt; da den var tagen med store Offre, kjørte de danske Kanoner derop og beskjød Fjendens Artilleri paa en anden Høi, paa den anden

Side af Aaen. Nedenunder ligger en Vandmølle; det er et ubeskriveligt skjønt, fredeligt Sted, med Sø og Aa, Marker og grønne Træer. Vandmøllen blev ubeskadiget, medens Kanonkuglerne vexledes fra Høi til Høi ovenover den.

Jeg kan ikke undres over, at Soldaterne blive Fatalister. Ikke at tale om de mange enkelte besynderlige Tilfælde, hvori en ubøielig Skjæbne synes at herske og udføre sin Villie endog trods al Sandsynlighed, saasom Kugler, der have ramt og dræbt i forbausende Afstand, andre Kugler, der rigtignok have ramt, men ligesom ved et Mirakel ikke tilføiet Skade, kjække Mænd, der uskadt ere gaaede løs paa Fjenden *, medens forsagte Folk, der søgte Skjul, fik Skuddene o. s. v. — saa er der i den hele Krig noget uforklarligt Raadende, som man ikke kan give andet Navn end Lykke og Ulykke. Det hviler over Hærene som et fiint Fluidum, trænger ind i alle Forhold, er snart som en puslende Nisse, snart som en Kjæmpeaand, der bemægtiger sig det Hele. Det kaster

* Et herhidhørende Træk hørte jeg fortælle igaar. En høi og bred svensk Officier førte d. 5te Juni sit Compagni og gik foran midt paa Chausseen, medens Soldaterne faldt tilhøire og venstre og bagved ham. En Adjutant kom til ham og de vexlede nogle Ord om det svære Mandefald. Ja, sagde den brede Svensker, jeg dækker dog Compagniet saagodt jeg kan, men de falde alligevel.

en Tue i Veien for en Adjutants Hest, og Brigaden, han skulde kalde tilbage, bliver staaende, til Held eller Fordærv, imod Generalens Villie — eller den lader Adjutanten passere, han priser sin Lykke, men hans lykkelige Ankomst med Ordren og dens Udførelse er netop Ulykken. Det sender brændende Solhede, hvorunder Hæren gisper paa Marschen og Mangfoldige segne; men den samme Hede gjør det muligt, at man kan gaae over en Mose, som ellers vilde have standset de fremtrængende Batailloner og maaskee forvandlet Seiren til Nederlag. Det kaster under Slaget en Gnist i et Krudtforraad, forener sin Stemme med Larmen af det springende Krudt, skriger falskelig, at Fjenden er i Ryggen, fører gjækkende de usikkre Corpser imod hinanden, hyler og hviner, saa de Modigstes Blod isner, og sender sin spottende Stemme efter dem, naar deres menneskelige Natur giver efter for Angsten og de flygte i altoverveiende Lyst til at leve. Undertiden kan det i hele Tidsrum hvile trykkende over en Hær, et Folk, et heelt Land. Vi have prøvet det i 1848 og i Begyndelsen af 1849; naar jeg tænker tilbage paa enkelte Afsnit af hiin Tid, har jeg atter den Fornemmelse, hvormed jeg som Barn læste: „Tre Dages Mørke rugede over Aegypten som Forbud paa den sidste Straf." Alt var imod os, Fjenden havde besat Størstedelen af Riget, Ingen vilde hjælpe os. Saa var det i Juli 1849, som om Hæren ved sin voldsomme, for-

tvivlede Anstrængelse brød Ulykkesskyen og skaffede Plads for Solskinnet, der faldt rigt og varmt over Fredericia d. 6te Juli. Fra den Tid havde vi Lykke overalt. Selv ved Midsund, hvor Soldaternes Tapperhed, krigerske Tugt og Tillid til Lykken saa at sige gjorde selve Lykken overflødig, skete det, at et Par danske Granater sprang i det meest beleilige Øieblik, midt i Fjendens Stormcolonne, og jog den fra hinanden. Den kunde ikke mere samles, en ubetvingelig Mistillid til deres Lykke førte Fjenderne tilbage til Rendsborg, hvor de ventede Sikkerhed, men hvor Choleraen indfandt sig, og hvor Laboratoriet, man kan sige: med Dommedagstorden, sprang i Luften.

Kommer De til Midsund — hvorover Fjenden vilde drage for at tvinge den danske Hær til at forlade Dannevirke-Stillingen og modtage Kampen under ugunstigere Vilkaar — saa vil De ogsaa der see taarnhøie Skandser, og man tør vel stole paa, at de ere gode, siden endog Willisens Stabschef siger om dem (i en lille Brochure, jeg her har fundet): „Die Dänen schanzten mit einer Ausdauer, Fertigkeit und Kunst, wie sie selten in der Kriegsgeschichte vorkommt.“ Men da Angrebet skete, vare disse Værker endnu slet ikke til, og man seer tvivlende paa det Sted, hvor de Danske dengang stode, og hvorfra Willisen blev viist tilbage, „belyst af brændende Leirhytter og Maanskin“, som det hedder i Rapporten — thi her er saagodtsom slet ingen Skandser, kun en Løbegrav. Men

3*

maaskee kan De ligesom jeg komme til at høre et interessant Foredrag over, at den nye Krigskunst netop vil foretrække lave Værker, navnlig i fladt Land. Ved Midsund viser man det Sted, hvor Erik blev myrdet, og hvor hans Lig blev bragt i Land; Abel drager endnu omkring fulgt af sine glammende Hunde. Til dette Minde passer det godt, naar man som jeg bliver i mørkt Veir sat over Slien af den trevne, skumle Færgemand. Da han partout vilde have sin Villie og ordknap vedblev at anvise mig Plads foran sig i Baaden med Ryggen vendt imod ham, forekom han mig som Gjengangeren af den, der sidste Gang roede Kong Erik og nu maa roe evindelig, ligesom Abel rider sin vilde Jagt. Abels Gravsted skal være nedenfor Thiergarten ved Slesvig, i den Egn, hvor Kampen varede længst Paaskedag 1848; gamle Folk sige, at ude i et Morads har man i deres Ungdom viist Stedet, der var kjendeligt ved en Pæl, den samme Pæl, der blev slaaet gjennem Abels Lig og Kiste, da den Eiderstedtske Hjulmand Henner havde fældet ham paa Flugten efter de to Dages Kamp mellem Mildsted og det nuværende Fredriksstad. Først blev han begravet i Slesvigs Domkirke; men da han laa urolig, lod hans Broder Christopher ham kaste ud og slaae fast i Moradset i Skoven.

Imidlertid maa De ikke troe, at man her blot beskjæftiges med blodige Erindringer. Man roser de franske

Officierer for, at hvor de komme hen, selv i erobrede Byer, forstaae de at vinde Befolkningen, især det smukke Kjøn, ved deres selskabelige Genialitet. Jeg tør ikke ganske sige, at de danske Officierer have havt et lignende Held; de tydske Damer her i Byen anerkjende ikke de danske Officierers Tilstedeværelse; en eller to elskværdige Undtagelser tjene kun til at bestyrke Reglen.

Paa den ene Side agter jeg hine tydske Kvinders Troskab mod deres Mænds Sag, paa den anden Side tillader jeg mig at antage, at de ikke ere smukke. Paa den tredie Side — thi det er en kantet Sag — faaer jeg Leilighed til at see, hvor nette de Danske ere som Colonister. Man lever her virkelig som i en dansk Coloni paa Grønland eller Nyzeeland og overlader Commandanten, Politimesteren og andre officielle Embedsmænd at drive Trafik med de Indfødte. I nogle Henseender lader dette Liv dog Adskilligt tilbage at ønske: man boer, man logerer, man faaer kogt Vand o. s. v. Jeg vilde foretrække et bestemtere Urliv; norden for Byen ere saa mange deilige Troglodythuler i Sandet; mod Syd, mellem Gottorp Slot og Dannevirke har jeg ligeledes seet saadanne poetiske Huler med Spor af forfaldne Arnesteder, ja, man opdager endnu smaa brændte Kviste og Levninger af Maaltider, Been af Oxne og Faar. Det er ikke vanskeligt at følge den historiske Oprindelse og nøiagtig bestemme, hvorfra Sporene af et forsvundet arcadisk Liv

hidrøre; her have nemlig danske Soldater boret sig ind, her have de ligget maleriskt, snart i mindre, snart i større Klynger og sunget ved en Bolle, saaledes som man saae og hørte det paa Theatret i „En Tour til Armeen.“ Krigsminister Hansen, hvis slette Sindelag og Uforstand er saa vel bekjendt af „Fædrelandet“, havde imidlertid i Virkeligheden været smagløs nok til at lade de stakkels Karle ligge der om Efteraaret, i Slud og Kulde og uden Kakkelovne, medens den passende Saison vilde være Juli og August. Nu er det Juli, nu ere disse yndige Landsteder tørre og beboelige, men forladte. Tænk Dem, hvilket Liv, hvis man her om Morgenen reiste sig op fra sit Leie paa Løvet, krøb ud og gjorde Ild paa og kogte sin Kaffe i Vand fra Kilden, medens Morgenvinden pustede til Ilden — mærkede De, det blev Vers, det blev Riim! — hvis om Middagen hver Mand og hver Kvinde stod ved sin lille Kasserolle og lavede sin Middagsmad og man saa almindelig begyndte at solde — paa Ære, Rimene komme uindbudne, de ere næsten paatrængende — og man saa om Aftenen ved Fløiters Klang samledes til Dands og Sang under de ranke Bøges — satte jeg nu: Hang, saa var det tre Riim ud i eet Aandedræt, men det vil jeg ikke, nei, jeg siger: i Skovens Concertsal. Istedenfor have vi Concertsal her i Hotellet og Soireer; de ere venlige og gemytlige og vidne om de selskabelige Talenter, som man har medbragt fra

Hovedstaden og den lange Fred. Til en saadan Soiree gav Violinspillerinden Amalie Hansen Anledning; hun har ogsaa givet en Concert i Domkirken. Det er en vakker ung Pige, og hun har vistnok meget Talent. Men forresten kan jeg da sige Dem, at ogsaa de kongelige Operasangere Seest og Funck ere her, saa De vil slet ikke savne Kjøbenhavn. Igaar gjorde vi en Tour til Flensborg, hvor Jfr. Bergnehr, Dhrr. Sahlertz og Albrecht sang, og Hr. og Jfr. Stramboe dandsede for propfuldt Huus. Kan en god Kjøbenhavner forlange Mere? Og dog vil jeg tilstaae Dem, at jeg ikke var rigtig fornøiet. Nei, jeg har havt ganske andre dramatiske Nydelser, Mindet forstyrrer mig. Det var i Præstø. Ja, det var i Præstø ved Præstøbugt paa Sjælland, sidstafvigte 12te Juni. Theatret var paa Loftet over Grønvolds Magasin; man steg op fra Magasinet ad en steil, smal Trappe, eller lad mig tale Naturens ærlige Sprog: ad en Hønsestige. Der var meget hedt; Lugerne vare tilstoppede med Maatter, og det var formeent at gjøre Aabninger deri, for ikke at indlade Dagslyset og forstyrre Illusionen. Lamperækken foran Scenen bestod af 4 Tællelys, og Orchestret bestod af to Violiner, af hvilke den ene blev mat midt i Ouverturen. Man gav „De to Ægtemænd“ efter det Franske. Over Spillet hvilede, siger jeg Dem, en Thespis-Duft eller en Duft af Thespis-Karren, der maatte tiltale enhver Elsker af

den græske Oldtid, især af den allerældste. Naiv, umiddelbar og frisk er denne Kunst, økonomisk, ikke af Rigsdagshensyn og med Phraser, men af naturlig Nødvendighed, uberegnelig dens Fremgang mod det fjerne Ideal, og fjendsk er den mod Kritiken, der forstyrrer dens Gang. Oprigtig talt, jeg elsker denne Kunst, ikke just fordi den er kunstig, men fordi den er ærlig, og havde jeg den ude i et Sandhul her ved Slesvig, vilde jeg gaae i Theatret hver evige Aften.

I Flensborg-Theatret var det militaire Element selvfølgelig det fremherskende blandt Publikum; man havde indfundet sig fra hele Omegnen, og det var meget fornøieligt her at træffe Bekjendte og see, hvorledes de under Krigens Strabadser vare blevne sunde, brunede og brede. Jeg saae der General Krogh, hvis Portrait da heller ikke ligner godt. Kunstneren har meest opfattet ham som Hofmand, medens han i Virkeligheden har et mere markeret, eller jeg tør vel sige: mandigt Physiognomi. Man betragter slige Mænd, hvis Navn er knyttet til en stor Bedrift, med en besynderlig Interesse; man vil ikke blot see dem, men see Noget ud af dem; man vil paa deres Ansigt læse noget Genialt og veed ikke, om man tør.

Da vi kom til Byen, saae vi i Gaderne Dannebrogsfaner hænge ud og troede, at det var, fordi man ventede den nye Minister for Slesvig, Excellencen Bardenfleth. Men det var for at feire Aarsdagen efter de

danske Troppers Indrykning. Det er da ogsaa en Dag, som af Mange maa mindes med stærke Følelser: de Svenske droge bort, Willisens Hær var i Fremrykning, Rygtet sagde, at den var ganske nær og vilde besætte Byen, saasnart Svenskerne vare ude — da kom Trepka med den danske Avantgarde. Disse Faner vare altsaa Glædestegn, man kunde forstaae; men et betænkeligt Spørgsmaal reiste sig: Vare Beboerne af de Huse, hvorfra ingen Flag vaiede, ikke glade over, at de Danske vare komne? Og Sandheden er, at kun „Norden", den specifik danske Deel af Staden, havde udhængt Faner; en enkelt Dannebrog, der hist og her stak frem i den sydlige Deel, gjorde kun, at de andre Huses Faner „glimrede ved deres Fraværelse". Jeg veed ikke nøiagtig, hvorledes det i denne Henseende forholdt sig; af forskjellige Yttringer slutter jeg kun, at den Uhyggelighed, man uvilkaarlig sporede ved ligesom at see de fane- og ikke fanebehængte Huse støtte til hinanden, virkelig er tilstede men ikke faa Steder vilde Dannebrog formodenlig have viist sig, hvis ikke Toldgrændsen ved Eideren havde tilføiet Adskillige Tab.

Det er naturligviis vanskeligt for mig at sige, hvordan Tilstanden da „virkelig og i Grunden" er i den sydlige Halvdeel af Slesvig. Man maatte leve her lang Tid og færdes meget og see nøie til. Paa Andres Anskuelser og Fortællinger kan man ikke forlade sig; thi det er endog vanskeligt at finde to sandhedskjærlige Mænd,

der ikke modsige hinanden, skjøndt de kunne være enige om visse Hovedanskuelser, saasom Nødvendigheden af at faae Magt i Holsteen og ikke faa Skridt borte have et Land, der skulde anerkjende Kronens Høihed, men giver alle fjendske Tanker og Forhaabninger Næring. Landboerne synes at være lette at regere og ønske Fred, maaskee især fordi, som en Bonde nylig sagde, Opstand er for dyr. I Byerne er Stemningen slet, og tildeels turde Grunden være den, at man bryder sig for meget om Stemningen. Der er Forskjel paa et Folks naturlige og fornuftbegrundede Krav og paa dets „Stemninger“ efter tre Aars Opstand, indbyrdes Tvedragt, Krig, forskjellige Armeers Gjennemmarsch. Det kan ikke være Regeringens Opgave, bestandig at lytte og søge at lempe sig; imellem en hvid og en sort Stemning skal Regeringen ikke være graa, men blaa, rød, grøn eller hvilken anden Farve, De vil nævne — det vil sige: Regeringen maa have sit klare, bestemte Formaal, ophøiet over hines Ensidighed. Men man mærker her ikke en Organisme eller en organiserende Indflydelse, men en Art Regimente, voilà tout. Alt Saadant er dog lettere at sige, end det er at udføre Noget under de herskende Forhold, under en lille Stats diplomatiske Forhandlinger, under besværligt Tilsyn udenfra og et ligesaa besværligt Tilsyn af en ivrig, for ikke at sige lidenskabelig Presse. Hvad der i europæisk Betydning er smaat, bliver her stort og giver Anledning til at beskylde Rege-

ringen for en Blanding af Vilkaarlighed og Svaghed. Medens Mænd, hvis Danskhed er umistænkelig, anke over, at man har lagt Sproglinien for langt ned — ikke meget, men dog altid noget — og ført det Danske ind i Egne, hvor det ikke længer har hjemme, klage Andre over, at de maae see compromitterede Personer komme hjem og „wühle“, ja nogle af dem nyde en Slags Gunst. Der foregaae mange Ting, hvorover man føler sig inderlig bittert stemt; men det er Smaating, og spørges der, hvilke Straffe Regeringen skulde anvende, hvilke den kan anvende, er man i Forlegenhed. Mildhed er Svaghed, Strenghed Barbari, Antallet af de Mænd, som ved deres egen Personlighed og Conduite kunde finde den passende Middelvei, er vist ikke stort; ikke alle Embedsmænd, ikke engang alle „danske“, synes heldig valgte, uden at man dog kan udpege virkelig brugbare, høitagtede og kraftfulde Folk til at træde i deres Sted, og saaledes føler man sig hyppig berørt af en Afmægtighedsaand, der gjør Ens Tanke mat, og hvorfor man under sit Ophold her saa ugjerne vil beskjæftige sig med Politik. Man kan umulig undgaae her at blive altoverveiende „patriotisk“ stemt, og for ikke at gjøre denne Stemning til en Pine, tyer man til Armeen og lukker sig inde i den.

Her er min Beretning; see nu til, at De

Slesvig den 21de Juli 1851.

Vedlagte Brev indeholder Adskilligt, som jeg venteligt vilde have skrevet i en anden Form, hvis det havde været bestemt til Dig, men som Du nu haver at læse med pligtskyldig Opmærksomhed. Jeg skrev det for nogle Dage siden til B.; men ligesom jeg vilde slutte det, kom han selv ind af Døren, over hvilket Træf vi Alle undrede os et Øieblik.

Om jeg har seet Helgesen? Jo, han var en af de Første, jeg søgte. Hàn ligner kun ganske lidt Portraitet; det har givet ham et altfor svært Ansigt, og han seer slet ikke søvnig ud. Men ubeskrivelig rolig er han, en sammentrængt Sundhed og Kraft, en rigtig støt Mand. Han har fuldstændig det „nordiske Aasyn", de skarpe, blaa Øine, og den velarrangerede lige Næse, som saa mange spids- og braknæsede Folk med Stolthed tillægge deres „nordiske Forfædre". Den Følelse, hvormed man nærmer sig ham og slutter sig til ham, bestemmes jo meget af, at han er berømt ved en virkelig og stor Bedrift, ikke ved et af de graadige og skaanløse Anfald, hvorved mangen Erobrer fik sit Heltenavn, men ved et retfærdigt og nødtvunget Forsvar, ledet med Koldblodighed, mandigt Mod og en krigersk Dygtighed, som endog Fjenderne beundre (Willisens Stabschef kalder i sit Skrift Fredriksstads Forsvar ein ewig denkwürdiges Meisterstück der Vertheidigung). En saadan Mands

venlige, fordringsløse Jevnhed fanger let et Menneskes Sind. Det gaaer saa gemytlig til i hans Omgivelser, at man skulde troe, Disciplinen maatte slappes under ham, hvis man ikke af de yngre Officierers uvilkaarlige Yttringer mærkede, at han saare bestemt veed at drage Grændsen og ingenlunde er at lege med. Jeg vilde gjerne have været med ham paa Jagt, men har ikke havt Mod til til at bede ham derom; Ordet kom freidigt og let paa Tungen, men standsede dér, uden at jeg veed hvorfor. Hver Dag gaaer han paa Jagt, det er nu hans Maade at befæste Slesvig paa. Hos ham traf jeg hans Stabschef, en stille, solid Sydslesviger, hvis Familieskjæbne kaster et godt Lys paa denne Krig. Medens han var Helgesens Stabschef i sin Fødeby Fredriksstad, stod hans ene Broder paa den modsatte Side som v. d. Tanns Stabschef, og hans anden Broder blev under Beleiringen fangen og transporteret til de danske Fangeskibe.

Jo, jeg har ogsaa seet Mdm. Esselbach, jeg boer jo hos hende. Saaledes som jeg opfatter Mdm. Esselbach, er hun dog mere et Begreb eller en Samling af Personer og Ting end en enkelt Personlighed, skjøndt denne Enkelte, der bærer Navnet, visselig maa betragtes som Sjælen i det Hele. Det Første, man seer af „Mdm. Esselbach", naar man kommer fra Flensborg til Slesvig, er et Huus tæt udenfor Lolfus, en stor Bygning, forne-

den i den moderne tydske Stiil, der tiltaler Øiet ved sin Blanding af Elegance og massiv Fasthed, men foroven med et Schweitzer-Udseende, idetmindste forsynet med et Schweitzerhytte-Tag. Denne Bygning er et Bryggeri. Strax til Høire ligger en anden Deel af Mdm. Esselbach, en Postholderi-Bygning; thi hun er ogsaa Postholder; her boer iøvrigt den danske Postmester. Ved Siden af dette Huus ligger Hotellet „Stadt Hamburg", Hoved- og Residensstedet og befæstet. Ved Befæstning mener jeg, at den ene Fløi er et fiirkantet Taarn, den anden Fløi har ligeledes havt til Hensigt at være et Taarn, men Tinden er ligesom af Lune udebleven. Dette er lidt til Skade for Bygningen paa Afstand; men seet i Nærheden tager den sig solid og indbydende ud. Man kommer gjennem en bred Portal og derfra gjennem en stor Glasdør ind i Hallen, hvor man strax gjør Bekjendtskab med Mdm. Esselbachs Anna og Mdm. Esselbachs Carl. Anna er en kjøn, spinkel, stærkt rødmusset Pige paa omtrent tredive Aar. Hun forstaaer at modtage Gjæsten paa en saa smuk Maade, med et saa venligt Udtryk i de kulsorte Øine, at det næsten er for En, som om man kom hjem og Ens Familie havde faaet en ny Huusjomfru, der af Omtale kjendte Sønnen og bød ham Velkommen. Jeg maa strax tilføie, at saadan modtager hun Alle; man skulde troe, at hun var født til at være Medhjælper i et Gjæstgiversted og elskede Gjæsten for

Gjæstgiverstedets Skyld; hun er den af Husets Folk, der er længst oppe om Natten og lukker Gjæsterne ud, altid lige opmærksom og venlig; hun modtager Diligencen om Morgenen Kl. 3 eller 4, og Klokken 9 har jeg seet hende lige flink i Huset. Dog er hun slet ikke født til denne Bestilling; hendes Fader var en rig Kjøbmand i Flensborg, hun blev opdragen i Velstand og Bekvemmelighed, havde gode Lærere (taler endnu Fransk), men ved Faderens Død viste sig en Fallit, og hun maatte tage ud at tjene. Anna har modtaget Cour af Officiercorpserne i de Bataillioner, Brigàder og Armeer, der afvexlende hàve holdt Slesvig besat, altsaa af omtrent 39 Staters dannede krigerske Ungdom, ikke at tale om samme Staters ældre Officierer eller om Freischärler og civile Personer, men hun nyder virkelig Agtelse og bliver anseet for uindtagelig. Det er saa correct, som om det var udskrevet af en Novelle; men jeg gjentager kun, hvad der siges, og jeg troer det selv, skjøndt le vrai n'est pas toujours vraisemblable. — Carl er en gentleman-Kellner, en høflig, velopdragen, tydsk Yngling fra Nürnberg eller fra Frankfurt eller fra Hannover. Meningerne om hans Fødested ere deelte; jeg kunde ringe og spørge ham selv; men saa seer det ud, som om det skulde trykkes. I 1848 gik han fra Mdm. Esselbach som Freischärler imod os, siger man. Dette gjør, at naar jeg nu seer ham saa høflig og mild og hører ham tale Dansk

(thi han taler Dansk, skjøndt ugjerne), forekommer han mig som en Flaske Øl, der blev trukken op eller sprængte Proppen i 1848, men ikke blev drukken. Det lyse Øl er endnu i den ranke Flaske; men Kraften er borte; han gaaer nu frivillig og fredelig og opvarter den Hær, som han forgjæves søgte at beseire i Feltslag. Hvilken Skjæbne! hvor tragisk vilde den ikke være, hvis han ikke saa godt fandt sig i den, hvis ikke Spritten var bortdunstet af hans bayrisch Bier. Men et saadant enkelt Exempel belyser ganske godt Tilstanden, hvortil Freischärlerne hørte. Man gik med, man løb med, det var et Tog paa Eventyr, det lovede Munterhed, frit Liv, liden Fare, skjønt Bytte, omtrent som en Jagt i Robin Hoods grønne Sherwood eller som en Episode af „die Raüber" med Carl Moor og Spiegelberg. Her i den gode Stad Slesvig flagrede Fanerne, Fjedrene vaiede fra Baretterne, Trompeterne blæste, Sporer klirrede; nær og fjern var den gamle Verden ved at gaae ud af Fugerne, og en ny Verden var anmeldt, i hvilken det kun gjaldt om at gribe til; man blev beruset, endog et skikkeligt Menneske som Carl forlod sin Condition og gik med. Man behøvede ikke at være Politiker, jeg troer ikke, at Carl var Politiker; skjøndt han blev slaaet ved Bau, blev hans System dog ikke slaaet, fordi han havde intet, hans Princip kom uskadt hjem, han selv kom uskadt hjem som det, han havde været i Forveien, som Kellner, og

derfor er hans Skjæbne mindre tragisk, end den kunde være.

Men jeg opholder mig for længe i Hallen, som jeg af Ærbødighed kalder den, skjøndt den ogsaa fører det beskednere Navn „Rauchzimmer". Fra denne kommer man ud i en Gang, der bøier sig til begge Sider og skiller den udvendige Side af Bygningen fra det Indvendige, hvorved Huset faaer et Udseende som af to fiirkantede Æsker, den ene inden i den anden. Den indre fiirkantede Bygning er et stort Glasskab og er Kjøkkenet. Det anføres som Beviis paa Husets store Reenlighed, at Gjæsterne kunne gaae rundt om Kjøkkenet og iagttage dets Gjerning; men Nogle sige, at hvad man saaledes faaer at see, ikke altid er appetitvækkende. Jeg finder, at Maden her er vel tilberedt, og paa Veien til mit Logi seer jeg aldrig ind i Kjøkkenet,

„Denn der Mensch versuche die Götter nicht,
Und begehre nimmer und nimmer zu schauen,
Was sie gnädig bedecken mit Nacht und Grauen".

Den egenlige Mdm. Esselbach, eller Begrebet „Mdm. Esselbach" i snevrere Forstand, seer ganske anderledes ud, end jeg efter mundlige og trykte Beretninger havde tænkt. Jeg havde forestillet mig hende som en svær, fiirskaaren Kvinde, der kunde tage Würtzen paa Armen og bære ham iseng. Men der er meget mere Aand end

Legeme. Det er en net lille Kone, lidt buttet eller trind, i de Fyrretyve, med et Par livlige mørkegraa Oine, der undertiden ligesom Napoleons og Fru Heibergs blive antagne for sorte. Det er et eiendommeligt Forhold, der er mellem hende og hendes Gjæster, navnlig Officiererne. De kalde hende i Almindelighed „Tante Esselbach“, og i Samtalens Løb siger hun jevnlig „Du“ eller „min Junge“; men dette er ikke i nogen Maade forenet med en raa Tone. Fra Officierernes Side er det virkelig Hengivenhed, troer jeg, og hun er imellem dem som en Husmoder, der tager sig af andre Mødres Børn, medens de ere blandt Fremmede, men uden Sentimentalitet, jevnt og gemytlig, og mod Betaling, forstaaer sig. Dertil er hun altid opmærksom og lige opmærksom mod Alle, uden Forskjel paa Militair og Civil, lader sig behandle som Dame og bemærker dog det mindste Tegn paa, hvad den betalende Gjæst ønsker, gaaer gjerne op og ned ad Gulvet med En i alvorlig og forstandig Samtale, men forsømmer dog ikke at sende en Indtrædende Hilsen, før han har hilst, er, kort sagt, en beundringsværdig Gjæstgiverske, en livlig og interessant Kone.

For denne Kone har jeg i Sandhed Respect. Jeg har den Formening, at hun har været vidende om Meget, har erfaret Meget og været en tro Opbevarer af hemmelige Ting for meer end een Officeer, der aldrig kom hjem igjen; jeg slutter det af den Følelse hos mig selv, at

var jeg her som Fremmed og kneb det for mig, saa kunde jeg have Tillid til hende i mine Anliggender. Man taler i denne Tid saameget om emanciperede Fruentimmer; her er en paa fornuftig Maade emanciperet Kvinde; hun hævder sin virksomme Stilling i Livet ved sin Villie og sin Personlighed, og de andre Ærgjerrige have altsaa den Udvei, at de ogsaa kunne blive Gjæstgiverskker, hvis det er dem fiint nok.

Forresten har jeg ofte i Stilhed moret mig med at udtænke en lille dramatisk Situation mellem hende og en anden Personlighed, som findes her. Tanken er ikke original, men laant af et fransk Skuespil, hvori en Dame under Revolutionen skjuler en Emigrant og overlister Politiet og Militairet, trods alle dets Anstrængelser. Repræsentanten for Politiet og Militairet er her given i Leerbeck, Inspecteur over Gensdarmeriet (et særdeles smukt Corps, der bliver sammensat af Cavalleriets Underofficierer og derfor slet ikke sees gunstig af Cavalleriet). Leerbeck er en ægte Politiembedsmand; hans Ansigt forraader aldeles Ingenting, allermindst hans Stand; der er intet fremherskende Udtryk uden Energi, Fremad; men naar man taler med ham, er han saa godmodig! og han er aldeles ikke snu, paa det Lav! Og Mdm. Esselbach er heller ikke snu, Vorherre bevare's. Stil ham nu i Spidsen for de 300 Gensdarmer imod Mdm. Esselbach, saa holder jeg paa Mdm. Esselbach, forudsat naturligviis, at

man ikke bruger raa Magt. Jeg har maattet være forsigtig med disse Tanker; thi engang slog jeg paa det i Samtale med en høi Militairperson, men han tog det for noget Virkeligt, og jeg havde næsten Møie med at overbevise ham om, at jeg aldeles intet Mistænkeligt havde opdaget i Hotel d'Esselbach.

Som andre store Feltherrer og Monarker har hun den Evne at erindre Physiognomier med en paafaldende Sikkerhed. H. C. Andersen var for mange Aar siden kjørt her igjennem om Natten, og da han kom hertil iforgaars, kjendte hun ham øieblikkelig. Og saa skulde Du see, hvor der blev en Glæde! Men han kan jo rigtignok ogsaa gjøre hende udødelig. Dog, det vilde være Synd, ikke at paaskjønne den Artighed, hun viser os Andre. Forleden vare vi indbudne til hendes Bryggeri; det er en lys, elegant og næsten storartet Anstalt; og jeg undres kun over, at den tunge, aandssløvende Drik, som man kalder baiersk Øl, kan vinde en saa stor Udbredelse udenfor Arbeidsklassen, at slige Bygninger kunne reises. Under Huset og langt hen under det omliggende Jordsmon strække sig Kjældere eller rettere: hvælvede Haller, værdige til Viinoplag. De vare for de Besøgendes Skyld illuminerede; i en halv Snees Alens Afstand fra hinanden stode Lys paa Stænger og viste ved deres Række Hvælvingernes Længde. Oppe i Hotellets Concertsal giver Vertinden undertiden smaa Soi-

treer, hvor der er Musik, Sang, Samtale og intet Kortspil, og hvor man i Virkeligheden er Gjæst hos en gjæstfri Dame. Efter en saadan Aften, Kl. henved 2, kom jeg forbi hendes Værelse, der stod aabent, og jeg gik ind og bad hende om en Bog, som hun havde lovet mig. Jeg saae da, at hun sad mellem Vexler, Breve, Regnskaber og Bøger.

Dette er omtrent Mdm. Esselbach. Naar man her taler om hende, og forudsætter visse Muligheder, saasom „den anden slesvigske Krig", er der Nogle, der mene, at hun i Tilfælde af Fjendens Indmarsch maatte forlade Byen. Jeg troer derimod, at hun er Mand for at blive.

Hun har uden at tænke derpaa bragt mig ind i gamle Historier og Krøniker ved at laane mig en af disse gamle Bøger, der henviser til de andre; den hedder „Nicolaus Helduaders Chronik der Stadt Schleswig", med Fortsættelse fra 1603 til 1822 af Joh. Chr. Jürgensen „Mekanikus und Dannebrogsmann in Schleswig". I Meget af, hvad der angaaer den paa videnskabelige Forskninger grundede Historie, er den vel ikke til at stole paa; men den indeholder andre interessante Oplysninger og adskillige Curiositeter. Om den „wohnsame, lustige und angenehme Stadt Schleswigs" Forfatning og Indvaanere siger Forf.: „So hat man auch allhie (Anno 1600) eine ehrliche Gemeinde und feine Bürgerschaften, Rath und

Gerechtigkeit, neben ordentlichen Statuten, Privilegien und Freiheiten. König Sueno zu Dänemark hat das gemeine Stadtrecht Anno 1070 gegeben." — „Die Einwohner sind also gesittet, das sie freundlich gegen Jedermann sind und keine Grimmigkeit bei Ihnen ist; sie sind eines einfältigen und unarglistigen Gemüths, mit keinen schweren Lastern beladen, wiewohl auch Gebrechlichkeiten gefunden werden; denn wir sind Alle Menschen." — Endvidere følgende statistiske Oplysning: „Und gleich wie in dieser Stadt allerley fremde Getränke an Wein und Bier vielfältig ausgeschenkt, so ist doch die Brauerey auch hier ein guter Nahrungszweig. Das Bier, das man hier brauet, ist an Geschmack und Farbe der Eckernförder Cacabella gleich, macht, mäßig getrunken, frisch Geblüth und fröhliche Leute." Heraf maa man imidlertid slutte, at Slesvigs Fortid har produceret en anden Ølsort end den nuværende, og at ogsaa i denne Henseende en skjøn Umiddelbarhed er gaaet tilgrunde ved Paavirkning søndenfra. I Undersøgelserne om Byens Anlæggelse og Fortid er Forf. særdeles grundig og anfører, skjøndt med nogen Tvivl, at Claudius Drusus Nero Germanicus, „des Kaisers Augusti Stiefsohn und Hauptmann", skal have bygget den otte Aar før Christi Fødsel. Det gamle Navn Hedeby eller Haddeby hidleder han fra en dansk Dronning Hetta, som kom med en Hær af Kvinder og satte sig fast her. Hun fik Lov til at blive i Ro, fordi „de

udenlandske Fyrster erklærede det under deres Værdighed at fægte mod Skjoldmøer." Men den lille Plads Haddeby, der endnu ligger syd for Slesvig med sin tusindaarige Kirke, har sit Navn af det Had, hvormed snart Slaver og Sachser, snart Danske anfaldt den og joge hverandre ud.

Af Jürgensens Antegnelser erfarer jeg en Mærkelighed, der angaaer Slesvig i Almindelighed, men specielt knytter sig til det Sted, hvor Leerbeck boer. Det er udenfor Byen paa en Halvø, der kaldes Oehre, hvilket skal være det gamle tydske Ord for Ufer, men nok saa godt tør antages for det danske „Ore", ligesom i Aved-øre, Helsingør o. s. v. Paa dette Ore byggede i Begyndelsen af dette Aarhundrede Grev Ahlefeld-Laurvig et Sted og solgte det siden til Kammerherre Hedemann; Stedet ligger nærved en Arm af Slien, der kaldes Tegelnør (Ziegelnör). Her skete det den 15de Januar 1818, at under en stærk vestlig Storm, der drev Vandet ud af Slien, kom Fjordens Bund tilsyne, og man saae fire i Mudderet liggende Skibe, der havde mistet deres Master, men forresten endnu vare hele. En Bøssemager Götke skyndte sig med at undersøge et af Skibene og fandt det fyldt med Teglsteen; ligeledes var der et stort, meget gammeldags og fornaglet Stykke Skyts, som han fik bragt iland. Den 3die Februar 1822 var der en lignende vestlig Storm med samme Virkning, og nu lod

Politimesteren Skibene undersøge og fandt dem alle fyldte med Steen, lig dem, hvoraf Domkirken er bygget; Skibene vare 50 Fod lange og 12 Fod brede. Ogsaa ved Mövenberg,, den lille Ø i Slien, hvor nylig General Krogh blev saaret ved Maagejagten, skal man have seet to saadanne Skibe. De formodes at hidrøre fra Aar 1426, da Erik af Pommern beleirede Gottorp, og da Fjenden søgte at forhindre Tilførsel til den danske Armee ved at spærre Slien med sænkede Fartøier. „Men de Danske arbeidede sig igjennem, saa meget Fjenden end fyrede med grovt Skyts.“ Dette er kun en af de mange haardnakkede Kampe, som ere blevne førte i og om Slesvig — ligefra Regnar Lodbroks Sønners Tid, videre til Svend Grathes Tid (da et Æsel belæsset med Guld gik gjennem Dannevirkes Porte), videre til Erik Plougpennings Tid, da Kongens Soldater skjændte og brændte i Staden, og til Christian d. 4des Tid, da Kongen havde anlagt Batterier mod Gottorp og vilde begynde Bombardementet, men blev standset af Fredsbudskabet — og som have vædet hver Plet her omkring med Blod.

Domkirken, St. Petri, i hvilken det himmelfaldne Dannebroge længe blev opbevaret, hvor Gudstjenesten blev holdt Paaskemorgen 1848, og hvorfra saa mangen Mand gik ud og blev skudt, angives af Nogle at være paabegyndt 1018, af Andre (Dankwerth) 1260 eller 63; men vist er det, at den først blev færdig i Begyndelsen af det 15de

Aarhundrede og strax efter, Aar 1440, aldeles ødelagt ved Ildebrand. Derpaa gav Kirkeforsamlingen i Basel Alle dem Syndsforladelse, som ydede Bidrag til Kirkens Gjenopbyggelse. Hvor man i Smaat som i Stort kjender den katholske Kirke igjen! Den er dog i Sandhed en almindelig Kirke, der ikke kjender Landsgrændse eller Sprogforskjel, men omfatter den hele verdslige Verden, bredende sig ud over Ocean, Bjerge og Sletter, og byder Folk af alle Hudfarver og Tungemaal det samme geistlige Hjem, medens den protestantiske Kirke, der er brudt i utallige Nuancer, fremtræder i Modsætning til den næsten som en Cummunalreligion, der ikke har synderlig videre Udsigt end fra sit Kirkespiir. Men, det forstaaer sig, Protestantismen sælger heller ikke Entréen til Himmerig for Steenleverance til en Kirke. Udenfor den slesvigske St. Peter blev bygget en Svale eller Korsgang for de Penge, som Tiggermunkene indsamlede ved at fremvise den myrdede Erik Plougpennings Arm. Det Interessanteste i denne lyse, høie Kirke er det i Egetræ udskaarne Alterbillede, forfærdiget 1514—1521 af Husumeren Hans Brügmann. Det forestiller Christi Lidelseshistorie i 22 Afdelinger og indeholder over 400 Figurer. Kirkens Annaler opbevare med Stolthed den Kjendsgjerning, at Aar 1819, den 20de September, kom den danske Billedhugger Thorvaldsen igjennem Slesvig paa sin Reise fra Rom og besaae Alterbilledet. Han

beundrede høilig saavel Stiil og Tegning som Kunstnerens overordenlige Færdighed og bemærkede, at man kunde fæste Lid til hans Dom; thi han havde selv været Træskjærer. Jürgensen tilføier, at Værket er 50 Fod høit, 24 Fod bredt og 2 Fod tykt. I Kirken skal endvidere findes Egetræes Statuer af Kong Christian den 2den og hans Dronning Isabella (Elisabeth); men dem har jeg ikke seet; vi vare et temmeligt talrigt Selskab og kom midt under Gudstjenesten, hvilket naturligviis generede os.

I Nærheden af Domkirken er en Bygning (Nr. 86, 4de Qv.), hvori Slesvigs første Apothek blev indrettet, Aar 1517; paa denne Plads stod i gamle Dage St. Knuds Gildehuus. Her forsamlede Gildebrødrene sig d. 25de Juni 1134, da Kong Niels efter Slaget ved Fodevig tyede til Slesvig; medens der blev ringet med alle Kirkeklokker, droge de bevæbnede Kongen imøde; da han mærkede, at de vilde gjøre ham Fortræd for den myrdede Knud Lavards Skyld, flygtede han ind i den Borg, der skal have ligget mellem Domkirken og Slien; men Gildebrødrene fulgte efter, overvældede hans Følge og dræbte ham i Borggaarden. Dette er et af de mange Minder om en haandfast, formuende og stærkt organiseret Borgerstand i de danske Kjøbstæder, før Hansestæderne fik Magten, og før saa mange Byer bleve plyndrede og brændte under de indvortes Uroligheder eller ved de norske Fribyttertog,

samt førend man tilstoppede Havnene for at sikkre dem mod Sørøvere.

Nær ved (kleine Hundestraße Nr. 39) angiver Jürgensen et Huus, hvor en katholsk Helgen er født, nemlig S. Ansverus, fra Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, Søn af „den adelige Krigshelt Oswald og Hustru Agnete".

Mere nordlig ligger St. Michaelis Kirke, der oprindelig var et rundt Taarn eller Castel, anlagt af Svend Grathe (Helduader siger: Knud den Store); man skjelner endnu tydelig Taarn- eller Tragtformen. Kirken blev overladt til Sortebrødrene, der her byggede sig et Kloster, og dette er mærkeligt ved den Krig, som Aar 1194 udbrød mellem dets Beboere og nogle andre Munke paa Gyldenholm ved Langsøen. Striden angik noget Jordegods, men havde tillige en politisk Bagtanke, idet Sortebrødre-Munkene holdt med Hertug Valdemar, den senere Valdemar Seir, medens Gyldenholmerne stode paa den fangne Bisp Valdemars Side. Om Aftenen gik Munkene ud fra begge Klostre og sloge hinanden ihjel, til Afvexling forsøgte de ogsaa at storme hinandens hellige Bopæl. Striden blev afgjort ved Voldgift, men endte dog ikke, før Gyldenholmerne tilstode Hertug Valdemar Patronatsret.

Jeg var ved denne Kirke forleden Søndag Aften i Skumringen; da var Alt stille og tyst, og den Ufred,

som man blev mindet om, var af en anden Art. Paa Kirkegaarden ligge nemlig Major Holm, Brødrene Schou og Brødrene Dalgas. Den ene Dalgas, husker Du vel, var den sidste Officier, som faldt i denne Krig. Han var gaaet ud at plukke Blomster til en Krands for hans faldne Broders Grav; Krandsen var netop færdig, da der blev gjort Allarm, og kort efter var han skudt. Krandsen blev lagt paa hans egen Grav og ligger der endnu. Dette blev fortalt mig af en meget gammel Mand — jeg troer, det var Graveren — som talte Dansk. Hans Barndom faldt i den Guldbergske Tid, da man baade i Slesvig og Holsteen lagde sig efter det danske Sprog, og i hans bedste Ungdomsaar erklærede den danske Konge Holsteens Lehnsforbindelse med Tydskland for hævet og Hertugdømmet for en uadskillelig Deel af den danske Stat. Det huskede han Altsammen meget godt; de følgende Aar vare som en tyk Taage, der laa mellem ham og Danmark.

En tredie Kirke har Slesvig i Friedrichsberg, den sydligste Deel af Staden, nærved Gottorp Slot. Denne Kirke, Helligtrefoldighedskirken, er bygget af den danske Ritmester Bonifacius Belings Enke, i Aarene 1650 og 51 og ret mærkelig ved, at en Mand af Oehlenschlægers Slægt, Adam Olearius, „Hertugens Hofmathematicus“, har ledet Arbeidet. Samme Mester Olearius indrettede i Fælledskab med Mechanikeren Büsch fra Limburg en

Globus, der maa have været høilig beundret i den Tid. Den stod i det smukke Anlæg, Neuwerk, der hører til Slottet. Ifølge Olearii egen Beskrivelse var den af Kobber og forestillede udvendig hele Jordklodens Geographi, indvendig Himlen med alle bekjendte Stjerner, forfærdigede af Sølv og forgyldte. Indendi Kuglen hang et rundt Bord med en Bænk, paa hvilken 10 Personer kunde sidde magelig, „und den Auf- und Untergang der Gestirne mit Lust sehen." Værket blev drevet med Vand fra en nærliggende Kilde og paa en saadan Maade, at Omdreiningen fandt Sted i 24 Timer. „Man kan ogsaa, naar man vil", siger Mester Olearius, „lettelig sætte hele Værket i Bevægelse ved en Skrue, uden Ende." Allerede 1713 fandtes denne Globus ikke mere; den var formodentlig ødelagt eller bortflyttet før Slaget ved Gadebusch. — Den samme Adam Olearius var ogsaa Digter, og siden han er i Familie med Oehlenschlæger, er det vel værdt at afskrive nogle Linier. Under et allegorisk Maleri, der viser Hertug Christian Albrechts Slægtskab med Christian den 1ste, har han sat Følgende:

„Dietrich war der hohe Graf,
Dessen Sohn das Glücke traf,
Daß, da er noch jung und zart,
Dreyer Kronen fähig ward.
Dieses Fürstenhauses Stamm
Aus ihm seinen Ursprung nahm.
König Friedrich (Königs Blut),
Adolph mit dem Heldenmuth

Und Jan Adolph, Friederich,
Christian Albrecht, der jetzt sich
Auf der Ahnen Stuhl gesetzt.
Hochgelobet, hochgeschätzt.«

I Friedrichsberg ligger straaesoverfor Helgesens Bolig det saakaldte Palais, en stor hvid Bygning, der tilhører Familien Bjelke. Det er bygget for 150 Aar siden af en Grev von der Nath, som, da han indviede Huset med en Fest, sagde: »Det har kostet mig 100,000 Rigsdaler, og jeg vil være forbandet, om derimellem er en Skilling, som jeg ikke har vundet i Spil.« Hertugen (formodenlig Christian August), fra hvem han havde vundet Pengene, stod hos. Videre findes her et Huus (Nr. 164), der blev bygget af den bekjendte Baron Görtz, som var den holsteengottorpske Hertugs Minister, senere kom i stor Yndest hos Carl den 12te og blev henrettet i Sverrig efter Carls Fald, men ved den meest despotiske Misbrug af Rigets Justits. Forbrydelsen, der blev lagt Görtz tillast, var mislig Omgang med Rigets Pengemidler og navnlig den slette Mynt, han (paa Carls Befaling) havde ladet slaae. Først ni Aar efter bleve Görtz's Regnskaber sluttede, og det fandtes da, at han istedetfor at skylde Staten Noget havde Penge tilgode hos den; Kong Gustav den 3die betalte senere denne Gjæld til Arvingerne og tilskrev dem et Brev, hvori han erkjendte, at Görtz var bleven

et Offer for Tyranni og Uretfærdighed. Men om Dronning Ulrikke Eleonore, der havde bragt ham paa Skafottet, fortæller Geijer endvidere, at hun havde taget Skatkammeret i Besiddelse efter ham, og at der tre Aar efter savnedes 13 Tønder Guld, for hvilke Dronningen egenhændig maatte give Qvittering, da Stænderne fordrede Regnskab; saa lod man Sagen falde. Dronningen havde dog ikke kunnet tilfredsstille sin Lyst til Skatkammeret og sit Had til hendes Broders Raadgiver, hvis ikke Massen havde været paa hendes Side. Görtz havde et mærkeligt Talent til at blive hadet; ogsaa i Hertugdømmet, hvor han stodi Spidsen for det svenske Parti og fik den danskſindede Minister Wedderkopp styrtet, var Stemningen saaledes imod ham, at under en smitsom Syge, der herskede, blev anbefalet som Recept:

„Soll Gottorf frei sein von den Plagen,
So laßt Euch dies zur Nachricht sagen:
Mau'rt Görtzen ein“ o. s. v.

Slesvig har tidligere havt 14 Kirker og Kapeller, ikke at tale om Klostrene; her maa altsaa have været et ret broget Liv i Middelalderen, især ved de store Kirkefester og ved Markederne paa Domkirkepladsen; her kom Sortebrødre eller Dominikanere, hvide Augustinere, Graabrødre eller Franciskanere, Riddere fra Slottet og de store Tog af verdslige eller halvgeistlige Gilder, Borgere med deres Emblemer og Faner.

Es flattern die Kirchenfahnen,
Es singt im Kirchenton,
Zu Schleswig an der Schleie
Da geht die Procession.

Reformationen udjog den katholske Klerus fra dette Hosen. Paa hvilken Maade Kirker og Kapeller ere forsvundne, erfarer man ved at læse, at Aar 1571 solgte Magistraten Vor Frue Kirke til den hertugelig Gottorpske Kantsler Adam Tratziger for 200 Mark til Nedbrydning. Men, siger Helduader, det gik Tratziger ilde derfor; thi paa en Reise til Hamborg faldt han af Vognen og brak Halsen.

Reformationen havde paa den anden Side den Virkning, at det tydske Sprog med de nye Kirkelærere blev bragt ind i Landet; i den katholske Tid talte Borgerne og de Fornemme Dansk, Almuen Plat.

Slottet Gottorp har jeg ikke seet indvendig; det er nu Lazareth, og dets overordenlig svære og høie Mure have ikke noget Indbydende ved sig, mindst nu, da der skal være Typhusluft derinde. Derimod er det et skjønt Syn fra den saakaldte Stampemølle, der ligger lidt Nord for Slesvig paa Randen af en lille Skovstrækning. Foran sig har man en Eng, og videre fremme danner Byen, Sliens blaa Vand, Slottet og Skoven et storartet Panorama, der i godt Veir ud paa Eftermiddagen overgydes af det deiligste Sollys. Himlen danner, [da en

rødlig Baggrund, hvorpaa det massive Slots Tinder tegne sig skarpt og let.

Af andre Mærkeligheder i den „lustige und wohnsame Stadt“ har jeg kun besøgt den traurigste, Daarekisten.

Det er en Gang, jeg sjelden undlader i nogen By, hvor en saadan Anstalt findes. En uvilkaarlig og stærk psychologisk Interesse tilskynder mig, skjøndt jeg saa ofte er bleven skuffet og næppe har opnaaet Mere end blive sat i uhyggelig Stemning eller erindre nogle faa Scener, der ikke have Værd uden som Curiositet. Det er urimeligt at ville blandt de Vanvittige lære Noget om den menneskelige Sjæl, opdage skjulte Fjedre i Tilværelsen; thi Mekanismen er netop istykker. Afregning er ikke mulig mellem Fornuft og Vanvid, idetmindste kommer Fornuften tilkort. Man seer et usædvanligt, stærkt-tindrende Blik og vil deri lægge en Betydning, navnlig ved at sammenligne det med den Vanvittiges Livshistorie; men ligesaa godt kunde man ville opdage et nyt Tidsbegreb af et stillestaaende Uhr. Rører sig noget Sjæleligt bagved det Stirrende, saa er det et Dyb af Ynk og Jammer, noget ubeskrivelig Klagende, der er rædselsfuldt netop ved sin Taushed, og fordi det ikke veed, hvad det klager over. De kunne see paa En, som om de vare begavede med en forfærdelig Viden; der sad netop en gammel Kone med graat, afskaaret Haar; hendes blege,

furede, ubevægelige Ansigt havde en frappant Lighed med Billeder, som forestille de antike Dødsgudinder, og hun saae paa de Indtrædende med Dødens kolde, strenge Forsken. Hun sad i Værelse med Andre, men affides, og var ikke at opfatte som Andet end som en bedaget, i Livet medtaget Kvinde, der vidste Meer end Andre om Livets Synd og Ulykke og kun led af sin tunge, sorgfulde Viden. Men i næste Oieblik viste det sig, at jeg blot havde opfattet hende saaledes, fordi jeg befandt mig under hendes Oines Synsvinkel; de beholdt den samme Retning, medens de mødte det tomme Rum, og Udtrykket blev saa skrækkelig meningsløst, at jeg hastig vendte om og gik ud af Stuen. Andre Steder var der vanvittige Børn paa 6—10 Aar; de kunde ikke engang tale, men udstødte uarticulerede Glædesskrig, der gjenlød i Gangene, hvor de løb frit omkring. I nogle Værelser sad Mænd i lange Rækker, samtalende; men den Ene svarede ikke paa, hvad den Anden sagde, og hvo der spurgte, sendte sit Spørgsmaal ligegyldig ud i Luften eller svarede selv. De vendte sig ikke engang om imod os, medens Døren stod aaben, standsede heller ikke Talen, og jeg troer næsten, at det var det uhyggeligste Oieblik under hele Besøget, da Døren blev lukket og jeg endnu gjennem den sidste lille Aabning kunde see og høre dem tale som Marionetter, der bleve bevægede af Vanviddets Aand, og da En pludselig vendte sig om og skar de be-

synderligste Ansigter, som om han gjorde Nar af de Andre. I en af Gangene var jeg bleven lidt tilbage for at tale med en fornuftig Vanvittig, der er en ivrig Politiker, og som bad mig sige General Krogh, at han ikke er streng nok imod de slesvigske Embedsmænd. Da jeg vilde indhente de Andre, blev jeg fulgt af en Person i hvidgualt Vadmel, med guul Kaskjet paa Hovedet. Han gik efter mig med lange, lydløse Skridt; gik jeg langsommere, sagtnede han sin Gang; da vi kom til Døren gjorde han pludselig en stærk Bevægelse; jeg vendte mig hurtig, i den Tanke, at han vilde springe løs paa mig, nei, han havde taget den gule Kaskjet af, stirrede paa mig med en Høflighed, der hos en fornuftig Mand vilde kaldes ironisk, og kom ved sin foroverbøiede Stilling og min pludselige Standsning til at sætte sin spidse Næse næsten lige i Ansigtet paa mig. I samme Øieblik kom fra den anden Side en uhyre lattermild tyk Mand, der saae ud som Sømand. Han fortalte muntert, at han havde ligget i Kvarteer paa Sjælland 1813, og spurgte, om det var sandt, hvad man havde sagt ham, at Kongen snart kom til Slesvig. Jeg svarede Ja, hvorover han blev endnu gladere og tilføiede, at saa skulde han tale med Kongen; thi han havde gammelt Løfte paa at blive første Minister, og han var bleven forbigaaet siden 1813.

Medens man i saadant Selskab, omgiven af Væ-

sener, der ligesom snurre rundt om sig selv med sære Fagter, er nærved at føle Rædsel, er der dog Noget i En, der udenfra er vant til at skjænke Ord Tillid og tage Omgivelserne som noget Virkeligt, og som her uvilkaarlig anlægger en fornuftig Maalestok. Jeg vidste, at denne „første Minister“ var gal, og dog glimtede den Tanke for mig, at det lystige Væsen gjorde Nar af os Andre og vor „Politik“.

Men imellem disse Mennesker, der af en fælles Ulykke ere førte sammen her, har Nationalitetsstriden raset, om ikke saa blodig, dog noksaa heftig som udenfor; Partierne have her havt deres hylende, tænderskjærende Caricatur.

Efter hvad Lægen sagde, har der kun i meget faa Tilfælde været romantiske Aarsager til Vanviddet; de Fleste have selv langsomt hidført det Uundgaaelige. Hvor sørgeligt dette end er, saa er det dog trøstende i den Henseende, at dette store Antal Vanvittige ikke retfærdiggjør en Forestilling om, at der blandt Menneskene er et stærkt naturligt Hang til denne Sygdom. Ei heller er det rigtigt, hvad Nogle troe, at meget begavede Mennesker ere nærmere Vanviddet end de Enfoldige; tvertimod, jo livligere og mere udviklet Aanden er, desto flere Kræfter har den ogsaa til at sætte imod Fjenden, hvis han skulde rykke nær, til igjen at kalde oprørske Nerver tilbage til Pligt og Skyldighed.

Mindst ubehageligt, eller i Forhold til de Øvrige endog behageligt, var det for mig at tale med en af Patienterne, den gamle —. Hos ham var der ikke Tegn paa Vanvid; hans Sygdom er en dyb Melankoli, der undertiden medfører Heftighed, men ofte afløses af lyse Mellemrum. Han kunde aldeles tydelig huske, at han havde spillet Schak med mig for ni Aar siden, spurgte om politiske og literaire Ting og talte fornuftigere derom, end mangen Mand, der faaer sin Klogskab trykt. Han er en smuk gammel Mand og gjør et mildt, vemodigt Indtryk ved den Taknemlighed, hvormed han hører paa opmuntrende Ord, skjøndt han selv mistvivler. Han gjorde ogsaa nogle Bemærkninger om, hvor megen Indflydelse Villien har paa Sindssygdomme; men, tilføiede han, jeg er nu for gammel til at have saa stærk en Villie, som behøves. Sørgmodigst var det, at han var ved at gaae iseng, skjøndt Klokken kun var 5. En anden Bekjendt traf jeg, en af mine gamle Skolekammerater. Jeg hilste ham venlig, hvorpaa han meget venlig reiste sig og hilste igjen; men da jeg spurgte, om han kjendte mig, greb han en Stol, satte den haardt i Gulvet og raabte: Nei, jeg kjender Dem ikke! og gav sig til at gaae op og ned og flytte Stole. Han var klædt ligesom i Skolen, samme brune Kjole, samme tærnede Vest og Flipperne, som vi Andre havde beundret; det var ogsaa samme uforandrede Ansigt og Alder, det synes mig

overhovedet, at de Sindssvage ikke ældes. Ham skylder jeg mit første Bekjendtskab med Oehlenschlægers lyriske Digte; han tog mig engang afsides og sagde: Nu skal Du høre et Digt, jeg engang skrev, da jeg reiste i Udlandet, og saa reciterede han: „Underlige Aftenluste." Da jeg fandt dette smukt, sagde han, at han ogsaa havde skrevet en Gravsang over sin Søster, og fremsagde nu Oehlenschlægers Digt over Sophie. Kort efter læste jeg selve Bogen og blev meget forundret ved at træffe min Skolekammerats Digte. Jeg spurgte ham, hvordan det gik til, og han svarede: Det skal jeg sige Dig, Oehlenschlæger vilde udgive en Nytaarsgave, og saa bad han mig om Bidrag. Denne besynderlige, selvfortærende Phantasi er mig en Traad til hans Vanvid; men Traaden fører mig kun til en lukket Port: hans nærværende Sindstilstand.

Denne Anstalt er i Virkeligheden slesvigholsteensk; thi den er oprettet for de to Hertugdømmer, og Danske ere satte i Klasse med Udlændinge. Den bestaaer uden Tilskud af Statskassen, ja har endog været istand til at udvide sig med en ny, meget stor og meget smuk Bygning, hvor der er lyst, luftigt, bekvemt, ja endog elegant for Patienterne. Lægen syntes mig at have nogle af de væsenligste Egenskaber, som behøves i hans Stilling: Sundhed og godt Humeur. Han meddeelte mig med stor Forekommenhed endeel statistiske Oplysninger; men

de bleve vidskede ud, da jeg gik mellem de Huusvilde i dette Huus.

— Imorgen reiser jeg; vi drage fem Mand stærk til Fredriksstad, og da alle Veie føre til Rom, fører vel ogsaa en fra Fredriksstad til London. Men det er i Grunden urigtigt at være her saa kort Tid. Der er Anliggender, som man hjemme under den national-politiske, ofte ufrugtbare Discussion ikke lægger synderlig Mærke til for Slesvigs Vedkommende, men som i høi Grad fortjene Opmærksomhed; det er de borgerlige, økonomiske og sociale Forhold. Jeg har været her for lidt til at kunne tale med; men jeg vil see at lægge Hjemveien herover. Det Land, man kommer igjennem fra Flensborg hertil, og en lang Strækning Syd for Byen, er for Størstedelen Hedeland, og vore Landsoldater meente derfor ogsaa, at den Jord i Grunden ikke var værd at slaaes om. Men inde mod Øst i Landskaberne Angeln og Schwansen er det næsten ligesom i det sydlige Fyen; og paa hele den østlige Kyst ligger ogsaa en næsten uafbrudt Række af Herregaarde eller „adelige Godser". Jeg har været ude paa et af disse Godser, Ludwigsburg, i Schwansen, der er over 5000 Tdr. Land stort. I gamle Dage hed det Kohøved og tilhørte den Rantzauske Familie; men det har alt længe været Gjenstand for Kjøb og Salg og er fra en hamborgsk Familie gaaet over til den nuværende Eier, Kammerjunker Ahle-

feldt, der ogsaa eier et andet stort Gods i Egnen, Maasleben kaldet. Den nuværende Gaard er bygget i den første Halvdeel af forrige Aarhundrede, i samme Stiil som Rys; man skulde næsten troe af samme Bygmester. Den gamle indesluttede og trodsige Borgcharacteer har maattet vige for et aabent, frit og smilende Slot, der i Overeensstemmelse med forrige Aarhundredes „Oplysning" og „Humanitet" ligesom indbyder Vasallerne til at komme og opføre Hyrdedandse. Voldene ere sløifede, Borggravene forvandlede til en bred Canal, hvis Bredder ere rigt besatte med Buskads, Blomsteranlæg og Frugttræer. Fra den gamle Gaard, der brændte, er reddet Stadsstuen eller Panelet af denne og en Stue i den nye Gaard indrettet dermed. Man seer her, hvorledes en slesvigsk Adelsmand i det syttende Aarhundrede indrettede sig standsmæssig. Lærdom, Kunst og Poesi ere her forenede og prale i ydre Omgivelser, da de formodenlig ikke sad saa ganske fast indvendig. En stor Mængde smaa Malerier med Vers og Deviser i utallige Sprog udgjøre Panelet; et Par af dem ere temmelig djerve, andre ere heroiske som adskillige af Middelalderens Ridder-Deviser, atter andre aldeles naive, f. Ex. en Haand, der holder to halve Valdnødder, med Underskrift:

„Ni'ten kan der beter passen
Als dat t'samen is gewassen".

Ifølge dets Alder er det ganske uskyldigt og uden

nogensomhelst schleswigholsteinsk Hentydning. Et andet Sted er der en Mand, som trækker et Uhr op, med Underskrift: Sat cito, si sat bene ɔ: Det gaaer hurtig nok, hvis det gaaer godt nok. — Eieren af dette Gods svarer ikke til det Begreb, man gjør sig om en slesvigsk eller slesvigholsteensk „adelig Godsbesidder"; han er en stille, høflig Mand, med et ligefremt Væsen og kommer fortræffelig ud af det med den danske Major, der er Høistcommanderende i denne Egn og indkvarteret her med Adjutant og Mandskab. Saaledes at hvile sig ud paa et Slot i et hyggeligt Familieliv er ikke ilde efter Krigens Strabadser; rundt omkring ere mange danske Officierer Slotsherrer og finde sig ypperlig deri.

Men jeg har ogsaa været paa Huusmandsbesøg. Man kan ride ind i Stuen; thi Døren er en Port, og den ene Side af Stuen er Stald til en Hest og to, tre Køer. Paa den anden Side er Vognremise og Hønsesti. Væggen overfor Porten indtages af et stort Ildsted, hvorfra Røgen trækker hen under det kullede, sodede Loft og røger Skinker; thi Skorsteen er ikke paa Huset. Paa begge Sider af Arnestedet ere Døre til Familiens Sovekamre, og Alt seer, hvor underlig det end kan lyde, reenligt ud, ligesom der er noget Stortskaaret, Bredt og Sundt i Beboernes saavelsom i Husets Udseende. Fattigdom er her et sjeldent Syn; men desuagtet er Forholdet mellem Godseier og Bondestand ikke

af de heldigste; Fæstevæsenet existerer her paa ugunstigere Vilkaar end i Kongeriget, en stor Mængde Huse ere bortfæstede paa Tid, ofte paa et Aar, med Hoveri og megen Afhængighed. Godsherren er Politimester og kan idømme Folk indtil 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Mænd, hvis Stilling tillader dem at være vel underrettede, og som ingenlunde ere fanatiske Danske, omtale som en Kjendsgjerning, at Prindsen af Noer lod sine Vasaller sætte paa Vand og Brød, naar de mødte ham og ikke hilste. Den civile Underdommer paa Godserne hedder Gerichtshalter og præsenteres af Godsherren til kongelig Stadfæstelse. Følgen heraf er naturligviis, at disse Gerichtshaltere (Advokater) tjene Godsherren og i Forening med ham beherske Befolkningen. De danske Seire forjog nogle Steder baade Godseier og Gerichtshalter; men desuagtet har Regeringen ikke kunnet benytte Leiligheden til at indrette en anden Retstilstand. Her er nok at gjøre for danske Bondevenner, der komme under den danske Grundlovs Ægide; men netop derfor er der hos Mange en stor Ulyst til at see dem komme. Den Tid, da det danske Demokraties Fordringer syntes englelige i Sammenligning med de tydske Demokraters, er ved Omstændighedernes Magt gaaet ubenyttet forbi.

Den 23de Juli. Aften.

Nu lukkede the waiter Døren til min cabin; jeg er under engelsk Flag ombord i Dampskibet Cumberland i Eidermundingen ved Tønning. I Kahytten ved Siden af boer en engelsk Passageer med hvidt Halstørklæde, Skoe og hvide Bomuldsstrømper, de øvrige Passagerer ere paa anden og tredie Plads, 341 i Tallet. Det er 221 Stude og 120 Faar, fornemme Folk i vor Tid, deres Reise til England er idetmindste af større Betydning end min. Faarene staae paa Dækket omkring Roret; engang imellem lader det til, at Noget gjør dem angst i Mørket, de fare sammen, saagodt som Pladsen tillader det, og det tramper og ruller da svært over Hovedet paa mig; fra Skibets Indre og fra hele Dækkets Længde sende Studene i temmelig regelmæssige Mellemrum vemodige Længselsbrøl ind til det kjære Eiderstedt, som de for evig forlade. Vidste de, hvad der venter dem, vilde de ikke hengive sig til følsom Længsel, men gjøre Mytteri. Skibet ligger stille med sine Offre og venter paa Flodtiden, Natten hviler taus og taaget over Eideren. Men hernede er godt at være, i min cabin er sex Køier, og jeg er ene; her er et deiligt stort Bord, og en Lampe hænger under Loftet. Nu vil jeg holde min Dagbog efter de to Dages Bevægelighed.

Torsdag den 22de Juli om Morgenen Kl. 7 afreist fra Slesvig i klart Veir, friskt, kjølig Vind. Landet er

strax Syd for Slesvig fladt, vidtstrakt, sandet og ubebygget; man kommer ad den brede Ochsenweg, Kvægdrifternes Vei, forbi Kong Gotfreds Dannevirke, der eensom hæver sig paa den matgrønne Slette. Veien gaaer mod Sydvest gjennem Klein- og Groß-Reide til Wohlde, en stor, velhavende, af Træer omgiven Landsby, hvor vi spiste Frokost, og hvor der var en besynderlig mager, arrig, slesvigholsteensk Oppvartningspige, hvorimod den brede, rødkindede Malkepige skjænkede os meget danskfindede Blikke.

Den største Deel, vi kunde see af Landskabet Stapelholm, er Hede, og nogle Steder saa sandet, som jeg endnu ikke har seet noget Land; først henimod Fredriksstad begynder den frugtbare Marsk. Paa denne Strækning er maaskee den allerinteressanteste Deel af Krigen bleven ført; thi Tydskerne kom over Eideren, og Kamp imellem smaa Hobe eller Mand mod Mand med dertilhørende Baghold og med raske Træk af Mod og Aandsnærværelse hørte til Dagens Orden. Hist var en Fordybning; der kom en dansk Officier ridende alene og troede Egnen i dansk Vold, saa knække pludselig Hanerne paa tre, fire tydske Geværer, og kun Soldaternes Hidsighed gjør, at Kuglerne gaae ham forbi, medens han sætter afsted over Grøfterne. Derhenne laa et Baghold, men det blev forraadt ved, at en Bøssepibe glimtede for tidlig. Tilhøire inde i Huset sad Tydske; Danske sneg

sig frem som Mohikanere, tog dem med Overraskelse og pakkede dem ind. Jeg troer, at det er her etsteds eller maaskee noget nordligere, hvor en dansk Officier maatte lade en Griis arrestere og bortføre som Fange; thi ved at knibe den i Halen brugte Bonden den til Telegraph for Tydskerne, uden at man dog kunde overbevise ham eller Grisen, eftersom kun Tydskerne forstod, hvad den sagde. Onde Tunger paastaae, at tiltrods for al Folkeret blev Grisen senere henrettet, ja de danske Kannibaler skulle endog have spiist den.

Den sydvestlige Deel af Stapelholm er Landskabet Syderstapel, der seer omtrent saaledes ud:

Den øverste Streg betyder Treenefloden, den nederste Eideren; hvor Floderne støde sammen er Fredriksstad. Da det ikke kunde nytte Willisen at gaae op paa venstre Side af Treenen, fordi Floden var opdæmmet og Landet oversvømmet, maatte han bemægtige sig Fredriksstad for at føre sin Armee mod den danske; men da han kjendte

vor Hærs Stilling og Styrke, er det intet Under, at han selv ikke havde Lyst til Foretagendet, og at Fredriksstads Bombardement blev et unyttigt Barbari, en hæslig Plet paa denne Mands Ære.

„De Watermöhle tho Husum brennede wy aff,
Da verwurfen wy priß und ehre.
De Kerke tho Wilstede brennede wy aff,
Dat vorgeve uns Gott de Here!“

er er gammel Sang, som blev digtet i Anledning af, at Dithmarskerne Aar 1416 huserede i denne Egn, og passer godt endnu.

Da Willisen vilde begynde Angrebet paa Fredriksstad, trængte istedenfor smaa Hobe en stor Styrke fra Rendsborg ind i Landskabet. Derpaa bragte han sine Kanoner frem imod Fredriksstad; lidt før man kommer til Byen seer man endnu Spor af hans Batterier samt af de Ovne, hvor Kuglerne bleve gløde. Den stakkels By seer saa venlig og fredelig ud med sine regelmæssige Gader og lyse, hollandsk-byggelige Huse, af hvilke nu endeel ligge i Ruiner, andre staae færdige eller halvfærdige i forynget Skikkelse. Maaskee falder jeg kun paa at bruge Tilnavnet hollandsk, fordi den er anlagt af Hollændere (1621), der flygtede formedelst Religionsforfølgelsen, da nemlig Prinds Moritz havde faaet Arminianerne forkjættrede paa Kirkeforsamlingen i Dortrecht. Da Fredriksstad er saa ung, har den saagodtsom ingen

Historie, og det eneste Mærkelige, som dens Krønike opbevarer, er, at i Aaret 1645 under Svenskekrigen, rykkede General Wrangel imod den, medens den var besat af Danske under Oberst Buchwaldt. „Zu der Zeit stund die Stadt in nicht geringer Gefahr, woraus sie der fromme Gott durch Abmarschierung des Obristen Buchwaldt gnädigst gerettet hat.“ Men Buchwaldts „Abmarschierung“ blev dog ikke for hans eget Vedkommende anseet saa naadig af Himlen, som man af disse Ord skulde troe; thi Svenskerne indhentede og overvældede ham i Dithmarsken.

Da vi kom til Byen, var der Hestemarked og en stor Forsamling af Mennesker og Dyr, især paa Torvet. Det er en forskrækkelig svær Race Mennesker, disse Nordfriser og Dithmarskere; de vare at see til som Taarne og bevægede sig med Taarnlethed i deres lange mørke Frakker. Men det lod til, at man havde tænkt paa at vise dem, hvad Danmark kan præstere i dette Capitel; thi det var nogle vældige Gensdarmer, som spadserede op og ned imellem dem. De to Racer flyttede sig med langsomme, lange Trin og Drøn imellem hinanden og skottede beundrende til hinandens Lemmer. Foruden de lyseblaa Gensdarmer var der stærk Besætning paa Hovedvagten; Geværerne stode opstillede udenfor i lange Rækker paa samme Maade som f. Ex. hjemme ved Vesterport. Den stille, men stærke Dønning af vældige Plattydske, blandede med Hestekobler, slog jevnlig tæt hen til Geværrækken, og

under Indtrykket af, hvad der var fortalt om Beboernes Stemning og om de nys udskrevne opsætsige Recrutter, tænkte jeg, at jeg mulig kunde komme til at opleve Scenen af „Den Stumme“, eller at en frisisk Winkelried kunde række de fem sex Favne, kuldkaste Geværerne og raabe i Recitativ: „Kammerater, tilhjælp!“ Ogsaa kunde Fruentimmerne passende have sat sig ned midt paa Torvet med deres Kurve og sunget:

„Hver Fiskermand bør Taalmod prise,
Sin Leilighed han venter paa.“

„Sid taus og paa Luur,
Og Havets Drot skal lokkes til sit Buur!“

Oprørsaanden brød da ogsaa ud, men nede ved de sydlige Forskandsninger: to Damer eller Fruentimmer rakte Tunge ad vore Soldater. Man havde grebet Leiligheden og var kommen langveis fra, baade fra Slesvig og fra Holsteen, for at see de uhyre Værker, som Willisens „todesmuthige“ Skarer ikke havde kunnet tage, og til sin Forbauselse saae man ganske lave Skandser, Volde, som som man næsten kunde springe over. De passe vel bedst til Terrainet; men de imponerede ved deres Lidenhed. Desuagtet var der nu Nogen, som rakte Tunge ad de Soldater, som havde kæmpet paa dem. Jeg kan ikke forklare det af Andet end, at vore Jenser gaae og see ud, som om de vare undseelige over den Opmærksomhed, de have vakt. Fruentimmerne derimod lægge mere Vægt

paa en opad snurret Knebelsbart med dertilhørende Mine, som de see, end paa en stor Bedrift, som de ikke see. Hvad skal man nu gjøre ved saadan en ærgerlig Historie naar den ikke bliver overseet, men Fruentimmerne arresterede? Efter min Formening skete det Rigtigste. Stadens civile og en talrig Samling af dens militaire Autoriteter sad tilbords og vedblev at sidde, til Osten var tagen af Bordet; saa gik den høieste Civilautoritet hjem og holdt Forhør, og da Fruentimmerne naturligviis sagde, at deres Tunges Udrækkelse ikke havde gjældt Soldater, fik de Lov at slippe med den angstfulde Venten. Helgesen skal engang i et noget lignende Tilfælde have anvendt en kort Tids Venten med megen Effect.

Udpaa Eftermiddagen kjørte vi til Tønning og anvendte Resten af Dagslyset til at besøge Kirkegaarden, navnlig Capitain Buhls Grav.

Imorges Klokken 5 reiste de Andre hjemad. Jeg gik til Havnen og saae paa Eideren, der her er bred som en mægtig Flod. Det var Ebbe, og Stranden var belagt med et sortegraat, fedtet Stof, det saakaldte Schlick, „Moder til den duftende Kløver“. Af dette Schlick bestaaer Jordsmonnet i hele Marsken, Alt her omkring er opskyllet Land ligesom Ægyptens Delta og Nilbredderne. Men den poetiske Forestilling, som maaskee vækkes ved det palmerige Ægyptens Navn, passer ikke her; Landet er prosaisk fladt, saagodtsom uden Træ;

bugnende af Frugbarhed, men kun af den solide, Studefedende, uden Synderligt af det, som vederkvæger den fine Menneskesands. Kommer man ud i Egnen, saa imponeres man af Fladhedens vidtstrakte Storhed, mig syntes, at Danmark voxede og maatte aflægges anderledes paa Kortet, naar denne uoverskuelige grønne Flade var en Deel, og en saa ringe Deel af Riget.

Da jeg sagde til **, at jeg gjerne vilde ud paa en af Gaardene, viste han mig den Velvillie at kjøre med mig til Pfenningmeister Hönck. En Pfenningmester er en Slags Sognefoged, der tillige har med Oppebørslerne at gjøre; til denne Post behøves altsaa en rig Mand; men for den Sags Skyld kunde nok enhver Bonde her være Pfenningmeister. Paa Veien havde jeg ret Leilighed til at see Frugtbarheden: Markerne, hvor Kvæget gik i Græs til Bugen, hvor Bonden kun behøver at see sin Rigdom voxe, hvor hans Kostgængere blive fede, uden andet Arbeide end Vorherres. Nogle Marker vare opdyrkede og stode med Byg, Havre, Ærter, Bønner, og Sæden var ikke skudt op som paa andre Menneskers Jord, men mylret frem i en eneste uhyre Klynge, saa tæt som i Sjælland eller Fyen paa den enkelte Plet, hvor en Mødding har ligget. Kun een Ting kaster noget Truende ind over al denne Velsignelse ligesom Vesuvs Røg over Resinas Viinhaver. Det er Digerne, og det er endvidere nogle smaa Høie, som man opdager hist og

her, og som ikke af Naturen høre Landskabet til: Disse Høie ere anlagte, for at Kvæget, hvis Havet kommer, kan tye herop. Havet lurer som den graadige Midgardsorm, og Beboerne af dette Land ere forsaavidt Aser, som de evindelig ligge i Strid med den. Gjennem ni Aarhundreder kan man historisk følge denne Kamp, hver lille Strækning er et fra Havet unddraget Bytte, befæstet med Diger, og desuden ligge i Vest, Syd og Nordost de svære Hoveddiger mod Havet og Floderne (Eider og Treene). Eiderdiget f. Ex. kan sammenlignes med Kjøbenhavns Fæstningsvold; Landeveien fra Fredrikstad til Tønning er lagt paa dette Dige. Men Havet har ladet lege med sig; naar man bedst troede det bundet, har det pludselig under en vestlig Storm reist sig fraadende, er brudt ind over Dæmning og Land, har forenet sig med Floderne og bortskyllet Huse, Dyr og Mennesker. Engang har Landet strakt sig meget længere mod Vest, ja, man regner, at en Trediedeel af det, som engang var Slesvig, er begravet i Bølgerne; flere Steder ligge under Marsken Tørvemoser med Ferskvandsplanter, der vidne om, at her engang har været Indsøer; hvor der nu i Vesterhavet er smaa Øer og farlige Grunde, var engang Landskaber ligesom den nuværende Marsk. Havet har taget det Stykke for Stykke; ikke at tale om Sagnets Beretninger om den store Flod, der kom, fordi en engelsk Dronning af Vrede mod en dansk Konge, som ikke havde holdt sit Ægteskabs-

løfte til hende, gjennemskar Landet mellem England og Frankrig og kastede Oceanet ned paa den danske Konges Kyster, saa at Strækningerne mellem Sylt og Helgoland bleve Havbund — saa veed man da, at Aar 1362 bleve de nuværende Øer Sylt og Føhr revne fra hinanden; fra 1428 til 1430 stod Havet uafbrudt over en stor Deel af Landet; 1446 bleve 16 Kirker bortrevne o. s. v. Digevæsenet maa dengang have været meget ufuldkomment, thi først 1610 begyndte man at bruge Karrer ved Anlæg af Værkerne; men 1634 viste ogsaa denne Forbedring sig unyttig, da kom Havet med ganske nyt Raseri, det hele rige Nordstrand, et Ø-Landskab ligt det nuværende Eiderstedt, blev for stedse opslugt og kun de smaa Levninger, som nu kaldes Nordstrand og Pelworm, ladt tilbage. Stormfloderne kom langt hyppigere end disse faa Aarstal lade formode, og jevnlig fulgte da Hungersnød og Pest; men lige ufortrødne kom de tiloversblevne Mennesker tilbage, begyndte forfra med beriget Erfaring og berigede ved selve Havets fede Efterladenskaber, gjorde Digerne stærkere og have forhaabenlig nu opnaaet at boe nogenlunde trygt, skjøndt det ikke er meer end 26 Aar siden, at Havet alvorlig lod høre fra sig, og skjøndt f. Ex. Formuren Sylt aarlig bliver mindre — ja, Nogle mene (jeg har læst det i en interessant Afhandling af Organist Hansen i Keitum), at hele Slesvig paa nogle Høisteder nær er bestemt til at opsluges

af Havet. Hvilket forfærdeligt Sagn vilde det blive: at saa længe stredes Danske og Tydske om Landet, til Vorherre drog det fra Begge ned i Afgrunden!

Det er blevet opbevaret, at kort før Havets Indbrud 1634 havde en rig Bonde i Risummohr faaet et Dige færdigt, satte stolt Spaden deri og sagde til Vesterhavet: Trotz nun blanke Hans! — Dette enkelte Træk vidner noksom om, at i et saadant Land, hvor Slægter have boet i stor Rigdom og under flere Aars Sikkerhed næsten glemt Faren, og hvor andre Slægter have været Vidner til eller Offre for den, har der været en meget afvexlende religiøs Aand: til sine Tider den rige Bondes Sorgløshed, Uafhængighedssind og Overmod, til andre Tider stor Frygt for Gud. Man skjønner det ogsaa af den gamle Krønikeskriver Heimreich, der siger, at Floden maatte komme hvert 40de Aar til retfærdig Straf for Menneskenes Synder; derimod fortæller han ogsaa om en frisisk Fane, der førte selve Christus i Vaabenet og havde til Indskrift:

„Damit an Nahrung ich nicht Mangel möge leiden,
So kann ich bawen Korn und Vieh in Menge weiden.
Weil aber Christus mir aus Gnaden solches giebt,
So hab im Wapen Ihn zu führen ich beliebt.“

At Friserne derhos fra de ældste Tider have været saare gudsfrygtige Forfægtere af Eiendomsretten, sees af deres gamle Lov, der bød: Hvo der stjæler for en Skilling Engelsk

eller derunder, mister et Øre; hvo der stjæler Meer, bliver hængt. For Manddrab betales 90 Gylden.*

* Ved Samtale med danske Embedsmænd i Slesvig har jeg faaet mangfoldig Bestyrkelse for den Mening, at der i Hertugdømmet er Elementer til en god Communeforfatning ligesom til Edsvornerctter. Navnlig har blandt Friserne Folkets Selvregering og ordnede Deelagtighed i den dømmende Myndighed vedligeholdt sig længe. Rigtignok finder man, at denne Slags Domstole ofte ere blevne misbrugte under Paavirkning af Uvidenhed og Fordom, især i Hexeprocesser. I sine „Landesberichte" har Biernatzky opbevaret adskillige Minder, saaledes en Proces fra 1641 imod to Fruentimmer, der vare beskyldte for Trolddom. Et Vidne, Hans Schmidt, udsagde mod et af disse Fruentimmer, Maria Thiels, at han en Dag var gaaet forbi Dammen, ved hvilken hun boede, og da havde han hørt en frækkelig Larm, som om Sviin i Selskab med Satan styrtede sig ud; han havde spurgt hende, hvad dette betød, men hun havde ikke svaret et Ord. For Retten svarede hun, som formodenlig sandt var, at Hans Schmidt havde været drukken, og da en Gedde sprang i Dammen, havde han taget paa at skrige, at Djævlen kom ned fra Himlen. Paa denne Slags Beviser støttede Anklagen sig; men desuagtet bleve begge Fruentimmer af Hardesvogten i Uggelharde og tolv „Neffninger" dømte til Torturen (Vandprøven). „Seyn sie, solchem Urtheil zufolge, auf die Pein gebracht worden und nichts bekennen wollen, sondern gesagt, man möge sie nur zu Tode lassen peinigen, wollten gern unschuldig sterben, hätten keinen andern Gott als den Herrn Christum." — Endvidere var der en Slags hemmelig Ret eller Familieret, som vedligeholdt sig ind i det 18de Aarhundrede. Hengav Nogen sig til et ryggesløst Liv, blev han om Natten overfaldet og bragt hen paa en Skarndynge; dette var en Advarsel. Hjalp den ikke, og var det

Hönck's Gaard ligner noget en rig sjællandsk Bondegaard, er straatækt og kun een Etage høi; men den er dog fastere og smukkere end nogen Bondegaard i Danmark, endog Kjøbenhavns Omegn ikke undtagen. Udenfra seer man ikke selve Gaarden, men en regelmæssig firkantet Befæstning, en bred og dyb Grav og indenfor denne et Dige, tæt beplantet med Træer. Det Første, vi bleve indbudne til at see, var Stalden, som er lys og reenlig, men ganske lille, da man i denne Egn ikke giver sig meget af med Staldfodring; af denne Grund vil man vel heller ikke i hele Marsken træffe saadanne vidtløftige, elegante, salonmæssige Fabrikstalde, med rindende Vand o. d. l., som jeg saae et Par Steder i Fyen. Staldens eneste Beboere var et Væsen, som jeg ved første Øiekast vilde have antaget for en lille Elephant, hvis det ikke i Forveien var blevet sagt, at vi skulde besøge en Tyr. Den var graa, og jeg troer den havde Garderhøide; den havde en overordenlig blød Hud og ganske fine korte Haar. I Stuen var Fremmede, nogle Damer, af en

---

f. Ex. en Kone, der gjorde sig skyldig i Utroskab, saa holdt Manden Raad med hendes nærmeste Slægt, og saa druknede de hende i Stilhed om Natten, og Øvrigheden sagde Intet dertil. Hos de gamle Friser tog ogsaa Manden strax ved Bryluppet et saadant Herredømme paa Liv og Død over Konen, og Tegnet derpaa var, at han slog sin Kniv ind over Døren og førte hende frem derunder.

Senere tilføiet Anm.

sund og kraftig, men mager Race, hvorimod Huusmoderen var en lille, fyldig Kone. Alle vare saa artige og belevne som Damer af Kjøbstad-Borgerklassen i Almindelighed; de talte det reneste Høitydsk. Stuen, hvor vi sad, var temmelig lille, men meubleret med en Sopha, et stort rundt Mahogni Spisebord, endeel Læneſtole med Hestehaars Betræk, et Nøddetræes Chatol og en Mahogni Skrivepult samt en indmuret Seng; det var vel mange Meubler, men det Hele var unægtelig godt ordnet, saa at Stuen saae ret comfortabel ud. I Besøg var endvidere Hr. Pfenningmeister Petersen fra Garding, en høi, rig og mægtig Herre. Hönck selv er mindre, men kraftig bygget, er trohjertig af Udseende og efter sine Forhold en dannet og ganske vist en kløgtig Mand. Da vi toge Afsked og endnu engang saae paa Gaardens Udenværker og talte om deres Styrke, brød den tilbageholdne Mands Stolthed frem, og han sagde til den danske Capitain, at imod et Compagni kunde han nok forsvare sig med sine Huusfolk, hvis der blot ikke kom Kanoner. Det mindede noget om hans Forfædres Indbydelse til Kong Svend (Grathe), da han havde overvundet dem ved Milsted og tvunget dem til at betale 2000 Pund: om han ikke vilde begynde igjen, seirede han, vilde de paany betale 2000 Pund, tabte han, skulde de have den Afgiftsfrihed, som Kong Knud havde lovet dem.

Da vi toge tilbage, kjørte vi ind i Byen fra Nord

og saae paa Veien en Jordforhøining, der skal være Levning af de Steenbockske Skandser eller af de Fæstningsværker, som vare her paa Steenbocks Tid, og hvorfra han maatte rykke ud (1713) for at overgive sig ved Oldenworth*.

Derimod er der i Tønning ikke Spor af det Slot, som har staaet her, og som skal have været et af de smukkeste architectoniske Værker i den Stiil, som afløste den gothiske; det beskrives som „halv orientalsk, halv italiensk“.

Afsked var tagen med det lille Selskab. Forsynet med Beleiringstilstandens Passeerseddel, saalydende:

---

*) Som bekjendt blev Steenbock indesluttet i Tønning, da han havde spildt Tiden med at drage ind i Holsteen og afbrænde Altona istedenfor at marschére mod den polske Grændse. Endnu gaaer det Sagn, at han om Natten kjører gjennem Altonas Gader i en Kareth med sorte Heste og omgiven af svovlblaa Flammer. Der findes ogsaa en gammel Digtning, hvori Kong Fredrik den 4de og Steenbock indføres talende; Samtalen er naiv-svulstig som i et Marionet-Drama, Kongen opfordrer ham til at overgive sig, Steenbock søger forgjæves at formilde Kongen og siger endelig:

„Ach, was Klag' muß ich jetzt leiden!
Angst und Schrecken kommt mir an!
Wär ich nicht in Holstein gangen,
Besser hätte ich gethan.
Ach, ich armer Schwedenheld
Werd' zur Schand' des ganzen Welt.“

(S. t. efter Biernatzky's schl. holst. Landesberichte).

„Foreviseren heraf, Hr. Candidat Goldschmidt, har Tilladelse til at passere Byen inat til enhver Tid, tilligemed Oppasser.

O. C. F. Saabye
Tønningen den 23de Juli 1851. Capitain.
p. t. Høistcommanderende".

begav jeg mig henved Kl. 10 paa Vei til Dampskibet. Capitainen fulgte mig et Stykke, derpaa gik jeg ene i Mørket, langs den smalle Havnearm over Eiderdiget. Om Natten, i Ensomhed, naar man skal forlade et Land og gaae over Havet, naar alle Baand ere løste og det Ubekjendte venter, er Reisen skjønnest. Pludselig blev der tilraabt mig: Staa! og jeg saae en Mand med fældet Gevær tæt foran mig. En Romer vilde have vendt om og opgivet Reisen. Den skikkelige og forstandige Skildvagt tilføiede imidlertid strax: Jeg kan nok vide, hvem De er; De er Passageer til Dampskibet. — Ja, sagde jeg, men De skal dog see Commandantens Passéerseddel. — Hvad kan det hjælpe? Jeg kan jo ikke see. Jeg hører jo ogsaa nok, at De er Dansk. — Tak, sagde jeg, god Vagt. — Tak, og lykkelig Reise, sagde han, stadig med fældet Bajonet, skuldrede og gik tilbage paa sin trofaste Nattevagt.

Skibsjournal.

Da jeg kom paa Dækket om Morgenen (Torsdagen d. 24de) vare vi ude paa Havet; i varmt klart Veir og for Medbør gled det fuldlastede Skib over Nordsøen. En Spadseregang for os Passagerer var lagt høit over Dækket i Linie med Capitainens og Lodsens Gang mellem Hjulkasserne. Kl. 10 blev spiist Frokost; der er fuldstændigt Sølvservice ombord her i Studeskibet, men her er ogsaa en fortræffelig stor Kahyt eller Salon, og fra Skylightet hænge blomstrende Slyngplanter ned over Bordet. Passerede sønden om Helgoland og saae de skjønne røde Farver, hvormed Klippen glimrede i Sollyset; paa Underlandet laae finere, blødere Farver, ganske som man hjemme kan see det paa Sørensens Malerier.

Den engelske Passageer hedder Mr. Latham; han eier Land i Lancasshire og har deels for sit eget Vedkommende, deels for de øvrige Farmers i Shiret bereist Jylland og Slesvig og undersøgt Forholdene betræffende Agerdyrkningen og Kvægfodringen. (Han foreslaaer Fodring med Turnips og Oliekager som eneste Midler for Jylland og Lancasshire til at concurrere med Marsken). Han er næsten ukjendelig; i Tønning var han saa stiv, at vi antoge ham for Professor eller Qvæker; her havde han strax om Morgenen kastet sig hen paa en Rulle

Tougværk, barhovedet, og indsugede i den comfortableste Stilling Søvinden, hans Hjemstavns Vind; thi Britannien er overalt, hvor Havets Bølger gaae; hvo der fødes paa Havet, er Britte; derfor gjøre de jo ogsaa Fordring paa Thorvaldsen som deres Landsmand.

Capitainen er alvorlig, ordknap, prøvet baade i Veirlig og i Livet, som det synes. Han har vistnok lidt Tilsidesættelse og Uret; der er Noget, som tyder derpaa, i Furerne om hans Mund. Han møder ufravigelig tilbords i sort Kjole og hvidt Halstørklæde, begge Dele gamle.

The first officer, som han kalder sig, eller Styrmanden, er ung, munter, aabenhjertig, lille og smækker, men stærk, og formeentlig af et yderst heftigt Sind. I Øinene synes Hidsigheden at ligge som en Lavine, beredt til at skyde ud ved den mindste Foranledning. Han er vist nylig gift og meget jaloux; thi da vi talte om Engelskmænd og Fremmede, sagde han strax, at Engelskmændene vare ikke saa polite mod deres Kvinder som french people, men bedre Ægtemænd; men derfor maatte en Engelskmand lukke sit Huus for french people. Alt hvad der ikke var Engelsk, kaldte han french, og Franskmændene hadede han, som om hans Kone alt elskede en af dem.

Lodsen kom og hilste paa mig som Landsmand, fordi han er fra Tønder; men det er vanskeligt at sige, hvilket

Sprog, man skal tale med ham: Dansk, Tydsk eller Engelsk. Da det senere blev koldt, raadede han mig til at tage Overtøi paa, og da han i det samme gik ned, bad jeg ham lade Opvarteren bringe min Kappe paa Dækket; han udrettede Ærindet saaledes, at jeg fik Kaffe.

Ogsaa Slagteren her ombord kom og hilste mig som Landsmand, fordi han er fra Husum. Det er en kjæmpestor Nordfriser; der er næsten, som paa Didrik af Bern, et Spand mellem hans Øine.

En Mand er med at passe Studene; han er fra Flensborg, Skomager af Profession, har arbeidet i Kbhvn., og gaaer nu med, som sagt, for at passe Studene, da Studenes Hud giver Læder og han saaledes ikke fjerner sig for langt fra sin Profession. Han er kjærnesund, lystig, klattrer behændig som et Egern op og ned mellem Studene, seer ret ud som en Eventyrer.

Om Eftermiddagen vendte Vinden sig mod Syd, Himlen blev overtrukken og Søen mørk, sortladen grøn til Luvart, blygraa i Læ. Agterud paa de sorte Bølger faldt lidt Sollys, og da var det som Nattens Klædning besat med krystalklare tindrende Stjerner.

Ud paa Aftenen blæste det svært op fra Vest, stik Modvind. Vesterhavet reiste sig; da saaes Bølger, der i Sandhed fore op som fnysende vilde Heste, sorte Heste med flagrende Skummanker. Lugerne bleve lukkede og Lys tændt i Maskineriet; Alt blev stille i Skibet og

mindede et Oieblik om Hyggeligheden i Land, naar man lukker Døre og Skodder og bereder sig til Hvile.

Fra de tætte Rækker af Stude hørtes en dyb, stønnende Mumlen, hver Gang Søen slog op over Dækket. Vinden drev Varmen fra disse Passagerer agterud, og Havet sprøitede tilsidst saa høit, at jeg maatte søge Ly. Det var vanskeligt at faae Fodfæste, og da jeg endelig næsten hovedkulds var naaet ned i min lille Kahyt, var det umuligt at være der formedelst en moschusagtig Lugt, der formodenlig kom fra Studene. Jeg valgte da mit Natteleie i den store smukke Kahyt, medens Skibet gyngede eller rullede i alle Retninger, medens Lampen svaiede urolig mellem de hængende Blomster, medens Maskinen slog sine tactmæssige Slag og kun i enkelte Mellemrum ligesom syntes at standse for at drage Aande mellem de vilde Vande. Det forekom mig, at jeg for ikke at blive søsyg burde lægge Hovedet mod Øst og Fødderne mod Vest; men Hjernen var tung og gad ikke befale en Forandring, medens den dog vedblev at tænke paa Øst og Vest og engang imellem, underlig nok, erindrede et Par Vers, der etsteds ere blevne trykte om mig:

»Hr. Goldschmidt snakker i Øst og Vest, men hvorfor hedder hans Skrift da Syd og Nord?«

Under Reciteringen deraf faldt jeg i Søvn.

Imorges var Vinden sagtnet, men Søen gik høit. Paa Dækket var vaadt og koldt; En viste mig, hvorledes

det hvide Salt sad heelt op til Toppen af Skorstenen, af Søvandet, der om Natten var slaaet op. Studene havde det meget ynkelig; det meest duftende Hø fra Eiderstedt kunde ikke vække deres Appetit; de stode nedslagne og tause under høist forskjellige Vilkaar: nogle dybt i Skibets lune Indre, andre paa Dækket; nogle med Bagdelen op til det hede Maskineri og med Hovedet udad mod det kolde Styrtebad, der endnu kom fra Havet; andre omvendt, med Hovedet hedt og Styrtebad bagtil; en høist usund Stilling. En deilig, høi, fed Roastbeaf-Candidat stod i det Hjørne, der dannes af Skandseklædningen og Lukafet under Hjulkassen. Søen slog i regelmæssigt Tempo heelt op over den og dannede en Sump, hvori dens Hø flød; hvergang den havde faaet en Styrtning, saae den op og brummede forundret-mismodig; Vandet drev af den, og den frøs. Jeg tænkte paa, hvad Marskbonden vilde føle, hvis han saae dette Syn, og anvendte min Indflydelse hos Skomageren til at faae den flyttet; men den vilde ikke af Stedet. Omgang med Menneskene havde allerede gjort den til Misanthrop; eengang havde den fulgt Menneskenes svigagtige Opfordring, deels godvillig, deels paavirket af, at man dreiede dens Hale, og var fra Marskens Enge kommen i Søvand, nu frygtede den enhver Forandring; den foer til og fæstede Skomageren mellem sine lange Horn op til Skandseklædningen, saa han en Tid maatte sidde der fægtende

i Luften og tage imod alle Søerne. De Andre hjalp ham ud ved Universalmidlet: Dreining af Studens Hale.

Efter afvexlende Solskin og Byger er det henad Aften blevet Stille med Taage; de kalde Taagen scotch mist. Den er Skyld i, at Capitainen ikke vil søge ind til Havnen iaften, men holde det gaaende med ¼ Fart til imorgen tidlig, og det gjør pludselig Søreisen kjedelig. Tilsøes er der en Slags ubevidst Underholdning i Skibets Fart mod Maalet; standser eller sagtner det sin Gang, er det, som om En, man samtalte med, pludselig taug. Nu ligger jeg her i Taage paa Havet, medens de i Tønning holde Fest. Imorgen er jeg i England, det eneste Land, jeg ikke kan lide. De Folk, som nu ere saa ufornuftige at opdrage deres Børn i Had til Tydskland, tænke ikke paa, at de Børn, der bleve fødte for 30 Aar siden eller tidligere, bleve opdragne i Had til „den forbandede Tyv", til det Folk, som lod Danmarks store Allierede Keiser Napoleon døe paa St. Helena. Engelsk blev saagodtsom banlyst fra Underviisningen, idetmindste fra den lærde; til den humane Dannelse, som Universitetet forlangte, hørte Tydsk, ikke Engelsk, og de faa engelske Timer, som min Skole (omtrent 1835) aabnede mig Adgang til, maatte naturligviis blive uden stor Betydning; jeg har ikke kunnet læse en eneste engelsk Forfatter i Originalsproget, og i Alt, hvad jeg har skrevet om England, midt under Beundringen, som dets Vælde har aftvunget

mig, er jeg temmelig sikker paa, at et fjendtligt Sindelag skinner igjennem. En heel Generation af Danske blev kastet over i Frankrigs Arme, næret af fransk Literatur, paavirket af dets Politik, og hele den Retning, vor politiske Udvikling har taget, bærer Præg deraf, hvor meget end Enkelte have talt om England og med ensidig Beundring villet gjøre os ganske britiske.

Under disse Omstændigheder har jeg i Taagen sammenkaldt mig selv til et Skibsraad og holdt følgende Tale:

Næstefter at være Borger af en stor og mægtig Stat er det lykkeligst at tilhøre en lille. De Følelser, hvormed en Mand seer sig omgiven af sit Fødelands store Kræfter, eller hvormed han paa Reisen mellem Fremmede møder Beviser paa den mægtige Beskyttelse, hvorunder han færdes, vover jeg ikke at tænke mig ind i. Men vist er det paa den anden Side, at f. Ex. en Franskmand eller Nordamerikaner, der kommer til England, kan hengive sig til alle sine Fordomme og Luner; han kunde allerede begynde at øve sin Sarcasme paa Taagen iaften, og han vilde, hvis han lod det trykke, finde et Parti hjemme, der gjorde, at hans Kritik og Vittigheder ærgrede Engelskmænd. Beboeren af et lille Land maa resignere; han er for svag til at gjøre Udbrud af sit onde Lune eller endog sin retfærdige Vrede til Andet end et tomt Glam; han tvinges som Skribent til at gjøre, hvad der

ogsaa er bedst for ham som Menneske: see til med Rolighed og sige Sandheden. Lad os forsøge at gjøre dette.

Det er hidtil ikke blevet mig vanskeligt at praktisere min Philosophi, tvertimod. Da vi imorges lagde til Bolværket og Toldbetjentene kom ombord, tænkte jeg, at de meget omtalte Chicaner mod Cigarindførsel skulde begynde. Jeg angav mine og fik dem tilbage med den Bemærkning, at man ikke forlangte Told af smaa Qvantiteter Jeg gav dernæst mit Ord paa, at jeg ikke havde toldpligtige Varer i min Bagage, og dermed var Sagen afgjort. Det har jeg da heller aldrig nægtet, at i den normanniske Race er Personligheden udviklet og respecteret. Man bliver paa en Maade indsat i sine menneskelige Rettigheder ved en saadan Behandling. Hjemme og overhovedet paa Continentet (med Undtagelse af Genf) spørge de En, om man har Noget at angive; svarer man Nei, saa give de sig til at undersøge, om man har sagt Sandhed. — Om Pas var slet ikke Spørgsmaal.

Med Mr. Latham foregik en ny Forvandling. Paa Skibet var han magelig; men talte Dansk med mig og hjalp mig ofte i Samtale med de Andre. Fra det Øieblik, vi satte Foden paa Land, talte han ikke et Ord uden Engelsk og forstod ikke et Ord Dansk; derimod gjorde han ganske sagtmodig Honneurs, som om vi vare

hjemme i hans egen Gaard, hjalp mig med at bære mit Tøi, da han meente, at jeg ikke burde give Penge ud til Dragere.

Han førte mig til Suffolk Hotel, Mr. Clarke, et lille, hyggeligt Værtshuus, ligesom opbygget efter en Walter Scotsk Beskrivelse; i Gjæsteværelset, der var beklædt med poleret Egetræ, blev ved Kaminen dækket en kold Frokost, bestaaende af en Oxesteg, der efter Størrelsen at dømme var i Familie med mine Reisekammerater, Skinke, nogle Ænder, en Lax, nogle blødkogte Æg, en stor rødlig Ost, ristet Brød, Thee og Kaffe, Alt smukt af Udseende, symmetrisk ordnet og paa en sneehvid Dug, men uden Servietter. Appetiten kommer, mens man spiser, siger Franskmanden; jeg siger, Appetiten kommer ved Synet. Naar man seer, hvad der forventes af En, opbyder Ens Natur hidtil ukjendte Kræfter for at svare til den viste Tillid. Værten nøder ikke Gjæsten; men spiser man Lidt, saa bøder man med at betale netop det Samme, som om man havde spiist Meget, ufravigelig 2 Shilling. — Et Lands Kjøkken er et væsenligt Moment til Opfattelsen af Landets Historie og Institutioner. Jeg vil ikke sige, at denne ene Frokost for mig har været tilstrækkelig Spise af Kundskabens Træ, men der glimter allerede Noget for mine Dine, en vis Fasthed og Humor i den engelske Nationalcharacteer begynder at blive mig forklarlig som et uundgaaeligt Na-

turproduct — paa samme Tid, som jeg dog frygter for at opstille et System, hvis Basis udelukkende er Frokost. Een Ting forstaaer jeg dog alt ganske godt, og det er Wellingtons Yttring om, at han til en uovervindelig Hær behøvede en Trediedeel sultne Skotter, en Trediedeel drukne Irlændere og en Trediedeel mætte Engelskmænd. Efter en engelsk Frokost kan man i Sandhed ikke løbe sin Vei, og en spinkel Franskmand, der vil løbe En omkuld, naar man har en saadan Ballast inde, tørner afmægtig tilbage, hvilket ogsaa til Napoleons store Brede viste sig ved Waterloo. Ja, i Sandhed, det var Maden, ikke blot den materielle, dyriske Føde, men den velbehagelige, afrundede, comfortable Følelse, som kommer i Løbet af Maaltidet, og hvormed man reiser sig for at gjøre sin Pligt som solid Mand. Jeg gaaer videre og paastaaer, at et saa eiendommeligt, velordnet Maaltid som det engelske forudsætter et stærkt udviklet Familieliv, der udstrækker sin Indflydelse endog over Gjæstgiverstedet, og med den dybe Sands for Familielivet ere mange huuslige Dyder, Lydighed og Troskab, nøie forbundne. Mange Regeringer gjøre sig en overmaade stor Umage med at vaage over deres Undersaatters aandelige Bespiisning, men vilde gjøre særdeles vel i samtidig at prøve paa at ordne de daglige Maaltider; hvor der f. Ex. indføres Censur, bør Kjødmad forbydes. I andre Lande giver man den ene politiske Constitution efter den anden, uden at be-

tænke dens Forhold til Folkets aandelige og legemlige Diæt, hvorfor det ogsaa gaaer, som det gaaer, og kun i England have Bordet og Politiken i deres Udvikling gaaet en naturlig Gang, Haand i Haand, til fælleds Tarv og Sikkerhed. Jeg overrasker mig selv i den Betragtning, at efter en saa grundig Indsigt i Englands Statshuusholdning, sammenlignet med det øvrige Europas, kunde jeg gjerne strax reise hjem.

Paa Jernbanen blev det mig lidt efter lidt paafaldende, med hvilken Stilhed og Anstand Alt gik for sig; imellem den store Mængde paa de forskjellige Stationer var aldrig Trængsel, aldrig et høit Ord; Ingen skyndte sig, og Alt var dog færdigt paa Secundslaget; det var, som om Alle tog til Kirke. Af det Kantede og Sære, det Hovmodige, undertiden Brutale, som jeg har seet af Engelskmænd i Italien, var her ikke Spor, og Reisen fik en egen Behagelighed ved de mange ædle, mandige, normanniske Ansigtstræk, man saae; navnlig Jernbanebetjentene synes udsøgte til, ved deres smukke Ydre og høflige Ro at gjøre et godt Indtryk paa de Fremmede, der komme under Udstillingen. Ere de fast ansatte, og er det Hele, jeg paa Reisen har seet, daglig Skik og Brug, saa er England et behageligt Land at reise i.

Medens vi kjørte gjennem Norfolk Shire, svandt Taagen, og det blev en klar Sommerdag, saa at vi kunde

overſee Landet. Det er fladt ſom Danmark, men mere vidtſtrakt, Høi og Dal have mere Plads, og Agrens Dyrkning giver Egnen et fra Danmark forſkjelligt Phyſiognomi. Meeſt dyrkes Hvede, Bønner og Turnips; Byg tiltager mod Veſt. Sæden ſtaaer ſaa rig ſom i Slesvigs Marſk, og dog er det en ganſke anden Rigdom. Man ſeer en Regelmæsſighed og Orden, mærker en forſtandig, velberegnet Tvang, ſom Jorden undergives, et Princip, der forener Vælde med Smagfuldhed; disſe ſtore Agre ligge virkelig ſaa pyntelige ſom andre Steder ſmaa Havebede, man ſkjelner paa Marken de enkelte Sædeſtraa, det ſynes at være veiet paa Guldvægt, hvor meget Jord hvert Sædekorn ſkal have at voxe i. I bogſtavelig Forſtand kan ſiges, at hver Plet er dyrket; det er en Rigdom, ſom ikke har Noget tilovers; i Skoven under Træerne ligger ikke engang en Kviſt, Jorden er ſaa nøie efterſeet og ryddet ſom en Salon, man mærker Capitalens opmuntrende Svøbe og Landrenten. Jeg længtes undertiden efter en lille ubenyttet Krog af Agerland, uvadſket og ukæmmet, ſaadan ſom den danſke Bonde lader den ligge, fordi han ikke gider pløie den. Mit Fødeland kaldes fattigt, og det offrer dog utallige ſmaa Stykker Jord, brede Grøfterande o. desl. til Naturen, bringer Offre til den rige Moder Gæa, ligeſom Grækeren gjød Viin af Bægeret, før han drak. Det er poetiſk; men idet jeg paaſkjønner denne Naturpoeſi, kan jeg dog ikke nægte,

at det menneskelige Drama, den Kamp, den kummerblandede Seir, som staaer med dybe Træk at læse paa den engelske Mark, ogsaa har sin Poesi, og at selve Landet har en eiendommelig, intellectuel Ynde, som jeg kun kan sammenligne med en velskreven statsoeconomisk Afhandling. „Alt dette Land“, sagde Latham, „har for et Par hundrede Aar siden været Hede ligesom en stor Deel af Jylland; der er Intet til Hinder for, at Jylland kan blive ligesaa rigt som det østlige England.“ Denne Yttring bekræftes ved Macaulays Beskrivelse af England i Carl den 2dens Tid; Spor af hiin Fortid findes ogsaa i Norfolk Shire, hvor der endnu er Hedestrækninger, men hvor den Reisende dog ikke føler Ufrugtbarheden; thi jeg saae Folk færdes paa Heden, kjøre Jord paa den, ælte de forskjellige Jordarter sammen ligesom til en Kage, der skal i Ovnen. Den landøconomiske Udvikling har i England gaaet Haand i Haand med en Forringelse af de mindre Selveieres Antal. Paa Carl den 2dens Tid var der 160,000 mindre Grundeiendomme, og de uafhængige Eiere (yeomen) med deres Familier udgjorde ⅐ Deel af Befolkningen. Nu kunne disse Talstørrelser aldeles ikke bruges til en Sammenligning, da Stæderne ere voxede saa stærkt, da alene London rummer langt over ⅐ Deel af Befolkningen; men paa Landet er nu Forpagterforholdet blevet overveiende, og naar man undersøger dets Virkninger, Capital og Industri overført paa Jorden,

„saa finder De“, som Latham sagde, idet han udstrakte Armen, „dette Land, og det er rigt at see til; men vi møde i Baggrunden — det sociale Spørgsmaal.“

Paa Veien seer man i det Fjerne enkelte store Borge ligge halvskjulte mellem Træer; man kommer forbi nydelige Forpagtergaarde, ubeskrivelig venlige og hyggelige, med Murene bedækkede af Viinløv, Gedeblad, Epheu, Roser. De fleste Bygninger i denne Egn have et særegent Udseende derved, at de tildeels ere opførte af smaa Flintesteen, der sidde ukalkede og danne architectoniske Figurer; mig forekom det, som om man ved fælleds Overeenskomst kaldte denne Fattigdom Elegance. Midt i det rigeste Landskab kommer man forbi en stor, grundmuret Bygning, hvis blotte Navn kaster en Skygge over Egnen; det er Sognets workhouse (Fattig- eller Tvangsarbeidshuus). Udenfra seer det ud som et Pallads og med Rette: her residerer den engelske Fattigdom.

I de østlige Landskaber kan man for Størstedelen ikke tale om Skov, men om mange Træer. Der har været Skov, og de enkelte Levninger synes nu at blive pleiede med stor Omhu og staae midt i Sædemarken, ligesom man i Neapel seer Elmene staae i Hveden, men omslyngede af Viinranker. Det hele, saa veldyrkede, smilende Land oplives af Floderne Yar og Camber, der staae næsten lige med Jordens Overflade. Endelig faaer

Landet sin eiendommelige Characteer ved de stolte, gammelengelske Minder, der rage op over det, den mægtige normanniske Domkirke i Norwich, Elys overordenlig smukke, imponerende Domkirke og Cambridges Collegium med sine syv gothiske Spiir.

I Nærheden af Cambridge, paa Grændsen af Essex og Hereford Shire boe næsten lutter Qvækere, der ernære sig med at dyrke Byg og gjøre Malt. Latham har boet i denne Egn og havde sin Fornøielse af at give mig en Mængde Oplysninger; men da han ikke mere kunde Dansk, blev Meget mig uforstaaeligt, især da han talte hurtigere, jo længere vi kom frem.

Jeg skiltes fra denne fortræffelige Mand Kl. 4, da vi kom hertil. Medens jeg tog Afsked med ham, lagde jeg ikke Mærke til mit Tøi, og efter at have kjørt lidt stak jeg Hovedet ud af Vinduet for at adspørge Kudsken. Øieblikkelig stod en anseelig, blaaklædt Mand ved Vognen, bød Kudsken holde og spurgte, hvad jeg ønskede; jeg sagde ham det, Sagen blev undersøgt til min Tilfredshed, all right! sagde han og lod Kudsken kjøre; det var en Politibetjent, en constable.

Jeg gik strax til **. Udpaa Aftenen gik han og hans Søster med mig for at vise mig Egnen om Tower og tillige en Slags Marked i Whitechapel. Besynderlig nok, da jeg kom til Rom, saae jeg ogsaa den første Aften et Marked, nemlig ved Pantheon og i Anledning af den

saakaldte Bephani eller Epiphanes-Fest (5te Januar), og jeg troer næsten, at Forskjellen mellem de to Byer viser sig aldeles bestemt i de to Markeders forskjellige Natur. I Rom kjøbte man uden Hensyn til Gjenstandens Pengeværdi; det var Piber, Trompeter, Rumlepotter o. s. v., hvormed man gjorde en forfærdelig Larm paa den af utallige Lamper oplyste Plads. Meest Støi gjorde de Fremmede, idet de tankeløst efterlignede Romerne uden at deeltage i den religiøse Stemning, som disse forbandt med deres Festmarked. Her i Whitechapel holder den Fremmede sig gjerne borte fra activ Deeltagelse og priser sig i Stilhed lykkelig ved, at han kan det. Her kjøbes Intet uden den bittreste Nødvendighed; det er den arbeidende Klasse fra Fabrikerne, der Løverdag Aften gjør sit Indkjøb, under Larm fra Sælgekoner, mellem utallige rumlende Kjøretøier, i den brede, snavsede Gade, der end ikke bliver lys af Gasflammerne. I Vinduerne gik Kaffemøller ved Damp, Mad blev kogt ved Damp, og Emmen slog ud paa Gaden; indbydende var Duften ikke, skjøndt Alt havde et skuffende smukt Syn. Blege, fattigklædte Folk gik ind og ud, bærende deres Søndagsprovisioner i et lille Papiir. En Mand med et lille Barn paa Armen stod udenfor en Boutik; begge stirrede ufravendt paa et Stykke raat Kjød. I de talrige gin-shops sad halvdrukne Folk i Baase, stirrende tause paa hinanden med tungt Blik; Nogle trængte ind, Andre tum-

lede ud; Fruentimmer stode i Døren og trak dem i Klæderne. En stor Stjerne som en Ordensstjerne af Gas var tændt udenpaa et Huus, hvor der blev solgt Aalepostei; i et andet Huus, dets Concurrent, var Musik, Voxfigurer og Aalepostei; tyndklædte Fruentimmer lo høit og vildt, halvnøgne Børn løb omkring, og igjennem Mængden sneg sig en og anden aldrende Kvinde, med blege, kummerfulde Træk, kjøbte sit lille Mundforraad og skyndte sig hjem med en Hast, saa at man syntes at høre Sulten skrige paa hende i Hjemmet.

I Nærheden er Fjederkræmarkedet, hvor City's velhavende Indvaanere allerede havde gjort deres Indkjøb. De runde Kjøbmænd stode gravitetisk med Hænderne i Siderne og ventede paa de faa Efternølere, der søgte de næsten tømte Boutiker. Tætved er et Frugtmarked; Frugter fra alle Himmelegne laae i store Pyramider, Kirsebær i hvide Bastkurve, Jordbær paa store Fade, Viindruer sad paa Stang i uhyre Klaser, Meloner laa som Kanonkugler i et Arsenal, Ananas i saa stor Mængde, at Stykket kun kostede 1 Shilling, friske Figener, Mandler, Oliven o. s. v. Her var høitidelig Stilhed; nydelige, aristokratiske Tjenestepiger og pæne Tjenere gik og gjorde Indkjøb med fornem dæmpet Røst.

London, den 26de Juli 1851.

Svar paa nogle Angreb.

1.

Strax efter at jeg havde standset »Nord og Syd«, fremkom offenlig endeel kritiserende Bemærkninger om mig. Forskjellen mellem disse Bemærkninger og virkelige Kritiker er imidlertid den, at Kritiken holder sig til vedkommende Værker og kan blive deres Forfatter ubehagelig, hvorimod hine Artikler gik ud paa, at være mig personlig ubehagelige og ved usædvanlig heftige og hensynsløse Udtryk søgte at frembringe en ugunstig Stemning mod mig i Publikum og udslette den Velvillie og Agtelse, som jeg dog troer, at nogle Artikler i »Nord og Syd« havde erhvervet. Jeg har hidtil ikke kunnet svare, da jeg næsten uafbrudt har befundet mig paa Reise, men jeg har heller ikke villet skynde mig, deels fordi man til et ivrigt litterairt Forsvar mod Nogen behøver at have en vis Agtelse for ham eller hans Ord, deels af Grunde, hvis Rigtighed jeg tør haabe at gjøre indlysende for Læseren. Der er Angreb, overfor hvilke man kan have Ret og dog befinde sig i en ugunstig Forsvarsstilling. Allerede det, at Nogen bruger Skjældsord, stiller ham forsaavidt gunstig, som jeg navnlig er overbeviist om, at Publikum ikke vilde tilgive mig, om jeg gjorde Gjengjæld, og alligevel synes det Folk, at de Skjældsord, de have seet blive ned-

ıſtede over en Forfatter, tynge ham. Naar endvidere En frem=
ommer f. Ex. med Noget, hvis Utilbørlighed kun kan paavises
ed, at man giver en Udſigt over ſine Indtægter og Udgifter,
aa maa man enten tie eller udſætte ſig for, at Publikum efter at
ave faaet en lille uſkyldig Nysgjerrighed tilfredsſtillet, ſiger:
Men hvad kommer Alt dette mig ved? Andre Bemærkninger
m Ens Sindelag, Følelse, Religion o. ſ. v. kunne blot berig=
iges, naar man giver en Fremſtilling af ſin hele Udvikling,
altſaa en Række confessions, hvilke maaſkee kunne have deres
Værd for Publikum, naar man ſelv er bleven en gammel
Mand, men hvis de fremkomme under en Strid og ſkulle vidne
or En blive modtagne med Mistænkſomhed. Desuden maa
nan beſtandig i ſin Modſtand mod den perſonlige Dadel tale
godt om ſig ſelv og udſætter ſig derved for at blive ſmagløs
ller latterlig. At altſaa de ere i en heldig Stilling, der blot
angribe henſynsløſt, indrømmer jeg; ſelv har jeg prøvet, hvor
behagelig og ſorgløs denne Stilling er, nemlig medens jeg ud=
gav »Corſaren«, og idet jeg nævner dette mit forrige Blad,
ilføier jeg kun, at det ikke angreb for Angrebets Skyld, men
ilſigtede et æſthetiſk Maal, en Vittighedsvirkning, og at det
upartiſke, gode Lune, der levede deri, ſtaaer i en fordeelagtig
Modſætning til den Tone, hvori man nu troer at kunne tale.
Jeg nævner med Flid »Corſaren«, fordi mine Modſtandere —
om jeg tør kalde dem ſaa — ogſaa nævne den med Flid;
men jeg lader det forreſten beroe med at gjøre opmærkſom paa
den Indrømmelse, de ufrivillig gjøre mig, naar de ſkulle tale om
»Nord og Syd« og da pludſelig udbryde: Ja, men han har
ſkrevet Corſaren!

Af de foranførte Grunde ſkal mit Svar paa de fremkomne
Artikler blive ſaa kort ſom mulig, og med Forbigaaelse af Alt,

hvad der for Øieblikket ikke vedkommer Publikum, holde mig til nogle faa Hovedpunkter.

Det ene Angreb kom ikke i Anledning af »Nord og Syd«, ei heller i nogen anden rimelig Anledning, men ganske vilkaarlig. Det er bekjendt nok, at Bladet »Fædrelandets« Polemik særdeles hyppig har en altoverveiende Lyst til udfinde Forfatteren af en Artikel i et andet Blad og sætter nok saa megen Priis paa at komme ham tillivs som paa at give en rolig, grundig Drøftelse af Artiklens Indhold. Maaden, hvorpaa man udfinder en unavngiven Forfatter, er ikke af de hæderligste. I forrige Tider var man meget imod en Huusundersøgelse, der blev foretagen hos Hr. Cand. Giødvad, endnu haardere Dom fælder man over de Regeringer, der aabne Brevene paa Posten eller desl. Det er virkelig ogsaa en slem Ting; men Vedkommende søge dog paa denne Maade Sikkerhed og Beviis for deres Mistanke, medens »Fædrelandet« bryder Hemmeligheden, gjør den bekjendt og exemplariskt straffer Forbryderen uden at have andet Beviis end sin Formodning. Det behagede »Fædrelandets« souveraine Formodning at falde paa mig og antage, at jeg under Ministerkrisen i Juli skrev Artikler i »Kjøbenhavnsposten«. Først blev hentydet til Personer, der havde heist deres »Corsarflag« ombord i »Kbhp.«; men da »Fædrelandets« Heftighed i de Dage steg som en Springflod, kom strax efter et aldeles hensynsløst Anfald paa mig som den, der i »Haandværkerdannelsesforeningen« havde rivaliseret med Hr. Grüne som »demokratisk Acrobat« og nu tilligemed ham var bleven »Grundeierforeningens Tallerkenslikker.« Ved denne Leilighed hændte sig det Mærkelige, at »Fædrl.« tog feil; jeg havde ikke skrevet Artikler i »Kbhp.«; men det er her ligegyldigt, især da jeg havde begaaet Synd i Tanken og læst de herhenhørende Afhandlinger

sidstnævnte Blad med stor Fornøielse, ligesom jeg gjerne, hvis Redactionen eller Forfatteren tillader det, vil paatage mig Æren for at have skrevet dem. Imod hiin voldsomme og onde Beskyldning stillede jeg en Artikel, der blev indrykket „Berl. Tid.“, og hvori jeg som eneste muligt Middel til at lyre det fremstyrtende „Fædreland“ satte Lovens Udtryk: Løgn. Jeg udhævede i Korthed den Hensigt, der laa i Bladets Ord, g erklærede, at det havde sagt en Løgn.

„Fædrelandet“ svarede herpaa* ved at gjentage de samme Beskyldninger med om mulig endnu større Hensynsløshed; men or jeg hertil knytter et Par Bemærkninger, beder jeg om Tilladelse til, et Øieblik at dvæle ved Begyndelsen af bemeldte Svar. Fædrl.“ optraadte nemlig med blufærdig nedslagne Øine og agde, at jeg havde brugt et Udtryk, som man ikke anvender i odt Selskab; det turde næsten ikke sige, hvad det var for et Ord; men det var: Løgn. Da nu „Fædrelandet“ meget ofte g uden en saadan Nødvendighed som den, hvori det havde sat tig — ved egenhændig at fremstille en Handling, jeg skulde ive Navn — har brugt dette Ord i sit Publikums Overværelse, saa overlader jeg „Fædrelandets“ Publikum at modtage omplimenten. Men, som sagt, det lod regne med Sigtelser ver mig og over min „bugtede Løbebane“, og da det saa skulde l at bevise dem, da Slutningen af Artiklen skulde give Begyndelsen og Midten Hold, hvad var saa denne Slutning? Den enskabelige Anmodning til mig om at „nøies med denne cursoske Characteristik for det Første“. „Skulde han engang“, tilføiede Bladet, „træde op paa den politiske Skueplads, i nogen Rolle af større Betydning end den, han hidtil har spillet,

* Det kom mig først tilhænde, da jeg var afreist til England.

saa skulle vi have den Fornøielse at besørge ham en fuldstændig Harleqvinsdragt syet af lutter brogede Klude af hans egen Væv«. — Prægtig Phrase! Aldeles ciceroniansk! Jeg betvivler nu aldeles ikke »Fædrelandets« Talent som Lappeskræddery; men jeg har grundet Tvivl, om der ikke vil »falde Noget af« til Fdrl. selv. Det turde ikke være overflødigt at erindre, at »Fædrelandet«, allerede da jeg begyndte »Nord og Syd«, paatog sig en lignende Forretning, men kom til at give Publikum en urigtig Forestilling om mig ved at referere netop det Modsatte af, hvad jeg havde sagt. Jeg havde viist, paa hvilken Maade Folket skulde være virksomt, og »Fædrelandet« sagde, at jeg raadede Folket til »at sove«. Jeg kan desuden ikke godt vente med at faae »Fædrelandets« Løfte indfriet, til jeg begynder nogen politisk Rolle af større Betydning end hidtil; thi det vilde maaskee være en Udsættelse ad calendas græcas. Derfor er det bedst, at »Fædrelandet« strax sætter sig i Arbeide, og jeg skal blot for at gjøre Bladet forsigtigt, tage mig den Frihed at henlede dets Opmærksomhed paa nogle Smaafeil, det allerede i sin »cursoriske Characteristik« har begaaet.

For det Første har jeg i Haandværkerdannelsesforeningen ikke spillet en Rolle, hvorpaa Benævnelsen »demokratisk Acrobat« kunde passe. Meningen af dette Kraftudtryk maa vel være, at jeg skal have søgt at indynde mig hos Haandværkerne ved at opstille store demokratiske Fordringer til Samfundet, og navnlig søgt at overtrumfe en Rival, Hr. Grüne, ved at ville være mere demokratisk end han. Jeg lader Grüne udenfor Sagen; om mig selv kan jeg sige, at jeg blev tiltalt af den smukke, gode Aand, som viste sig blandt de kjøbenhavnske Haandværkere ved hiin Forenings Stiftelse i Slutningen af 1847, af den simple, phrasefrie, i Sandhed broderlige Virksomhed, hvori Mestre og

Arbeidere sluttede sig sammen for at hæve Haandværksstanden ved Oplysning og Dannelse. Da jeg kort efter traadte ind i Foreningen, fandt jeg blandt de unge Haandværkere en behagelig, frisk Modsætning til det misfornøiede, bittre, haabløse Haandværkerliv, jeg nylig havde seet i Schweitz. Jeg tilbød at deeltage i den fællebs Virksomhed efter bedste Evne og udførte det navnlig ved at udvikle de første politiske Sætninger eller Begreber og foranledige Discussioner derom. Bevægelsen af 1848 fandt naturligviis Indgang i Foreningen, og om den Maade, hvorpaa jeg da udtalte mig angaaende de vigtigste Spørgsmaal, kan jeg endnu give Læserne et tydeligt Begreb uden at fremdrage for Offenligheden Noget, hvorover jeg ikke ene har Raadighed. Man vil vel antage, at jeg ikke godt i Foreningen kunde hævde Paastande, der stode i Modsætning til, hvad jeg samtidig sendte trykt derop i Form af „Nord og Syd“. Jeg forsvarede der ligesom i bemeldte Tidsskrift midt under de constitutionelle Bestræbelser den Statsform, som jeg kaldte Absolutismen med republikanske Institutioner, idet jeg antog, at kun under en saadan vilde en Regering have Kraft til at bringe Danmark heldig gjennem Krisen i de ydre Forhold og gjennem de væsenligste Forviklinger i det Indre. Disse Anskuelser har jeg udviklet vidtløftig baade mundlig og skriftlig, indtil Grundlove s Sanction afbrød al Discussion og gjorde mig Lydighed og Troskab mod Landets Forfatning til Pligt. I H. D. Foreningen var jeg med disse Meninger i den fuldstændigste Minoritet. Af de egenlige Haandværkere kunde kun Faa deeltage i Discussionen, og det var en Feil, men en uundgaaelig Feil i den ivrige Tid, at Argumenterne kastedes frem og tilbage imellem Enkelte over Publikums Hoveder, og det var imod Alles Følelse, at man nu, da man stod saa nær ved Constitutionens

gyldne Frugter, ikke skulde udstrække Haanden og plukke dem. Jeg var demokratisk sindet og gjør mig en Ære af at være saa endnu — der er Noget i Ens Natur, man ikke kan forandre — men jeg blev næppe antaget derfor, paa Grund af, at jeg var imod en demokratisk-juridisk Forfatning og holdt paa raadgivende Rigsstænder med almindelig Valgret. Som en Curiositet, der forresten kan være betegnende, vil jeg tilføie, at engang efter en langvarig Discussion, væddede mine Modstandere med mig i Anledning af min Paastand: at inden 5 Aar vilde Absolutismen være gjenoprettet i de fleste Stater paa Fastlandet; det var den 5te August 1848.

Hvad min »Socialisme« angaaer, da foreligger den i mine Afhandlinger om Socialismen og Communismen (Maanedskriftets 2det B. Pg. 162–172 og 3die B. Pg. 1—68), der ere Udarbeidelser af mine Foredrag i H. D. Foreningen, og Aanden deri ligesom Hensigten dermed er tydelig nok udtalt i Slutningsordene angaaende Danmark (Julihæftet 1848, Pg. 68), der opstille det Spørgsmaal: »Hvorledes kan man (her) indrette en demokratisk Statsforfatning uden at riskere de Lighedsbevægelser og deres Følger, der have fundet Sted i andre Lande?« —

Imod disse Kjendsgjerninger, der staae urokkelige, kan »Fædrelandet" gjerne sætte sin Paastand, at jeg er »comisk«, naar jeg gjør Fordring paa at have været conseqvent. Jeg siger, at det er tragicomisk, naar »Fædrelandet« vil stille sine løse Paastande og hidsige Beskyldninger imod den uafviselige Sandhed, og jeg finder det noget nær tragisk, at Personer, der vel endnu nære Ønske om at ansees for agtværdige Journalister, tale i en saa haadsk og plebejisk Tone, vise saa liden Agtelse for Sandheden og give deres Lidenskaber saa frit Tøilen.

Men Svælget, som »Fædrelandets« Phantasi saae mellem

min Afreise 1848 og 1851, begynder altsaa at udfyldes; det hvidtlydende Ord »demokratisk Acrobat« er styrtet ned deri. Vi ville nu rolig begrave Skjældsordet »Grundeierforeningens Tallerkenslikker« sammesteds, og naar Veien er ganske jevnet, opreise vi til Minde en lille Støtte af den Ære, »Fædrelandet« vil findes at have efterladt, da det gravede Svælget.

Ordet »Tallerkenslikker« vil jeg ikke, for ei at gjøre mig Sagen for let, tage altfor nøie. Det er et burschikost Udtryk og hører til den Deel af »Fædrelandets« Sprog og Tone, som lugter af Rusaarets Tobak og Punsch. Jeg anseer det virkelig ikke for Umagen værdt at skaffe Beviis eller optræde med Pathos imod den Mening, at jeg skulde være underdanig Tjener blandt nogle »fornemme Herrer". Om Sagen selv vil jeg gjerne udtale mig og frygter kun, at jeg skal synes at sige for lidt, at mine Ord paa nogen Maade skulle frembringe et Indtryk, som om jeg af Angst for Angreb, der ile frem og tilbage mellem mig og Grundeierforeningen, vil søge Skjul. Skjøndt jeg ved at appellere til enhver tænkende og retsindig Mand kan erholde den Indrømmelse, at han om mit Forhold til hiin Forening ikke veed Noget uden af Rygter, og ingen anden Bekræftelse har erholdt end gjennem Bladartikler, der ere grundede paa de selvsamme Rygter — efter at disse ere udspredte maaskee af de selvsamme Blades Skribenter — skal jeg dog ikke i denne Omstændighed søge nogen Tilflugt, men sige: Velan, tro da Rygterne; jeg kjender dem maaskee ikke engang alle; men tro dem da, som I ville, at Rygter om Eder selv skulle troes. Men hvilkesomhelst de end ere, saa støtter jeg mig blot paa Noget, der bør staae som en offenlig Kjendsgjerning, og det er, at man ikke er kommen til mig med det Spørgsmaal: »Vil De forsvare vor Sag?« men har spurgt: »Vil De hjælpe os med

at forsvare Deres Anskuelser?« Hos de Mænd, der dannede Foreningen, havde tildeels »Nord og Syd's« Anskuelser været det politiske Samlingspunkt, før Foreningen fremtraadte som saadan for Offenligheden, og før jeg kjendte den. Beviset herfor ligger ganske simpelt deri, at Intet er fremkommet fra »Grundeierforeningens« Side, som ikke stemmer overeens med de Principer, der for længe siden vare udtalte i »Nord og Syd«*, og derfor er det i Grunden latterligt, at man nu vil angribe mig saa heftig som formodet Forfatter af Artikler, hvis Indhold har været at læse i mit eget Skrift, ligesom jeg finder det sørgeligt, at man blot for at kunne faae en »Reaction« at tordne imod har overfor Udlandet villet raabe, at nu reiste sig et reactionairt Parti, medens Partiets Betydning netop bestod i, at det paa en farefuld Tid høit anerkjendte Forfatningen og den demokratiske Valglov og erklærede at ville værne om den. Virkelig patriotiske Skribenter vilde have taget Foreningen paa Ordet og ikke skjældt den saa heftig ud eller fordreiet dens Hensigter (efter hvilken Bedrift de igjen lagde mig de Foreningen paadigtede Hensigter tillast), og de vilde have lagt Mærke til, at paa samme

* Formodningen om min Virksomhed i Foreningen støtter man jo netop paa, at man troer at kjende mig i dens Udtalelser. Hvad jeg har stræbet eller ikke stræbet, overlades til Rygtet. Exempelviis skal jeg bemærke, at jeg ikke har forfattet Foreningens Adresse til Kongen; men dette siger jeg kun for strax at tilføie, at jeg i Et og Alt kan vedkjende mig den. Den udgaaer fra den i »Nord og Syd« saa ofte gjentagne Anskuelse, at man kun har at vælge imellem et Danmark indtil Elben og Slesvigs Deling; den søger ikke som visse andre Adresser at tynge Regeringen, men antyder den politiske Stilling og de diplomatiske Kjendsgjerninger og slutter med at udtrykke det Folkeønske, at under de besværlige Forhold Borgerfriheden maa blive agtet og hævdet.

Lid, som de saaledes stormede frem mod »Grundeierforeningen«, gik den egenlige Forening »med de fede Arme«, Godseierforeningen, fri. Jeg bærer gjerne Bebreidelsen for, at jeg under de bestaaende constitutionelle Forhold betragter det som en Nødvendighed, at et conservativt frisindet Parti udvikler sig paa Landet, og at jeg, forsaavidt jeg overhovedet deeltager i Dagspolitiken, stemmer mod en quelque peu socialistisk Tvangslov, naar den sociale Udvikling kan gaae med Frivillighed.* Jeg kunde maaskee tage nogle personlige Forbehold med Hensyn til Ansvaret for, hvad der ansees for Grundeierforeningens offenlige Udtalelser; men overfor mine nuværende Modstandere anseer jeg det for upassende.

Endnu et Par af Bladets Feiltagelser maa jeg tillade mig at rette. Det har sagt, at jeg i Begyndelsen af „Nord og Syd« erklærede mig for Absolutismen kun »med nogen Udvidelse af Communalfriheden« (atter Bedemandsstiil), men inde i 1848 blev jeg Socialist. Dette er saaledes sammenstillet, at det skal bevise en hastig Fremgang fra min Side, ikke sandt? Men »Fædrelandets« egen Ven, Hr. Hother Hage, erklærede allerede mit Program for »communistisk« (»Folkebl.« 7de Januar 1848), og efter Februarrevolutionen var jeg, som »Fædrelandet« selv siger, kun Socialist. Altsaa en Reaction, en Tilbagegang, ikke sandt? — Jeg vil nu spørge den

* Man sammenligne nogle af Foreningens Udtalelser i denne Retning med følgende Ord, som staae i Maanedsskriftet 3die Bind Pg. 298 og 299, for September 1848, da jeg var Medbestyrer af Haandværkerdannelsesforeningen: »Naar Alt kommer til Alt, er det ikke Formuen alene, der gjør Udslaget (skjøndt en vis Eiendom er nødvendig til Individets Selvstændighed, er Midlet til hans Oplysning og Udvikling); men det er tillige Maaden, hvorpaa Formuen er erhvervet, Selvtillid, Nøisomhed, kort en vis moralsk Holdning« o. s. v.

ærede Læser, om det skal være min Brøde, at Hr. Hage formodenlig dengang ikke vidste bestemt, hvad Communisme var, og at „Fædrelandet“ endnu ikke har fattet, hvad Socialisme er. Ønsker for Folkets Udvikling, Paaviisning af dets Krav, den simple, sunde Menneskekjærlighed stillet Staten for Øie, er ikke Tegn paa hiin eller denne Theori; først naar man udgaaer fra en eensidig Betragtning af de ubemidlede eller fattige Klassers Kaar og stiller de derpaa grundede Fordringer over Staten, den givne Retstilstand og det hele Samfunds Interesser, bliver man Socialist eller endog Communist.

Endvidere bemærkede „Fædrelandet“ — eller jeg bør sige: det skreg — „at der ikke har været noget Princip i Mode, med hvilket Hr. G. ikke har coquetteret, saalænge det var i Mode!“ Jeg vil lade, som om jeg ikke vidste, hvad jeg selv har strevet, og som om jeg ikke kjendte „Fædrelandet“, og altsaa forske efter, om det ikke mulig siger Sandhed. Hvad var Mode i Slutningen af 1847? Den constitutionelle Liberalisme. Endog Christian d. 8de. lod jo udarbeide en Constitution, som vor nuværende Konge arvede i Udkast. Hvad var Mode i 1848? Den heftigste Nationalisme. Mon jeg „coquetterede“ med den, da jeg optraadte i Casino den 11te Marts og gjorde Indsigelse mod dens Fornuftighed og Retfærdighed? Jeg troer heller ikke, at jeg blev paa Moden, da Alle vilde have Constitution, ligesaa lidt som den Plan til hele Rigets Ordning, som jeg den 7de Decbr. 1849 udviklede, var paa Moden. — „Coquetterede“ jeg endelig med den Folkemening, som reiste sig mod det Spandetske Forslag? — Men det er næsten for galt, at jeg skal forsvare mig mod slige løse Beskyldninger, da enhver fornuftig Læser af „Nord og Syd“ kan vidne, at det i Afhandlinger om Politik og Literatur har søgt at vise enhver Sags sande Betydning, uden at

tjene noget Parti, hvad det heller aldrig skal komme til. Derimod har jeg forsøgt, hvad der ogsaa paalaa mig som Udgiver af et Tidsskrift, at bedømme enhver Sag med Ro og ikke forkaste en sand eller skjøn Idee, medens jeg stod som Modstander af dem, der forvanskede eller overdrev den. Dog, her er jeg allerede paa god Vei til at tale godt om mig selv og bryder af.

At jeg er langtfra at vente eller fordre en aldeles rosende Bedømmelse af „Nord og Syd", fremgaaer noksom af de Ord, hvormed jeg i April sluttede; men et saadant Anfald som „Fædrelandets", en saadan Adfærd, saa Undseelse- og Sandheds-forladt, maa jeg dog henstille til Publikums moralske Følelse. Der findes dog vel i Danmark endnu mange retsindige og sandheds-elskende Mænd, til hvilke man kan apellere, hvis Mening man tør forudsætte, og som ville lægge Mærke til den Retning, man forsøger at give Pressen, til de mangfoldige Fordreielser, Usand-heder og Skjældsord, kort det hele raa Angivervæsen — i hvilket System Angrebene paa mig kun ere en ringe Brøkdeel — til den Terrorisme, nogle Personer søge at udøve, idet de ville skræmme Modstandere bort fra den offenlige Discussion. Og hvilken Terrorisme! Medens man i andre Lande har Skræk- eller Rædselsregimente ved Guillotine, ved Kanoner, ved Knut, skulle vi her have Terrorisme ved Snavs. Man betænke det Tilfælde, at Sagen kom til en Yderlighed, at der fra alle Sider blev gjort Gjengjæld, at der overalt reiste sig Redactioner, som Intet havde at tabe uden Partibifaldet — hvorledes det da vilde stænke over Alle.

2.

En anden Forfatter — der blev modtaget med aabne Arme i samme Blad — følte sig forarget over det Værd, Ro-

gen havde tillagt mig som Skribent, og besluttede grundig at helbrede Alle og Enhver for en saadan mulig Tilbøielighed ved at give en systematisk Udsigt over min Rixwürdigkeit. Han fandt særligt Kald hertil derved, at jeg i det sidste Hefte af »Nord og Syd« (Pg. 525) ikke havde talt med Agtelse om hans „gudsfornægtende Yderlighed", men sagt, at det skulde ni være saa rask. Hvorlidet jeg endog i denne Henseende var til at stole paa, oplyste han ved, at jeg selv var Atheist, hvilket han beviste ved, at jeg engang havde havt isinde at skrive en Samtale mellem Biskop Mynster og en Atheist, i hvilken Samtale Biskoppen skulde komme tilkort. Jeg har, i Sandhed, grundige og skarpsynede Modstandere. De opdage endog, hvad jeg ikke har tænkt, og hvad de opdigte, er tilstrækkeligt til at kuldkaste, hvad jeg har strevet. For at udrydde enhver Tvivl om min Atheisme henviste Forfatteren til mit venskabelige Forhold til den unge Marr — om hvilken Marr jeg i „Nord og Syd", Aprilheftet 1848 Pg. 166, har bemærket, at »han og Ligesindede stræbte consequent til det Maal at frembringe en almindelig Fortvivlelse, en absolut Fornægtelse af Alt", uden selv at vide, hvad de vilde gjøre, »naar Samfundets Bølger saaledes sloge sammen«.

Paa en Angriber, der saaledes characteriserer sig selv, behøver jeg vistnok ikke at spilde mange Ord, og dog, ved at tale paa saadan Maade i nogen Tid uden at blive modsagt, faaer man et fast Grundlag; andre Forfattere, »desselben Geistes Kinder«, eller maaskee de samme, have nu blot nødig at hentyde til, hvad der alt er beviist om mig, og endelig er Bygningen færdig, Forfatteren i Loll. Falst. Stiftstidende heiser Krandsen og lægger Taget, han behøver ikke at gjøre sig videre Umage, men anfører, hvad Alle nu engang vide og bør troe,

og tilføier Skjødesløst, at som Følge deraf bliver man demoraliseret ved at staae i Forbindelse med mig:

»Profossen paa de Ord, da han slig Andagt saae,
Han tænkte: Nu er Tid, hans Hoved fra ham slaae«.

Jeg behøver vel ikke at anvende Andet end Peder Paars imod hiin Brutalitet.

3.

Efterretningen om, at jeg for længere Tid standsede »Nord og Syd«, synes at have været Tegnet til et almindeligt Korstog imod mig. Jeg maa dog ved denne Leilighed gjøre de gamle Korsfarere min Compliment; de droge ud, da de hørte, at de Vantroe vare ved Graven, og ventede ikke, til Sultan Saladin eller desl. meldte dem, at nu var han borte. Mod »Nord og Syd« satte Skarerne sig i Bevægelse, da det ikke længer var til. Endog blandt Norges Fjelde klang Luren, og en tapper norsk Helt drog sit Glavind. Han sagde Partiets sidste Ord og gik med gammelnorsk Aabenhed løs paa at udrydde mine Abonnenter; han opfordrede dem Alle, i Christiania som i Bergen, fra Lindesnæs til Nordcap, til at falde fra; jeg haaber, at han har skaanet deres Liv. Ak, jeg havde alt selv løst dem fra deres Troskabsed; men den tappre Helt var tillige klog og beregnede, at jeg kunde komme igjen, da skulde jeg ikke mere finde dem.

Dette Angreb fortjener imidlertid særlig Paaskjønnelse, fordi det var en Kritik (»Idun« fra April Maaned). Forfatteren havde unægtelig forberedt sig ved dygtige æsthetiske Studier, jeg kan endog betegne, til hvilken Skole han hører; han hører til den Schackske Skole og har fuldstændig lært Kunsten. Han begyndte med en Lovtale over mig for at vække Forestilling om sin Upartiskhed og vise Publikum, at han er:

„Gjennemtrængt af den Overbeviisning,
At man med Folks moralske Bespiisning
Bør være meget samvittighedsfuld".

Derpaa har han desto friere Spillerum til det betænkelige „Men" —, til at opregne en Mængde Feil og Forbrydelser uden Hensyn til, om de ere mulige, hvis Lovtale-Paragraphen var sand. Han viser, at de urimelige Evner, han tillægger mig, ikke have bragt Danmark den Lykke, Velstand og Magt, som de kunde have bevirket, men tvertimod skadet; thi jeg er ikke national, ikke skandinavisk og har ingen Religion. Paastanden er saa gammel, at jeg kan den udenad; men Beviserne ere tildeels nye og morsomme. Saaledes bevises min Unationalitet af mit Fiendskab mod „Fædrelandet" og mod Grundtvig — altsaa Partistandpunktet uden Videre gjort til kritisk Udgangspunkt — og det skal især være betegnende, at jeg aldrig har turdet vove at angribe Sidstnævnte uden med ganske smaa Artikler. Nu træffer det sig saaledes, at jeg netop paa Grundtvig har anvendt den længste polemiske Artikel i „Nord og Syd" og netop imod en ensidig Opfattelse af Nationalismen og af Danmarks Stilling til Europa. Endelig straaler mit unationale Sind i sin fulde Glorie, idet jeg har talt for lidt om Danmarks Seire og idet høieste skrevet om dem i Dagbogsartikler! Læserne maae undskylde, at jeg svarer herpaa; men jeg beder dem tillige at vente et Par Minutter. Min Uskandinaviskhed bevises til Overflod ved, at Forfatteren anseer min „norske Fjeldreise" for slet skreven. Hvortil behøves et saa slaaende Argument? Alverden veed jo dog, at det er mig, der har forhindret Kong Oscar fra, i Spidsen for hans troe Folkeslag, i Overeensstemmelse med det norske Storthing og de svenske Rigsstænder, at forene Nordens Magt, samtidig proklamere den tydske nationale Enhed og begrændse

den, overgive den Holsteen og indlemme Slesvig i Skandinavien. Deraf sees tydelig, at jeg er en Fjende af Skandinavien og Norden, og lad os saa ikke strides meer om den Sag. Her hænder det imidlertid Forfatteren, at Noget kommer ham i Veien, nemlig den Maade, hvorpaa jeg har omtalt den nordiske Literatur, især Sagaerne; han betænker sig lidt, men fatter sig, erklærer, at jeg „coquetterer" med dem, og spanker videre. Her siger jeg dog: Min gode Mand, stands lidt. Det kan være meget tilfredsstillende at tjene sit Parti og angribe en fraværende Forfatter: men siden Du er Kritiker, saa vær et Øieblik fornuftig og sig, om ikke det Væsenligste for Dig som Skandinav maa være, at Folkets Interesse bliver vakt for den gamle Literatur. Har jeg ikke bidraget til dette ved at yttre Kjærlighed og Beundring for den, og bør det saa ikke være Dig nok? Tilstaa aabenhjertig, at Du hellere havde ønsket, at jeg havde talt haanlig om Oltidens Poesi, saa havde Du kunnet deklamere for den og imod mig. Det forraader Du ved, at Du istedenfor at undersøge min Gjerning fører Talen over paa noget Uvedkommende og Dig Ubekjendt, min hemmelige Mening, og frygter for, at jeg i Folks Øine skal synes at have en Fortjeneste i en Sag, som Du og Dine „Skandinaver" troe at have forpagtet.

Men vær saa god, nu at følge med tilbage, min gode Mand, og sige mig, hvorfor jeg da ikke „coquetterede" med Glæde over Folkets Seire og ikke fulgte Strømmen? Jublen var jo i Mode! Det kan Du ikke svare paa. Du har indladt Dig paa at tillægge mig de Motiver, der bedst behagede Dit Parti, og det er gaaet Dig efter det gamle Ord:

„So oft das Herze denkt an Sachen, die nicht sind,
So oft gebiert der Mund ein falsch und bastard Kind".

Derimod skal jeg selv sige, hvorfor jeg ikke skrev vidtløftig om Seirene. Det ligger tildeels i den Vanskelighed, som ganske naturlig frembyder sig for Skribenten, naar han skal udtale, hvad Alle kunne sige ligesaa godt som han, naar han skal gjøre mange Ord af en Følelse, hvis bedste Udtryk er det Hurraraab, som Folket opløfter. For en Sammenligning Skyld lægge man Mærke til, hvor matte og svage Sørgedigtene vare over Oehlenschlæger og Ørsted, og hvilken Kraft og Begeistring der aander i Digte over Mænd, som Folket ikke har paaskjønnet. Paa samme Maade gaaer det til, at man siger Mere om et Nederlag end om en Seir; Forfatteren eller Digteren stiller sig over Nederlaget, henter Alt frem deraf, som bibringer Folket en styrkende Smerte eller trøster det eller ansporer det til nye Anstrængelser; han er ikke gladere ved Nederlaget end ved Seiren, men hans Pligt til at tale er en anden.

Naar den norske Kritiker frakjender mig Religion, saa gjør jeg af de foranførte Grunde ingen Indvending, men iagttager kun Maaden, hvorpaa han naaer til dette Resultat. Den er nem. Han siger, at jeg er ikke Jøde, at jeg ingen Agtelse har for Katholicismen, og Protestantismen er mig naturligviis for tør og prosaisk. Hvor jeg kan misunde Manden dette spinkle, langbenede »naturligviis«. Det skyder Gjenvei over Grøft og Gjærde og undgaaer saaledes den besværlige Gang, en anden, tung og klodset Kritiker vilde have. I »Nord og Syd« er der en heel Række Artikler, der afhandle Protestantismen, dens Forhold til Katholicismen, til Romantiken, dens Indflydelse paa Staternes Politik og paa Literaturen; man kan næsten slaae op, hvor man vil, baade i Maanedskriftet og i Ugeskriftet, og

man vil spore Tanket, der høre herhid.* Om min Opfattelse af Protestantismen er den rette, om jeg udbreder Kjætteri f. Ex. ved at sige, at Protestantismen tvinger Menneskenes Sind indad, tvinger det til at frigjøre sig gjennem sjælelig Kamp — over Alt Saadant sætter Forfatteren afsted paa sit allerhøieste „naturligviis“. Peter Schlemihl kunde ikke løbe hurtigere paa sine Syvmilestøvler; der staaer da ogsaa i Historien, at han tilsidst bosatte sig høit oppe i Norden. Men hvorfor den norske Peter Schlemihl har en saadan Hast, begriber jeg iøvrigt ikke, da han dog har mindst syv Maaneder af Aaret til at kjøle sig af og være upartisk.

For Slutningen maa jeg være ham erkjendtlig, den er som et Skilt, omendskjøndt den er sat bagpaa Boutiken istedenfor forpaa. Han kan slet ikke forstaae, hvorfor jeg har standset „Nord og Syd“, men mener, at det kommer nok engang for Dagens Lys — uagtet jeg selv ligefrem har angivet Grunden. Men det betegner Forf. og hans Parti, at de ikke kunne forstaae, hvorledes Nogen er istand til opgive det Sikkre, et grundlagt Tidskrift, en vid Læsekreds, for uhindret Studiums og frit Skribentlivs Skyld. Sligt er ganske ufatteligt for Folk, der ikke have Maalestokken i deres eget Sind.

---

* For Ex. i Programmet, i Afhandlingerne om Schweitz, Italien, Østerrig, Preussen og Storbritanien, i Anmeldelser af „Marsk Stig“, „Aanden i Naturen“ og den nyeste franske Literatur, i Dagbogsartiklerne af 27de og 28de Oct. f. A. o. s. v.

Adresse til Rigsdagen.

Under 16de Octbr. have 39 kjøbenhavnske Mænd udstedt en Adresse til Rigsdagen og opfordret Folk til at undertegne den. Bemeldte Adresse har den Egenskab, at alle Danske uden Hensyn til politisk Meningsforskjel kunne undertegne den, en Egenskab, der er heldig, forsaavidt derved undgaaes Strid, men maaskee ikke saa heldig, forsaavidt en bestemt Politik under bestemte vanskelige Forhold skulde paavises eller understøttes. Foruden mange smukke Ord og Udraabstegn og Sidehug til en vis Bladartikel, hvilke ikke ere aldeles upassende, har Adressen to Hovedpunkter, hvoraf det ene er: Villien til „at opretholde Slesvig i urokkelig Forbindelse med Danmark". Det behøver ikke at siges, at den Tanke, som ligger i disse Ord, deles af alle Danske uden Undtagelse, hvorimod selve Udtrykkene fortjene Opmærksomhed. Hvis man nemlig havde brugt et aldeles modsat Ord, hvis man istedenfor „opretholde" havde sagt bringe Slesvig ud af sin hidtilværende usikkre Stilling og indlemme det i constitutionel Forbindelse med Danmark, saa havde man nøiagtig udtalt det gamle eiderdanske Programs Villie. Nu er det aabenbart nok, at de Eiderdanske desuagtet tage Adressen til Indtægt, medens Heelstats- eller Realunionsmænd ikke betænke sig paa at underskrive den, og

medens Alle ere enige om, at i sin nuværende Stilling kan og bør Slesvig ikke opretholdes til Held for Danmark og sig selv. For den, der er vant til at læse med Omhu, vidner altsaa hiint Ord om en ret betegnende Usikkerhed eller priisværdig Forsigtighed, trods de mange Udraabstegn.

Det andet Hovedpunkt er, at Slesvig i Lovgivning og Bestyrelse skal være adskilt fra det Hs. Majestæts Scepter undergivne tydske Forbundsland Holsteen. Ogsaa dette Ønske dele vel alle Danske, og de citerede Udtryk blive kun et Hovedpunkt ligesom et Forbjerg: de ende brat; men de ende ulykkeligviis der, hvor man ikke kan ende som et Forbjerg, thi de standse ikke ved noget Hav, tvertimod knytter sig hertil en ny Tanke og den for Øieblikket vigtigste Tanke: Hvad saa? Hvad følger af, at Holsteen er undergivet Hs. Majestæts Scepter? Herom tier Adressen, og efter at have understreget den kunne Underskriverne strax begynde at strides om Øieblikkets Hovedopgave.

Kunne vi efter at have anerkjendt Holsteen som et Hs. Majestæts Scepter undergivet Land rolig vende det Ryggen og lade det ligge, for hvad det er? Derved, at vi saaledes uden Videre vende det Ryggen, bevirke vi kun, at det ved Leilighed slaaer os i Ryggen. Om vi ikke ville have Noget med Holsteen at gjøre, vil det nok have Noget med os at gjøre, f. Ex. med Hensyn til Slesvig, og ved at lade det have sin egen Regering, Armee, Finanser o. s. v. gjøre vi det just ikke svagt. Det synes naturligt, at naar vor Konges Scepter er udstrakt over Holsteen, saa maae og bør vi, idet en Ordning af Monarkiet forestaaer, stræbe at hjælpe ham til saa megen Magt i Holsteen, at han der kan hævde en dansk Politik ved Siden af Holsteens Forbundspligter. Hjælpe vi ham ikke dertil, hvo vil

da gjøre det? I tre Aar har det været den danske Regerings Opgave, klart at opfatte denne Stilling og med Bestemthed arbeide paa at gjennemføre det Uundgaaelige paa en for Danmark saa gunstig Maade som mulig. I tre Aar har man vaklet og Skridt for Skridt ladet gunstige Omstændigheder glide forbi. I tre Aar har man drevet en usikker Politik og derved overfor Venner og Fjender stillet sig i et saa uheldigt Forhold, at det Uundgaaelige tilsidst kan komme som en Ydmygelse for os Alle. Mænd, der burde see klart og med borgerligt Mod hjelpe Regeringen med at gjennemføre det Vanskelige, have ikke havt dette borgerlige Mod til at bryde med en Dagbladspolitik, der høirøstet angav sig selv som den eneste rene, velsindede og frelsende, og som dog midt under sin største Høirøstethed vilde komme i den grændseløseste Forlegenhed, om den blev tagen paa Ordet og skulde danne et Ministerium. Naar den urokkelige Sandhed er bleven fremsat, har det velvilligste Svar fra saadanne, af Bladene og Partierne forknyttede Mænd været: Ja, det kan være sandt; men det vidner om Mangel paa Kjærlighed og inderlig Patriotisme at udtale det saa bestemt. Men man vogte sig vel for at sige, at den, som siger Sandt, ikke er patriotisk; tilsidst bliver Sandheden ikke længer dansk.

Eller, vil man ikke tage en Beslutning paa den ene Maade, saa tage man den paa en anden Maade, saa underskrive man ikke Halv Heelstats-Adressen, men nægte, at Holsteen er undergivet det danske Scepter, at samme Arvefølge gjælder for Danmark og Holsteen, at Stormagterne, der i Forening med Hs. M. Kongen af Danmark have underskrevet Londonnerprotokollen og garanteret Statens Heelhed, have tilstrækkelig Ret til at blande sig i disse Anliggender tilligemed vor Konge. Det er tabula rasa, reen Politik, saaledes som den bliver prædiket i

hine „ypperlige" Artikler, der ikke have Navn, blive trykte i Halvdelen af Landets Aviser og udbrede Læren, medens alle Trykkerne ville have Fornøielsen af dens „Ypperlighed", men ikke bære Ansvaret for den. Det er let at skjønne, baade hvorfor den har saa mange Udbredere, og hvorfor de ikke aldeles frit og mandhaftig, med Haand og Segl ville vedkjende sig den. Det Første bliver indlysende, naar man erindrer, at den hele dansk-slesvig-holsteenske Strid begyndte med Fornægtelse af den fælleds Arveret, og at Monarkiets Beboere derved bleve vænnede til den Tanke, at de skulde gaae fra hinanden*. Det Sidste, at man nu ikke vil bære Ansvaret for denne kjære Tanke, bliver forklarligt af, at Europas Magter udtrykkelig have erklæret sig imod den i Londonnerprotocollen og vor Konge ligesaa, og at følgelig en Opsætsighed mod disse er Forbund med eller Længsel efter deres Fjende: Revolutionen. At være revolutionair er en Ulykke; men naar man kun har Valget mellem Revolutionen paa den ene Side og sin Samvittighed, sit Fædrelands Vee og Vel paa den anden Side, have endog hæderlige Mænd troet at kunne gjøre Valget med Freidighed. Det kommer da an paa at undersøge, hvorvidt Revolutionen vil være os hjælpsom og kjærlig, og det vil formeentlig i denne Henseende staae klart for Enhver, at den tydske nationale Revolution, der rører ved Holsteen og velvillig stiller os ved dette Paahæng, uvilkaarlig tager et Stykke af Slesvig med. Selv om dette ikke viste sig som en logisk Nødvendighed, vilde Kjendsgjerningerne vise det som en Nødvendighed. Vi have forhen underhandlet med Revolutionen, og vort daværende Martsministerium opstillede som et Alterna-

---

* Jfr. „For den danske Stats Opretholdelse i dens Heelhed", af Ørsted, Pg. 128 og V.

tiv, man kunde gaae ind paa, Slesvigs Deling. Og dette er ikke, som man nylig med mærkværdig Dristighed har paastaaet, »en Løgn«, men et beviisligt, historisk Factum*, bestyrket ved Tscherning's Udtalelser og overhovedet for Partistandpunktets Vedkommende ved Etatsraad Schouws Erklæring i Dansk Tidsskrift** og ved flere Numere af »Fædrelandet«.*** Men selve den Heftighed, hvormed endeel af dem, der engang have næret Tanken, nu fralægge sig den, vidner bedst om, hvor ulykkelig den vilde være, og man behøver ikke at anvende mange Ord for at tydeliggjøre Folket, at en saadan Løsning vilde hidføre Danmarks fuldstændige Ydmygelse og Opløsning.

Vil man altsaa ikke dette, saa maa man ville det Første; et Tredie, beliggende mellem Historiens, Tractaternes Europa og Revolutionen er ikke til. Derfor burde man ville. Man burde indsee, at det fornuftige Eidersystem er det danske Folks Velvære og nationale Aarvaagenhed indenfor Heelstaten.

Og erkjender man dette, saa er Adressen for længe siden skreven, nemlig i en Erklæring, der blev udstedt af 45 »fædrelandsksindede« Mænd paa en mærkelig Dag i 1848, den Dag, da Revolutionen udbrød i Paris, den 23de Fbr.,

---

* Jfr. Berl. Tid. af 3die Octbr. d. A.

** Heftet Nr. 16, Septbr. 1849 Pg. 312. En Deling af Slesvig, »f. Ex. efter Linien Slesvig-Husum« vilde være at foretrække som et mindre af de Onder, der komme af Nationalitetsstriden og den deraf følgende Udsondring af Holsteen.

*** f. Ex. »Fædrelandet« af 8de Juni 1849, Pg. 518, indrømmer, at Delingen af Slesvig, f. Ex. ved Slien, er det mindste af de Onder, der bleve foreslaaede under Forhandlingerne med den tydske Revolution. Det erklærer udtrykkelig, at Delingen er »netop det mindste af de Offre, hvorom der hidtil har været Tale«.

da man her endnu troede det muligt og nødvendigt at holde paa den givne Statsret, da man endnu ikke havde opgivet den Hensigt at spørge ifølge Landsloven, fordi man frygtede Svaret, og man endnu ikke, som Krieger kort efter, ansaae det for Ret at »kassere« en Landslov som en Embedsbestalling.* Disse 45 Mænd erklærede: »Men dersom Forsøget skal gjøres med en Forfatning, omfattende alle Statsdele som en Eenhed, da maa det staae for det danske Folk som det første Fornødne, at der ved et saadant Forsøg undgaaes Alt, hvorved dets Ret og Ære vilde trædes for nær, og Alt, hvad der vilde udsætte Danskheden for at fortrænges i Slesvig og begunstige den tydske Forbunds-Politiks Overgreb over Eideren«. Disse Mænd sagde dette paa en Tid, da Regeringen endog vilde indrette en eneste dansk-tydsk Rigsforsamling, hvad nu er en Umulighed — og dette er vel istand til at minde om, hvad i Mellemtiden er vundet, og hvad i Fremtiden kan bevares.

---

* Dansk Tidskrift Mai 1848, Pg. 114.

Literatur og Theater.

I.

„Æren tabt og vunden."

I Hauchs Værker, selv i dem, hvor Digterens Personlighed ikke faaer Leilighed til at udtale sig directe, føler man sig berørt af Characteren, fra hvem de hidrøre: Man har en stærk Følelse af, at de komme fra noget Reent, Stærkt og Mandigt. Allerede tidligere, i Anledning af „Marsk Stig", er i dette Skrift blevet gjort opmærksom herpaa; men for endnu nøiere at bestemme en enkelt Retning, hvori dette Stærke og Kraftige træder frem, skal jeg minde om det alvorsfulde, næsten mørke Digt „De to Pxer"*, hvorom han selv yttrer i Fortalen til de „lyriske Digte", at det „fra Tankens Side staaer i nær Forbindelse med Nutiden, hvori Trods mod det egenlige Mesterskab og Tillid til en umoden Kraft ikke saa sjelden frembringer en Svimmelhed, der vel tilsidst kan styrte sit Offer i Afgrunden".

I det nye Skuespil er der — ikke en lignende Tendens — men ligeledes en Tendens, der ikke fremtræder tydelig, ikke tynger den dramatiske Poesi; det er snarere, som om Digterens alvorlige Natur uvilkaarlig har maattet søge og finde et Stof,

* Efter et Sagn om Frue Taarn i Kjøbenhavn, see Thieles Folkesagn I. 184.

der viser Samtiden Noget, hvortil den trænger. Stykket handler om den personlige Ære. Det tør vel ikke siges, at Samtiden mangler Følelse for den personlige Ære; men den savner i dette som i saa meget Andet den strenge Form, den traditionelle Regel. I Politiken f. Ex. vil man ofte see, at mange af Nutidens Mænd, især de høirøstede, savne den Tilbageholdenhed i Ytringer om anden Mands Ære, hvoraf skulde sees, at de have sand Agtelse for deres egen. De ere ikke bange for, ligesom Gustav Adolph, at give et Ørefigen; men de have derhos ikke Magt nok over dem selv, ei heller moralsk Evne til at give Opreisning; deraf følger baade i det politiske og det selskabelige Liv mange Ørefigen, Misbrug af Ørefigen, Nedsættelse af Ørefignets og af Personlighedens Betydning, en over mangfoldige Forhold hvilende plebejisk Tone, den sande Stolthed adsplittet i sine to modsatte Yderligheder: Hoffærdighed og Holdningsløshed.

Jeg veed som sagt ikke, om Digteren tydelig har tænkt sig disse Forhold og villet træde i Kamp mod dem; men jeg veed, at dette Billede af Seaton, der bliver slaaet af Kongen og under Slaget synker sammen, slipper alle Livets Goder og kun bevarer den bittre, uudslukkelige Følelse af sin Ydmygelse — og af Kongen, der selvfornegtende stiger ned til ham og byder ham den eneste, skjøndt formelle Opreisning — at dette maa have noget Staalhærdende for Tilskuerne, og at Stykket ved denne sin Characteer fremtræder i dets hele Modsætning til vor øvrige modernestе Theaterpoesi, hiin Blanding af Lune, Idyl og Spidsborgerlighed, der viser, at „Digterne" kun ved nogen Læsning staae over det Spidsborgerlige og ikke besidde den Characteer, som bringer Sundhed og Foryngelse i et Folks Literatur.

Det følger af sig selv, at en god, reen og stærk Tanke, et

mandigt Stof, der behandles i en saadan Form, at det staaer klart for Tilskueren, ogsaa er æsthetisk skjønt; men dette forhindrer ikke, at Værket jo kan have sine æsthetiske Mangler. Herhen hører, at Indholdet ikke er tilstrækkeligt til at udfylde tre Acter og dog næppe kunde taale en hastig Udvikling i to Acter. Derfor er indbragt en Tillyst Spion, svenske Officierers utaalmodige og bekymrede Forespørgsler om Kongen (der er reist efter Seaton, medens Seaton reiser saa langsomt, som om han ventede Kongen) og et Overfald. Alt dette tager sig ikke godt ud paa Theatret, og naar Digteren i den Fortale, han efter Sædvane har leveret til sit Værk, forsvarer det med, at han vilde give »et Billede af den Fare, hvilken Kongen ved sin Forvovenhed udsatte sig for«, saa kan med Føie betvivles, at »Forvovenhed« hører til den i Stykket givne Gustav Adolphs Characteer, dernæst, at Billedet deraf er nødvendigt til den rolige Opfattelse af Stykkets simple Handling, og hvis ogsaa dette gjendrives, kan man vistnok sige, at Sligt i alt Fald bør fremstilles med varsomt Hensyn til de dramatiske og theatralske Fordringer for ikke at see ud, som om det var tilstede for at udfylde et tomt Rum.

Hovedpunktet i Skuespillet er upaatvivlelig Slutningen af 1ste Act, hvor Seatons Stolthed og Kongens Hidsighed tørner sammen. For at man skal sympathisere med Seaton, er det nødvendigt, at hans Adfærd ikke synes en urimelig Trods, da han dog har feilet. Efter at Kongen har talt venlig og hjertelig med de andre Hærførere og Seaton derpaa er traadt ind, maa der i Kongens Tone pludselig komme en kold Strenghed, hvis Virkning paa den unge stolte Adelsmand Tilskueren vil føle. Dette beroer paa Skuespillernes Kunst; men det vilde lette deres Hverv, om Kongens første Spørgsmaal var ganske kort. Naar Kongen endelig bliver vred og viser ham ud, er

det næppe rigtigt, at Seaton lægger Haanden paa sit Sværd og ved denne Bevægelse foraarsager Kongens ilfindede Gjerning: thi — saa synes det Tilskueren — truer Seaton for et Ords Skyld Kongen med sit Sværd, saa vil han drage Sværdet og dræbe Kongen, naar han bliver slaaet. En Mand som Seaton, der er saa ridderlig, saa umiddelbar, saa fri for Affectation, truer ikke, gjør ikke et Paradegreb.— Her er, som man let indseer, ikke fremført nogen Hovedanke mod Stykket; Charactererne ere sindrig og bestemt udtænkte, Situationen fremgaaer naturlig ud af dem, der vilde kun behøves en lille Nuance for at gjøre den aldeles feilfri.

Reise til England.

Andet Afsnit.

Skildringer fra London og Industri-Udstillingen.

bage af Tjenestepigen ligesom Abul Casems Tøfler, jeg kastede den ud igjen, den faldt i Hovedet paa en af Husets Damer — tynget af en saadan Ulykke forsager man Verden, og gaaer ikke ud af Huset, før det er mørkt og Brevet endt.

Men hvor skal jeg begynde, hvad skal jeg fortælle? Det er, som om jeg skulde pakke min Kuffert, men istedenfor Linned- og Gangklæder laae Taarne, Huse, Floder Dampvogne og flød i Uorden og skulde anbringes. Jeg vil aldeles prosaiskt begynde med Begyndelsen .... prosaiskt? Alting er her saa uformelig stort, jeg kan ikke engang sige, hvilken Dag jeg første Gang gik i Udstillingen, uden at møde det Usædvanlige ved hvilys Dag: Det var Solformørkelsesdagen. Solformørkelsesdagen er mærkelig ved, at jeg paa den første Gang betraadte Udstillingen, og jeg er mærkelig ved, at Solformørkelsen ved min Indtrædelse første Gang var formørket .... nei —

Alting er her saa stort, at man ikke engang kan kjøre en Tour, som Alverden kjører, uden at Kjørselen bliver en Mærkværdighed. Men det Mærkværdige er ogsaa, at hele Verden synes at være kommen op at kjøre, at Jordens 1000 Milloner Mennesker synes at have samlet sig ved Banken i City med hele deres Familie og Tjenerskab, Huusdyr, Bagage og ville kjøre rundt om Jorden tilbage til Banken og City. Deres Efterkommere samle sig allerede bagved dem og ville ogsaa stige op, hvis vi ikke skynde os. Dette er, frygter jeg rigtignok, noget

overdrevent; men man maa sommetider bruge en Overdrivelse for at frembringe et Indtryk, som selve Sandheden ikke er istand til. Sandheden er, at Scenen var en dansk Miil lang, en uoverskuelig Mængde af Kjøretøier rullede imellem og imod hinanden, saa tæt som Parterret paa en udsolgt Theateraften. Der skulde være fire Rækker, to udgaaende og to indgaaende; men de bleve brudte og slyngede imellem hinanden, naar fra en af de utallige Tværgader kom et Kjøbmandslæs, forspændt med otte Heste, eller et Læs Bjelker saa lange som Skibsmaster, eller naar en Omnibus som en fuld Mand tumlede ind og banede sig Vei. Mellem de svære Linie-Kjøretøier snoede sig som Baade en Mængde Cabs og smaa Selveiervogne, Drenge trak Trillebøre, Folk skraaede over fra det ene Fortoug til det andet, Alt saa hastig som mulig, i den utroligste Brimmel, i den utroligste Taushed, og uden at noget Menneske omkom i den Livsfare, der uafladelig syntes at svæve over Alle, og over mig i Særdeleshed, syntes mig fra mit ophøiede Sæde paa Omnibussens Tinde. Behændigheden, hvormed de engelske Kudske kjøre, trods deres tilsyneladende gentlemanlike Sorgløshed, er ubeskrivelig; men Vognene ere ogsaa indrettede til Trængsel, Axelens Munding er skarpt afskaaren og staaer ikke længer ud end Hjulet, medens paa en dansk Vogn Møttring eller Lunte rager sorgløs frem og nyder Udsigten. Dog, jeg

glemmer, at der foruden Vognlarm var nogen Lyd. Som en Rovfugl i sin Klipperede speidede den høit thronende Kudsk eller den urolig omflattrende Conducteur efter et Bytte, og udstødte, naar han troede at have fundet det, en Lyd lig Ørnens Skrig og rakte en Finger i Veiret. Den gravitetiske Engelskmand, der vilde følge Vinket og stige op, rakte gravitetisk en Finger i Veiret, Omnibussen standsede, hele Rækken standsede og stødte mod hinanden, all right, fremad, indtil nyt Skrig, ny Finger. Inde paa Fortougene strømmede to tætte, sorte, tause Menneskefloder, Ingen standsede, Ingen saae sig om, Ingen „drev“, alle de rolige, alvorlige Ansigter syntes prægede af Dagens Beskjæftigelse og bestemte Formaal. Jeg saae og saae; saadan havde jeg aldrig seet Verden før; her fik jeg første Gang Begreb om en Folke-Tilværelse, hvori hvert Minut er Arbeide, hvor Tanke og Gjerning gaaer Haand i Haand, hvor man ikke hviler selvbeskuende foran og efter hver Beslutning. — Dette er den nøiagtige Sandhed; men det bliver meget rigtigere, naar jeg siger, at det saae ud, som den yderste Dag var kommen, og Børsen blev lukket paa Slaget 12, og hvo der ikke kom i rette Tid, fik sine Vexler protesterede, og hvo der ikke havde Sterling-Vexler, forstod ikke et Ord af det Hele.

Vor Kudsk, en smækker, blond, vredladen Gentleman i bruun Kjole, rødtærnet Halstørklæde og Flipper, havde en kullerst Hest, der efter hver Standsning først ikke

vilde fremad og saa sprang afsted som en gal Mand. Derved hændte det Kudsken, at han undertiden, ligesom „Fædrelandet“ hjemme, kjørte paa Andre og gav dem Grovheder derfor. En lille Cab med en bred undersætsig Kudsk, der skvulpede paa Bølgerne dybt under os, var Gjenstand for disse smaa Opmærksomheder og gav endelig det ret fornuftige Svar: Hold selv Styr paa Din Hest. Vor Kudsk ventede kun paa dette Angreb for at lade sine Læber undfare en Forbandelse. Hertil bemærkede den Anden, at man kunde nok see paa ham, at han egenlig var Skrædder, hvortil vor Kudsk svarede: Du Søn af en Tæve, jeg vil slaae et af Dine Ribbeen istykker. — Det kan en Skrædder ikke gjøre, var det rolige Svar. — Jeg blev dog kjed af denne danske Journalistdiscussion og af den kullerske Hest og benyttede en ny Standsning til at stige ned, og op paa en anden Omnibus.

Paa Veien, overfor det Hjørne, hvor Hyde Park begynder, staaer Wellingtons Rytterstatue oppe paa en Triumphbue. Man har opholdt sig meget over Kunstnerens Værk, fordi det er saa udramatisk og livløst, Wellington gjør under sin korte Regnkappe ikke nogensomhelst Feltherre-Gebærde, og Hesten viser ikke ringeste Bevægelighed, løfter ikke en Fod, men strækker kun Hals og spidser Ore. Det finder jeg imidlertid aldeles rigtigt: Hesten spidser Ore efter Blücher. Og saa haardnakket og ubevægelig holdt

netop den og dens Herre ved Waterloo og beholdt derved Valpladsen. Ligeoverfor boer den gamle Hertug. Det smukke Jerngitter, som omgiver hans Palads, er vanziret ved Brædder, der indvendig ere slaaede paa. Denne Beklædning lod Wellington anbringe, da han var upopulair som Statsminister og man kastede Stene ind paa ham. Nu er the old duke meget elsket; men da han ikke kan vide — skal han have sagt —, hvor længe det varer, lader han Brædderne sidde.

Endelig saae jeg Glaspaladset tindre over Parkens Træer, og strax efter bleve vi udlossede som Millioner Forgængere for at gaae ind og beundre. Det har noget Ubehageligt ved sig, at man egenlig kommer ligesom med et Skilt paa Ryggen, hvorpaa staaer skrevet: Ny Udstillings-Beundrer. Jeg tilstaaer idetmindste, at jeg havde denne Følelse, og gik ganske undseelig forbi de vagthavende Politibetjente.

Her vil jeg standse lidt og trække Veiret og tage Mod til mig. — Jeg velsigner Himmel og Jord, fordi jeg er kommen til London. Det var det, jeg egenlig vilde sige, da jeg begyndte Brevet.

Der var en stor Mængde Mennesker udenfor, og da jeg ikke kan lide Trængsel, blev jeg staaende for at lade Mængden løbe af; men her i London er Mængden en evindelig Strøm ligesom Oceanets Flod, der iler ud af Gudens omstyrtede Urne. Jeg maatte altsaa tilsidst

fremad i Trængselen og blev ikke lidet forundret over, at Alt gik saa tyst og rolig; ganske lempelig blev jeg som en anden Draabe gydt ind i Glashvælvingen. Du har seet en Afbildning af den hjemme paa Kunstudstillingen; men om Storheden gjør Du Dig intet Begreb, selv om jeg siger Dig, at Bygningen rimeligviis er større end Christiansborg Slot med alt Tilhørende. Den er fiirkantet, har en Længde af 1851 Fod og er omtrent Fjerdedelen saa bred; to brede Gange skjære hinanden i det Indre, ligesom i en korsdannet Kirke. Man pynter gjerne Stuer med Urtepotter og Blomster. I denne Hal er Vorherres Jord Urtepotten og Blomsterne firehundredaarige Elmetræer. Under en af disse Elme er et Springvand, der falder i et Bassin, omgivet af Palmer, og hvori kunstige Lotusblomster svømme. Denne Prydelse er saa meget mere passende, som den er anbragt udenfor den Afdeling, der omfatter Indien. — Jeg stod nu og saae lidt herpaa, kiggede ned ad den brede Gang, hvor alle Nationers Flag hænge ud over deres respective Afdelinger mellem de lyseblaa smækkre Søiler og det røde Drapperi, og vilde have et Overblik; men hidtil har jeg tilbragt omtrent 30 Timer herinde, og endnu har jeg intet „Overblik“ faaet. Jeg er ikke engang rigtig fortrolig med Bygningen. Uhyre Maskiner arbeide i den, mange hundrede tusinde Punds Vægt er oppe i øverste Etage, og dog gik jeg forleden uvilkaarlig af

Veien, da jeg i den østerrigske Afdeling saae en vældig Jernstang og en Møllesteen stillet op imod en af de spinkle Piller; jeg troede i Hast, at Bygningen maatte falde overende ved denne Uforsigtighed. Sagen er, at Bygningen seer ud som et luftigt Telt, eller rettere sagt, den er kun den gjennemsigtige Grændse for de Ting, som befinde sig i den.

Men jeg stod altsaa udenfor Indien, og i samme Øieblik brød Solen gjennem Skyerne og skinnede ind i Bygningen gjennem Transeptens (den brede Tværgangs) Glashvælving, og saa glimtede det fra Indiens Indre, og det skinnede som Diamanter fra Springvandet og Lotusblomsterne. Saa tænkte jeg, ... nei, oprigtig talt, jeg tænkte ikke, jeg gik ind i Indien, jeg blev dragen til Hindustan.

Da jeg havde været der i fire Timer, havde jeg vel seet Tiendedelen af denne Afdeling; min Opmærksomhed blev bortdragen først ved Orgelspil, saa ved Sang. Fjernt i Bygningen blev spillet paa det franske Orgel, accompagneret af Basun, og for mig lød det, som om hele Menneskeheden var samlet og takkede Gud for sin Magt og Vælde. Sangen, der strax efter fulgte, kom fra en Pige-Skole, som var herinde med Lærere og Lærerinder og drog ud under Sangen: God save the Queen! Da Børnene kom forbi Dronningens store Statue, raabte de tre Gange: Cheer! og

pludselig gav den store Mængde Mennesker, som stod paa Børnenes Vei, sig til at klappe og raabe Cheer!

I dette Øieblik var jeg meget lyksalig. Al Livets Lyst og Henrykkelse var i mig, og det slet ikke paa mine egne Vegne, det var, som om Menneskeslægten drog syngende gjennem mit Sind.

Men siden den Tid fulgte adskillige Nedslagenheds-dage. Jeg kom ikke til at gaae efter min egen Villie, men i Følge med Andre, som undertiden søgte med Velvillie at veilede mig i Ting, jeg ikke forstod; men jeg tabte kun derved Traaden, jeg var vildvarende, huusvild og kunde ikke forstaae. Man har beregnet, at naar En vilde see paa hver Gjenstand i Udstillingen blot tre Minutter, saa behøvede han 37 Aar til at see det Hele. Men skjøndt der saaledes er haandgribelig Umulighed for at see Alt, er det dog en yderst piinlig Følelse, hvormed man over-fladisk skynder sig forbi en Mængde Ting; idet Øiet møder Gjenstanden, kommer der en Forbindelse mellem denne og Sindet, en Længsel, et Ønske om nærmere Bekjendtskab knytter os til den, og i samme Øieblik er Traaden reven over, man er kommen forbi og glider paa samme Maade forbi en ny Gjenstand. Det er en heel Række af smaa, smertelige Fornemmelser, ligesom naar man er electriseret og en Anden trækker Gnister af En. Hver Gnist er et lille krillende-stikkende Ryk, og her var tusinde Ting, der trak Gnister. Dertil kommer, at selve

Forklaringen over mærkelige Sager ikke tilfredsstiller; man skulde kjende Lovene, i Kraft af hvilke Opfindelsen er skeet, eller ifølge hvilke Bevægelsen finder Sted. Man føler, at man savner en utrolig Mængde Specialkundskaber, og i saadanne, den yderste Utaalmodigheds og Fortrydelses Oieblikke, rækker Sindet sig tilbage for at gjøre Fortiden om igjen og leve en anden Ungdom, griber ubestemt ud for at bemægtige sig mere Liv og mere Tid, og synker tilbage i sig selv i stor Mismodighed. Hvergang jeg i nogen Ro og med Anstrængelse lærte Noget, blot Lidt, kom igjen den lykkelige Stemning; det er virkelig sandt, at naar man lærer Noget, uegennyttig og af Kjærlighed, er Sjælen til Gjæst hos Guderne og spiser ved deres Bord. Men flere Gange er jeg ogsaa gaaet ud af Bygningen med den Tanke, at jeg var fuldstændig tilovers her.

Udenfor Bygningen, i selve London, er det heller ikke saa let at finde sig tilrette. Af falsk Stolthed fordølge Mange, at Reise er Andet end at komme, see og seire. Jeg bekjender, at jeg ikke er Cæsar. Ja, de, der reise med Coureer forud, Tjener bagpaa, Leietjener til Veiviser, de spilde ingen Time, gaae ikke halve Dage forgjæves, møde faa lukkede Bomme, sidde ingen Aften mismodige over en tabt Dag og mistvivlende om den næste. Dog troer jeg, at hvad der betales til Erfaringen, er bedre anvendt end til Leietjenere. Jeg har nu betalt

min Regning til Erfaringen, troer jeg. Bl. A. vilde jeg helst boe i City, fordi denne Deel af Byen synes mig den meest characteristiske, det ægteste Udtryk af engelsk Liv og Sædvane; men jeg vilde ogsaa boe 5 eller 6 (engelske) Mile derfra ved Udstillingen. Jeg leiede Værelse tætved Udstillingen, men kunde ikke bekvemme mig til at flytte fra City; mit Sind og jeg selv gik som en Perpendikel mellem Londons East- og Westend, og hvor jeg end sov, var der dog en Huusvært, som sagde, at jeg var ude om Natten. Naa, nu boer jeg her ved Krystalpaladset, har opgivet at ville stræve over hele London, har opgivet at ville sluge hele Udstillingen, har fulgt et godt Raad: at begrændse mig.

Jeg vil nu fortælle Dig, hvad der har tiltalt mig i de Egne, jeg hidtil har seet, nemlig Syden og Østerland. Det er, at her slet ikke er nogen egenlig Industriudstilling, men en uendelig Fortælling, Beskrivelse af Luft, Jord og Hav, af Bjergenes Indre, Menneskenes Liv og Historie. Paa denne Maade er Udstillingen ordnet i Alt, hvormed Engelskmændene have havt at gjøre, Alting er simpelt, storartet, klart og belærende, „praktisk“ for Skolediscipl en, der bliver ført hertil af sin Lærer, for Kjøbmanden, der vil foretage en ostindisk, australisk spansk eller tyrkisk Expedition, for Statsmanden, der vil beregne Sydens eller Orientens Kræfter, Characteer,

Sæder og Fordomme, for Digteren, der vil see dets Skjønhed og Eiendommelighed.

Du kommer til Indien — ja, gid Du var her! — og seer først Producterne af Jorden: Sække af Hvede fra Nerbhudda-Dalen, Mais, Hirse og utallige Sorter Riis, Straaet med Kjærnen er vedlagt, saa at man næsten seer Sæden groe; en Slags Riis, Ketana, er sort; jeg troer, den er fra Pendschab. Mig interesserede denne sorte Plante fra Pendschab, bl. A., fordi Inderne sige om Noget, der kan udeblive længe: In Pendschab togt's (det dages i Pendschab). Livets Frugt er sort ude paa denne Jordens yderste Odde, hvor Solen siges at komme sildig. Videre er af Jordens Frugtbarhed en Mængde Arter Oliefrø, Meloner, en uhyre Mængde Prøver af Kaffe, en Række aabentstaaende Kasser Thee, der dufter stærkt og lifligt; men en egen Sort blygraa Thee, der er sammenpresset i Kager som store Klodstørv, lugter af Hvideløg; ved Siden heraf strækker sig en Række guul, vellugtende Tobak, Nødder i alle Størrelser, fra den sædvanlige europæiske til Kokospalmens Frugt. Man gjør en Vending, og Luften er fyldt af Vellugt fra store Masser Kaneelbark, udstillede i alle Arter til Kjøbmændenes Bedømmelse. Tæt derved staaer under Glas en sort Frugt, saa stor som et Menneskehoved og besat med Pigge som en Morgenstjerne; dens engelske Navn er Dorian-Fruit. Saa møder Øiet skjønne Farver; det

er Muskatfrugten — thi man seer ikke blot Nødden, men selve Frugten gjennemskaaret i alle Retninger, saa at den røde Skal, der er udenom Nødden, og det ferskenagtige Kjød, der ligger tykt og tæt udenom det Røde, kommer tilsyne. Hele Frugten er som en stor, guul Pommerans; men de indre Farver, som bringes frem under Kniven, vidne om Indiens Sol og Indiens Blod. Erindrer Du Plums Maleri: de to Indianerpiger og Hinduerne? Man saae ligesom Aftensolens Ild gløde under Pigernes brune Hud og dens Guldfarve paa den ene Mands Ansigt — nu, saadan er Muskatfrugten. Saa er der Nelliker fra Malacca, hvidt og purpurrødt Peber fra Nepaul, Cardemomme, Ingefær fra Travancore, en lille Række ganske smaa fine Glas med Essenser og ætheriske Olier, Indigo fra Sindh og en uendelig Mængde Farvestoffer, samt de skjønneste Træsorter, en Samling af Stykker, saa store som en almindelig Bog, der fylde dobbelt saa meget som alle danske Producter paa Udstillingen. Derpaa følge Havets Beboere, alle Sorter Fiske; Slanger, Oxehorn og Elefanttænder, Prøver af Kjød, f. Ex. et Bryst af et Vildsviin, og i næste Værelse aabner sig Bjergenes hele Rigdom, ædle Steenarter og Metallerne, der ere bundne i Erts, men undertiden kaste Glimt som en ficilsk Nonne under Sløret. I en særskilt Afdeling møder Øiet en ringe beskeden Ting, klædt i Uskyldighedens hvide Farve, og dog vækker den meget alvorlige Tanker. Den repræsen-

terer Kampen mellem to store Stater, maaskee mellem to Verdensdele. Det er Bomulden, som Engelskmændene saa møisommelig søge at opelske i Ostindien for at emancipere sig fra Nordamerika. Den er udstillet i en Mængde smaa, rene, smukke Prøver; men jeg har været hos en af de største Bomuldsimporters i City, og der viste man mig ikke Prøver, men hele Baller og indrømmede, at den ostindiske Bomuld trods alle Anstrængelser stod langt tilbage formedelst slet Behandling især under Transporten, da den ofte maa føres flere hundrede Mile paa Lastdyrs Ryg, udsat for Veirlig, Støv og Smuds. Det er ikke for Intet, at Amerikanerne og andre kloge Folk holde gode Veie og Jernbaner. — Ved Siden af Bomulden ligger Silken i alle Phaser fra Cocon'en til Væven, i alle de utallige skjønne Farver, som staae til Indiens Raadighed. Hertil grændser Ulden, hvoraf de tilberede deres Shavler, og Basten, hvoraf Matterne forarbeides.

Men dette er kun Jorden med dens Producter, der vidne om den glødende Sol og den gjennemsigtige Luft, og hvor Meget jeg end har nævnt, er det langtfra en fuldstændig Beskrivelse; nu komme vi til Menneskene og til de Gjerninger, hvori de have lagt deres Kløgt eller deres Skjønhedssands.

Lad mig nu strax sige Dig, at Alt, hvad der kan gjøre et Menneske glad, er her: Skjønhed, Rigdom

Simpelhed, Smag — jeg mener naturligviis, hvad der ved Beskuelsen kan glæde et Menneskes Sind. Men hvad skal jeg nu nævne for Dig, Du Stakkel, som kun længselsfuld kan række Dig ud efter det, som kun kan see, ligesom den Blinde, gjennem en Andens Ord. Dog, Du kjender jo et Cashemirshavl; tænk Dig nu et saadant, hvidt i Bunden som det fineste, hvideste Musselin, men fast i Stoffet og blødt for Øiet at hvile paa. Nu kommer Bordten. Den er tegnet eller vævet ind, ligesom det i danske Kjæmpeviser fortælles om Marsk Stigs Hustru og Døttre: De vov deres Sorg, de vov med en forunderlig Kjærlighed, lagde al deres Tanke i Vævens Figurer, og ved det sidste Skytteslag lagde de dem til at døe. I Indien er ingen saadan Hjerteforg; men der er stille, comtemplativ, inderlig Kjærlighed til den levende og døde Natur. Deres Palmer og Blomster, deres Luft og Hav, deres Mænd og Vaaben, deres Tigre, Slanger, Crocodiller, lægge de i Væven, med al den Ærefrygt, som saa mange østlige Folkeslag have for Naturen og dens allegoriske Betydning. Men ingen enkelt Skikkelse er tydelig; det er lutter Brudstykker, det er som enkelte Tacter af en eller flere forskjellige Melodier, der møde En i en genial Musikers Spil, Phantasien følger ham, gjækkes, glædes — saaledes ved dette Kashemirshavl. Jeg kunde endnu nævne Dig en Mængde Ting; men det er ikke blot

Stoffet, det her gjælder om, men Mønsteret og Farverne og især det forbausende Kjendskab, Indierne have til Blandingens Skjønhed, f. Ex. en hvid Kjole eller Tunica med en Garnering, der seer ud som grønne Ædelstene indfattede i Guld; hvidt Musselin med en Bordt, der bestaaer af afvexlende røde og grønne Silkeblade og Guldblade; et Slør med yderst fiint tegnede gyldne Blomster; en hvid Musselinskjole med Garnering af Silke, hvori Palmeblade og Paafuglefjedre synes indvævede; et kongeligt Skjærf, purpurrødt med en Guldbordt, hvori smaa røde Striber. Men hvad der maaskee nok saa meget fortjener Beundring, er Indiernes Jernarbeider, Huusgeraad. Ei alene ere de paa en kunstig Maade saaledes indlagte med Sølv, at de faae et yderst fiint Udseende, hvad Stoffet angaaer; men Formen er næsten ligesaa ædel som de græske Vaser og Kar fra Oldtiden. Høist beundringsværdig er navnlig en Kande, som noget ligner en europæisk Kaffekande eller kunde tjene til Model derfor, deels formedelst den ædle Form, deels formedelst Stoffets Skjønhed; den er matgrøn, men indlagt med Sølv i Kaşhemirshavlets Figurer.

Af Messingarbeider er der bl. A. en kolossal Lampe, hvorpaa nitten Haner ere forestillede, og hvorpaa der er omtrent 70 Blus. Den er fra Templet i Munpore. Hinduerne have selv taget den ud af Templet, for at den kunde fremvises paa Udstillingen i London — jeg

skal sige Dig: Indiens Konge boer ude i City, nærved Englands Bank.

Af de levende Mennesker kan man see nogle, skjøndt de rigtignok ikke høre til Udstillingen og heller ikke ganske ere Hinduer; de gaae her omkring i deres Turbaner, lyse Dragter og blaa Skjærf. Men inde i selve den indiske Udstilling ere fortræffelige smaa Modeller i Træ af den indiske Befolkning; der seer man Brahminen med den fornemme gule Hudfarve prædike for Folket eller andægtig knæle i Bøn; Krigeren, der skrider stolt frem med Sværd og Skjold, og der er virkelig Mandighed i ham, det seer man, og man veed det da ogsaa f. Ex. af Sikhernes Kampe og af Engelskmændenes Nederlag i Kabul. Krigeren er af mørkere Ansigtsfarve end Brahminen, endnu mørkere er Kjøbmanden; man kan virkelig paa Kasterne kjende forskjellige Racer, der have overvældet hinanden; allermørkest, næsten negersort er Haandarbeideren eller Dagleieren. Morsomst er Barberen og den Maade, hvorpaa han udøver sin Kunst. Han sætter sig paa den bare Jord med Benene under sig; Manden, der skal rages, gjør ligesaa, og saa sidde de saadan ligeoverfor hinanden, som om de gjorde Kunster, Mandens Hoved balancerer ude i Luften ved Siden af Barberens fremstrakte Kniv. Videre: Skomager, Snedker, Smed o. s. v., Damer i rød Tunica og med gyldne Armbaand og Ring i Næsen en lysebruun Amme i hvid, folderig, græsk Dragt,

nydelige Tjenestepiger, der ligne Wienerinderne, kun lidt brunere, Gjøglere, der lade Slanger dandse, og endelig de blodtørstige Thugs, Manddraberselskabet, der bære Huen paa tre Haar og see ud som drukne af fanatisk Blodtørst. Derpaa følge de krigerske Forlystelser, Løve- og Tigerjagterne, og de mindre krigerske, skjøndt ikke ufarlige: Bajadeerernes Dandse. Bajadeerne ere klædte i Guldmor og med gyldne Tøfler. Men det Mærkeligste af denne Afdeling er maaskee Portraiter og Malerier, udførte af Indiere, der hvad Stiil og Udførelse angaaer, ganske paafaldende ligne de antike æginetiske Basrelieffer og de ægyptiske Frescomalerier, dog lettere og friere end de sidstnævnte.

I de nærmest liggende Værelser eller aabne, decorerede Rum ere Mændenes Vaaben: Buer, Pile af kostbart Træ med Staalspids og Colibrifjedre, gyldne og simplere Skjolde, Landser, Spyd, krumme Sværd, der ere indlagte med Guld og Ædelstene, yderst pragtfulde, men gammeldags Bøsser, Geværer og Pistoler, samt udenfor: en Række Kanoner, af hvilke den ældste har en Tigermund til Munding. Imellem disse Vaaben hænge indiske Krigerdragter i al deres maleriske Skjønhed, og tætved er en Mængde musikalske Instrumenter, Guitarer, Fløiter, Trommer, Gongons, Tamtams osv. I det tilstødende Værelse ere de fyrstelige Palankiner, af Elfenbeen med Purpur og Guld, til at bæres deels af Dragere, deels af Elefanter. Elefanterne staae sadlede med Guldmors

Dækkener og vente paa Kongen. Hvor er han? Stille, vi kunne gaae ind i hans Thronsal; der staaer Thronen omgiven af høirøde Fløilspuder og ved Puderne ligge Vifterne, to store hvide og gyldne Overflødighedshorn, hvorfra en tæt Busk af hvide Fjedre strækker sig ud. Alt er beredt til Audiensen, endog Kronen og Scepteret ligger beredt, at Kongen strax kan vise sig i sin Høihed. Hvor er han? Stille, vi kunne gaae ind i hans Sovekammer; der staae de utallige Toiletsager, saa pragt- og smagfulde, som det sømmer sig Stormogulen i Delhi; der staaer Sengen af Elfenbeen og med de svære Silkeomhæng — stille, han sover. Det siges rigtignok, at han er død, at Indiens virkelige Konge og Herre boer ude i det mørke Compagnipalads i City tætved Englands Bank. Men herudenfor springer Vandet af Fontainen og pladsker mellem Lotusblomsterne — kan Du undlade et Øieblik at troe, at Du er i Indien, og at dets Konge lever? Det bliver endnu vanskeligere for Phantasien at holde sig i Europa i de næste Sale, hvor store Modeller staae af Indiens Paladser og Pagoder, Mahratterfyrstens Palads, saa stort, saa simpelt og rigt som vistnok faa europæiske Pallader. I Nærheden af dette ligge Indigofabrikerne og Landstederne, omgivne af grønne Træer og med alle Agerdyrkningsredskaber og med Sæden og Frugterne, der fylde Lade og Forraadskamre, og med Befolkningen, der forretter Arbeidet. Saa følge Modeller af Indiens

Broer over de store Floder, endelig meget store Modeller af Skibe, ligefra Compagniets Orlogsmænd til Indiernes Flodbaade. Det er en uendelig Mængde at see paa, man er mellem en Skov af Master, og saa livagtig er Besætningen afbildet paa nogle Baade og Rosskibe, at man kunde troe sig paa Ganges's Bredder.

(d. 7de). Jeg er stadig i Indien. Vel seer jeg ogsaa andre Lande, men begynder dog hver Dag i Indien; det er, som om jeg kan see Solen reise sig der, før Europas Mennesker ere oppe. Ikke langt fra mig pladsker det store Springvand, endnu uforstyrret af Brimlen som Gangesfloden, naar Brahminen foretager sin første Renselse og hilser den store Brahma. Saa stiller jeg mig ved det indiske Thronteelt og ved de indiske Skikkelser. — — Veed Du, hvorledes jeg lever? Jeg boer paa en compound, en lille grøn Slette eller en stor Græsplaine; mit Huus har een Etage, er tægget med et fladt Straatag, og har et Gulv af Cement, der seer ud som Marmorsteen og er bedækket med hvide Matter. Jeg kunde have valgt en nærliggende Borg, som en Normanner har bygget, forsynet med Taarne og Vindebro; men jeg er beskeden. Omkring paa Plainen boe mine Tjenestefolk, hver i sin lille Hytte; thi da de høre til forskjellige

Kaster, tør de hverken spise eller sove sammen. Mine to sirdars eller Palankinbærere sove under Verandahen udenfor min cottage. Luften er her saa mild, den blaa Himmel er deres Tæppe. Tæt udenfor min Bolig staaer en Banyan eller et Rodskydertræ, der allerede er ifærd med at danne en Familie, en heel Skov med hvælvede Gange. Rundt omkring staae Bambustræer, nogle af Jordens skjønneste Værter; de see ud som høie Grædepile, der have aftørret Taarerne og gynge sig fornøiede i Solskinnet for den lette Morgenvind. Min Græsplet er indhegnet af Aloer og Cactus og med en mig ubekjendt Plante, der voxer vild her og bærer nellikefarvede Blomster. En af mine Cactus'er staaer just nu i Blomst; hver Green eller hvert Blad er næsten et Qvarteer tykt; Blomsten er stor og hvid og lukker sig om Dagen; men om Natten udbreder den i hemmelighedsfuld Taushed sine hvidgule Blade og seer mellem Løvet ud som en nordisk Maane. I min Kjøkkenhave groer Platan, Mais, Viin og en utallig Mængde vilde Roser. Jeg vil plante et Muskattræ. Jeg red imorges ud at spadsere langs Floden; der mødte jeg Bira Singh fra Pendschab. Han er paa Reisen til Juggernauth og vil hilse paa Poree, naar hun bliver kjørt frem i sin store røde guldbræmmede Vogn med de uhyre Hjul og Folket kaster sig ned for at lade sig knuse og derved spare nogle tusinde Aars Sjælevandring. Dog er Bira Singh en fornuftig

Mand og vil nøies med at see til. Da vi mødtes, lagde jeg efter indisk Skik den flade Haand paa Panden, idet jeg bøiede mig dybt over Hestens Hals; Bira Singh lagde begge Hænder paa Panden og viste derved sin udmærkede Ridekunst. Han er en høi Mand med guul Ansigtsfarve, sorte Knebelsbarter og Bakkenbarter; hans Turban sidder paa Kant og giver ham et flot, krigersk eller chevalereskt Udseende. Turbanen er hvid med en blegrød Fjeder; den sidder fast i en Smaragd; han bærer en rød Tunica og Kappe, hans Saddel er grøn, høi og broderet med Perler, ligesaa hans Tøfler og brede, gyldne Stigbøiler. Han pegede paa den Escorte af ridende, krigersk udseende, sortegraa Seapoys, som Generalgouverneuren havde medgivet ham, og var meget tilfreds over dem. I Pendschab, sagde han, kan jeg paa Reisen ikke sove om Natten, uden at min nærmeste Slægt er med mig, og vi skiftes til at holde Vagt under Vaaben, og jeg tør aldrig betroe Nogen uden mine troe gamle Tjenere at g...e et Ærinde for mig med Noget af Værdi. Her er jeg sikker under Burra Bibi's (den høie Frues ɔ: det ostindiske Compagnies) Beskyttelse. Ja, tilføiede han, Burra Bibi, er en meget god og stor Konge.

Lidt efter mødte jeg Mr. Bullington, Fredsven, Forfatter, forhenværende Parlementsmedlem, en smuk gammel Mand med frisk Ansigtsfarve og hvide Haar. Ham havde jeg gjort Bekjendtskab med i London, og jeg

gjensaae ham med Fornøielse her i Indien, hvor han tidligere har boet i flere Aar. Han begyndte Samtalen netop der, hvor vi havde endt den i London, som om Intet var passeret; men man reiser ogsaa saa hastig nuomstunder. „Har jeg ikke Ret?“ raabte han; „ere Engelskmændene her i Kraft af Andet end Krig, Erobring, Barbari?“ Da Engelskmændene sætte deres Partiansku-elser langt høiere end Patriotismen, men dog ikke gjerne lade deres Patriotisme saares af Andre, svarede jeg forsigtig, at det ostindiske Compagni dog holdt god Justits, det havde Bira Singh nylig sagt mig; og man saae ogsaa gode Veianlæg, uhyre Driftighed ved Hjælp af engelske Capitaler, og jeg vidste fra god Kilde, et udmærket Værk af den danske Orlogscommandeur Steen Bille, at Engelskmændene her vise megen Tolerance og vedligeholde ypperlige Underviisningsanstalter; men de lode rigtignok ikke Indierne høste praktisk Nytte af Underviisningen og holdt dem mistænksomt fjernede fra alle betydelige Embeder. „Saa?“ sagde Mr. Bullington, „det er ret godt; men jeg vil forresten sige Dem, at jeg hellere lod mig deportere paa fem Aar end levede under en indfødt indisk Embedsmand. Jeg har ingen Fordomme og holder ikke med vor dovne, ødsle, blodtørstige, skidenfærdige Regering; men Sandhed er Sandhed. Jeg skal strax give Dem Beviis. Her hersker for Tiden megen Sygdom, alle Hvide have fri Lægehjælp af Compagniets

Chirurger, de Indfødte kunne døe en naturlig Død uden at besvære en Chirurg-Samvittighed«. — Herimod gjorde jeg ingen Indvendinger, men bemærkede blot, at jeg ikke havde villet sige, at Engelskmændene overhovedet ere intolerante i Indien. — »Vel, vel, min Kjære, svarede Bullington, jeg siger heller ingenlunde, at Engelskmændene ere tolerante. Der havde vi nu nylig en ganske udmærket lærd, from og modig Brahmin, der for Sandhedens Skyld trodsede alle Fordomme og gik over til Muhamedanismen og igjennem denne kom til Christendommen. Kun Treenigheden kunde han ikke forstaae og paastod, at naar han kunde antage tre Guddomme, kunde han gaae tilbage til Hinduernes Lære og antage 1000 Millioner. Ellers var han Christen som Faa, i Handling var han Christen; men fik de anglikanske Præster ham ikke forkjættret og hans Liv forbittret, saa han døde? Jeg tør sige Dem: Det gjorde de. Jeg tør overhovedet sige, at man mellem Brahminerne træffer mærkværdige Mennesker, som ere bedre end mange af vore Præster.« — »Ja«, sagde den velærværdige Mr. Auckland, der kom til, »jeg ynkes over disse stakkels Mennesker; man veed ikke i Europa, hvilket godt og mildt Gemyt der er i dem, og hvor de holde af En, blot man ikke slaaer dem«. — »I Sandhed«, svarede Mr. Bullington, »De har Ret; men det er dog, i det Hele taget, et dovent, fordomsfuldt, over-

troisk, afguderisk, feigt, underfundigt, vellystigt, kort sagt: nederdrægtigt Folkefærd«. — De to Herrer skulde til en Theetotal-Frokost, som blev given af Officiererne i 7de lette hindustanske Regiments Officiersmesse, og vi skiltes.

Da jeg red videre, gik min Stigbøile itu, og jeg sagde til min consummar (Huushovmester), at han skulde gjøre den istand; men det vilde han ikke, hvorpaa jeg kaldte paa min kitmayar (Opvarter), som tilfældigviis kom forbi; men han vilde heller ikke, hvorimod han løb hjem og hentede min dirdschee (Skrædder), der hurtig stak et nyt Hul i Remmen. Man har sin Nød med Tjenestefolkene her; de ere meget dyre, de faae 3—10 Rupiner (Rbd.) om Maaneden, og man maa have mange, fordi den Ene vilde troe, at hans Sjæl blev besmittet og fjernet fra Brahma, hvis han gik ind i den Andens Haandtering.

Jeg mødte en Jøde og hans Hustru, to høie, smukke Folk, men ganske hvide som Europæere. Er det ikke underligt, at Jøderne her fordetmeste ere hvide eller lyse og høie, medens de i Norden ere mørke og smaa? Jeg spurgte Manden, hvorledes han var kommen hertil, og han sagde, at hans Forfædre havde boet i Indien siden den babylonske Landflygtigheds Tid, hvorimod hans Kones Forfædre vare komne hertil som Slaver; de vare af reisende Indiere

blevne kjøbte i Rom, da Titus lod dem sælge ved offenlig Auction.

Nærved sad en engelsk Officier i hvid Nankins Trøie og do. Beenklæder og drak Viin, som en Bajadere kredensede ham; han sad under en Palme udenfor en Verandah, der var omsnoet af Viinløv; en af hans Oppassere var oppe paa Verandaens Top ifærd at dræbe en Slange; Officieren drak langsomt den kolde Viin uden at værdige Slangen et Blik.

Det begyndte at blive varmt, og jeg tog en Palankin for at lade mig bære til en Skrædder, der skulde sye mig en Turban af hvidt Musselin med Bordt af Guldblomster og grønne Silkeblade. Her har jeg Raad dertil; jeg behøver kun at udstrække Haanden for at plukke Diamanter og Ædelstene. Desuden er det udtrykkelig forbudt at ansætte Varernes Priis paa Udstillingen.

Jeg har lært den Sang, som Palankinbærerne sang, da de bar mig.

Hu! hvor han er tung at løfte!
Hu!
Ak, det er en Elefant!
Jeg maa stønne, jeg maa snøfte —
Puh! —
Lad os sætte Palankinen paa Kant!
Lad ham ligge paa Flodens Bred!
Put ham kun i Mudderet ned!
Nei, saa bliver han farlig vred!
Saa naaer han os!
Saa slaaer han os!

Og det gjør saa ondt!
Nei, jeg tør ikke gjøre ham vred.
Jump, jump, jump!

Men naar de bære en europæisk Dame, synge de:

Hun er ikke tung!
Cubbadar! (Tag vare!)
Hun er saa smuk og ung,
Cubbadar!
Løft hende sagtelig,
Cubbadar!
Bær hende lempelig,
Cubbadar!
Før hende blidelig,
Cubbadar!
Hun er saa ung,
Hun er saa smuk,
Hun er ei tung!
Cubbadar!

Paa Veien kom jeg atter forbi den gamle Brahmin. havde nys badet sig endnu engang og laa paa Knæ Hænderne foldede og rakte mod Himlen; hele hans en vidnede om den dybeste, inderligste Andagt. Det hans Tro, at Brahma eller Gud er Verden, og ens Sjæl er adsplittet i uendelig mange Stykker, der øre Livet i de levende Ting og stræbe efter igjen orene sig med Brahma, løbe sammen i ham, ligesom ige Kviksølvkugler forene sig til een. For at Sjælen naae denne Salighed, maa den gjennemgaae mange andlinger (Sjælevandring); men Brahminen staaer

nærmest for Tour, hans hele Liv er en Forberedelse og Renselse, en stille Hvile og Forventning, en tryg Vandring henover den lille Stribe, som skiller ham fra Guden — en Vandring, hvorunder kun Sjælen bevæger sig og Legemet hviler under Verdens skjønneste Vegetation. Derfor bekymrer Hinduen sig saa lidt om Verden; derfor kan herske over ham, hvo vil, blot det ikke befales ham at røre ved en Mand af ringere Kaste og derved tabe sin Anciennetet. Derfor have saa mange Erobrere fra Alexander til Tamerlan, fra Nadir Schah til Oberst Clive og Lord Ellenborough kunnet oversvømme Indien, hvor de Fleste efter nogen Tids Forløb ere druknede i Befolkningen — kun Normannen holder sig kold og stiv og skrider stolt, som en Jernmand, alene, herskende, frem mellem Millioner. Jeg kan desværre ikke forstaae disse gule Mænds Sprog; deres Væsen, deres skjønne, milde, kloge Ansigter, deres Skikke og Dragt, Alt er for mig som en fjern Musik, der bevæger Sindet paa en skjøn, men uforstaaelig Maade. Fra Europa har jeg medbragt en Fortælling, som jeg her erindrer. En Brahmin sagde til sin Søn, at nu vilde han om kort Tid døe, og han kunde gaae over i Brahma, hvis Guden blot ikke havde fattet den vilkaarlige Beslutning, at han først skulde gaae over i et Sviin. Nu skal Du, min Søn, Dagen efter min Død gaae ud i Skoven, og det første Sviin, Du møder, skal Du dræbe. Han døde; men Sønnen glemte, hvad der var ham paa-

lagt. Dog, Aarsdagen efter Faderens Død, huskede han det saa levende, og dreven af en ubetvingelig Magt gik han ud i Skoven. Alt havde han hævet Spydet mod det Sviin, han mødte, da talte det til ham med Faderens Røst og sagde: Nei, min Søn, nu har jeg Kone og Børn, og nu er det for silde, nu foretrækker jeg at leve hos dem. — I denne underlige Historie er dog en dyb Viisdom; hvor Jordelivet og de Tilbøieligheder, som knytte Medskabninger til hinanden, ere satte frem i Sandhed og Klarhed, i deres Berettigelse endog i en lav Sphære og overfor Brahminens Himmel. Det er ogsaa en mild Grublen, hvori disse Mænd synes nedsunkne; Fred og Kjærlighed lyser af deres sagtmodige Øine, naar de engang hæve dem imod den Forbidragende eller tale til det forsamlede Folk.

Skrædderen boer paa en stor Plads ligeoverfor et Tempel. Dette muselmanske Tempel er en meget fast og stor Steenbygning, der hviler paa syv Søilegange, foroven forbundne med Spidsbuer. Taget er fladt, men midt paa det hæver sig en overordenlig stor Kuppel, saa at det Indre af Mosteen er et umaadeligt hvælvet Rum, beklædt med Elfenbeen, Guld og Purpur og oplyst af 70 gyldne Lysekroner. Ibrahim Abt Schah kom netop af Kirke — — har jeg fortalt Dig, hvor i Indien jeg er? For Øieblikket er jeg i Beyapoor. Ibrahim kom altsaa ud af Templet; han bar en hvid Tunica med Epauletter af Perler; de nedhæn-

gende Cantiller vare Smaragder. Udenfor holdt hans Elfenbeens Bærestol med rød Fløils Baldachin og tunge Guldfryndser; Bærerne løftede de Elfenbeens Stænger op paa deres Skuldre, Ibrahims Følge steg tilhest, paa graa og hvide arabiske Heste, Folket knælede, og de fire Dervischer, der hang paa Hjørnet snurrede rundt. Imellem al denne Rigdom, under denne skjønne Sol og i den krydrede Luft, er der nemlig ogsaa høist uskjønne Ting at see. De fire Dervischer hang ned fra en Slags Galge, ved en Krog, som var fæstet i deres Kjød. Denne Piinsel paalægge de sig frivillig for at finde Yndest hos Mahadeo.

Skrædderen kom nu for at modtage min Bestilling. Jeg sagde ham, at jeg vilde have Turbanen med mig, hvorpaa han lod bringe et Silketæppe og et Fløilshynde, som blev lagt ovenpaa den hvide Matte, og han bød mig en Pibe Opium. Jeg tog et Par Drag af denne sorte, lakritslignende, bedøvende Tobak, men fandt den ubehagelig. Nei, sagde jeg, lad hellere Drengen springe over i Persien og hente mig lidt af den gule Tobak og en af Piberne med Rosenvand og Ambraspids; det er lige tversover Transepten ved Hampdens Statue; han kan sige til Politibetjenten, at jeg strax skal bringe Piben igjen. — Jeg fik Piben og satte mig til at smøge og saae henover Pladsen og nedad Gaden: den besynderlige Brimmel, de halvnøgne, forskjelligfarvede Mennesker, med

en Blanding af Godmodighed, Skyhed og Vildhed i Blikket; jeg hørte deiligt mildt Spil som af en spansk Guitar; Kunstneren var en lyseguul Mand med flad rød Kaskjet; jeg hørte i det Fjerne Trompeter og Cymbler, og jeg skuede ud og ventede uvilkaarlig, at Bacchus skulde komme dragende som forhen, viinløvkrandset, med Leopardhuden, omgiven af dandsende Bacchantinder og tibiaspillende Fauner, med gule Løver til Livvagt. Solen begyndte at helde og farvede med sine vidunderlige Straaler alle Omgivelser, alt det Særegne og Fremmede, saa at det blev endnu mere eventyrligt end i Dagens Lys med den uendelige Horizont. Alt, hvad jeg tænkte og følte, samlede sig i eet Ord, der ligesom blev til Musik: Indien! Indien! Og saa tænkte jeg ikke meer, men lyttede, hensynkende, lyksalig.

Turbanen var færdig. Den skinnede som Nordens Stjernehimmel; her kan man ikke bruge Nordens Stjernehimmel til Andet. Men den var saa tung, og da jeg vilde gaae, faldt den mig ned over Oinene. Det var min egen Hat, der i Trængselen blev stødt mig ned over Oinene. Springvandet kunde ikke længer høres gjennem Vrimlen, hvorimod et lidet Barn gav sig til at skrige i Trængselen. Thi en Mængde Mødre af Almuen tage deres nyfødte Børn med sig i Udstillingen — Nogle sige: fordi de ikke have Raad til at holde Pige; men jeg siger, at det er, fordi

Børnene med Modermelken skulle inddrikke Englands Storhed.

---

* * var hos mig iaften og spurgte, hvad jeg altid bestiller om Formiddagen i Indien. Jeg svarede ham ved at oplæse det nærmest Foranstaaende. Han yttrede, at saaledes seer man ikke Indien her paa Udstillingen, og undrede sig over det Phantastiske i min Beskrivelse, da hele Livet her er saa reelt, saa positivt og haandgribeligt. Jeg nægter det ikke; men jeg paastaaer, at Skildringen desuagtet er i sin gode Ret, deels fordi jeg virkelig har hengivet mig til eller været betagen af en saadan Stemning — skjøndt den under Pennen er bleven lidt ordnet og udmalet — deels fordi man aldrig vil kunne give en Fraværende nogensomhelst tydelig Forestilling ved den blotte Opregning af Tingene, men maa tilføie det Indtryk, som Tingene gjøre. En Stemning kan meddeles gjennem Pen, Blæk og Papiir, men selv ved den omhyggeligste ordrette Beskrivelse danner Øiet sig ikke et tydeligt Begreb om Gjenstande, som det aldrig har seet. — Dette til Forsvar.

Bliv nu ikke træt, naar jeg tilføier, at jeg ogsaa har gjort en Reise til Indien med Overland-Mail. Reisen fra det britiske Riges Hovedstad til Besiddelserne i Ostindien var indtil for faa Aar siden meget langsom, besværlig og usikker. Da begyndte en Lieutenant Waghorn at agitere, det vil sige: han foretog store Reiser,

gav de nøiagtigste Oplysninger og Overslag, virkede hos Private og paa den offenlige Mening, satte egenlig Livet til derved. Men England er saa stort, at det kan udføre ethvertsomhelst fornuftigt Foretagende; det vækker sine Børns Virkelyst, ansporer deres Ærgjerrighed, belønner den kongelig, naar den forener sig med det almene Bedste, og Visheden herom gjør, at Mænd blive kraftigere her end de fleste andre Steder. Der er nu dannet et Compagni for dette Foretagende; det eier 23 Skibe, af hvilke 13 ere 1,800 Tons drægtige og have 500 Hestes Kraft, og ved den forenede Anstrængelse af Skibe, Jernbaner, Heste og Kameler gjøres Reisen over Middelhavet, forbi Malta, gjennem Ægypten, Suez, det røde Hav, den persiske Bugt, det indiske Hav, forbi Ceylon til Madras paa omtrent 6 Uger, idetmindste har jeg idag læst et Brev fra Ostindien, der er 6 Uger gammelt. Denne hele Reise er i et Huus paa Waterloo Place at see i et bevægeligt Panorama, og den gjøres endda for Tilskuernes Fornøielse over Southampton, forbi „Naalene", Øen Wight, langs Portugals Kyst, forbi Gibraltar, Trafalgar o. s. v., istedenfor at Posten, saavidt jeg veed, gaaer over Marseille. — Man sidder i et stort Værelse, der under Forestillingen virkelig synes at blive til et Skibs Kahyt, fra hvis Vinduer man seer Havet, Øerne og Kysterne, eller til en Karavane, der drager hurtig gjennem Ørkenen. De forbidragende Billeder ere

sande Kunstværker, Landskaberne ere malede af Grieve, Telbin og Absolon, Figurerne af Herring og Weis. Jeg kan ikke sige Mere til deres Ros end gjentage, at man befinder sig i den Illusion, at man reiser, og jeg troer, at det ved Leilighed kan blive mig vanskeligt i Hast at huske, at jeg kun i Billeder og ikke virkelig har seet Malta, den gule Klippe med de lyse Palladser midt paa det blaa Hav, eller Cairo med sine Kupler illuminerede i Anledning af Rhamadan, at jeg ikke om Natten i Maanskin ledsaget af rødt flammende Fakkelskin er gaaet iland i Boulac, at jeg ikke har seet Karavaner og ægyptisk Cavalleri i Ørkenen, at jeg ikke har hvilet mellem Europæere og Arabere under Palmetræet ved den store Station mellem Cairo og Suez eller seet de arabiske Kvinder hente Vand ved „Josephs Brønd“.

Dog skal jeg ikke nægte, at disse Nydelser, hvori Indbildningskraften har en saa væsenlig Rolle, i Længden vilde blive trættende og udmarvende. Da husker man paa, at Ostindieflaaderne, Vestfarerne, Sydsø-Eskadrerne ere lige ved Haanden, og tager ud til **East- and West-India-Docks.** Man kjører paa Omnibus til City .... samme Scene som forrige Gang, det standser ikke, det er et Uhrværk, lader det til, der kan gaae i hundrede Aar uden at trækkes op. I City stiger man paa Jernbanen, skjøndt man ikke skal udenfor London, og kjører tværs over Gaderne, over Tagene, ud til det Qvarteer, der

hedder Poplar. Themsen gjør i denne Egn en stor Bøining og danner en Halvø i Form af en Hestesko. Paa Linien mellem Hesteskoens Ender ere Basinerne gravede, saa at begge Ender staae i Forbindelse med Themsens Vand. Grundstenen til dette Anlæg, der er udført af og tilhører et privat Compagni, blev lagt af Statsministeren William Pitt i Juli 1800; før den Tid havde Staden London ingen Dock, nu har den 12 store og en utallig Mængde smaa. Indgangen fra Poplar ligner Indgangen til Gammelholm: Porten i den gule Muur ved Holmens Canal; det Indre bestaaer af 6 Basiner, der ere indtil 3700 Fod lange og indtil 500 Fod brede og rumme 600 Skibe fra 250 til 1200 Tons Drægtighed. Hvert Basin er omgivet med brede Kai'er, uhyre Pakhuse, Skure med langt udludende Tage til Modtagelse af Stykgods og Skibsekviperingssager, med Tømmer- og Smedeværksteder samt med en Mængde Bygninger for Toldvæsen og andre offenlige og private Embedsmænd. For en Ordens Skyld er eet af de store Basiner kun for indgaaende Skibe, og en Række af dets Pakhuse modtager Kaffe, Sukker og andre tørre Colonialvarer, medens en anden Række kun modtager Rhum; et andet Basin er for udgaaende Skibe og indeholder i sine Bygninger alle deres Fornødenheder og Ladninger; et Basin er udelukkende bestemt for Tømmerhandel; fældede Urskove ligge opdyngede her i Bjerge.

Ene Bygningerne syntes mig at udgjøre en stor By, som mangt et Land kunde bruge til Hovedstad; kun er der saa stille; med Undtagelse af Øreslag, Raslen af Vinder, Lyd af Dampmaskinen, der løfter de umaadelige Bjælker, høres knap en Lyd. Det fuldender det imponerende Indtryk her, at Menneskene ere saa tause, trods deres stærke, veltilfredse Udseende. Denne Bevægelses og Virksomheds mægtige Ro samt Massernes uhyre Omfang virker besynderlig paa En; Sindet, der optager det Hele i sig og bliver stort, glemmer, at Legemet, hvori det boer, ikke voxer med det Samme; i Førstningen gaaer man af Veien for en Trillebør, senere synes man, idet Tankerne ere fæstede paa Omgivelserne, at man kan bøie en Fregat tilside og spadsere hen over et taarnhøit Pakhuus. Men, som alt antydet, Bygningerne ere ikke det Vigtigste, Hovedsagen er the wet dock, den vaade Dock, Basinet. Det er ikke godt at beskrive disse Flaader, hverken i Masse eller enkeltviis. Tre sorte, overordenlig store Skibe laae tæt sammen med Bredsiden mod Kai'en, de vare nylig blevne færdige og bestemte til át besørge den vestindiske Post; andre ligesaa store Seil- og Dampskibe tilhøre det ostindiske Post-Compagni; andre skulde gaae til China, Australien, Canada, o. s. v.; noget afsides laa en Orlogsmand, tilhørende det ostindiske Compagni. Imellem disse Colosser toge almindige Tremastere sig næsten ud som Lods- og

Fiskerbaade. Man betragter saadanne Skibe med en besynderlig Nysgjerrighed eller, jeg kan maaskee sige: Sympathi. De ere Repræsentanter for Reisens, Søens, Jordomseilingens, de fjerne, tropiske Landes Poesi; de stærke Sider skulle trodse baade Elementer og lægge til de Kyster, hvor man forgjæves ønsker sig hen. Det er, som om Eventyrets Duft naaer til En fra de sorte Planker, det begede Tougværk, den grønne Kobberhud, det hvide Dæk, og endnu mægtigere end denne Følelse virker paa Sindet Synet af den Driftighed, Vindskibelighed, Orden og Vælde, hvis haandgribelige Billeder de ere. Der laa et meget stort Fregatskib, kaldet „Southampton“, ifærd med at indtage Ladning. Jeg havde stor Lyst til at gaae ombord, men Optugtelsen er stærkere end Naturen, hjemme er man vant til næsten overalt at blive afviist eller finde spærret. Jeg spurgte mig for hos en Sømand, der, paafaldende nok, stod ledig, og han tilbød strax høflig at føre mig om. Saa gik jeg ned i alle Dækkene, op i Kahytterne, der vare to Etager høie, belagte med Bordugs-Fodtæpper, beklædte med Speilglas, forsynede med svært, elegant Porcellain; Alt var saa robust, kraftfuldt, selvtillidsfuldt, syntes mig, ligefra Porcellainet til de arbeidende Matroser. Da jeg gik ud af Skibet, saae jeg en Tavle udhængt med Indbydelse til Passagerer, som vilde til Ny-Zeeland, om at følge med dette Skib. Et andet ligesaa stort Skib laa tætved

under Ladning og skulde til Hobarttown og havde ligeledes Tavle ude; en heel Række ned mellem den myldrende Masteskov var det omtrent ligesaa. — Denne Stad er i Sandhed Hovedstaden, her er Jordens Midtpunkt og Industriens, Handelens, Skibsfartens Herresæde. Franskmændenes Fordring paa Æren for Udstillingen, fordi de først have havt Ideen, er aldeles urimelig; thi kun London kunde i Sandhed bringe den til Verden, kun her hører den hjemme, kun her kan man udenfor Udstillingspaladset finde det, hvoraf Paladset indeholder smaa Prøver, kun her synes man hvert Øieblik istand til at fare afsted og see Landene, Verdensdelene, hvorfra Paladset bringer Hilsener, og hastig vende tilbage igjen efter en Udflugt omkring Jorden. Mangen Aften undrer jeg mig næsten over, at jeg er her endnu; det koster kun et Skridt og lidt Guldpenge, alle Porte ere aabne, hele Verden vinker, en Tavle indbyder til Australien, Ostindien, China, Brasilien, Cap, som i Paris til Beboelseslejligheder. Hvor kan man ikke drage hen? Endog til Maanen, troer jeg; hver Dag stige idetmindste Luftballoner tilveiers. Mahomed gaaer kun ikke til Bjerget, fordi Bjerget her er kommet til Mahomed.

Næste Dag tog jeg ifølge Indbydelse fra *** tidlig fra Udstillingen ud til ham i City; han vilde føre mig lidt om i Citys Handelsverden. Vi gik først til Mincing-Lane, hvor han vilde kjøbe Sukker ved en Auc-

tion. Mincing-Lane er Navnet paa en smal Gade i den tættest bebyggede Deel af City; men deri findes en Bygning, der hedder Commercial-Sale-Rooms, hvor de hjemkomne Colonialvarer blive solgte ved Auction. Auctionarius er en Mægler, som herfor løser en Licens, der koster 10 £ St. aarlig. Mæglerne, der boe her i Egnen, sælge i dette Huus aarlig 50 Millioner Pund Thee, 500 Millioner Pund Sukker, tyve Millioner Pund Tobak, tredive Millioner Pund Kaffe og en tilsvarende Mængde af Cacao, Piment, Peber, Nelliker og andre Krydderier, Corrender, Indigo, Cochenille, Apothekervarer, Svinebørster, Fjedre og Uld. Bygningen er høi og mørk, Gangene snævre, Værelserne smaa. I Stuetagen er et Værelse, hvor Prøver af Sukkeret laae i ganske smaa numererede Pyramider. Paa første Sal er et Værelse, hvor et halvt hundrede Mennesker sad paa amphitheatralsk ordnede Bænke om en Pult, ved hvilken Mægleren tog Plads. Han udbød til Salg Sukkeret efter Prøven Nr. 1 og nævnede Prisen. Ingen svarede; Sukkeret var ikke solgt. Han udbød Nr. 2, nævnede Prisen, en Mand raabte hastig: „Jeg!“ eller „Jo!“, Sukkeret var solgt. (Jeg er vis paa, at de i disse Dage høre Hammerslaget i Kjøbenhavn). Naar der ved de næste Numere blev nævnt en Priis, der behagede Flere, saa skyndte de sig med at svare, og saa hastig og med en saadan Lyd, at det lignede en heftig Nysen. Undertiden

svarede To eller Flere saaledes i Munden paa hinanden at det var yderst vanskeligt at sige, hvo der var den Første. De Tilstedeværende bleve da constituerede til en Jury; Mægleren opfordrede dem, der meente, at N. N. havde raabt først, til at række Hænderne i Veiret; hvo der havde Majoritet, fik Sukkeret. Engang hændte det sig, at En raabte Ja til en Priis, som syntes de Andre for høi; saa fløitede og peb de et Secund; dette forhindrede ikke, at den selvsamme Kjøbmand ved næste Afstemning fik de fleste Stemmer og Sukkerfadet. I ti Minutter var der solgt for 7000 £ St., og Auctionen var forbi. Derfra gik vi ind i et andet Værelse, hvor samme Scene gjentog sig med Kaffe; kun var her den Forskjel, at Mægleren var en usædvanlig høi, tyk, rødmusset og munter Mand, der i Et væk var humoristisk, uden at Auctionens Hast led Skaar derved.

Fra Commercial-Sale-Rooms gik vi ind til en Bomuldshandler, som jeg allerede har omtalt. Han viste mig Bomuldsballer fra Madras og Surate til 4 Pence Pundet, sammenholdt dette med nordamerikansk Bomuld til 5½ Pence og bedste nordamerikansk til 7 Pence. Af den amerikanske Bomuld til 5½ Pence Pundet kjøbe vore Vatfabrikanter hjemme, istedenfor at de, hvis de havde en Rensningsmaskine, kunde kjøbe den ostindiske til 4 Pence. Vi gik tilbage til Auctionshuset og saae efter i Læseværelset: Samme Dag var Oplaget

af nordamerikansk Bomuld i Liverpool 500,000 Baller og af ostindisk nogle faa tusinde; i London var der 50,000 Baller ostindisk og ganske lidet amerikansk.

Saa gik vi til Lloyds, hvor *** vilde assurere en Skibsladning. Lloyds Anstalt er i selve Børsen; en pragtfuld bred Trappe fører op til „Underskrivernes Værelse“, der er 100 Fod langt og 48 Fod bredt, i gammeldags, rig Stiil og faaer Lys igjennem Loftet. Ved Siden af er et Værelse for den styrende Comitee, et for Kjøbmænds Sammenkomster, et andet for Capitainer, som man vil give Leilighed til her at træffes, gjøre Bekjendtskaber og samtale. Men Capitainerne have Andet at bestille end samtale, og Værelset staaer næsten altid tomt. I et særskilt Værelse ere Blade, Bøger, Lexica, fortræffelige, store Kort, og i Helligdommen ligge Protocollerne. I en af disse Protocoller staae Navnene paa alle Skibe i Verden, der ville regnes til det gode Selskab; deres Fødested, Liv og Levnet, Egenskaber, Characteer er antegnet. Hvilket Skib, der ikke findes i denne Bog, er en Plebeijer, en Parvenu, en Lykkeridder, en Eventyrer, en Person uden Familie, som Lloyds ikke kjendes ved. I en anden Protocol slaaer man op og seer, hvor hvert Skib, som er i Fart, for Øieblikket befinder sig; i alle respectable Havne paa Jordkloden har Lloyds Compagni Agenter, som indsende det Beretninger; endnu medens jeg stod der, løb et Skib ind i Singapore.

Vi Fastlandsfolk — og i de fleste Henseender hører Danmark dog med sine Skikke og Begreber til Fastlandet — have Møie med at troe, at denne Anstalt er ganske privat og begyndte med, at nogle faa Kjøbmænd samledes paa et Kaffehuus og tegnede Assurance. Det er endnu Lloyds Kaffehuus, med Undtagelse af Kaffen (skjøndt i Stueetagen er der Kaffehuus og Læseværelser henhørende til Lloyds og tilgængelige for Publikum), og det er stadig nogle Kjøbmænd, der udgjøre den hele mægtige Institution. Og naar man kommer derop, skulde man troe, at her var et Tempel helliget Orkesløsheden. Midt i Salen ere flere Rækker nøddebrune Pulte og Bænke, hvor velklædte Drenge og nogle faa voxne Mennesker sidde i den dybeste Taushed og Orkesløshed. Man lægger neppe Mærke til, at engang imellem glider en af disse henover det bløde Tæppe og gaaer ud: det er Budde. Høitidelig Stilhed hersker. En Mand kom og hviskede til ***; Manden gik, og lidt efter kom Mægleren, den evindelige Mellemmand i London. Mægleren hviskede, og *** hviskede; Mægleren gled langsomt henad Tæppet, kom efter nogle Minutters Forløb tilbage og hviskede. Saa gik vi. Lloyds havde sagt Nei, en af „Underskriverne“ havde nægtet at underskrive, og saa var der Vished for, at alle de andre Underskrivere ogsaa vilde sige Nei. Det Hele kom an paa 1/8 Procent, som „Underskriveren“ forlangte meer i Præmie, end *** vilde give. Han

havde slaaet op i Protocollen, undersøgt Skibets Dygtighed, beregnet Sandsynligheden af Veir og Vind i denne Maaned og efter disse Præmisser affagt en Dom, der var urokkeligere end Rhadamantos's. Paa 1 £ 12 Sh. tneb disse Mænd, af hvilke den ene er en anseet Kjøbmand i City, den anden Medlem af et Selskab, der har Agenter over hele Jordkloden. Men det var med den samme kolde Beregning og Bestemthed, hvormed de vilde udsende en Expedition til Burra-Burra, eller hvormed Wellington blev staaende ved Waterloo.

Det var henimod Børstid, og vi gik ned til Forsamlingsstedet. Paa Veien kom vi igjennem en bred Gang, der ligner en aaben Hal, og hvor der hænger en Marmortavle til Bladet Times's Ære. For nogle Aar siden havde Bladet ved Hjælp af sine vidt udbredte Forbindelser og Correspondenter opdaget et storartet Bedrageri, der blev tilsigtet paa Fastlandet mod Londons Kjøbmænd, og angav det offenlig. Hovedmanden for Bedrageriet havde Dristighed nok til at anlægge Sag imod Bladet, og de engelske Domstole domfældte det, men med hædrende Ord, dømte det til at betale 1 Shilling Bøde for den ikke tilstrækkelig beviste Sandhed, samt i Omkostningerne. Disse vare overordenlig store, og Londons Børs fandt det derfor billigt at sammenskyde Capitalen; men Udgiveren af Times bestemte den til et Fond, af hvis Renter to fattige Drenge erholde

fri Underviisning i Christ's-Hospitals Skole og Stipendium ved Universitetet. — Man siger, at London er en tør, prosaisk Kjøbmandsby, og man kan ikke gaae mange Skridt uden at møde en stor Gjenstand, der ved sin stille, stolte Simpelhed opløfter eller rører.

Børsen bliver holdt i en aaben, fiirkantet Gaard, der er omgiven af Søilegange og ligner de venetianske Paladsers cortile. Om hvad der foregik, skal jeg ikke kunne fortælle Meget; thi *** havde travlt, og Alle havde travlt, men stadig paa den engelske Maneer, uden Hastværk og uden et høit Ord. Sammenlignet med Hamborgs eller Paris's Børs, hvor det summer hedsvende som i en uhyre Bikube, var her høitidelig stille som i en Kirke. Jeg følte virkelig Ærbødighed for denne Forsamling, der vel syntes mig hidført af Stræben efter Vinding, men af en loyal og frugtbringende Stræben, der stod i nøieste Forbindelse med et mægtigt Riges Herskermagt over Lande og Have, dets borgerlige Frihed og urystede Institutioner. Jeg var en nysgjen Uvedkommende mellem disse Konge-Kjøbmænd, der vare beskjæftigede med at dictere Europas Børser Love; jeg gik i Veien, skjøndt Alle gik af Veien for mig, og derfor gav jeg mig til at besee Børsbygningen udvendig. Det er en ikke ganske regelmæssig, tung Fiirkant, hvis Forside er en græsk Tempel-Façade, bestaaende af otte Søiler, over hvilke er en Frontispice med den Indskrift, at alle

Jordens Ting tilhøre Gud (men ere forpagtede af Briterne, underforstaaes). Endvidere staaer skrevet, at Bygningen er opført i Dronning Elisabeths 13de Regeringsaar og restaureret i Dronning Victorias 8de. Denne Bygning rækker sig altsaa fra den Dronning, under hvem Englands Handelsstorhed begyndte ved Betvingelsen af Spaniens Armada, til den i Fred herskende Dronning med Seirsnavnet, under hvem dette Rige maaskee har naaet sin høieste Blomstring. Udenfor, paa den uregelmæssige trekantede Plads, hvor en Mængde sammenstødende Gader udgyde deres Menneskemasser, holder den evindelige Wellington tilhest. Dog, det er rigtigt, at han holder her med sit Fabius-Sværd, der i Sandhed har værget for City's „kongelige Børs". Dette Navn, Royal Exchange, bærer den virkelig; men det maa dog ikke forlede til den Tro, at Anstalten eller Bygningen tilhører Staten. Sir Thomas Gresham var en rig Kjøbmand paa Dronning Elisabeths Tid og blev af hende anvendt til at reise Laan, gjøre Indkjøb af Vaaben og Krigsforraad o. desl, og da han paa de mange Reiser, han i saadanne Anledninger foretog til Nederlandene, især til Antwerpen, lagde Mærke til den Nytte, Kjøbmændene hist havde af en Børs, tilbød han i Aaret 1563 Londons Lord-Mayor og Aldermen, at han vilde bygge dem en Børs, hvis de vilde give ham Byggeplads. Ved frivillige Sammenskud fra Handels-

Corporationerne og andre „frie“ Borgere blev man istand til at opfylde Greshams Ønske, og hans Bygning stod færdig to Aar efter og blev kaldet „Britains Bourse“. Men i Aaret 1569 beærede Dronningen Sir Thomas med sin høie Nærværelse og gav ham under Lyd af Trompeter og Hærpauker Tilladelse til at kalde Bygningen „Royal Exchange, ligesom han selv blev udnævnt til „kongelig Kjøbmand“; begge Dele vare blot Titler, ligesom hjemme en Mand kan faae Lov til at kalde sig f. Ex. Hofhandskemager. Da Sir Thomas døde, testamenterede han Børsen til „the corporation af London“ (City's Commune) og „Mercers Company“* imod at de skulde vedligeholde Bygningen, stifte og underholde en Skole, Greshams College, og betale visse Legater. Og den Dag idag staaer Testamentet ved Magt, trods det Tab, Corporationerne aarlig have derved; Greshams syv Lectorer holde stadig deres Forelæsninger i en Bygning, der nylig er gjenopført for en Sum af 15,000 L. St. Børsen brændte i den store Ildebrand 1666, blev gjenopført og brændte den 10de Januar 1838; de to Corporationers

* Der er i London fra gamle Tider omtrent 90 Compagnier eller Corporationer, der have udelukkende Privilegium paa Detailhandel. Tolv af disse Compagnier kaldes „de store“; det første i Rangen er Mercers (Silkekræmmerne), det næste er Grocers (Krydderhandlerne); begge Statsministrene Pitt vare Medlemmer af dette.

„Gresham-Comitee“ erholdt af Parlementet Tilladelse til at reise et Laan af 150,000 L. St. paa Londonbridge-Fondets Credit, og i October 1844 indviede Her gracious Majesty Queen Victoria den nye, udvidede, pragtfulde „kongelige“ Bygning, i hvis aabne cortile man — det være sagt i Forbigaaende — til Løn for hendes Artighed har sat hendes Statue, der ikke er meget graciøs. — Man forstaaer først London ret, naar man saaledes gjør et Indblik i Stadens Historie, og naar til dens massive Storhed føier sig Aarhundredernes Seighed. Dette historiske Element gjennemtrænger synligt det hele engelske Liv; overalt mærkes en Organisme, der er voxet langsomt, men kraftig op i brede Former. Undertiden kan man blive utaalmodig ved det gammeldags Snirklede, der med saa stor Ærbødighed vedligeholdes; men ved nøiere Eftersyn af det, man troer fortørret under middelalderligt Støv, opdager man dog som oftest nye, friske Spirer, der i al Stilhed skyde frem.

I den høire Side af Børs-Bygningen er det electriske Telegraphcontoir. Heller ikke denne Anstalt er Statseiendom, men tilhører et privat Compagni. Naar man tænker sig Frankrig eller Tydskland, hvilken politisk Fare vilde der da ikke ligge i at lade private Folk være Herrer over Telegrapherne! Sagen er, at i Frankrig og Tydskland er Statsbegrebet i Folkets Forestilling blevet en fjendtlig Magt, og Staten maa anvende al sin Aarvaagenhed og Kraft, for at det Hele ikke skal gaae ud af

Fugerne. Men ligesom England physisk omsluttes af Havet, saaledes omsluttes dets Statstilværelse af Folkets Sæder og Skikke. Engt sammenføiet, stærkt og enigt er det Hele — undtagen Irland — Stat og Folk høre sammen som Sjæl og Legeme, og det er hvert Spor, der forraader denne Hemmelighed, hvorved vor Beundring vækkes som over en forunderlig kunstig Ting eller en forunderlig sjelden Natur. Hiin electriske Telegraph gjør sig ikke til Organ for Sammensværgelser, fordi den har ganske andre vigtige Ting at passe. Naar et Skib kommer fra en af de andre Verdensdele Kanalen ind, til Cowes, saa har det endnu et godt Stykke tilbage til London; men paa faa Secunder sender det Bud, det klapprer paa Børsen i Telegraphcontoiret, og et Øieblik efter veed den londonske Handelsherre, at hans Skib er kommet. Han knapper sin Frakke og gaaer ud og træffer en Mægler; Mægleren glider omkring mellem Kjøbmænd og Mæglere; efter en halv Times Forløb er Halvdelen af Ladningen solgt f. Ex. til Bristol, Halvdelen til Dublin; faa Secunder efter har Skibet ved Cowes erfaret, at det skal losse i Bristol og Dublin, og heiser Seil. Maaskee er der ikke megen „Idee“ heri. Ja, ja, maaskee vilde jeg ogsaa have dømt noget anderledes for faa Aar siden, medens vi Alle gik og ventede paa det Begeistringens Ord, der skulde bringe Befrielse. Men jeg tænker, at man under de sidste Aars Begivenheder har faaet nogen Ret til at

være træt af de politiske „Ideer", der løb omkring som herreløse Hunde, og til at fæste Blikket med Velvillie paa en Realitet, der under sit tørre Ydre maaskee skjuler meer end een Idee. Jeg tænker, at der f. Ex. ogsaa er nogen Idee i det Brød, som Capitainens, Matrosernes og Havnearbeidernes Koner og Børn spise, i deres fornøiede Ansigter, selv om de ere lidt for runde og rødmussede af Porter. Jeg veed nok, at Nogle sulte i dette Land; men jeg veed ogsaa, at ved en af Menneskekjærlighed antændt Revolution kom endnu Flere til at sulte.

Foruden den kongelige Børs er der ogsaa i City en Stock-Børs, hvor Stockjobberne, Papiirspeculanterne, samles, hvor Spillet ikke ansees for ærligt, og hvor Ingen behøver at betale, hvad han taber i Spillet. Derfor danne de Børsbesøgende et sluttet Selskab; Ingen faaer Adgang, uden at et Medlem vidner Godt om ham og indestaaer for ham i Løbet af en vis Tid; ingen Fallent kan blive gjenoptaget, før han har betalt sin Gjæld; til Understøttelse for de mange Invalider, som disse Papiir-Slag foranledige, findes store Capitaler eller Legater; en Comitee med udstrakt Myndighed vaager over Lovene. Fremdeles: en Kornbørs og en Kulbørs. Det er nok ikke faldet Dig ind, naar Du om Vinteren har seet en Bunke Kul udenfor en Hørkræmmers Kjelder, at dette Kul havde en Børs, der endda er opbygget

efter Pantheon i Rom, men unægtelig er en Efterligning i Kulhandler-Smag. Pantheons runde Hal og Kuppel er trukket i Veiret som sammenløbet Melk af Øl, gjort en Mængde Etager høi, og indvendig løbe Gallerier med overordenlig fiint Jernrækværk og med Indgange til Contoirer og Kulhandler-Corporationens Embedsmænds-Boliger. Her sælges aarlig 3 Millioner Tons Kul. Væggene ere decorerede med Tegninger af Kulstæderne: Durham med dens Cathedral; Newcastle, hvor man seer en Bro bedækket med Mennesker mellem to myldrende Stæder, og hvor store Kulbaal brænde; Shields med Havnen fuld af Skibe, svagt Maaneskin, Kulild i Baade og paa Strandbredden, Røgskyer, Menneskevrimmel. Smaa idylliske Scener af Kularbeidernes lykkelige Liv findes ogsaa al fresco paa Væggene; dog turde de være noget idealiserede.

Er Du træt af min Løben omkring? — Jeg kan maaskee faae Feber af Mangel paa Søvn i London; men jeg kan ikke blive træt. Jeg ønskede at see London- og Catherine Docks, som ere i Nærheden, nemlig tætved Tower, og vi gik derned. Veien førte igjennem Lombard-Street, en af de snævreste og mørkeste Gader i London, men formodenlig den rigeste i Verden. Her boe nemlig de londonske Bankers, i de brandfrie Hvælvinger under Husene ligge deres Capitaler og utallige Formuer, som ere betroede dem. I Middelalderen var Pengeomsætning

og Laan ihænde paa Jøderne, og da disse vare fordrevne af Edvard den 1ste, toge italienske Kjøbmænd, især fra Lombardiet, deres Plads som Engelskmændenes Lærere. De boede i denne Gade. Da det gik tilbage med dem, fulgte Guldsmeddene; her som i mange andre Lande blev med Guldsmedprofessionen i det 16de og 17de Aarhundrede forbundet store Penge- eller Bankierforretninger; men Bankvæsenet udviklede sig lidt efter lidt til en særlig, stor, paa Erfaring og mangfoldige Kundskaber grundet Virksomhed, samtidig med at Englands Bank bleb oprettet. City's Bankers have imidlertid beholdt deres Contoirer i Lombard-Street (medens de med deres Familier beboe Paladser i og udenfor Westend), og flere af dem ere stolte som Adelsmænd af deres Herkomst i lige Linie fra de gamle Huse. Saaledes nedstammer Firmaet Stone, Martin & Stone fra Sir Thomas Gresham, Child'ernes Huus blev grundet 1663, Hoarernes 1680 og Snows 1685. Aarhundreders Soliditet omgiver disse Firmaer, Du betroer Dine Penge til store Aner, hvis Ære skal hævdes. En af disse Lombard-Street Bankierer, der havde overladt Forretningerne til sin Søn, gik nylig fallit, men døde, da han erfarede det. Huset Rothschild, der har sit Contoir tætved, i St. Swithins-Lane, er ogsaa Banker, „but a Londonner never thinks on them as such." — Altsaa, vi gik gjennem Lombard-Street og forbi Tower til London-Docks. De ere bety-

delig mindre end East- og West-India-Docks med deres 6 Basiner, men ere dog saa store, at der staaer en Række Pakhuse, jeg troer, saa lang som Østergade; hvert Pakhuus er saa stort som det nye Sted overfor Nicolai Kirke, og ethvert er udelukkende bestemt til at optage een Vare, saaledes er i Pakhuset Nr. 1 lutter Indigo og i Nr. 2 lutter Thee. Dog laa paa Lofterne i sidstnævnte tyrkiske Tæpper og chinesisk Silke. Udenfor i Vandet, the wet dock, var bl. A. et Skib ifærd med at gaae med Udvandrere til Sidney. I de tilstødende Catherine-Docks vilde jeg især see Hvælvingerne (vaults). De ere anlagte 1803 paa et Terrain, hvor tidligere stod et Hospital og en Mængde fattige Huse, der tilsammen rummede 12000 Indvaanere. De underjordiske Hvælvinger ligne Roms Catacomber, kun ere deres sorte Sider og Loft oplyste med smaa rødtflammende Fakler og Lamper, som Arbeiderne føre med sig. Vi fik Fakler og gik gjennem disse Hvælvinger, hvor der bl. A. ligger 28000 Fade Viin, meest Portviin, og hvoraf endeel er 18 Aar gl. Jeg var tørstig af den megen londonske Storhed, Støv og Røg, som jeg havde indsuget, og vilde gjerne have drukket et Fad Viin; men man skal have „Licens" fra Compagniet eller fra en Viineier, saa kan man drikke og blive beruset, om man saa var Gud Thor selv. Paa Murene sidder en Svamp, saa blød som Spindelvæv; den kommer af Vinens Uddunstning, sagde man. Etsteds hæn-

ger en stór, ganske hvid Klase af saadan Druedunst, et halvt Aarhundredes langsomme Værk.

Vi kunde ikke blive længer, Huusfruen ventede os til Middag. — Et ægte engelsk Middagsmaaltid forholder sig til det franske som den engelske Ordknaphed til den franske Samtale; Ordene ere faa og solide, Retterne ligesaa. Men jeg har faaet Lov til at sige, at det engelske pastry (Bagværk) ikke kan staae sig imod det franske, til Gjengjeld indrømmede jeg, at Engelskmændene seirede baade ved Badajoz og ved Vittoria. En engelsk pie (Postei), f. Ex. af Kirsebær, bliver bagt saaledes, at Kirsebærrene blive satte under en omvendt Kop indenfor den Hvælving eller Kuppel af Deig, som danner Posteien. Grunden hertil er, at ellers vilde Deigen ligesom Pharaos magre Køer opsluge Kirsebærsaften uden selv at blive kirsebærfederf. Tager man Koppen bort og lader man Deigen ligge, saa smage Kirsebærrene fortræffelig. Man sige, hvad man vil: der er ingen Yttringsfrihed i England. Jeg havde faaet Lov til at tale, ligesom Underhusets Speaker faaer Tilladelse af Souverainen; men jeg blev straffet med en dobbelt Portion — Kirsebær, gloende Kul. Til Kjødet drikker man Øl. Jeg havde hjemme væddet med **, at jeg ikke vilde drikke Øl i England; men, ak, overfor en blond, blød, rank, yppig Aleflaske strakte mine Principer Gevær og gik mit Væddemaal tabt. I Sandhed, Ale er en kongelig Drik,

ikke for en Continental-Konge, men for Herskeren, der holder Havets Trefork og throner paa den vaade Strandbred, hvor forbiseilende Flaader heise Flag og hilse med Kanontorden. Poseidon har drukket Ale; Zeus, Continentbeherskeren, har drukket Champagne, der paa Græsk heder Nectar, og spiist ambrosiske Krakmandler dertil. Alen er stille som det engelske Gemyt og stærkt som den engelske Villie og lidt lumsk som Leoparden, som Havet. Man bliver ikke begeistret af Ale, men man bliver velhavende, comfortabel tilmode, hvis man har taget sig iagt for Leoparden, for Havet; mange Engelskmænd tage sig ikke iagt og komme ud at seile.

Da vi nu vare velhavende tilmode og Dugen var borttaget og Portviin og Sherry var skudt hen til os imellem Viindruerne, fortalte *** mig sin Historie.

Han begyndte med at lee høit og gnide Hænderne og nævne mit Navn tre Gange, ligesom Crøsus raabte paa den vise Solon, men under andre Forhold. Ja, sagde han, naar jeg tænker paa vor tarvelige Barndom, paa Smørrebrødet hjemme i salig Faders Huus ved denne Tid af Dagen og den store Vandtønde i Kjøkkenet ..... og nu sidde vi To i London, ved mit Bord, i mit Huus og drikke Port og Sherry af slebne Flasker og Glas! — Det er Lykken, jeg har havt Lykke! vedblev han. Du veed, da min Principal gik fallit, var jeg forladt og fattig og havde i Grunden ikke lært Noget. Saa kom jeg hero-

ver til **; han var en stor Kjøbmand, hos ham skulde jeg lære. Gud hjælpe os, saadan som jeg blev tilmode, da jeg saae hans Kjøbmandskab. Ligesom hos en polsk Jøde bestod hans Hovedbog af et Stykke fedtet Papiir. Her var jeg indespærret, ulykkelig, og hvor jeg længtes i de første Aar! Min eneste Fornøielse var at gaae ind i Dokkerne og see paa Skibene og Vandet, saa syntes mig, at jeg var nærmere ved Danmark.

Efter nogen Tids Forløb mærkede jeg, at min Hr. Principal spillede paa Stock-Børsen. Saameget vidste jeg da, at der kunde baade hans og hele Hamborgerhusets Formue gaae i Løbet og den gamle Fader blive en Tigger. Jeg talte ham til, kan Du troe! Han skulde have smækket mig en paa Kjæften: en Dreng irettesætte sin Principal! Men han sagde: Naa, naa, det gaaer nok godt. Et Par Dage efter var han uhyre glad, han havde vundet og gav mig 10 £ St., for at jeg kunde more mig en Ugestid i Gravesend. Jeg tog afsted, fløi ud som en Fugl. Da jeg efter Ugens Forløb kom hjem, var hans Ansigt en Alen langt. Thiers var bleven Minister og vilde understøtte Mehemet Ali og begynde en europæisk Krig: han havde tabt 3000 £ St. Der blev holdt Raad; en af hans Venner kom og sagde, at han behøvede ikke at betale, hvad han skyldte paa Stockbørsen. Dette blev vedtaget; men et Par Dage efter saae jeg, at der manglede Checks, han havde betalt. Strax efter blev

han glad igjen, han havde vundet 800 £ St., men fik dem ikke, og Dagen efter tabte han 6000 £ St., og nu maatte han da lade være at betale, og nu kunde han ikke mere komme paa Stock-Børsen. Saa gik han ind i Mincing-Lane og kjøbte Sukker og Kaffe ved Auctionerne, ligesom vi i Middags, og speculerede og fik Credit. Saadan er London. Paa Stockbørsen var han æreløs, i Mincing-Lane vidste man af Ingenting.

Men det Hele blev alligevel til Svindel, og jeg kunde ikke længer holde ud. Jeg reiste til Hamborg og fik af hans Familie Løfte om, at de vilde lade mig faae Commissioner i London, og saa tog jeg til Kjøbenhavn for at reise lidt Penge til at etablere mig. Nogle Mænd, som jeg aldrig skal glemme, laante mig et Par hundrede Pund, og jeg tilbage til London, saa stolt som Sir Moses Montefiore.

Fra dem i Hamborg fik jeg stadig Breve og Commissioner paa at sælge Varer; men Varerne kom ikke. Min lille Capital smeltede hen, skjøndt jeg sjelden eller aldrig nænnede at spise varm Mad. Men det Værste var, at jeg fik et slet Navn; Mæglerne, til hvem jeg stadig henvendte mig for at sælge dem Varer, uden at Varerne nogensinde kom, ansaae mig for en Vindbeutel. En Dag fik jeg igjen Brev, at der blev indladet Talg i St. Petersborg, og jeg skulde sælge den i London. Da jeg talte til en Mægler derom, svarede han: Min

kjære Mr. ***, jeg tænker, Deres Talg smelter underveis. Det gjorde den da ogsaa; den kom ikke. Ingen vilde have at gjøre med mig, jeg gik som et Udskud og havde snart spiist mine Velgjøreres Penge op. At jeg ikke blev vanvittig dengang, undrer mig endnu.

Endelig kom Chefen for Huset hertil, og jeg op til ham og foreholdt ham det Uforsvarlige i hans Fremgangsmaade. Mein Bester, sagde han, naar De vil etablere Dem i et andet Fag end vort, skulle vi gjerne være Dem til Tjeneste. — Det Hele var altsaa en vel-overlagt, djævelsk Plan; de havde med Villie gjort Alt for at compromittere mig i London og faae mig bort, for at jeg ikke skulde være dem i Veien.

Gud veed, hvad jeg svarede ham; men saadan en rasende Lyst til at dreie Halsen om paa et Menneske har jeg aldrig følt før eller siden. Samme Aften foer jeg afsted til Hamborg. Jeg vilde og maatte blive i London, jeg maatte finde et Huus at være Commissionair for, til en Begyndelse, eller jeg maatte døe. Da jeg kom til Hamborg, besluttede jeg at gaae omkring fra Huus til Huus, fra den første til den sidste Kjøbmand, og tilbyde mig som Agent. Lad 99 vise mig bort, tænkte jeg, jeg vil bide mig fast i den 100de. Den Første, jeg kommer ind til, en af Matadorerne, som jeg tænkte, strax vilde lee, byder mig indenfor, spørger mg ud, taler en halv Time med mig og siger endelig,

at han vil skrive til Kjøbenhavn og forhøre sig om mig; fik jeg gode Anbefalinger, skulde Alting nok komme i Gang. Jeg var som himmelfalden, som nyfødt. Senere fik jeg at vide, at lige Øieblikket før jeg kom, havde han faaet Brev fra London, at hans Broder, Husets eneste Agent der, pludselig var bleven vanvittig. Var jeg kommen et Qvarteer før, havde han viist mig bort. Tilfældet! Alt er Tilfælde i Verden!

Naa, der var gjort en Begyndelse, og det gik, skjøndt i Førstningen ubeskrivelig knapt, uden Capital, som jeg var, og i Kamp med den ugunstige Mening hos Mæglerne. Endnu er der Folk, der haardnakket holde fast paa Erindringen om 1841 og ikke ville troe paa min Soliditet; jeg har for Spøgs Skyld ladet Folk forespørge om mig hos min Banker; han svarer urokkelig, at jeg har ingen Capital. Da Forretningerne begyndte at gaae, vilde jeg ogsaa gjerne handle paa egen Regning, og da man her har fjorten Dages Credit, blandede jeg Operationerne sammen, og det gjaldt da om, at Posten paa Klokkeslet bragte mig Remisser. Hvilke søvnløse Nætter, hvilken Angst og Kval! Naa, nu er det overstaaet. Naar man vil her i London og man er sparsommelig, saa gaaer det; men man skal have Lykke.

En Tørn havde jeg dog under Revolutionen. Folk gik Fallit som Fluer, Vexler strømmede ind paa mig, jeg maatte betale for Folk, der skyldte mig Penge. Saa

hjalp det mig, at de danske Kjøbmænd havde standset Betalingerne til Tydskerne; paa een Dag reiste jeg i Kjøbenhavn 60,000 Rbd.

Det Hele kommer an paa Lykken. Hvor mange, mange dygtige og brave Folk blive ikke traadte ned i Trængselen. Dygtigere Folk end jeg ere gaaede i Themsen og ud med Ebben ..... Naa, der er min lille Kone; nu skulle vi drikke Thee, eller vil Du have Kaffe?"

Vi kom i en lille Disput om „Tilfældet" og Consequenserne af denne Lære og stredes gemytlig, til det begyndte at skumre. Saa gik jeg ned til Londonbridge for at seile hjem. Hvad Kjøretøierne ere i Gaderne, ere Dampskibene, Lægterne og Baadene paa Floden; men dette Skuespil skal man see, naar Gaslygterne tændes. Naar Gaslygterne tændes! Jeg kom til at tænke paa Paris ved samme Tid, naar Solen gaaer ned og de hvide Flammer tindre paa Boulevarderne eller i Champs Elysées eller paa Quai du Louvre og straale tilbage fra de gyldne Boutiker eller fra Seinen, og uendelig Livsnydelse bølger i Atmosphæren over den leende, summende, larmende Menneskemængde. Saadan er det ikke her. Den stræbsomme Flod er alvorlig, Bølgerne pladske mod Flaaderne, Flydebroerne, Landgangsstederne (piers), Ild og Røg staaer op paa begge Bredder fra Værkstederne, Bryggerierne, Dampmaskinerne, forskjelligfarvede Lys bevæge sig ude paa Floden, komme nærmere og

fjerne sig; det er Dampskibene med deres Signaler; Kulbaade og Lægtere drive paalangs og paatværs med Strømmen. Det bruser og skvulper stærkere, flere Dampskibe lægge paa eengang til Flydebroen, de ere propfulde, udsende Passagerer og modtage nye, de støde mod hinanden, all right, afsted. Saa er man ude paa Floden, og saa seer man Gasflammer til begge Sider og paa Broerne, en uendelig Strækning, et stillestaaende Ocean af blaalige Ildpunkter. Dampskibene med de røde og grønne Lys møde, undvige hinanden i det yderste Øieblik, fare forbi, Skorstenen bliver sænket, idet man passerer Broerne, en Dreng udskriger paa hvert Skib med gjennemtrængende Stemme, hvilket Landingssted man nærmer sig, ellers er Alt stille paa det propfulde Skib.

Der var engang en Mand, som hed Pompeius; han var
en mægtigste, ja han var saagodtsom Enehersker i Rom, og
som herskede over den da bekjendte Verden. Han pra=
de af, at han kun behøvede at stampe mod Jorden for
: frembringe Legioner. Jeg er en af de svageste og meest
bekjendte Mænd i denne Stad, og dog kan jeg see
ngeagtende ned paa Pompeii Herlighed. For 1 Skil=
ng bliver jeg deelagtig i en Magt, han end ikke havde
[nelse om, jeg behøver kun at stampe i Jorden, saa
reier sig denne hele Jord, saa bryder den sine Love,
a henruller den for mit Blik, hvilken af dens Egne jeg
ster at skue; ved Indiens Dørtærskel byder jeg, og ad=
dende bevæger den mig fra Øst til Nordvest, og jeg er
ia Vestkysten af Africa, vandrer fra Nigerens Munding
l Cap Bojador.

Som om Nigerens blotte Navn og det dertil knyt=
de Minde om ulykkelige, i Pestdampe kvalte Expeditioner

fremmede Folk bort, er her eensomt, skjøndt det er den store Landevei ind til Bahama, Barbadoes og de øvrige Antiller. Folk skynde sig forbi og værdige næppe Egnen et Blik, og jeg maa indrømme, at i første Dieblik tiltaler den ikke: Alt har en sørgmodig, forbrændt Farve, der især stikker af, naar man kommer fra det lysrige Indien; det er, som om man mærkede Forbandelsen, der blev udtalt over Chams Slægt, i Modsætning til Velsignelsen, der hviler over Sems Børns Vugge. Solens Lys kvæger ikke, men brænder, og hvor af Jordens Ydelser skjønnes, at dens Straaler falde hvide og klare, blive de forstyrrede af de sorte Skikkelser med de mørkerøde, tykke Læber, af den sorte Mands Latter eller Griin, der for ham og hans Lige kan være meget fornuftig, men for os Europæere har et frastødende Udtryk af vild Lidenskab eller Aandsfraværelse. Her sidde hans Afguder, der ere endnu styggere end han selv, med forfærdelige tykke sorte Hoveder, vanskabt Krop, et Stykke Glas paa Maven, og umaadelige, plumpe, indadvendte Fødder, indhyllede i Pjalter af mørkt Tøi. Her ligge hans tunge Sværd og Spyd, Ashanteernes Jernlandser, Fulahernes og Yorubafolkets forgiftede Pile, Vidnesbyrd om den raae Styrke og vilde Blodtørst, hvormed Stammerne føre deres Krige; Trommer af Abekatteskind, klodsede Basvioler med tyve Strenge, store Pauker til at overdøve Offrenes Skrig, medens Folket dandser omkring dem med rasende

Glædesfagter. Her kryber den giftige Skorpion, den ødelæggende Termite og den dyndelskende Skarabæ; her trives Palmen, men lavstammet, dens Frugt er en Kolbe af blodrøde, løgagtige Ting, med sort, ligesom brændt Spids; af denne Frugt er presset en Olie, guul og tyk; af Palmekjærnen er ligeledes presset en Olie, hvid og tyk; paa Marken staaer Peber, hvis Korn ere mørkerøde som Afrikanerens Læber, Bomulden har tabt sin hvide Farve og er graalig, som om den havde forseet sig paa Afrikanerens sorte Uldhoved.

Allerede var jeg, som det sees, ifærd med, paa Continentets Viis at slutte Landet inde i et System og forestille mig hele Vestafrika som den fortærende Hedes, de giftige Taagers, kort, som Forbandelsens Jord, da saae jeg paa nogle Kviste Kolibrier og andre smaa spraglede Fugle fra det indre Land. Vel vare Kolibrierne sorte eller mørkeblaa og de andre Fugles Farver dunkle og urene med isprængte mørkerøde Pletter; men til disse Egne, hvor Chams Slægt blev henviist, hvor Bloddraaberne faldt ned fra Medusas Hoved og bleve til Slanger, tyer jo ogsaa Svalen, Gjøgen, Vagtlen og Nattergalen. Her maa, idetmindste nogle Steder, og medens vi have Efteraar og Vinter, være Kildevæld, friske, lyse Skove, lune Sommervinde; der maa være Fred og Skjønhed i de Egne, hvorfra vor Sommerglæde bebudes os, hvor vore Skoves liflige Musik har hjemme. Var det Nattergalens

Sang, der lød for de jordomseilende Portugisere som Forkyndelse om en ubeskrivelig Herlighed, om et himmelsk Rige indenfor Afrikas Ørkener og miasmatiske Kyster? Dybt indenfor disse Egne antoge de, at Præsten Johan herskede, som theokratisk Fyrste i et helligt Rige, hvilket de derpaa stræbte at opdage, deels formedelst dets Hellighed og Lyksalighed, deels formedelst de Ædelstene, hvormed Palladset var tægget. Fra dette ubekjendte Land udstrømmer endnu Guld i Floderne, i dets formodede Nærhed pleies Silkeormen af en fredelig og flittig Befolkning, Dadler høstes og forsendes, Bjergværker blive drevne, og Karavaner bringe Spovl, Tin, Guld, saa og Vox og Honning, sort Røgelse, Gummi-Copal, Ingefær o. s. v. fra Sudan og Tombuctu gjennem Ørkenen til Ægypten. Jeg saae ganske smaa og faa Prøver af denne Herlighed; selve Landet saae jeg ikke; Jorden, der lystrede mig, viste dog trodsig ikke Mere, end hvad Menneskene hidtil med Møie og Trods have opdaget, og knap det. For ikke ved nogen Overdrivelse at give et urigtigt Begreb om Udstillingen — som jo er det, vi egenlig tale om — maa jeg sige, at denne uhyre Landstrækning er meget magert repræsenteret, at f. Ex. Producterne fra Sudan og Tombuctu ikke ere flere, end at jeg kan holde dem i min Haand, og alt det Øvrige, der vel tilsammen kunde fylde et Boutikvindue paa Østergade, er uordenlig sammenstillet, saa at jeg har behøvet to Dages

vedholdende Arbeide til i Tankerne at bringe det i Orden og danne mig en nogenlunde tydelig Forestilling blot om en lille Deel af Landet.

Vil Du nu tage Kortet frem og see paa det Kystland, der strækker sig fra Liberia til Nigerens Munding, saa skal jeg omtrent beskrive Dig dette ved Hjælp af Udstillingen.

Ikke langt fra Nigeren eller rettere fra Beninfloden strækker sig langs Kysten Kongeriget Dahomeh med Hovedstaden Abomeh. Af det herfra Udstillede tildrog sig først og fremmest min Opmærksomhed: Jydepotterne. Ja, det nytter ikke at nægte det, Vestafrikanerne fabrikere Jydepotter, netop af samme Slags som dem, vi Danske oppe i vor Deel af Udstillingen med et uskyldigt Coquetteri have stillet ved Siden af Porcellainsfabrikens skjønneste Vaser. Dog vil jeg ingenlunde efterligne visse Oldtidsgranskere og uddrage en hastig Slutning, f. Ex. at Negerne oprindelig ere Jyder eller Jyderne oprindelig Negre, der ved mellemliggende, udskudte Kiler ere blevne trængte op paa den cimbriske Halvø. Jeg føler alt, at jeg lever i et praktisk Land, og lader Kjendsgjerningen staae uden Philosophi. Om disse Jydepotter forfærdiges i selve Dahomeh eller blive bragte ned fra det øvre eller indre Land ved Nigerens Bredder, skal jeg lade være usagt. Ved Siden af ligger en simpel Træskaal, som til at øse Vand af en Kilde, forsynet med simpel, men

omhyggelig og regelmæssig udskaaret Kjede i mange Led. Skaalen og Kjeden, tilsammen et Par Alen lange, ere skaarne af et eneste Stykke Træ, hvilket synes mig at vidne om nogen Huusflid og Sands for Comfort. Sammestedsfra ere ogsaa nogle udskaarne Kalebasser, ganske med samme ziirlige, snirklede Figurer som paa vore Bønders Mangletræer. Men det Væsenligste er dog den Væv, som Hs. M. Kongen af Dahomeh selv har udstillet. Den er saa simpel som vel mulig, og Bomuldstøiet, som er anlagt derpaa, er ligesaa simpelt og ikke over eet Qvarteer bredt; men det er dog en Væv, og ved Siden af den har samme Konge udstillet sin Throne — en Sammenstilling, der maaskee bringer mangen europæisk Konge, hvis Throne omgives af Kanoner, til at smile over den stakkels, naive, sorte Monark. Kongen af Dahomeh er iøvrigt, som jeg ret strax nærmere skal fortælle, ingenlunde Medlem af Fredsvennernes Selskab; men desuagtet er, ham selv meer eller mindre bevidst, Væven hans kraftigste Erobringsvaaben og hans Thrones bedste Støtte, og derfor henregner jeg de her nævnte Sager til Udstillingens Trophæer. Det Dahomehske Bomuldstøi, der er ophængt ved Siden af Væven, har for mig megen Interesse. Det er det laveste i Rækken af de Frembringelser, hvori Industrien nærmer sig Kunsten eller betjener sig af den, og derved er det tillige for mig Midlet til ret at paaskjønne det høieste. Her seer man i det guul-

ladne Tøi indvævet en Neger; Udførelsen er noget plump, men temmelig naturtro; i nogen Afstand fra Negeren er en Skildpadde, saa en Slange, en Krokodille, Alt henkastet uden Motiv, Smag eller Orden, men dog Vidnesbyrd om Jagttagelses- og Efterlignelsesevne. Hermed sammenligner jeg det indiske Kashemirshavl, hvor Naturgjenstandene ere brugte, men selv næsten ukjendelige kun staae i Phantasiens Tjeneste. For nu at undersøge, om Indierne have Ret, gaaer jeg over i Frankrig og seer paa de franske Kashemirshavler, og, mærkelig nok, hvor disse ikke omhyggelig efterligne Kashemirdalens Kunstnere, nærme de sig Dahomehs Negere. Denne Yttring vilde være en utilgivelig Synd mod hiin herlige Industri, hvis jeg tænkte paa Andet end den originale Tegning, man i Staden Paris har forsøgt. Et udmærket Exemplar er udstillet under Nr. 1182 i det store franske Glasskab. I den nederste Halvdeel række sig to høie Palmetræer paa en skjøn guul og bruun Grund; i Træerne sidde Fugle. De to Træer bøie sig over et stort hvælvet Telt, hvis Tag er takket, og hvorpaa vaie en Mængde Flag. Inde i Teltet vaie Flag ned fra Siderne, og det Indre af Teltet er egenlig en Pagode, hvori man seer en assyrisk Præstedragt og en Fugl; men Rammen, hvori Pagoden befinder sig, er ioniske Søiler. Hvor ubeskrivelig smukt dette nu end er udført, saa paastaaer jeg dog, at Kunsten her er bleven Gjenstand for en Reflexion, som bringer den ud over

Idealet og bøier den nedad. Shawlets Kunst tør ikke frembringe slige Værker; man skal ikke paa en Kvindes Ryg see Palmer, Pagoder, Præstedragter, Faner, Søiler, Fugle; hver enkelt Deel maa underordne sig, gjøre Afkald paa et selvstændigt Liv og blot tjene til at pryde Kvinden. Indierne have med uvilkaarlig Tact truffet det Rette.

Om Forladelse, at jeg saaledes springer og forvirrer den Forestilling, jeg vilde give om Vestafrika; men Befordringen er saa let, og Nydelsen bestaaer i at benytte den og sammenligne alle Rigdommene i Glaspaladset. Nu vende vi tilbage til Dahomeh. Her er ogsaa Silketøi; men hvor det er vævet, erfares ikke. Kongens „Yndlingssøn“ har havt Selvfornægtelse nok til at sende sin Stadsdragt til Udstillingen; den er guul med smalle brune Tærner og en bred bruun Bordt. Ligeledes findes en Krigsdragt, vævet af raa guul Silke og forsynet med en Mængde store mørkerøde Fryndser. En velvoren afrikansk Høvding maa tage sig godt ud i denne gule Dragt, især naar han bliver vild. Saa er her endelig Fløil, Fløilspuder til Kongens Throne; men dette Fløil synes umulig at kunne være forarbeidet i det Land, der har produceret Thronen; thi den er en raa Stol paa eet tykt, fiirkantet Been; Sædet er bøiet opad som en Damesaddel til at modtage Hs. Majestæt. Thronen seer ud, som om den var belagt med smalle gule Læderremme; hvad

den i Virkeligheden er af, har jeg ikke kunnet overbevise mig om; thi det er forbudt at berøre de udstillede Sager, og Politibetjenten, der har Vagt her, viger ikke fra mig, da mit lange Ophold formodenlig synes ham mistænkeligt.

Nu vilde jeg gjerne vide noget nærmere Besked om Dahomeh, men vidste ikke, hvor jeg i denne store Stad skulde henvende mig; men da jeg hjemme altid af en Hændelse finder, hvad jeg i Øieblikket behøver, hvorfor skulde det saa ikke gaae ligedan her? Det oplyses, at min Vært er Factor paa et Trykkeri og en Mand, der ivrig studerer i sine Fritimer; han skaffede mig strax to Reisebeskrivelser over Afrika.

Den ene af disse er forfattet af John Duncan: Han tjente fra 1822 i første Livgarde-Regiment, fik i 1838 Afsked og Ansættelse som **master-at-arms** paa Nigerexpeditionen; af 300 Mand kom kun 5 tilbage. Duncan havde Feberen og var saaret i Benet af en forgiftet Piil, men blev helbredt og tilbød ufortrøden **the Royal Geographу Society** at drage fra Vestkysten til Kongbjergene.

Da han var kommen til Dahomehs Hof, holdt Kongen til Ære for ham en Revue, nemlig over sin og Prindsernes Garde, bestaaende af 6000 Kvinder. Det sees altsaa, at Kvinderne ere fuldstændig emanciperede i dette Land. Den sorte Garde af det smukke Kjøn bærer

en kort Kjole uden Ærmer, guul- og bruunstribet, ganske som her paa Udstillingen, og stribede Beenklæder, der naae til Knæet. Klæderne holdes sammen af et Belte, der tillige tjener til Patrontaske. De ere væbnede med en lang „dansk“ Flint og et kort Sværd. Efter de krigerske Øvelser blev Garden stillet i Slagorden overfor Kongen, og enhver Gardist(inde) havde Lov til at træde frem og udtale sin Hengivenhed for Majestæten, hvorved Høitideligheden blev meget lang og trættende. Da dette var forbi, knælede Alle, reiste sig pludselig under Hurraraab og kastede Støv paa sig (Støvet er rødt i dette Land) og løb derpaa meget hastig bort. Kongen lod bringe Blæk og Pen, for at Duncan kunde opskrive Alt til Underretning for Europa, indførte ham derpaa hos sin Yndlingshustru, en smuk, stolt Kvinde af lysebruun Farve, General i Garden, og sagde, at hun skulde være hans „Moder“ ɔ: forsyne ham med Spise og Bopæl. Med denne Garde er det fuldstændig krigersk Alvor; Kongen havde allerede dengang i Spidsen for den ført en syv Maaneders yderst blodig og grusom Krig mod et Nabofolk, og i disse Dage har jeg læst i et Blad, at han nylig har ført den til Storm mod Maheernes Hovedstad, og at næsten alle 6000 Mand Kvinder ere faldne under Stormen efter den heltemodigste Kamp.

I den sydlige Deel af Dahomeh ligger Landskabet Whydah, hvor der er en Coloni af befriede Slaver fra

forskjellige Steder i Afrika. Den Deel af Colonien, som især er befolket af Negre fra Foolah og Eya (i det Indre), udmærker sig ved nette, rene Huse, ryddede Skove, veldyrkede Agre, Industri og Civilisation — saa at man tør antage, at de bedste vævede Sager stamme herfra — og hvor man bliver modtagen paa europæisk Maade. Alle have været Slaver, siger Duncan, og dette er et Beviis paa, at Slaveriet ogsaa kan gjøre Nytte. Men i en anden Deel af Colonien boer der ligeledes emanciperede Slaver, som ere indvandrede hertil fra den britiske Fricoloni Sierra Leona. Disse ere dovne og producere ikke Mere, end de nødvendigviis behøve, trods den Opmuntring, navnlig Foræring af Land, som de have havt fra Kongen af Dahomeh. Kun Kvinderne beskjæftige sig undertiden med at tilberede den gule tykke Palmeolie. Denne Dovenskab er Slavehandlernes Skyld; de opbyde alle Kræfter for at forhindre Agerdyrkning, Industri og Producthandel. Mange af Beboerne give sig især med Slavehandel, skjøndt de selv ere befriede Slaver. Duncan havde en Tolk, der først var bleven solgt til en brasiliansk Slavehandler, men befriet af en britisk Krydser og bragt til Sierra Leona; herfra udvandrede han til Abbrotucca og blev selv Slavehandler. Men da han engang seilede med en Ladning Slaver, blev han atter tagen af en Krydser, Ladningen blev sendt til Sierra Leona, han selv og Besætningen bragt

til Whydah, hvor han nu lever som Læge og hans Kone som Fetischkvinde. Heraf seer man, hvad Agerdyrkning og Industri vil bevirke paa disse Kyster i Menneskelighedens Tjeneste — indtil Befolkningen bliver industrielle Slaver, vil Nogen sige. Ja, maaskee, men kjæmpende, tænkende, higende efter Frihed, med Bevidsthed om den og med Haab om den, erhvervende den med hver Dags Anstrængelse ligesom vi Andre.

Nordost for Dahomeh ligger Riget Yoruba, beboet af et raat og krigersk Folk; om dets forgiftede Pile, som findes paa Udstillingen, har jeg alt fortalt. Dets Industri svarer hertil; den bestaaer, idetmindste her i Bygningen, udelukkende af Græsklæder (grass-cloth), et hvidgrønt Stof, der vel omtrent kan svare til vort Seildug; men Traadene ere langt tykkere end i dette og slutte ikke tæt. Dog dyrkes ogsaa Indigoen og udføres raa. Hovedstaden hedder Abbrotucca og skal have 50,000 Indvaanere; om den Grumhed, hvormed her bliver hersket, anføres en Mængde Exempler, som det ikke er værdt at fortælle igjen.

Vest for Dahomeh boe Ashanteerne, en kraftig bygget og ret smuk krigersk Stamme. Det, som er udstillet fra dem, er de tunge Landser og Skjolde, noget Tøi, der ligner Dahomehs, endeel smaae, slet ikke kunstløse Figurer, som de bruge til Vægt, samt Zirater af Guld, paafaldende fiint og smukt forarbeidede. Hvad

Engelskmændene ikke have udstillet, er det Nederlag, de led i Kampen mod denne Stamme 1824.

I Cromantine, nærved Kysten, paastaae de — saaledes fortæller Duncan — at de have en lille Dreng, som har levet siden Verdens Begyndelse og aldrig bliver gammel; han hverken spiser eller drikker. Den hensynsløse Engelskmand, der her ikke blev generet af Forbigaaendes Blik som hjemme i Piccadilly eller Strand, trængte ind i Gudehuset, og her mødte ham en høi, meget gammel og meget snavset Kvinde; hun havde som de andre Indvaanere ingen anden Paaklædning end et Stykke Tøi om Lænderne; hendes Bryster hang ned over Halvdelen af Legemet (halfway down her body); hun var Drengens Amme. Med mange Fagter søgte hun at skræmme Engelskmanden bort; men han trængte ind i Aflukket, hvor Drengen skulde være — men fandt Intet. Da han kom tilbage, sagde den gamle Kvinde, at det var blot fordi han var trængt ind med Vold, saa lod Guden sig ikke see. Hvilken besynderlig, fordreiet poetisk Tanke ligger ikke skjult heri!

Denne Beskrivelse er temmelig lang, skjøndt den er yderst ufuldstændig, forsaavidt den nemlig kun omfatter en ganske lille Plet af Vestafrica. Men der er ikke Mere paa Udstillingen. Paafaldende er det, at Engelskmændene ikke have hidskaffet Meget fra Sierra Leona og Liberia, hvor de befriede Slaver skulle danne lykke-

lige Colonier, hvor der er ryddet godt op i de uhyre Skove og anlagt Sukker-, Kaffe-, Tobak-Plantager o. desl., hvor der foruden Baobab, Bananer og Tamarinther voxer Oranger og Figener m. M.

Videre, min Jord! Bevæg Dig lidt mod Nord, saa at Sydspidsen af Afrika ligger henstrakt for mig.... Prr! Stands! Før mig ikke ud i Oceanet, jeg vil dvæle i det Land, hvis Skikkelse har Lighed med af et Overflødighedshorn, og hvorfra Blomst og Frugt vælder ud; jeg vil see Constantia-Druens Hjem. Saadan! Jeg klapper Din Hals, min Ganger, jeg stryger Din Hud; Din Manke er Egeskove, Dit ene Øre er Chimborazzo, Dit andet Dhawalagiri, af Dine prustende Næseboer, Hekla og Ætna, staaer Damp; Britanien er Din Herre og fører Dig som Enhjørning i sit Vaaben, og jeg.... har man hørt Mage til Fabel? jeg rider paa Dig i dette Hippodrom, for 1 Shilling Touren. Jeg elsker Dig, min Ganger, som Dragonen sin Stridshest, som Jægeren sin Hund, jeg elsker Dig som min Vugge og som min Grav.... nei, Du er ikke Ganger og ikke Hund! bort med det stygge Billede! Du er den moderlige Jord, en skjøn og fyldig Kvinde, yppig som en Matrone og frisk som en Jomfru, o, jeg har aldrig før seet, hvor skjøn Du er!

See, hist er Landet, der flyder af Melk og Hon-
ng! Sendes Speidere derind, ville de skjære sig en
rueklase, som Israels Speidere gjorde ved Eskols
æk, og de vare To om at bære Drueklasen paa en
tang; og de bragte Granatæbler og Figener. Og her
Olietræer og Krydderplanter, Valdnødder og Mandler,
ox- og Honningkager, fort Egetræ til at bygge Skibe,
loe istedenfor Hamp til deres Tougværk, og kirsebær-
dt Træ, og af svære Staver er bundet Tønder, der
ap rumme det bugnende Hvedemeel, Metallerne tindre
a Bjergenes Erts og mellem spraglede Marmorer. En
xe fremrækker sine Horn, fire Alen er der mellem
ornenes Spidser, Faaret tynges af sin lange fine Uld;
kloge Elefanter, fremvise deres kostelige Tænder,
strudsen skjuler sit Hoved, men forraader sine Fjedre,
igren og den gule Løve —

»I Løvens Fødeland en Jomfru pranger
Hun er en deilig Datter af de Blanke.
Hun med et Blik forvirrer Mandens Tanke.«
— — »To Skygger vil Du bag Din Ganger finde,
Naturens Datter bag Constantias Ranke.«

... saaledes kommer Danmarks Sang og Mindet om
af Danmarks herligste Sønner og vinder nye Blom-
er ind i den bugnende Krands, der smykker dette Pa-
diis.

Speiderne kom tilbage med Eskols Drue og Gra-
tæbler og Figener og sagde, at der boede et vildt og

stærkt Folk; og dette Folk skulde udryddes. Saaledes have de og fra dette Land bragt et vildt Folks Tegn, Buskmændenes Buer og Pile, Klæder af Jakalens Hud, Kafferkrigerens Dragt prydet med Fuglefjedre, hans Øxe og Kniv. Dette Folk skal udryddes. Sir Harry Smith er udsendt til at dæmpe deres „Oprør" og tage deres Land. Han lader støde i Trompeter for sig som Josva; men hans Fjenders Mure falde ikke, som for Josva.

E. Sk. Paa Londons Gader træffer man undertiden om Aftenen en Sangertrup af sorte Drenge. De synge med dybe Strubetoner lystige Melodier. Dog skulle de færreste være ægte; efterat virkelige Negerdrenge havde gjort stor Lykke, sværte irske Drenge sig i Ansigtet og forestille Afrikanere.

— I Fredags (d. 8de Aug.) saae jeg Dronningen begive sig til house of Lords for at prorogere Parlementet. Billet til selve Salen fik jeg naturligviis ikke; det er nu engang Reglen, at danske Embedsmænd i hvilketsomhelst Land ikke kunne hjælpe mig til Sligt. Derimod fik jeg Adgangsbillet til en af Gangene i Paladset og saae her Optoget. Længe før det kom, saae man fornemme Damer indfinde sig, klædte i en meget rig Hofdragt med Fjedre, nogle med Diadem. Sandheden byder mig at sige, at de næsten udelukkende vare aldrende eller idetmindste ikke smukke; kun een ung, smuk Pige saae jeg, men hun var

ikke smuk, men deilig. Hun var klædt i lysegraat Atlask og bar paa Hovedet ingen Pynt uden de rige Cendre-Lokker; hun gik imellem to Peers, som om denne Perle formedelst sin Sjeldenhed skulde omgives af Hermelin og Purpur. Gud veed hvem det var. Nogle Peers indfandt sig i daglig Dragt, gik ind i et Sideværelse og kom atter tilsyne i den hermelinbræmmede Purpurkaabe, hvis Form er som de romerske Senatorers Toga. En af disse Peers havde graa Beenklæder paa, og disse graa Been stak besynderlig af under Togaen. Hestgarden kom og stillede sig op (tilfods) i to Rækker langs Gangene; den bestaaer af høie Folk ligesom den danske Garde tilhest, bærer rød Kjole, gule Skindbeenklæder og Messingkyrads, men er tillige overlæsset med Pynt, Epauletter, Snorer, o. s. v. Tonen mellem Officierer og og Menige er vist ikke meget fiin, jeg saae en Officier give en Menig et ordenligt Knubs, fordi han ikke holdt Karabinen i den reglementerede Stilling. En Officier var ubeskrivelig smuk; jeg kaldte ham uvilkaarlig Tancred, saa meget lignede han det Billede, man danner sig af hiin italiensk-normanniske Helt. Endelig lød ude fra Pladsen Trommehvirvel og Trompetklang: Dronningen! Toget kom ind i Paladset. Foran gik en stor Skare Hellebardere og Yeomen, Vaabendragere i Henrik den Ottendes eller Elisabeths Gardeuniform, mørkerød Vaabenkjole med sorte Striber. Derefter Statsmænd, Ministre,

Peers og høie Officierer, Hofembedsmænd; en af sidstnævnte havde en saa skrækkelig rød Næse, at den med Magt tildrog sig Forundring over dens Nærværelse. Umiddelbart foran Dronningen skred Marquis'en af Landsdowne med Rigets Scepter og Hertugen af Wellington med Rigets Sværd. Dronningen er en net Dame med blaae Øine og frisk Teint. Da hverken hun eller nogen af hendes Undersaatter hører mig, kan jeg sige, at hun seer ud, som om hun var stivsindet. Men hun var nydelig at see til, aldeles smagfuldt paaklædt, saa smagfuldt trods al Pragt, at jeg ikke kan huske Enkelthederne. Hendes Gemal, Prinds Albert, gik ved Siden af hende, høi, smækker, stiv, i store Rytterstøvler. Hvilken ubehagelig Rolle, kun at følge med som Ægtemand, naar hans Hustru stiger op paa Storbritaniens Throne! Han burde skrive tolv Breve om Emancipation. — Medens Dronningen skred forbi, omgiven af det brogede middelalderlige Tog med isprængte moderne Dragter, blæste Trompeter en krigersk Marsch, som naar hendes normanniske Forgængere droge frem mellem deres pantsrede, stolte Baroner. — Udenfor stod Fodgarden opmarscheret i Slagorden, i røde Kjoler, hvide Beenklæder og Bjørneskindshuer; en Række forgyldte Vogne strakte sig fra Paladsets Indgang ned til Westminsterhall; en talløs Mængde Constabler holdt Veien ryddet. — Det Hele gjorde ved den Contrast, det dannede til den storartede

Simpelhed, der ellers møder Øiet her i det britiske Liv, et Indtryk som en overflødig Pynt, for Meget til en Kvinde, for usammenhængende og anachronistisk til en Handelstats Dronning.

China, der ifølge Geographien er 250,000 Qvadratmile stort (af hvilke 60,000 Qv. Mile ansees for den frugtbareste og meest befolkede Deel af Jorden), samt har 300 Millioner Indbyggere, er i Industripaladset repræsenteret i en Afdeling, der ikke er større end en borgerlig Families Dagligstue og Sovekammer. Midtpunktsriget er altfor stolt til at deeltage i en Foranstaltning, der udgaaer fra de lyshaarede Barbarer, og midt i sin Stolthed altfor ængsteligt til at prale med al sin Rigdom og mulig hidkalde flere Skibe med barbariske Kanoner. Dog have Kjøbmænd og Handelscompagnier under disse Kanoners Beskyttelse bidbragt endeel Rigdomme til Fredspaladset, og hvad der heraf først falder i Øinene, er en i Træ udført Afbildning af de bruungrønne Klipper, hvor de bekjendte Fuglereder, Chinesernes søre Yndlingsspise, samles. De hvidgule Reder see ret appetitlige

ud paa den mørke Grund og ere formodenlig ogsaa udstillede for at vække Rigmænds Appetit.

Jeg har aldrig havt den Slags Interesse for Chineserne som for Østens andre Folkeslag, og det fordi de saa lidt ligne Orientalerne, have saa lidt af disses gaadefulde, drømmende, naive, phantasirige Tilværelse, men meest fremtræde som en besynderlig forstandig Nation, hvis Forstand dog saa ofte er incommensurabel med vor. I visse Maader kan man sige, at de ere Asiens Franskmænd, idetmindste er der en Mængde Sammenligningspunkter. De ere ikke meget religiøse, tvertimod af en tvivlende og frivol Natur, gjøre sig lystige over deres Præster og vise ofte deres Guder saare liden Agtelse; men desuagtet ere de fanatiske, naar Fremmede tage sig en lignende Frihed. Istedenfor Religionens absolute Bud og Befalinger, der støtte sig paa Gemyttet og den barnlige Lydighed, have de en forstandig Sædelære, en skarpsindig Moral, der vidner om dyb Menneskekundskab, et lyst Blik og praktisk Greb paa Livet; men deres Egoisme benytter ofte denne Klogskab mere til Skade for Andre end til sjælelig Nytte for dem selv. Samtidig er der noget Sentimentalt eller Følsomt i deres bureaukratiske og centraliserede Regeringssystem, en abstract Menneskekjærlighed, ganske lig den, man altid finder i de franske Utopier; men naar Nogen sætter sig op mod deres Systemer, ere de trods al deres Dannelse barba-

riske i deres Straffe, ja vistnok mere barbariske end Cavaignac, Changarnier og Vincennesjægerne. De ere de høfligste af alle Orientens Folkeslag og have et fiint og veludtænkt Ceremoniel, der ikke giver det gamle Versailleshof det Ringeste efter; men tager man Høfligheden som noget Virkeligt, som et Tegn paa Hjertelighed, og følger man dem ind til Husets Arne, saa er den kold. De ere store Mestre i Forarbeidelsen af kostbare og glimrende Ting, lakerede Sager, Silketøi, Porcellain, Damepynt, ere udmærkede Kokke, ufortrødne Arbeidere, lystige efter Dagværket, selskabelige, indsmigrende, vellystige, forstaae altid, endog under ugunstige Forhold, at indrette sig hyggelig, at pynte med Lidt, om det saa kun er med farvede Lamper, og oprette overalt Theatre, ligesom de have en udmærket dramatisk Literatur. De have en stor Tilbøielighed til og overordenlig Dygtighed i at danne hemmelige revolutionaire Selskaber, gjøre Opstandsforsøg overalt, hvor de nedsætte sig, og maae ligesom Franskmændene holdes i „Jernhaand med Silkehandske“. De ere gaaede forud for alle deres Naboer i mathematiske, physiske og astronomiske Opdagelser, have et stort Talent for Efterligning, ere vittige, give træffende, aandrige Svar, holde Lærdom høit i Ære, hvorimod de hermed forbinde en Kjærlighed til Penge og en Dygtighed i Pengeberegninger, der gjør ikke blot Fransk-

mænd, men Engelskmænd, ja endog Nordamerikanere tilstamme.

I alle Ting, som komme fra dem, sporer man den stærkt udviklede praktiske Sands og Kløgt; men, saasnart de i disse Ting ville udføre Noget, der tilhører en Sands for høiere Anliggender, føle vi Europæere os frastødte af noget Sært og Forvrænget. Jeg troer, at denne Anke vilde være kort og rigtig udtrykt i den Paastand, at de mangle et Ideal. Dette er et af de Punkter, hvor Uligheden viser sig mellem Asiens og Europas Franskmænd, og maaskee det vigtigste. Franskmændene savne ikke Idealitetens Evne, Længsel efter Idealet; det bryder seirrigt frem i deres Kunst og virker, endog forstyrrende, i deres hele Tilværelse. Intet Folk har mere Evne til sand, stærk Begeistring, intet har troligere fulgt Gjenstanden for sin Enthusiasme og udviklet større Vælde, men altid periodeviis, i Spring; den protestantiske Fremskriden lammes i den chinesisk-katholske Apathi, Aandens spiritualistiske Fordringer i den materielle Nydelses Begjær, den keltisk-normanniske Daadkraft i den romanske Sandselighed. Men Idealet lever hos dem, det kjendes endog i deres Forvildelser; de gaae, de fare frem efter det, hvorimod Chineserne synes at vende det Ryggen og søge Fuldendelsen i Snedighed, i Verdslighedens Forhold, hvorved det skeer, at deres verdslige Mesterværker synes at staae tankeforvirrede og vente paa et ophøiet

Ord. Men paa den anden Side maa det erindres, at hiin foranførte Paastand støtter sig paa det vistnok høist ufuldkomne Kjendskab, vi have til dette uhyre Rige; vi kjende trods Missionsberetninger fra det Indre egenlig kun nogle faa Havne, nogle Kystbeboere, nogle Indvaanere af overfyldte Handels- og Fabrik-Stæder, nogle Embedsmænd, der ere Repræsentanter for et mistænksomt og trædsk Dynasti af fremmede Erobrere. Det er muligt, at Landet og Folket i Almindelighed ligner de Prøver, vi see paa Kysten; men det er ikke vist, og i alt Fald kan man ikke vide, hvilke nye Kræfter der ville komme frem under den Revolution, som stadig truer China, og som for Øieblikket virkelig er udbrudt, idetmindste partielt. China skal endnu have sit 1789, mulig sin Robespierre til at afskaffe Kastevæsenet og Bonzerne, og i en eller anden Religion søges vel da de befrugtende Spirer til det „unge China“. Ja, maaskee skal det himmelske Rige endnu opleve sit 1517, maaskee vil en Luther optræde i den asiatiske Katholicisme, Buddhalæren, og overvælde Confuzius's Disciple. Hvis man ikke vil antage, at denne umaadelige Befolkning skal forgaae, fortørres, visne hen i en ufrugtbar Civilisation, er man nødt til at vente noget Nyt og Stort, som derpaa vil fremtræde i sin verdenshistoriske Betydning, ligesom det engang ringeagtede eller oversete Nordamerika nu begynder at tage Plads ved Siden af Europas Stormagter.

Denne Characteristik af China skriver jeg tildeels efter medbragte Forestillinger, navnlig efter det, jeg senest har læst hjemme om Landet og Befolkningen i Steen Billes fortræffelige Værk (Galatheas Reise omkring Jorden), samt efter Skildringer i „Athenæum“. Forestillingerne om Landet blive her livligere og fyldigere, men ikke udvidede ved Udstillingen; man seer lidet Nyt, men det Bekjendte er samlet og skinner i Fødestedets Lys, forbauser ved sin Fuldendthed og Fiinhed og frembringer en besynderlig, jeg maa kalde den: kildrende Fornemmelse ved sit Bizarreri. Der staae de store blaalige Vaser, heelt bedækkede med lærde Inskriptioner i Tegn, som ligne Sporene af en Hønsefloks Gang over Sand; Skjærmbrædt, sort lakerede og med gyldne Chinesere, der seile og spadsere mellem hinanden uden Perspectiv, og med den spidse Hue og vide Trøie ligne Pierrotter; Gudinden Kwan-yin, en lille bruun Tykfak med chinesiske, mandelskaarne, intelligent-vellystige Øine, og Guden for Rigdom og Frugtbarhed, et tykmavet Uhyre med nogle og tyve Hænder, et barbarisk Sidestykke til den græske Frugtbarhedsgudinde, Diana i Ephesus med de ni Bryster. Men saa er der en fuldstændig og nydelig Samling af alle de Materialier, der anvendes i den store Porcellainfabrik Kieng-tith-Tschin, vistnok et halvt hundrede forskjellige Jordarter eller Mineralier af de blødeste gule, blaa, mat-violette, bleggrønne Farver og ordnede efter de fineste Nuancer

ligesom hjemme paa Østergade Broderihandlernes Zephyrgarn. Endvidere: smaa Prøver af hvid og guul Arsenik, svovlsuurt Jern, forskjellige Farvestoffer, Tusch, Kampher, Saffran, Bomuld, raa Silke, Hamp, Vox, og en lille Samling af de ypperste Theesorter; Prøver af den Træmarv, hvoraf Riispapiir tilberedes; lakerede Borde indlagte med Blomster af Perlemoder; Guldringe og andre Prydelser; herlige Silketøier i svære Mønstre; Nankin og forskjellige Bomuldstøier; de berømte, mageløs fiint udarbeidede Smaasager af Been, Elfenbeen, Perlemoder, Spaan og Steen; Modeller af Bygninger og Lysthuse; et Billede af Chinesernes huuslige Liv, en Dame, der ligger paa en Sopha: Silkebroderi, udført med overordenlig Færdighed, uden at Kunstneren dog har formaaet at gjøre det forklarligt, hvorledes Damen kan ligge paa den Sopha, hvis Been gjøre Opstand og ville vælte hende ud, og hvis Sæde eller Madras ikke existerer for Øiet. Disse Ting ere vistnok en tarvelig Repræsentation; men tilsammen give de dog, som sagt, Forestillingerne om Landet Liv og Sikkerhed, og lad os tænke os, at de vare blevne udstillede i Europa for 1000 Aar siden, saa vilde de have forekommet Gorm den Gamles Danske, Alfreds Angelsachser, Carl den Stores Sønner og Vasaller som ubegribelige Underværker, især naar hertil var føiet chinesisk Krudt og Kanoner, Compas og trykte Bøger; men for

1000 Aar siden var Alt ligesaa fuldendt som nu. Maa man saa ikke vente noget Vældigt af dette Folk, naar det faaer afrystet de Banelænker, der nu tynge det, og dets Begavelse i Kampen bliver gjenfødt, og de utallige Colonier af Chinesere paa Øerne i Oceanet pludselig ved det store Budskab gjøre sig til Herrer mellem de Fremmede og slutte sig til Moderlandet?*

Nogle hundrede Skridt fra Glaspaladset er en i visse Maader fuldstændigere chinesisk Udstilling, nemlig Fremviisningen af the chinese family med the small-footed lady. Huset har udvendig faaet et chinesisk Udseende overeensstemmende med de Modeller, som findes i Glaspaladset; i det Indre er der en lille Udstilling af chinesiske Produkter, udstoppede Dyr, Fiske, Slanger, Afbildninger af chinesiske Haandværksredskaber og Klæder, Modeller i Vox af deres Familieliv og daglige Tilværelse (Mandariner, Soldater, Skomagere, Barberer, Gjøglere o. s. v.) og en Række Tegninger, forestillende Theedyrkningen gjennem alle Stadier. Men Hovedsagen er selve

* Som noget særdeles Interessant, der viser deres Fremskridts-Evne, betragter jeg Steen Billes Fortælling om den chinesiske Maler, der efterlignede den europæiske Kunst og malede særdeles smukke, dyre Billeder paa Riispapiir, paa samme Tid som han producerede de sædvanlige chinesiske Værker til billig Priis. Paa den Anmodning, at han ogsaa skulde sælge de førstnævnte billig, svarede han: Dette er mit Haandværk, hiint er min Kunst.

den chinesiske Familie. Den lillefodede Frue sad og spillede „Tage af og paa“ med Husets Dame (det var det sædvanlige Børnespil med et Seglgarn, hvorved frembringes Vugge, Sax, Speil, Sø o. desl). Chineserinden var klædt i en Dragt, der omtrent kunde kaldes en sort høihalset Kjele; hun er lille og buttet, har et rundt, guult Ansigt, sorte Øine i den bekjendte mandelskaarne Indfatning (som dog virkelig synes at kunne klæde ganske godt), lille, svulmende Mund, sort Haar, upaaklagelig Figur og smaae trinde Fødder, der imidlertid ere langtfra at have den berømte vanskabte Lidenhed og altsaa vise, at hun ikke hører til de rige eller fornemme Klasser. Da Husets Dame blev bortkaldt, kunde jeg havt Lyst til at tage hendes Plads og fortsætte Spillet; men den chinesiske Dames Hænder og lange Negle vare ikke ganske rene. Lidt efter begyndte Forestillingen. Chineserinden var gaaet ud og kom tilbage med to Børn, der saae meget skjelmske ud og havde lange Pidske i Nakken. De satte sig paa en ophøiet Plads i Enden af Salen; strax efter kom en Chineser; en Engelskmand holdt et orienterende Foredrag, hvori han kortelig beskrev China og anmeldte, at den chinesiske Gentleman var en Professor i Musik, der kom for at give Fruen og Børnene Time. Den chinesiske Gentleman, en temmelig høi, smækker, ung Person med fremstaaende Kindbeen og kloge skjæve Øine, i sort snæver Talar, der naaede til Anklerne, og med

Kalot eller Hue paa Hovedet, gav sig til at spille paa en Slags Violoncel; ved de første Toner, en høi falsk Discant, undfoer en kort, krampagtig gryntende Latter hele Forsamlingen; men lidt efter lidt vænnede man sig til Lyden, der var en Blanding af Violinspil paa E-Strengen og Filen paa Saug. Damen spillede paa en Slags Harpe, og begge Instrumenter accompagnerede nu hendes snøvlende-pibende Sang. Professoren spillede dernæst en Solo paa Fløite, og skjøndt ogsaa dette vidnede om en egen musikalsk Sands, vare de bløde Toner dog en Lise ovenpaa Strængelegen. Endelig sang de to Børn til Fløitens Accompagnement en monoton, snøvlende Sang, der lød som en Psalme, skjøndt det udtykkelig blev sagt, at den handlede om Kjærlighed. — Da denne musikalske Forestilling var forbi, gik Professoren ud og kom tilbage med Noget, hvorefter han paa meget ordenligt Engelsk sagde til Forsamlingen, at hvis Nogen ønskede at kjøbe chinesiske Sager, saasom Silketørklæder, Vifter o. desl., var han herved til Tjeneste. Han sagde dette med en saadan Ro og Aplomb, en saadan Tillid til, at Handel er en hæderlig Ting, endog for en Professor i Musik, at den dæmpede Lattter, der havde hilst hans Pakke, strax forstummede. Jeg kjøbte en Vifte, og da jeg stod og beundrede de fiint udskaarne Figurer, kom han tilbage og spurgte, om Viften mulig var istykker, og tilbød mig en anden. Rørt over denne store Ærlighed begyndte det

talrige engelske Provindspublikum at kjøbslaae. Chineseren havde et saa værdigt, tilbageholdende og dog, naar man henvendte sig til ham, et saa ubeskrivelig indsmigrende Væsen, at det var, som om Handelsaanden med Tryllemagt greb om sig, og Salen var efter nogle Øieblikkes Forløb forvandlet til et fuldstændigt, summende og sølvklingende Marked.

Enten det nu af koldsindige Folk bliver anseet for forstandigt eller ei, saa er det alligevel sandt, at jeg i Udstillingen seer selve Landene og Folkeslagene; idet jeg seer deres Afdelinger, hvorfra deres Flag vaie, forekommer Indgangen mig som Indløbet til en af deres Havne, og de ophøre at betyde, de ere. Da jeg forgangen Dag skraaede over fra Indien og fik Øie paa Ægypten, var det for mig, ingenlunde som om jeg skulde ind i et brædebelagt Rum med udstillede Kjøbmandsvarer, men som jeg skulde betræde selve Nilens vidtberømte Egne. Medens jeg paa en Maade erindrede Virkeligheden og hyldede Englands Storhed, der har ladet Ægypten komme til London, følte jeg den flagrende poetiske Glæde over at skulle hilse paa Pyramidernes Land, det Land, hvorfor vi inddrikke

Ærbødighed, om ikke med Modermælken, saa med Skoleunderviisningen. Det kan ikke nægtes, at Skoleunderviisningen har noget Underligt ved sig. Den fylder os med sværmersk Kjærlighed til Republik (Athen, Sparta, Rom), til Krigsbedrifter og til Hedningedom, saa at vi siden med stor Umage maae arbeide os frem til at blive monarkiske Borgere, til at erkjende og elske Freden og til at blive gode Protestanter. Jeg siger ikke, at Skoleunderviisningen jo ogsaa giver os Midler hertil; men den giver os alle Forestillinger i en farlig Blanding — skjulende Hedningedommens sande Indhold for os ved at-kalde den „det Antike", besmykkende Middelalderen med „det Romantiske" — og derfor er det maaskee, at der findes saa liden Heelhed, saa lidt samlet, udeelt Energi, saa liden bestemt og klar Opfattelse af Nutiden i os moderne Mennesker, og derfor er det vel, at man spaaer os moralsk Gjenfødelse ved Hjælp af Kirgiser og Kalmukker, der ikke have lært for meget. Men det være nu hermed, som det vil — er det ikke paafaldende, at vi, som føle næsten Afsky ved at see en afrikansk Fetisch og ved at høre om denne Gudsdyrkelses Orgier, tænke med en Slags Ærefrygt paa den nordisk-mythologiske Figur Mokkurkalf, Manden med Hoppehjertet, eller paa Hertha, ved hvis Offersteen der blev slagtet Mennesker, eller paa Ammons Vædderhoved, som Folket tilbad i Memphis, jamrende over den slagtede Vædder,

hvis Skind Præsten holdt for Gudebilledet, eller paa det hellige Skib, som kom fra Niløen og samlede de afdøde hellige Oxers Been, eller paa de Eleusinske Mysterier eller Mænadernes Dands paa Bjergene ved Fakkelskin? Jeg kan, som alt indrømmet, først og fremmest anklage mig selv; thi, medens jeg endnu følte stolt Ringeagt i Hjertet over den arabiske Talisman i Sølvkapsel fra Senegambien og over Negeren med Glasmaven, gik jeg oppe i British Museum og saae ikke blot Mumierne og Sarkophagerne, men fordybede mig med Kjærlighed i Beskuelsen af alle de ægyptiske Guddomme, Pashta (Diana) med Kattehovedet, Ammon-ra med Vædderhorn, Month-ra med Høgehoved, Thoth (Mercur) med Ibisnæb, Horus, Søn af Ammon, med Løvehoved, Num eller Chnouphis, Imouth, Osiris, Isis o. s. v. Men hvad er nu det Retmæssige i denne Beundring, hvad gjør den tilladelig, ja i visse Maader nødvendig? Det er Skjønheden, der ligger kjendelig, skjøndt bunden eller ufuldbaaren i disse Skikkelser, men senere blev født i sin fuldendte Herlighed hos de lykkelige Grækere; det er dens formildende, forædlende, stadordnende, lovbyggende Magt, og det er derhos den dybe Tænksomhed, den sindrig beskuende Naturbetragtning, den strenge Ærbødighed for det Ubekjendte, som Altsammen laa i disse Myther og mystiske Tegn, og som bød Menneskene at nære Undseelse for Guderne. Det Samme gjælder om den nordiske Gudelære, ja trods de

barokke Skikkelser, som den lader optræde, og trods Blodpletterne, lever uforgjængelig Ungdom og Skjønhed i den. Men ærværdig fremfor al anden Hedningdom ved sin Ælde, ved sit hemmelighedsfulde Udspring, sin mystiske Viisdom og verdenshistoriske Betydning, er Ægypternes Lære, der kom som en sort Due til det græske Dodona og af Cecrops blev omplantet mellem Atticas Olivenlunde. Maaskee ligger ogsaa en lignende Magt dybt begravet i den afrikanske Fetischisme, skjøndt den ganske savner det ædle Mærke, Skjønheden; men i alt Fald kommer den 2000 Aar for sildig, vi have Intet at lære af den, vi blive utaalmodige ved at see den, betragte os som disse sorte Menneskers fødte Værger og forlange, at de af os skulle lære, hvad der er Sandhed. Ægypterne ere døde, deres Gudealtre ere forsvundne, de genere os ikke med virkeligt Liv, men hvile fjernt i Sagnets og Erindringens forskjønnende Lys.

Dog er Ægyptens fjerne Oldtid ikke dets eneste Adkomst til vor Ærbødighed. Ligesom Nilen stedse bringer det ny nærende og frugtbringende Kraft efter hver Høst, saaledes mister det kun sin Betydning i een Henseende for snart at gjenvinde den i en anden. Efter den tunge Dvale, hvori Landet havde ligget under Perserne, kommer Alexander og vækker det til Liv, byder Alexandrien at fremstaae, Middelhavets Dronning. Fra Canaans Land fører han talrige Colonier af Jøder til Ægypten, til det samme

Sted, hvorfra Forfædrene paa underfuld Maade, førte
f Røgstøtte og Ildstøtte, efterladende de ægyptiske Før-
efødte dræbte, vare blevne udfriede. De gik frivillig
g glade, maa man antage, ellers vilde Alexander ikke
aae saa ophøiet i Rabbinernes Fortællinger. Her,
aa samme Sted, hvor Miraklerne vare foregaaede, over-
tte deres Lærde det gamle Testamente paa Græsk;
0 lærde Jøder arbeidede samtidig, men strengt adskilte,
er for sig, paa Oversættelsen — siger Sagnet — og
a de vare færdige, vare alle 70 Oversættelser eens,
den en Tøddels Forskjel. Dengang kjendte man endnu
ke til det Jødehad, som kom senere, deels ved Kampen
ed Syrerne og Romerne og de blodige Oprør, Jøderne
orde i Jerusalem, Babylon, Antiochien, Damaskus, o. s. v.,
eels ved Fjendskabet til de Christne. De levede her i
n Anseelse, de personlig kunde forskaffe sig ved deres
ygtighed. De rige, mægtige, Skjønheds- og Videnskabs-
skende Ptolomæer samlede dem om Thronen blandt
ndre Philosopher og Gramatikere, Læger og Digtere;
n jødisk-orientalske Verdensanskuelse virkede paa og
andede sig med den gamle Philosophi, havde ogsaa i
hristendommens første Tider Indflydelse paa den christe-
ge Theologi, Alt her i Ægypten og navnlig i Alexan-
rien. Her stode de pragtfulde Paladser, de rige Musæer
g Bibliotheker, tætved Verdens syvende Underværk,
yrtaarnet Pharus. Her digtede Theokrit sine Sange,

her stiftedes endelig en Slags Akademi, hvor Poesiens Regler med stor Fiinhed bleve opstillede, og hvor Poesien sødelig sov hen i forgyldte Læneftole.

Jeg staaer ved Foden af en skjøn Marmorstatue, en blomsterbærende Nymphe af den afdøde engelske Kunstner Wyatt, ligeoverfor Indgangen til Ægypten, og jeg erindrer en Episode fra de sidste Ptolomæers Tid, en skjøn Kvinde og Blomster og en Slange under Blomsterne. Omgiven af Orientens og Occidentens Luxus, udrustet med Østerlandets meest forføreriske Skjønhed, modtager Cleopatra Verdens Overvinder og Behersker, Cæsar, og behersker ham. Han maa kjæmpe om hende, og eengang maa han svømme ud til sine Skibe med Manuskriptet til Cæsars Commentarer i den ene høit opløftede Haand — ak, hvor tidt have vi ikke i Skolen ønsket, at Manuskriptet var blevet vaadt. Efter ham kommer Antonius og bliver ligeledes lagt i Blomsterlænker, ja, han elskede hende med et romantisk Raseri, som Oldtiden ikke kjendte Mage til; men endelig kommer Octavianus Augustus, og da var Cleopatra ikke længer ganske ung, og hun lod Slaven bringe en Kurv med Blomster, hvori var skjult den giftige Slange, som befriede hende fra at blive ført i Triumph efter Octavians Imperatorvogn over via sacra i Rom.

Da Christendommen udbredte sig i det romerske Rige, tog Alexandrien med Myndighed sin Deel af det

nye Verdensherredømme og var i lang Tid Hovedsædet for den christne Theologi, derpaa for de lærdeste og fineste dogmatiske Stridigheder — da lød pludselig Krigsfanfare og Allahraab: Araberne komme, Palladserne og Kirkerne omstyrtes, det alexandrinske Bibliothek gaaer op i Luer. Men en ubetvingelig Livskraft er i Alexanders By, den hæver sig ny Anseelse og Herlighed som Handelsstad, er gjennem Aarhundreder Stapelstad for den indiske Handel, tager sin Andeel af de Skatte, som Karavanerne bringe til den fra Suez for senere at overføres til Venedig. De falde tilsammen, de to Sødronninger, Alexandrien og Venedig, da Søveien til Indien findes, og nu synker det hele af Mameluker beherskede Land fuldstændig hen, nu glemmes det, glemmes af Europa og Verden, nu er det dødt, og dets Pyramider rage op over det som det kongelige Ligs kongelige Gravmonumenter.

Det varede tre Aarhundreder. Da optraadte i Frankrig en General, der med Kjærlighed til den klassiske Tid forenede Begeistring for krigersk Hæder og for Østerland. Ham randt Ægypten ihu, og gjennem dette Land vilde han trænge ned til Indien og forene sig med Mahratterne og Mysores rige Herre, Tippo Saïb. Hvor Franskmændene kunne finde hen, kunne Engelskmændene ogsaa, og den 1ste August 1798 mødtes de ved det nyopdagede Ægyptens Kyst og høitideligholdt

Begivenheden med tre Dages Kanonade og med Linieskibe, der brændende sprang i Luften, udenfor det gamle Kanopus, nu kaldet Abukir. Og imidlertid brød om Gravmonumenterne Livet frem i dets stolteste Kraft og pragtfuldeste Farver, fra Pyramidernes Tinder saae de pharaonske Aarhundreder ned paa franske Soldaters vidunderlige Seire over Orientens glimrende Rytterskarer.

Ildsultanen gaaer bort for at fortsætte sin funklende Bane over Europas Hovedstæder, gjennem det brændende Moskau til St. Helena, og i Ægypten bliver Mehemed Ali Hersker. Som de gamle Pharaoner drev Folket til at arbeide paa Pyramider og Obelisker, Labyrinth og Templer, saaledes driver den turbanklædte Pharaon det til at arbeide i Marken, studere i hans Skoler, tjene i hans Armee, træde hans Suttermøller, og atter døer det i Tusindeviis under Arbeidet. „Da jeg kom til dette Land“, sagde han til Dr. Bowring, „skrabede jeg Jorden med en Naal; nu har jeg opnaaet at dyrke det med Hakke; men snart skal jeg see Ploven gaae over det hele Land.“ I gamle Dage arbeidede man hverken med Naal, Hakke eller Plov; men det var Floden, som pløiede, Kvinderne, som saaede, og Svinene, som harvede, medens Mændenes Skare var samlet om de store Templer. Det er blevet et ganske andet Land; det er „det unge Ægypten“, vi nu skulle see; men Hieroglyphen, dets Familievaaben, som staaer over Indgangen,

vækker smertelig, opløftende, begeistrende alle de store Minder, ligesom naar vi see den industrielle Efterkommere af en gammel berømt Slægt.

Der see vi strax Bønner, en Vederstyggelighed for de gamle Ægyptere; nu frembringer Landet aarlig over 30 Millioner Pund. Der staaer Bomuld, som indfinder sig i Liverpool og Manchester for at kappes med den amerikanske — rigtignok som Jagthunden med Løven; Slaver til at dyrke den behøve ikke at indføres, Ægypten producerer dem selv. Der staaer den rødgule Safran, Cardemommen hænger ned i store, Pommerans-lignende Frugter, en sødtduftende Tobak udstrækker sine brede gule Blade, den røde og gule Mais fremrækker sin tykke Kolbe paa lange lysegrønne Stilke, Dadlerne titte frem i store Klaser fra de to Millioner Daddel-Palmer, Hirse, Hvede, Byg, Mimosa, Anis, Hør, Hamp og en uendelig Mængde Riis og de bibelske Lindser staae i de af Nilen vandede Furer; af Rosettes Mynte og Oranger er den duftende Essens uddraget, og Roser maa der staae i yppig Fylde, thi de have i Fayrum presset den kostelige Rosenolie. Og om Blomsterne sværme Millioner Bier, derom vidner Mængden af Vox og Honning, og i det gamle Gosen maae Græsgangene endnu have deres Fedme, derom vidner Smørret, som er udstillet i store Glas. Faarenes Flok, hvoraf de toge Paaskelammet, er endnu talrig, det sees af Uldsækkene og de gule væ-

vede Tøier, der see ud som Hestedækkener, og hvori vel Fellahen svøber sig, naar Vinden om Natten blæser kold fra de libyske Bjerge. De drak Viin til Paaskelammet, det vides deraf, at de skulle have Viin paa Paaskebordet. Da de staaende havde spiist Lammet, stænkede de med den høire Haands Lillefinger ti Viindraaber udover Ægyptens Land, en Draabe for hver af Herrens Plager; Resten drak de ud under Velsignelser og Bøn for en lykkelig Reise, og det tømte (laante) Bæger toge de med sig, som der staaer skrevet. Altsaa, der maa have været Viin, og sikkert har ogsaa Theokrit drukket Viin. Viinstokken er der endnu og har sendt Bud med tørrede Druer, hvoraf det hvide Sukker perler ud; men en ny Gjæst er Sukkerrøret, hvoraf bl. A. det klare Sorbet-Sukker er tilberedt, og et nyt Trællearbeide er Indigoens Tilvirkning.

Foruden Tæpperne er der af Uld vævet Tøi til Fellaherne, grovt og sort; af Bomulden Uniformer til Soldater og Matroser, Seil til Krigsskibe; af Silke er der vævet Slør for Kvinder og Mænd, kvindelig Hovedpynt, Belter, Skjærf og forskjellige tynde, stribede, mangefarvede Tøier, Snore og Fryndser, tildeels indlagte med Guld.

Der findes endvidere „Castor-Olie" og Oliver i Olie, Olie af Turnips, Bomuld og Hørfrø, arabisk Gummi, at see til som Candis-Sukker, fra Sennaar,

ıor Mehemed ogsaa hentede sig Slaver og Soldater
mt Ibenholt; Elfenbeen fra Sudan, hidbragt med Ka-
ıvaner; Horn af Rhinoceros, Antiloper, Gazeller,
iøfler og Oxer, Skind af Kameler og Krokodiller;
ȝ saa ligger der rød Jord eller Jernerts fra Cordofan,
rskjellige Mineralier fra Berbel, saa og Salpeter og Svovl,
:atron fra Ørkenen og fra Søen Harrara. Og fra
ırkenen sender ydermere Strudsen Hilsen med sine Æg
ȝ krusede Fjedre; fra Dromedaren, der gjennemløber Ørke-
:n, er idetmindste Sadlen hidsendt. Endelig ligger i Ind-
ıngen istedenfor Sphinxer Tegnet paa en anden Slags
ıogtere: den muselmanske Herskers Purpurdragt, glim-
nde Vaaben, guldbroderede Saddel og Tøfler og hans
'schibuk med Ambraspids, foran det kostbare Sølv-Kaffe-
rvice og Røgelsekarrene.

En Blanding af Fryd og Tungsind hviler over
:t Hele; man kan midt imellem Beviserne paa Natu-
ns Rigdom og Fedme og paa Folkets Arbeide ikke
emme den Tvang, hvormed det bringes frem; thi
lt er Monopol: Herskeren bestemmer, saavel hvad
r skal dyrkes og tilvirkes, som Prisen, hvorfor
t skal sælges. Man kan skimte Friheden under denne
vang, man føler den hvile som et bebudet Foraar un-
r Nødvendighedens Vinter. Men hvor haardt læg-
r Nødvendigheden sin Haand paa dette Folk!

Jeg satte mig træt paa noget Hampelærred ved

Siden af Tavlerne og Mynte-Essensen. Udenfor strømmede Menneskemængden som Havets Bølger, uoverskuelig, uendelig, og med den sagte Mumlen, som naar Bølgerne rulle mod Stranden. Fra et fjernt Sted i Bygningen, jeg troer fra Amerika, lød Musik. Igjennem Ægypten gik to Armeniere med hvide Skjæg og hvide Turbaner; de fulgtes af en Græker med rød Fes og en fransk Tolk. Udenfor Ægypten samledes Mængden et Øieblik i stor Klynge om fire Indianere fra Canada med Fjederdiadem, røde Striber i Ansigtet og klirrende Perler om de nøgne Ankler; de skulde see Dronningens Diamant Koh-i-nur, Lysbjerget. En Arbeidsmand fra Birmingham eller Manchester kom ind med sin Kone; de satte sig ved Siden af mig og fremtoge af en lille Kurv deres Frokost. Det er dem, der have bygget dette Glasslot, og beskedent søge de en Krog i deres Palads for at spise deres tørre Hvedebrød. Det er dem, der endelig have reist Taarnet paa Sinears Sletter, hvorom alle Jordens Folkeslag samles. Ikke i tankeløs og letsindig Trods mod Gud er denne Bygning reist, men møisommelig samlet fra de ydmyge, mørke Værksteder, hvor Menneskene arbeide i deres Ansigts Sved for at erhverve Lys og lovbunden Frihed; aaben og gjennemsigtig lader den Verden og hvad der er over Verden skue ind i sig og see, at Alt er frembragt ved Selvfornægtelse, og med et vemodig-stolt Smiil betragte Alle den

kjønhed og Kraft, der saaledes viser sig at være frem=
aet af Menneskets Villie. Dette er et stort Monarki,
olen gaaer aldrig ned over dets Besiddelser og over
s rastløse Arbeide. Skal ogsaa dette engang styrte
esom dets Forgængere, ligesom de, hvis Vælde det
: arvet, ligesom det Monarki, hvori Solen heller al=
g gik ned? Hvo kan troe paa menneskelige Tings
stbed, siddende ved Ægyptens Ruiner, skuende paa
edsløbet, hvori Sesostris's og Ptolomæernes Rige
ik hen, hvori Alexanders Stad forgik, da Søveien til
idien blev funden, for atter at reise sig og blive
en britisk Jernbanestation, da Landeveien atter fore=
:kkes for Søveien? Forgængelighed er den Hiero=
ph, som er skreven over Indgangen. Men der er
e Sorg i denne Forgængelighedstanke; farvel Ægyp=
, farvel Englands Storhed, om saa skal være, jeg
3under kun dem, som senere skulle fødes og see endnu
:re menneskelig Herlighed.

---

vor lidet svarer dog ofte det skrevne Ord, der er
æsset med Tanken, til Sindets Strømninger; hvor
t banker Livets hele Lyst og Glæde i Blækkets stive
e Bogstaver, undtagen maaskee hos Digteren, hvis

Hjerte heelt kan udtale sig i Sang med de melodiske Rhytmer og de stemningsfulde Riim. Denne Bemærkning maa jeg gjøre ved at gjennemlæse det Skrevne. Udenfor vifter den friske Sommernatsvind i Hyde Park og suser i Træernes tætte Løv; i den store, menneske-tomme, halvmørke Park er det, som om Historiens Skikkelser, kjæmpestore, bevæge sig udenfor Glasslottet, vælgende dette Land, denne Verdensstad, til deres Hjem. Mit Sind er aabent for en usigelig Lyst og Glæde; det er, som om mit Blod er en Have med Træer og Blomster, forfrisket af Nattevinden, og Fugle synge derinde. Jeg skulde sove for ogsaa at være istand til at nyde den næste Dag, men kan ikke. Jeg er lykkelig — der gives jo ikke andet Navn for Sjælens høieste Livspotens. Hvorfor er jeg saa lykkelig netop iaften? Det ligger i Sammentræf af Ting, der vare saa store i deres Tilblivelses Øieblik .... men naar jeg nu skal fortælle dem — de krympe sammen, blive næsten til Intet, naar de skulle i Pennen.

Imorges kom jeg tidlig ind til Mistress Williams (min egenlige Værtinde, en meget gammel og svær Dame med to aldrende Døttre; den ene, ugifte, forestaaer Huset). Medens jeg efter Kaffen læste lidt i Hugh Blair, læste den ugifte Miss Williams Aviserne. Da jeg saae op, bemærkede jeg, at Miss Williams slog en Krydsconvolut om Times, og jeg spurgte ligegyldig, hvor hun

vilde sende den hen. — Til min Broder i Amerika, svarede hun. — Til Amerika? Hvad koster det nu at sende et saadant Blad herfra til Amerika? — Een Penny.

Een Penny! udbrød jeg — — i Sandhed, I ere et stort Folk!

Ja, svarede den fattige gamle Jomfru, idet hun med stille engelsk Stolthed rettede sig i Veiret og saae stivt paa mig, ja det ere vi.

Jeg gik ud af Huset, og istedenfor til Udstillingen kjørte jeg paa en Omnibus ned mod City, ligegyldig hvorhen, blot ud imellem dette Folk. Omnibussen standsede ved Paulskirken, og saa gik jeg derind. Denne Kirke er bygget i Form af et Kors, over hvis Midte hvælver sig en uhyre Kuppel. Dog saae jeg ikke meget paa Architecturen; thi udenfor Choret, hvor Høialtrets Skib er ved at berøre den runde Hal under Kuppelen, mødte Blikket Nelsons Monument. Jeg har aldrig elsket Nelson; det har altid forekommet mig, at der om hans Krigerhæder er noget Raat og Brutalt, og skjøndt han utvivlsomt i langt høiere Grad end Wellington var et Geni, ligne disse To dog hinanden i Mangel paa Høisind. Det er overhovedet mærkeligt nok, at i dette Gentlemen-Land, ere de fremragende Statsmænd og Heroer ofte saa lidet Gentlemen og Politiken ligesaa ofte alt Andet end gentlemanlike. Men dette Monument griber

med uimodstaaelig Magt. Nelson staaer mellem Anker og Tougværk, Britania fører to sømandsklædte Drenge hen imod ham og peger op paa ham. Statuen er saa mesterlig udført, at man kunde troe Nelson levende; Ansigtet er bredt, friskt, det er, som om man føler Søvinden; Munden har noget eiendommelig Matrosagtigt, en Blanding af Jovialitet og Voldsomhed; men i den opkastede Underlæbe, i Forening med Udtrykket om Øinene og Øienbrynene, er noget aldeles Usædvanligt; for det Sind, som dette forraader, ere alle Farer Leg, Alt maa tilside, det er som en Stormvind, for hvilken Britanias sorte Kjæmpesvaner flyve, naae alle Verdens Fugle, gribe dem med Jernnæb, baske dem, til deres Vinger knække. Britania fører sine Sønner hen for ham og viser dem ham, inden det sender dem ud, at træde i hans Fodspor.

Indtrykket er saa heelt og stærkt, at der efter dette ikke er Noget at see i Kirken. Jeg vilde gaae; men en Kirkebetjent, der spurgte, om jeg ikke vilde see de underjordiske Hvælvinger og Kryptkirken med Nelsons og Collingwoods Sarcophager, drog mig, halvt mod min Villie, med sig. Dernede i den underjordiske Hal ligge ganske rigtig ved Siden af hinanden de to Admiraler fra Trafalgar-Slaget; men Nelsons store Sarcophag er tillige hans Familiebegravelse — ikke Adelen, men Hæderen er arvelig i det taknemlige og af sin Taknemlighed stolte England. Paa et andet Sted under Hvælvingerne ligge

Gravstenene over West, Reynolds og Lawrence, og tætved disse ligger ved en af Pillerne Kirkens Bygmester, den berømte Sir Christopher Wren. Hans Gravsted er kun antydet ved en Indskrift paa den mørke Muur, men denne Indskrift er: Si monumentum requiris, circumspice ɔ: Selve Kirken er hans Monument. Og til hans Hædersgrav havde man for ganske nylig bragt hans afdøde Datterdatter-Datterdatter. Sir Christopher og hans Efterkommere ligge ved en af de Piller, som bære hans Kirke; men „Familien", Traditionen, det i Arv Gaaende, som England saa omhyggelig hædrer, er en af de Piller, som bære det britiske Rige.

Jeg tog tilbage til Udstillingen og gik først efter Sædvane ind i Indien og gjorde derfra et Slag gjennem Vestafrica ind til de vestindiske Øer. I det store Rum ligge Øerne adskilte, hver som en særskilt Afdeling, og enhver ligesom flydende paa Havet bugnende af Blomster og Frugter. Langs med Væggen strække sig de australiske Colonier med deres uendelige Rigdom af Sæd (især Hvede), Olie, Uld og Ertser, der tindre i alle Regnbuens Farver. Tætved Indgangen er det britiske Guyana, og her staaer en Blomst af Victoria regia, Sølilien, hvis Fremvært i Hertugen af Devonshire's Drivhuus gav Paxton Ideen til en Glasbygning, som blev Modellen til dette Glaspalads. De første Europæere, der i Guyana saae en Egn bedækket med disse Blomster, faldt paa

Knæ af Henrykkelse, og et Landskabsmaleri, der hænger her, giver os Andre en Forestilling om dette „Paradiis“. — Tætved er Ny-Zeeland, en langstrakt lille Afdeling, bedækket med de Vildes Sphd, med Hamp og Tougværk, Fiskenæt, Tran af forskjellige Hvalfiske, mørke Jern- og Kobberertser, Steenarter; det seer ud, saa man tænker sig Bølgerne bryde sig om mørke Granitklipper. Overfor dette, ude i Rummet, ligger èn lille Plet; nogle faa Uldtotter ligge der som Prøver, og ved Siden af Ulden ere nogle ganske smaa Ting: Reliquier fra Napoleon, Pletten er St. Helena.

Keiser Napoleon som liden Levning paa Verdens-udstillingen!

Vistnok, naar man betænker sig lidt ved dette Syn, siger man, at ere disse Reliquier henstillede ligegyldig som andre Curiositeter, saa er det raat, og har man tænkt paa at gjøre dramatisk Effect, saa er der Omstændigheder, der gjøre det upassende. Men i første Øieblik er det et overvældende Indtryk: man synes i Hast, som ved et Lynglimt, at oversee de to Colossers Kamp, Keiserens himmelragende Magt og Geni, Britaniens Anstrængelser og Vaande — hans Fald, han føres i Triumph. Og hvad der end kan siges om denne Triumph-Udstilling, en uendelig Sandhed er dog deri: Imellem begge Indierne, mellem Bygningens Grundpiller, er Kjæmpen henstillet; men han er død.

Han var ikke en Fjende af denne Kløgtens, Vindskibelighedens, Arbeidets og Industriens Magt og Herlighed, men en Rival. Han vilde have knækket Storbritanien, behersket Orienten og Occidenten og opbygget dette Feepalads i Paris. Men han havde intet Folk. Franskmændene vare for ham det Samme, som Maskinerne ere for Engelskmændene; han maatte byde dem at være industrielle, og Engelskmændene vare det; han maatte føre Millioner frem til Formaalet ved sin enkelte despotiske Villie — her er Formaalet naaet ved Millioners Frihed og Selvstændighed. Jeg nægter ikke, at Franskmændene have begrebet hans Tanke og nu som selvstændige Mænd søge at udføre den, ei heller, at England har udøvet Vold; men hiint er Hovedcharacteren. Jeg føler, at dette Palads staaer her med Rette, og var han levende, stod han hist med nyt udvoxet Haar og ny Kjæmpekraft mellem Pillerne, jeg vilde stemme for, at han skulde døe.

O, Storbritanien, Du veed kun lidet af, hvorledes i dette Øieblik et Menneske hylder Dig, hvilket Offer disse Ord ere!

Senere, da jeg var kommen fra Udstillingen og sad ude i Mistress Williams lille Have, der vender mod Hyde Park, kom 1600 Børn fra Woolwich Skolerne dragende ud af Udstillingsbygningen. Jeg havde ikke bemærket dem derinde. Hver Afdeling havde et Flag, og

hver Skole førte i sin Spidse Storbritaniens Flag. Drengene, fra de Største til de Mindste, raabte i Et væk Hurra, og de utallige Tilskuere, Hjemdragende, standsede eller fulgte med, viftede til dem med Tørklæder og istemte Raabet. Sjelden give Engelskmændene Lyd; men skeer det, er der Klang deri. Britanien fører sine Børn hen til Storheden og siger: Stræb! Dit Moderland er rigt, sundt og stærkt, gaa kun frem! Du behøver ikke at lytte til Din Moders Aandedræt, gaa kun fremad!

Den næste Afdeling, Europa, følger i næste Bind.

De Landsflygtige i England.

Gerstenberg, der nylig i Spidsen for en tydsk Deputation bragte Kossuth Hylding, vilde indføre mig hos Kinkel*. Jeg havde truffet ham hos en Kjøbmand i City og ikke talt om Politik med ham, eftersom han blev forestillet mig som Vexelmægler. Da vi sad sammen oppe paa Omnibussen, udtalte han sig rødt republikansk, og da jeg yttrede en afvigende Mening, spurgte han, hvad jeg da vilde hos Kinkel? — See ham; jeg har stor Agtelse for hans literaire Dygtighed og politiske Enthusiasme, og den store Uret, man har begaaet imod ham, forøger jo Interessen. — Vi stege ned af Omnibussen og gik ind i en Restauration for at spise til Middag, inden vi fortsatte Touren til St. Johns Wood. Vi fik Plads tæt ved en Forpagter-Familie fra Yorkshire, der var saa talrig, at den ældste Søn maatte anbringes

---

* Kinkels Biographi staaer i Ugeskriftets 5te B. Pg. 670 og flg.

ved vort Bord. Familien havde forlangt forloren Skildpaddesuppe for at gjøre Bekjendtskab med denne Ret, men kunde ikke spise den, og Huusfaderen fortærede nu alle syv Portioner Suppe, men gjorde Afkald paa Eftermad til Fordeel for Familien. Alt foregik med langt mere Lune og Munterhed, end man paa Continentet forestiller sig hos Engelskmændene; men Scenen viste tillige en vis Naturtilstand. Gerstenberg bemægtigede sig den lille 10 à 12 Aars Dreng, holdt ham en Forelæsning over Skildpaddesuppe, bragte ved en ikke uforklarlig Ideeassociation Talen over paa Erkebispen af York og yttrede sig om ham paa en saadan Maade, at Kirke, Religion, Erkebisp, forloren Skildpadde og Kalvehoveder kom i en meget betænkelig Blanding. Det gik mig, som det formodenlig i et lignende Tilfælde vilde gaae de fleste af mine Læsere: man føler Indignation ved at høre en Mand svække et Barns Agtelse for Religion, Kirke og Kirkens Repræsentanter; stærkest føler man det maaskee i England, hvis Storhed er saa nøie knyttet til Religionen, hvis Borgeres Mandighed og Selvbeherskelse for saa betydelig en Deel skyldes deres Ærefrygt for visse hellige Ting og Forfædrenes Skikke. Jeg sagde ham det; men han svarede leende, at man maatte virke for sine Principer overalt og ikke forsømme nogen Leilighed til at udsaae Frøkorn til en fremtidig Høst. Forresten er denne Mand det fortræffeligste Gemyt, livlig, munter, tjenstvillig, godgjørende,

tarvelig; han er pathetisk-declamatorisk og elsker de røde Principer i Theorien uden ret at tænke sig, med hvilke Følelser han vilde see dem udførte i Praxis, kort, han er et Pragt-Exemplar af en Tydsker.

Vi kom til Kinkel. Der var en tydsk Baronesse i Besøg; Fru Kinkel spillede paa Piano, idet vi kom, og lod sig, paa indstændig Anmodning, ikke forstyrre. Denne Musik er mig uforglemmelig, ikke saa meget for Compositionens som for Udførelsens Skyld: en overraskende Blanding af Ynde, Sikkerhed, Kraft. Hendes Personlighed svarede ikke ganske til det musikalske Indtryk: en lille Figur, en kraftig guul Ansigtsfarve næsten som en Indierinde, sort Haar og mørke Oine med et besynderligt guult Glimt; Ansigtet er ikke smukt, men genialt, bestemt, vidnende om et energisk Sindelag baade i Venskab og Fjendskab. Kinkel er en høi smækker, meget smuk, ung Mand med sort Haar og sort demokratisk Skjæg; noget for smuk og pyntelig. Da Spillet var tilende, blev Samtalen strax politisk, Kinkel spurgte mig, om jeg var monarkisk eller demokratisk. Jeg svarede, at der i disse Ord ikke syntes mig at være et bestemt Enten — Eller, begge Dele kunde forenes, der var Stater, hvori man endog maatte søge at forene dem. Han udbrød: Paa dette Svar kjender jeg Dem allerede, De er ikke af mit Parti; men det vil kun gjøre, at vi desto bedre kunne disputere; jeg er revolutionair af Princip. — Meente han dermed, at han

udgik fra den ved den første franske Revolution vundne Frihedsbevidsthed, saa syntes han mig at sige Noget, der passede paa de fleste Mennesker; var Meningen derimod, at han forkastede enhver Løsning af de politiske Spørgsmaal uden igjennem Revolution, saa forekom han mig at være en aldeles forkastelig Politiker, der paa den Uret, han havde lidt, grundede et almindeligt verdensrystende Princip. Som mishandlet Borger og landflygtig Mand kunde han være revolutionair af Nødvendighed, men Intet videre. — Jeg sagde ham, at jeg ikke forstod hans Princip og ikke havde Følelse for det. Fruen saae paa mig med et Blik, der for mit Vedkommende var isnende koldt, men som syntes mig at forraade Mere for hendes Politiks Vedkommende. Bliver der engang under Kinkels Præsidium opreist en Guillotine i Tydskland, vil jeg tænke paa dette Blik af de sorte Øine med guult Glimt. Kinkel gjentog: Det gjør ikke Noget, vor Samtale kan ved denne Modsætning kun vinde i Livlighed; men fortæl mig nu først Noget om Slesvigholsteen. — Sig mig hellere, Hr. Professor, hvad De vil gjøre imod Danmark, naar De staaer i Spidsen for den tydske Revolution. — Ih, jeg vil forsvare Hertugdømmernes Rettigheder. — Hvilke ere disse? — Derom vil jeg ikke strides; jeg holder paa Folkesouverainteten, das Volk will es, genug. — Men naar nu Baden vilde slaae sig til Frankrig? — Det maatte det ikke, eftersom det er et tydsk Land. — Men en stor Deel

af Slesvig er jo dansk. — Ja, Holsteens Feil er ogsaa, at det vil have Nordslesvig med. — Altsaa Deling efter Nationalitet? Altsaa en national Revolution? — Nei, ingen Revolution med Nationalitetsprincip; Frihed og Republik!

Til Lykke kom midt i denne forvirrede Professor-Politik en ung Gjæst, en meget elegant klædt, mager ung Mand med et fiint og kraftigt Physiognomi. Det var Schurz, der med stor Fare har befriet Kinkel af Tugthuset. Han skulde hente Professoren til et Møde, og da vi nu Alle gik sammen et kort Stykke Vei, spurgte S. mig, hvorledes det forholdt sig med Hatteaftagelses-historien i Slesvig. Nylig havde en Dansk i London tabt et betydeligt Væddemaal, fordi han gav sig til at paastaae, at Historien var opdigtet; man havde fra Hamborg skaffet sig Proklamationen og Notarial-Attest, saa at Tydskerne kunde tale om denne Sag med imponerende Sikkerhed. Jeg svarede: Hvad gjør man i Østerrig med Wühlerne? — De vil dog ikke for Alvor bruge et saadant Ord til os om vore Meningsfæller i Tydskland? — Nu, hvad ville I da selv gjøre, naar I komme tilbage og have Magten og Aristokraterne stirre Eder ind i Øinene? Ville I ansee det for Synd at tvinge dem til at tage Hatten af? — Ja, svarede Schurz, det vilde vi, de skulde faae Lov at beholde Hatten paa; thi vi vilde i Forveien have taget Hovedet af dem. — Denne Yttring

fuldendte det Indtryk, de Herrer havde gjort paa mig. En Mand, der virkelig vil lade halshugge, henkaster ikke Trudselen paa en Spadseretour. Jeg skiltes fra dem for ikke oftere at vende tilbage til St. Johns Wood. Jeg anseer Kinkel for en literair eller poetisk Person, der ved Tydsklands ulykkelige Forhold er bleven kastet ind i et forvirrende, hans Natur fremmed Element, og aldrig bliver Statsmand, endnu mindre vil formaae at lede eller beherske en Revolution. Den tydske literaire Professor-Natur er vistnok overhovedet uforenelig med Daadkraft. En saadan Mand seer med Phantasien de Gjerninger, han i Fremtiden vil udføre, og tænker allerede paa at skrive deres Historie. Men naar Fremtidens virkelige Gjerninger indfinde sig, svare de aldrig til den Positur, Professoren har taget i Historien.

Arnold Ruge boer i Brighton. Efter nogen Brevvexling tog jeg en Søndag ud til ham; man kjører de halvhundrede engelske Miil paa to Timer. Han var ganske som i gamle Dage*, kun lidt blegere, hvad formodenlig kommer af, at han med anstrængt literairt Arbeide maa ernære sin Familie; thi han er ruineret, hans store Formue, der var anlagt i forskjellige Boghandeler, kommer ham ikke tilgode, da hans Betjente med

* Ruges Levnetsbeskrivelse staaer i Maanedskriftets 6te Bind, Pag. 145 og flg.

høie tydske Embedsmænds Bifald og Opmuntring tilbageholde Remisserne. Man vil udsulte ham. Han selv berørte dette svagt; hans Hustru føler det dybere. Derimod talte han lunefuldt om Revolutionen i Leipzig og Dresden og om Misforstaaelsen, hvorved han havde faaet Skyld for at være dens Fører, og om sin Flugt. „De vilde have sat mig i Tugthuset, om jeg havde været noksaa uskyldig, og min moralske Medansvarlighed vil jeg desuden ikke benægte.“ Hvad der sælsomt greb mig, var denne Mands høie Ro, nu da han stod fjernt fra Kamppladsen og oversaae den. For mange Danske kan jeg gjøre ham anskuelig ved at sige, at han med sin Friskhed, sit djerve Lune og sin gemytlige Maade at samtale paa ligner Poul Møller; jeg har ikke tidligere bemærket denne Lighed, men jeg troer, at Lidelser have gjort ham gemytligere, gladere ved Hjertelighed og Venskab, uden at bøie hans Kraft. To ungarske Flygtninge kom i Besøg ud paa Eftermiddagen, ligeledes en Schwaber, forhen Medlem af Frankfurterparlementet og af Rumpparlementet i Stuttgart. Samtalen blev ivrig politisk, og en af Ungarerne, en Journalist fra Pesth, bemærkede i Anledning af den tydske Revolution, at Tydskerne ikkun formaaede at tænke, ikke at handle. Ruge udbrød: „I prale med Eders Honvedbataillоner, Husarer, Sværdslag og Bajonetstik og foragte det tankefulde Tydskland under den fælleds Ulykke; men jeg siger, at der er mere Handling

i den menneskelige Tanke end i Kølleslag." Senere har jeg mundlig og skriftlig gjentaget denne Yttring til ham og spurgt, hvad han, Tankens Mand, vil i den køllebærende Revolution. Det dummeste Slag af den raaeste Haand kan knuse denne Pande, en blind, vildfarende Stump Bly kan slukke ham ud, som et Barn slukker en Tællepraas, og staaer han med sin "Tanke" overfor Masserne for at lede dem, vil hvilkensomhelst Skræddersvend, der er drukken af Communisme, føre dem fra ham eller endog imod ham. Et Barn kan narre Ruge i det praktiske Liv, naar det blot ikke fører ham i den samme Fælde, hvor han tidligere er bleven ført ind; hans "Tanke" drager frem med Syvmilestøvler over Bjergene, medens han selv vader ud og bliver siddende i et Gadekjær. Saasnart Revolutionen bryder ud, vil det Kinkelske Koteri, der frygter hans aandige Overlegenhed, trække et Næt af Intriguer sammen over ham; thi Intriguer er de smaae forfængelige Aanders Sag, de troe, at Verdenshistorien betaler en forfalsket Regning.

Men det er forgjæves at tale til Ruge herom; han seer Forholdene gjennem Selvskuffelsens Prisma; han troer paa Landflygtiges Viis, at Millioner føle Tilstanden lige saa dybt som han, vente med ligesaa stor Utaalmodighed som han, og naar de komme i Bevægelse, ville lyde den "rene Tankes" Ord.

Jeg talte med ham om Slesvigholsteen og havde let ved at sætte ham ind i Forholdene. I Politiken, tilføiede jeg, er en fornuftig Egoisme den bedste Rettesnor. At vente private høimodige Foræringer af den, der vil værge om Folkeslags Velfærd og er deres Sagfører, er at berede hinanden gjensidige Skuffelser. Jeg opstiller derfor Spørgsmaalet: Er den kommende tydske Revolution tjent med en dansk Krig, med en Nationalitetsbevægelse, der atter vil skaffe Gothaerne Betydning og behøve en preussisk Hær, som atter kan føres mod Berlin? Kunne I vente ærlig Understøttelse fra Holsteen? Er noget Forhold til Danmark at foretrække for Neutralitet? Vil De i rette Tid, inden Revolutionen kommer, arbeide for, at vi kunne blive neutrale?

Da vi havde drøftet disse Spørgsmaal, sagde Ruge, at han alvorlig vilde tage fat og skrive derom, baade offenlig og i private Breve til Partiet. Men han opfordrede mig til at tale med Ledru-Rollin og gjøre ham Tingen indlysende. Han medgav mig følgende Brev, som jeg kan lade trykke, fordi der i denne Sag ikke er nogetsomhelst Hemmelighedsfuldt; kan den ikke staae offenlig, maa den falde:

Citoyen! Mr. G., ami sincère, vous remettera cette lettre et vous donnera des explications sur les affaires de son pays.

La situation du Danemarc dans une prochaine révolution est très singulière. Si l'Allemagne et la révolution de l'Europe attaquent son existence comme état, il sera jeté par force entre les bras de la Russie et de la Scandinavie. Ainsi tout le Nord combattera la révolution à l'outrance.

Si au contraire nous donnerons une garantie d'existence et de confédération libre avec les nouvelles républiques au Danemarc, il préférera la paix à la guerre et restera dans la neutralité jusqu'a un point donné, où il puisse se mettre de notre coté. C'est justement la même chose en Suède.

Et dans les deux pays la République n'est pas le mot d'ordre du progrès comme chez nous en Allemagne et en Italie et en Hongrie. Dans le royaume du Danemarc on a établi le suffrage universel.

Brighton ce 1. Septbre. 1851.

Salut, fraternité.

A. R.

Ledru-Rollin boer imellem Twickenham og Richmond paa Russells-Villa ved Bredden af Themsen, der her strømmer klar og frisk forbi en Lund eller Park. Første Gang jeg kom, var der stor Forsamling af Franskmænd, der skulde reise samme Dag, og efter en kort Samtale indbød han mig til næste Løverdag. Jeg havde ikke

megen Lyst til at kjøre Veien endnu engang; thi Ledru-Rollins Personlighed lovede ikke Stort. Han er en høi, temmelig før Mand, med et meget stort Hoved, graae Øine, der hverken vidne om en usædvanlig Characteer eller en usædvanlig Begavelse. Da jeg indfandt mig om Løverdagen, var han øiensynlig i ondt Lune. Jeg vilde behændig lade falde et Vink om det Urigtige i at vælge en Politik, som vilde føre til en Kamp med vore 40,000 Mand hærdede Tropper; men han svarede mig hurtig: „Vi have tre Millioner Franskmænd at kaste ud over Europa.“ — „Ganske vist; men deels har jeg ikke villet kaste en Udfordring til Frankrigs Soldater, deels behøver jeg ikke at sige Dem, at en Krig med en lille Stat kan være farlig formedelst Consequenserne.“ — „Jeg tilstaaer Dem“, svarede han, „at dette Spørgsmaal om Slesvig og Holsteen synes mig meget underordnet.“ — „Og dog var det en af Hovedaarsagerne til den tydske Revolutions Undergang, og jeg antager, at den franske og den tydske Revolution ere solidariske.“ Ledru-Rollin gjorde en Mine, som om han ikke vedkjendte sig Solidariteten. Han pillede utaalmodig ved nogle Aviser, som Tjeneren havde bragt, og jeg sagde: „Vil De tillade mig at læse i Deres Voix du proscrit, medens De læser hine Depescher?“ Hele den franske Artighed levede op i Ledru-Rollin; dog modtog han Tilbuddet. Han læste, først med megen Alvor, derpaa opklaredes hans Ansigt,

og endelig lo han høit af Fornøielse. „De veed", sagde han, „at de ville have opdaget en stor Sammensværgelse i Paris?" — „Nei", svarede jeg, „naar?" — „Jaftes kom Efterretningen, men ubestemt, og jeg tilstaaer, jeg har været i stor Bekymring for, hvem de nu vilde fængsle. Men her er Listen i la Presse: Lutter ubekjendte Ansigter, ikke en eneste af mine Venner uden min stakkels forhenværende Privatsecretair, da jeg var Minister. Han var her for et Par Dage siden og tilbød mig at tage Breve med; men jeg vilde ikke bringe ham i Fare — nu have de alligevel taget ham. O, de Dumrianer! de troe paa Sammensværgelser! Det er dem, der conspirere, det er dem, der gjøre Revolutionen istand for os, jeg sidder her ganske rolig og venter, til de ere færdige."

Han talte nu til mig med en forbausende Aabenhjertighed om sine Venner i Frankrig og om Fremtiden, og jeg maa indrømme, at nu, da der var kommet Liv i ham, saae han ganske anderledes ud. Noget Rhetorisk var der i hans Tale: Manden er vant til at staae paa Tribunen, og jeg begreb, hvorledes hans Venner, naar de have seet hans store Hoved og tykke Haar og hørt den stærke Stemme, have kunnet sammenligne ham med Mirabeau. Men han er ikke Mirabeau. En ubetvingelig Følelse sagde mig, at her er mere Kunst end Natur, mere Tilfældighed end Kald, mere Talent end Geni.

Derimod kan han være ganske overordenlig gemyt-
z — af en Franskmand at være — og paa en besyn-
rlig, smuk, barnlig Maade udmalede han sig Danmark,
han fik gjentagen Bekræftelse paa, at vi havde en
onge og almindelig Stemmeret. Dette Sidste vilde
n forhenværende franske Indenrigsminister næsten ikke
)e, og jeg maatte paa det omstændeligste forklare
m det.

Han fik Kjærlighed til os, spurgte nøie om Lan-
ts Clima, om Folkets Characteer og Selskabsliv, og
k endelig ganske ind paa alle mine politiske Anskuelser
ed Hensyn til Slesvig og Holsteen. Ruge skulde lede
nne Sag; hvad Ruge vilde skrive, vilde han under-
ætte, hans Venner skulde ikke mere i Nationalforsam-
ıgen tale imod Danmark. — Tres bien! Men det er
ke Hovedsagen. Hvor er Manden, hvor er Revolu-
)nens Haand og Arm? Ruge er Tanken, Ledru-Rollin
ger Ja; men over Begge slaae maaskee Bølgerne, naar
lusen er aabnet. Hvo er høi og stærk nok?

Til Mazzini var jeg alt tidligere anbefalet, det vil
ge: Pescantini havde, da han var i London, mundtlig
ıbefalet mig og sendt mig Mazzinis Adresse, skrevet
ed M's egen Haand. Jeg tænkte ikke paa, at det
ar et Slags Frimurertegn, og lod Adressen ligge
emme. Da jeg præsenterede mig, var Mazzini ikke
stede. — Naar er han at træffe? — Han er reist

bort. — Naar kommer han hjem? — Det er ubestemt; men vil De lægge deres Kort, saa bliver der vistnok sendt Dem Bud, saasnart han er kommen hjem. — Der kom intet Bud. Men Ruge gav mig et Brev, og da jeg indfandt mig med dette, var der ikke Tale om Mazzinis Reise, jeg kunde træffe ham næste Onsdag Kl. 9 om Aftenen. Iblandt de Udlændinge, jeg kjendte i London, blev det anseet for noget Særdeles, at jeg kunde komme sammen med Mazzini, saa lidet lader han sig see, og saa meget bliver han anseet for „en Magt“, især siden han har kunnet reise et Laan paa 2½ Millioner Fr. i Italien.

Det er en høi, smækker, men kraftig bygget Mand, og han er smuk ɔ: han har et bestemt, livligt og klogt Udseende, den italienske ædle Ansigtsfarve, mørke Øine og sort Skjæg. Der er imidlertid noget Haardt og Skarpt i Øinenes Udtryk, Noget, der svarer til den Forestilling, man medbringer om „Revolutionens Mand“, „Ulykkens Mand“, de hemmelige Selskabers, de mørke Expeditioners, de underjordiske Straffedommes Mand.* Men det er dog ogsaa ham, der har ført den romerske Republik tilbage til Capitolium og derfra proklameret den for de af Begeistring zittrende Italienere, og Sindet,

* Om Mazzini er temmelig omstændelig fortalt i Maanedsskriftets 6te Bind, Pg. 12 og flg.

der gjerne vil finde og anerkjende noget Stort, kommer ham imøde med en Følelse, der ligner Ærbødighed — eller hvad skal man kalde den Følelse, hvormed man nærmer sig berømte Valpladse, Vulkaner, Mennesker, der have gjort Jordskjælv.

Samtalen begyndte med Pescantini, Italien og Politik i Almindelighed. Mange af dem, der ansee Mazzini for en Art Uhyre, vilde være blevne meget overraskede, om de skjult havde været Vidner til hans Udtalelser; de vare de samme, som man hører af alle Nutidens forstandige og besindige Mennesker. En stærk Regering, et frit Folk, Agtelse for Personligheden og for Eiendomsretten — medlidende Skuldertræk over Socialister og Communister. Men i Politiken kommer det ofte ikke saa meget an paa, hvad man eftertragter, som paa Midlerne, hvorved man vil naae det. — Mazzini har ved første Øiekast et roligere og sikkrere Standpunkt end Ruge, Ledru-Rollin o. s. v.; thi hans Formaal er begrændset af Alperne og hans Fiender skarpt betegnede. Ophævelsen af Pavens og den katholske Geistligheds verdslige Herredømme, af Østerrigernes Soldatermagt i Nord- og Mellemitalien, af den grumme Regering i Neapel, Alt dette er tydeligt, og hans Hensigt ledsages af Mangfoldiges Sympathi, og Hovedsagen, hans Fiendskab mod fremmede Erobrere og Undertvingere, er et stort, talrigt Folks Nationalsag. Vistnok har han engang

været kaldet til at udføre sine Planer, og enten det nu var hans eller Folkets Skyld, svigtede han sin Opgave: holdt Taler i Rom, medens Slaget stod ved Novara; men det er glemt over de senere Begivenheder: Østerrigerne, Paven og Kong Ferdinand have forsvaret ham. — Men i næste Øieblik erindres, at Italien ikke kan gjøre Revolution, uden at Revolutionen tillige overfalder Østerrig fra andre Sider, og enhver Seir, som Østerrig vinder mod Nord og Øst, bliver fordærvelig for dem, der modstaae det i Syd. Hele Europa er solidarisk, siger man, og vistnok ville en Mængde Folkeslag i Kampen for Frihed hjælpe hinanden; men deraf følger ogsaa langt større Vanskeligheder, Sagen er langt mere indviklet, den menneskelige Aand, der skal lede det Hele, maa være større, end Historien i noget andet Tidspunkt har fordret. Naar Mazzini fra Italien hæver den nationale Enheds Feltraab, ødelægger han Arnold Ruge eller den tydske Statsmand, der vil skaffe Tydskland indre Frihed. Naar Ledru-Rollin proklamerer almindelig demokratisk Lighed, bringer han alle italienske Nobili til at studse og vende sig fra hans Ven Mazzini. Derfor er der i Grunden en meget løs Forbindelse mellem de forskjellige Revolutionsmænd, selv mellem dem, som for Øieblikket holde meest sammen. De ere enige om at antænde Krudtet i Fællesskab; det er det Hele. Nogen fælleds grundig Undersøgelse af Forholdene har ikke fun-

det Sted, og en paa omhyggelig Drøftelse grundet Plan er derfor ikke lagt. Medens Ruge med stor Sindsro opgiver Holsteen, imod at det kan nyde borgerlig Frihed under den danske Krone, og imod Udsigten til, at en fri Alliance senere kan indtræde mellem de gothisk-germaniske Stater, seer Mazzini Sagen fra en ganske anden Side som Nationalitetsmand og yttrede til mig, at Skandinavien burde være eet Rige; det havde, saa ofte han havde havt Tid til at tænke derpaa, været hans Drøm, at de nordiske Folkeslag skulde forenes i en fælleds Stat. Dette udtalte han i et Foredrag, holdt med smuk italiensk Pathos og Følelse, og han sluttede med, at engang vilde det skee, mulig snart, mulig — jeg saae maaskee under Foredraget noget tvivlende ud — om hundrede, to, tre, fire hundrede Aar, n'importe.

Denne Tale behagede mig ikke, og da han var færdig, tillod jeg mig at sige: Hjemme er der Mange, som have samme Fremtidsdrøm. De have endog, før Italienerne bleve slagne, kaldt sig Nordens Italienere eller Italienerne Sydens Skandinaver. Naar Sagen skal finde sin Afgjørelse om fire hundrede Aar, gjør jeg heller ingen Indvending; men eftersom man muligviis vil begynde tidligere, og siden jeg har den Ære at tale med Dem og høre, at De er Skandinav, vil jeg bede om Tilladelse til at spørge, hvad der skal skee den 1ste Mai 1852, naar Revolutionen f. Ex. udbryder den Dag.

Hvor sætter De da Skandinaviens Grændse mod Syd: ved Elben, ved Eideren, ved den saakaldte Kongeaa eller midt i Slesvig?

At gjøre en Mand saadanne Specialspørgsmaal i en Sag, han næsten ikke kjender, og nævne ham Floder, om hvis Beliggenhed han kun har en Art Formodning, er yderst uhøfligt; det er næsten at tage ham i Struben. Men hvad skal man gjøre ved disse Herrers Skandinavien? Det kan dog ikke have Lov til at være som en Sæk, der er aaben i begge Ender.

Mazzini svarede, at han ansaae det hele Anliggende for une question secondaire. „Men“, svarede jeg, „naar det nu ikke vil eller kan vente, men indstiller sig som Nr. 1? Naar dets Afgjørelse falder nøie sammen med det Hele og Store, om det endog i sig selv er nok saa ubetydeligt?“ Med saa megen Misfornøielse, som en Diplomat lader skimte, svarede Mazzini, at det laa under Ruges Departement, og hvad Ruge vilde foreslaae, vilde han billige. Som om det her ikke var det Væsenlige, at komme til Erkjendelse af det for begge Parter Gavnligste!

Der blev budt Kaffe, og vi talte nu lidt i al Venskabelighed om Italien og navnlig om Genua, Mazzini's Fødeby. Louis Blanc kom til. Portraiter og Reisende skildre ham som „Sydens Barn med de enthusiastiske

Hine«; men har det lignet, maa det have været i gamle Dage, da han var ung og holdt Forsamlingerne i Luxembourg: i Aaret 1848. De tre lange, lange Aar, Opholdet paa en fremmed og forhadt Jord, og maaskee andre, tungere Ting have forandret ham. Det gjør ondt i Hjertet at see Louis Blanc. Hans Væsen er saa blidt, hans Stemme saa sagte og venlig, skjøndt mærkelig langsom, ligesom formedelst Savn af Olie i Hængslerne, og af gamle Dages Barnlighed har han kun beholdt det Udtryk, som man siger, at Genierne beholde under Savn, og som gjør et saa rørende Indtryk.

Men hvad der varigst vedligeholder sig for Tanken efter en Sammenkomst med disse Mænd, er Følelsen af den anarkiske, usikkre Tilstand, hvori Europa befinder sig. Hvilket eiendommeligt Præg for vor Tid! I forrige Aarhundreder modtog en eller anden Konge en forjagen Fyrste, anerkjendte ham stadig som saadan ved sit Hof, gav ham Appanage og engang imellem en lille Hær og Flaade, hvormed han kunde komme i Besiddelse af sin Krone. I vor demokratiske Tid er det demokratiske Prætendenter, Mænd, der ikke have modtaget anden Salving end deres Begeistring, Dristighed eller „Tanke," som forberede Landgang i de fleste Stater, og Landgangen hedder nu Revolution. Indtil for ganske nylig vare de ikke anerkjendte af nogen Regering; men nu er Kossuth som

en anden Souverain bleven hentet fra sit Forviisnings-
sted eller Fangenskab paa en nordamerikansk Orlogsmand,
er bleven modtagen i England af Lord-Mayoren, Com-
muneraad og „uendelige Folkemasser" ligesom Ludvig Philip
(NB medens han var Konge, ikke efter hans Forjagelse),
og ved hans Afreise har man givet ham Salut som et
kronet Hoved. Og hvad er Kossuth? Lad os have nok
saa megen Sympathi for ham og for hans Fødelands
Kamp, saa er han dog efter de europæiske Statsbegreber
en Oprører, der ikke blot forsvarede Ungarn mod Uret,
men erklærede det for Republik. Hans Sag kan ikke
hævdes, uden at Mazzinis, Ledru-Rollins og Ruges Sager
hævdes med det Samme, og hans magyariske Nationali-
tets Seir vil endog indenfor Ungarns Grændser være
Tegnet til en uendelig Forvirring, til Løsladelsen af en
Mængde deels civiliserede, deels halvvilde Nationaliteter.
Af den Maade, hvorpaa de engelske Borgere, Corpora-
tioner og Communer have modtaget ham, kan man ikke
udlede noget bestemt engelsk Princip; thi Engelskmændene
pleie ikke at gjøre sig Rede for det abstracte Princip og ere
altid beredte til i næste Øieblik at nægte Consequensen af No-
get, de foretog i det foregaaende Øieblik. De ere et meget prak-
tisk Folk. Dog er man heller ikke berettiget til at udlede Be-
geistringen for Kossuth af Nag til Østerrig, formedelst
dets Handelspolitik eller den uventede høie Rang, det

indtog paa Udstillingen. Ei heller er Kossuth-Begeistringen blot at udtyde som Tegn paa en stærk demokratisk Tendens i de engelske Borgerklasser; thi kun de undertrykte Fastlandsfolk pege paa Et, medens de mene et Andet, kun de behøve at bruge politiske Symboler. Engelskmændene have ved denne Leilighed kun gjort Noget, som ethvert frit Folk har Ret til, viist deres Sympathi for en kjæk Nations Anstrængelser og deres Uvillie mod dens barske Overvindere. Det var et naturligt, men „respectabelt" Supplement til Bryggerkarlenes Anfald paa Haynau, og Bevægelsen blev saa stærk, fordi Engelskmændene ellers genere sig saa meget for hinanden og gribe Leiligheden til at slaae sig løs, naar det kan gjøres med fashion. Men dette frie Folks Yttringer ere saa betydningsfulde, og dette i Forbindelse med den „moralske Krig", som Lord Palmerston vil føre mod Fastlandsmagterne, gjør den europæiske Tilstand saa usikker, som den neppe har været tilforn. Nu, efterat den store Rystelse er overstaaet, skulde Regeringerne paa Fastlandet være stærke, høimodige, dygtige, organiserende, og de ere mistænksomme, smaalige i deres Forfølgelser, heftige, usikkre, om ikke afmægtige. Alle Statsregeringer skulde holde sammen, og Nordamerika viser Europa sin Orlogsmand med Kossuth ombord, og Storbritanien modtager ham som Ungarns uheldige, men retmæssige og store Kron-

prætendent. Begge lade en Oprører paradere for Folkeslagene, lade ham føre ad Havets brede Vei langs Kysterne, idet en Herold udraaber for ham, ligesom Ahasverus lod udraabe for Mardochai, at Alle skulle hædre ham og see Rigernes Velgjører i ham.

Vinterliv.

Erindringer fra Feltlivet 1850—51.

Af Dr. H.*

I.

Flensborg.

Med Stormen paa Fredrikstad var det krigerske Drama
spillet. Slesvigholstenerne havde sluttet deres Knald-
fect, og der fulgte nu kun et kjedsommeligt, langtrukket
fterspil: et Tidsrum af flere Maaneder, hvori vi havde
rig uden at have Kamp, ligesom vi senere have faaet
red uden at have faaet Ro.

Fra Vestkystens blodige Valplads saae jeg mig udselig forsat til Østkysten, til den By, om hvilken os engang sang:

* Forfatteren har tidligere til »Nord og Syd« leveret »Marketendersken« og »Commandeersergeanten«.

»Ueber der Stadt am besegelten Busen der Ostsee,
Nahe der fruchtbaren Flur, wo der Dänische Pflüger den Deutschen,
Dieser den Dänen versteht" —

Hvilken Forandring! Hvilken Forskjel mellem Marskens uendelige græsbegroede Flade og de skovrige bakkede Kyster, mellem Livet blandt Fredrikstads glødende Ruiner og Livet i Hertugdømmets første Handelstad. Scener af en ganske anden Art oprulledes her; Krigslarmen var fjern, og dog mindedes man hvert Øieblik om den; thi Flensborg var som Hjertet i Slesvig: herfra strømmede friske Kræfter ud, herhen vendte de udtømte tilbage for at hente nyt Liv, og i det urolige Pulsslag mærkede man den Feber, som gjærede i hele Landet. Byen var som et stort Militairdepot. Transporter med de forskjelligste Gjenstande til Armeens Brug rullede uophørlig gjennem Gaderne, Troppeafdelinger kom og gik, og i lange Rækker bragte Vogne Syge til de talrige Lazarether, der ved det ublide Veirs Indtræden fyldtes mere og mere. I Gaderne var en evig Tummel, i Havnen vrimlede det af Skibe; der vaiede Dannebrog i alle Dimensioner fra Orlogsmandens tunge, mægtige Dug til Pæreskudens beskedne lille Lap. Rygte krydsede Rygte, og nysgjerrige Tilhørere flokkede sig overalt — Flensborg var ikke mere den adstadige, speculerende og negocierende By, og Flensborgerne havde faaet Andet at tænke paa, end om Kaffen var stegen og Papirerne faldne; der

var en Uro og en Rastløshed, en Spørgen og Fritten, som forplantede sig lige ned til Tjenestepigernes bespensrede Flok, der samles om Springvandene i Gaden for at fylde deres Vandkrukker, og mangen buttet Glut dvæler længer der end hendes Madmoder ønsker; men saa faaer Madammen heller ikke blot en Krukke koldt Vand, men en heel Pose Nyheder ligesaa varme som Trainkudsken, der kommer fra Slesvig, har bragt dem. Den evige Snakken forstyrrer Papa ved sin Pult; han maa vide, hvad det egenlig er, han maa ud, han maa ned til Rasch. Der er høirøstet Tale, der er politiske Diskurser, der er en sand Sprogforvirring af Dansk, Høitydsk og Plattydsk, og engang imellem blander en dyb Sømandsrøst sit knudrede Engelsk eller syngende Svensk deri. Kommer der en Fremmed, en Officier fra Slesvig eller en Reisende fra Kjøbenhavn, stopper denne Summen; thi da skal man høre Nyt — den Fremmede maa ind i Sophaen, han maa ud med hvad han veed, og kan intet Andet faae hans Tunge paa Gled, da maa Champagneflasken frem — — — Eller ogsaa den adstadige Borger styrer sine Fjed mod „Rathskeller“ — dette tydske Surrogat for Forligelsescommissioner, Advokaternes Castale og Debitorernes Lethe — der vil han ogsaa kunne faae Nyt at vide og, som det synes, fra den paalideligste Kilde: en gammel Sergeant sidder ved sit Kruus Baiersk og fortæller, „saa gjorde vi det, og saa gjorde vi det; saa gik vi frem,

og saa gik vi tilbage« — man maa absolut troe, at Manden kommer lige fra Valpladsen; men han kommer lige fra Lazarethet og gjengiver kun i et noget poetisk udsmykket Foredag de saarede Soldaters simple Beretning, som han har høstet paa sine Sygestuer.

I Flensborg seer man hvert Øieblik et grønt Flag udenfor en Huusdør; det betyder, at her er Lazareth. Efter Idstedslaget indrettedes en stor Mængde offenlige og private Bygninger til dette Brug. Det er ikke min Hensigt at føre Læseren om i disse Smertens Boliger, Lægekunstens uhyggelige Værksteder, hvorhen den Uindviede gjerne kaster et nysgjerrigt Blik, men som han skynder sig at forlade; hvorhen Medlidenheden bringer mangt et Offer, men hvorhen der sjelden er bragt Hjælp og Trøst i saa rigt Maal som af de vakkre Flensborgerinder. Foruden flere Skoler, Klublokaler, Pakhuse ꝛc. ꝛc. benyttedes ogsaa Byens største og smukkeste Kirke til Lazareth. Det var Aften, da jeg traadte ind i Mariakirken. Et enkelt Lys dæmrede hist og her og kastede et usikkert Skin paa den lange Række af Senge og paa de blege Skikkelser, der puslede omkring mellem dem eller sad paa Kanten og spiste eller laae indsvøbte i de hvide Tæpper.. I den halvmørke Baggrund stod Altertavlen, tildækket med Lagener; Lyset naaede ikke op under de høie Hvælvinger, og Sidegangenes Piller syntes at rage op i Natteluften. Oppe mellem Pillerne glimtede ogsaa Lys. Paa Pulpi-

turet stod ligesom paa Gulvet Seng ved Seng; i de aflukkede Stole laae enkelte farligere Syge, eller Sygesergeanten og Opvarterne havde opslaaet deres Bolig der. Stilhed herskede i det store Rum. Nu og da lød en sagte Stønnen, Lyden kastedes tilbage fra Hvælvingerne, det sukkede forneden, det sukkede foroven, sukkede ved Siden af mig, idet jeg ilede hen over det lange Pulpitur. Uvilkaarlig saae jeg mig om — min egen Skygge steg kjæmpestor opad Væggen, idet jeg gik forbi et Lys, som brændte søvnig paa en Læsepult. — — Lægen, som jeg søgte, var her ikke, og jeg ventede ikke længe paa ham. Dette store dunkle Rum med de blege Skikkelser havde noget saa uhyggeligt — jeg aandede først ret frit, da jeg befandt mig under den stjerneklare Himmel.

II.

Slesvig.

I Armeens Stilling var der ikke foregaaet nogen væsenlig Forandring. En besværlig Forpostțjeneste strakte Flere paa Sygeleiet end de fjendtlige Kugler, og udviklede der sig ogsaa en Fægtning ved Midsund eller foran Dannevirke, hvor Landsbyen Kropp og det berygtede „røde Huus“ snart besattes af Vore og snart af Insurgenterne, da var denne i Reglen ikke af nogen Betydning. Vi vare saa vante til disse Smaakampe, at der

næsten ikke blev lagt Mærke til dem. Saarede bragtes til Lazaretherne og Fanger og Overløbere til Commandanten, uden at dette vakte nogen Opsigt i Byen, og efter Omstændighederne var Alt roligt i Centrum og paa venstre Fløi.

Ved Fredrikstad var en lignende krigersk Ro. Forposterne underholdt sig med hverandre og drak af samme Flaske, eller de vexlede Skud. Af og til kastede Oprørerne, der endnu havde et Batteri paa den holsteenske Kyst, en Bombe ind i den værgeløse By, som de havde forvandlet til en Ruin; men nogen egenlig Kamp fandt ikke Sted, og denne Skydning var vel kun for at skaffe de unge Helte en Adspredelse; at de legede med Bomber som Drenge med løst Krudt, beviste de ved paa Slaget Tolv Nytaarsnat at kaste tre Bomber ind i Byen.

Ved min Ankomst til Slesvig beskjæftigede især to Spørgsmaal Armeen: „Bliver der ikke snart en Ende paa denne Tilstand?“ og „Hvorledes skulle vi udholde et Vinterfelttog?“

Det første Spørgsmaal søgte man at faae besvaret ved som hungrige Ulve at styrte sig over den uskyldige „Berlingske“ og med Begjærlighed gribe enhver Yttring, der kunde tyde hen paa en Løsning af Forholdene; det andet ved at gaae til Bundtmageren og lade sin Kappe fore med Skind, og til Skomageren for at faae en halv Alen lagt til sine Støvleskafter; thi medens vi ventede

; fra Dag til Dag trøstede os med, at Sagerne vilde
.ge den forønskede Vending, var det sidste Løv faldet
' Træerne, og evindelige Regnskyl havde forvandlet Vei-
ıe rundtom til et bundløst Uføre.

Vinteren var der. Den, som kunde, glædede sig
:d sin varme Stue og beklagede Kammeraterne, der
:indre heldige maatte tage tiltakke med at finde et Skjul
Barakkerne. Soldaterne bankede Hænderne og stam-
:de med Fødderne, toge en Snaps og trøstede sig
ıed de islandske Nattrøier og uldne Tæpper, som Re-
:ringen havde sendt; jeg trøstede mig med, at jeg var
Slesvig — saalænge det varede.

Byen var uforandret; Beleiringstilstanden vedvarede,
; en mørk Stemning hvilede over Beboerne. Den
)anske var endnu den forhadte Fjende, som man ønskede
ıarest muligt at blive kvit, og jo mere fordringsløs han
ptraadte, jo mindre Forekommenhed mødte han. Sles-
igerne have megen Sands for et hyggeligt Hjem, og jeg
: overbeviist om, at de ikke have mindre Sands for
}jæstfrihed, naar de blot træffe Gjæster, som forstaae at
mgaaes med dem: de ville være ypperlige Værter for
lusserne, naar disse kun ikke glemme Knuten hjemme,
ldrig for os Danske, der, uden at rose os selv, endnu
'ke have tilegnet os denne russiske Elskværdighed.

Under disse Omstændigheder kunde der naturligviis
'ke være Tale om nogen Selskabelighed. Vare de

Danske vel sete, da var det paa offenlige Steder; thi „den Stad er ikke uindtagelig, gjennem hvis Porte der kan gaae et Æsel, belæsset med Guld“, og den Gjæstgiver glemmer Politiken, i hvis Stue der frokosteres med Østers og Porter og knaldes med Champagneflasker om Aftenen. Og saa mægtig var Sølvets Klang, at Skoflikkeren slap Læsten for at skjænke Brændeviin og Kaffe for Soldaterne; i et Nu var Trakteurstedet istand, han stillede blot sit Bord ud paa Gaden og Trefoden med Kjedlen ved Siden; kan han skaffe Spølskaale nok, Gjæster vil han ikke mangle. Jo koldere det er, desto gemytligere synes Dampen, som straaler ud af Kjedlens Hals, og desto sikkrere er han paa at see sin Boutik beleiret af rystende Trainkudske, Soldater, som drivvaade vende hjem fra en Arbeidstour, Bønder fra Vognparken, der lade Vogn være Vogn og blot sørge for at faae lidt i Livet — udenpaa have de ikke meget andet end Pjalter — ja, selv Dragonen holder sin Hest an og lader sig række en Kop af den dampende Nektar, inden han gallopperer afsted med sin Melding. Ikke Mange have dog Mod til at trodse Vinterkulden som Manden, der har opslaaet sin Boutik paa Hjørnet ligeoverfor Madam Esselbachs Hotel; men hans Gjæster nyde til Gjengjæld samme Behagelighed som hendes, naar Musik-Corpset opvarter med Taffelmusik paa Gaden. De Fleste af disse improviserede Skjænkeværter nøies med at rykke ud af Værkstedet, sætte

et tomt Snapseglas og et halvfyldt Oldito ved Siden af Støvlen, der hænger som Skilt i Vinduet, og lade en Haand, som ikke er meget øvet i Skrivekunsten, forsyne Laaget til en Cigarkasse med, den bekjendte Inscription: „Wirtshuus und Kaffe, Smør und Stiefelfedt.“

Det skulde gjøre mig ondt, om Læseren af mine Yttringer vilde drage den Slutning, at vi i Slesvig vare nogle slemme Soldemestre og ivrige Tilbedere af den Guddom, hvis Tempel Nutiden vanhelliger ved Ollibationer og politiske Foredrag; vare vi Tilbedere af nogen Guddom, da var det af Thalia; hendes Tempel fyldtes hver Aften, og der saae man Repræsentanter for alle Charger i Armeen fra Hornblæseren til Generalen. Man hilste paa gamle Bekjendte, Trop, Golz, Henrik, Pernille og Flere, Musiken spillede à la Lumbye, og naar hverken Skuespillerne eller Musikanterne spillede, da opførte Tilskuerne ret gemytlige Mellemakter, snakkede fra Logerne ned i Parquettet og fra Parterret ind i Parterrelogerne, af hvis Tusmørke undertiden et lille smilende Grisetteansigt dukkede frem. Huset var fyldt med Uniformer; Officierer og Soldater, som laae her i Byen, gik herhen for at slaae Aftenen ihjel; men ved Siden af dem sad Andre, der saa at sige gik fra Theatret til Forposten, fra den muntre Leg med Ord og Toner til den barske Kamp med Kugler og Bajonetter. Imidlertid morede man sig, medens man kunde, og spildte ingen

Tanke paa, at Forposterne stode kun en halv Miil foran og maaskee i samme Øieblik kjæmpede paa Liv og Død mod den fremtrængende Fjende.

Undertiden forstyrredes dog Gemytligheden. En Aften opstod pludselig Røre blandt Publikum. Soldaterne trængte sig mod Udgangen, puffede og stødte og talte i Munden paa hverandre. Skuespilleren stoppede midt i sin Replik, og Tæppet gik ned. Larmen tiltog, men Ingen vidste Grunden dertil; Nogle sagde, at der var blevet raabt: „Artilleriet skal rykke ud“, Andre, „at alle Mand skulde ud.“ Directeuren, som troede, at Publikum frygtede for, at der var Ild i Theatret, kom frem og forsikkrede, at der ikke var Ild. „Jo, saagu er der Ild“, raabte En, „Baunerne brænde!“ — „Baunerne brænde!“ gik det som en Løbeild, og Alle trængte paa. Fuld af Tjenesteiver sprang en Hornblæser fra Galleriet ned i Parterret, Forstyrrelsen var almindelig, og Skuespillerne bidroge deres Part til at forøge den: „Hvor er Fjenden? — Stormer han? — Slaaes de?“ skreg man fra Scenen — „Ud, ud“, brølte Parterret — „Stille!“ raabtes fra Logerne, men det var ikke muligt at skaffe Rolighed.

Endelig kom man ud. Paa Gaden var ogsaa en usædvanlig Færdsel, Artillerister gallopperede afsted med opsadlede Heste, Ordonnanser sprængte forbi, Baunerne brændte; men det Hele var blind Allarm. Baunernes

Antændelse var skeet ved en Misforstaaelse eller tilfældig Hændelse, og sandsynligviis troede man i Ekernførde, at Fjenden angreb ved Slesvig, medens vi troede, at der kjæmpedes ved Midsund; imidlertid opklaredes Feiltagelsen, der dog havde det Gode, at den skaffede os en lille Afbrydelse i det eensformige Liv og gav os et nyt Emne til Conversation, da vi efter den afbrudte Forestilling samledes i Klubben.

Vinteren gik hen, uden at Insurgenterne forsøgte noget Angreb. Vore Tropper holdt sig ligeledes rolige, og det var tydeligt, at enten førtes Kampen nu i Kabinetterne, eller begge Parter ventede gunstigere Omstændigheder end de, et regnfuldt Veir og næsten ufremkommelige Veie tilbøde. Hen i December Maaned skulde de preussiske Officierer og Soldater forlade Slesvigholstenernes Armee; der var derfor maaskee Grund til at vente, at Willisen vilde vove et eller andet Forsøg, inden Armeen svækkedes ved denne Afgang; men Willisen nedlagde sin lidet hæderfulde Commando, og von der Horst overtog den, uden at denne Forventning gik i Opfyldelse. Vel forsikkrede Slesvigerne, at den nye General snart vilde oprette, hvad Willisen havde forsømt; thi den før forgudede Willisen maatte nu dele Skjæbne med det øvrige Preussiske — og i Vinteren halvtreds stode de preussiske Actier meget slet i Slesvig; — von der Horst

hævedes til Skyerne, og Slesvigerne belavede sig allerede paa at traktere „die Unsern“ med Julegrød.

Men Julen kom, og de Danske lode Slesvigernes Grød smage sig vel; Nytaar kom — Dannebroge vaiede endnu fra Taarnet paa Gottorp, og endeel fangne Insurgenter bragte Slesvigerne en sørgelig Nytaarshilsen fra Brødrene i Syden. Haabet begyndte at falde. Slegfredsønnen af „das große Vaterland“ kiggede efter Thermometret; men det sank sjelden under Nulpunktet. Forgjæves optøede den blaaøiede Slesvigholstenerinde med sin varme Aande Frostblomsterne paa Ruden, Øiet frydedes dog ikke ved Synet af Sliens Isflade, den Bro, over hvilken de befriende Riddere skulde komme — blygraae rullede Bølgerne om Ruinerne af Abels Slot og vuggede Damperen og Transportfartøierne med det vaiende Dannebroge. Slesvigerne længtes efter Frosten, som vare de halve Kosakker. Naar Slien en enkelt Dag var tillagt, og vi Danske pustede i Hænderne og varmede Ørelappen, smilede de unge Damer over hele Ansigtet, og Glæden lyste dem ud af den røde Næsetip: „Nu komme „die Unsern.““ stod skrevet i hvert Øie; men „die Unsern“ kom ikke, og Isen brød op — — Slesvigerne beskyldte Vorherre for at være dansksindet og fandt den sidste Trøst i, at mod denne Allierede kunde selv en slesvigholsteensk Armee ikke stride.

III.

Barakkerne.

Sjøndt Slesvig visīnok ikke kunde kaldes noget behageligt Opholdssted, blev jeg dog ingenlunde glad, da jeg henimod Juletid fik Ordre at begive mig til en Bataillon, som laa i en af Hytteleirene ved Dannevirkes Skandser. Heldigviis blev mit Ophold der ikke af lang Varighed, og det medførte dog det Gode, at jeg nu seer mig istand til at give Læserne en flygtig Skizze af Livet i Barakkerne, tegnet efter Naturen.

— Jeg havde faaet Ordre og maatte adlyde.

Jeg trak en ulden Nattrøie paa, kastede et vemodigt Blik omkring i min Stue, svøbte mig ind i Kappen og fulgte efter min Kuffert, som allerede stod paa Vognen. En halv Times Kjørsel ad bundløse Colonneveie bragte mig ud til Dannevirke.

Dannevirkes Befæstning var fortsat med uafbrudt Iver. Den gamle Kjæmpevold stod som forynget med afglattede Sider, med Brystværn og Skandser, besatte med Kanoner, med palisaderede Værker og de Forbedringer, den nyere Krigsbygningskunst formaaede at give den. Langs Volden laae flere Hytteleire. I disse Leire og de nærliggende Landsbyer laae de Tropper, hvem Forsvaret af denne Deel af Stillingen paahvilede.

Foran Slesvig var Opholdet i Barakkerne ikke vedvarende. To Brigader vexlede med hinanden, saaledes at den ene laa i Fredriksberg, medens den anden besatte Forposterne; hver fjerde Dag foregik denne Omflytning, og hveranden Dag afløste Bataillonerne hinanden indbyrdes, idet de skiftedes til at ligge som Reserve i Barakkerne eller besørge den egenlige Vagttjeneste.

Den, som har dannet sig en Forestilling om en Leir efter Romanernes Beskrivelse, vil føle sig bittert skuffet ved at see sig hensat i en Barakkeby om Vinteren. Her er ingen skinnende Telte, ingen vaiende Faner, ingen broget Tummel af Fodfolk og Ryttere, intet lystigt Drikkelag — man seer ikke engang de Grupper af legende og arbeidende Soldater, som tumlede sig mellem Bivouakens improviserede Riishytter eller med høirøstet Spøg leirede sig om Marketenternes ambulante Boutiker; Compagnifanerne smelde ikke over Løvhytternes grønne Tage, og Bajonnetterne paa Geværpyramiderne funkle ikke i Solskinnet. Det er intet broget Maleri, det er en Sortkridtstegning, og den eneste lyse Farve er Sneens; men sædvanlig lægger den kun sin flygtige Schattering paa Hyttetagene i Morgendæmringen; opad Dagen regner det, og saa staaer Partiet i sin rette Farve.

Himlen er overtrukken med Skyer og Fanerne med Læderfouteraler; de gule Straatage ere blevne sortebrune

og adskille sig ikke synderlig fra den opæltede Leerbund. Paa Skraaningen af Bakken ligge Hytterne, der ere byggede i lange regelmæssige Rækker, Straatag ved Straatag, med en Dør i Gavlen; kun hist og her afbrydes Eensformigheden ved et lille Huus af Græstørv med blyindfattede Ruder — det er Officiersboliger, Palaier i Straabyen, og have de ikke anden Lighed med Palaier, have de dog den, at en Skildvagt spankulerer op og ned foran Døren.

Veien mellem Hytterne har man søgt at gjøre fremkommelig ved at fylde Gruus paa den, og den er den eneste nogenledes tørre Plads. Naar det fryser, er her ganske reent, og i Tøveir gaaer man ikke dybere i end til Anklerne. Her stille Compagnierne, her udbetales Lønning, her lege Soldaterne Tagfat og brydes for at faae lidt Varme i Blodet, og Officieren, som i sine lakerede Støvler ofte har bandet Østergades Brolægning, tager sig her en Promenade i Trætøfler og med Piben i Munden. Men hvor deilig smudsigt Føre det end er, er her ikke Meget at see efter, i det Høieste et Par fortuldstrømpeklædte Been af Sælgekjærlingen fra Slesvig og Marketenterskens Lægge, der ere nær ved at sprænge hendes Mands Støvleskafter.

Mellem Hytterne staae Borde og Bænke; Soldaterne flokke sig om Blikskaalerne med den dampende Suppe

og lade sig ikke forstyrre, om Regnen ogsaa fortynder den lidt, eller et Sneefnok falder ned og smelter paa Fedtøerne, som svømme om mellem nogle Uhyrer af Boller og halvafklædte Kartofler. Andre ere endnu ikke saa vidt og samles længselsfuldt om Kokken, som i sin islandske Nattrøie ligger og passer Gryden ved Ildstedet i Grøften; Tilskuerne skubbre sig og strække Hænderne ud over Kjedlen, hvis Damp glæder dem med en behagelig Varme og Løfte om en Ret Ærter og Flæsk. Nogle ere ved Toilettet, og da Pladsen i Hytterne er kneben og Skjorten rimeligviis vaad af Regnen, som overraskede os i Nat paa Forposten, seer man et Par Skikkelser in **puris naturalibus** ved Siden af Andre, som befrie sig fra „lidt af det værste Snavs" ved en Vandpyt, hvor omkringdrivende Iisstykker gratis levere Speil ved Pyntningen.

Vi ville kigge ind i Folkenes Hytter, men ganske flygtig. Den lumre tunge Luft, som slaaer os imøde, er svanger med Lugten af Tobak, Flæsk, Øl, Brændeviin o. s. v. og synes ikke skikket til at indaandes; imidlertid leve dog en fyrretyve til halvhundrede Mand herinde og gjøre sig det saa hyggeligt, som det er muligt. Et Knippe Straa, et Tornyster og et Tæppe er hver Mands hele Løsøre, og med dette meublerer han sin Deel af Hytten, der udgjør en Plads af omtrent tre

Alens Længde og halvanden Alens Brede. Kakkelovn findes ikke; men til Natten rykker man tæt sammen og trækker Tæppet op over Hovedet — paa den Maade holder man Varmen i Barakkerne.

Officierernes Hytter ere bedre indrettede. En Dør af uhøvlede Brædder fører ind til Forstuen, i hvis Baggrund er et lille Lukaf, som tjener Oppasseren til Sovested. Forstuen er forresten ikke Entree alene, den er tillige Garderobe, Spise- og Pulterkammer. Ved Siden af Tallerkenen med Anchiovis staaer Blikdaasen med Fedtsværte; en Lammefjerding er anbragt i en foruroligende Nærhed af Frakken, som Oppasseren er ifærd med at børste; Feltflasker, Brødposer, Tornystre, Klæder og Støvler ligge rundtomkrirg, og paa Bordet — eller rettere et lille Brædt, som kaldes saaledes — ligger Naturalforpleiningen, lovende en solid Middagsmad, ved Siden af Ruinerne af Frokosten.

Stuen indenfor er ikke stor; man maaler dens Længde med sex til otte Skridt og Breden med Halvparten; Høiden er beregnet efter Folk af Middelstørrelse, og en Officier, som spadserer op og ned i sin Hytte, antager uvilkaarlig et dybttænkende Udseende. Væggene ere beklædte med uhøvlede Brædder, Loft og Gulv ere af samme Stof; Vinduerne ere smaa, og Blyindfatningen seer næsten ud som Jernstænger — det Hele ligner en

af de store Bræddekasser, hvori Menagerieierne have deres Dyr, og Straaleierne ved Væggen forstyrre ikke Illusionen. Meublementet svarer til Tapeterne, det bestaaer af et Bord og et Par Bænke af Fyrretræ; i et Hjørne af Stuen staaer en lille Kakkelovn, som har den behagelige Egenskab, at den i et Øieblik bliver næsten gløende, og, hvis man glemmer stadig at lægge i, næste Øieblik aldeles kold. I Barakkerne vexle Varme og Kulde ligesaa brat som Dag og Nat paa en tropisk Himmel. Som oftest giver man Ovnen en til Rødglødhede grændsende Varmegrad, holder Piberne i stadig Gang og opnaaer derved den Behagelighed at have varmt idetmindste i den halve Deel af Stuen.

Hver Officiershytte omslutter en lille Familie, bestaaende af et Compagnies Officierer. Livet frembyder just ikke store Afvexlinger. Naar man ikke behøver det, staaer man ikke tidlig op, men strækker sig hellere paa Straaleiet med en Cigar i Munden og fordyber sig i de Hieroglypher, Saugmøllens Tænder have skaaret i Fyrrebrædderne; derimod „appellerer“ Oppasseren aldrig forgjæves til Maaltiderne, og Bordet er i Regelen besat med Gjæster førend med Mad; utaalmodig gives der Trainkudskene Ordre til at „træde an med Suppen“ eller „blæse til hurtig Udrykning med Stegen“, og med en Tjenesteiver, som kun Trainkudske kunne udvise, tumle

ppasserne afsted, karambolerende med hinanden, og ikke
ldent spildende Kartoflerne paa Gulvet og Saucen i
kjødet paa deres Herrer.

I Barakkerne holder man fem reglementerede og et
ar extra Maaltider; man smøger en Mængde Tobak,
iver med en Bog i Lommen, kigger undertiden i Bla-
ne og begynder paa Breve, som sjelden blive fuldførte.
ian taler ikke meget; thi man har ikke noget Nyt at
le om: at Veiret er slet, kan jo Enhver see, og at
jenden slaaer ved Kropp, have vi nu vidst i mange Maa-
der — desuden er det saa kjedeligt at aabne Munden,
ıar man ikke har noget at putte i den; men man sover
perlig i Barakkerne, og om man end stjæler et Par
imer fra Dagen for at lægge dem til Natten, sover
an dog ind med den Bevidsthed, at man har brugt sin
ag saa godt, som det er muligt at bruge den i Barak-
rne, og at man vil blive vækket næste Morgen ved
aggry for at trække paa Forpost.

Officierer og Soldater vare saa vante til Forpost-
nesten, at de løste hverandre af med samme Rolighed
m ved Vagtparaden i Kjøbenhavn. Vedetposter udsat-
s, Feldtvagter indtoges, og Piketter opstilledes bagved;
Afløste marscherede tilbage og sloge sig til Ro i Ba-
kkerne, som Afløserne nylig havde forladt; de vidste,

at Kammerater, paa hvem de kunde lide, vaagede over deres Sikkerhed. Om Morgenen rykkede Cavalleri og Artilleri frem for at forstærke Forposterne; men naar Mørket faldt paa, gik disse atter noget tilbage, Infanteriet forstærkede sine Poster, og Natstillingen blev indtaget. Undertiden maatte denne Stilling tages strax fra Morgenstunden. Naar en tæt Taage, blandet med Støvregn eller Jisslag, hvilede over den øde, af Hedestrækninger og Mosedrag gjennemskaarne Egn foran Dannevirke, maatte Infanteriet alene overtage Vagtholdet; Vedetterne stode speidende bag de nedtraadte Hegn; Smaapatrouiller listede sig forsigtig frem for at opdage, hvad det var, som bevægede sig i Taagen; Officieren, som commanderede den yderste Post — „Urias" blev han almindelig kaldet — var bestandig paafærde for at vaage over Folkenes Paapasselighed; og det var nødvendigt: skjult i Taagen listede Fjenden sig undertiden ind paa Forposterne for at bortsnappe et Par Mand, eller han allarmerede langs Linien for at udmatte Vore.

Ofte gik der længere Tid, uden at Roligheden ved Forposterne afbrødes. Men faldt der et Skud, da kom der Liv i disse mørke Masser, der to og to stode langs Hegnene, da blev der Røre i Riishytten i Grøften, hvor Feltvagten var leiret, og Pikettets Mandskab, der havde strakt sig om et Baal paa Marken eller søgt Tilflugt i

et forfaldet Huus eller en Stald, kom op i en Fart og traadte an ved Geværerne.

Alle lyttede, Skuddene faldt hyppigere — nu gik det Knald i Knald.

En Ordonnans sprænger afsted med Mælding til Forpostcommandeuren, kort efter seer man hans ridderlige Skikkelse paa den skummende Hest flyve hen over Marken i Retning mod Skuddene. I skarp Trav kommer en Eskadron Dragoner, indhyllede i lange blaae Kapper, henad Veien, en huul Rumlen forkynder, at ogsaa Artilleriet er i Anmarsch. En Deling Kanoner kommer frem, Artilleristerne have sat op og hoppe høit i deres Sæder, idet de tunge Piecer tumle op og ned af Grøfterne og Ujevnhederne paa Marken; otte prustende Heste slide i det stærke Seletøi, saa man skulde troe, at det maatte springe som Sytraad; men det holder, og afsted gaaer det i kort Trav, saa Jægerne, der ere medgivne til Skytsets Bedækning, maae bruge Benene for at følge det.

Skydningen vedvarer endnu nogen Tid, da døer den efterhaanden hen, og den vante Rolighed indtræder. Cavalleriet og Kanonerne vende tilbage; Infanteristerne lave sig til at fortsætte det afbrudte Maaltid eller flokke sig om en Kammerat, der har deeltaget i den lille Fægtning, og denne veed altid at fortælle en eller anden morsom Historie om, hvordan Tydskerne listede sig frem, hvor nær Kuglerne have været, hvorledes den Ene tabte

Pikkelhuen og den Anden Balancen, da de skulde tilbage over det slibrige Jordsmon; og saadanne Smaahistorier ere nok til at underholde Soldaterne til langt ud paa Natten, medens de ligge leirede om Vagtilden i en gammel Gruusgrav.

Naar en klar Frostnat med sine utallige zittrende Stjerner hvælver sig over den nøgne, flade Egn, som omgiver Landsbyen Jagel, da ligger Egnen i den Belysning, som bedst passer sig for dens triste Udseende. De rødlige Vagtblus og et enkelt Lys fra den næsten ubeboede Landsbyes mørke Huusmasser lokke Øiet hist og herhen i det øde Rum; som en sort Høideryg tegner Dannevirke sig imod Nord, bag den glimte Lys fra Bakkerne paa den anden Side af Slien. Alt er stille. Man aner ikke, at en stor By og Leire, som indeslutte mange tusinde Mand, ligge næppe en halv Miil borte, ikke at der rundtomkring paa Markerne hvile bevæbnede Krigere rede til at bryde frem paa første Vink — Alt seer saa fredeligt ud; Tanken flyver langt bort fra Kampen, fordybende sig i Eensomheden vanker man hen over de riimfrosne Marker, da raaber det bag en bladløs Slaaenbusk, en Bajonet glimter neppe en Alen fra Drømmerens Bryst, et tordnende „Holdt — Hvem der?“ vækker ham. — — Det er bedst at søge Hvile; inde i den lille forfaldne Kro er der spredt Halm over hele Storstuen, en søvnig brændende Praas slaaer paa Vi-

læggerovnen istedenfor Natlampe, langs Væggene ligge Skikkelser indhyllede i Kapper og Dækkener — her er vel en Plads til mig, idetmindste seer jeg, at Oppasseren har stillet min Tornyster hen i en Krog og lagt Kappen ved Siden af — Sengen er redt, den skal ikke vente længe paa mig — Godnat!

Jeg har beundret den danske Soldat, naar jeg har været Vidne til hans Tapperhed i Kampen; men jeg har aldrig beundret ham mere, end naar jeg saae den Taalmodighed, hvormed han udholdt et Vinterfelttogs Strabadser, og det gode Lune, som selv denne Tids dræbende Eensformighed og Kjedsommelighed ikke kunde berøve ham. Naar Bataillonen var afløst og marscherede til Slesvig for at nyde sine fire Hviledage, kom der atter Liv i Soldaterne. En gjorde et Hop, saa Snavset stænkede ham om Ørerne, og raabte: „Hu — nu skal vi til Byen! Hei, min Slof, lass mig nun sehen, at du sprecher tydsk med de slesviger Piger“ — og hans vældige Haand faldt paa Sidemandens Tornyster, som vilde han vække denne, der udmattet af Forpostljenesten slæbte sig gjennem Leerælten. Og alle de Behageligheder, Soldaten gik imøde, vare: at ligge i Halm paa et Loft eller i en Stue istedenfor i Barakkerne og at faae Arbeidstoure istedenfor Forpostljeneste; men det var altid en Forandring, og han jublede allerede ved

Tanken om, at denne Forandring dog skaffede ham Tid til at faae sit Tøi vadsket, til at fjase lidt med Pigerne, og — hvis der var kommet Brev med Penge hjemmefra — maaskee endog til at gaae hen og see „paa Comedien."

Det Første, man gjør, naar man kommer til Byen, er at faae Kufferten pakket op for at faae en reen Skjorte paa, og det Næste, at gaae ud for at more sig. Hvis denne Skizze har givet Læseren et nogenledes tydeligt Begreb om Livet i Slesvig i Vinteren 1850—51, da misunder han os vist ikke den Morskab, som ventede os der.

IV.

Stemninger.

Rygtet om Holsteens Pacification ved Forbundstropper vandt mere og mere Sikkerhed, og henimod Midten af Januar Maaned marscherede endelig de forenede Østerrigere og Preussere ind i Hertugdømmet. Insurgenterne trak sig tilbage, og Forpostrjenesten indskrænkedes efterhaanden til et ubetydeligt Vagthold. Men disse Begivenheder fulgte ikke saa hurtig, og Efterretningerne om dem vare ikke saa bestemte, at vi jo havde tilstrækkelig Tid og Grund til at nære Tvivl om, hvad

der egenlig vilde skee, og om dette vilde være til Gavn for Danmark.

Saalænge de krigerske Operationer gjorde Krav paa Opmærksomheden, saalænge beskjæftigede man sig ikke synderlig med Politik. Man læste Bladene, men det var kun for at faae noget Nyt at vide; man lod Rigsdag være Rigdag og fandt mere Fornøielse i at læse Ravens Viinkort og Madam Esselbachs kridtskrevne Spiseseddel end i at studere dens vidtløftige Forhandlinger; en munter Sang var sikkrere paa en levende Applaus end den meest glimrende Tale, og hvor et Lag af gode Venner var samlet, havde Kellnerens Fødder ligesaa travlt som en Stenographs Hænder. Krigen havde gjort os til Soldater, og Soldater ere daarlige Politikere.

I det Selskab, som efter endt table d'hôte samlede sig for at nyde sin Kaffe og sin Cigar, kunde man være sikker paa at træffe Repræsentanter for alle Partier; der var Absolutister og Liberale, Aristokrater og Demokrater, Eiderdanske og Heelstatsmænd og — ja hvad veed jeg, hvorledes alle disse forskjellige Laug, der arbeide paa Statens Forbedring, kaldes — mig er Politikens Gebet dog bestandig forekommet som en ufrugtbar Ørk eller snarere som pontinske Sumpe, fulde af en yppig Vegetation af rhetoriske Pragtblomster og Misundelsens skjulte Giftplanter —

nok sagt: vi politiserede, vi kritiserede, vi debatterede med en Iver, som om Statens Vee og Vel var afhængig af vor Svada — — om de Herrer ere komne til noget Resultat med deres Debatter, veed jeg ikke; jeg veed kun, at disse, og hvad jeg forresten under Felttogene havde seet og hørt, overbeviste mig om, at der var foregaaet en betydelig Forandring i Armeens Stemning siden 1848.

Hvor tydelig staae ikke hine uforglemmelige Martsdage for mig! En Begeistring havde grebet Folket — det var den første Frihedsruus, det var den vaagnende Kraft. Medens Europa kjæmpede og blødte for at fravriste Herskerne en stakket Frihed, tog Danmark sin som en frivillig Gave af sin unge Konges Haand, og med Jubel flokkede dets Sønner sig om ham, da Løgn og Troløshed væbnede Broderfolket hiinsides Eideren, og Tydskland udstrakte sine Hænder efter det, som fra Arilds Tid havde været Danmarks Eie. Det var intet Parti, som reiste sig, det var det danske Folk. Alle Partihensyn maatte vige, da det gjaldt Landets Vel og Vee, og hvad der end kunde siges mod den pludselige Forandring i Statsstyrelsen og navnlig mod de Mænd, i hvis Hænder denne var kommet, det kunde Ingen nægte, at det Parti, der nu var det herskende, havde arbeidet ivrig i Danskhedens Tjeneste.

I de sidste Decenniers dybe Fred havde Armeen ikke havt Leilighed til at prøve sine Kræfter; den tvivs

lede vel ikke paa dem, men den kjendte dem ikke heller. Den var vant til at gaae hjemme og have det godt, og da den saae, at man hjemme var glad ved den nye Tingenes Orden, var den ogsaa glad. Naar der i de politiserende Lag, som fandtes overalt, opstod det Spørgsmaal: „Men hvad vilde Armeen have gjort, hvis den var bleven beordret imod Folket?“ hørte man strax: „Armeen havde ikke løsnet et Skud“ — og Officieren og Borgeren, som havde unddraget sig Boutiksdisken og Politistokken og maalte sin Andeel i Folkesouverainetetеn efter sit Legemes anseelige Rumfang, omfavnede hverandre og lovede, de vilde hver paa sin Viis stride for gamle Danmark.

Og de have holdt det Ord.

Armeen drog ud. Begeistring for Danmarks retfærdige Sag og Drømme om kommende Bedrifter vinkede fremad; men hvor ofte fløi ikke Tanken tilbage til de Kjære, som sad hjemme, græd og bad, pillede Charpi og strikkede Strømper til Soldaterne. Den lille Armee og det lille Folk stode i saa nær, saa inderlig Forbindelse, det var som to Elskende, der ved voldsom Haand vare skilte ad; Skilsmissens Saar blødte, Tanker og Breve fløi uophørlig imellem dem, Feltposten var overlæsset, og dog vilde man høre Mere. En Digter fulgte med, ret som en moderne Tyrtæus, skrev Sange for Soldaterne og Smaabilletter til „Fædrelandet“;

Skarer af Frivillige stillede sig i Rækkerne, disse aandelige og legemlige Stridsmænd med et uopslideligt Forraad af godt Lune og skjønne Følelser, der udjævnede Forskjellen mellem de Befalende og Adlydende, paa samme Tid som de meddeelte Soldaterne en Deel af deres Begeistring og Smaabladene utallige Anekdoter. Den mindste Begivenhed fremkaldte den meest levende Deeltagelse hjemme; ethvert Offer, Folket bragte, modtoges med Taknemmelighed af Armeen. Den lille Flok styrtede sig modig mod Tydsklands talrige Skarer, den kjæmpede og blødte, den veg og seirede — forgjæves: Fjenden var for stærk, og den Hjælp, Mange med Begeistring forudsagde, vilde komme fra Broderfolkene hiinsides Sundet, indskrænkede sig til nogle lyriske Udbrud og enkelte Frivilliges Ankomst. Forholdene vare saa nye, saa aldeles forskjellige fra dem, man var vant til at bevæge sig i: man vidste næppe, om det Hele var Drøm eller Virkelighed. Der var udbredt et Skjær af Poesi over dette Felttog som over intet af de senere — selv Krigsministeriets Kundgjørelser havde et poetisk Sving og bare tydelige Spor af deres Slægtskab med den Lehmannske Svada. Man skulde have forsvoret det: men endog Intendanturens Flæskemagaziner maae dengang have havt deres poetiske Duft, siden de kunde lokke Forfattere fra Gaden og fra Heden!

I 1850 var det anderledes. Preussen trak sig tilbage fra Nordalbingiens Krigsskueplads, og Publikum, som det engang havde henrevet ved sine Præstationer, peb; Sverrig og Norge havde spillet deres Statistrolle upaaklagelig, bukkede og traadte af; Skandinavismen havde faaet et Dødsstød — ingen Adresser og Medailler vilde kunne læge det. Scenen betraadtes igjen af de oprindelige Spillende. To Hære af omtrent lige Styrke stode i Marken, snart vilde der begynde en Kamp paa Liv og Død. Danmarks Øie hvilede paa dets Armee, og dets Hjerte var hos den. Men det var ikke i hiin Svæven mellem Frygt og Haab som tidligere, ikke i hine excentriske Drømme, der engang havde forledet Folket og Armeen til at troe, at eet vundet Slag var nok til at frembringe et Resultat, eller i hiin Tvivl, der bragte et Parti til at ville opgive det Halve af Danmarks Ret og en stor Deel af Armeen til — selv efter et vundet Slag — mismodig at ryste paa Hovedet og udbryde: „Hvad kan det hjælpe!“ Med Alvor rustede man sig til Kampen. Armeen kjendte sine Kræfter, og Folket kjendte Armeen. Gemytterne vare gjærede ud, Enthusiasmen havde gjort sin Virkning, den havde kaldt Kræfter tillive, som det nu gjaldt om at benytte. — Armeen sloges, og Berlingske leverede en tør Rapport; den laa stille, og Skillingsbladet fristede en kummerlig Tilværelse ved forbudne Meddelelser. „Fædrelandet“ fik

ingen Billetter og Smaabladene ingen Anekdoter; de „Frivillige" vare borte, og kun en Enkelt gik omkring under dette Navn som en Gjenganger fra fordums Tid for ikke at kaldes „Septembrist" eller „Frifødt." Af de ungdommelige Soldater var der blevet sindige Officierer i Linien og Reserven; deres Interesser vare knyttede til Armeen, og Armeen, som lagde Seir til Seir, følte sig stolt af sine Bedrifter, og det var tilgiveligt, om Mange i Øieblikkets Overmod glemte deres Logik, satte Armeen som Nummer eet og Folket som Nummer to, og saae med en vis fornem Mine til „Hr. Sørensen", der morede sig og holdt Fester i Rosenborghave.

Der gives vist ingen slettere Skole for constitutionelle Ideer end en Armee under Vaaben og det ovenikjøbet en seirrig Armee. Ubetinget at adlyde og adlydes er det Baand, som holder det Hele sammen; her gjælder ingen Indblanden af raadende Stemmer og egne Meninger, og „er det paa denne Maade gaaet godt i Armeen, hvorfor skulde det saa ikke gaae godt i Staten?" De frie Institutioner vare for unge, til at de skulde have slaaet dybe Rødder i Armeen, der hidtil næsten ganske havde været udelukket fra dem; senere Begivenheder havde udslettet Indtrykket af Martsdagene, og naar det i Rigsdagen ikke gik efter Armeens Ønske, hørtes hæftige Stemmer imod den. De Besindige meente vel, at det ikke nyttede at stampe imod Braaden, men Mange vare af en

modsat Anskuelse, og den unge Officier, der havde lært at kjende Verden fra det gule Huus paa Hjørnet af Akademi- og Bredgade og pludselig saae sig i Spidsen for et Compagni, meente, at havde han stampet imod Bajonetter, kunde han ogsaa stampe imod Braaden, og hans Lieutenant, der fandt sin nuværende Stilling foran Pelotonet ulige behageligere end sin tidligere bag Disken, sagde Ja og Amen.

Saaledes stode Sagerne. Man skulde troe, at det maatte see sort ud for Hr. Sørensen, naar Armeen engang kom hjem; men han har ikke noget at frygte: Hr. Sørensen har mange Slægtninge ved Armeen, om disse endog ifølge den brugelige Militairtitulatur hedde „von Sørensen.“

Insurgenterne havde maattet nedlægge Vaabnene, og store Flokke af hjempermitterede Soldater ankom til vore Forposter. Hver Dag saae man en Mængde passere gjennem Slesvig under Eskorte, nogle uniformerede, andre i alskjøns hurtig sammenskrabede Klæder. Det maa have været haardt for disse Karle, der dog havde kjæmpet godt, at føres paa denne Maade gjennem Slesvig, som engang havde været Vidne til deres Triumph; mangt et trodsigt Blik lynede frem under den i Panden nedtrykte Felthue, og undertiden begyndte en Stemme at nynne „Schleswigholstein“, men kom snart ud af Takten ved

Slagene af den eskorterende Gensdarms improviserende Taktstok.

Slesvigerne søgte at holde Modet oppe til det Sidste. De fortalte, skjøndt i en noget nedstemt Tone, at „die Unsern“ dog egenlig kom som Seirherrer, de behøvede kun nu ikke at kjæmpe selv; „das große Vaterland“ vilde forsvare deres Landsrettigheder. Et Smiil var hele det Svar, man gav paa dette ægte slesvigholsteenske Raisonnement. Men snart hørte man ikke længer Tale om nogen Seir. I stumme Klynger flokkede Borgerne sig paa Gadehjørnerne, hvor opslaaede Plakater forkyndte den af Kongen skjænkede Amnesti, og med et Suk skiltes de ad og gik hjem for at træffe Forberedelser til den nye Indqvartering; thi flere Batailloner, som havde ligget udenfor Byen, rykkede nu ind med klingende Spil.

V.

Hjemmarsch.

Felttoget var endt, Armeen opløstes. „Hjemad, hjemad“, hed det nu med samme Iver som tidligere „fremad, fremad!“ — utaalmodig ventede man paa den nærmere Ordre; den kom, og Leiren ved Slesvig udsendte de jublende Tropper i alle Retninger. Og dog — skulde det ikke være gaaet Flere, som det gik mig?

Ikke uden Bedrøvelse tog jeg Afsked med Feltlivet, dette frie, friske Liv, hvor man kun lever for Øieblikket, beredt til at gribe det sparsomt tilbudte Glædesbæger, hvor en af de første Regler er: ikke at være generet af sin Bagage, og hvor man derfor ikke tænker paa at betynge sig med sørgelige Erindringer.

Jeg forlod Slesvig den 30te Januar. Byen laa endnu i sin søde Slummer, og kun en enkelt Tjenestepige stak sit ufriserede Hoved ud af Vinduet for at see efter det lange Tog af Kanoner og Vogne, som rystede Husene. Det gik ud ad Flensborger Chausseen, samme Vei som jeg Aftenen efter Idstedslaget var kommen ind i Byen. Ankomst og Afreise var lige vennefattig — „Thiergartens“ gamle Ege hældede de bladløse Kroner ud over Veien og rystede tunge Draaber ned paa de Bortdragende: det var de eneste Afskedstaarer, som fældedes.

Flensborg havde smykket sig for at modtage de Hjemvendende; hele den lange Gade bølgede af Dannebrogsflag, og min gamle Vært viste mig triumpherende et stort Flag, som var hængt ud af hans Loftsluge; men inde i Stuen hang et Lithographi, som forestillede „Scener i den slesvigholsteenske Leir“ — min Vært og hans Huus lignede vist hverandre: dansk udvendig og tydsk indvendig, og de vare neppe de eneste i Byen.

Ved Søgaardkro paa Veien til Apenrade havde Bønderne bygget en Æresport, der hørte vi det første Velkommen i de kjære danske Toner. Soldaterne vare som ude af sig selv af Glæde: den trættende Marsch var glemt, og havde Regnen ikke forhindret det, havde de gjerne forvandlet Chausseen til Dandseplads og svinget de rødmussede Piger, som stode i Laden og i Døren med Skjørtet over Hovedet og Hænderne fulde af Madkurve og Brændeviinsflasker — og hjemad gik det nu gjennem Æresporte og alendybt Mudder, under Jubelraab og Sang, medens Befolkningen overøste os med Grønt og Krandse ligesaa ufortrødent som Himlen med Snee og Regn.

Den fjerde Februar gik vi i Cantonnement i Fredericia, og Permitteringen begyndte. Det var forbausende at see, i hvilken Hast de raske Soldater forvandledes til rundryggede Bønderkarle; naar de vare ude af Uniformen, kjendte jeg dem neppe igjen, om de end med et fornøiet Ansigt nikkede Farvel og gjorde en halv militair Hilsen. Veiene vrimlede af Hjempermitterede; alle syntes i det bedste Humeur. I Nærheden af Snoghøi traf jeg en Dag en Soldat, som stod og skar sig en Stok. „Hvor kommer Du fra?“ spurgte jeg. — „Fra Kjøbenhavn.“ — „Har Du langt hjem?“ — „Aa, det er aldrig saa langt“, sagde han; „jeg har kun syv og tyve Miil tilbage“ — og dermed fløitede han videre paa

den afbrudte Vise, stak sin Bylt paa Stokken og kastede den over Nakken og marscherede afsted med en rusten fjendtlig Sabel uden Skede i Haanden. Den Sabel kommer vel til at hænge paa Væggen mellem Feltpiben og Tobakspungen med Olaf Ryes Portrait, Reliquier, som engang ville minde den Gamle om hans bevægede Ungdom og tale med varslende Røst til de Unge.

Literatur og Theater.

II.

Heines „Romanzero“.

Da jeg (i Juli 1850) kom ind til Heinrich Heine, rue d'Amsterdam 50, laa han tilsengs. Han kunde ikke aabne Øinene, uden ved at tage fat i Øienlaagene og trække dem op; men da han begyndte at tale, bleve disse sorte Øine livlige og glandsfulde. Sygdommen, hvorfor han aldrig vil blive helbredt, havde gjort ham mager og givet ham en guul Ansigtsfarve, og hans Skjæg var meget langt; men det forekommer mig, at jeg aldrig saae et skjønnere Digteraasyn end dette lidende, ovale, gule Ansigt med de sorte Øine og det sorte Skjæg. Han syntes mig at ligge der som sin Tids og sin Poesies Symbol, skjøn, men med Tvivl og Spot paa Læberne, ikke istand til at leve og ikke istand til at døe, som den første Halvdeel af det 19de Aarhundrede, der ligger lammet i Revolutionen og venter paa Dødens Alvor og Gjenopstandelsens Alvor. Men han selv gjorde et

sørgmodig-opløftende Indtryk paa mig, han, den Lidende, der luttres gjennem store Smerter og midt i Lidelserne spurgte og talte med Ungdomsfriskhed om Poesi og — Jødedom.

Ja, han talte om Jødedommen, og naar han havde sagt nogle Ord, hvori dyb Kjærlighed yttrede sig, kom lidt Spot, som om han egenlig skammede sig over at yttre Kjærlighed. Efter Hjertelighedens fuldvægtige Guldmynter fulgte nogen Smaamynt, henkastet til at forsone Underverdenens Guder, hvem han ikke har kunnet faae til at løse Contracten, der blev sluttet i hans Ungdoms Tid.

Min Anbefaling hos ham var, at jeg var Jøde — et Blik og nogle faa Ord — dog havde hans bedste Ven Varnhagen v. Ense medgivet mig et Brev til ham, hvilket jeg senere oplæste for ham. Han spurgte mig efter de første Hilsener, hvad jeg var, hvorpaa jeg ikke ret vidste at svare. „Nun, was sind Sie denn?“ — „O, ich bin wohl so eine Art von Poet.“ Heine udbrød: „Eine Art von Poet? Man ist Poet, oder man ist es nicht!“ — Han spurgte, hvad jeg havde skrevet, og jeg nævnede „Corsaren“, „En Jøde“, „Aron og Esther“ og „Nord og Syd“ — Altsammen ham ubekjendt, med Undtagelse af „En Jøde“, hvorom han havde hørt tale, og nu bad han mig fortælle Indholdet.

„Godt“, sagde han og trak det ene Øielaag i Vei-

ret, saa at det lunefulde Dies spillende Dagslys faldt paa mig, „det er ikke ganske uden Sentimentalitet; oversæt Bogen, saa vil jeg læse den“. — Dette sagde han, medens jeg antog, at han ikke vilde leve, indtil 1ste Capitel af Bogen kunde komme i Trykkeriet.

„Kjender De Noget til de spanske Jøders Poesi? Har De læst Golos Værk?“ spurgte han. — „Det maa De læse, see strax at skaffe Dem det! Det er den største Rigdom, som jeg kjender, de spanske Jøder have havt deres Goethe og Schiller, ja maaskee større Digtere end Goethe og Schiller. De kan troe mig, det er aldeles underfuldt; man bør kjende det!“ Senere har jeg dog ikke kunnet faae dette Værk opspurgt.

Nu siger han Pag. 248:

„Fragt man sie nach großen Namen
Aus dem großen Goldzeitalter
Der arabisch-althispanisch
Jüdischen Poetenschule,

Fragt man nach dem Dreigestirn,
Nach Jehuda ben Halevy,
Nach dem Salomon Gabirol
Und dem Moses Iben Esra —

Fragt man nach dergleichen Namen,
Dann mit großen Augen schaun
Uns die Kleinen an — alsdann
Stehn am Berge die Ochsinnen.“

At han henvender Bebreidelsen for Uvidenhed til de franske Damer, gjør den kun desto bittrere mod os

Andre — skjøndt der er nogen Selvironi deri; man tør antage, at Heine selv ikke længe har været i Besiddelse af sin Viden.

Men Spørgsmaalet er nu, om Heines store Publikum ret kan forstaae hans Digte om de spanske Jøder, hans „hebräische Melodien“. Dette Spørgsmaal er ikke uden Vigtighed, fordi det ved denne Leilighed ikke blot kommer an paa at læse eller nyde nogle Digte, men det gjælder om, psychologisk, menneskelig at opfatte den Digter, der ligger paa det smertefulde Dødsleie og synger med ubeskrivelig Inderlighed — for dem, der forstaae ham. Han anvender Ord, som ved den blotte Kjendsgjerning, at han tænker og udtaler dem, vise, hvad hans Sind med Varme og Begeistring slutter sig om, og for dem, der fatte Ordene, synes det ved deres Lyd, at et gyldent Skjær ligesom Solens Aftengløb kastes hen over Versene, over de besungne Personer, over den døende Digter. Saadanne Ord ere „Kadosch“, „Jad“, „Schabbesdeckel“, „Arbekampfes“, „Lecho daudi likras Kallo“ o. s. v. Man vil sige, at det betyder ikke Meget, man kan til Nød overspringe et enkelt Ord og dog fatte Meningen; men det er, for at tage et enkelt Exampel, umuligt for noget Menneske at fatte hele Betydningen af Digtet om Jehuda ben Hälevy, der i hellig, unævnelig Længsel valfarter til Jerusalem og sidder med det hvide Hoved, bleg, nedtrykt, syngende, „wie ein Seher aus der

Vorzeit", paa Ruinerne, og hvem en forbiridende Saracener af Raadhed støder Landsen i Hiertet, og hvem Englene modtage i Himlen med hans egen Sabbathsang:

"Und das sang og klang so lieblich,
Und so lieblich in den weiten
Himmelräumen wiederhallt es:
Lecho daudi likras Kallo" —

det er umuligt, siger jeg, at fatte den forunderlige Bemods- og Jubelklang i disse Ord uden at vide, at med dem hilse alle troende Jøder Fredag Aften Sabbathen, Herrens Brud, at til dens Forherligelse er digtet mangfoldige skjønne Melodier, og at man i Synagogerne verler med disse, ligesom man skifter den kostbare Dragt, hvori Thora er indhyllet. Men selv om man veed dette, selv om man faaer Forklaring paa Ordene — og nogle Steder i Bogen gives den jo — saa er det, som om En skulde lære af et Lexicon, hvad Julen er. Der er en Viden, man modtager som Barn, ikke gjennem Hukommelsen og ikke ud af en Bog; den fæster sig i Sjælen ved Klangen af en Kirkeklokke eller ved Sneens Knittren eller ved antændte Lys eller ved Huusfolkenes Klædedragt og Husets Stilhed. Julen er dette og meget mere, alt efter Enhvers Barndomsskjæbne og efter hans sildigere Aars Glæde over eller vemodige Savn af Tro og Fred. Paa denne Maade er ogsaa "Lecho daudi" meer end Sangen til Herrens Brud,

meer end Melodien; den er en musikrig Erindring om tusinde Ting fra lykkelige Tider. Og saaledes er „Arbekampfes“ noget ganske Andet end et fiirkantet Stykke Tøi, Tegnet paa Jødernes Pagt med Gud; den er et Frimurertegn, som intet Menneske kan oversætte i Ord, og hvo der kalder med dette Ord, føler enten glad, religiøs Stolthed eller dybt, smertefuldt Savn, om end han skjuler Smerten med et Smiil. Man kan have brudt fuldstændig med Jødernes Religion, Menighed og Ceremonier, man kan være kommen til den Overbeviisning, at der ikke er Hvile at finde deri, og dog have saadanne Ord Magt, naar de pludselig naae Øret. Det kan kaldes Poesi, maaskee endog en blot Lokalitets-Poesi, ligesom Christian Winthers Ord:

„Hvor Fensmark hæver sit Kirketelt
Med den røde Top imod Sky
Og smiler over til Gisselfeld
Og til Vesteregede By“

have en ganske anden Ynde for Den, der er født i Egnen af Fensmark og Gisselfeld, end for Den, som aldrig har seet Egnen. Men er Nogen født nær Gisselfeld, og har han tillige i sin Barndom baaret Arbekampfes der, saa kan han have Minder, der for Nogle synes „en sær Blanding af stridige Ting“, men bl. A. medføre den Lykke, at han er ligesom født med flere

Sandser, at han forstaaer baade den danske og den hebraiske Digter.

Jeg troer altsaa, at det store Publikum kun ufuldkommen kan forstaae saavel den dybe Inderlighed og lyriske Energi, hvormed disse Sange ere digtede, som det skjemtende Smiil, hvormed Heine undertiden søger at dølge sin Kjærlighed. Men desuagtet er der Rigdom og Skjønhed nok, saa at Enhver, der kan, bør læse denne Svanesang. Det tør ansees for tilladeligt, her at aftrykke:

„Prinzessin Sabbath.

In Arabiens Mährchenbuche
Sehen wir verwünschte Prinzen,
Die zu Zeiten ihre schöne
Urgestalt zurückgewinnen:

Das behaarte Ungeheuer
Ist ein Königsohn geworden,
Schmuckreich glänzend angekleidet,
Auch verliebt die Flöte blasend.

Doch die Zauberfrist zerrinnt,
Und wir schauen plötzlich wieder
Seine königliche Hoheit
In ein Ungethüm verzottelt.

Einen Prinzen solchen Schicksals
Singt mein Lied. Er ist geheißen
Israel. Ihn hat verwandelt
Hexenspruch in einen Hund.

Hund mit hündischen Gedanken,
Kötert er die ganze Woche
Durch des Lebens Koth und Kehricht,
Gassenbuben zum Gespötte.

Aber jeden Freitag Abend,
In der Dämrungstunde, plötzlich
Weicht der Zauber, und der Hund
Wird aufs Neu' ein menschlich Wesen.

Mensch mit menschlichen Gefühlen,
Mit erhobnem Haupt und Herzen,
Festlich, reinlich schier gekleidet,
Tritt er in des Vaters Halle.

„Sei gegrüßt, geliebte Halle
Meines königlichen Vaters!
Zelte Jakob's, Eure heil'gen
Eingangspfosten küßt min Mund!“

Durch das Haus geheimnißvoll
Zieht ein Wispern und ein Weben,
Und der unsichtbare Hausherr
Athmet schaurig in der Stille.

Stille! Nur der Seneschall,
(Vulgo Synagogendiener)
Springt geschäftig auf und nieder,
Um die Lampen anzuzünden.

Trostverheißend goldne Lichter,
Wie sie glänzen, wie sie glimmern!
Stolz aufflackern auch die Kerzen
Auf der Brüstung des Almemors.*

* Det Bord, hvor Thora oplæses.

Vor dem Schreine, der die Thora
Aufbewahret, und verhängt ist
Mit der kostbar seidnen Decke,
Die von Edelsteinen funkelt —

Dort an seinem Betpultständer
Steht schon der Gemeindesänger;
Schmuckes Männchen, das sein schwarzes
Mäntelchen kokett geachselt.

Um die weiße Hand zu zeigen,
Haspelt er am Halse, seltsam
An die Schläf' den Zeigefinger,
An die Kehl' den Daumen drückend.

Trällert vor sich hin ganz leise,
Bis er endlich lautaufjubelnd
Seine Stimm' erhebt und singt:
Lecho Daudi Likras Kallo!

Lecho Daudi Likras Kallo —
„Komm', Geliebter, Deiner harret
Schon die Braut, die Dir entschleiert
Ihr verschämtes Angesicht!"

Dieses hübsche Hochzeitcarmen
Ist gedichtet von dem großen,
Hochberühmten Minnesinger
Don Jehuda ben Halevy.

In dem Liede wird gefeiert
Die Vermählung Israels
Mit der Frau Prinzessin Sabbath,
Die man nennt die stille Fürstin.

Perl' und Blume aller Schönheit
Ist die Fürstin. Schöner war
Nicht die Königin von Saba,
Salomonis Busenfreundin,

Die, ein Blaustrumpf Aethiopiens,
Durch Esprit brilliren wollte,
Und mit ihren klugen Räthseln
Auf die Länge fatigant ward.

Die Prinzessin Sabbath, welche
Ja die personifizirte
Ruhe ist, verabscheut alle
Geisteskämpfe und Debatten.

Gleich fatal ist ihr die trampelnd
Declamirende Passion,
Jenes Pathos, das mit flatternd
Aufgelöstem Haar einherstürmt.

Sittsam birgt die stille Fürstin
In der Haube ihre Zöpfe;
Blickt so sanft wie die Gazelle,
Blüht so schlank wie eine Addas.*

Sie erlaubt dem Liebsten alles,
Ausgenommen Tabakrauchen —
„Liebster! rauchen ist verboten,
Weil es heute Sabbath ist.

„Dafür aber heute Mittag
Soll Dir dampfen, zum Ersatz,
Ein Gericht, das wahrhaft göttlich —
Heute sollst Du Scholet essen!"

Scholet, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium!
Also klänge Schiller's Hochlied,
Hätt' er Scholet je gekostet.

* Myrthegrenen eller en Green i Løvsalen.

Scholet ist die Himmelspeise,
Die der liebe Herrgott selber
Einst den Moses kochen lehrte
Af dem Berge Sinaï,

Wo der Allerhöchste gleichfalls
All die guten Glaubenslehren
Und die heil'gen zehn Gebote
Wetterleuchtend offenbarte.

Scholet ist des wahren Gottes
Koscheres Ambrosia,
Wonnebrod des Paradieses,
Und mit solcher Kost verglichen

Ist nur eitel Teufelsdreck
Das Ambrosia der falchen
Heidengötter Griechenlands,
Die verkappte Teufel waren.

Speist der Prinz von solcher Speise,
Glänzt sein Auge wie verkläret,
Und er knöpfet auf die Weste,
Und er spricht mit sel'gem Lächeln:

„Hör' ich nicht den Jordan rauschen?
Sind das nicht die Brüßelbrunnen
In dem Palmenthal von Beth-El,
Wo gelagert die Kameele?

„Hör' ich nicht die Heerdenglöckchen?
Sind das nicht die fetten Hämmel,
Die vom Gileath-Gebirge
Abendlich der Hirt herabtreibt?"

Doch der schöne Tag verflittert;
Wie mit langen Schattenbeinen
Kommt geschritten der Verwünschung
Böse Stund' — Es seufzt der Prinz.

Ist ihm doch, als griffen eiskalt
Hexenfinger in sein Herze.
Schon durchrieseln ihn die Schauer
Hündischer Metamorphose.

Die Prinzessin reicht dem Prinzen
Ihre güldne Nardenbüchse,*
Langsam riecht er — will sich laben
Noch einmal an Wohlgerüchen.

Es kredenzet die Prinzessin
Auch den Abschiedstrunk dem Prinzen —
Hastig trinkt er, und im Becher
Bleiben wen'ge Tropfen nur.

Er besprengt damit den Tisch,
Nimmt alsdann ein kleines Wachslicht,
Und er tunkt es in die Nässe,
Daß es knistert und erlischt."

Det Øvrige af „Romanceros" Indhold er temmelig blandet. Man finder her Digte, der ere ligesaa livfulde og vittige som de bedste fra hans bedste Tid, kun en enkelt Gang kommer et Udbrud, hvorved man ligesom seer den Digtende ligge og vaande sig paa Sottesengen; til denne Digtrække hører „Pomare", en naturtro lystig-sørgmodig, gribende Skildring af en Parisergrisette, „Präludium", tildeels om Tydskland og Barbarossas Farver, „Waldeinsamkeit", hvori han endnu engang besøger Sko-

* Den Ceremoni, hvortil sigtes, er beskrevet Pag. 200 i „Aron og Esther" (Fortællinger af Adolph Meyer, Reitzels Forlag).

ven eller i Erindringen gjennemgaaer hele det Liv, der pusléde derude, og v. A. bemærker:

„.... Doch meine unsterbliche Seele,
Glaubt mir's, ward nie davon verletzt,
Was eine kleine Nixe geschwätzt.“

„Vitzliputzli“, om Cortez og den mexikanske Krigsgud, „Zwei Ritter“, et stærkt satirisk og vittigt Digt om de polske Lykkeriddere i Paris o. s. v. Ogsaa her frembryder ved mange Leiligheder det jødiske Element, f. Ex. i „Der Apollogott“, hvis Indhold er, at en Nonne staaer i et Klostervindue ved Rhinen, og nede paa Floden drager en med Laurbær og Blomster bekrandset Baad forbi; i Baaden staaer Apollo i guldbræmmet Purpurdragt, og ved hans Fødder ligge ni „marmorskjønne Kvinder“. Apollo spiller paa Lyren og synger om Grækenland og Parnasset, og hans Sang naaer henrykkende og lokkende til Nonnen. Hun flygter fra Klostret, vandrer afsted i Pilgrimsdragt og spørger overalt efter Apollo, hendes „hulde Afgud“; men Ingen kan sige hende Besked. Da møder hun en gammel Mand med lille trekantet Hat og „schmunzelnd klügen Aeuglein“, og han svarer:

„Ob ich ihn gesehen habe?
Ja, ich habe ihn gesehen
Oft genug zu Amsterdam,
In der deutschen Synagoge.

Denn er war Vorsänger dorten,
Und da hieß er Rabbi Faibisch,
Was auf Hochdeutsch heißt Apollo —
Doch mein Abgott ist er nicht.

Rother Mantel? Auch den rothen
Mantel kenn' ich. Echter Scharlach,
Kostet acht Florin die Elle,
Und ist noch nicht ganz bezahlt."

Videre fortæller den Gamle, at samme unge Person viste sig som en Fritænker, tabte sit Embede i Synagogen og løb bort med nogle Comedianter — her standser Digtet, vi maae selv tænke os Nonnen, der er faret ud i Verden efter Idealet.

Andre, skjøndt ganske faa Digte, ere mattere og synes kun hidsatte som Fyldekalk — man ønsker at kunne troe det Samme om nogle Digte, der ere ligefremme raae og cyniske. Det Cyniske eller Svinske viser sig undertiden hos nogle Digtere, der i deres Ungdom vare begavede med en Sandselighed, som formaaede at yttre sig fiint og ædelt, men i en ældre Alder forcere deres Digter-Indhold og bringe Bærmen op. Man kan godt tilgive og finde sig i djærve Udtryk, naar det uvilkaarlig fornemmes, at Tanken er reen; hvad der vækker Anstød, er den smudsige Tanke. Undertiden kan ogsaa en Tanke, der just ikke bevæger sig i de luftigste og reenligste Egne, med nogen Grund forsvares, saaledes Heines „Deutschland" i "Neue Gedichte" 1844. Han vilde bryde med

den officielle tydske Verden, med Usselheden og Tyranniet, med det sneverhjertede „gode Selskab“ og de smaalige Smaadespoter; han vilde gjøre dem ildelugtende og kunde ikke hertil anvende duftende Ord; han udførte en Forretning, som ikke var skjøn, men eiheller uhæderlig, og naar man vil bedømme eller beklage Sligt, maa man i alt Fald først beklage den Samfundstilstand, som hidfører det. Men naar det Uskjønne bringes ind i Poesien, uden at der er en alvorlig Villie, en streng Tanke, en retfærdig dømmende Myndighed tilstede, saa føler man Undseelse, enten ganske ligefrem menneskelig eller paa Poesiens Vegne, og hvo der ikke kan føle denne Undseelse, med Den kan det ikke hjælpe at tale derom.

Som Exempel paa den Blanding og Disharmoni, der findes i Samlingen, bør ogsaa anføres, at han i Digtet „Gedächnißfeier“ omtaler sin Kone koldt og med en svagt skjult Spot. Det begynder med:

„Keine Messe wird man singen,
Keinen Kadosch* wird man sagen“,

og ender med, at hans christne Hustru kommer og besøger hans Grav, og han siger til dette „süßes, dickes

---

* Den hellige Bøn, som Jøden ei kan taale at tænke sig blive uudtalt ved hans Grav af hans Søn eller idetmindste af Menigheden.

Kind«, at hun skal kjøre hjem i Fiacre. Strax efter møde vi et Digt „An die Engel“, hvori han beder for sin Mathilde i saa høie pathetiske og poetiske Ord, at de synes noget forceerte, især ved Modsætningen. Men det her Omtalte er Pletter; man kan ønske, at de vare borte, men imidlertid straaler dog det Øvrige i uforgængelig Skjønhed, og Heine beholder indtil det Sidste tillige den Berømmelse, at han i vor Tid kan udsende en Samling lyriske Digte, som man læser heelt igjennem med den største Interesse. Det bør ydermere erindres, at denne Poesi kommer fra et fleeraarigt haabløst Sygeleie, ja en heel Række af Digte handle væsenlig om hans Sygdom, hans Død, Efterladenskab o. s. v., og man kan ingenlunde sige, at her er nogen følsom Klynken; tvertimod er der som oftest en forunderlig, skjæmtende Livskraft, kun møder her igjen etsteds med nogen Sentimentalitet hans Indbildning, at han har været en Frihedshelt, hvad kun meget uegenlig kan siges; thi han har havt langt Mere af det Fornægtende og Forstyrrende, som er i den menneskelige Frihedstragten, end af dens noksaa væsenlige Egenskab, det Opbyggende og Ordnende, Adlydende og Troende.

Imidlertid, denne Bog er i Sandhed en Begivenhed. Den er ikke blot en døende Digters Værk, men en heel mærkelig Tids Poesi, der døer, som den har levet, med glimrende Fyrværkeri, men tillige med en Epilog, der

fremsiges paa den sorgdrapperede Scene og med dyb Alvor forraader, hvad den savnede.

I Slutningen af Værket er nemlig en Beretning i ubunden Stiil, hvori Heine gjør Regnskab for sin Tro eller rettere erklærer, at han er kommen tilbage til Troen paa en personlig Gud. „Ja, wie mit der Creatur, habe ich auch mit dem Schöpfer Frieden gemacht, zum größten Aergerniß meiner aufgeklärten Freunde, die mir Vorwürfe machten über dieses Zurückfallen in den alten Aberglauben, wie sie meine Heimkehr zu Gott zu nennen beliebten. Andere, in ihrer Intoleranz, äußerten sich noch herber. Der gesammte hohe Clerus des Atheismus hat sein Anathema über mich ausgesprochen, und es giebt fanatische Pfaffen des Unglaubens, die mich gerne auf die Folter spannten, damit ich meine Ketzereien bekenne. — Ja, ich bin zurückgekehrt zu Gott, wie der verlorene Sohn, nachdem ich lange Zeit bei den Hegelianern die Schweine gehütet. War es die Misère, die mich zurücktrieb? Vielleicht ein minder miserabler Grund. Das himmlische Heimweh überfiel mich und trieb mich fort durch Wälder und Schluchten.“ Med denne Tro er ogsaa fulgt Troen paa Sjælens Udødelighed — eller som han udtrykker sig: denne bliver givet med i Kjøbet, naar man antager Guds Personlighed. Men han fralægger sig, hvad der er blevet sagt om ham, at han er bragt tilbage til nogen Kirke, mindst til den, hvori han er døbt. Hvorledes han troer og

haaber, siger han ikke nærmere, og det kommer da strengt taget heller ikke Andre ved, undtagen det kunde vække den Mening, at han selv ikke er paa det Rene i denne Sag, at han kun ligesom Tiden, han tilhører, har Længsel og Savn, sugende Længsel efter en Heelhed og Enhed i Universet, som det brudte, iturevne, kaleidoskopisk glimrende Sind ikke er istand til at omfatte, skjøndt det vil, vil af alle Kræfter, naar det blot kunde finde Villiens indre Kraft.

„Traurig schau ich in die Höh',
Wo viel tausend Sterne nicken —
Aber meinen eignen Stern
Kann ich nirgends dort erblicken.

Hat im güldnen Labyrinth
Sich vielleicht verirrt am Himmel,
Wie ich selber mich verirrt
In dem irdischen Getümmel."

— siger han i Digtet „Jetzt wohin?" Pg. 160.

Lignende har man tidligere kunnet sige om ham, det nuværende Værks Betydning er, at deri siger han det selv, og man maa være meget uretfærdig for ikke at indrømme dette Betydning og for at dømme ham saa pharisæisk, som en tydsk Kritik har gjort. Men, som sagt: Ingen Kirkes Tjener vil være ret tilfreds med hans Ord, og Ingen vil ret glæde sig over den Bistand, hans religiøse Testamente efterlader dem til dogmatisk Strid eller til religiøse Advarsler — Ingen uden Jøderne, til

hvis høipoetiske Minder han ganske sikkert med udeelt Inderlighed er vendt tilbage, og hvem han har helliget sin sidste Sang; de ville tilgive ham, at han spottende er bleven sig selv tro til Enden, at hans sidste Digterværks sidste Ord ere: at Rabbi'en og Munken „beide stinken“. De modtage med stille Stolthed den Hylding, han bringer Jehovah og Jehovas Brud, medens Hyldingen maaskee dog meest gjælder Melodien, hvormed de selv lovsynge „Prindsesse Sabbath“.

Men nu ligger Heinrich Heine og skal døe. Og fra alle de Steder, hvorhen hans Bog er naaet, fra alle de Egne, hvor der har været en Jøde til at læse den, gaae Stemmer til ham, som en Mumlen, der bliver høiere og høiere. Det er Jødernes høieste Bøn: „Schema Jisroeil Adaunoi Elauheinu Adaunoi Echod!“ Han hører Stemmerne, trækker med Haanden Øielaaget op, og idet et Smiil blinker i Øiekrogen, siger han til sine Venner: Mig synes, at jeg mærker Duften af Scholet og Hvideløg. — Men efterat han har bragt dette Offer til Humden, som følger ham, lytter han endnu engang til Stemmerne, der blive stærkere og stærkere, og pludselig svarer han og udraaber Svaret med høi Røst: Boruch Scheim Kevaud Malhrussau Leaulom voeid! — Haanden falder ned, og Øielaaget falder til for sidste Gang.

En streng Dommer vil maaskee sige, at hans Sjæl med den hebraiske Bøn paa Læben gaaer til det græske Ely-

sium og beder Aristophanes om at lukke op; men Utallige, der døde med Fadervor paa Læben, ere gaaede samme Vei, og det er netop den sørgmodige Hemmelighed i den Tid, hvis Sanger Heine har været, og hvis Anklager han er i Dødens Øieblik.

III.

Hamlet.

En kort Udsigt over det bekjendte Indhold vil tjene som Middel til under Læsningen at holde i levende Erindring, hvilke Kræfter her ere i Bevægelse.

En Prinds er nedsunken i Græmmelse over Kongens, hans Faders, Død og over Moderens hastige Giftermaal med den Afdødes Broder. Han grubler over, hvad der kan ligge i dette Forhold, han føler dyb Smerte og Uvillie og aner, idetmindste i usikkre Omrids, en Forbrydelse. Da kommer man og beretter ham, at hans Faders Aand har ladet sig see om Natten; han deeltager i næste Nattevagt, og Aanden viser sig, aabenbarer ham den sorte Udaad: Mordet, som Broderen har begaaet for at arve hans Hustru og Krone, og opfordrer ham til Hævn. — Al Hævnens Iver og Begjærlighed fylder nu Hamlets Sjæl; men han er et Menneske af større Tænke- end Daadkraft, med mere Følelse, Reflexion, Selvbeskuelse og Kritik end Besluttethed og

Rasthed; han er en svag Characteer. (En Slags Forklaring er given: han har studeret Philosophi i Tydskland). Med mærkværdig Sikkerhed og Simpelhed lader Digteren ham vise sin Svaghed og Inconsequens midt i den stærke Lidenskabs Bevægelser, midt i de consequente og urokkelige Ønsker og Længsler efter Hævn. Strax, da Aanden har viist sig for ham, føler han, at han nu er i Besiddelse af en farlig Hemmelighed, og beslutter at anvende dyb Forstillelse og spille en paafaldende, sindsvag Rolle; men hvert Øieblik forraader han dog, hvad han tænker paa, og vækker Mistanken om, at han selv nærer Mistanke. Han har seet og hørt Aanden og troet den; men da han ikke kan komme til Beslutning og Handling, begynder han at tvivle og vil for at komme til at beslutte skaffe sig ny Vished, hvilken han ogsaa opnaaer ved Hjælp af Skuespillerne; men derefter er han lige svag. Han hader Kongen saa grundig, som det er et Menneske muligt, men er dog bange for ham, eller hans Nerver nægte ham, netop formedelst Hadets Styrke, deres Tjeneste ligeoverfor ham. Da han har skjult den dræbte Polonius og Kongen myndig spørger efter Liget, begynder Hamlet undvigende sit Comediespil, men ender med en indirecte Angivelse af, hvor den Dræbte er. Enhver directe Ordvexling med Kongen vilde føre til en Catastrophe, som Hamlet lige meget frygter og længes efter. Endelig maa Løsningen dog komme. Hvor saadanne

mørke Ting, hvor Forbrydelse og lidenskabelige Gemytter ere tilstede, maa en Ulykke indtræffe; Svagheden og Ubestemtheden bevirker kun, at den selv bliver medskyldig og faaer sin Deel af Straffen. Hamlet kommer til at dræbe Polonius i den Tanke, at det er Kongen; han dræber nemlig uden at have Mod til at see sin Fjende. Datteren Ophelia, hvem Hamlet har elsket, men opgivet, da forfærdelige Ting stillede ham en forfærdelig Livsopgave, bliver ved al denne Ulykke vanvittig og drukner, hendes Broder Laertes kommer hjem, og i den vilde, lidenskabelige Bevægelse, som nu bryder frem, mellem Gift og skarpe Vaaben, gaae Alle tilgrunde.

Hamlet er en meget vanskelig, men, for at tale Theatersproget, meget taknemlig Rolle. Han har saa uendelig meget at sige, han er netop stærk i Ord, og man sympathiserer bestandig med ham; man har ingen Hast efter at see ham handle; thi man veed, han kan ikke og skal ikke. Han har de Flestes Sympathi; thi „man“ vilde i lignende Tilfælde gjøre som han; han ligner netop „de Fleste“, undtagen deri, at han har langt mere Dannelse og Selverkjendelse end de Fleste; han er sig selv klar, foragter sin Afmægtighed, er stolt af sine gode Egenskaber, foragter Verden, er ironisk og pikant. I de mangfoldige Situationer, hvori han kommer, gjennemløber han alle Sindsbevægelsers Scala, og en af de første Regler for den Kunstner, som udfører

Rollen, er derfor den, ikke at begynde for høit, at anvende et viist Maadehold — en almindelig Regel i Kunsten, men dobbelt anvendelig i denne Rolle.

Debutanten, der i saa høi Grad havde spændt Publikums Forventninger, udmærkede sig ved, at han paa det nøiagtigste iagttog hiin Regel og gav Beviis paa en klar Forestilling om Skuespilkunstens Væsen, om Nuanceringens og Maadeholdets Magt. Hele hans 1ste Act var særdeles heldig. I denne Act kan han ogsaa virke med Alt, hvad Dannelse og Studium er istand til at yde en Kunstner: den kloge Omhyggelighed i den betydningsfulde Taushed og den mørke, varslende Ro; de velberegnede Gestus, da man siger ham, at Aanden har viist sig, og da han selv taler med Aanden, da han har saa Lidt at sige, saa Meget at høre, ledsages af Tilskuernes meest spændte Lytten, der begjærer, at intet Forstyrrende skal komme under de korte, dæmpede Repliker, og som fuldelig forstaaer ham, da der bagefter er Feber i hans Blod, ufuldbaarne Planer i den af utallige Tanker omtumlede Hjerne. Udførelsen af hele denne Act var meget hæderlig, og navnlig for Hr. Høedt. Det Følgende var noget mattere, og Manglerne unægtelig noget paafaldende hos den, der strax hilses som Mester og Herre.

I 2den Act er der naturligviis Mere, som gjør Hamlets Sind uroligt og lidenskabeligt, end i 1ste. Han,

som før var tungsindig og mørk, formedelst Vrede over Moderens Svaghed og Anelse om noget Værre, har nu Vished om det Skrækkeligste. Hvad han end foretager sig, dette ene maa bestandig ligge som en sort Baggrund og vedligeholde en ængstelig Medviden i Tilskuernes Sind. Hvad i første Act blev bevirket af den sortklædte Hamlet, der taus støtter sig paa Stolen, eller besvarer Spørgsmaal mismodig-nedslaaet, eller hører Aanden i den dybeste Spænding — maa nu i langt høiere Grad bringes frem ved Hamlets Holdning, ved den Sjæl, som taler gjennem Stemmen og siger Mere, ja undertiden noget ganske Andet end de letsindige Ord. Hans stedsevarende Sindsstemning, den evindelige Selvbebreidelses-Cirkel, hvori Sjælen bevæger sig, er tydelig nok angivet i de Ord, han selv siger: at han „dybt i Lidenser og Tid nedsunken forsømmer Eders (Himmelskarernes) store Bud at rygte."

Men jeg troer at turde sige, at for opmærksomme Tilskuere, der kjendte Rollen og Dramaet — og kun om dem kan fornuftigviis være Tale — var det, som om Hamlet i 2den Act var bleven i lidt bedre Humeur, som om Visheden trykkede ham mindre end Uvisheden. Denne Mangel ligger vistnok ikke egenlig i nogen urigtig Opfattelse af Rollen; men her er Mangel af en Evne . . . . dog, lad os først nærmere betragte Spillet.

Scenen med Moderen i 3die Act er en af de meest skikkede til at bedømme Hr. Høedt, fordi vi her have

ved Siden af eller overfor ham Mdm. Nielsen, der med rystende Sandhed og Følelse gjengiver Moderen, Kvinden, som veed sig skyldig overfor sin Søn, og for hvem dennes Ord ere lige saa mange Dolkestik, uden at hun dog kjender hele Forbrydelsen, hvori hun er medskyldig, og altsaa uden fuldstændig at forstaae Sønnen. Belyst ved denne store Kunstnerindes Spil synes Hr. Høedt — med al Agtelse for hans rene og correcte Diction og velberegnede Gestus — kun at være en ung Person, der er vred og opfarende imod sin Moder og med Rette; man mærker ikke paa ham, at rædselsfulde Tanker ligge bagved Ordene, næsten ikke tør vove sig frem, idetmindste ikke i en tydelig, samlet Bebreidelse, men tilsidst saaledes gjennemgløde eller gjennemisne hans Blod, at Rædselen bliver synlig: Faderens Aand stiger frem. Denne Aand skal ikke være Andet end Hamlets Tanker og Følelser, som istedenfor Ord faae Skikkelse; først naar Skuespilleren spiller saaledes, bliver det „Talmas Kunst," tragisk Kunst, ikke blot correct Reciteren med gode Gestus.

I samme Scene dræber Hamlet Polonius, der er skjult bag Tapetet. Den forskrækkede Dronning raaber om Hjælp, Hofmanden bag Tapetet gjentager hendes Raab, Hamlet troer, at det er Kongen, hastig som ved Overraskelse, kommer en Beslutning, han drager sit Sværd og dræber gjennem Tapetet. Hvorledes skal dette udføres? Jeg antager, at her er et af de Steder,

hvor Lidenskaben i Hamlets Sind naaer det høieste Punkt, og jeg troer, at den meest rystende tragiske Virkning vilde fremkomme, hvis han forlod Moderationen, med vild Jubel, skreg Repbliken: „En Rotte! den døer! — det gjælder en Ducat! — den døer!“ og stak med Sværdet. Et Skrig eller et tordnende Raab eller et voldsomt Udbrud, siger jeg, — forøvrigt med al Respect for det høit priste Maadehold; thi selve Maadeholdet faaer kun Værd ved sin Modsætning, ved Visheden om, at bagved det ere Kræfter som kunde misbruges. Vi takke Kjæmpen, fordi han ikke gjør Fortræd og ikke bortbærer Byens Porte, men ere lidet erkjendtlige mod den almene Mand, fordi han lader dem staae. Eller lad Modsætningen vise sig andetsteds og give Maadeholdet Værdi, lad hiin Replik blive sagt, som Hr. Høedt siger den: uden Anstrengelse; men lader os da være enige om, at under rolige, iiskolde Ord skal banke Feberpuls, heftig Begjærlighed efter Gjerningen og Angst for den. Man tænke sig dog, at det er en Farbroder og Moders Mand, en Konge og Forbryder, der skal dræbes. Skuespilleren har ikke Lov til, her at holde Maade med Stemmens Høide uden at forøge dens indre Magt.

Man kalder Hr. Høedt en overmaade stor Kunstner; jeg siger ikke Nei, men jeg veed det heller ikke. Jeg veed blot, at den store Kunstner har et stort Hjerte, han har Plads til stærke og dybe Følelser, han optager et

andet, et opdigtet Menneskes hele Lidenskab og Angst i sig, det lever i ham og gjennembæver ham, det spores i hvert Blik og hver Bøining af Stemmen, og selv naar Organet oprindelig er svagt, vil den indre Ild i store Dieblikke give den Klang, medens Kunstnerens ordnende Aand med klog Sparsommelighed gjemmer denne Ild til de store Dieblikke. Vi ville altsaa ikke hengive os til den Forestilling, at Hr. Høedt er Idealet, men sammenstille ham med det virkelig Store, siden dette er udfordret.

Herpaa lægger jeg Vægt; thi vil man ikke med et Sind, der har fordybet sig i Shakespeares Hamlet og næret sig af Digterens Sjæl, gjøre sine Fordringer, saa bliver unegtelig en hensynsløs Lovtale naturlig, medens jeg føler mig forpligtet til at sige, at endog Udførelsen af den berømte Monolog „At være eller ikke være“ kun var mesterlig, naar man tænkte sig den løsreven som et Concertnumer fra Stykkets Heelhed, fra alt det Truende, Mørke og Rædselsfulde, der omgiver den og skal fornemmes, ligesom magnetisk udstrømme til os fra Kunstneren. Derimod var der nogle Dieblikke i Scenen, før Skuespillet begynder — da han bevæger sig mellem Kongen, Dronningen, Ophelia og det, som skal komme — hvori han virkelig var Organ for det Ængstende og Truende, som hviler over det Hele.

Maaden, hvorpaa Hamlets Galskab eller hans Ironi, Spot og Indfald skal gives, er alt omtalt; dog kan dette endnu nærmere oplyses ved Exempler. Da han kommer læsende i en Bog (2den Act) og Polonius faaer de mange sære Svar, i hvis Galskab der er Methode, føle Tilhørerne sig ganske hyggelig og vel ved Hr. Hœdts Spil og ere tilbøielige til ganske freidig at more sig. Men, hvad der skal herske for en Tone, er tydelig nok angivet ved Slutningen af Samtalen:

„Polonius: Naadige Herre, jeg tager underdanigst Afsked.
Hamlet: I kan Ingenting tage fra mig, som jeg hellere giver Slip paa, undtagen mit Liv, undtagen mit Liv, undtagen mit Liv!"

Da Skuespillerne meldes, bliver Hamlet glad; Rosenkrantz fortæller senere, at „der saaes et Glimt af Fryd hos ham ved dette Budskab." Dog, hvad det er for en Fryd, forstaae vi Andre bedre, naar vi høre Hamlets Ord: „Han, som spiller Kongen, skal være velkommen!" Den skrækkelige Ting, han har at tænke paa, træder i dette Øieblik hastig frem for hans Tanke, og en Plan dæmrer for ham; men han fatter sig hurtig og nævner ogsaa de andre Skuespillere, arbeider sig ind i en æsthetisk Interesse og hengiver sig senere et Øieblik til den eller synes saa. Disse Nuancer vare ikke at bemærke i Hr. Hœdts Spil; han modtog Budskabet med Iverighed og fortsatte i samme Tone, og denne Iver uden tragisk

Underlag var som saadan meget god og høstede stærkt Bifald.

Endnu en af de mange Scener, hvor sand tragisk Sjælfuldhed savnes i Hr. Høedts Spil, er den med Kongen efter Polonius's Drab. Da Kongen spørger efter Liget, svarer Hamlet (Høedt) i en Tone som en Student, der har begaaet en lille Feil, men nu er sin egen Herre og ikke vil staae Formynderen til Regnskab saaledes som før artium. Vel sandt, Hamlet skal svare frivolt, men med en Tone, som minder os om hans Ret: han tænker paa saadanne Ting, at et enkelt Menneskes tilfældige Drab er for Intet at regne; han tænker derhos paa, at egenlig skulde Kongen selv ligge der, hvor nu Den ligger, som han spørger efter.

Efter Reisen er det, naar vi høre Hr. Høedt, som om Udenlandsreisen havde adspredt ham; man mærker ikke paa ham, at det Ufuldførte endnu med lige Magt begjærer af ham at blive fuldført. I Samtalen med Hofmanden, der indbyder ham til Fægteprøven, er han en Ironiker, der fra et roligt Sinds uforstyrrede Standpunkt beseer Verdens Svaghed, istedenfor at Hamlet midt i Væmmelsen over Andres Svaghed føler Væmmelse for sig selv, men tillige en bitter Trøst.

Allertydeligst faaer man imidlertid Indtryk af Hr. Høedt efter den bekjendte Graverscene. Jeg vil ikke tale om, at den correcte, kjølig-correcte Declamation

over Dødningehovedet uvilkaarlig vækker en Fornemmelse af Slaphed; men da Hamlet erfarer, at Ophelia er død, at Graven er bestemt for hende, da han seer Toget komme, og da han endelig træder frem og stiller sin Sorg imod Broderens, er her saa ikke et af de „store Øieblikke," skal der saa ikke høres „et Dyb af Jammer" gjennem hans Stemme? Gjør det ikke ondt i Øret, at der fra Skuespillerens Bryst ikke høres sand skjærende Smerte, men fra hans Mund correct, dannet Declamation?

Det kan gjerne være, at en Mængde Kjøbenhavneres Sindsretning ikke ønsker den hele tragiske Rystelse, og foretrækker at see Hamlet i en noget formildet, gemytlig Skikkelse; men hertil har Shakespeare ikke taget Hensyn, da han digtede Værket.

Hr. Høedt er vissel ig i Besiddelse af mange gode Egenskaber, som alt her ere paapegede; men som tragisk Skuespiller har han ikke viist sig i Hamlet. Havde han, som Heiberg engang beskedent har sagt om sig selv, saa meget Geni som Smag, vilde han være en stor Kunstner. Vi ville see; mulig er han større i mindre Roller, mulig kunde man antage, at han kan blive stor ogsaa i store Roller, hvis han ikke blev proklameret som en Kunstner, der alt er fuldendt og afsluttet; men upaatvivlelig vil han altid være correct, smagfuld, maadeholden, agtværdig.

Fru Heiberg synes at følge en sær Tradition, der nok er af tydsk Oprindelse og ikke anerkjendes af den engelske Kunst. Sandheden er vistnok, at Ophelia et et uskyldigt og naturligt Væsen, altfor blød og kjærligheds-fuld til at kunne leve i de Lidenskabers Storme, som omgive hende. Alt hvad her ikke er simpelt og naturligt, er til Skade. Mindst turde Fru Heiberg kunne forsvare Vandvidscenerne; thi Kunstnerinden har upaa-tvivlelig her den Opgave at gjøre sit Bedste for, at den vanvittige Pige kan glide saa let forbi Tilskuerne som mulig. Men Alt, hvad Fru Heiberg kan gjøre, for at Scenerne istedenfor Skyggebilleder skulle blive faste som Erts, det gjør hun, og idet Vanviddet dvæler med en saadan, næsten selvbehagelig Soliditet foran os, bliver det mere uhyggeligt end rørende.

Om de andre Spillende er ikke særlig Anledning til at tale, undtagen om Hr. Mantzius, der i høi Grad fortjener Paaskjønnelse for den Ro, Værdighed og det maadeholdne Lune, hvormed han gjør Polonius til en Figur, der interesserer os. Man spiller ikke saaledes uden megen Kjærlighed til Kunsten. — Der bør ikke drages nogen Sammenligning mellem Hr. Høedt og Hr. Mantzius; men den Bemærkning er tilladelig, at medens vi ere hidkaldte for at see En, der pludselig skal svinge sig op til Berømmelsens Tinde, og visselig blive Vidner til Noget,

der ikke er ganske sædvanligt, see vi tillige en Anden, der gaaer langsomt, maaskee ikke til Tinden, men sikkert opad.

„Rei."

Idet Heftet sluttes, opføres „Rei", og her er kun Leilighed til at indskyde en ganske lille Bemærkning om den lille Rolle, Hr. Høedt har som Hammer. Denne Bemærkning er, at de samme Egenskaber, som fordeelagtig betegne Hr. H. i Hamlet, udmærke ham i „Rei", og her ere de mere paa deres Plads, eller der er ikke Anledning til at føle Savn af væsenlige Egenskaber. Det er med en behagelig Følelse, man seer Hr. Høedt; han passer godt til denne lette, pikante Vaudeville i fransk Smag, og han stiller sig fra alle andre Debutanter deri, at han er saa sikker, at man fra Først til Sidst følger hans Spil, endog hans Couplets, med Tillid. Det Eneste, der trykker Noget, er, at Hr. Høedts Ansigtstræk og Mine have saa lidt Udtryksfuldt, Letbevægeligt, Nuanceret. Af en særdeles udmærket Skuespiller vilde man vistnok forlange mere Varme i de faa egenlig erotiske Scener, og man er da ogsaa berettiget til at ønske Saadant af en Begynder som Kjendetegn paa, at der er lyrisk Inderlighed i hans Sind. Men deels er Stykkets Tone saa let, at man glider hen derover, deels kan det gjerne være, at hiin Varme blot savnes, fordi Hr. Høedt har studeret og beregnet Rollen saa ombyggelig. Det vil desaarsag være vanskeligt at fælde en aldeles sikker Dom over hans Evner, før han er optraadt

i en Rolle, hvortil han har havt samme Forberedelsestid som andre Skuespillere — der altsaa beholder Nyhed for Kunstnerens Sind til at bevare hele sin Friskhed for ham og tillige tvinger ham til at søge sin Styrke i Inspirationen, hvis han har Tilstrækkeligt af denne.

IV.

Til Clara Raphael!

Idag for et Aar siden! .... eller det er ikke engang et Aar; idag for elleve Maaneder siden var Deres første Bog udkommen, og Alverden talte om den, om Clara Raphael, om Frøken N. N., om Dem, min Frøken; De var Dagens Løve, De nød den uhyre Lykke at beskjæftige Publikum — og idag er Hoedt stegen op paa Thronen, og hvo der i dette Dieblik (det Dieblik, da dette skrives) vilde indenfor Straalerne af hans Glorie tale om Clara Raphael, vilde sige Ord, der faldt matte ned om de distraite Dren, ligesom naar En i forrige Tider ved Deres Throne vilde have talt om Orla Lehmanns Proces .... erindrer De, at Orla Lehmann engang havde en Proces?

Ak, bedre at være en falmet Rose end en forhenværende Berømt! Den falmede Roses Blade findes dog undertiden i en Bog, i et Brev, i en lille Æske, og efter Tiders Forløb stiger fra disse falmede Blade en Duft, som Ingen fornemmer uden den, der har Erindringens Sands. Men den forhenværende Berømte er en Død, der hver Dag følger sig selv til Jorden.

Min Frøken! For mig har De aldrig været Blomsternes Dronning eiheller Emancipationen Kvindelighedens Blomst; jeg knælede ikke for Deres Throne, De erindrer det maaskee.

De er derfor ikke falmet i mine Øine, ei heller død; De er stadig den samme. Mængden er gaaet bort, De sidder ene, som en overseet Baldame ..... ak, hvilke Minder, De var jo selv en „straalende Baldame," en „Skjønhed i Ungdommens første Blomster", ak, ak, hvilke Minder — — — vil De nu gjøre mig den Ære at tillade mig et Par Ord? De inklinere jo Alle for Hoedt, de dandse med Blomsterkrandse om ham, vi ere ene i Brimlen.

Det er grusomt af mig at vække Minderne, at sammenligne Før og Nu; jeg veed det meget godt, ja, jeg gjør det med Villie, for at et vigtigt Punkt strax kan blive fremhævet: Hvor Lidet er Mængdens Bifald, Interesse, Nysgjerrighed og Omtale vel værdt? Hvor farligt er det at indsuge dens Virak, hvor falsk en Vei slaaer man ind paa, naar man har gjort det første Skridt for at følge Mængden, for ikke at blive forladt!

Og noget Saadant vil, tør jeg bebreide Dem.

Jeg vil bebreide Dem, at De fra Først af ikke har været oprigtig, hverken mod Dem selv eller mod os Andre. Men da jeg ikke lægger Vægt paa at construere Mennesker som en mathematisk Sætning, vil jeg gjerne begynde med at indrømme Dem en enkelt, meget oprigtig Yttring. De siger nemlig i Deres sidste Bog, „Et Besøg", Pg. 87: „Jeg kan ikke længer fatte, hvor jeg fik de underlige Ideer om Forsagelse fra." En saadan Tilstaaelse er sjelden og slaaer enhver Indsigelse af Marken med sin Naivetet, og den bliver i nærværende Tilfælde saa meget interessantere, som Hr. Etatsraad, Professor Heiberg i sin berømte Fortale havde gjort den til Gjenstand for en philosophisk Undersøgelse og anviist Deres Forsagelse Categorien „protestantisk". Den var protestantisk og ganske modsat Katho-

licismen, og De, som forbausede Philosophen og bragte ham til at skrive Philosophi om Phænomenet, kan nu ikke forstaae, hvordan De havde faaet den underlige Ting i Hovedet. Jeg nægter ikke, at det glædede mig at see, at De saaledes paa aldeles kvindelig Maade emanciperede Dem fra Heiberg.

Dog, hvori ligger Misforstaaelsen? Var De, da De skrev om Kvinden, Kjærligheden, Baronen og Forsagelsen, oprigtig? Udtalte De, hvad De ærlig og dybt følte? Havde De gjort Dem Rede for Deres Hensigt, var Deres Pen sanddru og Deres literaire Fremtræden et tro Speilbillede af Deres Sjæl? Nei, saa havde De ikke let kunnet glemme, hvor de »underlige Ideer« vare komne fra. De, som vilde være en Apostel, var gaaet uden om Deres »Missions« Hovedopgave og var bleven pikant istedenfor sandfærdig. Og De kan være vis paa, at Bestemmelsen af Kjærlighedsforholdet i videste Forstand er Hovedopgaven; den skulde De havt løst eller udgrundet istedenfor at stille Dem fra den ved en Vittighed eller et Indfald.

Hvis jeg et Øieblik vil vove mig ind mellem de gamle Stridsspørgsmaal, kan jeg tilføie, at Kjærligheden i engere Forstand eller i den dagligdags Betydning vil være at bestemme i dens Forhold til Mandens eller Kvindens Selvagtelse, og at den hele kvindelige Emancipation har samme Grændse: Kvindens Agtelse for sig selv. Har De oprigtig, kraftig som en Apostel, undersøgt dette? De taler om at gaae ene paa Gaden og blive fulgt hjem af Tjeneren? Slige Damesager forholde sig til Sagens Dyb og Indre, som en kjøbenhavnsk Selskabs-Conversation til et Bibelsprog.

Men jeg vil tale om Dem, og om den Tid, da De var Dronning, og om den sidste Tid.

De herskede, De glimrede; men De havde Majestæters Skjæbne: der var nogen Opposition, maaskee nogen Misundelse. Og saa svagt var Døgnets Herskermagt, saa instinctmæssig følte De selv dens Utilforladelighed, at medens De elskede den, lagde De mere Vægt paa Oppositionen end paa de troe Hofmænd, der knælede uden Indsigelse. Derfor vil jeg ikke engang rose Dem; thi det var den menneskelige Natur, og jeg vilde først have anerkjendt en Characteer hos Dem, hvis De mandig (kvindelig) var gaaet Deres egen Vei og havde betvunget Oppositionen. Men De har villet lempe Dem efter Oppositionen og villet bevare Scepteret ved Hjælp af Indrømmelser, og selv dette paa en Maade, hvori der ikke er Oprigtighed.

Man sagde f. Ex. at De havde Forstand nok, men ikke Følelse. Hvad gjorde De i den Anledning? Talte De ud af Deres Følelse? Nei, De forcerede den. Jeg bruger dette Ord om saadanne Yttringer som Pag. 6: „Al Verdens Sorg er min Sorg, dens Synd min Synd, jeg kan ikke blive salig, saalænge eet Menneske er usaligt“ — saa og Pg. 89 og 90, hvor De siger om Dem selv: „Jeg forstaaer mig kun lidt paa Forstand og har al min Rigdom i Kjærlighed“, „jeg kan kun leve og aande i Begeistringens evige Ild“ o. s. v. Det er ikke sandt. Er min uvilkaarlige Følelse ikke tilstrækkelig til at begrunde denne Dom, vil jeg støtte mig paa Poul Møller, der (Samlede Skrifter, Pag. 317, 3die Deel, Udg. 1843) bemærker netop med Hensyn til Kvinden, at „enhver sand Følelse ledsages af en vis Blufærdighed.“ Videre vil jeg ikke gjentage af, hvad Poul Møller siger; thi jeg vil ikke fornærme Dem.

Jeg vil ikke benægte Deres oprigtige gode Hensigt med den sidste Bog saavelsom med den første. Men jeg er sikker paa, at navnlig i den sidste har under Udarbeidelsen en Mængde uvedkom-

mende Ting udøvet Indflydelse. De følte Dem i et Glasskab, De mærkede Folks Blik paa Deres virkelige Person, og De havde ikke Magt til trods dette at føle Dem ene med Dem selv. Deraf forklarer jeg det Forcerede baade i det foran Udpegede og i Bogens hele Tone, navnlig de evindelig gjentagne, ulykkelige Forsøg paa at efterligne en dialectisk Kunstner. Har De sandsærdig tænkt og følt, hvad De siger om Kjærlighed, er Deres Beviis for, at der ikke gives nogen ulykkelig Kjærlighed, Andet end et forulykket Experiment? Troer De, at Sligt, der er uden Varme og Oprigtighed, kan opvarme og begeistre? Troer De overhovedet, at det kan hjælpe at anvende denne hele Formanings- eller Prædiken-Tone uden som Præsten at have en ærefrygtbydende Autoritet, Skriftens ophøiede, i Gemyttet gjenklingende Ord at støtte Dem til?

Denne hele tørre Formanen, der savner Begeistringens Varme og djerve Kraft, den gamle uklare Famlen efter „Ideen“, de forcerede opskruede Følelser, de uheldige Kunststykker, den selvtillidsfulde Fremtræden og det matte Resultat — Alt dette fatter og bedømmer Publikum, Mængden, uvilkaarlig og udtaler Dommen i et eneste Ord: kjedelig — et dræbende Ord, et revolutionairt Ord, hvorved den hastig opbyggede Throne styrter sammen.

Netop fordi De har Talent, og fordi der oprindelig er noget Reent og Ædelt i Deres Villie, gjør det mig ondt, at De er paa en feil Vei. Lad den abstracte Reflexion fare, Deres Hoved er ikke indrettet dertil. Jeg siger ikke, at De skal slaae Forstanden ihjel; men De skal digte. Til at digte i Deres Retning behøves en sand Opfattelse af Livet, en skarpsindig Iagttagen, en Sands for Idealet, en ærlig, men tillige skjøn Fremstilling af Handlinger og Personer. De har Evnen;

jeg troer ikke, at den er ødelagt, De kan idetmindste bringe den frem igjen; skriv blot aldrig et usandt Ord ɔ: et saadant, som Deres Følelse ikke vedkjender sig. Ja, nu kan De sige, at jeg ogsaa prædiker; vel, men jeg er idetmindste kort.

Jeg sagde i Begyndelsen af dette Brev, at Berømtheder glemmes, at de feirede Personer ere som smaa Ting, der gynge paa en Flods Bølger, dukke op og ned og forsvinde. Ja, men Alt, hvori der er Sandhed, bliver gjemt i taknemmelige Menneskehjerter; maaskee faaer De det aldrig at vide; maaskee vil De efter lang Tids ærligt Arbeide klage over, at de taknemmelige Mennesker ere tause. Men det er netop den Resignation eller Forsagelse, De maa vænne Dem til; de høitskrigende Menneskehjerter ville betale 8 Rbd. for en Parketbillet, hvis De optræder paa Theatret, Mere maa De ikke vente af dem, og dette endda kun i nogle faa Dage.

Den 20de Novbr. 1851.

Dagbog.

d. 5te Debr.

Dette Hefte er gjort færdigt i stor Ro, under megen Ligegyldighed for det hele tunge, uorganiserede politiske Liv rundt omkring; Manuskriptet har været i Trykkeriet i Løbet af fem Uger og kunde gjerne have ventet en Uge endnu. Som Følge heraf kan nu tilføies en Efterskrift, som Posten skriver: Ludvig Napoleon har sprængt den franske Nationalforsamling.

Det første Indtryk af denne Efterretning er en Følelse af Tilfredsstillelse. Hiin Forsamlings Handlinger ere en Række af moralske Selvmord: Fornægtelse af sin Herkomst, Mangel paa Villie og Evne til at organisere Republiken, Ligegyldighed for Folkets positive Fornødenheder, Intriguer til Fordeel for et Parti, en Fyrste, en Fyrstes ærgjerrige Tilhængere, idelige Forsøg paa at undergrave det Bestaaende — og Forsamlingen er selv falden i Graven. Historien kommer ikke altid hastig med sin Gjengjeld, ofte have vi Andre næsten glemt Forseelsen, naar Straffen kommer; desto glædeligere, desto mere styrkende og opmuntrende er en Begivenhed, hvorved den holder hurtig Retspleie.

Hvad nu Ludvig Napoleon angaaer, da var han den

eneste Mand i Frankrig, der havde besvoret Forfatningen, og han har nu brudt sin Ed. Han er med væbnet Følge brudt ind i et Folks Ret og har gjort et Statscoup — saaledes kaldes denne Slags Indbrud.

Men Nemesis, der har ladet hans Villie gaae og udføre det Nødvendige, der har tilladt ham at udføre det Retfærdige ved Hjælp af Uret, vil ingenlunde være udtømt, om end han og Andre troe, at de ved Hjælp af endeel Generaler og Embedsmænd ere meget stærke og i Læ mod alle Storme.

Nu have vi altsaa at vente og see, hvorledes Ludvig Napoleon Bonaparte bliver tugtet. Det nærmest Forestaaende synes at maatte blive høist interessant; thi Ludvig Napoleon begynder med at gjenindføre den almindelige Stemmeret, men Nationalforsamlingen, der saa vælges, maa enten blive et Nul og ude af Stand til at yde ham Bistand, eller maa begynde med at sætte ham under Anklage, fordi han sprængte den forrige Forsamling, og saa maa han ogsaa sprænge denne, eller han bliver fængslet — ligesom Changarnier, der den 29de Januar 1849 tvang den forrige Forsamling til at votere sin egen Opløsning og nu er falden tilligemed den 2den Forsamling, som han ikke vilde have opløst — Nemesis!

Om Ludvig Napoleon siger man strax undskyldende, at han var nødt til at gjøre dette Skridt, Partierne truede ham og Constitutionen, og han er blot kommen dem i Forkjøbet. Men man glemmer, at han fra Først af har hjulpet til, at Omstændighederne skulde blive saaledes. Derfor er det da endelig skeet, at efterat det længe har seet ud, som om hele Maskineriet knarkende vilde gaae istaa, er der nu en Skrue løs, og Ingen veed, hvor hastig det vil løbe af. Han selv, Præsidenten, har dog aldeles ingen Magt uden af Armeens Naade, af den øie-

blikkelige Gunst, som maaskee østlige Magter vise ham i Depescher, og af Mærkedage efter hans afdøde Onkel.

For os Beboere af det danske Monarki er denne Begivenhed af stor og gavnlig Betydning, hvis vi selv ville. Den raaber idetmindste til os med vældig Røst, at endnu er der et Dieblikks Tid til at være fornuftige og have Held. Danske, Slesvigere og Holstenere kunne nu, hvis de ville, aldeles tydelig see, at en fælleds Fiende truer dem, og at, under opmærksom Jagttagen af denne, vore nationale Stridigheder, som tydelig nok ikke kunne bilægges med Vaaben, bør søge Skjul under en alvorlig Enighedsstræben. Fienden er: Enten Ufrihed, hvis Ludvig N. Bonaparte holder sig — thi dette kan kun skee ved Hjælp af den samme Uret og Undertrykkelse, hvormed han har begyndt — eller en Revolution, i hvis Principer Beboerne paa denne Side af Elben ikke kunne ønske Deelagtighed og Medansvar. Vistnok er her Politici, som utaalmodig ønske og paakalde en europæisk Revolutions Udbrud, fordi de troe saa at kunne fiske i rørt Vande; men de glemme, at i bemeldte rørte Vande ere de selv Fisken.

d. 7de Decbr.

De slaaes i Paris, eller de sloges den 4de, da Posten afgik. Dermed forholder det sig saaledes: Efter at Ludvig Napoleon har brudt Forfatningen, er der ingen retlig Tilstand i Frankrig, og enhver Mand har ligesaa megen Ret til at gjøre sin Villie gjældende som Hr. L. Napoleon. Det kommer kun an paa, hvo der er stærkest, ganske som i Næverettens Dage, og hvilkensomhelst Tilstand, der for det Første kommer, vil være grundet paa den Stærkeres Ret og altsaa udfordre Andre til Kraftprøver. Men atter følger vistnok alle sunde og varmtfølende Menneskers Sympathi Arbeiderne, der have reist sig til

Kamp og besvare Ludvig Napoleons Proklamationer med Flintesfud. Thi hvor Retten er brudt, hvor Vold, Egenkjærlighed og Ærgjerrighed hersker, har det noget Opløftende ved sig, at simple, jevne Mænd lyde deres Indignation og retfærdige Vrede, og i deres Fald ere de større Helte, end Ludvig Napoleon nogensinde bliver, hvor høit han end stiger. Det kan være, at hine Arbeidere ere Socialister og Communister, velan, men de have Ret, fordi de maae bukke under — i den Slags Kampe har altid den Seirende Uret.

— „Bliver der nu Krig?" spørge Folk, og Bladene true allerede med en europæisk Krig. Det er deres Sædvane; paa denne Maade er man interessant, det løber iiskoldt og kogdedt ned ad Ryggen paa Folk. Bladene have den Fordeel, at Ingen øieblikkelig kan modbevise dem, idetmindste kan Ingen tegne Assurance paa et Skib, som styres af Ludvig Napoleon. Men i enhver Galskab er der altid en Slags Methode, og hvorfor skulde L. Napoleon begynde Krig? Den første af hans Generaler, som vandt en Seir, var stærkere end han; det første Nederlag drog ham med sig. Stormagterne vilde ikke angribe Frankrig, som ved et saadant Angreb vilde blive ligesaa frygteligt som i forrige Tider. Der kan ingen Krig komme, uden at den fuldstændigste Galskab hersker, og saa blive vi naturligviis Alle grebne af den — hvad er det værdt at betænke den Ting fornuftig? Hvad er det værdt, at Fonds synke paa Børsen 1 eller 2 Procent? Kom Krigen, maatte de synke 100 pCt.; I Usalige, som have Fonds!

— I 1848, da Krigen brød ud, gik Fornuften og søgte efter en Mand. Der blev raabt paa ham overalt; men han indfandt sig ikke. Nu gaaer en Mand og søger efter Fornuften. Og gjorde han endda dette, saa vilde han finde den! Og var

han endda en Mand, saa vilde han søge den! O, hvilken Tid, hvilken mageløs Tid! Ideen er løs, Ludvig Napoleon er løs, Fanden er løs. — Men midt i det Løse synes Historien at spøge med smilende Alvor eller med ubarmhjertig Ironi: Oudinot, der trods den franske Constitutions Bydende bombarderede Rom, er bleven saaret og fangen, da han vilde forsvare den selvsamme franske Constitution. Man seer Mændenes egne Gjerninger slaae Haanden af dem.

d. 8de Decbr.

»Hold nu fast, Assessor Thorarensen!« sagde Islænderen — der aldrig før havde talt Dansk — da han var falden i Baagen. Holder nu fast alle Mand, medens Ludvig Napoleon lader »Oprørerne« dræbe i Paris. Holder fast paa een eneste Ting, der er Frelsen ud af det Hele, og det er Retten, den strenge Ret. Hvo der bryder den, er Revolutionair, hvorsomhelst og i hvilke Forhold han end befinder sig. Europas Skjæbne er, at det med stor Anstrengelse og Selvbeherskelse skal af den gamle Ret skabe sig en ny Ret. England har givet Exemplet, da nemlig Rumpparlementet, der havde gjort Revolution, bragt en Konge paa Skafottet, lidt under Revolution, taalt Opløsning og Forjagelse af Cromwel, efter 20 Aars Forløb traadte sammen igjen under Carl den 2den og sluttede Revolutionen med at decretere sin egen Opløsning, fordi den henrettede Carl den 1ste havde lovet, at det aldrig uden dets egen Villie skulde blive opløst. — Det er en vanskelig Sag i Frankrig at finde det historisk Lovlige, og Redning kan ikke komme ad denne Vei. En lovgivende, souverain Nationalforsamling vil ikke udrette Noget; thi denne Art Repræsentativsystem er falden i altfor dyb Foragt — det er en af Ulykkerne og en af de vundne Resultater. Men i dette haardt medtagne, stærke og stolte Land vil det maaskee hændes, at en eller anden Mand, der ikke har brudt Retten, pludselig viser sig og hilses af de Fleste som den, hvis Person er Garanti for Ærlighed og Alvor. Netop fordi den hele nuværende Galskab er et Skridt, trods de Handlendes Villie, henimod en saadan Løsning, netop fordi den viser Nødvendigheden og omstyrter de sidste Skranker, er der under den sørgelige, uretfærdige og vilde Begivenhed noget Glædeligt, et grønt Haab under Ruiner.

